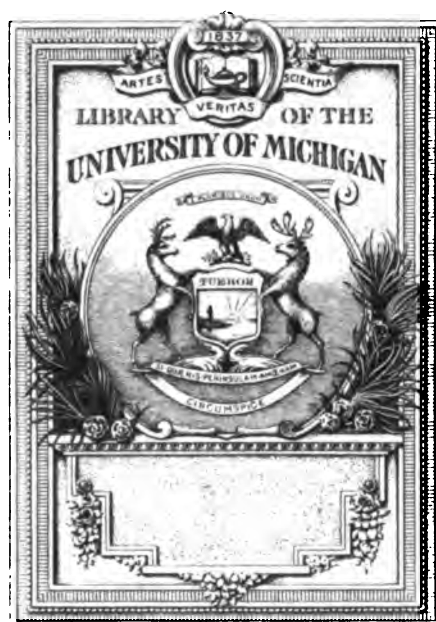

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

BIJDRAGE

TOT EEN

MIDDEL- EN OUDNEDERLANDSCH

WOORDENBOEK.

BIJDRAGE

TOT EEN

MIDDEL- EN OUDNEDERLANDSCH

WOORDENBOEK.

UIT VELE GLOSSARIA EN ANDERE BRONNEN BIJEENGEZAMELD

DOOR

A. C. OUDEMANS, S[R].

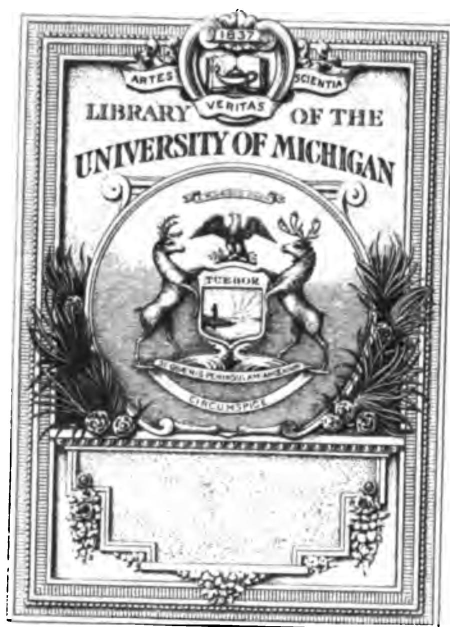
Derde Deel.

H.—K.

LEIPZIG,
T. O. WEIGEL.

ARNHEM,
H. W. VAN MARLE.
1872.

BRUSSEL,
C. MUQUARDT.

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

BIJDRAGE

TOT EEN

MIDDEL- EN OUDNEDERLANDSCH

WOORDENBOEK.

Een goed verstand betaelt men noyt
Met h a g h e — m u n t of gheld gheschroyt.
J. DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 338.

Haeghpape. *Priester, die onder geen bisschoppelijk bestuur stond.* KIL.

Haeghpoorter. *Een burger, die buiten de stad woont.* Ibid.

Haeghprediker. *Predikers, die, ten tijde der Hervorming, om de vervolging te ontgaan, of omdat zij hun godsdienst niet in de steden mochten uitoefenen, hunne gemeenten in het open veld of in boschachtige streken vergaderden.*

Haeghpuut. *Soort van vorsch, die zich onder den braam onthoudt en dien men voor vergiftig hield.* KIL.

Haeghschole. *Kleine, weinig bezochte school, die niet in het openbaar, maar op verborgene plaatsen gehouden werd.* Ibid.

Haeghspel. 1) *Landspel, boerenspel.* Ibid.

2) *Feestelijke intrede der Rederijkers in dorpen, ten tijde toen men wederkeerig nog prijskaarten uitschreef.* Zie CATS, door Dr. DE VRIES, I, 56.

Haeghspraken, hagespraken. *Plechtige volksvergaderingen, welke door onze voorvaders, zoowel na als voor de invoering der christelijke godsdienst, in bosschen gehouden werden.* YPEY, Taalk. Aanm. bl. 172.

Haecht, haechte, hacht. 1) *Boei, band, strik, kluister.* KIL.

2) *Hechtenis.*

Nu alse Reinout dat sach,
Die te Lovene in h a e c h t e n lach;
Dat, enz.
Brab. Yeesten B. V, vs. 1506.

Haeghtap. *Verborgen, heimelijke kroeg.* KIL.

Haeghteyte. *Zekere kleine vogel.* Ibid.

Haechten. *Haken, grijpen, vatten*, hier in een figuurlijken zin.

De Ram gaedt voor den Stier, dit den Tweelinghen h a e c h t.
Z. HEYNS, Barthas Weken, I, 159.

Haeghwond. *Oneahteling, van onbekenden, duisteren oorsprong.* KIL.

Haayen, hayen. *Heien.* Wdb. op HOOFT en U. W.

Haeyen. *Volharden, voortgaan.* KIL.

Son icse bekeeren die dus int quaet h a e y e n.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 179.

Haeyen. *Koesteren, warm houden.* KIL.

Haaien. *Wachten.* Lijst der M. v. N. L.

Haeyen, hayen. *Haken, verlangen?*

Wanneer uwe broeder verarmt, wilt hem versaeyen,
Noch uwe hart verharden t'haer lieder vercleenen,

Nae den vergeten schoof en wilt niet weder h a e y e n,
Maer opent uwe milde hant.

Constth. Juw. 1607, bl. 368 of Yy IIII, v°.

Ledichede die es quaet,
So (zij) vromet selden, maer so scaet,
So h a y e t taverne ende boelrie.

KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 974.

Myn zinnen die h a e y e n naer de zoete Daeyen,
Sy is zoo minnelijck.

Handel der Am. bl. 400. of Cc4 v°.

Haeyten. *Verlangen.* Bij ROQUEFORT *haiter,* waarbij de verklaring *souhaiter*, *réjouir*, *rendre gai*, *plaire*, *être agréable.* Zie KIL.

Haeck. *Hooimijt*, *hooirook*, *hooischelf.* Ibid.

Haeckbus, haakbus. *Zeker vuurroer*, zoo genoemd, omdat de loop, onder het afschieten op een vork met twee tanden rustte. Cleen gheschut als falconetten ende h a e c b u s s e n. Van Brab. die Exc. Cronike, Antw. 1530, **b. iij.** b. Zie ook U. W.

Haeckel. *Hekel.* KIL.

Haex, haecs, haecse. Hetzelfde als **Aex**, met voorgevoegde aanblazing, dus *strijdbijl.*

Doe sprongen si op onder heulieden
Met h a e c s e n ende met swerden.

Lanc. II, vs. 3577.

Ende hi was wel gewapent doe
Met ere h a e c s e n in sinen handen.

Ibid. vs. 7643.

Haecksteen. *Amber, barnsteen.* KIL.

Haeckweduwe. *Getrouwde vrouw*, *wier man op eene lange reis is.* KIL. en PL.

Hael. *Oven.* KIL.

Hael. Quid? *Bereik?*

De moedighe Ulysses sliep voor in het poortael,
Een Ossenhuydt noch rouwe was onder zijnen h a e l,
Schaepsvellen tot zijn decksel.

COORNHERT, Odyss. II, 1605, bl. 114.

Hael. *Dun, schraal.* Van daar het woord *haalbier.* KIL.

Haal (Te) gaan. *Gaan halen.* Wdb. op HOOFT.

Haal (Te) schikken. *Afzenden om iemand in te halen.* Ibid.

Haal (Te) senden. *Door bode of brief ontbieden.* Wdb. op BREDERO.

Haelende sieckte. *Besmettelijke ziekte.* KIL.

Haelgans, haegelgans. *Zekere witte watervogel, waterhoen.* KIL.

Haeldinck, haelinck. *Erfgenaam.* Ibid.

Haellechter. *Halster, touw of lederen riem om den hals der paarden.*

Haddi den breidel vermeden,
Ende met enen h a e l l e c h t e r ghereden,
Sone wert, enz.
Reis van St. Brandaen, vs. 945.

Haelover, hael-over. *Iemand die alles in een ander afkeurt en gispt.* Wdb. op BREDERO.

Haelsone. Volgens LE LONG *een zending ter verzoening.*

West-Vlaendren si oec verneden,
Om h a e l s o n e, ende om meden.
VELTH. Sp. H. f°. 239.

Haelswertsel. *Roet.* KIL.

Haelter, halter. *Inschieter, handwerktuig der bakkers om het brood in den oven te schieten.* KIL.

Haelter. *Halster*, hetzelfde als **Haellechter.** Dr. VERWIJS Bloeml. II, 8, vs 276. In den tekst van BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14 vs. 1000 staat a e l t e r e n.

Breidel, h a e l t r e ofte bant.
Dr. DE JAGER, Taelk. Mag. III, 175, vs. 155.

Haem. *Har of duim, waarop eene deur draait.* KIL.

Haem, ham, hame. Eigenlijk *de buiging der achterbeenen*, ook *het achterdeel van het lijf.* Volgens KIL. ook de *knieschijf.*

Van groter herten waren die parde,
Die ridders scheneu .ij. liebarde;
So sere si te gadere quamen,
Dien orssen bogen die h a m e n.
Ferg. naar het HS. vs. 2348.

Hi sat over sinen h a m e n.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 971.

Zie nog Limb. VIII, vs. 1498; Bijb. van 1477, Deut. XXVIII, vs. 35.

Haemeringhe. *Hamerslag.* KIL.

Haen. *Kraan, tap.* KIL.

Haen (Roode). 1) *Brand.* U. W.

2) *Aangestoken lont.*

Indien de r o o d e h a e n ontsteeckt een helsche mijn.
VONDEL, door v. L. IX, 399, vs. 203.

Haen (Den) maken. *Den baas spelen.* Zie **Bevang.** 2)

Haen, hayn. Werkw. *Hebben.* Aant. Wijs, tegenw. tijd, 1ste pers. enk.

en meerv. *haen;* 3e pers. enk. *haet*, *hait*, *hayt*, 3e pers. meerv. *haent* of *haint*, bij voorb.

Haen (Ic). *Ik heb.*

Eest als i c vernomen h a e n.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, 104, vs. 697.

Zie nog ibid. bl. 111, vs. 1365 en bl. 112, vs. 1417.

Haen (Wy). *Wij hebben.*

Also w ij vernomen h a e n.

Ibid. II, 11, vs. 728.

Zie voor *haet*, *hayt en haint* Dr. VERWIJS, in de Bibl. van Mnl. Letterk. 1871, 4e Afl. bl. 61 en NIJH. Ged. IV, 144.

Haenbalc. *Kruis-*, *dwars-* of *hanebalk.*

Daer ic hem dede te verstane,
Datter hinnen ende een hane
In een groot huus, an ere strate,
Up enen h a e n b a l k e saten.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1618.

Haenbilt. *Aanbeeld.*

Want worde een mensche geslagen
Met hameren op eenen h a e n b i l t, enz.

Lsp. B. I, C. 15, vs. 73.

Haencraet. *Hanengekraai.*

— — — sonder waen
Es hi doen op ghestaen,
In der ierster h a e n c r a e t.

Der Ystorien Bloeme, vs. 1295.

Haenshooft. *Verklikker*, *aanbrenger* of *kraaier*, die eens anders geheimen of daden uitkraait of aankondigt, even als de haan den dageraad. KIL.

Haer. *Heer.* Mer ghi sult u houden anden h a r e uwen God. Bijb. van 1477, Josua XXIII, vs. 8. Dat h a e r Jan van Mierlaer, of die hertoge van Ghelre van siinre weghe, daer vor te restore gheven sel, enz. NIJH. Ged. II, bl. 227.

Haer, hair. *Haren kleed* dat somtijds door monniken en kluizenaars en door hen die boete wilden doen, op het bloote lijf gedragen werd. Ook was het soms een haren kleed om op te slapen.

Eene h a r e was hem naest ant vel.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XLIII, vs. 35.

— — met eere h a r e ande erde
Plach hi te liggene dor sine onwerde
Doe warp hi henen al dat stro,

Alse die der weelden was onvro.
Ibid. III P. II B. XXXVI, vs. 71.

So dede hij een haer an ende bestroyde hem mit assche. Pass. Wijnt 1480, f°. XX, b.

Zie nog Dr. v. VL. Prozast. bl. 56* en Lev. v. St. Amand I, vs. 1033.

Haer, hair, hairtje. *Een licht meisje.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Wat dunckje droncke Joortje van die meit?
Dr. J. T'is geen quaet haertje.
Lichte Wigger, bl. 3.

Siet hy moest me' uyt tyen om ien vremt hayrtje.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D. III, bl. 10.

Hy wort daer in de buert gewaer,
Een bolle meyt, een geestigh haer.
CATS, door Dr. v. VL. I 381, b.

Haer. Samentrekking van *hader*, d. i. *twist*, *geschil*, *oneenigheid.*

Luiden van Krackeel en Haer,
Veel lands tusschen u en haer.
HUYH. Korenbl. I, 651.

Haer. *Aar.*

Ic mach den dorpre slachten wale,
Die in derde werp sijn saet,
Alst groene ende scone uutgaet
Es hi in hoge ende blide;
Mar eert coemt datment snide,
Ende soude wassen in sijn haer,
Coemt ene quade wolke daer,
Dat hem benemt altemale.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3957.

Haer, hair. *Haarlok.* Ende si riep een baertmaker, ende si scoer die seven haren van sinen hoefde. Bijb. van 1477. Richt. XVII, vs. 19.

Haer. *Scherpte*, *scherpe snede* of *scherping.* Van het werkw. *aanharen.* Zie Dr. DE JAGERS Bijdr. tot het Wdb. der Nederl. Taal van Dr. DE VRIES en TE WINKEL. VII, bl. 21.

Sy quam van de Vlaemsche stellen,
Daer men zant en slicken dijckt,
En dan roept: schaepherders, wijckt!
Daer men water maeckt tot landen,
Daer de ploegh komt om sijn haer,
Dat hy had gelaten daer.
CATS, door Dr. v. VL. I, 590, a.

De zin is, waar de ploeg zijne scherpte verliest of om scherping komt.

Haer. Voorn. *Hen, hun, zich.* Passim.

Haer, haere. Bijw. *Hier.*

Coomt h a e r, mine vercoorne bruut.
Lsp. B. II, C. 57, vs. 27.

Wie wat wil, die come h a e r.
Rein. door WILLEMS, vs. 4803.

Zie nog Lev. van Jezus, bl. 87 en bl. 99.

Haer ende ghens. *Hier en daar, hier en ginds, overal.*

Des Conincs broeder, ionghe Florens,
Lach inden dunen h a e r e n d e g h e n s.
MELIS STOKE D. II, bl. 80.

Si loeghen ende spraken h a e r e n d e g h e i n s.
Floris ende Bl. vs. 1650.

Haerachtigh. *Twistzoekend, twistachtig.* Samentrekking van h a d e r-a c h t i g. KIL.

Haerbringen. *Privilegies, costumen.* Voert, soe selen wi al onse vriheiden ende onse h a e r b r i n g e n behouden. Brab. Yeesten, D. I, bl. 708.

Haard. *Vertrek, kamer.*

Dek de tafel in de gemeene h a a r d.
A. ALEWIJN. De Puiterv. Helleveeg, bl. 35.

Haerde, harde, hairde. 1) *Herder, ook geestelijke herder.*

Een heer sel staen in ghelijcker waerde
Over sijn volc recht als een h a e r d e
Die sijn scaepkijns wel behoet.
HILDEG. Ged. bl. 251, vs. 12.

Doe de Ludekeren, si u gheseit,
Sagen dat die heerlijcheit
Van Mechelen weder was ghebracht
Tot haren h a i r d e n, enz.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 3074.

Vye en docht niet sonder h a r d e,
Noch een h a r d e sonder vye.
HILDEG. Ged. bl. 66, vs. 55 en 56.

2) *Bewaker, behoeder.*

Hi heeft sulver ende gout
Een deel gheset in mijnre waerde,
Dat ic daer of sel sijn een h a e r d e.
Ibid. bl. 184, vs. 61.

Zie verder op **Heerde.**

Hi brac een rijs van ere h a g h e.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1679.

5) *Tuin.*

Hi dede mi doeget sekerlike
So groet, dat ongelovelic si,
Doe hi dede liden mi
Die h a g e sonder enichge nose,
Ende mi cussen liet die rose.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4141.

6) *Struiken* en *struwellen*, *kreupelhout.*

Nochtan die gene die hi kende
En ontflo hi in geen h a g h e.
MAERL. Sp. H. III P. IV B. XXXI, vs. 31.

Die voghel vlooch daer hi vant
Ene h a g e.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1053.

Zie ook HALBERTSMA, Aant. bl. 60.

7) *Bosch*, *bosschage.*

In dit soeken, in dit jaghen
Vant hi enen sarrasijn,
Swarter dan een besinghet swijn.
Die ghescuult was, na die plaghe,
In dat wout, in ene h a g h e.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 3747.

Ghelijc dat in anderen h a g h e n
Die bome met mosse sijn behangen.
MAERL. Sp. H. 8o. ed. D. I, 28, vs. 24.

8) *Openbare weg*, waarschijnlijk *met boomen bezet.*

Ende som storven die arme lieden
Van honger, mach men u bedieden,
Ende van armoede herde groet,
Dit brachter vele doe ter doet
Ane h a g e n, op straten vorwaer,
Ende op velde.
VELTH. Sp. H. fo. 393.

Ende som bleven se an die h a g e n
Liegende, ende som verslagen.
Ibid. bl. 324.

Haeghaerdt. *Bundel doorntakken.* KIL.

Haeghaltaer. *Valsch, verboden altaar.* VAN LENNEP, VONDEL, V. 733, noot.

Haeghdief. *Struikroover.* KIL.

Haeghedocht, haghedochte. *Spelonk, krocht, hol, onderaardsche gang, gegraven gat of hol.*

> Niet lange en hebbense dus gesteken,
> Sine quamen op een groet gat.
> Hierin ginc doe menich man,
> Dese h a g e d o c h t e te sien an.
>
> VELTH. Sp. H. f°. 217.

> Ter poorten reet hi metter vaert
> Up waert, duer ene h a g h e d o c h t e.
>
> Walew. vs. 2955.

> Die h a g h e d o c h t e was wel met liste
> Ghemaect.
>
> Ibid. vs. 6085.

Zie nog Limb. B. II, vs. 369; Alex. B. I, vs. 987; Lancelot III, vs. 25000; Walew. vs. 8425 en 8437; Rymb. vs. 29114, enz. alsmede eene noot van D^r. DE JAGER, in zijn Archief, D. I, bl. 190.

Haeghe clerk. *Spijbelaar, een leerling, die, in plaats van naar school te gaan, zich elders gaat vermaken.* KIL.

Haeghel, haghel. *Hagelbui, hagelstorm.*

> Want elx jaers een h a g h e l quam
> Die hem haer coren nam.
>
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XLVIII, vs. 17.

Haeghelbijse. *Hagel met zware wind gepaard*, waardoor koorn en andere veldgewassen benadeeld of verwoest worden. KIL.

Haeghelgans. *Waterhoen, meerkol.* KIL.

Haeghen, haghen. *Behagen.*

> De liefde die ghy in u hart tot hemwaerts draeght,
> Is hem het aengenaemst dat hem ter werelt h a e g h t.
>
> BREDERO, Schyn-Heyligh, 1624, bl 32.

> De strenge maaghdt
> Die niet en h a a g h t
> Dan wetenschap en wapen.
>
> HOOFTS Ged. door BILD. II, 21.

Haeghentuynen. *Omheinen, omheggen.* KIL.

Haegherkoer. *Blindemannetje.* Een kinderspel. Ibid.

Haaglyk. *Aangenaam, behagelijk.* U. W.

Haeghmes. *Snoeimes.* KIL.

Haeghmunte, haghemunt. *Valsch, kwaad geld. Geld, dat niet gangbaar is.*

Een goed verstand betaelt men noyt
Met h a g h e — m u n t of gheld gheschroyt.
J. DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 338.

Haeghpape. *Priester, die onder geen bisschoppelijk bestuur stond.* KIL.

Haeghpoorter. *Een burger, die buiten de stad woont.* Ibid.

Haeghprediker. *Predikers, die, ten tijde der Hervorming, om de vervolging te ontgaan, of omdat zij hun godsdienst niet in de steden mochten uitoefenen, hunne gemeenten in het open veld of in boschachtige streken vergaderden.*

Haeghpuut. *Soort van vorsch, die zich onder den braam onthoudt en dien men voor vergiftig hield.* KIL.

Haeghschole. *Kleine, weinig bezochte school, die niet in het openbaar, maar op verborgene plaatsen gehouden werd.* Ibid.

Haeghspel. 1) *Landspel, boerenspel.* Ibid.

2) *Feestelijke intrede der Rederijkers in dorpen, ten tijde toen men wederkeerig nog prijskaarten uitschreef.* Zie CATS, door Dr. DE VRIES, I, 56.

Haeghspraken, hagespraken. *Plechtige volksvergaderingen, welke door onze voorvaders, zoowel na als voor de invoering der christelijke godsdienst, in bosschen gehouden werden.* YPEY, Taalk. Aanm. bl. 172.

Haecht, haechte, hacht. 1) *Boei, band, strik, kluister.* KIL.

2) *Hechtenis.*

Nu alse Reinout dat sach,
Die te Lovene in h a e c h t e n lach;
Dat, enz.
Brab. Yeesten B. V, vs. 1506.

Haeghtap. *Verborgen, heimelijke kroeg.* KIL.

Haeghteyte. *Zekere kleine vogel.* Ibid.

Haechten. *Haken, grijpen, vatten,* hier in een figuurlijken zin.

De Ram gaedt voor den Stier, dit den Tweelinghen h a e c h t.
Z. HEYNS, Barthas Weken, I, 159.

Haeghwond. *Onechteling, van onbekenden, duisteren oorsprong.* KIL.

Haayen, hayen. *Heien.* Wdb. op HOOFT en U. W.

Haeyen. *Volharden, voortgaan.* KIL.

Sou icse bekeeren die dus int quaet h a e y e n.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 179.

Haeyen. *Koesteren, warm houden.* KIL.

Haaien. *Wachten.* Lijst der M. v. N. L.

Haeyen, hayen. *Haken, verlangen?*

Wanneer uwe broeder verarmt, wilt hem versaeyen,
Noch uwe hart verharden t'haer lieder vercleenen,

Nae den vergeten schoof en wilt niet weder h a e y e n,
Maer opent uwe milde hant.
Constth. Juw. 1607, bl. 368 of Yy iiii, v°.

Ledichede die es quaet,
So (zij) vromet selden, maer so scaet,
So h a y e t taverne ende boelrie.
KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 974.

Myn zinnen die h a e y e n naer de zoete Daeyen,
Sy is zoo minnelijck.
Handel der Am. bl. 400. of Cc4 v°.

Haeyten. *Verlangen*. Bij ROQUEFORT *haiter*, waarbij de verklaring *souhaiter*, *réjouir*, *rendre gai*, *plaire*, *être agréable*. Zie KIL.

Haeck. *Hooimijt*, *hooirook*, *hooischelf*. Ibid.

Haeckbus, haakbus. *Zeker vuurroer*, zoo genoemd, omdat de loop, onder het afschieten op een vork met twee tanden rustte. Cleen gheschut als falconetten ende h a e c b u s s e n. Van Brab. die Exc. Cronike, Antw. 1530, b. iij. b. Zie ook U. W.

Haeckel. *Hekel*. KIL.

Haex, haecs, haecse. Hetzelfde als **Aex**, met voorgevoegde aanblazing, dus *strijdbijl*.

Doe sprongen si op onder henlieden
Met h a e c s e n ende met swerden.
Lanc. II, vs. 3577.

Ende hi was wel gewapent doe
Met ere h a e c s e n in sinen handen.
Ibid. vs. 7643.

Haecksteen. *Amber*, *barnsteen*. KIL.

Haeckweduwe. *Getrouwde vrouw*, *wier man op eene lange reis is*. KIL. en PL.

Hael. *Oven*. KIL.

Hael. Quid? *Bereik?*

De moedighe Ulysses sliep voor in het poortael,
Een Ossenhuydt noch rouwe was onder zijnen h a e l,
Schaepsvellen tot zijn decksel.
COORNHERT, Odyss. II, 1605, bl. 114.

Hael. *Dun*, *schraal*. Van daar het woord *haalbier*. KIL.

Haal (Te) gaan. *Gaan halen*. Wdb. op HOOFT.

Haal (Te) schikken. *Afzenden om iemand in te halen*. Ibid.

Haal (Te) senden. *Door bode of brief ontbieden*. Wdb. op BREDERO.

Haelende sieckte. *Besmettelijke ziekte*. KIL.

Haelgans, haegelgans. *Zekere witte watervogel, waterhoen.* KIL.

Haeldinck, haelinck. *Erfgenaam.* Ibid.

Haellechter. *Halster, touw of lederen riem om den hals der paarden.*

Haddi den breidel vermeden,
Ende met enen h a e l l e c h t e r ghereden,
Sone wert, enz.

Reis van St. Brandaen, vs. 945.

Haelover, hael-over. *Iemand die alles in een ander afkeurt en gispt.* Wdb. op BREDERO.

Haelsone. Volgens LE LONG *een zending ter verzoening.*

West-Vlaendren si oec verneden,
Om h a e l s o n e, ende om medeu.

VELTH. Sp. H. f°. 239.

Haelswertsel. *Roet.* KIL.

Haelter, halter. *Inschieter, handwerktuig der bakkers om het brood in den oven te schieten.* KIL.

Haelter. *Halster*, hetzelfde als **Haellechter.** D[r]. VERWIJS Bloeml. II, 8, vs 276. In den tekst van BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14 vs. 1000 staat a e l t e r e n.

Breidel, h a e l t r e ofte bant.

D[r]. DE JAGER, Taelk. Mag. III, 175, vs. 155.

Haem. *Har of duim, waarop eene deur draait.* KIL.

Haem, ham, hame. Eigenlijk *de buiging der achterbeenen*, ook *het achterdeel van het lijf.* Volgens KIL. ook de *knieschijf.*

Van groter herten waren die parde,
Die ridders schenen .ij. liebarde;
So sere si te gadere quamen,
Dien orssen bogen die h a m e n.

Ferg. naar het HS. vs. 2348.

Hi sat over sinen h a m e n.

Rein. door D[r]. JONCKBL. vs. 971.

Zie nog Limb. VIII, vs. 1498; Bijb. van 1477, Deut. XXVIII, vs. 35.

Haemeringhe. *Hamerslag.* KIL.

Haen. *Kraan, tap.* KIL.

Haen (Roode). 1) *Brand.* U. W.

2) *Aangestoken lont.*

Indien de r o o d e h a e n ontsteeckt een helsche mijn.

VONDEL, door V. L. IX, 399, vs. 203.

Haen (Den) maken. *Den baas spelen.* Zie **Bevang.** 2)

Haen, hayn. Werkw. *Hebben.* Aant. Wijs, tegenw. tijd, 1[ste] pers. enk.

en meerv. *haen;* 3e pers. enk. *haet*, *hait*, *hayt*, 3e pers. meerv. *haent* of *haint*, bij voorb.

Haen (Ic). *Ik heb.*

Eest als i c vernomen h a e n.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, 104, vs. 697.

Zie nog ibid. bl. 111, vs. 1365 en bl. 112, vs. 1417.

Haen (Wy). *Wij hebben.*

Also w ij vernomen h a e n.

Ibid. II, 11, vs. 728.

Zie voor *haet*, *hayt en haint* Dr. VERWIJS, in de Bibl. van Mnl. Letterk. 1871, 4e Afl. bl. 61 en NIJH. Ged. IV, 144.

Haenbalc. *Kruis-*, *dwars-* of *hanebalk.*

Daer ic hem dede te verstane,
Datter binnen ende een hane
In een groot huus, an ere strate,
Up enen h a e n b a l k e saten.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1618.

Haenbilt. *Aanbeeld.*

Want worde een mensche geslagen
Met hameren op eenen h a e n b i l t, enz.

Lsp. B. I, C. 13, vs. 73.

Haencraet. *Hanengekraai.*

— — — sonder waen
Es hi doen op ghestaen,
In der ierster h a e n c r a e t.

Der Ystorien Bloeme, vs. 1295.

Haenshooft. *Verklikker*, *aanbrenger* of *kraaier*, die eens anders geheimen of daden uitkraait of aankondigt, even als de haan den dageraad. KIL.

Haer. *Heer.* Mer ghi sult u houden anden h a r e uwen God. Bijb. van 1477, Josua XXIII, vs. 8. Dat h a e r Jan van Mierlaer, of die hertoge van Ghelre van siinre weghe, daer vor te restore gheven sel, enz. NIJH. Ged. II, bl. 227.

Haer, hair. *Haren kleed* dat somtijds door monniken en kluizenaars en door hen die boete wilden doen, op het bloote lijf gedragen werd. Ook was het soms een haren kleed om op te slapen.

Eene h a r e was hem naest ant vel.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XLIII, vs. 35.

— — met eere h a r e ande erde
Plach hi te liggene dor sine onwerde
Doe warp hi henen al dat stro,

Die hem haer coren nam.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XLVIII, vs. 17.

Hagelschut. *Uitschot.* Wdb. op BREDERO. bl. 500.

Hagende veld, hagene veld. *Puik*, *uitmuntend*, *voortreffelijk*, ook *verduiveld*, zoo als wij soms hooren.

Komt maer in, hier is h a g e n d v e l d:
Een pyp veur af om niet en veul veur je geld.

T. ASSELYN, Melchior, 1691, bl. 19.

Tot zeeven of agt uuren toe op 't bed te leggen, dat kan men h a g e n d e v e l d.

Echtsch. van Jan. Klaasz. 1685, bl. 5.

'k Heb honger, ik zal wel h a g e n e v e l d schranken.

A. VAN BOGAERT, 't Nieuwsgierige Aegje, 1679, bl. 17.

Haghe-sette-rechters. *Bijzondere rechters*, *welke om zekere zaak af te doen door den opperrechter gekozen werden.* MEYER.

Haghetis. *Tooverkol*, *heks.*

Nacht ridders heten si,
Ende sijn duvele (ic seg di);
H a g h e t i s s e n ende varende vrouwen.

Broeder Gheraert, Nat. vs. 717.

Hachelijck, haggelijck, hachlijk, haggelik. 1) *Mogelijk*, *wellicht.* Wdb. op BREDERO.

't Is h a g g e l i k of zy men 'datelic niet zend om u te halen.

JAN ZOET, Zabynaja, 1648, bl. 35.

Men zal ze h a c h'l ij k noch wel vinden.

J. VAN RENDORP, De Geschaakte Bruid, 1690, bl. 41.

Gij zoudt hem straffen, waar hij h a c h'l ij k noch in 't leven.

Ibid. bl. 60.

2) *Onzeker*, *twijfelachtig.*

't Is h a g g e l ij c k dat ick noch an het mijne kom.

Dr. VERWIJS, Bredero's Sp. Brab. vs. 2167.

't Waer h a c h e l ij c k of ghy dit zoudt gelooven.

VONDEL, door V. L. III, 854, vs. 1310.

Hagghen. *Twisten*, *kijven.* KIL. PL.

Hachje. *Stuk*, *brok.*

Soo komt'er nogh een hont, de slimste van den hoop,
Die neemt het h a c h j e n wegh.

CATS, 1828, I, 422, b.

Hacht. *Avontuur*, *kans*, *goed geluk.*

De hier bedreven stier-man mijt veel onghenneght
In Ze-bezeilens h a c h t.

SPIEGH. Hartsp. 1614, bl. 12.

Werkzaligh watelaar, ghy bouwt het weekgrond Y
Met menigh hondert schip, op h a c h t om koopvaardy.
Ibid. bl. 66.

Hacht. Allerlei middel tot verbinding of vastmaking van iets of iemand, van daar de onderscheidene beteekenissen van *hechtenis*, *gevangenis*, *strik*, *vijandelijke insluiting*, enz.

— — — ontbint den knoop dan
Daer de vyant (duivel) my me hout in zijn h a c h t e.
ANNA BYNS, Ref. 1602. III, bl. 80.

Dese duvel es van so groter crachten,
Die ons hevet in sine h a c h t e n.
Lanc. II, vs. 13608.

Zie nog Lsp. B. II, C. 36, vs. 1151 en vs. 1532; VELTH. Sp. Hist. f°. 148.

Hachte. *Ban.* KIL. Hoogd. »*die Acht*".

Hachte. *Stuk*, *brok*, *afgescheiden deel.* Ibid.

Hachtels. *Halssieraad.*

Ende si gaf hem een h a c h t e l s van goude,
Ende bat hem dat hijt hangen soude
An sinen hals om hare lieve doe.
Lanc. II, vs. 13099.

Hachten. 1) *Hechten*, *vastmaken.* Dat kerchof der Joeden hadde stecken ocht priemen van mottale, daer men di cortine mede h a c h t e in di erde. Ruusbr. Tab. I, 26, reg. 8.

2) *Aanhouden*, *vasthouden*, *aanklampen*, *gevangen* of *in hechtenis nemen.*

Ende die rechtere sal dien houden ende h a c h t e n.
Brab. Yeesten, D. II, bl. 626.

Nochtan was hi daavonds g h e h a c h t.
Lsp. B. II, c. 53, vs. 15.

3) Van dit werkw. heeft men ook **Gehacht**, voor *verknocht*, *gebonden*, als:

Mijn geest es an hare g e h a c h t.
Lanc. II, vs. 12956.

Mine ziele, mijn lichame, al mijn wesen
Sijn so vaste in hare g e h a c h t.
Ibid. vs. 12963.

Hachten, elders **achten.** *Voornemens zijn.*

Daer gi gisteren te vaerne had g e h a c h t.
Ibid vs. 15759.

Zie nog ibid. vs. 15532.

Hachten. *In stukken snijden, houwen, scheuren, vernielen.* KIL.

Hachtenisse. *Vasthouding, arrestatie, inbeslagneming,* ook *gevangenis, kerker.* Ibid.

Hachtinghe. 1) *Gevangenis, hechtenis, kerker.* Ibid.

2) *Gevangenneming.* Neghene h a c h t i n g e mach de scoutete doen sonder scepene ende 's abbots bode. HALBERTSMA, Aant. P, bl. 136.

3) *Inbeslagneming.*

Desen commer ende h a c h t i n g e
Verdroot al te sunderlinghe
Te Loven den gemeinen man.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 7071.

Hair. *Heer, leger.* Wdb. op HOOFT en Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13521.

Hair. *Hier.*

Vierwarff is die lichte mane
H a i r ghecomen ende ghegaen.

Mloep. B. I, vs. 427.

Zie nog de Oorl. van Hert. Albr. bl. 554.

Hairde. *Herder.* Zie **Haerde.**

Hayo. *Havik.* Oorl. van Hert. Albr. bl. 173.

Hak. *Sul, kruk, nietsbeduidend mensch.*

Wij zijn geen h a k k e n of krucken.

GRAMSBERGEN, Hartoog van Pierlepon, 1679, bl. 5.

Een h a k en kruk als mijn persoon was te gering.

De Schilder door Liefde, bl. 46.

Hack. *Wrevel, haat, nijd.* U. W.

Op vasten, op biechten hebben si den h a c k.

ANNA BYNS, Ref. 1548, bl. 125.

— — — heeft hy op my aldus den h a c,
Daer ic hem noyt dan deucht en boot?

VAN RIJSSELE, Sp. der minnen, bl. 61.

Hack, hak. *Handelaar in slechte koopwaren.* MEYER.

Hack. *Handelaar in zout of in gezouten vleesch of visch.* KIL.

Hack en zijns gemak (Volck van). Zie Wdb. op BREDÉRO.

Ik verklaarde deze uitdrukking daar ter plaatse door *niets beduidend volk, sullen, doenieten, sukkels,* en wel op grond van h a k in de eerste beteekenis, welke mijns inziens, ofschoon Dr. VAN HELTEN in zijne Proeven van Woordverklaringen, bl. 57, daarvoor »*geringe man*" wil in de plaats stellen, hier niet zoo spoedig te verwerpen is. Deze veel belovende geleerde heeft uit andere talen opgedolven dat g e m a k »*makker* of *gezel*" beteekent, en verklaart gezegde uitdrukking door »*geringe man en zijn*

gezel", doch daar ik door het eerste voorbeeld bewezen heb, dat h a c k ook *doeniet, sul, sukkel, kruk* beteekent, kan deze beteekenis ook hier gelden, en dan leze men daarvoor »*de sukkels, de doenieten, de krukken en hunne gezellen.*"

Hac (Den) werpen op enen. *De schuld aan iemand geven.*

Sonder noet maecti ghecrac
Ende w a e r p t u p m i uwen h a c.
Dr. VERWIJS, Wap. Mart. I, vs. 718.

De Heer J. AB UTRECHT DRESSELHUIS is van gevoelen, dat »*een hac op iemant werpen*, synoniem is met het nog in Zeeland gebruikelijke »*op iemand hakken of kappen* en dat deze uitdrukking meer aan een *houw* dan aan *haat* doet denken zoo als in de Nieuwe Werken der M. v. N. L. III, 2e St. bl. 206 verondersteld wordt. Zie Ibid. V, 1ste St. bl. 291.

Hackdarm. *Achterdarm.* KIL. MEYER.

Hacke. *Bijl, houweel*, ook *spade.* KIL.

Hacke, hakke. *Laatste, uiterste.* MEYER.

Hackelen. *Klein hakken, smaldeelen, verbrokkelen, scheuren, vaneenrijten.* U. W. Want ic op een Plancke te Lande werde gheworpen int Konincrijc van Pentapolitanen, daer ic g h e h a c k e l t ende ghescheurt, ja gantsch naeckt ende bloot van een Visscher tleven ghesalveert werde. P. BOR, Appolonius, 1617, bl. 35.

Klaes hiet sijn' kale Broeck vernaeyen,
Daer hongen een paer Hosen aen,
Tot op en door de leste draeyen
G e h a c k e l t en vergaen.
HUYG. Korenbl. II, 467.

Zie nog ibid. I, 460; DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 352.

Hackelig, hakkelig. 1) Bijv.nw. *Aan stukken, gescheurd, verminkt, verbroddeld.*

Is 't yzer, tin, of lood, daar zig nu 't werk meê vulde,
Dank heb dyn hand die 't weeg heeft weeten te vergulden
En met zoo gouden kant dat h a k k e l i g gewaad
Te boorden, dat voor goud nu gaan zal.
OUDAAN, Gedichten, bl. 119.

2) Bijw. *Op eene broddelende wijze, broddelig.*

H a k'l i g en armhertig knoejen.
Ibid. bl. 129.

Hacken. *De aarde of den grond omspitten.* KIL.

Haeken, hakken. *Slaan, ranselen.*

F. Ick h a c k e r wel lichtelijck op.

L. Smyten? ghy mocht de droes.
S. COSTER, Tijsken van der Schilden, 1613, bl. 2.

Hakket. *Woordenstrijd, twist, geharrewar.* Hoewel zulke hakketten dikwils groot krakkeel veroorzaakten. G. BRANDT, Leven van de Ruiter, fo. 688 v. o.

Hackino. *Vrouwenplager* volgens WILLEMS, afgeleid van het Waalsche »*haguigner*" of »*hoguiner*".

Een Hans es een duutssche, een hackino een wale.
Belg. Mus. II, 122.

Hal. Oud imperf. van *helen*, d. i. *verbergen*, *verzwijgen*.

Ic weet wel dat ment mi hal.
MELIS STOKE, B. V, vs. 1068.

Si was ooc so wel haer ghespele,
Dat dene der ander niet (niets) en hal;
Si en seide haer dat si wiste al.
Fl. ende Bl. vs. 2973.

Want hi die quene alte sere ontsach, — — —
Ende hal hare al sine gedachte.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11629.

Halden. *Houden, in bewaring houden.* Ende als he den (dien) tot Born heeft, soo mag hine halden, toter tijt tou dat he de keurén ofte keur betaldt, so wy (zoo als) dat gelegen is. Belg. Mus. V, 434.

Halden, halten. *Stil houden, stil staan.* MEYER en U. W.

Halderick. *Kropzweer, kliergezwel..* KIL.

Hale. *Geheim.* **In stilre hale.** *Heimelijk, in het geheim, ongemerkt, in het verborgen, in stilte.*

En de voer heimelike van dane
In stilre hale met haren here.
MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. III P, V B. XXXII, vs. 57.

Jacobet, dus horen wi spreken,
Ghenas eens kints in stîlre hale
Ende hilt, heymeleke ende wale,
Drie maende, sonder gheluut.
Rymb. vs. 8458.

Zie nog ibid. vs. 7261 en vs. 17730.

Hale. *Geheimhouding.* **Sonder hale.** *Zonder te verzwijgen, ronduit, onverheeld.*

Nochtan willic u, sonder hale,
Te hemelrike doen comen wale.
Der Ystorien Bl. vs. 2489.

Dat segghic u s o n d e r h a l e.
Renout, vs. 1222.

Hale-hand. *De palm der hand.* KIL.

Halen. *Helen, verhelen, verzwijgen.*

Walewein andworde na des:
»Vrouwe, soe doet uter maten wale;
Wat holpt dat ict langher h a l e,
Ic hebbe elre nu te doene."
Walew. vs. 2728.

Halen. *Behalen.* U. W.

Haleschip. *De kiel of romp van een schip.* KIL.

Half (Een). *Zekere maat.* Wdb. op BREDERO.

Halffenaer. *Compagnon voor de helft in eene zaak.* KIL.

Halfghehanghen. *Galgebrok, iemand die waard is gehangen te worden.* Ibid.

Half-Godsch. *Heldhaftig.*

Hy, die niet minder zou als syn h a l f-G o d s c h voorouders
In d'edel schoenen treen.
VONDEL, door V. L. I, 97, vs. 1463.

De Heer VAN LENNEP merkt hierbij aan, dat het eene letterlijke vertaling is van 't Lat. *Semideiis*, een naam dien men vroeger op groote helden toepaste.

Halfhaeck. *Handbus.* KIL.

Halfhouwer. *Houwer, kromme sabel.* Ibid.

Halfkind. *Tweeling.* Ibid.

Halfman. 1) Hetzelfde als **Halffenaer.** Ibid.

2) *Gesnedene.* Ibid.

3) *Hermaphrodiet.* Ibid.

Halfs. Bijw. *Ten halve, half.*

Wie met vresen sonde doet
Es h a l f s ghekeert.
Het Boec vander Wraken III, vs. 1181.

Halfster. *Halster.* D[r]. VERWIJS. De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 170.

Halfwin. Hetzelfde als **Halffenaer.** KIL.

Halchter. Hetzelfde als **Halfster.** Ibid.

Halle. *Zoutkeet.* KIL. en MEYER. Nog merkbaar in de namen van vele Duitsche plaatsen, waar zout bereid wordt, zooals Reichenhall, Hallein, enz.

Halle. 1) *Koophuis.* Ende en makt nit van myns vader huse ene h a l l e. Lev. van Jezus, bl. 142.

2) *Spijsmarkt.* KIL.

Hallen, hellen. Praet. **hel**, part. **gehelt.** *Klinken.* Hoogd. »*hallen*", Oudhd. »*hellen*".

Hi vinc te swerde, daer hi hem mede
Enen slach so vreselic gaf,
Dat ons Daris seit der af,
Eest also als hijt vertelt,
Die slach heft anders niet g e h e l t,
Dan of het ware .i. donreslach.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. I, bl. 228.

Hallinc, hellinc. *Klein stuk geld.*

Die h a l l i n c es een goet gewin,
Die den penninc bringet in.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12031.

Elders vindt men »*allinc*". Zie dit woord.

Halm. Quid? Cauters, daer vele antquiteyten wtghetrocken worden ende geheel vloeren en vouten gevonden worden, met huysraet ende h a l m van eenige ambachtlieden. VAERNEWIJCK. Hist. van Belg. 1574, f°. 117, d.

Halmelnier. *Aalmoestasch*, *geldbuidel.*

Een gordel men an sine side sach,
Daer een h a l m e l n i e r ane hinc.

Lanc. III, vs. 11275.

Elders vindt men *almenier*, *alminier*, *almonier*, *aelmoesniere*, enz.

Halmen (Hem) van. *Verzaken, verloochenen, afstand doen.*

Ic dar nodan wel metten monde
Segghen, dat ic mi van algader
Eer h a l m e n soude, ende ooc mijns vader
Vrienscap verliesen euwelike,
Eer ic den ridder slooghe swike,
Die hier vore mi leghet ghebonden.

Walew. vs. 7814.

Dit werkwoord is ontstaan doordien men oudtijds een h a l m op iets neêrlegde of van zich afwierp als kenteeken en rechtsymbool dat men daarvan afstand deed, of het verzaakte.

Halmgoedinghe. *Bevestiging in den eigendom bij verkoop*, zoo genoemd omdat dit oudtijds door het overreiken van eene roede, h a l m, of iets dergelijks, geschiedde. KIL.

Halmgoedinghe doen. *Iemand in den eigendom van iets bij verkoop bevestigen.* Ibid.

Hals (Op den) houden. *Door iemands aanwezen bezwaard of bekneld worden.* Wdb. op HOOFT.

Hals (In den) halen. *Gesprokene woorden terugnemen.* Wdb. op BREDERO.

Halsbagge. *Halssnoer.* KIL.

Halsberch. *De geheele ijzeren malienkolder.* Ook *halsbedekking, harnasch.* Wdb. op HOOFT.

Halse (Enen te) riden. *Op iemands leven aanvallen.*

> Hi doget dat menne te halse ride.
>
> Dr. VERWIJS. Bloeml. II, 101, vs. 37.

Halseigen. *Over wiens leven men naar willekeur beschikken kan.* U. W.

Halsen. *Inslokken, verslinden, vreten.* KIL.

Halsen. *Omhelzen.* KIL. en PL.

Halsen. *Iets door ijverige pogingen trachten te bewerken.* KIL.

Halsgeweer. *Speer, spiets, piek, lans* en *hellebaard.* Wapens die op de schouders gedragen werden. Wdb. op HOOFT.

Halshayr. *Manen.* KIL.

Halskap. *Kaproen* of *hoofdkap.* Ibid.

Halsheer. 1) *Beul.* Dr. VERWIJS Spaansche Brabander vs. 1109.

2) *Oppermachtig Bestuurder, Regeerder, Vorst.* Wdb. op BREDERO.

Halsslag. *Klap, oorvijg.* KIL.

Halssterck. *Halsstarrig, koppig.* Wdb. op BREDERO.

> Maer elck voor ander bleef halsstercker.
>
> VONDEL, door V. L. II, 80.

Halstol. *Gedwongen krijgsdienst.*

> 't Gulhartigh volck durf Cesar halstol weigeren.
>
> Ibid. VI, 616, vs. 35.

Halsstrengh. *Keelontsteking.* KIL.

Halten. *Stilhouden.* U. W.

> Ghy staet, hy gaet, ghy volgt, hy halt.
>
> Z. HEYNS, Victorie van Yvry, bl. 214.

Halter. *Halster.* KIL.

Halter. *Een bakkers werktuig waarmede het brood in den oven geschoven wordt.* Ibid.

Halveling. *Ten halve, voor de helft, bijna.* Schoon ghehooscht is halveling gheheescht. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 76.

> En niet teghenstaende dese benautheyt groot,
> Soo ben ick ten lesten halvelinghe ontslapen.
>
> HOUWAERT, De vier Wtersten, bl. 9.

Halveneren. *Halfbouwers, die de hoeven bebouwen tegen het genot van de helft der vruchten.* Zie **Halffenaer.** NIJH. Ged. V, 14.

Bij KIL. vindt men ook halvenaer.

Hameide. *Sluitboom*, *sluitbalk.*

Vrese diene was in genen tiden
Seker, si en sloet haer dore
Ende starke h a m e i d e leidde sire vore.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3868.

Hamester. *Groote korenrot*, *marmot.* KIL. Hoogd. »*Hämster.*"

Hamme. *Veld*, *weide*, *beemd.* KIL.

Hamme, heym. *Woonstede*, *huis.* Ibid. en MEYER.

Hamme. *Nageboorte.* KIL.

Hamme, ham. *Afgesneden stuk van iets eetbaars.* MEYER. Van daar nog »*boterham*".

Hamme. *Blok*, dat men aan de pooten van koeien doet, om haar het springen over sloten, of het wegloopen te beletten. KIL.

Hamme van Wilghen. *Plaats met wilgeboomen beplant*, *wilgenbosch.* KIL.

Hammeye. *Gehucht.* KIL. PL. en MEYER. Fr. »*Hameau.*".

Hammerick. *Veld*, *beemd*, *weide.* KIL.

Han. Zie **Hanne.**

Hand. *Wijzer.* Eng. »*hand.*"

Wat gaet het rader-werck van binnen uyt de koten,
Daer buyten op de h a n d soo wispel-uerigh wijst!
HUYG. Korenbl. I, 85.

Hand (De) sluiten. *De macht benemen.* Wdb. op HOOFT.

Hand (Zich achter de) houden. *Zich schuil of achter de schermen houden.* Ibid.

Handachtigh. *Handdadig.* KIL. en MEYER.

Handbacht. *Ambacht.* KIL.

Handbieding. *Bereidwilligheid*, *medewerking.* U. W.

Handdrayen, hantdreyen. *Aanleggen*, *overleggen*, *beginnen.*

Ik weet werentig niet hoe ick het best sal h a n d d r a y e n.
W. D. HOOFT, Kl. van Stijve Piet, 1682, bl. 29.

Zie nog BREDERO, Molenaer, 1622, bl. 8.

Hande (Te). Zie **Hant** (Te).

Hande (Over alle). *Op alle manieren.*

Wil hi him ghetroesten der schande,
Hi machse slaen over alle h a n d e,
Sonder bruecke teghen den heer.
Mloep, B. IV, vs. 772.

Handel. 1) *Onderhandeling.* U. W.

2) *Handeling*, *zaak*, *uitvoering*, *bedrijf*, *onderneming.* Wdb. op HOOFT.

En lade op sich, om al haer **h a n d e l** en gewoel,
Den nijd van nabuursteên, gewijt ten koninghs stoel.
VONDEL door v. L. II, 185, vs. 23.

Handelen. 1) *Met de hand aanraken, in de hand nemen.* Si custe ende **h a n d e l d e** dat engelsche aenschijn. Gesta Roman. Cap. XV.

Die witte kele ende wancskijn root
Machmen **h a n d e l e n** dair al bloot.
Mloep, B. II, vs. 1312.

Het maeghde-waes is wonder fijn,
Ten wil doch niet **g e h a n d e l t** sijn.
CATS, door Dr. v. VL. I, 354, b.

Zie nog Mloep, B. II, vs. 2917; Lsp. B. II, c. 34, vs. 13 en c. 44, vs. 142.

2) *Behandelen.*

Dune soute hem **h a n d e l e n** niet
Als dijn kint.
Lsp. B. II, C. 14, vs. 9.

Jacop, wi hebben onderlinghe
G h e h a n d e l t messelike dinghe.
Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, bl. 63.

Zie nog Mloep, B. IV, vs. 366, en vs. 548.

Handelet. *IJzeren handschoen?*

De wapen-slaghers oock ter wijlen in de steden,
Slaen, kloppen wacker op, met ordeninge smeden:
Veranderende nu 't heet yser in helmet,
In pot en in Cuirass', dan in een **h a n d e l e t.**
HEYNS, Historie van Judith, bl. 62.

Handelyk, handelick. *Handelbaar.* U. W. *Dat men in de hand kan houden, geschikt tot iets.* KIL.

Handeling. *Onderhandeling.* Wdb. op HOOFT.

Handelinghe. *Aanstonds, terstond.*

Doe keerde die coninc weder
Tote Herken bi Halen weder,
Daer hi besat **h a n d e l i n g e**
Een hoge keiserlike gedinge,
Als scrijcx vicarijs openbaer.
Belg. Mus. IV, bl. 315.

Ooc seide hi haer mede,
Dat si opstoede **h a n d e l i n g h e.**
Lsp. B. II, C. 8, vs. 143.

Zie verder ibid. C. 9, vs. 81; Belg. Mus. IV, bl. 350, vs. 1483.

Handeloos. *Buiten staat om iets te verrichten.* U. W.

Handen. Elders *anden;* zie dit woord.

Handen. *Behandelen.*

> Walewein sweech ende reet vort;
> Hi was so hovesc, so goedertiere,
> Dat hi ne wilde in ghere maniere
> Dat handen als menich soude doen.
>
> Walewein, vs. 8547.

Handen. *Geschikt of aangenaam zijn, gelegen komen.*

> Hoe lettel of vele dat u hande.
>
> Taalk. Mag. III, 190.

Handen en berichten. *Regeren.* Dat hy dy graefschaepe van Ghelre wale handen ende berichten moecht. NIJH. Ged. I, 184.

Handgauwery. *Dieverij.*

> Hoe staet dat goed en bast, riep Frans tot d' Advocaten,
> Die hem betichtten van wat veel handgauwery:
> Ja, seid' er een van all', wy bassen, seght dat vry:
> Want als wy Dieven sien en konnen wy 't niet laten.
>
> HUYG. Korenbl. II, 298.

Handgebaer, handtgebaer, hantgebaer. 1) *Gereedschap.*

> Een koker, pijl, en boogh, is al sijn handgebaer.
>
> VONDEL, door v. L. II, 645, vs. 265.

Hebbende tot zijn geweer en hantgebaer een paer schichten. Ibid. V, 146.

2) *Bedrijf, bezigheid, arbeid, oefening.* Wdb. op HOOFT.

> Dien gheeft hy hant-gebaar en daatlijck ander werck.
>
> S. COSTER, Iphigenia, 1617, bl. 2.

3) *Behandeling.* Ibid.

4) *Gebruik.* Penningen tot handtgebaar der dartelheid. HOOFT, Ned. Hist. bl. 400.

5) *Wat men tot zeker doel of tot zeker gebruik in de hand heeft.* Wdb. op HOOFT.

> Zijn hantgebaer was eene rol met brieven.
>
> VONDEL, door v. L. IV, 564, vs. 36.

Handgelt. *Woeker.* MEYER. Zie ook **hantgelt.**

Handgemerk. *Zegel, merk.* Ibid.

Handtgeprang. *Het drukken der handen.* Wdb. op HOOFT.

Handgiften. *Den armen iets tot zijn onderhoud toereiken.*

> Een' uyt-gehongerde, die mogelick van daegh
> Van u gehandgift wordt, sal 't overschot vertieren

En leven van uw' kruym.
HUYG. Korenbl. I, 83.

Handhave, hanthave. *Handvatsel.* De menschen maken nu zoo veel eynden en handhaven als zy vatsels willen. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 322. Dat alle dinghen haere hant-haven hebben. CATS, 1828, I, 278, a. Hanthaven, daermen de hant aen slaet. St.-Bijb. Hoogl. V, Kantt. 27.

Handig. *Geschikt, goed, bekwaam.*

Zijn oock niet de Avond-stonden
Altijd soeter als het licht,
Altijd handiger bevonden
Tot de vrye Vryer-plicht?
HUYG. Korenbl. I, 103.

Ick sie dat alle ding soo beurt hout; kijck, dan waeyt et,
Dan regent 'et ereis, dan mistet, dan verdraeytet,
En 't wort weer handigh weer.
Ibid. I, 608.

Handlichten. *In het bezit herstellen.* KIL.

Handplichten. *Gebruiken, in gebruik hebben.* Ende mach een Rentier oock — — — doen beschryven den ghenen die den pandt bewoont, ghehandeplicht ende ghedefructueert heeft. Landrecht van Ruermondt, bl. 25.

Handse. *Handvatsel, greep, steel.* KIL. MEYER. Lat. »*ansa*.''

Handsettinghe. *Inbeslagneming van goederen.* KIL.

Handstellinghe. Hetzelfde. Ibid.

Handstaal. *Dolk.*

Dies wapent Satan hem, hy ruckt uyt zynder schee
't Geblintdoeckt hand-staal daar hy met (ô schricklijck wee!)
Bourbon twee wonden geeft aldaar hy zit ten toone.
VONDEL, door V. L. I, 32, vs. 131.

Handswelcken. *Met de hand drukken.* KIL.

Hand (De) sluiten. *De macht benemen.* Wdb. op HOOFT.

Handt (Zich achter de) houden. *Zich schuil of achter de schermen houden.* Ibid.

Handtachtich. *Handdadig.* MEYER.

Handtasting. *Handslag.*

De nieuwe Ridderschap en steden in 't gemeen
Verbonden sich wel streng, met diergeswooren eeden,
Handtasting en geschrift.
VONDEL, door V. L. III, 348, vs. 54.

Handteeringh. *Dagelijksche of gewone bezigheid, bedrijf, beroepsbezigheid.* Wdb. op HOOFT.

Zie verder op **Hantering.**

Handtichtigh, hantichtigh. *Op heeter daad betrapt.* KIL. Iemant die men mitter hantichtiger daet begrypet. Mr. EYKE, Spieghel van Sasse, 1505, bl. 12.

Handtklap. *Handgeklap.* Wdb. op HOOFT.

Handtzitter. *Kleermaker.* MEYER.

Handtteeken. *Handteekening.* Wdb. op HOOFT.

Handvast. 1) *Taai, vasthoudend.* KIL.

2) *Kloek, moedig.* KIL. en PL

Handveste, handvest. 1) *Handteekening, handschrift, schriftelijk bewijs.* KIL. en MEYER.

2) *Voorrecht.*

> Een tweede Apelles heeft de hantvest dus te malen
> De Majesteit, waer in d'aeloude deught herleeft.
>
> VONDEL, door v. L. VI, 161, vs. 1.

Handwater. *Water dat den gasten voor en na den maaltijd door bepaalde personen ter handwassching werd aangeboden.* ALKEMADE, Dischpl. I, bl. 542, en v.

Handwyle. *Oogenblik, korte stond.* MEYER en KIL.

Handtwijlsch. *Kortstondig.* Den handt-wijlschen tijd van syn vliende leven. VONDEL, door v. L. I. 40.

Haneveeren. *Soort van krijgsvolk.* Wdb. op BREDERO.

Haneveugelen. *Afranselen.* Daer sel ick jou veur haene veughelen, daer sel ik jou de klop veur gheven. A. BOELENS, Kl. van de Oneenige Trouw, 1648, bl. 3.

Hangh, hanck. *Eene plaats waar vleesch hangt om gerookt te worden.* Des steeckt hy de borst uyt, als een kermis-gans, en doet het speck in den hangh daveren. JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 377.

Hanghberd. *Uithangbord.* KIL.

Hanghe. *Har, duim, spil.* Ibid.

Hanghel. *Haal, heugel.* Ibid.

> Wat kan de roock den hanghel doen.
>
> JOH. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 478.

Hanghel. *Hengelsnoer.* Wdb. op HOOFT.

Hanghelen, *Hengelen, hangende heen en weer bewegen.*

> Wie om het lockaes zwiert en hangelt raeckt wel vast.
>
> VONDEL, door v. L. III, 837, vs. 798.

Hanghende (Het). *Het hellende, de helling.* Ende namen Jhesum ende

leiddene uter stat, op dat hanghende van den berghe. MEIJER, Lev. van Jezus, bl. 84. Ende alse Jhc. naekde den hanghenden van den bergh. Ibid. bl. 179.

Hangher. *Stootdegen.* KIL.

Hangherken. *Kleine dolk.* Ibid.

Hanghsel. 1) *Har, duim, spil.* Ibid.

2) *Voege.*

Een ruyter lost sijn peze, en eer men toeziet schier
Hy tusschen 't hanghsel, en het koninghlijck pantsier,
Den Koningh Achab groet.
VONDEL, door v. L. II, 70, vs. 24.

Hanc. *Haak? Samenhaking?* Van Karel den Grooten sprekende en zijne gedaante beschrijvende zegt MAERL.

Omme sijn gorden inde zide
Haddi VIII voete omme die wide;
Sijn gordel moeste sijn also lanc,
Sonder buten der gespen den hanc.
Sp. Hist. 4o. ed. IV P. I B. II, vs. 38.

Hanck. *Rookschuur, waarin visch of vleesch gerookt wordt.* KIL.

Hancdief. *Beul.*

Want die selc waren in haer doen
Storven gherne in haer scoen,
Ofte vor den hancdief si stupen.
Belg. Mus. X. 69, vs. 15.

Hancke. *De heup of dij.* KIL.

Cleyne snekens dunne en lanck
Van een wel gevleesde hanck.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 214.

Hancken. Zeker spel, wellicht *hinken.*

Quaken, clossen, hancken, caetsen.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 94, vs. 1724.

Hancman. *Beul.* Ende dit segghende ontclede hi hem, ende gaf sine cleder den hancmannen. Passion. Wijnt. fo. XCI, d.

Zie nog Pass. Somerst. CXCIV, c.

Hanne. *Hen, kip.* KIL.

Hanne. *Hoorndrager, laffe vent, Jan hen.* Ibid.

Zie nog Belg. Mus. II, 121; HUYG. Korenbl. I, 578; GROEBE, Versch. Ged. II, 32.

Hanneken. *Steenuil, kraai, kauw, ekster.* KIL.

Hanneken. *Kleed zonder mouwen, tabbaard, huik.* Ibid.

Hannewuyt. *Roetaerd.* Ibid. (Vlaemsche Gaai?)

Hans (Alzo). *Welhaast, terstond, op hetzelfde oogenblik.*

Daer hi di aex uyt trecken soude,
Sloech hi Negusare, als die boude,
Alzo hans af die rechter hant,
Dat si neder veil opt sant.

Alex. B. III, vs. 213.

Hanse (Die) ghelden. *Den tol of het gelag betalen.*

Hi deet daer ghelden die hanse
Den gonen dien hi vor hem vant.

Walew. vs. 2470.

Hanseel, hansichte, hensichte. *Gift, nieuwjaarsgift.* KIL.

Hansen. 1) *Iemand als lid van een genootschap aannemen.* KIL.
2) *Als lid van een genootschap aangenomen worden.* Ibid.
3) *Voldoen aan zijne verplichtingen als lid van een genootschap.* Ibid.

Hant. 1) *Klasse, soort.* Volgens BILDERDIJK'S Geslachtl.

Na hem volgeden sine gheverde,
Sine baroenen vanden lande,
Chierlike ghecleet bi hande.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. L, vs. 42.

2) *Daad, uitvoering, wapenfeit.*

Si moet soeken campioen,
Die den coninc moet onder doen.
Ende enen sire suster sone,
Die men hetet Macedone,
Die goet ridder es van sire hant.

Ferg. naar het HS. vs. 4369.

Men leze hierover na Halbertsma's Naoogst I, 62.
3) *Tand van een anker.* KIL.

Hant papiers. *Een boek papier.* Ibid.

Hant (Van langer). *Oud, van ouds.*

Daer is een spreuck van langer hant
Gekomen uyt het Grieckenlant
Die seyt dat liefde singen leert.

CATS, 1828, I, 413, b.

Hant (Te) ook te hants. 1) *Terstond, dadelijk, nu, op staanden voet.* Passim. Zie o. a. MELIS STOKE B. II, vs. 341, en MAERL. Sp. H. III P. IV B. V, vs. 65.
2) *Zoo even, niet lang geleden.*

Dus trac die Coninc van Ingelant

Over dat water, daer ic t e h a n t
Af seide, enz.

VELTH. Sp. H. f°. 124.

Ghi sult mede al omme schouwen
Ende versoecken eens wives ghestant,
Soe ic ghesproken hebbe t e h a n t.

Mloep. B. I, vs. 1756.

Zie voor **te hants**, MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 47.

Hant (Toter). *Tot nu toe*, volgens WILLEMS.

Die pape hadde enen cappoen:
Dat was dat alrebeste hoen
Dat men in al dat lant vant:
Hi wast gewent al t o t e r h a n t.

Rein. door WILLEMS, vs. 1540.

Hant (In) gaen. Zie **Gaen in hant.**

Hant (Ten quaetsten in) gaan. *Veel tegenspoed hebben.*

Niemen sijn vriende en weet
Alse sijn dinc ten beste steet;
Maer de vriende worden becant
Alst hem t e n q u a e t s t e n g h e e t i n h a n t.

Belg. Mus. VI, 198, vs. 504.

Hant (In) hebben. *In zijne macht hebben.*

Want i n sijn h a n t
H e e f t i noch al mijn lant.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1621.

Dese pine ende dit ghepens
Sendic u, Heer Grave Florens,
Dat ghi moghet sien ende horen,
Wanen dat ghi sijt gheboren,
Ende bi wat redenen ghi i n h a n t
H e b b e t Zeelant ende Hollant.

MELIS STOKE, B. I, vs. 31.

Hant (In) houden. *In zijne macht houden, bezitten.*

Daer hi Bordeas met crachte
Mede wan, ende al dat lant,
Dat Gelloen h i l t i n sine h a n t.

Karel de Groote, bl. 25, vs. 672.

Die viande sullen dat lant
Langhe tijt h o u d e n i n h a n t.

Lsp. B. IV, C. I, vs. 134.

Hant (In iemants) staen. *Van iemands wil of bevel afhangen.* Van scepene te settenne van jare te jare dat sal staen in mijns heren shertoghen hant. Brab. Yeesten, D. I, bl. 708.

Hant (Onder) houden. Hetzelfde.

Genaden, God here,
Ende geont mi dat ic doge
Daer toe ende verleisten moge
U lant van uwen vianden,
Diet nu houden onder handen.
Karel de Gr. bl. 81, vs. 228.

Hant (Uter) werpen. *Doen verliezen, aan iemands macht doen ontvallen.*

Als ooc her Jacop van Simpole dede,
Die, overmids sine ghierichede,
Brugghe ende al Vlaenderlant
Den coninc werp uter hant.
Lsp. B. III, C. 16, vs. 98.

Hant (Ter) comen. *In de macht komen, in handen vallen.*

Hoe groten schat die door ye vant
Hi comt den wisen al ter hant.
HILDEG. Ged. bl. 254, vs. 52.

Hant (An) comen). *Naderen, aankomen, op handen zijn.*

Mer ic docht ten selven tyden,
Dattie voghelkijns hem verbliden
Als die Meye comt an hant,
Ende legghen off der sorghen bant.
Ibid. bl. 51, vs. 23.

Hant (Van sier). *Van Zijnent wege.* Brab. Yeesten, B. VI, vs. 5487.

Hant (Ter) trekken. *Zich bezig houden met, bij de* of *ter hand nemen.* Wdb. op BREDERO.

Hantaex. *Bijl, strijdbijl, zeker wapentuig.* Dit sijn versechde wapenen: knive, pilen, cortoisen, colve, gepinde staven, alderhande gescut, hantaexen, ghisermen, baffule, enz. VAN HEELU, II, 543.

Hantepas. *Gepast* of *gereed geld.*

Hi hads bat thuus vol enen sac
Vercreghen, ieghen hantepas,
Vele beteren coep, dans daer was.
VAN HEELU, vs. 4328.

Hanteren, hantieren. 1) *Plegen, in praktijk brengen.*

Want God bekent haren wech ende leven

Al die duecht **h a n t e r e n** fijn.

Z. VAN NYEVELT, Souter Lied. Ps. 1.

Nu alse die here van hemelrike
Sach dat al aertrike
Quaet **h a n t i e r d e** ende zonde minde.

Lsp. B. II, C. 1, vs. 3.

2) *Plegen, gewoon zijn.*

Hi' sette, alsict ghescreven zach,
Datmen opten witten Donredach
Dat crisma sonde sacreren,
Dattie bisscoppe noch **h a n t e r e n.**

Ibid. B. II, C. 44, vs. 392.

3) *Aankweeken, oefenen.*

In dijn huys so wil ick gaen
U vreese wil ick **h a n t e r e n.**

Z. VAN NYEVELT. Souter Lied. Ps. 5.

Wil gerechticheyt **h a n t e r e n.**

Ibid. Ps. 14.

4) *Bedrijven.*

Die mijn gerechticheyt vol eeren
Soecken, die moeten iubileren
Blyschap altijt **h a n t e r e n.**

Ibid. Ps. 34.

Sy sullen iubileren
Ten tempel zijn gheleyt,
Ende alle vruecht **h a n t e r e n.**

Ibid. Ps. 44.

5) *Behandelen.*

Nu merct we eerlike ende we sochte
Hi verwonnen volck **h a n t i e r t.**

Alex. B. VI, vs. 35.

Men ghincken vloeken ende verspuwen,
Ende seer confuselic **h a n t i e r e n.**

HILDEG. Ged. bl. 181, vs. 183

6) *Bezorgen.*

Dat wi hoochlike mit eren,
U'we nut lede mochten **h a n t e r e n.**

Lsp. B. II, C. 56, vs. 40.

7) *Doen, ten uitvoer brengen.*

Hy die alleen hier can **h a n t e r e n**

Wonder dingen door zijn cracht.

Z. V. N. Souter Lied. Ps. 135.

8) *Ondervinden, lijden, doorstaan, smaken.*

In dat eynde van Yerlant,
Also ic bescreven vant,
Sijn tormenten van vele manieren,
Die daer die zielen h a n t i e r e n.

Lsp. B. 1, C. 12, vs 70.

9) *Omgaan met iets of iemand.*

Die die werelt wil h a n t i e r e n.

Rein. door WILLEMS, vs. 4203.

Want hy de vreemden ontfing en vrientlijck groete,
Als die oock veelderley menschen hadde g h e h a n t e e r t.

COORNHERT, Odyss. 1606, 1, bl. 3, r°.

10) *Zich bezig houden met.*

Daer plachmen alrehande spele
Te h a n t i e r e n, groit ende vele.

Mloep, B. I, vs. 42.

Wye mit ghecken leven wil,
Die moet h a n t i e r e n ghecken spil.

Ibid. B. I, vs. 796.

11) *Behartigen, ter harte nemen, handhaven.*

Enen wisen man hoert men leren,
Dat die coman sal h a n t e r e n
Sine marct in groten steden.

Doctrin. bl. 164, vs. 2636.

Ende sunderlinghe, wet wel dat,
Moet men rechten in ene stat,
Scarpelic ende ongheviert,
Daer men ghemein orbor h a n t i e r t.

Ibid. bl. 216, vs 3720.

12) *Bearbeiden, verwerken, bewerken.*

Daer over sat Penelope in cuysheydt onbesmet,
Op een stoel gebogen, daer sy fijne wol h a n t e e r d e.

COORNH. Odyss. 1605, II, 66.

13) *Bezoeken.* Fr. »*hanter*.”

Iemant die vele de kerke h a n t e e r t.

Dr. VERWIJS, Tspel vanden H Sacr. vs. 1081.

Men zeght hy schuwde steên en 't hof, beminde heggen,
En velt, en bergen, vry van staetzucht, eere, en pracht,

Hanteerde zelden 't hof, hem tegen en verdacht,
En vol van ydelheit.

VONDEL, door v. L. XI, 676, vs. 986.

14) *In handen hebben, besturen.*

Die tgoet hanteren der heyligher Kerken.

Jans Teesteye, vs. 2183.

Hanteren, hantieren (Wetten). *Zich van wetten bedienen.*

Die wet die wi hantieren.

Ibid. vs. 1902.

Hanteren, hantieren (Oorloghe). *Oorlog voeren.*

Die orloghe wilt hantieren
Moet in meneghen manieren
Goede hoede hebben dan.

Meliboeus; vs. 2248.

Hantering. Een woord, zeer waarschijnlijk van toepassing op al de boven verklaarde werkwoorden, en dus

1) *Omgang, samenleving.*

Lief burgerommegang en seên, en stads hanteering.

VONDEL, door v. L. II, 723.

2) *Dagelijksche of gewone bezigheid, bedrijf.* Wdb. op HOOFT. Enz., enz.

Hantgedaed, handt-ghedaedt. *Handenwerk, werkstuk, kunststuk.*

Ghy deedt den aardschen cloot in rondicheydt vergaeren,
Het wonder handt-ghedaedt
Van u, o grooten Godt.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 91.

Hantgedade. *Handigheid, vaardigheid.* Die de palmen lanc heeft, bediet wel gedisponeert tote vele consten, ende van goeden hantgedade ende vroet in allen sinen werken. Belg. Mus. III, 235.

Hantgelt. *Jaarlijksche rente.* NIJH. Ged. II. bl. 9, 40. 56, 68 en 130.

Hantgeslach. *Handengewring, als teeken van smart, droefheid of wanhoop, misbaar.*

Daer weent men ende crit emmermeer,
Daer es carminghe emmer ende hantgeslach.

Vanden Levene ons Heren, vs. 3941.

Groot gheween ende hantgheslach
Dreef die edele vrouwe qnet.

Mloep. B. I, vs. 1554.

Zie nog ibid. B. I, vs. 2350; Rymb. vs. 9826; Lanc. III, vs. 23182; Vaderl. Mus. I, 87. vs. 21; Troj. Oorlog, vs. 3033.

Hantghetruwe. *Executeur testamentair.* Tweede Proeve van O. T. en D. 1782, bl. 198.

Hantgevat, hantgevaet. 1) *Greep, handvat.* Wdb. op HOOFT. 2) *Bracelet* of *ring.* Zie CATS door D^r. v. VL. I, 317, b.

Hantgeweer. *Iets dat men in de hand heeft en gebruikt, tot aanval* of *verwering.*

Toen Eritus, de zoon van Aktor, met zijn breede
En blinckende oorloghsbijl, heel bits en scherp van snede,
Hier aenquam, ging de helt hem met geen zwaert te keer,
Maer greep een beker, groot en zwaer, tot h a n t g e w e e r.
Een beker, kunstigh met kleen beeldewerck gedreven.

VONDEL, door v. L. XI, 448, vs. 115.

Toen sprack ze aldus: mijn zoon, mijn andre hant en wapen
Mijn kracht, Kupido, neem uw h a n t g e w e e r, geschapen
Om elck te trotsen, schiet terstont een' pijl in 't hart.

Ibid. XI, 458, vs. 501.

Zie HUYDECOPER, Proeve, II, 104.

Hantgewerk. Namelijk van menschen. *Handwerk.*

Si en connen dammen, graven no spitten,
Noch doen enighe h a n t g e w e r k e n.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 79, vs. 351.

Hantghewerc (Sijn). Namelijk van God. *Het werk zijner handen.*

Nu als onse here ziet dat al
Sijn h a n t g h e w e r c bederven sal,
Daer hi om storte sijn heylich bloet,
Sal hire jeghen senden mitter spoet
Sijn twee knechte.

Lsp. B. IV, C. 8, vs. 2.

Nu alst Gode dochte tijt
Dat sijn h a n t g h e w e r c k e na ende voren
Alte male soude bliven verloren, enz.

Jans Teesteye, vs. 416.

Hantghichte. *De eerstelingen, het best gekozene voor een offerande.*

Dat Abel ghaf dat was h a n t g h i c h t e.

Rymb. vs. 1665.

Hanthaven. *Bijstaan, bevorderen, een handje helpen.* Wdb. op BREDERO.

Hanthavenen. *Handhaven.*

Wy swoeren sedert te h a n t h a v e n e n ons recht.

J. DULLAERT, Ifigenia, 1697, bl. 18.

Hanthavich. *In der ijl, vlug, haastig.*

In die tente lach .I. maget fiere,
Scone, hovesch ende goedertiere,

Dies ridders lief; ende wert in wake
Van dier nosen sere tongemake
Al h a n t h a v i c h si op schoet,
Dede aue .I. hemde, ende .i. sorcoet.

Verg. naar het HS. vs 2309; en naar de tekstkritiek van Dr. DE VRIES. Zie de Taalgids van 1867, bl. 181.

Hanthouwen. Hetzelfde als **Hanthavenen.**

Dat sy hun derhalven Christ'lijcken bedacht heeft,
Der armer menschen saecke te willen h a n t h o u w e n.

Constth. Juw. bl. 172.

Hantplichten. *Zich in bezit van iets stellen, zich van iets of iemand verzekeren.* Ende weer dat yemant die ghehuyst, ghehoeft off gheherberget hadde, huysden, hoefden off herberghende worde, die willen wij dat ghij oick antast ende h a n t p l i c h t. NIJH. Ged. IV, 250.

Hantsel. *Handvat.* Een tinnen lamp mit een yseren h a n t s e l. Matthei Analecta, I, 220.

Hantspel. *Dobbelspel.* Horae Belg. VI, 171.

Hantswile, hantwile. *Oogenblik.*

Aldus doe ic u verstaen,
Dat die planeten, ende firmament,
Deen iegen dander rent,
Ende hadt niet god ghevoucht,
Ene h a n t w i l e, dat vermoet,
Soude die werelt niet geduren.

Broeder Gheraert, Natuurk. vs 404.

Hantvane. *Breede band aan den linkerarm des priesters, die de mis bedient.*

Soe neemt hi aue die luchterhant,
.I. h a n t v a n e eist ghenant,
Bi ghelike oft ware .I. scilt,
Die men vor den viant hilt.

Bediedenisse van der Missen, vs. 210.

Die h a n t v a n e dien hi dan langt
Ende anden slinken arm hangt,
Bediet den bant daer met, twaren,
Sijn hande doen ghebonden waren.

Lsp. B. II, C. 51, vs. 127.

Hantverde, hantvrede. *Waarborg gegeven door de bloedverwanten eens verslagenen, ten behoeve van den doodslager* of *vredeonderhouding wegens handdadigheid* volgens WILLEMS. Ware dat sake dat hem yeman

verweerde binnen sinen hove, ochte daer hi gewaoht ware met gelaechder lagen, ende hi hem verweerde over noot van sinen live, hi ware quite jegen den here ende ongeveedt jegen die mage; en ware dat sake dat hi jegen die ghene in h a n t v e r d e n stonde. Keur van 1284, zie Belg. Mus. VI, 302.

Zie ook NIJH. Ged. I, 149.

Hantwerc. Ofschoon dit woord eigenlijk ons *handwerk* beteekent, komt het in de onderstaande plaats voor als *schrijfkunst.*

Doe hiet hem dien coninc gheven
Den brief Botsaerde, sinen clerc:
Dat was hi, die h a n t w e r c
Bet conste dan iemen die daer was.
Rein. door Dr. JONCKBL vs. 3348.

Hantwissel. Zoo werd in het gemeen geheeten *hetgeen* (wanneer tijnsgoederen, door verkoop, splitsing of deeling, uit de eene hand in de andere overgingen) *aan den tijnsheer, als erkentenis van zijn dominium directum, betaald werd.* NIJH. Ged. I, 199.

Hapaert. happaert. *Kruis, galg.* KIL.

Haperen. 1) *In twijfel staan, in onzekerheid zijn, dobberen.* Wdb. op HOOFT. Daer me verdraeideze de gloeiende oogen, en keerde den jongelingk, die noch h a p e r d e, en veel te zeggen hadt, den neck toe. VONDEL, door V. L. V, 287.

2) *Stameren, stotteren.* Wdb. op HOOFT.

Waerom h a p e r t mijn welspreeckende tong midden in mijn rede.
VONDEL, door V. L. V, 539.

3) *Niet gelukken of slagen.* U. W.

Haperende orde. *Op eene ongeregelde wijze, zonder geregelde orde.* Wdb. op HOOFT.

Haperens (Een wijle). *Een wijle beraadslagings, een wijle wachtens.* Ibid.

Haperer. *Stamelaar.* KIL.

Haperhand, haeperhandt. *Trage, verwijlende, niet voortvarende hand.* Ibid.

Haperingh, hapring. *Onzekerheid.* Ibid.

Hapermarkten. *Onwisse kansen.* Ibid.

Hapermarten. *Beslommeringen.* Ibid.

Hapertasch. *Balzak.*

Die lieden geven, dats grote scame,
Desen dinge menichgen name:
Si hetent borsen, si hetent harnasch,

Oec heetmen h a p e r t a s c h.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6674.

Happen. 1) *Aangrijpen*, *aanvatten*, *aantasten*. KIL. 2) *Haastig*, *vaardig*, *gezwind wegnemen*. Ibid.

Happeren. Hetzelfde als **haperen**, dus *stameren*, *stotteren*.

Hoe staet dees tonghe aldus en h a p p e r t.

Spelen van Sinne, bl. 247.

Happerén. *Wegnemen*, *rooven*.

Maer haren aert van ouden seden
Moesten si altoes anteren,
In brande ende in h a p p e r e n.

Brab. Yeesten, B. V, vs. 2478.

Har. Bez. Vnw *Haar*.

Ende datsi hare beter lant soude geven
Dan h a r vader noit hadde in sijn leven.

Lanc. II, vs. 19641.

Si reden dar h a r wech gelach.

Ibid. II, vs. 21606.

Har en tare. Zie **Harentare.**

Hard. *Hardegrond*. U. W.

Hard, harde. *Herder*. KIL.

Hard. Bijv.nw. *Wreed*, *ongevoelig*, *ruw*. Wdb. op HOOFT. bl. 472.

Harde of **harden.** *Haring*. Volgens de gissing van den Heer Pr. VAN DUYSE. Item, zo waren de zieke vors. schuldich te hebbene up elken vischdach te noenen, mede te levene elc toten avonde, eenen gheelen (geheelen) h a r d e n van den besten. Belg. Mus. VII, 87.

Harde. Bijw. *Zeer*.

Tote Egmonde wort hi ter eerden
Brocht met h a r d e groter werden.

MELIS STOKE, B. II, vs. 66.

Enen h a r d e sconen serjant
Ghemoetti.

Walew. vs. 9546.

Want over dranc ende over aet
Sijn der zielen h a r d e quaet.

Lsp. B. III C. 24, vs. 30.

Harde an. *Vlak tegen*.

So plach te comen die wael gechierde
In den tempel, daer sy stont
H a r d e a n t pallas.

Mloep. B. II, vs. 1380.

Maer h a r t a n de zee ghinghen die vrouwen menschen vele met witte ronde bonetten. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 105, b.

Harde naer. Bijw. *Bijna.*

Ende seide: »Merct dat men vechten sal
»Jeghen dat volc, dattie werelt al
»H a r d e n a e r vervochten hevet."
Rymb. vs. 28181.

Hardelic. Bijw. *Hard, zwaar, zeer.*

Die man wort h a r d e l i c gheblouwen.
Mloep. B. II, vs. 3746.

Harden. 1) *Volharden, volhouden.* U. W.

— — — dat conroot
Begonste met bitterhede groot
Alle up Waleweine den here
Steken ende slaen, al even sere;
Ende h a r d e dit so langhe stont,
Dat si den ridder namecont
Met crachte velleden ter erden.
Walew. vs 8265.

2) *Verduren, uithouden.* U. W.

Menich suchten, menich lyden,
Wort g h e h a r t an beyden zijden.
Mloep. B. I, vs. 294.

Zie nog ibid. B. I, vs. 167; B. II, vs. 1784 en Wdb. op BREDERO.

3) *Blijven.* Ick zoudt nog wel langher g h e h a r d t hebben, hadde ick niet by u willen zijn. P. BOR. Appolonius, 1617, bl. 44, r°.

Harder. *Herder.* Passim.

Harderen. 1) *Volhouden, volharden, niet ophouden.* Wdb. op BREDERO.

2) *Uithouden.*

Ic hebbe liever, des sijt vroet,
Dat ghi den rouwe beghevet nu,
Dan die rouwe begave u,
Ende al woudijt langhe hanteren,
Ghine mochtes niet h a r d e r e n.
Meliboeus, vs. 132.

Hardicheit. *Wreedheid, geweld.*

Als dat die coninc heeft vernomen,
Wart hi vervaert in alle sijn lede,
Om dat hi sach die h a r d i c h e d e
Vander maecht ende dat hooft,

Dat sy horen vader hadde beroift.

Mloep. B. I, vs. 2320.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 20, vs. 171.

Harding. *Volharding.* U. W.

Hardmaent. *Januari.* Taalk. Mag. III, 227.

Hare. *Heer*, *leger.*

Hi was Merscalc van den h a r e.

VELTH. Sp. H. f°. 282.

.X. dage nadien, dat suldi weten,
Dat die stat was beseten,
Quam die coninginne int h a r e.

Lanc. II, vs. 33813.

Zie nog Lev. van Jezus bl. 169; Limb. B. II, vs. 479; Walewein vs. 2273, en vs. 2467.

Hare. *Haren kleed* ook *harenspreide.*

Ene h a r e droech hi an sine leden.

VELTH. Sp. Hist. f°. 44.

Ene h a r e soe droch soe ane,
Alrenaest haerre huut,
Die soe selden dede uut.

KAUSLER, Die Rose, vs. 406.

Zie nog **Haer, hair.**

Hare. *Hier*, *herwaarts.*

Lude riep hi: »Cuwaert, comt h a r e.

Rein. door WILLEMS, vs. 2648.

Die hertoghe seide: »ghi heren hort h a r e.

Limb. B. II, vs. 31.

Hare ende ghens. *Hier en ginds.*

Te Capharnaum in die poort
Quam onse Here, ende daer quamen
Die gonc, die tskeysers chens namen
Van elken hoofde, h a r e e n d e g h e n s.

Rymb. vs. 23993.

Hare (Tot). *Tot hiertoe.* Dat si den here presente geven selen, gelijc dat si t o t h a r e gedaen hebben. Belg. Mus. V, 83.

Haren. Zie **Haeren.**

Harentare, haer en tare, harent ende tare. *Overal*, *links en rechts*, *her- en derwaerts*, *hier en daar.*

Die hasen liepen h a r e n t a r e
In sorghen ende in groten vare.

Esop. Fab. XXXII.

Ter valdore ginc hi, ende loech,
Ende croop daer in met vare,
Ende begon tasten h a r e n t a r e.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1028.

Hi liep in sulker gebare
.I. maent ende meer h a r e n t e n d e t a r e.

Lanc. II, vs. 35724.

Hareward, harewart. *Hier heen, herwaarts.*

Geloeft moet God sijn vander vard,
Dat hi u siude h a r e w a r d.

Ibid. III, vs. 2276.

Zie nog ibid. II, vs. 36371.

Harick. *Zeker onkruid.* KIL.

Haringe. *Rijp of rijm.* PL.

Harken, herken, hercken. *Hooren, luisteren.* Eng. »*to hark*".

Om dat de menschen nae nieu leeringhe h e r c k e n,
Hier om gaet de weereldt al soo sy gaet.

ANNA BYNS, Ref. 1584, II, 119.

Vierich stort u gebet, Godt sal daer na h e r c k e n.

Dezelfde Ref. 1602, III, bl. 43.

Harlijc. *Elk hunner.*

H a r l i j c hadde groten ghere.

Walew. vs. 1613.

Harmen. *Schaden, benadeelen.* KIL.

Harnas, harnasch. 1) *Borstwering.* Wdb. op HOOFT.

2) *Rijglijf.* Zie **Hoep**, 2de beteekenis.

Harnasch, hernasch. 1) *Bagage, krijgsgereedschap, legertros, tuig, reistuig, uitrusting.*

Si vergaderden hare goed
Ende haer h a r n a s c h metter spoet.

Lanc. II, vs. 32245.

De heren van kenemaren waert
Droughen te scepe, alse de wise,
Wapene, h e r n a s c h ende spise.

MELIS STOKE, B. III, vs. 140.

Zie verder Ferg. vs. 5207; vs. 970; vs. 55; Esop. Fab. LXIII; Belg. Mus. V, 89; MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. LIII, vs. 10 en Hoofdst. LIIII, vs. 7.

2) *Tuig of getuig van trekdieren.*

Tcalf was ionc, ende het ontsloech

Alt h e r n a s c h , dat dosse droech.

Esop. bl. 356 , vs. 12.

Harnasch. Hetzelfde als **hapertasch.** Zie dit woord.

Harnasch (Papieren). *Vrijbrief, waardoor debiteuren tegen alle rechterlijke vervolging gevrijwaard waren.* Wdb. op HOOFT.

Harnasduitsch. *Ruwe soldatentaal.* U. W.

Harnasling. *Kurassier.* Ibid.

Harnepan. *Hersenpan.* Die eerste viel van enen groten vervaerden henxte, ende brac die h a r n e p a n n e. Dr. v. VL. Prozast. 293.

Harnen. *Zijn water loozen.* PL.

Harpen. *Op de harp spelen.* Zie op het woord **Debet.**

Harpenersse. *Harpspeelster.* KIL.

Harpenslagher, harpslager. *Harpspeler.* Ibid.

Vertelde Jan Selde-waer niet hoe dat hy om een voetjen enoot was
Van de outste H a r p-s l a g h e r van Amsterdam ?

BREDERO, Jerolimo, vs. 433.

Harre. *Schil.* Zie **Appelharre.**

Harre. *Hunner en harer.*

Ende haer maghe vraechden hare,
Wie vader van den kinde ware ?
Dat wijf sprac bi sduvels rade:
„Alsoe doe mi god ghenade,
Het es van derre diakenen een,
Die mi brochten in dit ween.”
Doen vraechde men hare,
Welc h a r r e dat ware ?

Der Ystorien Bloeme, vs. 4062.

Harren. *Blijven, vertoeven, wachten.* KIL. en MEYER.

Harrevlieg. *Twistgierige, pleitzuchtige.* Dat deze sprencke zeer wel past op de pleytzuchtige h a r r e-v l i e g e n. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 400.

Harsen. *Hersens.* Wdb. op BREDERO.

Harzenbecken. *Hersenpan* en bij uitbreiding *het gansche hoofd.* Wdb. op BREDERO.

Daar je de duivel gestadig met steenen op je h a r z e n b e k k e n smyt.

G. TYSENS. De Weergaloze Bedrieger ontmaskerd, bl. 47.

Harst. *Oven, brandplaats.* KIL.

Harsten, hersten. *Braden, roosten.* KIL.

Hier vluchten wy te spa. D'een braden moet en h e r s t e n,
En d'ander half geschroeyt van boven springht te bersten.

VONDEL, door V. L. I, 701, vs. 717.

Dat zy g e h a r s t Witte-brood zouden brengen
T. ASSELIJN, Echtsch. v. Jan Claasz. enz. 1685, bl. 12.

Hart. *Hardnekkig.* Mer dese Wigbertus wort zoe weder gestaen mit des vyants behendicheyt dat hy mit zynre Leer an dat h a r d e volck luttel vorderde. Clerk u. l. L. bl. 16.

Harteloos. *Moedeloos.* Wdb. op BREDERO.

Harts. *Gebraad, harst.*

Hi reicte tam ende verlisoen
Dat hi hadde gereiden doen,
Daer hi snachts hadde gelegen,
Ende enen h a r t s onderregen.
Lanc. II, vs. 45736.

Hartsier. *Schutter, boogschutter.* MEYER. Fr. »*archer.*"

Dies met een stoet h a r t s i e r s ick 't lijf verzek'ren gingh.
VONDEL, door v. L. II, 90, vs. 20.

Omcingelt met een stoet schildknapen en h a r t s i e r e n.
Ibid. I, 709, vs. 991.

Hartvangh, hertvangh. 1) *Hartseer, smart, verdriet.*

Helpt mi vrouwe dat ic ontgange
In den lesten h a r t v a n g e
Vor des onreins viants net.
N. W. der M. v. N. L. V, 2de St. bl. 49 en v

2) *Hartkramp.*

Als u van pijn en smerte een h e r t v a n g h 't hert beneep.
VONDEL, door v. L. I, 680, vs. 16.

Zo oyt ons Ridderschap had schoone buytekanssen
Doen Hannibal ontvlood: een h e r t v a n g h 't groot Numanssen,
En 't ouwd Carthago smeet ter aerden na veel twist.
Ibid. I, 690, vs. 348.

Harwaerd. *Hierheen, herwaarts.*

Om dat ic soude hebben dit swaerd
Sone brachtic geen h a r w a e r d.
Lanc. III, vs. 498.

Harwade, herwede. *Heergeraad* of *heergewaad*, dat is, volgens NIJHOFF, het deel van des leenmans lijfstoebehooren, dat bij de verheffing van een leengoed betaald moest worden, en hetwelk oorspronkelijk bestond in het beste strijdros, het beste paard met zadel en tuig, of wel in eenig deel der ridderlijke wapenrusting, een harnas, een' helm, een zwaard, een paar sporen, een paar ijzeren handschoenen, een jachthoorn en diergelijke, of ook, waar dit niet aanwezig was, in het beste deel der

kleedingstukken of van het huisraad. Later werd dit door eene bepaalde sôm gelds vervangen. Gedenkwaardigheden uit de Gesch. van Gelderl. I, 102 en 112.

Has. *Haat, smaadheid.*

Versume ic dan van dage te dage,
Dat ic out weerde ende trage,
Den tijt, daer ic in dienen soude
Den genen, die om des menschen houde
Heeft geleden menigen h a s,
Soe ben ic dommer dan een Sas.

HILDEG. Ged. bl. 3, vs. 179.

De vorm is duitsch, om het rijm.

Hasaerd, hazaard, hazaart. 1) *Gevaar, hachelijke kans.* Wdb. op BREDERO.

D'onschamele is ghierigh of een lecker vraat,
Ende veracht verachting, vlied arbeyd, zoeckt ghemack,
Ende volght stadelyck den rycken troggelzack,
Die hem zonder h a z a a r d zeecker magh gheneren.

COORNHERT, Recht Ghebr. enz. 1585, bl. 8.

2) *Waagspel.*

Want braszaart en h a z a a r t maken t'klein ghoedken haast quyt.

Ibid. bl. 13.

3) *Hondsworp*, dat is de ongelukkige worp, wanneer de vier dobbelsteenen de vier azen toonden. KIL.

Hazardeeren. *Wagen.*

T' derde doen dwazen, die met Esopus hond
Dwaaselyck h a z a r d e e r e n den nodruft uyt hun mond,

COORNHERT, Recht Ghebr. bl. 13.

Hase. *Spier.* KIL.

Hazel. *Hazelnotenboom.*

Die ware daer die sterren staen,
Aertrike zoude hem, zonder waen,
Also cleine dunken wel,
Alse een note van enen h a s e l.

Lsp. B. I, C. 10, vs. 88.

Haseleren. *Als een haas vluchten.*

Maer quaem Ulysses weer, int vaderlant geeert,
De poorten, nu so wijt, die souden u, verneert,
Int h a s e l e r e n nau zijn.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 93.

Haselijn. Bijv.nw. *Van een hazelaar.*

Hi was daer te sittene moede,
Ende sneet een h a s e l i n e roede,
Die groene was ende hadde swanc.

Biblioth. van M. N. Letterk. 1871, IV, 82.

Hasen. *Kousen.*

Josep die toech altehant
Die h a s e n van den benen sijn.

Hor. Belg. II, 3.

Van der bedde geslept, gevangen ende sonder wambais ende h a s e n in der selver nacht omtrent vyer mijlen wegens soe yamerlicken gevoert. Nijh. Ged. IV, 368.

Hasp. *Wollen vacht.* KIL.

Haspe. *Haspel.* Ibid.

Haspel. *Draai-* of *hefboom* waarmede eene groote pers wordt aangeschroefd. KIL.

Haspelbeenen. *Waggelen.* Ibid.

***Haspelen.** *Door elkander werken* volgens van LENNEP.

Mij dunkt, dat het tweede voorbeeld beter verklaard wordt, als men zegt, door *elkander opwerpen.*

Sneller vlied hy met sijn' voet
Als de storrembuyen plegen:
Sneller noch als Corus doet,
Wen hy h a s p e l t wolck en regen.

VONDEL, door v. L. II, 732.

By wijlen braeckt hy rotsen en ingewant van den bergh afgescheurt, uit zijne keel, en h a s p e l t krack op krack gesmolte steenen in de lucht. Ibid. V, 198.

Haspen. *Haspelen.* KIL. Ook *spinnen.*

Si sitten nu bi haren viere
Ende h a s p e n, spillen.

Biblioth. III, 1870, bl. 200

Ghy sult lichtelick geraecken
In 't spinhuys om te h a s p e n.

ZEVECOTE, Ged. 1840, bl. 47.

Hat. Znw. *Haat, vijandschap, afkeer.*

Ende alsmen bescreven siet,
Ontboet Agolant Karlen dat
Dat hi hem vergave sinen h a t.

Brab. Yeesten, B. II, vs. 2803.

Dat tijn ende coper stonden in h a t ende nijt opt gout. Twijspraeck der Creaturen, Dyal. 22.

Zie ook Lsp. B. III. C. 13, vs. 68 en C. 27, vs. 38; Jans Teestye, vs. 3572.

Hat. Bijv. nw. *Hatende*, *vijandig.*

Neroens meester alsic versta,
Daer niet en dorste gaen omme dat
Sijn meester den kerstenen was h a t.

Lsp. B. II, C. 40, vs. 80.

Dus maectic buten horen scouden
Dat hem die coninc wart seer h a t

Rein. door WILLEMS, vs. 3983.

Hat doen. *Verdriet doen.*

Twifel d e d e hem menighen h a t.

Dr. VERWIJS, X. goede boerden, bl. 28, vs. 86.

Hatel. *Hatelijk* en ook *hatende*, *ongenegen.*

Ghy zijt h a t e l o goden, ende soeckt het bederven
Van ons goddinnen.

COORNH. Odyss. 1605, I, 31 vo.

Toen was 't een dag van vreugd, maar die niet blyken mogt,
Vermits zy leefden, dien die vreugd te h a t e l docht.

OUDAAN, Poezy, I, 149.

Hatelic. *Afschuwelijk*, *leelijk.* Hoogd. *»häslich.*"

Eenre valscher lozer verraderinne,
Die wreet ende nydich waer van sinne,
Ende oick soe h a t e l i c waer ende wanschapen
Dat nyemant en begheerde bij haer te slapen.

Mloep. B. I, vs. 3187.

Ic sal my seer h a t e l ij c k
Maken ende vale vanden slijck.

Ibid, B. II, vs. 3251.

Haten. *Er niet mee te doen willen hebben*, *een afkeer hebben van.*

De schippers vloecken d'onherbergelijcke ree,
En h a e t e n 't drooge land', en roepen om de zee.

VONDEL, door V. L. II, 495, vs. 2108.

Haten. *Eten*, *spijs*, *voedsel.* Oorspronkelijk *ate*. hier geaspireerd.

Du hebst tilec werc gelaten
Qualec hefstu verdient dijn h a t e n.

Ferg. vs. 382.

Hatéren. *Haten.*

Hoe minne versleet,
Ende omme veet
In een h a t e r e n.
Belg. Mus. II, 306.

Hateren. *Stameren*, *stotteren*. KIL.

Hatie, hatye. *Haat, haatdragendheid.* Laet ons onse selven matighen vander vuericheit alre nydicheit, alles toerns, alre h a t y e n. Spieghel der Volcomenheit, Leidsch HS. 1419, f°. 185.

Op hem dragic h a t i e groet.
Limb. B. X, vs. 561.

Zie verder KAUSLER, Die Rose, vs. 143; Brab. Yeesten, B. VI, vs. 8055; Meliboeus, vs. 1832; Lev. v. St. Amand; I, vs. 5588.

Hatigh, hatich. Bijv. nw. 1) *Gehaat*, *verachtelijk*, *verfoeilijk*, *doemwaardig.*

U dient geen bloedigh mes, geen ander h a t i g h wapen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 457, b.

2) *Hatelijk.* U. W.

Goe raet is ongewilt en h a t i g h het vermanen.
GROEBE, Versch. Ged. II, 100.

Wat koomt u in den sin oock dickmael kleyne saecken
Verkeert te nemen op, en h a t i g h uyt te maecken?
CATS, door Dr. v. VL. I, 450, a.

3) *Ongenegen*, *vijandig*, *hatende.*

Gy zijt een, die, zoo 't schijnt, my geensins h a e t i g h zijt.
VONDEL, Ifigenia, vs. 609.

Hatigh, hatich. Bijw. 1) *Vijandig*, *haatdragend*, *hatende.*

Verlos my Heere van den boosen,
Die my na tleven h a t i c h tracht.
MARNIX, Psalmen, 1591, Ps. 140.

2) *Op eene hatelijke wijze.*

Al valt 'er eenigh ding van dees' of die te klagen,
En wilt 'et uwen man niet h a t i g overdragen.
Ibid. I, 455, a.

Hatsen, hetsen, hessen. *De honden tegen 't wild opjagen.* KIL. op *hetsen*. Zie **Hetsen** en **Hessen.**

Hatte. *Soort van vrouwensluier.* Ibid.

Hattelet. *Zeker vleeschgerecht.*

H a t t e l e t t e van renderbout.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 219.

Haubeet, hauwbeet. Eigenlijk *houd beet!* namelijk in de beteekenis van een *toegeworpen brok.* Wdb. op HOOFT en Wdb. op BREDERO.

Haudde. Eigenlijk *oude*, dat is l e e f t ij d.

Ende dat niemen van sulker h a u d e
Te berechtene macht hebben saude
Tlant van Vlaendren, hi ne hadden vroeden,
Wel gheleerden raed ende goeden.

KAUSLER, Reimchr. vs. 3906.

Zie nog ibid, bl. 11, vs. 321.

Haut. *Boom.* Brabantsch dialect. Zie **Hout.**

Hautesys, hautasys. *Sluipmoordenaar.*

»So quamen dan die mordenaren,
Die h a u t a s i s e n, mids der scaren
Drommende, nu hier, nu daer,
Ende daden den volke groten vaer;
Want si stifelden nu desen, nu desen,
So dat tfolc doot waende wesen,
Ende niemen en mercte noch vernam,
Wanen dese mordaet quam.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. XXIX, vs. 44.

Zie nog ibid, vs. 7; VELTH. Sp. H. f°. 26 en f°. 126.

Hautmayoer. *Bevelhebber?* Vaderl. Mus. II, 53, vs. 119.

Hauw. *Beet.*

Byt den Domheer in de vacht
Die eens zoo weerom mag byten
Datge van dien h a u w bezwymelt.

OUDAAN, Poëzy. II, 182.

Hauwen. *Schil of peul waarin de peulvruchten groeien.* PL.

Have. 1) *Geld.*

»Here", seit hi, »mi en lustes niet
Te scaken nu ocht teneghen spele
Te sitten, en si om h a v e n vele.

Fl. ende Bl. vs. 2694.

Hi trac ut sire sceide tswaerd,
Dat lettel h a v e n was waerd.

Lanc. II, vs. 44762.

2) *Onkosten, groote uitgaven voor pracht.*

Soe dede met groter h a v e n
Sident van scouen gewerke
Van der zalen maken ene kerke.

MAERL. Sp. H. I P. VIII B. VIII, vs. 4.

Segge hem dat hi mi begrave

Eerlike met groter h a v e

Alex. VII, vs. 593.

Zie verder Brab. Yeesten, B. I, vs. 1085; KAUSLER, Reimchr. vs. 124.

3) *Kost, spijs, voedsel.*

Here Brune, ic at craneke h a v e.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 563.

Ic dede sijns nemen goede goom
Van boter ende van sconen brode,
Dats goede h a v e voor hongers node.

Rein. door WILLEMS, vs. 4472.

4) *Roerend goed.*

Des eens goet es erve, dander h a v e:
Welc van tween wildi ghewinnen?

Vaderl. Mus. III, 251, vs. 474.

5) *Waarde.*

.X. Wiroecvate van groter h a v e n.

Lanc. II, vs. 4039.

Havelijk. *Stoffelijk?* of *met onkosten gepaard?* Ende dat men den hertoghe en gheenen h a v e l ij k e n dienst doen en sal. Belg. Museum, VII, 307.

Kan h a v e l ij k ook h o v e l ij k en dus *hoofsch* beteekenen?

Havelick en **havelec goedt**. *Roerende goederen.* KIL. en PL.

Erfnesse dat en nemt niet ave,
Mer h a v e l e c goet dwaest gelijc den cave.

Vaderl. Mus. III, 251, vs. 478.

Havemeister. *Hofmeester.* NIJH. Ged. II, 142.

Haven. *Hebben.* Eng. »*to have*".

Ich sal h a v e n alle Darijs schat.

Alex. II, vs. 107.

Haven. *Hebben,* volgens WILLEMS, en g e h a v e n zou hetzelfde zijn als *gehad* d. i. *geweest.*

Het was een oorloge g e h a v e n
Tusschen heeren Waelraven
Van Monyoye, ende dien bisscop
Van Ludeke.

VAN HEELU, vs. 3847.

Havenen. 1) *Verzorgen, verplegen, reinigen, behartigen.* Dat alle dinghe profitelick, reynlick ende bequaemlick g h e h a v e n t ende hantiert werden. Dr. v. VL. Prozast. bl. 298. Als dat vlas rijp ende volwassen was worttet opgetoghen ende g e h a v e n t. Twijspraeck der Creat. Dyal. 9.

Zie nog HOOFT Gedichten, f°. 52; GROEBE, Versch. Ged. II, 60.

2) *Aankweeken*, *voorstaan*, *begunstigen.* Wdb. op HOOFT.

Havenen. *In eene haven binnenloopen.* Ibid.

Haveneren, haveneeren. *Van huisraad voorzien.* KIL.

Havening. *Verzorging*, *verpleging*, *behandeling.* Wdb. op HOOFT.

Havening. 1) *Het binnenloopen*, *de aankomst in eene haven.* Ibid.

2) *Ankergrond*, *verzekerde plaats voor schepen.* Op veel hoeken van der Zee worden tekens gesteldt, datter goede h a v e n i n g e ofte anckergrondt is. R. VISSCHER. Sinnepoppen 1678, bl. 120.

Hebbelic, hebbelyk, hebbelec, hebbelijc. 1) *Lief*, *aangenaam*, *bevallig.*

> Hi seide: »Hoe mochte dat wesen danne,
> Dat gi van gemeinscap met manne
> U sout moegen houden talre tijt,
> Die soe scone ende so h e b b e l ij c sijt.
> Lanc. II, vs. 18038.

> In sijn geselscap was nochtan
> En geen so h e b l ij c ridder als hi.
> Ibid. vs. 18244.

> Si was so scone als ict las
> Ende so h e b b e l ij c daer bi.
> Ibid. vs. 15039.

2) *Fraai*, *schoon.* Wdb. op HOOFT.

3) *Vatbaar*, *geschikt.* U. W. Ende hier is die gheest eenvoldich ende ontfentlijc alre gaven, ende h e b b e l i c tote allen doegheden. RUUSBR., Brul. bl. 160, reg. 21.

4) *Bekwaam.* Wdb. op HOOFT.

Hebbelicheit, hebbelykheit. 1) *Vatbaarheid*, *geschiktheid.* Aldus gheeft God sine ghenade ende sijn hulpe na yeghewelcs menschen h e b b e l i c h e i t. RUUSBR. Brul. bl. 210, r. 19. Ende hi beweecht ende drijft yegheliken sonderlinghe na sine h e b l i c h e i t ten duechden ende ten goeden werken. Ibid. bl. 216, reg. 4.

2) *Bekwaamheid.* Wdb. op HOOFT.

Hebben. Znw. *Gedrag.*

> Dijn h e b b e n sal niet tonbandelic wesen.
> MAERL. Sp. H. I P. VIII B. XXXVI, vs. 91.

Hebben. Werkw. *Weten.* Ende hier nae sach hi op die oude man ende seide: Vader en neemt niet qualijken dat ick minen broeder berispte om dat hi di vader hiete, want wi h e b b e n dat wi nyemant alsoe hieten en moghen. Ibid. f°. XXXIX, c.

Hebben (Hem). 1) *Zich gedragen.* Wdb. op BREDERO.

> H e b t u als dienaers Christi in vasten, in waken.
> ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 84.

> Noyt heb ick m y onheus g e h a d.
> CAMPH. Ps. 131, vs. 4.

Zie nog Sp. der Volcomenheit, fº. 34 en fº. 36 vº.

2) *Varen, gesteld zijn.* Laet ons nu wederkeeren ende besoecken onse broeders in elcke stadt, in welcke wy het woordt des Heeren vercondight hebben, hoe sy h a e r h e b b e n. Staten-Bijb. Hand. XV, vs. 36.

3) *Voorvallen, plaats hebben.* Hier en binnen dat dese dingen h e m dus h a d d e n tusschen dese twee mogende princen. Van Brab. die exc. Cronike, 1530, Z Z i, c.

Hebben (Leet). *Afkeer hebben van.* Alle valsheyt h a d d e hy l e e t. Clerk u. l. L. bl. 112.

Hebben (Iets) aan iemandt. *Van iemand iets te vorderen hebben.* Wdb. op HOOFT.

Hebben (Iemandt). *Iemand beet of in het net hebben.* Ibid.

Hebben (Aan zich). *Van zich verkrijgen.* Ibid.

Hebben (Bij iemand). *Bij iemand halen, hem evenaren.* Wdb. op BREDERO.

Hebbende en wel hebbende. *Lief, voorkomend, vriendelijk.*

> Een sijn neve, en clerc wel geraect,
> Ende van leden welgemaect,
> W e l h e b b e n d e ende edel man
> Ende wel singende.
> Lanc. II, vs. 18250.

> Hi hadde .i. scone wijf doe,
> Die scone was ende w e l h e b b e n d e toe.
> Ibid. vs. 23918.

> Die joncfrouwe heeft soe grote scoenhede
> Ende si es soe h e b b e n d e oec mede.
> Ibid. VI, vs. 1433.

Hebbenesse. *Vorm, leest, taille.*

> Hine was niet te groet no te cleine,
> Maer hi was int gemeine
> Van herder scoenre scepnesse
> Ende van cleinleker h e b b e n e s s e,
> Ende ridderliker van manieren,
> Dan enich vanden andren vieren.
> Ibid. II, vs. 5112.

Hebbingh. 1) *Eisch, alles wat tot iets behoort.* Die deught van zijn spijze wilt hebben, moet oock haer h e b b i n g h geven. DE BRUNE, Banck.-Werck., 1657, bl. 21.

2) *Hebbelijkheid.* Eest dat si dat water erdscher h e b b i n g h e n laden bider herten, dat is, dat sire met ghebrukeliker liefde op rasten, soe en moghense niet wandelen in werken van caritaten. RUUSBR. Brul. bl. 95, reg. 14.

3) *Eigendom, bezitting, bezit.* Want si minden meer eyghene h e b-b i n g h e dan ghemein goet. RUUSBR. Tab. bl. 118. reg. 16. Sij suelen bliven sitten voert in h e b b i n g h e der tollen. NIJH. Ged. II, 50.

Waarschijnlijk behoort dit zelfde woord, voorkomende in KAUSLER's Reimchr. vs. 1167 mede hiertoe.

Hede. *Werk, ruw vlas.* KIL.

Hedemeer, hedenmeer. *Heden, thans, nu.*

Men speelt hier h e d e m e e r om sinen wille.
Horae Belg. VI, 105.

En wilden si oec dit niet ontfaen
Dat si quite di lieten gaen,
So wildic wesen sonder waen
Anden cruce met di verdaen,
Ende oec met di h e d e m e e r
Moeste deilen al mijn seer.
Vanden Levene ons Heren, vs. 3415.

Zie nog Ferg. vs. 2016 en vs. 2170 en Lanc. II, vs. 7043.

Heden eer. *Nog kort geleden, zoo even.*

Ic wille oec dat mede varen
Die ridders entie vrouwen twaren
Die ic ontmoete h e d e n e e r.
Limb. B. IV, vs. 1199.

Die worde die ghi h e d e n e r e
Seid, die hebbic wel verstaen.
Walewein, vs. 114.

Zie nog ibid. vs. 2949 en Limb. B. VIII, vs. 386.

Hedensch. *Hedendaagsch.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 472.

Hedent. *Heden.*

Heeft Godt niet Hemel, aerde en tfirmament
Ghewrocht, ende die vier elementen bekent
Waer af dat elck noch h e d e n t in zijn werck blijft.
Antwerpsche Spelen van Sinne, 1562, Mm ij.

Hedig. *Huidig.* Tot op desen h e d i g e n dach toe heeft hy haren hoorn verbroken. St. Bijb. Sirach XLVII, vs. 8.

Hedijn man. *Heiden, ongeloovige.*

Sekerlike het was tien tiden
Dat die broeders zouden liden
Dor der Sarrasine lant.
Een h e d ij n m a n zachse te hant.
Lev. van St. Franciscus, vs. 1834.

Hedinesse. *Het land der ongeloovigen.*

Maer die bant van caritaten
Dwanc zinen gheest so utermaten,
Om maertelie te smakene,
Dat hi hem noch pijnt te makene
In dere der drievoudichede
Te h e d i n e s s e waert, om mede
Sijn bloet te sturtene.
Ibid. vs. 5078.

Hedsen. *Oude versletene lappen, lompen*, thans nog *hudsen* genoemd. KIL.

Heede. *Heide.*

Reinaert sprac: «Vrouwe, ic secht u:
Ic weet een wildernesse nu
Van langen hagen, ende van h e e d e.»
Rein. door WILLEMS.

In den Rein. door Dr. JONCKBL. staat *heiden.*

Hi sette t'een hende op die h e e d e.
Lev. van St. Amand, vs. 3284.

Heef. *Heffe, zuurdeeg.*

Hy swelt en rijst heel buyten schreef,
Ghelijck een pot vol ghist of h e e f.
J. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 247.

Gelijck dat dese leer van een soo kleynen spruyt
Tot een seer grooten boom terstondt sou wassen uyt,
End' als een weynigh h e e f s des werelts deegh doen suyren.
HUGO DE GROOT, Bewijs enz. 1652, bl. 49.

Heefdeech, heefdeeg. *Zuurdeeg.*

Hy is beschaemt ghelijck een zogh
Die 't h e e f-d e e g wegh draegt na den trogh.
J. DE BRUNE, Spreeckw. bl. 234.

Op h e e f d e e c h en sulstu niet offeren dat bloet dynre victime. Bijb. van 1477, Exod. XXIII, vs. 18.

Heefdochter. *Stiefdochter, voordochter.* MEYER.

Heefsel, hefsel. *Zuurdeeg.* Ende hieromme sprect die meester in

der istorien dat die broede, die die joetsche priestere leiden, dat si wit blickende waren, van edelre tarwenre bloemen, ende sonder h e e f s e l. RUUSBR. Tab. II, 135, reg. 2. Broede sonder h e f s e l. Ibid. bl. 37, reg. 9.

Heefsoon. *Stiefzoon.* MEYER.

Heefvrouwe. *Jufvrouw.* KIL.

Heegen. *Hoogen, verhoogen.* Alsoe de vloeden alle jaere meerderen, daeromme men de stede allomme wel een tonne sal moeten h e e g e n. Inf. bl. 174.

Heecke. *Eik.*

Daer dede menigh sijn bedevaerde
Tote eene h e e c k e, zy u kondt,
Die als een cruys ghewasschen stondt,
Met twee raeyen gaende uyt.

Vaderl. Mus. I, 275.

Men vindt deze regels met eenige verandering in de spelling, in VELTH. Sp. H. f°. 287.

Heekel. 1) *Valdeur.* Wdb. op HOOFT.

2) *Omheining.* U. W.

Heekel (Met het hooft tegens den) loopen. *Het hoofd stooten, teleurgesteld worden.* Wdb. op HOOFT.

Heecouters. *Schrijnwerkers, eikenhoutbewerkers.*

Die h e e c o u t e r s ende die backers wilden ontfangen
Onsen prince.

Belg. Mus. IX, 158.

Heel. *Heil, geluk, goed gevolg.*

De mochte ontgaen, prijsde sijn h e e l.

MELIS STOKE, B. VII, vs. 96.

Doen dit den Grave wert cont
Van Lussenborch, voer hi op Freppont,
Ende wilden winnen dien Casteel,
Alsi oec daden sonder h e e l.

VELTH. f°. 141.

Heel (De of het). *Heel de*, of *heel het. De gansche, geheel de, geheel het.*

Als 't heyligh Oogh d e h e e l Natuur bewaeckt.

Camph. Ps. VIII. vs. 2.

En laet d e h e e l natuer
Als in een doff getruer

Ibid. Ps. XIX, vs. 5.

Zie nog ibid. Ps. LXV, vs. 6, en Ps. LXVI, vs. 2.

Heelen. *Vergoeding verzoeken.* Voir desen schaden leeten wy becommeren ende h e e l d e n op der Hollander schiepe ende guede. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 357.

Heelgesel. *Vertrouwde vriend, vertrouweling.*

So heeft hi dan een h e e l g h e s e l, — — —.
Den seit hi dan al heymelike,
Hoe dat hi een boel heeft.

Mloep. B. I, vs. 750.

So vraghen die ander also langhe,
Dattet die h e e l g h e s e l al seit,
Wair dat Hannen sin op steit.

Ibid. vs. 771.

Heelghesselle. *Vertrouwde vriendin.*

Laurina was der vrouwen name,
Die h e e l g h e s e l l e was van him beyden.

Ibid. B. II, vs. 3367.

Heelghesellinne. Hetzelfde.

Een wise h e e l g h e s e l l i n n e
Dueghende ende scarp van sinne,
Hadden si in horen saken.

Ibid. vs. 3319.

Heelicheit. *Heelheid, volkomenheid.* Enen nap, die eens gebroken wort, en can sijn yerste h e e l i c h e i t niet weder gecrigen. Dr. V. VL. Prozast. bl. 201.

Heelick. *Vatbaar voor heeling, dat geheeld kan worden.* PL.

Heelloos. *Onheelbaar, dat niet te heelen is, ongeneesbaar.*

— — — Ja de priesters zelve moeten
Bekennen hoe ze een ry melaetschen, lang geknaeght
Van h e e l l o o s evel, rein van smetten zien gevaeght.

VONDEL, door V. L. X, 105, vs. 112.

Heelnis. *Heeling.* U. W.

Heelzaem. 1) *Heilzaam.* U. W.

2) *De macht hebbende om te heelen.*

't En is geen h e e l z a e m arts, noch die zijn kunst verstaet,
Die eene wonde heelt, en zeven andre slaet.

VONDEL, door V. L. III, 679, vs. 863.

Ghy, als een h e e l z a e m arts, weet elx natuur te handelen.

Ibid. X, 62, vs. 51.

Heelster. *Vertrouwde, die de geheimen verheelt.*

Des nachts sit ic in onser sale

Mit onser moeder romades,
Die onser minnen h e e l s t e r es.
BILDERD. T. en D. Versch. IV, 102, vs. 84.

Heelt. *Held.*

Doe sprac Samson, die h e e l t bout:
Voort meer so neist niet mijn scout
Dat ic jeghen die Philistiene bem;
Tquaet dat ic mach, salic doen hem.
Rymb. vs. 8079.

Want ic seggu, sprac die h e e l t fijn,
Gheen coninc mach verrader sijn.
Horae Belg. V, 60, vs. 531.

Zie nog MELIS STOKE, B. VII, vs. 44; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. III B. IX, vs. 14.

Heelt. *Helft.*

Dattie ghierighe, zekerlike,
Deene h e e l t hadde van eerderike.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 24, var.

Ende in den achtersten strijt te voren
Hadden si wel die h e e l t verloren
Van haren lieden.
Lanc. II, vs. 13122.

Zie ook MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. XVI, vs. 63.

Heem. *Zich.*

Noch die ridders, noch die knapen
En dorsten h e e m nochtan niet wapen,
Si en hadden des conincs wort.
Alex. IV, vs. 1556.

Heemael. Hetzefde als **Heemstede** en **Maalstede**. Ende die richter — — — sal sijn h e e m a e l condichen des sonnendages na Paschedach tot Andels, ende die selve richter sal dat h e e m a e l des dinsdages daer na condichen tot Benmel. Nijh. Ged. I, 229.

Heemd. *Hemd.*

Doe Jason greep alsulcken zin,
Dat hi zijn wijff so varen liet,
Ende om een ander omme siet,
Doe en wast wonder noch vreemde,
Dat hoir Medea maecte t h e e m d e,
Dair zij qualic mede voer.
Mloep. B. IV, vs. 596, var.

Heemken. *Krekel.* KIL.

Heemrede. *Heemraden* d. i. *mannen*, *wien de behartiging van 's lands bijzondere belangen, of het huishoudelijk bestuur van een landschap werd opgedragen.* Ende elke richter sal sijn beyde richter ende dijcgreve in sinen ampt ende sal vijf h e e m r e d e hebben onder hem in den ampt. NIJH. Ged. I, 229.

Heemstede. *De plaats waar het gericht over bijzondere landsaangelegenheden gehouden werd.* Ende die richter van Overbethu sal sijne h e e m s t e d e besitten ende hauden tot Benmel. NIJH. Ged. I, 229.

Zie nog ibid. bl. 348.

Heen (Van). *Van hier.*

Niet ver v a n h e e n, int ander lant.
Mloep. B. IV, vs. 1735.

Staet op ende vlie wi hastelic v a n h e e n. Pass. Somer St. 1489, f°. ix, a. Die mi hier brochte die sal mi wel v a n h e n e n dragen. Ibid. f°. cxxiv, c.

Heenbrussen. *Heenbruien*, *vertrekken.*

Wel Juffrouw, wilje niet, b r u s h e ê n.
A. PELS, Julfus, 1668, bl. 32.

Heendelick. *Eenzaam*, *verlaten.* Zie op **Eendelyk.**

Heenschikken. *Afzenden.* Wdb. op HOOFT.

Heen (Dat) te stooten. *Dat of daar heen te trekken.*

Messaep, de dappere en Latijnsche ruiter, is
Gereedt, met al den troep der Tiburtijnsche grooten
En oversten, om voort met u d a t h e e n t e s t o o t e n.
VONDEL, door V. L. VIII, 612, vs. 808.

Heenveeghen. *Heenstrijken*, *wegijlen*, *wegsnellen.* Wdb. op HOOFT.

Heepe. *Snijdend werktuig in den vorm eener halve maan*, *snoeimes.* KIL.

Heer. *Ridder.* Zie HUYDECOPER op STOKE. D. III, 358.

Heerbracht. Znw. *Herkomst.* 2e Proeve, bl. 85.

Heerbringen, **herbrenghen**, **herbringhen.** Werkw. *Herkomen.* Ibid. en als znw. *herkomst.* Zie MASKEROEN, vs. 528.

Heerde. *Vlas*, *vezel.* KIL.

Heerde, **herde**, **heerder.** *Herder*, ook *volksleider* en *geestelijke herder.*

Want die h e e r d e r s souden wesen
Entie scaep te gader lesen,
Om die savonts ter coeye te bringhen,
Die worden wolven in horen dinghen.
HILDEG. Ged. bl. 113, vs. 177.

En volghe niet sulken h e e r d e.
Wapene Martijn Compl. 61.

Zie nog Belg. Mus. VI, 187 en Alex. III, vs. 444.

Heerden. Hetzelfde als **Harden**, namelijk *verdragen*, *verduren*, *velen*.

Die Neusgaten connen qualijcken h e e r d e n
Int eerste den roke van leer of beesten.
C. VAN GHISTELE, Conste der Minnen. Antw. 1581 bl. 65.

Die tijdinghe vernam die coninc machtich;
Al mocht hy te voren veel sorghen h e e r d e n,
Een goede bootscap maect menich herte sachtich.
Belg. Mus. IX, 151.

Sy mosten sijn woederye h e e r d e n.
Redenrijck bergh, bl. 89.

Heerdij. *Gebied*, *landschap*, *waarover men heerschappij voert*. Wdb. op BREDERO.

Heerdsten. *Braden*, *roosten*, *zengen*, *schroeien*. KIL.

Heeren. *Nemen*, *in bezit nemen*. NIJHOFF. Ged. IV, bl. 296.

Heeren. 1) *Beheeren*, *beheerschen*. MEYER.

2) *Heerschen*, *regeeren*.

T' Ghemeen door eergier t' allen tye,
Heeft lust om selfs te h e e r e n.
Redenrijck-Bergh, bl. 65 of E, 3.

Heerenvoer. *Wijze van handelen van de Heeren*, dat is van den Magistraat. Wdb. van HOOFT.

Heergewade, **herghewade.** 1) *Gift van een leenman aan zijnen leenheer*, *vroeger bestaande in krijgsgereedschappen*, *later in geld of andere zaken*. Met onderlinge verbintenisse van schut aen d' eene zijde, ende plicht van Manschap ende H e e r g e w a d e n aen d' andere zijde. Mr. PIETER BORT, Alle de wercken, enz. 1681 f°. 3, b. Deze H e e r g e w a d e n werden veeltijds in de uitgifte uitgedruct, bestaende in een valck, havick, sparwer, zalm, snoeck, windhonden, sporen, handschoenen, al het welck met seecker geld nae ouder ghewoonte afghekocht kan worden. HUGO DE GROOT. Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, f°. 96.

2) *Gift welke de vrouw bij de voltrekking van het huwelijk aan den man gaf*. Voert sal dic vrouwe, die h e e r g e w a d e geven, haers mans swaert, dat beste paert gesadelt, dat beste harnas tot eens mans live. Ende haer bedde met enen laken ende cussen ende een tafelaken, dat is een rechte h e e r g e w a d e. Spiegel van Sassen, door Mr. Eyke, 1505, bl. 8.

Heerghewaden. *Te leen heffen*. MEYER.

Heergoederen. *Domeinen*. U. W.

Heerheit. 1) *Heerlijkheid, pracht, luister.* En wetti nit dat de princhen van der werelt hare h e e r h e i t plegen te toeghene over dat volc. Lev. v. Jez. bl. 139. Si leven alle meyst, dat schijnt, nae h e e r h e i t ende na lost hoerre naturen. Dr. v. VL. Prozast. I, 26.

Zie verder RUUSBR. Tab. II, 186, r. 7.

2) *Heerschappij, bestuur.*

Ende daer si oec haren here
Verjaghet hebben tsire onnere,
Om dat hi niet en dede
Also behoerde tsire h e e r h e d e,
Ghelijc dat in den ouden daghen
Sijn vordren te doen plaghen.
Het Boeck vander Wraken, I, vs. 717.

3) *Heerlijkheid, adellijke bezitting.* Fr. »*seigneurie*" NIJH. Ged. II, 58.

Heerhoud. *Getrouw en genegen aan zijnen Heer.* KIL.

Heerien. *Verwoesten.* Ibid. Hoogd. »*verheeren*" Oudhd. »*herjôn*". Volgens SCHMITTHENNER zou de beteekenis eigenlijk zijn, *met een heer of leger verwoesten.*

Heer- heir- en heyrcracht. *Legermacht.*

Eens nam hi sine vaert
Met h e e r c r a c h t e te Romen waert.
Lsp. B. II, C. 48, vs. 332.

Ende die coninc bereedem saen,
Ende quam tAtrecht met groter macht,
Ende verbeide der h e e r c r a c h t,
Die hem volghede in curter stont.
KAUSLER, Reimchr. vs. 8784.

Zie nog ibid. vs. 9664; SCHOEVAERDTS' Strijt van Woeringen, bl. 1.

Heerken. *Grootvader.* KIL.

Heerleke ghewelt. *Landsheerlijke macht.*

Uwer h e e r l e k e r g h e w e l t nu
Ontfanclijc moet hi sijn u.
Lsp. B. IV, C. 12, vs. 25 van het Besluit.

Heerlekye, heerlykye. *Heerlijkheid, heerschappij.* Meenighte van vaanen en wimpels, daar men de waapenen zyner h e e r l e k y e n in gemaalt zagh. HOOFT, Ned. Hist. fo. 17. Ende d'aankleevende h e e r l y k y e. bid. f. 19.

Heerlijck wasch. *'s Heeren zegels, welke aan privilegien bevestigd werden.*

— — — Uw vader in sijn leven

Sprack dickwils: waer toe 't recht in parckement geschreven,
Met letters rood van goud, gestarckt met h e e r l ij c k w a s c h.
VONDEL, door V. L. II, 441, vs. 1213.

Heerlic. 1) *Prachtig, deftig.*

Hoir dienare h e e r l i c voer hoir traden,
Ende na hoir volchden vele vrouwen.
Mloep. B. I, vs. 2236.

2) *Machtig, geweldig, zeer groot.*

So werpt hi sijn arm in die lucht,
Ende maect een h e e r l i c gherucht.
Ibid. vs. 766.

Mer eer ghi daer comet soe seldi wel ende h e e r l i c k ghesmeten worden. Gesta Roman. Cap. LXV.

3) *Op de wijze van een edelman, heer of ridder*, en dus *stout, dapper onversaagd.*

Protheselaus, die edel vorst,
Die eerst opt lant van Troyen dorst
H e e r l i c uuten schepe springhen,
Dair die vyanden voer him ghinghen,
Wort versleghen op dat sant.
Mloep. B. IV, vs. 1365.

Heerlicheit. *Landsheerlijke macht.*

Daer om sijn die heren heren,
Datmen mitter h e e r l i c h e i t
Sal richten, doet men ombesceit.
HILDEG. Ged. bl. 4, vs. 101.

Heeromnes, heromnes. *Jan Alleman, 't onwetende grauw, 't gemeene volk.* Wdb. op BREDERO.

Doch ist gheen rijzens tijd, zinkt met ons in den grond
Des werrels aerden boom, om grondigh na te spueren
H e e r o m n e s doen.
SPIEGHEL's Hertsp. 1614, Melpomen, vs. 14.

Heers, heerse. *Gierst.* Tarwe ende gerste, ende boonen, ende linsen, ende h e e r s e ende spelte. St. Bijb. Ezech. IV, vs. 9.

Heersamicheit. *Heerschzucht.* Wie in natuerliken h e e r s a m i c h e i t staet als boven enen anderen te wesen, hy is bedroghen in sinen leven. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 68.

Heersch, heers. *Heerschzuchtig.*

Als God het vleesch gemaekt en maeksel had gegeven,
Verzag hy teerst daer na van levendigen Geest.

Zou tvleesch hierom den geest dus heersch wel wederstreven,
Om dat het ouder is, en eer als hy geweest?
DECK. Rym. II, 115.

Hoe heersch is Venus kint! het doet ons, rechte slaven,
Juyst soo Me Juffrouw wil, nu hier dan elders draven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 57, a.

Ick wensch niet heers te sijn, noch overheert te wesen,
Ick was mijn leven noyt geneyght tot hoogh gesagh.
Ibid. II, 455, b.

Heersch. *Aanzienlijk, van hoogen rang.*

Een schoone en heersche vrou, die raest met groot gerucht,
Om haeren kuyschen knecht, die byslaep durft ontseggen.
VONDEL, door v. L. III, 246, vs. 870.

Heersch. *Hees, schor.* KIL.

Heerschap. 1) Collective uitdrukking voor *heeren* of *de gezamenlijke ridders.*

Haer ghepense also voort gaet
Dat si theerscap wel na ghemene
Van Hollant groot ende clene,
Hadden brocht van hare strike.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 609.

Ende dat Heerscap van Remerswale
Gaderden ten selven male
Alse tontsettene Boudine.
Ibid. B. VII, vs. 757.

2) *Macht, heerschappij, meesterschap.*

So selen wi hare heerscap minder
Maken ende cranken mede.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 89.

Datsi daer eerst was bracht
Ute Ottes eerscap ende macht.
Ibid. vs. 1096.

Zie nog ibid. Fr. II, vs. 2415; het Boec van der Wraken, I, vs. 408.

3) Titel: *Heer, mijnheer.* Wdb. op HOOFT.

4) *Beheerscher.* Wdb. op BREDERO.

Heerschappen. *Beheeren, beheerschen, heerschappij voeren.* Ibid. bl. 500.

Waan heerschapt de wereld, waan maackt ryck en arm.
COORNHERT, Recht Ghebr. 1585, bl. 5.

Om dat hi heerscappen soude boven alle creaturen. Bijb. van 1477, Boek der Wijsheit IX, vs. 2.

Nu heerschapt ghi noch over de dooden.
COORNHERT, Odyss. I, 1606, bl. 75 v°.

Heerschapper. *Heer*, *heerschappij voerende*, *beheerscher*. Godt is heerschapper en eigenaer aller dingen. VONDEL, door V. L. IX, 434.

Heerscappie. *Halfgoden*, *heroën*.

Hoerre Goden ende heerscappie
Ende alle datsi bedreven
Daer was die duvel bi bescreven.
Mloep. B. III, vs. 228.

Heerscheit. *Heerschzucht*. U. W.

Heerschilt. *Adelstand*, *ridderstand*. Ende hi sal dien leenheer bi hulde verpleghen binnen den iaertal, als dan heeft hi den heerschilt. Spiegel van Sassen, 1505, bl. 78. Welcke Cimbren eens deels Belgensen ende Tongrensen waren, ende waren wt hen die principale Capiteynen van haer ruyterschap oft heerschilden.

Heerstraat. Zie **Herstraat**.

Heervelt. *Legerkamp*.

Nu es ut Kenemaer lant ghecomen
Grave Lodewich, ende hevet ghenomen
In Vorscoten sijn heervelt,
Ende hevet ghesleghen sijn ghetelt.
MELIS STOKE, B. III, vs. 297.

Heesch. *Eisch*, *vraag*. Naar heesch comt antwoorde. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 81.

Gine doet negeenen heesch
Noch om broot noch om vleesch.
REIN. door WILLEMS, vs. 3071.

Dat es mijn heesch here, dat gi
Des ridders part wilt geven mi.
Lanc. II, vs. 4869.

Zie nog HONDIUS, Moufe-schans, bl. 150, reg. 5, v. b.

Heeschen. 1) *Eischen*, *vragen*.

Hine sprac word no en hiesch dwaen,
Maer ginc sitten.
Ferg. naar het HS. vs. 2632.

Sine wapene hiesch hi altemale.
Ibid. vs. 2799.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 1565 en Fr. II, vs. 2963; Lsp. B. II, C. 36, vs. 85, var. en Lanc, II, vs. 6823.

2) *Ontbieden*, *oproepen*.

Werdet oec alsoe ghevreescht

Heffen (Hem). 1) *Zich verheffen.*

Abraham was Saren man;
Doe sine amie h a r e h e f f e n began
Boven haerre vrouwen.
Dr. VERWIJS, Wapen-Mart. bl. 55, vs. 184.

2) *In opstand komen.*

Tfolc sal h e m ook h e f f e n mede
Jeghen die princen, te menegher stede.
Het Boec vander Wrake, III, vs. 1042.

Heffen noch tillen. *Verduwen noch verzetten, rusten noch duren, niet verdragen.* Wdb. op HOOFT.

Heffer van den stride. *Hij, die den eersten aanval in het strijdperk deed.* Lev. v. St. Chr. bl. 244.

Hefmoeder. 1) *Vroedvrouw.* KIL.

2) *Opstijging, ontsteltenis der baarmoeder.* Ibid.

Hefsel. *Gist, zuurdeeg.* Zie **Heefsel.**

Hefselen. *Gisten, rijzen*, en *doen gisten, doen rijzen.* KIL. en MEYER.

Heften. 1) *Hechten, haken, vastkleven, bijblijven.*

Wat quellaadje zoud' op mijn
Hart h e f f e n konnen als ik een met u moght zijn.
HOOFTS Granida, fo. 30.

2) *In hechtenis nemen.* VAN HASSELT op KIL.

Hegdief. *Struikroover, die zich achter hagen en in bosschen verschuilt.* KIL.

Heghdisse. *Hagedis.* U. W.

Hegen. *Schikken, verzorgen, kweeken, opkweeken, rein houden.* KIL. en PL. op *Koesteren.*

Hegen (De banc). *Eene zekere ruimte voor de Rechters afsluiten, door vier of meer schragen met het opleggen van planken te vereenigen.* Zie Dr. DE JAGER's Nieuw Archief, bl. 427.

Hegen (Het gericht.) *De vierschaar spannen.* Op hillige dage sall inn geener manere — — — stridich G e r i c h t e g e h e g e t werden. WINHOFF, Landr. van Averissel, bl. 204.

Hegenen. Frequent. van **Hegen.** Daer toe is noodigh, dat wy het snoey-mes en de thuynscheere geduyrich in de hand hebben, om dien lust-hof onzer ziele zuyver en wel g e h e g h e n t te houden. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 80. Onse Neerlandtsche tael — — — te h e g e n e n. DE BRUNE, Jok en Ernst. 8o. ed. bl. 361.

Hegheninge. *Verzorging, opkweeking,* enz. KIL.

Hegghe. *Doorn, doornbosch.* Ibid. Zie Dr. DE JAGER Handl. bl. 50 en YPEY, Taalk. Aant.

Heggen (Aan). *Aan rijen.* Wdb. op HOOFT.

Hegmunt. *Slechte munt.* U. W.

Hechster, heghster. *Ekster.* KIL.

Hecht. *Band, strik, boei*, en bij uitbreiding, *hechtenis*, *gevangenis.*

Rijkheit maect den meneghen blent,
Dat hi gode niene kent;
Daer sceedtmen van den lechte,
Ende wordt van levene een rent:
Dan valtmen int helsche convent.
Dus brenghet in die h e c h t e
Die duvel zine knechte.

Wapen Mart. Zutph. HS.

In de uitgave van Dr. VERWIJS, bl. 40, vindt men niet *hechte* maar *echte* en wordt daar door *ban* verklaard. Profr. SIEGENBEEK echter, die het Zutphensche handschrift in de Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. III, 2de St. geplaatst en bewerkt heeft, verklaart dit woord door *hechtenis*, *gevangenis*, en haalt tot staving dezer verklaring nog de volgende plaats bij:

So dat hare ontseiden die knechte,
Die die heren hadden in h e c h t e.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. III B. XLV, vs. 36.

Ter meerdere staving dat *hecht* deze beteekenis heeft, zie men verder Mloep, B. II, vs. 1927; Lanc. III, vs. 2538; KAUSLER, Reimchr. vs. 6310 en vs. 7664; Maskaroen, vs. 484..

Hecht. *Snoek.* KIL. en Wdb. op BREDERO.

Hechten. *Vatten, grijpen, vangen.* KIL.

Hechten (De vierschaar). *De vierschaar spannen.* Ibid.

Hechtenis. *Prang, last, beklemdheid.* Wdb. op HOOFT.

Hechtseel. *Gordel, snoer.* Ende si dede hoer h e c h t s e e l of. Pass. Wijnt, 1480, fo. XXV. c.

Hey. *Hui, wei van melk.* KIL.

Hey. *Hooi.* Ibid.

Heybey. *Helleveeg.*

Wel, waer hebje nu weer wesen klappeyen?
Dit komt weer uyt het collegie van de commereu of uyt de vergadering van alle h e y b e y e n.

VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1669. bl. 134.
ed. 1661, bl. 78.

— — — ik zal er raad in schaffen
En zulk een h e y b y, als jou wyf, behoorlijk straffen.

A. ALEWIJN, De Puiterveense Helleveeg, bl. 57.

Heyddroppen. *Plasregen.* KIL.

Heide, heyde. *Bosch.* Zie HUYDECOPER op STOKE D. I, bl. 219.

Heide, heyde. *Wijd* en *open veld*, somtijds ook *korenveld.*

Doch die Grave van Rome Constant,
Dien Honorius in hant
Den last van den orloghe leide,
Quam jegen hem upter h e i d e.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XIIII, vs. 78.

Spise dranc ende haernasch grouf
Ende groot here, dat upter h e i d e
Sijns te vechtene ontbeide.

Ibid. III P. V B. LIII, vs. 11.

Heyde (An die) of heyden. *In het open veld.*

Ende die kindre werpmen beide,
In een haghe a n d i e h e i d e
Bider Tybren, alsic vernam.

Lsp. B. I, C. 42, vs. 158.

Hy op een schoonen dagh getreden a e n d e r h e y d e n.

CATS, 1828, II, 194, b.

— — — hy, die a e n d e r h e y d e n
Een boek, een schaep, een kalf, een geyte plagh te weyden.

Ibid. I, 291, a.

Heydel. *Boekweit.* PL. en KIL.

Heydelic. *Heidensch.*

Het is hier voertijts wael gheschiet
Onder t h'e y d e l i k e ghediet.

Mloep. B. III, vs. 164.

Heiden. *Boerenlandman, landbewoner.* KIL.

Heiden. Bijv.nw. *Heidensch.* Een bisscop die een h e y d e n leven leyde. Pass. Wijnt. 1480, f°. xcij, b.

Heyden, heyderen. *Blinken, glanzen, lichten, weerlichten, flikkeren, flonkeren, glinsteren, schitteren, schijnen.* KIL.

Heydene. Het vrouwelijke van *heyden.*

Een Vrouwe, een Koninginne, en H e y d e n e die komt
Beschamen onzen roem.

VONDEL, door V. L. I, 387, vs. 9.

Heidenesse. *Vreemd land, heidensch land.*

Dathi in h e i d e n e s s e moeste varen.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 67.

Eens was een couinc, hiet Saladijn,

In heidenesse een rike soudaen.
Belg. Mus. VI, 94.

Zie nog Karel de Gr. Fr. II, vs. 2047 en vs. 2125; Brab Yeesten, B. II, vs. 2783.

Heydenkoren. *Gemengd voeder voor de beesten.* PL.

Heydenscip. *Heidendom.*

Want het is noch huden mede
Over al Heydenscip ene zede
Als, enz.
Mloep. B. I, vs. 510.

Heyder. *Helder, glanzend, lichtend, schitterend, blinkend, flikkerend, flonkerend.* KIL.

Heyderen. *Helder, lichtend worden.* Zie **Heyden.**

Heydinghe. *Heg, staketsel, heining.* Sepes is een thuun, dat is een gheslachte van heydinghen die ghemaect is van ryseren ende van doernen ende deser ghelijc. Want men steeckt eerst staken in die aerde, ende daer vlechtmen gharden omme, enz. BARTHOLOMEUS DE ENGELSCHMAN, B. XVII, Cap. 156, aangehaald in HUYDECOPERS Proeve, I, 111.

Heydinghe. *Flikkering, schemering, weerlicht.* KIL.

Heydisse. *Haagdisse.* KIL.

Heydliede. *Heidens, Bohcemers, Zigeuners.* Ibid.

Heydmanneke. *Krekel.* Ibid.

Heydschadde. *Heiplagge.* Ibid.

Heydsel. *Heide tot boschjes gebonden.* PL.

Heye. *Heiblok.* Ibid.

Heyen. *Ginds en her weerlichten.* Ibid.

Heyer. Bijv.nw. *Schraal, dun, mager.* Hoogd. »*hager*." Ick zegghe jou overmidst de wegh enghe is, moet ghy heyer en schrael worden, indien ghy daer doer wilt comen. Ghepredestineerde Dief, 1619, bl. 13.

Heygde. *Egge.* KIL.

Heyghen. *Naar adem halen,* en bij uitbreiding *onmachtig, onvermogend zijn.* Wdb. op HOOFT.

Heigher. *Reiger.*

Scone lief, ic hebbe u alsoe lief
Als die heygher doet den valcke.
Belg. Mus. I, 113.

Ende mettien
Quam hi gereden vorwerd saen,
Ende sach waer twee heigere staen,
Ende hi voerse scouen, ende aldaer

Warp hi sine twee valken daer naer.
Lanc. III, vs. 24935.

Zie nog Der Nat. Bl. bl. 250, vs. 294..

Heygheren. Freq. van **Hijgen.** *Van smachtend verlangen vervuld zijn.*

Doch lach hi altoes ende h e y g h e r d e
Omtrent den tempel ende dair bij,
Ende visierde altoes, hoe hi
Mochte comen hoir te spreken.
Mloep. B. II, vs. 2642.

Heijen. *Kwellen*, *plagen*, *ontrusten.* KIL.

Heiken. *Vader.* MEYER.

Heycke. *Huik, kleed, mantel.* KIL. Want die mans droeghen een clocke oft h e y k e, dat was een mantel, boven onder de kele met eenen haec toeghevest, sonder mouwen, seer nauwe om het lijf. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis. 1574, f°. 105, a.

Heyl. 1) *Voordeel.*

Si hadden den wint met te h e i l e.
VELTH. Sp. H. f°. 388.

2) *Lot.*

Ave sweech ende Reinaert begonde
Te spreken, als hi seer wel conde:
Ver Ave, wi sijn wael eens van h e i l.
Belg. Mus. VI, 414, vs. 65.

Heil, heile. *Heilig.*

Ferguut sprac: die h e i l e g e e s t,
Hi moet die hoeden, lieve nane!
Ferg. naar het HS. vs. 3096.

Wat is 'er onzen God gelijk,
Die uyt den top van Hemelrijk,
Dat hij bewoont als h e y l der h e y l e n. enz.
HOOFT, Psalm 113.

Ende sach op ene selverine tafle staen
Dat h e i l e vat.
Lanc. III, vs. 98.

Zie nog ibid. vs. 3369 en op **Hele.**

Heiland. *Verlosser.*

Maeckt my nu eigenaer der Koningklijcke goeden
En h e i l a n d van dit huis.
VONDEL door v. L. III, 491, vs. 72.

Heylbook. *Gelubde bok.* KIL.

Heylder, heilder. *Hulder.* (Wij) geloven in guden trouwen voir ons ende voir onse erfgnamen, dit Nederwalt ende Averwalt een h e i l d e r te sijn hem ende sijnen erfgnamen van den rijke. NIJH. Ged. I, 260.

Heildiedig. *Heilduidend.* U. W.

Heildom. *Heiligdom.* En gheft uw h e i l d o m nit den honden, noch en worpt uwe margariten nit vor de swyn. Lev. van Jezus, bl. 43.

Alse Lanceloet ter eerden was gedaen
Men mochte sien comen ende gaen
Liede cussen die tomme daer nare,
Oftet recht een h e i l d o m ware.
Lanc. IV, vs. 12978.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 174.

Heile. *Heilige.* Zie **Hele.**

Heilegen, helegen, helichgen. *Reliquiën.*

— — — ende brachten daer
Die h e i l e g e n Waleweine te voren.
Lanc. II, vs. 38653.

Zie nog Rein. door D[r]. JONCKBL. vs. 83; Karel de Gr. Fr. II, vs. 161; Lanc. II, vs. 1736 en vs. 9488.

Heilecht. *Helft.*

Soe dattie ene h e i l e c h t wel
Vanden castele die muer vel.
Lanc. III, vs. 9441.

Die h e i l e c h t, seide die ander man,
Moetti geven ende niet min.
Ibid. vs. 18127.

Heylen. *Heelen, gezond maken.* KIL.

Heylen. *Ontmannen, lubben.* Ibid.

Heilgheer. *Heilzoeker.*

Dat Tem-lusts yder trap en wijz' Ootmoedicheid
Den h e i l g h e e r vrueghde baart.
Spieghel, Hartsp. 1614, bl. 10.

Heilgheerte. *Heilbegeerte.* MEYER.

Heilich. *Zalig, gelukkig.*

Drie dinge maken h e i l i c h man,
Die lijf en goet bescermen can.
Alex. VIII, vs. 952.

Heyligh. *Verheven.*

Het h e y l i g h Raedhuys wijd den Schouburg in.
VONDEL, door V. L. III, 332, vs. 5.

Zie nog ibid. I, 392.

Heilig (Mijn). Vleinaam: *Mijn lief, mijn zoetert.*

Kom in huys mijn soete vrient, m ij n h e y l i g h.

NOZEMAN, Lichte Klaartje, 1669, bl. 4.

Heyligdag, heylighe dach. *Zon- en feestdag.* Wdb. op BREDERO. Dye scipper antwoerde: Lieve heer, wy moghen alle wel blide sijn ende huden enen h e y l i g e n d a c h maken, want wy ons lijf ghevonden hebben ende te lande ghecomen sijn. Gesta Roman. Cap. 153.

Laet die h e y l i g h e daghen (te) vieren.

Mloep. B. III, vs. 604.

Heilichdoem, heilechdoem, heylichdomte. *Heilig voorwerp, reliquiën.*

Ende gheviel hem dat hi gewan
Van sente Stevens h e i l e c h d o e m e,
Die was der maertelaren bloeme.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XVIII vs. 9.

Hoe duerbaer dat die h e y l i c h d o m t e waren. Pass. Wijnt. f°. ccxxxiiij, a.

Heilighen. *Uitkeuren.* Volgens VAN LENNEP.

Ick, eerst g e h e i l i g h t om de kroon van 't licht te spannen,
En nu van 't eeuwigh licht in duisternis gebannen,
Koome uit den zwavelpoel opdondren van beneên,
En, zonder mijnen ban en banpael t' overtreên,
Hier boven spoocken,

VONDEL, door v. L. X, 371, vs. 1.

Heiligheit. 1) *Eerbaarheid, kuischheid.* Wdb. op HOOFT.

2) *Vroomheid.* Het Boec vander Wraken III, vs. 1085, vs. 1124 en vs. 1390.

Heilighmaandt. *December.* KIL. en Taalk. Mag. III, 259.

Heylighschijnigh. *Schijnheilig.*

Voor U en kan geen godloos wesen,
Hoe over-konstigh geblancket,
Hoe h e y l i g h - s c h ij n i g h t' saem geset,
Hoe aengebeden en gepresen
Behaeghlijck wezen.

CAMPH. Ps. 5, vs. 4.

Heylick. *Huwelijk.* Passim.

Heylicken. *Huwen.* Id.

Heylloos, heyloos. 1) *Achteloos, onachtzaam, nalatig, verkwistend.* PL. en KIL.

2) *Ongelukkig, rampzalig.* KIL.

Heylover. *Ooievaar.* Ibid. en PL.

Heilsamig. *Heilzaam.* HUYG. Korenbl. I, 65.

Heim. 1) *Huis, woning, woonplaats.* Ydor regeert zyn h e i m, zyn huis. HOOFT, Tacitus, f°. 496.

Die wise bodo te h e y m e quam
Ende ghinck dair hij sijn heer vernam.
Mloep. B. I, vs 2829.

2) *Tuin, heining, schutting.* PL.

3) *Vaderland, geboorteland.* KIL.

Heim. Bijv.nw. *Geheim.*

In sijn h e i m e n raed.
Six van Chand. aangeh. in WEILANDS Wdb.

Heimael, hemael. *Gericht, onderhoorigheid.* NIJH. Ged. I, 349 en bl. XCVII.

Heymboom. *Boom, welke ter omtuining, omperking, omheining gebezigd wordt.* Zie **Beheymen.**

Heymel. *Krekel.* KIL.

Heymelen, hemelen. *Bedekken, verbergen, verschuilen, versteken.* KIL. MEYER.

Zie ook Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 123.

Heimelic, heimelijc. 1) *Vertrouwelijk, gemeenzaam.*

H e i m e l i k e al sonder rouwe
Es Walewein ende die joncfrouwe.
Walew. vs. 7947.

Moenken h e i m e l i k e met nonnen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXVII, vs. 65.

Zie nog VAN ITERSON, Stemmen, bl. 122; Meliboeus vs. 1896; Ste Christine, vs. 131; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XIIII, vs. 11.

2) *Stil, eenzaam.*

Men leest ons hoe een heilich man
Quam ghegaen in enicheide,
Off hi woude spreken sijn ghebede,
In een busch, daert h e y m e l i c was.
HILDEG. Ged. bl 43, vs. 49.

3) *Stilzwijgend, die een geheim kan bewaren,* en dus *vertrouwd.*

Mit h e y m e l i k e n vrienden, wael bedacht
Salmen wijslic zoecken raet.
Mloep. B. I, vs. 980.

Niemen was hare h e i m e l i k e
Dan Colette die jonfrouwe.
Limb. B. VI, vs. 1494.

Zie verder op **Hemelike.**

Heymelicke. *Heimelijk gemak, sekreet.* KIL.

Heymelickheyt, hemelijcheit. 1) Hetzelfde.

Want daer hi ghinc ter heimelicheden
Belagheden aldaer ter steden
Een Ghiselbrecht.
MELIS STOKE, B. I, vs. 1303.

Daer hi ghinc tsiere heimelichede,
Ontfoer hem uut daer ter stede
Sijn ingeweide, aldaer hi sat.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. I, vs. 49.

Zie nog Wdb. op HOOFT.

2) *Geheim, geheime zaken.*

Soudic bi uwen rade werken
So moesti, wien lief of leyt,
Weten alle mine heymelijcheyt.
Meliboeus, vs. 504.

Uwe heymelijcheyt suldi
In u houden besloten vry,
Ende daer af nieman vragen raet.
Ibid. vs. 1574.

Meer voorbeelden vindt men in D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 13729; VELTH. Sp. H. f°. 37 en f°. 309; Doctrin. bl. 98, vs. 1149; Lsp. B. III, c. 4, vs. 456 en c. 3, vs. 115.

3) *Gevoeg, of, zoo als hier, waterloozing.*

So nauwe lach elc bi andren,
Dat niemen buten mochte wandren
Omme te doene sine heimelichede,
Maer bi naer elc up anderen dede.
Die roke van elx orine
Die ginc hem boven alle pine.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXXVIII, vs. 91.

4) *Geheimhouding, trouw, stilzwijgendheid.*

Heymelicheit sal wesen daer
Tusschen beyde vast ghesloten.
Mloep. B. I, vs. 1810.

Anxt, voerdacht ende heymelicheit
Dat sijn der wijsheit beste cleyt.
Ibid. B. II, vs. 2129.

Heymelicheit ende goeden raet
Hoghen zeer der minnen staet.
Ibid. vs. vs. 3799.

5) *Gemeenschap.* De sonden beroven den mensche van der h e y m e l i c h e y t Gods. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 3.

6) *Verborgenheid.*

Hier na leest men die secreten,
Dat wanic, dat in Dietsche heten
Anders niet dan h e i m e l ij c h e i t.
Die Bediedenisse van der Missen, vs. 660.

Nu willic te miere materie keren,
Die es van .j. groten here:
St. Janne, ewangeliste,
Die Gods h e i m e l e c h e i t wiste.
Der Ystorien Bloeme, vs. 738.

7) *Hart, gemoed, binnenste.*

Dit hilt si in haer h e y m e l y c h e i d e
Dat sy 't niemen dede verstaen
Dan haren Biechter.
VELTH. Sp. H. fo. 309.

8) *Kabinet, schrijfkamer, waar men geheime zaken bewaart.*

Men ghinc in Gayus h e i m e l i c h e d e,
Daer vantmen brieve in meneger stede,
Daer groet volc in stont gescreven
Dien hi hadde genomen tleven.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VIII B. I, vs. 21.

Hemelichede (In). *In afzondering, op eene afgezonderde plaats.*

Die kemel draghen, weet men wel,
.XII. maende, ende si noten
Gaende, ende met langhe stoten,
Ende dan sijn si i n h e m e l i c h e d e n.
Nat. Bl. vs. 612.

Heymelken. *Krekel.* KIL.

Heymen. 1) *Omheinen, omtuinen.* KIL. en MEYER.

2) *Bergen, versteken?*

O duvels alle versterct u neringe,
Hier wert so over grote geeringe
Vander sielen, die hier zweymen,
Wi en selense waer weten h e y m e n.
Belg. Mus. IX, 86, vs. 743.

Heymenisse. *Geheim, verborgenheid.* KIL.

Heymet. *Geboorteland, vaderland.* Ibid. Hoogd. »*Heimath.*"

Heyminghe. *Omheining, omtuining.* Ibid.

Heymken. *Krekel.* Ibid.

Heymken. *Soort van maat.* Ibid.

Heymsel. *Omheining, omtuining.* Ibid.

Heymsch. *Inboorling.* KIL. en MEYER.

Heymsoecken. *Huiszoeking doen.* KIL. en PL. op BEZOECKEN.

Heimstier, heymstuyr. *Huwelijksgoed, dat door den vader der bruid, na het voltrekken des huwelijks, tot een bruidschat naar des bruigoms woning gestuurd werd.* KIL.

. **Heyn.** *Vreemd, uitlandsch.* Ibid.

Hein, Hayntje, Heintje pik. *Naam die in oude volksschriften aan den duivel gegeven werd.* Zie o. a. VONDEL, door v. L. II, 627, en Wdb. op HOOFT.

Heyn met de bellen. *Soort van spinnekop, langpoot,* waarschijnlijk die soort van spin, welke in de volkstaal wel eens *hooiwagen* genoemd wordt. KIL.

Heinghenisse. *Toestemming, toelating, verlof.*

Kerstenheit mach zeer wel claghen,
Dat God des h e i n g h e n i s s e gheeft.
HILDEG. Ged. bl. 75, vs. 67.

Heinmuur, heinmujr. *Muur ter in- of omsluiting.* Wdb. op HOOFT.

Heynse. *Hengsel, oor, handvat.* KIL.

Heynsel. *Muur, omheining.*

Wat werpt ghy nu sijn heynsel n e d e r?
CAMPH. Ps. LXXX, vs. 5. ed. 1630.

Heinschelick. *IJsselijk.* Om desen eet wille, zegt onze kronyk — — — was sulcken nijt tusschen die van Ghent ende die van Audenaerde, dattet h e i n s c h e l i c k es om scrijven Belg. Mus. VI, 40.

Heynskorf. *Hengselmand.* KIL.

Heynst, heinst, heynxt. *Hengst.* Die h e y n s t, daer hij op gheseten hadde. Pass. Wijnt. 1480, f°. cxiiij, a.

't Geflonker heeft schoon spel, op dartlen draf van h e i n s t e n.
HOOFTS Ged. door Leendertz. I, 314.

Zie voor den vorm h e y n x t, Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 184.

Heint. Verharde vorm van *heinde*, dus *nabij, dicht bij.*

Of zet het al in brant, wat h e i n t is of ontrent.
VONDEL, door v. L. V, 663, vs. 1785.

Heyntje-man. Schertsende benaming van den *duivel.* Men vindt die in de Klucht van Oene, druk van 1662 op bl. 5, 7 en 8, en in BREDERO'S Spaansche Brabander, vs. 585.

Heyr. *Oorlog* of *leger* volgens MEIJER. Dit beduyt h e y r of brandt. Oude Nederl. Spr. bl. 62.

Heyren. *Huren.* Eenen acker te h e y r e n. VAN VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 37, c.

Heirheide. *Heerlijkheid, oppergebied, hoog gezag.* NIJH. Ged. I, 208.

Heirre. *Heer.* Wi Johan van Valkenborch, h e i r r e van Borne ende van Sittart, Johan, h e i r r e van Bylant, enz. Ibid. II, 7.

Heyse. *Hengsel, oor, handvat.* KIL. PL. H e i s e van een cruic of canne. Horae Belg. VII, bl. 12.

Wy hebben ghevult den meesten keetele
Soe vol zielen, helsche slanghen,
Datter twintich aen dooren hanghen,
Ende aen den h e y s e bicans een duyst.

SMEKEN, Tspel, enz. vs. 840.

Heysene. *Knieschijf.* Horae Belg. VII, bl. 12.

Heiscen, heysschen. *Eischen; verzoeken, vorderen.*

Ghy verkeert onder de Princen, elck soud' my beclaghen,
Ververschte ick u niet met linnen suyver en reyn.
Oock hebdy vijf sonen int hof na u behaghen,
De twee zijn ghehout, d'ander zijn noch vrijers ghemeyn
Die h e y s s c h e n my alle daghe schoon lijnwaet certeyn,
Om ter dans te gaen.

COORNHERT, Odyss. I, 1606, bl. 37, v°.

Wi mochten heme hier ter stat
Met allen rechte heiscen bat
Yoene den coninc dan hi
Helenen wilt h e i s c e n mi.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 3167.

Heyschen (Zich). *Vereischt worden.* NIJH. Ged. II, 193.

Heyssen. *Aanhitsen.*

Mittien die jagher vaste h e y s t
Sine winden mitten honden.

HILDEG. Ged. bl. 35, vs. 200.

Heit. *Heet.*

Gerecht keyser, nu verstaet,
Minen here den coninc, die hier staet,
Wart die huet (huid) van scaemten h e i t
Om datten die coninc woude
Onterven.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 1844.

Heyte, heite, heitte. *Hitte, gloed.* KIL.

Hi hadde sinen helm af gedaen,
Omdat hi met heyten was bevaen.
Lanc. II, vs. 4822.

Om te crigen hoer behagen
Soe dogen si heite oft coude.
HILDEG. Ged. bl. 7, vs. 89.

Si hadde hare bewimpelt sere
Jegen die heyten vander sonnen.
Lanc. II, vs. 14815.

Zie nog Lev. van Ste Christina vs. 407; Lanc. II, vs. 4519 en vs. 16507.

Heiten. *Genoemd worden.*

Nu willict bringhen hier voer oghen
Van rechter, goeder, edelre minnen,
Die goede menschen inden sinne
Lieflic draghen mit reynen moede
Daer om so heit si minne goede.
Mloep. B. I, vs. 3270.

Heiten. *Eten.*

God lone u, her keyser rike,
Seide Gelloen, entaer naer
Gingen die heren heiten daer.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 1650.

Heytse. *Toorts.* KIL. en MEYER.

Heytsel. *Spaander, droog rijs tot branden geschikt. Takkebos, bundel drooge takken.* Ibid.

Heytsteringh. Quid? Wat is 't al van de eere des weerelds? de schoonste daden en die op haren middagh zijn werden duyster en zwart, met de heytstering van den tijd. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 474.

Heytten. *Heeten, heetmaken, laten zieden of koken.* KIL.

Heyweer. *Hooiweer* en dus *schoonweer.* Heyweer en es gheen schreyweer. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 82

Heket. *Snoek.* KIL. en PL., alsmede VAN HASSELT op KIL. De Heer HOFFMANN VON FALLERSLEBEN heeft in zijn Glossarium Trevirense, Horae Belg. VII, 12, het woord hekel voor *snoek.* Zeer waarschijnlijk heeft hij zich vergist, en de *t* voor eene *l* aangezien.

Hecken. *Bijten.* KIL.

Hecken. *Dicht sluiten, dicht houden.* Hy can syn mont niet hecken of snuyren. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 10.

Heckepost. *Zekere morgendrank* of *likeur*.

Daar hebben se haar dubbelde anys — — — haar heckepost.

VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1661, bl. 36.

Hecsel. *Borstsieraad.* Ook *armband* en *halssnoer*. KIL. Een iuweel gheheeten Hocketoy, dit was een heczele, ghemaect van fynen goude, ghesteente ende perlen. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 128, b. Ende si dede haer hecsele of. Dr. VAN VL. Prozast. bl. 228.

Zie ook Spieghel der Volcomenheit, f°. 135, v°.

Hecsel, heksel. *Wapenrok*, *pantrok*, MEYER. *Krijgsrok*. KIL.

Hel, helle. *Vagevuur.* Mhd. »*helle*" bij ZIEMANN »*fegfeuer*". Zie **Gesont werden.**

Hel. *Hardheid der aarde door de vorst*, ook *hal* genoemd. 't Hel, gekneedt van de hoefslaaghen, werd hoe langer hoe murwer. HOOFT, Ned. Hist. f°. 309.

Hel. 1) *Graf, diepte, kuil onder de aarde.* Ic sal wenende neder gaen te minen Zone in die helle. Bijb van 1477. Gen. XXXVII.

Op vele plaatsen komt dit woord in den St. Bijbel in deze beteekenis voor.

2) *Kommer*, *benauwdheid*, *ongeluk*. Dr. DE JAGER, Taalk Mag. II, 432.

Hel. Bijv.nw. *Dun*, *doorzichtig*. MEYER.

Hel. *Slibberig*. KIL.

Hel. *Verborgen.* Volgens VAN LENNEP. Zie VONDEL, I, 81, vs. 980 en de noot.

Held. 1) *Jongeling*, *minnaar*, *wakkere borst*.

Wat weygertghe dien Held uw hand en trouw te geven.

VONDEL, door V. L. III, 317, vs. 72.

2) *Doorluchtig*, *voornaam persoon*.

Helaes wat magh dit zijn? wat magh de helden deeren.

Ibid. bl. 757, vs. 587.

Helde. *Kluister*, *boei*, *blok*, *strik*, *klem*. KIL. Bij uitbreiding: *gevangenis*.

Spel van vrouwen ende heerscaps helde
Mach men verdriven al met gelde.

Belg. Mus. VI, 194.

Dat hi in yseren helden ghespannen sat. Pass. Wijnt. f°. clxxiiij, b.

Heldelyk. *Heldhaftig.* Wdb. op BREDERO, bl. 500. Den lof zyner heldelyke deughden. HOOFT. Ned. Hist. f°. 608. Met een heldelyke kloekmoedigheit. Ibid. f°. 1220.

Helden. *Hellen*, *overhellen*, *dalen*, *buigen*, *afhellen*, zoowel eigenlijk als figuurlijk.

Ic sie u thoeft ter erden helden.

Ferg. naar het HS. vs. 2569.

Alse die waghen h e l d e t yet.

Lsp. B. III, C. 23, vs. 193.

Zie ook HILDEG. bl. 116, vs. 38.

Helden. *Houden.*

Daer die dwase te rade gaen
Daer lachmen lude, sonder waen;
Maer daer die wise tsamen h e l d e n
Daer en lachmen niet oft selden.

Dietsche Doctrinale, B. II, vs. 835.

Daer omme laet ons alsoe h e l d e n
Onse lichame uter welden.

Ibid. vs. 2739.

Zie verder HILDEG. Ged. bl. 162, vs. 62.

Helden. *Opvoeden, grootbrengen.*

Dat ghi mi h e l t, ic bems onvro.

Walew. vs. 4815.

Helder. *Doorluchtig.* U. W.

Helderen. *Ophelderen, verhelderen, glanzig maken.* Ibid.

Houdt op van kermen: scheurt veltteeckens, en gewaden
Niet langer, zonder reên, maer h e l d e r t uw gezicht
En voorhooft met een' strael, o kinders van het licht!

VONDEL, door V. L. VI, 254, vs. 1000.

Het Diamantgesteente, in 's afgronts nacht verzonden,
En met een bruine korst zigh dekkende in de gronden
Van 't duistere gebergte en mijnen, naer en wild,
Wort hier in 't licht gezet, tot dat het, net geschilt
Van zijn' onreinen bast, g e h e l d e r t en geslepen
Aen onzen Ystroom, wort in konstigh gout gegrepen.

ANT. VAN DER GOES, de Ystroom, door BILD. I, 46.

Helderpenning. *Kleine munt.* Wdb. op BREDERO.

Heldich. *Hellende, glooiende.*

Heldich, heldisch. *Heldhaftig.* Wdb. op BREDERO, bl. 500.

Des Bisschops Ban en 't veld behouden hecht en h e l d i g, enz.

OUDAAN, Poëzy, I, 285.

— — — — 't h e l d i s c h feyt
Hem en sijn zaed wierd opgeschreven
Ter eeuwiger gerechticheydt.

CAMPH. Ps. CVI, vs. 16. ed. 1680.

Zie nog VONDEL, door V. L. I, 694, vs. 455.

Hele. *Geheimhouding, stilzwijgendheid.*

Want die goede man kinde wele
Dat twijf is van crancker h e l e.
Lsp. B. III, C. 4 vs. 204.

Hele, heile. *Heilige.*

— si droech Godevaerde den Bulgioen
Ende Boudijn sinen broeder — —
Die Coninc in die h e l e stede
Wort tote Jherusalem.
MELIS STOKE, ed. 1591, f°. 10, a.

De groote taalkundige HUYDECOPER dezen vorm miskennende, heeft dit woord h e l e, zooals het daar voorkomt, ten onrechte in *Heilige* veranderd. Zie B. I, vs. 1194.

Ferguut sprac: die h e i l e g e e s t
Hi moet di hoeden, lieve nane!
Ferg. naar het HS. vs. 3096.

Ook Professor VISSCHER schijnt deze verkorting niet gekend te hebben, en heeft er h e i l g e van gemaakt, waardoor de vele onnauwkeurigheden in zijne uitgave met eene vermeerderd werd. Onze Geschiedschrijver HOOFT maakte van dien afgekorten vrom nog gebruik in zijn 113den Psalm.

Helecht, helcht, helicht. Znw. *Helft.*

Hine ginc vort metter vart
Toter h e l e c h t vander bruegen.
Lanc. II, vs. 1511.

Dene h e l c h t van sinen goede. Dr. v. VL. Prozast. bl. 2.
Zie ook Lanc. II, vs. 2039 en vs. 2241.

Helecht. Bijv.nw. *Half.*

Ic hate alle h e l e c h t wenninge,
Want icse en mach minnen niet
Diemen hare minne deilen siet
Ende hare minne in vele staden.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2202.

Helen. *Kleven, plakken.* Want daer wt toghen si sijn rock mit crachte die aen sijn bloedighe lichaem g h e h e e l t was. Spiegh. der Volc. HS. f°. 110.

Helen. *Begroeten, welkom heeten.*

Voer meerre sekerheit ic dat h e l e,
Dat een man cope sijn recht,
Dan hi uptie aventure vecht.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLV, vs. 60.

Helen. *Zwijgen, verstandig zwijgen.*

Nu verstaet die woerde mijn,
Ic sal u raden: nu verhoert
Welc dat meest die baten sijn.
Wel h e l e n, verstaet den sin.
Vaderl. Mus. I. 99.

Zie verder Belg. Mus. X, 343; Lev. v. St. Amand, II, vs. 3112.

Helet. *Held.*

Reinaert sprac: »Tibert, h e l e t vri,
Neve, gi sijt mi willecome.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1072.

Zie nog ibid. vs. 615 en vs. 3221.

Helfen. *Helpen, baten.*

Hem h a l f lettel goet syn vragen.
Lanc. II, vs. 44910.

Helchter. *Halster.* KIL.

Helich. *Heilig.*

Doe custe si dat vingerlijn
Gelijc ocht h e l i c h hadde gesijn.
Lanc. II, vs. 11494.

Helichdom. *Heilige overblijfsels.* Zie **Heilichdoem.**

Helckene. *Maat, waarmede de mosselen gemeten werden.* Item zo ne es gheoorlooft niemene van nu voortan te vercoopene binnen der stede eenighe musselen — — — en dat bi ghehijcten h e l c k e n e of half h e l c k e n e upgehoopt. Taalgids IX, 279.

Hellen. *Klinken.* Zie BENECKE, I, 683.

Die slach heft anders niet g e h e l t
Dan of het ware .I. douresłach.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 47, vs. 369.

Hellen. *Er op aankomen.*

Geen zucht van echtemin en heeft er rechten aard,
Waar iemand, als het h e l t, zijn eigen leven spaart.
CATS, door Dr. DE VRIES, III, 164.

In de editie door WITSEN GEYSBEEK en in die van Dr. v. VL. komt dit werkwoord niet voor, maar in plaats daarvan het werkw. *gelden.*

Hellewaerd. *Staat van Serjant.* Voor welcken dienst — — — hem van de selffde syne complisen toegeseyt ende belooft es, den h e l l e-w a e r d e, off den staet van Sergean te doen hebben. Vonnis van Schepenen der stad Amsterdam van 13 Augs. 1622. Zie J. KONING. Lijfstr. Rechtsoefening te Amsterdam, bl. 134.

Helleweert. *Zekere maat voor natte waren.* Oec es te verstane dat

van biere es dmenste gemet dat men heeft een H e l l e w e e r t. Ordonnantiebrief wegens de stadsmaten van Brussel, 1375. Zie Belg. Mus. IV, bl. 260.

Helligh. *Vermoeid*, *afgemat.* KIL.

Hellighen. *Vermoeien, afmatten.* Ibid.

Hellinck. *Kleine koperen munt,* ook *heller* genoemd.

Hadde hi yemans goet enen h e l l i n c
Hi gaver hem voer euen penninc.
Belg. Mus. VIII, 282.

Dat mi h e l l i n c no penninc es bleven.
Ibid. VII, 190.

Helm. *Galm*, *echo.* KIL.

Helmbarde. *Hellebaard.* Ibid.

Helmbardier. *Hellebaardier.* Ibid.

Helmen. *Galmen.* Ibid.

Helne. *El.*

Walewein reet enen in den buuc
Met ere glavie stijt ende stranc:
Soe quam al dure ere h e l n e lanc.
Walew. vs. 10724.

Helpe. 1) *Hulp.*

Als si vernamen des broeder strijt,
Ende senden tote Florense boden,
Ende deden hem haerre h e l p e n noden.
MELIS STOKE, B. II, vs. 184.

Die in sijn gheluc hovescheit pliet,
In sijn mesfal hi h e l p e siet.
MAERL. Sp. Hist. 8°. ed. D. II, 409, vs. 28.

2) *Behoud*, *genezing*, *herstel*, *redmiddel.*

Der ouder philosophien boec
Seit enen vreemden ondersoec:
Neem een welpen dat men soghet,
Ende enen sieken, die ghedoghet
Oranica, dat evel groot,
Ende leghet hem op die borst bloot,
Dicke eest des siecs mans h e l p e.
Nat. Bl. bl. 75, vs. 762.

3) *Helper.*

So hi meer volcs bringhet int stric,
So hi meer h e l p e n hevet int pic, enz.
MELIS STOKE, B. IV, vs 1398.

Ende seide: »willecome moeti siin
Bi gode her ridder fiin,
Want h e l p e n hebbic te doene sere.
Limb. B. IV, vs. 1629.

Helpelick. *Behulpzaam, hulp aanbrengend.* KIL.

Helpgeldt. *Bede, schattingen en gelden, welke door het volk opgebracht werden tot onderstand der gemeene lands zaken.* KIL.

Helpich. Het zelfde als **Helpelick.** KIL.

Helpinge. *Hulp.* PL.

Helpkeur. *Keurstem.* KIL. en MEYER.

Helsch. *Tot het graf behoorende.* Hare husen sijn h e l s c h e wegen, daermen onderwaerts varet in des doots camere. Liesv. Bijbel, Spreuken VII, vs. 27. In den St.-Bijbel staat: wegen des grafs.

Helsen. *Omhelsen.*

Doe hi dit langhe hadde ghedaen
Quam hi in 't leste voor haer staen,
Daer si was heymelike,
Ende h e l s d e s e lieflike.
Lsp. B. II, c. 48, vs. 382.

Dat cussen ende dat h e l s e n was so lanc,
Dat men mochte in de selve wile
Hebben ghegaen ene grote mile.
Flor. ende Bl. vs. 3050.

Zie ook Ferg. vs. 493; Vanden Levene ons Heren, vs. 3346; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13778; Belg. Mus. IX, 422; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXVII, vs. 26.

Helscudde. *Helsche fielt, galgebrok.*

Waerom en belet ghijt niet, h e l s c u d d e?
SMEKEN, Tspel enz. vs. 41.

Helt, heilt. *Helft.*

In vijf jaren, als Aristotiles telt,
Heeft tkint siere langhen die h e l t.
Nat. Bl. bl. 12, vs. 24.

Die h e l t ghaf hi Abisay,
Sinen broeder, ende hilt die h e l t.
Rymb. vs. 10246 en 10247.

Elken de h e i l t van den proffite derof te heffene. Belg. Mus. VII, 439. Zie nog Alex. I, vs. 417; Esop. bl. 216; Ferg. vs. 3051; Belg. Mus. I, 331.

Helt. Imperf. van *holden, houden,* dus *hield.*

Alse hi sach dat Daris h e l t
Sijns vaders rike in siere gewelt.
Alex. I, vs. 429.

Helte, **hielte.** *Koot*, *bikkel.* KIL.

Helte. *Greep van een zwaard of degen.*

Name een man, diet proeven begheerde,
Tusschen appel ende h e l t e .ij. sweerde,
Hi mochtse keeren vort ende weder
Allomme int hersenbecken binnen.
Nat. Bl. bl. 37, vs. 480.

Helten, **hielten.** *Koten*, *bikkelen.* KIL.

Heltenisse. *Inhoud.* Na h e l t e n i s s e der brieve die dar op gemact sijn. NIJH. Ged. II, 236.

Heltery. *Heldenrij.*

Noch hield ghy d' overhand: dies stel ick uw gedicht
Veer boven H e l t e r y ten oorlogh afgericht.
GROEBE, Versch. Ged. I, 75.

Heltine. *Zeker wapen*, *waarvan het dragen in sommige keuren verboden werd.* Soo wie draget knijff of cortoyscolve, of Lombaertsmes, of h e l t i n e, hy sal gelden tien pont. HUYDECOPER op MELIS STOKE, I, 527.

Helve, en zonder aanblazing **Elve.** *Steel van eenig werktuig*, bijv. *van eene bijl.* KIL.

Daer ontflooch enen van den e l v e
Tyser, ende hi dreef onghedout.
Rymb. vs. 13334.

In twee varianten leest men »*helve*".

Hem. *Hen*, *hun*, *haar*, *elkander*, *zich.*

Die colommen ghaf hi sulken stoot,
Dat dat huus viel op h e m allen.
Rymb. vs. 8213.

Vanden Deenen es h e m angewassen
Dat si drinken sonder gront.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. IV P. II B. XVII, vs. 60.

Die sotte wijf hoverdich
Die h e m alre eren dinct werdich.
Dr. VERWIJS, die Rose, 8112.

Si daden h e m alle up die vaert.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 3311.

Deze had .ij. camerieren,
Scone ende van goeder manieren.

Dese waren eens aerms mans kinder;
Maer scoenre gene wistmen ginder. — — —
So dat die die Coninc leide minne
An h e m .ij. met allen zinne.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. IV, 389, vs. 60.

Hem. *Hemd.* MEYER.

De zoomen van mijn h e m.

HUYG. Koreubl. I, bl. 37.

We sullense, per Dios, heel in ons klauwe krayge
— — — — en opper h e m ontrayge.

Ibid. I, bl. 575.

'k Moet icker 't h e m euyt doen, en 't is noch nat bekans.

Ibid. I, bl. 586.

Hem. *Knip, strik.* Wdb. op BREDERO.

Hem tuen. *Hun beiden.* NIJH. Ged. I, 147.

Hemd (In 't) zetten. *Van alles berooven, uitkleeden, uitmergelen.* Wdb. op HOOFT.

Hemel. *Gehemelte des monds.* KIL.

Hemele (Te) voeren. *Begraven, ter aarde bestellen.*

Doen ghinghen van effesien die heren
Ende daden stichten met groter eren
Eene kerke in St. jans name,
Daer sint sijn lichame
T e h e m e l e g h e v o e r t was
Als ict in die scrifture las.

Der Ystorien Bloeme, vs. 1151.

Hemelen. *Ten hemel varen.* KIL.

En als Bacchides trock den smaed op 't strenghst' te wreken
Demetrio ghedaen, ick in 't ghevaer bleef steken,
Als my mijn volck bezweeck, daer 't legher ick ophiel,
En in 't ghevecht opgaf mijn Ridderlijcke ziel;
Die h e e m l e n d e nae 't koor der helden vander eerden,
Het heldisch lichaem liet doorregen vande zweerden.

VONDEL, door v. L. II, 98, vs. 33.

Hemelen. *Opredderen, in orde brengen, opschikken, opsieren.* U. W. Tsamen ende een ygelic bijzonderlinghen zellen trouwelic der kercken oerbaer doen op te hangen, menschen te weghen, waskaarsen ende alle goet, dat men gheeft off brengt, ter kercken oerbaer te h e m e l e n. VAN MIERIS, Groot-Charterb. IV, 150.

Zie nog Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 552

Hemelen. *Bedekken, overdekken* en bij uitbreiding *verbergen, versteken.*

Doe nam si thout ende h e m e l d e t onder die eerde. VELDENAER, Fasciculus Temporum, 1480, f°. 2. Oft oock gebeurde datter eenige prisonniers ofte gevangenen gekregen wierden, niemandt en sal hem vervorderen de selve te versteecken noch h e m e l e n. VAN HASSELT op KIL.

Hemelick, hemelyc. 1) *Getrouw, genegen, gemeenzaam.*

Een rudder goet ende vrai van zinne,
Die ooc dor ons heren minne
Aerdsch rudderscap adde begeven
Ende Fransoyse al sijn leven
H e m e l ij c was harde zere.
Lev. van St. Franc. vs. 5667.

2) *Zonder getuigen, in het geheim.*

Die sine gave harentare
H e m e l y c ende openbare
Soe menechfout uut spreet.
Dboec vanden Houte, vs. 262.

Die joden waren saen bedocht,
Ende quamen h e m e l y c bi nachte
Ende groevent wel .xx. ghelachte
Onder derde.
Ibid. vs. 671.

3) *Verborgen, onbekend.*

Want hi sochte mi met gewoude
Doe ic was in h e m e l i k e r stede.
Lanc. II, vs. 42931.

Hemelike. 1) *Inheemsch.*

Salemon was blide om die wort,
Ende telletse sinen wive vort,
Ende alden lieden gemeinlike,
Beide vremden ende h e m e l i k e n.
Ibid. III, vs. 8794.

2) *Huiselijk, tot het huis behoorende.*

Al ne haddewi hier in nember liede
Dan onse h e i m e l i k e maysnide,
Nochtan wanic in allen manieren
Dat wine wel souden scoffieren.
Ibid. II, vs. 20649.

Hemelinghen. Hetzelfde als **Ameringhen**, namel. *Gloeiende sprankels, gloeiend hamerslag, vonken.* KIL.

Hemellijck. *Hemelsch*, *goddelijk*, *op eene hemelsche wijze.*

Hy (de hemel, God) ont-oudert u, maer wil u niet ontrieven;
Du moet ghy t' eener tijd verliesen en verlieven,
Dus geeft Hy nemende (dat 's H e m e l l ij c k gerooft).

HUYG. Korenbl. I, 451.

Hemelschdom. *Hemelbewoners.*

Welaen, ô dichter, net van zwier,
Laet ons uw zuivre klanken hooren.
De wierook van uw kuisch papier
Wil zelfs het h e m e l s c h d o m bekoren.

ANTON. V. D. GOES, door BILD. II, 14.

Hemelte. *Gehemelte van den mond.* KIL.

Hemen. *Wonen*, *verblijven.*

— dat ghebercht had hy wel willen nemen,
Hem t' een woonplaets, om daer altijdt te h e m e n.

Belg. Mus. VI, 22.

Hemer. Contractie van **Hedenmeer.** Het komt voor in Mr. MOLTZER Bibliotheek. 3e Afl. bl. 191 en in PL.

Hemmerling. *Wielewaal.* KIL.

Hemst. *Heemst*, zeker geneeskrachtig gewas. Ibid.

Hen. 1) *Hem.*

Si hielden Perchevalen met hem daer,
Ende dede h e n grote ere bi desen.

Lanc. II, vs. 36025.

Zie nog NIJH. Ged. D. IV, bl. 147.

2) *Hun*, *haar.* Passim en PL.

3) *Hunne*, *hare.* Bez. Vnw. Ibid.

4) *Zich.*

Hi en liet hem verstaen gereet
Dathise beide sach te samen
Liggen, die si h e n mochten scamen.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 48.

Op welc versuec die stat tier tijt
Van Mechelen begherde respijt,
Om h e n te beraden.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 3279.

5) *Elkander.*

Alsi h e n lange hadden ondersien.

Lanc. II, vs. 36359.

Hen. *Hiervan*, *van hier.* Wdb. op HOOFT.

Hen. *Henen.* Gae h e n word een schalk, secht die hencker tot synen knecht. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 15.

Zweeft met ons hemel-hoogh
Ant End-kreis Top-punt stail, in s' werrelds mantel-boogh,
Den mellik-wegh h e n op.

SPIEGHEL, Hart-Spieghel 1614, III, vs. 5.

Hen. *Het en.* Passim.

Alse tkint comt ter werelt in,
So eest boven allen dieren cranc:
H é n heeft no crupen no ganc.

Nat. Bl. bl. 11, vs. 6.

Hende. *Heinde, nabij.* Wdb. op BREDÉDO.

Waar sy quamen, verre of h e n d e.

HILDEG. Ged. bl. 171, vs. 7.

Hende (Te) sniden. *Te dicht aan het vleesch snijden, te erg raken.*

Die vanden rechte voeren tzwaert,
Dat u van Gode ghegheven weert,
Dat ghijt besiet an beyden syden,
Ende latet nyemant t e h e n d e s n i d e n.

Ibid. bl. 182, vs. 58.

Henden. *Eindigen, ten einde brengen.*

Ende nemmermeer wert u te goede
Spijse of dranc in gheere zijden,
Voer dat g h e h e n t es u strijden.

D[r]. VERWIJS. Bloeml. III, 30, vs. 40.

Hendsghichte. *Handgift.* KIL. en MEYER. Eng. »*handsel*".

Hendt. *Tot, totdat, tot aan.* KIL. en VAN HASSELT op KIL. Zie op **Hent.**

Hene of **henen (Van).** *Van hier.*

Want nu moten porren v a n h e n e
Alle die gesellen gemene.

Lanc. III, vs. 461.

»Ic sachse", seget si, »sonder gilen,
H e n e n omtrent .ij. milen
Tere stat daer si te nacht liggen sal."

Ibid. II, vs. 15106.

Hi seide: »Ic weet openbare
Dat ic h e n e n bem geboren.

MAERL. Sp. H. 4[o]. ed. III P. V B. XVII, vs. 19.

Zie nog Dboec vanden Houte, vs. 118, var.; Lev. van Jez. bl 111 en bl. 125; Bijb. van 1477, Klaagl. Jer. IV, vs. 15; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 48, a en III, 118.

Henen. *Hier.* Zie Pass. Somerst f°. CXXIV, c.

Henen. *Over.*

Deze bootscap dede Waluwein
Ende voer h e e n e n berch ende plein.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. LII, vs. 44.

Henen banen. *Vertrekken.*

Wy moeten Aeneam gaen zien h e n e n b a n e n.
Hand. der Am. bl. 69.

Henen geven. *Weggeven.*

Want die keijzer g a e f t h e n e n
Enen Godevaerde van Ardenen.
Grimb. Oorl. D. I, vs. 287.

Henen kiren. *Sterven.* Here, mine dochter legt nu opt h e n e n k i r e n, mar com ende leghe dine hant op hare, so salse weder levende werden. Lev. van Jezus, bl. 64.

Henen comen. *Rondkomen, toekomen.* Wdb. op HOOFT, bl. 472.

Henen comen met iets. *Het met iets stellen, er mede volstaan.*

Met lichten dinghen ende met clenen
Mach die nature c o m e n h e n e n.
Lsp. B. I, c. 15, vs. 56.

Henen scaven. *Vertrekken, heenschuiven.*

Dat si h e n e n gingen s c a v e n
In woesten lande ende in droghen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. III B. VII, vs. 40.

Heng, henge. Eigenlijk *har, her,* waarop iets draait, bij uitbreiding *poolpunt.*

— — — schoon of de nachten blind,
En woest de wegen zijn, 't kompas dat kanze brengen
Door d' ongebaenden plas, en toonen 's weerelds h e n g e n.
VONDEL, door V. L. II, 179, vs. 854.

Henghde. *Helling, afloopende, glooiende vlakte.* Zie SCHMELLER op *heng.*

Dees onverhoopte komst 't volck wordende ghewaer,
Liep na de poorte toe, elck voeghde sich by haer.
De Heyl'ghe Judith doen haer op een h e n g h d e stelde,
En, watter was gheschiet, van punt tot punt vertelde.
Z. HEYNS. Judith, bl. 148.

Henghel. *Trapjaar.* KIL. »*Climacter.*"

Hengelen. *Om en rond zwieren, om en rond zweven, gedurig heen en wederkeeren.*

Van die tijt af heb ick omtrent en by de voet

Gehengeld en gewaerd, gelijck een vryer doet,
Die hartelijck bemint.

ANNA VISSCHER in de Versch. Ged. I, 185.

Hengelende — — — om de gaaten, daar de Zuyderzee uitloopt, werd hy gedrongen in te zeilen. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 1006.

Hengeles. *Hengsel.*

Ik wou jou niet zoenen al kakte jy koopere potten mit gouwe hengelesen, en vol rijsenbry. Klucht van Oene, 1662, 6e. druk, bl. 15.

Hengen, henghen. *Gehengen, gedoogen, toelaten, toestaan.* KIL.

Stercke liefd' hengt geen vertoeven.

CAMPH. Ps. XLII, vs. 1, ed. 1630.

Haer goede man en wouts niet henghen
Dat veel luden tot haer ghenghen.

Mloep. B. II, vs. 3939.

Wij bidden di dattu hengheste dat wij enen anderen meyster kiesen moghen. Twyspraeck der Creaturen, Dyal. 3.

Zie ook CAMPH. Ps. LXIX, vs. 2 en LXXIII, vs. 10.

Henghen. *Hangen.* KIL.

Henghene. *Hengel.*

Ghelijc alsmen den vesch vaet
Metter henghene.

Doctrin. bl. 296, vs. 1538, var.

Hengenisse, heingenisse. *Toestemming, verlof.*

Al ist dat God een wijl verdraecht
Ende laet veel onghelijcs gheschien,
Int lest soe wreect hijt onvoersien,
Mit dat hi henghenisse gheeft
Die gheen, die qualijck heeft gheleeft
Dat hi onvoersienlic sterft.

HILDEG. Ged. bl. 49, vs. 45.

Mer die greve en gaf diere tyt en gheen hengenisse daertoe. NIJH. Ged. I, 318.

Hencke. *Heup.* KIL. Fr. »*hanche*"; Eng. »*haunch.*"

Zie nog Dr. DE JAGERS Nieuw Archief, bl. 327.

Hencken. *Aan eene galg hangen.* Wdb. op BREDERO.

Hencker, hengker. *Beul.* Gae hen, word een schalk, secht die hencker tot synen knecht. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 15.

Meester hengker maeckte vast
Den strop gereed.

VONDEL, door v. L. II, 686.

Hencsel. *Sluier.* Eenen allerblinckensten wiel of h e n c s é l, dat ewenich neder hinc, bedeckende dat naecte van den halse. Dr. v. VL. Prozast. bl. 118.

Henlatigh: *Nalatig*, *achteloos*, *onachtzaam.* KIL. en PL.

Henlaticheit. *Nalatigheid*, *achteloosheid*, *onachtzaamheid.* PL.

Henlatichlick. *Op eene nalatige*, *achtelooze*, *onachtzame wijze.* Ibid.

Henne, hennen. Scheldnaam, *Jan Hen*, *onnoozele bloed.*

Wat trek ik nu ter handt? sal ik, gelijck een h e n n e n
Gaen bidden om genaed, en mijne schult bekennen?
CATS, ed. 1726, I, 205.

Henneken alleman. *Jan alleman.* Dat sy op de autaren moeten staen proncken ende van h e n n e k e n a l l e m a n devotelick aenghebeden worden. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 208.

Hennen leght achter. *Een man, die onder de plak zijner vrouw zit.* PL.

Hennikken. *Garen banden of lussen aan de webben vereenigd, om het, door middel van pinnen, op het veldste kunnen rekken en spannen.*

Het gras-rijk groene veld met lywat wit bedekt
Strak teghen weer en wind an d' h e n n i k k e n ghestekt.
SPIEGHELS Hartsp. Terpsichore 1614, vs. 11.

Hennin. *Van hennen*, *van kippen.*

Heeft hi (de havik) den rede, hore hier na:
Int sap van artimesia,
Dat wanic dat bivoet si,
Net hem sijn aes, ende noch daer bi
Moeter h i n n e n aes wesen toe.
Nat. Bl. bl. 316, vs 1601.

Henning. *Heining.* Wdb. op BREDERO.

Henninck. *Haan.* KIL.

Henochtend. *Heden morgen.*

Henpse. *Toegift*, *toemaat*, *doorslag. overwicht.* KIL.

Hensicht. *Handgift.* Ibid.

Hensichten. *Handgift geven.* MEYER.

Hent. *Tot*, *tot dat*, *tot aan.*

Het comt een scip gheladen
H e n t aen dat hoechste boert.
Horae Belg. II, 19.

Mer allencken coemt men van ledighen woerden tot achtersprae h e n t ter tijt toe dat men ten lesten wtbreect tot openbaren smedelicheiden. Spiegh. der Volcomenheit, f°. 235, v°.

Zie verder MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 29 en 52; Bijb. van 1477, I Chron. IV, vs. 41.

Henwech. *Weg, voort.* Hoogd. »*hinweg.*" Den danck en de loon, die ick daervan hebbe, is cleyn, ia een mugge voert si op den stert h e n-w e c h. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 25.

Hepe. *Heup.*

De ionghe Grave, die in verdriete
Langhe tijt hadde gheweesen,
Ende achter een ghelegen in desen
Seventien nachten inden scepen
Al ghewapent, mogen sine h e p e n
Ende sine leden sere zweren.

MELIS STOKE, B. X, vs. 156.

Her. *Heir, leger.* MEYER en KIL.

Her. *Heer, ridder.* Deze titel komt o. a. in den Walewein menigmaal voor.

Her, herde. *Kudde.* KIL. en MEYER.

Her. *Hier.* PL.

Her (Op een). *Van nieuws aan.* PL.

Her (Van). Hetzelfde. Ibid.

Her ende dare, her en tare, her in ter. *Hier en daar, overal.*

Si beringden h e r e n d e d a r e
Nicanore met eren lieden.

Alex. V, vs. 273.

Hi voren soken h e r e n t a r e.

Ibid. III, vs. 342.

Eere twe companie
Vlouwen h e r i n t e r.

Ibid. VII, vs. 414.

Herachticheit, erachticheit. *Pracht, luister, groot vertoon.*

So leedde hi alte mael sijn leven
In h e r a c h t i c h e d e n, in feesten, in gheven.

MELIS STOKE, B. II, vs. 72.

Nu laet ons onse vaert bereiden
Met groter e r a c h t i c h e i d e n.

Limb. B. XI, vs. 1190.

In den tekst staat abusivelijk »*crachticheden.*"

Heralt. *Heraut.* Item ix dage in Septembri by mijn heren bevelen ghegeven XIX h e r a l d e n, die inder reysen ten Oistvriezen mede geweest hadden, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 34.

Heranderen. *Herhalen.* Alle dese dinghe h e r a n d e r d e Moyses met hen .vi. daghe daar na. RUUSBR. Tab. II, 38, reg. 5.

Herbaren. *Veranderen*, *herscheppen.* Wdb. op HOOFT.

Herbeelden. *Afbeelden.* Dat ander is ene vriwillicheit, dat hi late die dinghen h e r b e e l d e n in sijn oghe, die hi sien sal. RUUSBR. Brul. bl. 5, reg. 6. Dat .iij. is dat die instrumente, die oghen, ghesont sijn ende sonder vlecke, alsoe dat die grove lijflike dinghen subtijllijc daer in h e r b e e l d e n moghen. Ibid. reg. 9.

Herbecken. *Twisten, krakeelen.* KIL.

Herberghe. *Huis, woning, verblijfplaats.* Wdb. op HOOFT.

Sine h e r b e r g h e moet sijn gerumet
Ende ghelinghet ende verheven.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. XXXVI, vs. 118.

Heden es dese h e r b e r g h e ghesalegt. Lev. van Jez. bl. 141.
Zie ook Lanc. II, vs. 7043 en III, vs. 25115.

Herberge doen. *Logies, huisvesting geven.*

Daventure gewaget daernaer,
Doe Torec was gesceden van daer
Quam hi savons spade gereden
Daer hem twee ridders h e r b e r g e d e d e n.
Lanc. III, vs. 25930.

Si ghingen straten ende pade,
Dat si quamen eens savons spade,
Als die sonne te dalen began,
Ende achterhaelden enen man,
Dien si baden op ghenade,
Dat hi hen h e r b e r g h e d a d e.
Dr. VERWIJS, X Goede Boerden, bl. 11, vs. 16.

Zie de beteekenis van *doen* als *geven* in D. II, bl. 96.

Herbergen. 1) *Eene herberg dikwijls bezoeken.* U. W.
2) *Wonen, verblijf houden.*

O Vader h e r b e r g h t hier om ons uw hulp te toogen.
VONDEL, door V. L. I, 382, vs. 1108.

3) *Vertoeven, logeeren.*

Joseph sinen bode geweghet,
Die dat Putifere seghet,
Dat hi mettem h e r b e r g e n coemt.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. XLVIII, vs. 3.

Herbergier. *Herbergzaam, gastvrij.*

Dese miracle, doe soe waert

Verre ende wide verclaert,
Brochte menigen sondare
Toter biechte openbare,
Ende maecte menigen herbergier
Dies hem hilt te voren fier.

Lev. van S[t]. Franc. vs. 9767.

Herbergigh. Hetzelfde. Paulus seydt selve, dat een Bisschop behoordt gast-vry ende Herbergigh te wesen. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 125, v°.

Herbergicheyt. *Herbergzaamheid*, *gastvrijheid.* Dat om de groote herbergicheyt van Job sijne huysgenooten hebben gevreest, dat sij geen spijse genoech souden behouden om sich te versadigen. St.-Bijb. Job XXXI, Kant. 59.

Herboorte. *Wedergeboorte.*

Franciscus nu in 't licht van zijn herboorte,
Den afgodt eer door wonderdaên verwon,
En dooden wecken kon.

VONDEL, door V. L. VI, 138, vs. 97.

Herboortenisse. *Herschepping*, *zielsverandering.* Wdb. op HOOFT.

Herborzen. *Terugontvangen.* U. W.

Herbrenghen. Zie **Heerbrengen.**

Herbrenger. *Laatste bezitter van een onderpand, of laatste vergelder van een cijns.* Tweede Proeve van Oudh. Taal- en Dichtk. bl. 85.

Herburzen. Hetzelfde als **herborzen**. Wdb. op HOOFT.

Herd. *Haard.* KIL.

Herde. 1) *Herder.*

Als de Herden dolen, de Wolf de schapen hoet.

ANNA BYNS, Ref. 1602. III, bl. 112.

Een herde die Faustulus hiet,
Alse hi die kinderkine ziet
Also scone vanden live,
Drouch hise thuus sinen wive.

Lsp. B. I, C. 42, vs. 163.

2) *Kudde.* MEYER.

Herde. *Vlasvezel.* KIL.

Herde. Bijw. *Zeer.* Passim.

Herdeeren. *Duren*, *aanhouden.* PL. Zie **Herderen.**

Herdelijc. Bijw. *Hard*, *scherp*, *bits.*

Tote Joseph is hi ghegaen
Ende heeften herdelijc bestaen
Met fellen stueren woorden.

Lsp. B. II, c. 23, vs. 8.

Die meester was een stuer man,
Ende ghinc den kinde h e r d e l ij c an.
Ibid. C. 30, vs. 10.

Zie nog Ibid. B. III, c. 3, vs. 41 en SERRURE, Vaderl. Mus. I, 338, vs. 12.

Herdeman. *Herder.* MEYER.

Herden. *De kudden weiden.* Ibid.

Herden. 1) *Uitstaan, verduren, harden.*

Want si sijn van fellen zeden
Datsi niet moede en moghen werden,
So wat arbeide datsi h e r d e n.
Lsp. B. I, C. 13, vs. 78.

Ghy moetet h e r d e n, groot en cleene.
Belg. Mus. II, 109.

2) *Met iets voortgaan, in iets volharden, volhouden.*

Die keyser sprac: »Wat seldi h e r d e n
Vrouwe?
Karel de Gr. Fr. II, 1731.

Ghelijc dat liede besmet werden
Die hore wandelinghe h e r d e n
Met hem, die malaets sijn.
Doctrinale, bl. 87, vs. 900.

Zie nog ibid. bl. 184, vs. 3075; Lanc. II, vs. 31366; ibid. III, vs. 22391; J. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 246.

3) *Duren, voortduren, blijven bestaan.*

Als die vrienscap te minderen beghint
Oft vercoelt, groet oft smal,
So vergaet si gherne al,
Ende soe si langher duert ende h e e r d t,
So si menichfoudere weerdt.
Doctrinale, bl. 152, vs. 2381.

Dat geen Rijck zonder hem mach h e r d e n.
Vlaerdings Redenr. bergh bl. 119.

Herderen. 1) *Harden, uitstaan.*

Doen haer twivelde ane minen dienst,
Ende ics niet langer h e r d e r e n en mochte,
Doen was dat scheiden ons beiden sienst.
Belg. Mus. V, 450.

Maect heur wijs dat ghi veel moet h e r d e r e n.
CORN. VAN GHISTELE, Conste der Minnen, Antw. 1581, bl. 32.

2) *Met iets voortgaan, in iets volharden.*

Men moet herderen alle dinghen,
Die men toten ende wilt bringhen.
Doctrinale, bl. 283, vs. 1267.

Maer als u de wreede fortune verstack
Oft als u eenigh cruys begost t' aencleven,
Soo sijt ghy terstont ghevallen in sneven,
Daer ghy in t' gheloove hadt hooren te herderen.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 61.

3) *Duren, aanhouden.*

Na jaren twaelf, indien t' bestant herdeert.
Vreeds Triumph-ged. 1609, bl. 12.

Herdersche. *Herderin.* Als hy noch met hen sprack, soo quam Rachel met de schapen, die haren vader toebehoorden: want sy was eene herdersche. St.-Bijbel. Gen. XXIX, vs. 9.

Herdmaend. *Januari.* Taalk. Mag. III, 227.

Herdst. *Haardstede.* KIL.

Herdsten. *Braden, roosten, zengen, schroeien.* Ibid.

Herdtooppich. *Koppig, stijf hoofdig, onbuigzaam.* PL.

Here. *Menigte.*

Niet met hem drien of metten tween,
Dat nochtan genouch sceen,
Maer met menigen groten here.
Lev. v. St. Franc. vs. 7327.

Here. *Man, echtgenoot.*

Ende gister navont sloech hi doet
Minen here.
Lanc. II, vs. 8066.

2) *Vader.*

Des balch hem Grevoen, syn sone, sere,
Ende wilt Keyen wreken sinen here.
Ibid. III, vs. 26460.

Wilen tere stonde
Hadde mijn here vonden
Des coninx Hermelinx scat.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2246.

Here. *Eer.*

Dat hadde God ons here gedaen
Bi miraclen, omdat hi
Tonen woude den ridder vri

Ende oec mede den andren heren
Datsi streden in sire h e r e'n.

Karel de Gr. Fragm. II, vs. 590.

Here. *Heerschappij.* MEYER.

Here. *Heir, leger.* Zie **Her** en MELIS STOKE, B. III, vs. 1275, alsmede Ferg. vs. 4886.

Here. *Haren kleed.* KIL.

Here. Verbogen naamval van »*haar.*"

Die coninc nam orlof ane h e r e.

Ferg. vs. 4885.

Versch ende cout sijn die joncfrouwen
Bi natueren, ende si gheliken
Den groenen houte na mijn scouwen,
Als ic van h e r e sal doen bliken.

Vander Feesten, vs. 692.

Prof[r]. SCHRANT heeft in het Taalk. Mag. II, 291, dit woord, naar mijn gevoelen, verkeerd verklaard door »*hier*".

Here. *Hier.*

Si riepen dicke: galgeuere!
Die lede duvel bracht u h e r e.

Ferg. vs. 4736.

Al dat volc van eertrike
Doechten h e r e te gader comen.

Alex. III, vs. 1033.

Heregen, hergen. *Verwoesten, plunderen, aanranden, beschadigen.* MEYER.

Dies ghinc men h e r e g h e n ende storen
Ende bernen ende roven.

MELIS STOKE, B. II, vs. 146.

Later zal men ook het woord *ongehercht* ontmoeten.

Hereit. *Aanzien.*

Niemene so (zij) en prise ene not
Noch om h e r e i t, noch om gebot.

D[r]. VERWIJS. Die Rose, vs. 6220.

In den variant leest men eerscap, d. i. *heerschap.*

Herecracht. *Kracht, geweld van wapenen. Leger.*

Het ne ware oft wesen zoude,
Of hem de Coninc Willem woude
Te helpe comen met h e r e c r a c h t.

MELIS STOKE, B. III, vs. 1273.

Here, nu bem ic ghereet
Ende soude varen al desen nacht,
Ende vergaderen grote h e r e c r a c h t.
Walewein, vs. 4480.

Zie verder ibid. vs. 4426; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 71, vs. 141.

Heren. *Aanvoeren.*

Doe quam die ander battalge g e h e e r t,
Alst Walewein hadde geordineert.
Lancelot III, vs. 21725.

Heren. *Verwoesten.* Hetzelfde als **Heregen.** Ende daer na so dede hy h e r e n ende branden, ende spaerde niemant, noch man, noch wijf, noch kinder. Goudtsch Kronycxken, 1663, bl. 40.

Heren. *Ploegen.* Elders **Eriën.**

Ne haddi niet g e h e r ij t met mire coe,
Ghine waert er niet comen toe.
Rymb. vs. 8059, naar den tekst en den Var.

Helyas ghinc wech dat hi quam
Daer hi .xij. man vernam
Die h e r e n ghingen.
Ibid vs. 12633.

Heren. *Eeren.*

Bedie die gene, sonder waen,
Hevet ons deze scade gedaen,
Dien wi op hadden verheven,
Ende menechwerf in onse leven
G e h e e r t met al onser machte.
Lanc. IV, vs. 5245.

Heresye. *Ketterij.*

Dat hem die scalke niene betien,
Dat hi sprake uut h e r e s y e n.
Lsp. B. II, C. 44, vs. 90.

Om dathi niet en wilde lien
Arrius h e r e s i e n.
Ibid. C. 48, vs. 106.

Herevaert. *Krijgstocht, krijgsmacht.*

Doe quam met groter h e r e v a e r t
Van Persen coninc Pachorus.
Rymb. vs. 20726.

Herfsten. *Den wijnoogst plukken.* PL.

Herft. *Herfst.* PL.

Hercken. *Harken, bijeenrapen.* KIL.

Herkomen (Het). *De afkomst, de oorsprong.* Wdb. op HOOFT.

Herkules (Help). Uitroep, zoo als somtijds bij ons: *God of de Hemel beware ons!* Maer help Hercules, soo voortgaende, soumen het eene volck tegens het ander op de been helpen. VONDEL, door V. L. II, 353.

Hercules (By). *Woord van sterke bevestiging of verzekering.* Wdb. op HOOFT.

Hercuwen. *Herkauwen.* Alle de beesten die ederecken, dat es die hare spise anderwerf hercuwen, enz. RUUSBR. Tab. II, 167.

Herlangen. *Inhalen.*

Die coninc die oec niene let,
Hine sloech syn ors metten sporen
Na die gene die reden voren,
Es den gene so na gereden,
Dat hine herlangede daer ter steden,
Ende seide: »Keert u!"

VELTHEM, Sp. H. f°. 180.

Herluden. *Weergalmen, dreunen.* Ende die aerde herlude van haren ropen. Bijb. van 1477, I Koningen I, vs. 40.

Herm. *Droevig, bedroefd.* PL.

Hermaken. *Verkwikken, rust geven.* Comt te mi alle die arbeitt ende die verladen syt, ende ic sal u hermaken. Lev. van Jezus, bl. 72.

Herman. *Man des heirs, oorlogsman.* MEYER.

Hermanen. *Herhalen, herzeggen.*

Mi es leet dat ics hermane.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7888.

Hermel. *Eene soort van wezel.*

Hermen. *Schaden.* KIL. en MEYER. Eng. »*to harm.*"

Hermen. *Rusten.* Men zie ook **Geharmen** en **Gehermen.**

Dat sweert dat men hout bloot
Getogen, boven sijn hoot,
Bediet dat hi, sonder hermen,
Theilege kerstenheit sal bescermen.

Belg. Mus. IV, 314, vs. 381.

De heer WILLEMS heeft dit hermen met het vorige verward en daaraan de onjuiste beteekenis gegeven van »*leed doen*".

Hermer. *Barbeel.* KIL.

Hermerijn. *Hermelijn.*

Mantel ende roc vif hondert paer,
Vol hermerijns wit ende claer.

Lanc. III, vs. 14594.

Hermijn. *Hermelijn, hermelijnen.* KIL.

Hermitagen (In) vlien. *In eenzaamheid gaan leven, heremiet worden.*

Dus es hi henen stille verholen
Vader ende moeder ontstolen,
Ende vliet in hermitagen te hant.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXIII, vs. 9.

Hernasch. Zie **Harnasch.**

Herne, hernen. *Hersens.* KIL. PL. en MEYER. Merc dat sulc begheerten der zielen hebben een beghinsel van der h e r n e n. D^r. V. VL. Prozast. bl. 346. Op dattu vanden gebreke der h e r n e n geen lelike cromme nose en criget. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. cclij, a.

Herover. *Wederkeerig, weder terug.* Nabuer over den tuyn, nabuer weder h e r o v e r. MEIJER, Oude Nederl. Spreekw. bl. 15.

Herpen. *Op de harp spelen*, bij uitbreiding *zoet geluit maken.*

So wat men castijt den doren
Of den esel h e r p t in sijn oren,
Dats al verloren arbeyt.

Meliboeus, vs. 3289.

Te h e r p e n zeker-scherp heil-lering-zang is luste.

SPIEGHEL's Hartsp. 1614, Terpsichore, vs. 1.

Herpenis. *Harpspeler.* So dat hi alle h e r p e n i s s e ende orgenisse boven ginc in consten. Pass. Som. 1489, f°. lxxxiij, b.

Herre. *Har, duim.*

Ghelijc die dore wint ende keert
In die h e r r e, ghelovet des,
Ende nochtan blijft daer si es,
Alsoe keert ende wint die traghe
In sinen bedde toten daghe.

Doctrin. II, vs. 2799.

Herre. *Harer, hunner.* Passim.

Want .j. ruddre, die met hem quam,
Heimelike enen brant nam,
Ende ontstac die dore ter h e r r e.

Rymb. vs. 33597.

Herrenscheit. *Woestheid, boosheid, baldadigheid.* Zie Teuthonista op *heernsch*, dat nader verklaard wordt door *woest.*

Si en sijn nerghent toe bereyt,
Dan tot groter h e r r e n s c h e i t.

Mloep. B. III, vs. 120.

Herringe. *Groote* of *haringvisscherij.*

Al vaert de visscher clouc ten h e r r i n g h e.

Vaderl. Mus. IV, 129.

Hersaem. *Aanzienlijk.* Es een ander daer ghenoedt, die h e r s a m e r es dan du best. Lev. van Jez. bl. 136.

Herzamening (Op). *Tot latere of volgende bijeenkomst.* Wdb. op HOOFT.

Herse. *Gierst.* KIL.

Hersebecken. *Hersenpan*, bij uitbreiding *het geheele hoofd.*

Doe voer Jehu in Jesrael
Ende dede die quade Jesabel
Van enen torre werpen tien tiden,
Ende met perden over hare riden;
Maer doe hi over tafle sat,
Hiet hise graven omme dat
Dat soe coninces dochter was.
Men ne vanter els niet, alsict las,
Dan vanden voeten enten handen,
Ende t h e r s e n b e c k e n boven tanden.

Rymb. vs. 18572.

Dat lichtvaerdighe h e r s e b e c k e n sel noch vanden donder breken.

BREDERO, Molenaer, 1622, bl. 14.

Herselmaend. *October.* Taalk. Mag. III, 254 en KIL.

Hersennier. *Boogschutter.* Oud Fr. »*archer*, *aircher*."

Het hebben hondert h e r s e n n i e r e
Becocht al nu op dat plein.

Walewein, vs. 10680.

Hersenwoed. *Krankzinnigheid*, *razernij*, *dolheid.* KIL.

Herscap. *Krijgsvolk.*

Balach, die coninc van Moab,
Die omboot sijn h e r s c a p.

Rymb. vs. 6014.

Ten naesten jare quam Benadap
Ghevaren met groter h e r s c a p.

Ibid. vs. 12692.

Herscheyden. *Weder in de schede steken.*

H e r s c h e y d, h e r s c h e y d u stael.

VONDEL, door V. L. I, 385, vs. 412.

Herschild. *Geslachtswapen.* KIL.

Hersoeken. 1) *Opsporen.*

Een ghepens hadden sie saen,
Sie wouden tkint h e r s o e k e n gaen.

Vanden Levene ons Heren, vs. 499.

Zie nog ibid. vs. 603.

2) *Bezoeken.*

Onse here — — —
— — — hersochte Jherusalem,
.XII. sire jongheren gingen met hem.
Ibid. vs. 1388.

Hersoen. *Zadelboog* elders *artsoen.*

Alse die coninginne thoeft heeft versien
An thersoen hangen, si waende van dien,
Dat Lanceloets hoeft hadde gewesen.
Lanc. II, vs. 1856.

Herst. *Oogst.* HILDEG. Ged. bl. 54, vs. 148.

Herstaen. *Opbeuring.*

Ende dwach, Here, dat herte mijn,
So salic witter dan snee sijn.
Te minen herstaen wil mi gheven
Bliscap ende ere in dit leven.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 1ste Stuk, bl. 204.

Hersten. *Braden, roosten.* KIL. Daer worden de arme sielkens also derlick geherst ende geroost, als of het drooghe haringen waren. MARNIX, Bienkorf, 1569, fº. 170.

Hier vluchten wy te spa; d'een braden moet en hersten
En d'ander half geschroeyt van boven springt te bersten.
VONDEL, door v. L. I, 701, vs. 717.

Herstraet. *Heirbaan, groote openbare weg.*

Salomon veste die stede
Met wel groter mogenthede,
Ende paveerde met swarten steene
Alle die herstraten reene.
Rymb. vs. 11886.

Walewein sat binnen der herstraten
In wel swaren ongesonden.
Lanc. II, vs. 45082.

Herstuyringe. *Oorlogsbelasting.* KIL.

Hert. 1) *Moed.*

Maer si hadden 't herte verloren.
VELTH. Sp. Hist. fº. 342.

2) *Hart.* Passim.

Maer let op genen quant, die geestigh weet te spelen,
Om door een open oor een ydel hert te stelen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 612, a.

Hert. Bijv. nw. *Hard.* Twee herte steenen malen selden cleene. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 94.

Herten. 1) *Het hart doorboren.* KIL. en PL

Ene wile seitsoe, si soude haer herten,
Soe soude si comen uter smerten.
Ferg. naar het HS. vs. 1523.

Maer met enen scarpen knive
Motic noch tavont gehert wesen,
Oftic achter blive van desen.
Lanc. II, vs. 45695.

Zie nog VAN HASSELT op KILIAAN.

2) *Aanmoedigen, een hart onder den riem steken.* KIL.

Hertganghe. *Uithoeken of gehuchten tot eenig dorp behoorende, die te samen één herder hadden om hun vee naar de gemeene weiden heen en weêr te brengen en het toezicht er over te houden.* Ook dat gedeelte van een dorp, *van waar het vee der ingezetenen naar de weide geleid werd.* Dr. DE JAGER Taalk. Mag. III, 306 en vv. Dat onse lieve liede ende onse late, die ten hertganghe van Herlaer toebehoren, — — — hebben ieghen ons gecreghen ende ghecocht — — — alle den art ende alle die wildert, die men vroente heet. Belg. Mus. II, 416. De Heer WILLEMS verklaart dit woord ten onrechte door »*pastorij*, *parochie*."

Hertich, hertigh. *Moedig.* Spreeckt hem eenen goeden moet aan, ende maeckt hem hertich tegens alle voorvallende swaricheden. St.-Bijb. Deut. III, Kantt. 39. Wacker ende hertich tegen de vijanden. Ibid. Deut. XXXIII, Kantt. 66.

Voor meer voorbeelden zie men Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 263.

Herticheyt. *Moed.* Hoorende ooc die Romeynen die renommee vande Zassen herticheyt ende cloucheyt. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574 f°. 54, b en c.

Hertinne. *Hinde.* KIL. en MEYER. Als die hertinne baren sal. VAN HASSELT op KIL.

Hertog. *Aanvoerder.*

Moyses ende Josue
Waren hertogen van Israhel.
Alex. IV, vs. 674.

Apollonius quam daer na,
Die hertoghe van Samaria,
Jeghen Judase met groten here.
Rymb. vs. 18956.

Hertochrijc, hertochric. *Hertogdom.* NIJH. Ged. II, 3, 80 en 167.

Herts. *Lief, hartelijk.* Het is eene contractie van *hertsich.*

Maer al dat gout ende die stene
Was nochtan te prisen clene
Jeghen hare h e r t s e weydich lijf.
Belg. Mus. VIII, 96.

Hertselheit. *Hartelijkheid, lieftalligheid.* Ibid.

Hertskruydt. *Melissenkruid.* PL.

Hertsweer. *Hartzeer, verdriet..*

Mer wildi volghen mijn ghebode,
Ghi sult u selven wael ontstelen
Menich onghevuechlic quelen
Ende menich h e r t z w e e r ende pijn.
Mloep. B. I, vs. 1707.

Hertvanc, herten vange. *Hartkwaal, hartklopping, angst, benauwdheid.*

Platearius die seghet,
Ute siere herten mach men halen
Een been, ende dat te stucken malen:
Dat pulver gheeft vervanc
Jeghen den starken h e r t v a n c.
Nat. Bl. bl. 94, vs. 1147.

Zie nog VONDEL, door V. L. I, 680, vs. 16; DE BRUNE, Banck.-Werck. II, 267.

2) *Hartzeer, droefheid.*

Als men daer inne slaept och waeckt
Of tale hout die suete smaect,
So es daer niet dan sconen sange,
Daer si de gene van h e r t e n v a n g e
Quiten.
BLOMM. Oudvl. Ged. bl. 50, b.

Hertwerck. *Hartzeer, verdriet.*

Doe begondet eerst te gaen
Aen Amons h e r t w e r c k ende pijn.
Mloep. B. II, vs. 4025.

Heruft. *Herfst.* Visschers, die inden h e r u f t visscheden. Pass. Wijnt. f°. vij, c. Die h e r u f t is cout ende droghe. Ibid. f°. cciiij, d.

Herust. Hetzelfde. NIJH. Ged. IV, 184.

Hervaert, hervaerd, heervaart. *Krijgstocht.* KIL.

Hi quitese alle van groten sere,
Van sconincx Pharaons knechten,

In sine hervaert, in sine gevechten, enz.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1127.

Zie nog Tweede Proeve, bl. 76 en MELIS STOKE, D. II, 397.

Hervaren. *Bereiken.*

Hi vragede ofte daerbi
Jgerent enege herberge si?
Die herde seide: »Neent, twaren,
Die gi tramer mocht hervaren.
Lanc. III, vs. 11432.

Herven. *Plukken.* Dit werkwoord vinden wij opgegeven door Dr. v. VL. in zijne aanteekeningen op CATS, D. I, bl. 943. Eenig voorbeeld van zijn gebruik is echter niet opgegeven.

Hervolgen. *Vervolgen, achtervolgen.*

Ende als Walewein dochte,
Dat hise niet hervolgen mochte,
Hi keerde weder thant.
Lanc. II, vs. 1890.

Herwagen. *De Groote Beer.* KIL. en PL.

Herwede. *Mannelijk lijfstoebehooren.* NIJH. Ged. I, 126.

Herweder. *Weder terug.* En gans vliecht over tmeer, en gans coemet herweder. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 39.

Herweegen, herwegen. *Overwegen, in overweging nemen.* Wdb. op HOOFT.

Heschen. *Eischen.*

Ende her Wolfaert, wet voer waer,
Heschede der Scepene taeflen *) doe.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 319.

Hespe. *Ham.* PL. Wdb. op BREDERO, bl. 501. Ende daer worden de arme sielkens also derlick geherst ende geroost, als of het drooghe haringen waren, ofte van die westphalische hespen, die seven iaren lanck in den roock gehangen hebben. MARNIX, Biëncorf, 1569, f°. 170.

Hespingge. *Eene visschersschuit of boot.* KIL.

Hesse. *Stootdegen.* Ibid.

Hesse. *Kat.* Ibid.

Hesselick, heslyk. *Afschuwelijk, afzichtelijk, leelijk, mismaakt.* U. W.

Uw wijf is hesselick, nochtans hebt ghy se lief.
HUYG. Korenbl. II, 276.

'k Won met dat vogeltjen de Papegaay wel schieten
Het is niet hesselijck van smoel.
BUYSERO, Scapyn, 1680, bl. 11.

*) De stukken van het geding. Zie HUYDEC. op STOKE.

Hessen. 1) *Wegjagen.* Men solde hem mit gruepen dreck smyten, mit honden wtder stadt h e s s e n. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 4.

2) *Aanhitsend opjagen.*

Wanneer ghy dan een Haes sult in sijn legher vinden,
So h e s t hem achter her een lees gestreckte Winden.
GROEBE, Versch. Ged. II, 104.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 35, vs. 200 en ook **Husen, huschen, hussen, husschen.**

3) *Met honden jagen.* KIL. spelt »*hetsen*".

Ic wiste eens vijff ghesellen jaghen
Bet dan drie jaer inden grase
Na enen wilden witten hase,
Daer zij na h e s t e n breet ende lanc,
Ende leyden hem menighen nauwen ganck.
Mloep. B. I, vs. 1233.

Hessen. *Vastkleven*, volgens WILLEMS.

Mijn herte es an u ghevest,
Als een clesse aen een becken h e s t.
Belg. Mus. I, 118, vs. 17.

Hessigh-waghen. *Tweewielige wagen*, *legerkar.* KIL.

Hester. *Heester.* Ibid.

Het. *Er.* Passim. H e t quam een reegen opter aerden. Liesveltsche Bijb. Gen. VII. B. H e t voer een man om mosselen. MARNIX, Biënkorf, 1569, bl. 294, v°.

Het. Scheldwoord. Wdb. op BREDERO.

Hete. *Gebod.*

— — — de mensche — —
Versmaede sijn h e t e ende sijn lere.
Maskaroen, vs. 1112.

Ende alstie iuge hevet vernomen
Dat soe sijn h e t e n maecte onmaer,
Ginc men haer an met pinen swaer.
Belg. Mus. I, 281, vs. 135.

Hete. *Hitte.*

Weten ende onderkinnen soude
Bede die h e t e entie conde.
BILDERD. Taal- en dichtk. Versch. III, 143.

Heten. *Bevelen, gebieden.* Zie D^r. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 110.

Hetenesse. *Bevel.* NIJH. Ged. I, 130.

Heteren. *Bederven, verknoeien, verminken, verergeren.*

En dus wort menig werk gehakkelt en g e h e t e r t,
Wanneer de Drukker schryft, vermeerdert en verbetert.
OUDAAN. Poëzy. II, 19.

Hetse. *Toorts, fakkel.* KIL.

Hetsig. *Heet.* Wdb. op BREDERO.

Heu. *Hooi.* KIL.

Heude. *Soort van klein vaartuig.* U. W.

H e u d e n, Playten, Boot, Smack-zeylen, ofte Stevens.
VONDEL, door V. L. I, 137, vs. 169.

Heuden. *Hoeden, bewaren, het opzicht over iets hebben.* Voert sal een heer van Born, die nu is ofte namaels wesen sal, ein overheer bliven, ende sal den voirschreven bosch doen h e u d e n met twee fürsteren. Belg. Mus. V, 428.

Heug. *Zin, smaak, genoegen, lust.* Nog overig in ons gezegde: *Tegen heug en meug.*

Heug, heughe. *Verstand.* KIL.

Heug, heughe. *Troost.* Ibid.

Heug, heughe. *Hoop.* Ibid.

Heughelijk. *Herinnerend, zich te binnen brengend, herdenkend.* Wdb. op HOOFT.

Heugen, hueghen. *Heugenis, herinnering.*

Mer die hem van dootsonden hoet,
Ende dan enich weldaet doet,
Die selve weldade algader
Bliven ghescreven vor den vader,
Int boec der ewigher h u e g h e n.
Belg. Mus. VIII, 275, vs. 145.

Heughen. *Blijde, lustig, vroolijk, verheugd zijn.* KIL.

Heugen. *Hopen.* Ibid.

Heugen, huegen. *Verlangen, begeeren, haken naar.*

Ende hem begonste h u e g e n das,
Te hoorne enich soete luut.
Lev. van St. Franc. vs. 2702.

Heugenis, heuchenis. *Verheuging, blijdschap.*

Wat h e u c h e n i s ist ons, als onsen tijt gaet springhen!
VONDEL, door V. L. I, 59, vs. 348.

Heuycke. *Huik.* Nu ghy my wel gram hebt ghemaect, nu komt ghy weder om u h e u y c k e. P. BOR, Tragi-comedien 1617, f°. 33, v°.

Heucke. *Huik, overkleed der vrouwen, een mantel die om het lijf geslagen werd en in eene kap als hoofddeksel uitliep.*

Thant so is hoir verbairt
Die heucke, die opten weghe lach.
Mloep, B. II, vs. 1047.

Op een tijt ghinc si hoer bereyden
Mit enen heucke over slaghen.
Ibid. vs. 3369.

Heukeren. *Hunkeren.* U. W.

Heul. *Lot, verdeeling bij of door het lot.* KIL.

Heulen. *Loten, bij het lot verdeelen.* Ibid.

Heulen. *Uitholen, uitgraven, hol maken.* Ibid.

Heulen. Bij het rijden over eenige brug *heul roepen.* Zie hiervan de beteekenis in het Wdb. op BREDERO.

Heulte. *Holte.* KIL.

Heuse, heyse, heuze. *Hengsel, oor, handvat.* Ibid.

Heusceyt, huesceyt. *Fooi, vergelding, tegemoetkoming.* Gegeven te huescede x nye gulden. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 43. Item tsdinxdages na S. Martinsdach, in den Hage enen blinden dichter van Cuelen, die alrehande nye dichten voir m. l. vrouwen sprac, ende jairlix te hove plech te comen, geg. b m. l. vr. b. te huescheden, 20 d. gr. Dr. JONCKBL. Mnl. Dichtk. III, 615.

Hueverdekin. *Opperdeken.* Die Hueverdeken van St. Joeris gulde. Belg. Mus. VI, 381.

Heuverste. *Opperste, overste, eerste, voornaamste.* Op het vertooch ende menigvuldighe clachten ghedaen by ende van weghe den heuversten. Belg. Mus. VI, 182. Daer ghewonnen was viere selverine potten, te weten de twee over tscoenste ende eerbaerste Incommen, ende dandre twee over den hueversten ende deghelixsten esbatemente. Ibid. VI, 388.

Heve. 1) Hetzelfde als **Heef**, dus *zuurdeeg.* Dat men pasche lamp soude èten ende broet sonder heve. Lev. van Jezus, bl. 199. Dat uw slincke hand niet en wete wat de rechte gheeft dan zal u de ghifte tot een heve strecken, om uw goed te doen rijzen. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 435.

2) *Heffing van manschap*, ook *heffing van belasting.*

Si stondens metten scoensten ave,
Dat si hem te helpen gheven
Twe man alduere van der heven.
MELIS STOKE, B. V, vs. 692.

In wat hevene een man gebreect in sGraven Heervaert, die sal den Grave gelden 2 pont. Keure van Zeeland, aangehaald aldaar. (Schattinge) ofte heve, collecte, belastinge. St.-Bijb. II, Kron. XXIV, Kantt. 12.

Heve. *Voedster, minne.* KIL.

Heve. *Kerf, inkerving, insnijding.* Ibid.

Hevel. *Zuurdeeg, gist.* Ibid. en PL.

Een weynigh h e v e l in een uyr
Maect dat het heele deegh is zuer.
J. DE BRUNE, Nieuwe wyn in oude Le'er-zacken. 1636, bl. 424.

Die sijn kost koockt sonder eeck of sout,
Broodt backt sonder h e v e n ofte sueren.
R. VISSCHER. Brabb. bl. 99.

Hevelen. *Gisten, door gist of zuurdeeg oprijzen.* Ook *met gist of zuurdeeg toebereiden.* KIL. PL. en MEYER.

Hevelgaeren. *Inslag of schering bij den wever.* KIL.

Hevelmoder, hevemoeder. *Vroedvrouw.* Ibid.

Oec so eest eers lants sede,
Als daer in enege stede
Geboren wirt een maechdekijn,
Dat plegt die h e v e l m o d e r sijn,
Dat si eem ter selver tijt
Die rechter mamme af snijt.
Alex. B. VIII, vs. 160.

Heven. *Heffen, verheffen, doen rijzen, oprichten.*

Die u in vrye vreed' tot grootmaeck soeckt te h e v e n,
Vlaerd. Redenr.-bergh 𝕸 m m. 2. v°.

Heven. *Schot zetten, omslag maken.* Zie HOEUFT, Bredaasch Taal-Eigen, bl. 247.

Hevene. *Zekere mate lands.* Zie ibid.

Heventijt. *Een tijdkring van zeven jaren, voor welken men vroeger de landerijen verhuurde.* Als een Polre eerst bedijct is, so mach men 't land in den Polre vercopen binnen den eersten vij jaer, sonder bot of ghifte, slechts mitten eigendom over te geven voir scepenen, want het en heet na oude Custume geen seker lant wesen, ten sy vij jair out in sijnre dijckaetsen, dats te seggen een h e v e n t ij t. Ibid. bl. 247 en HUYDEC. op MELIS STOKE. D. II, bl. 396 en v.

Hewelick, hewelik. Bijv.nw. *Eeuwig.*

Fransoys, al ne haddi niet ontfaen
In scolen leringhe no verstaen,
Nochtan adden binnen berecht
Ende verclaert t h e w e l i k e lecht.
Lev. van St. Franc. vs. 5704

Hi. *Hij.* Passim.

Hi, hie. *Hier.* Tusschen h i ende midwinter. NIJH. Ged. II, 194.

Waer sidi, lieve vader mijn?
Comt tot h i e, ghi moetse scouwen,
Die vol minnen ende vol trouwen
Haer herte tote miwaert dracht.
Esmoreit, vs. 904.

Hi, hie. *Het mannetje van vele diersoorten.*

Ende emmer alsi calven sal,
So es die h i bi hare dan al.
Nat. Bl. bl. 113, vs. 1525.

Hya, hyja. *Wiegje, bedje?*

Dat kijnt leyt in zijn h y j a en het begint alries zo te roncken.
BIESTKENS. Klaas Kloet, 1619, III, bl. 7.

Hibbel en dribbel. *Woord en weerwoord, strijd en weerstrijd.*

Maer 't is telckens weer-an, met een h i b b e l en d r i b b e l.
BREDERO, Moortje, vs. 1580.

Hiden. *Verschuilen, verbergen.* Eng. »*to hide.*"

Daer in leget mijn scat g e h i d e t.
Rein. door WILLEMS, vs. 2598.

Hyden. *Vleeschelijke gemeenschap hebben.* VAN HASSELT, Arnh. Oudheden, III, 232.

Hie. *Echtgenoot, vrouw, wederhelft.* Oud Hd. »*hiwa.*"

Doe spranc up Belijn, die ram,
Ende sine h i e, die met hem quam.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1852.

Equicervus es een dier
Dat ghemaent es alse dat paert,
Onder den kin hevet enen baert,
Die h i heeft horne, die soe engheene.
Ibid. bl. 121, vs. 1688.

Zie het meervoud van h i e op bl. 223, vs. 3798.

In al dat leeft, sonder in desen
Leven langher, alse wi lesen,
Die h i e dan die zoen ghemeine.
Ibid. bl. 74, vs. 742.

Hie. *Gehucht.* KIL. en MEYER.

Hie. Om het rijm gebruikt MAERL. dit woord voor *hi*, d. i. *hij.*

— — een moenc — — —
Die eene celle maken dede

VI mielgen danen, dats milen drie;
Want hermitagie wilde h i e
Pleghen ende nauwer leven leden.

Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXVIII, vs. 14.

Zie nog ibid. III P. V B. XLII, vs. 122.

Hiede. *Werk van vlas.* (Grof vlas) ofte h i e d e, werck, spijt, snuyte. St.-Bijb. Jes. I, Kantt. 101.

Hieft. *Klimop, veil, eiloof*, enz. KIL.

Hieck. *Schol, die men kerft, en te droogen hangt.*

Hy kromp gelijck een h i e c k.

CATS, 1828, II, 548, a.

Hieke. *Handvatsel, steel of iets dergelijks.* Item bi Heynric Jacobs ghecost eskenhout, daermen h i e k e n, sleien, stelen en scoppen ende an bilen, breecbilen of maecte iv ℔ x ϑ iv δ. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 329.

Hiecken. *IJken.* KIL.

Hielebillen. *Duikelen en op het hoofd staan.* PL. en Horae Belg. VI, 181.

Hielick, hylick, hijlick. *Huwelijk.* Passim.

Hiellichten. *Terugtrekken.* U. W.

Hielprangen. *Met vasten tred aanrukken.* U. W.

Hielt. *De greep, het gevest van een zwaard.*

Hi stac sijn swert in toter h i e l t e n
So dat eem woet al dor die milte.

Alex. V, vs. 266.

Zie verder op **Hilte.**

Hielte. *Bikkel, koot, waarmede de kinderen spelen.* KIL.

Hielten. *Bikkelen, met bikkels spelen.* Ibid.

Hier bi. *Hierom.*

Mi ware te telne alte suaer
Hoe menegen sieken hi ganste daer,
Ende hoe menegen doden hi genas daer iegen.
H i e r b i laet ict ombescreven.

Der Ystorien Bloeme, vs. 3394.

Zie nog Lanc. III, vs. 24733.

Hier binnen, hier en binnen, hierenbinnen. *Ondertusschen.*

H i e r b i n n e n so ghesciede
Dat dat heer van Zelant quam.

MELIS STOKE, B. VII, vs. 472.

H i e r b i n n e n een die boetscap brachte.

VELTH. Sp. H. f°. 191.

Hier boven. *Daarenboven.*

H i e r b o v e n heeft si hem gegeven
Orlof te doene al dat si willen,
Sonder helen ende verstillen.
Taalk. Mag. III, bl. 169.

Hier over. *Daarenboven.*

Lotaris, die douste was,
Bleef Keyser, ende hadde, als ic las,
Romen ende tlant van Lombaerdien,
Ende, h i e r o v e r, de stede vrie, enz.
MELIS STOKE, B. I, vs. 286.

Hier te voren. *Hiervoor, daarvoor.*

Ende si hem brachten offrande
Wijn ende zout, ende daertoe coren,
Omme dattie Joeden h i e r t e v o r e n
Gode souden bidden ghinder
Voor sijn lijf ende sine kinder.
Rymb. vs. 17852.

Hieraude, hiraut, hyraud, yraude. *Speelman, muzikant.*

Het was, hebbic zeggen horen,
Een y r a u d e hier te voren,
Die zelden thuus te comen plach;
Want thuus gaut hi tghelach,
Ende te hove was hi quite:
Dats der h i e r a u d e vite.
Lsp. B. III, C. 4, vs. 186 en vs. 190, var.

Daer tamboreerde menech h i r a u t.
Ferg. naar het HS. vs. 5329.

Zie nog Doctrin. bl. 36, vs. 722.

Hierenjegens. *Hiertegen.* Hoir ontfanc h i e r e n j e g e n s beloopt xviij^m vi^c xxv oude scilde xxiiij gr. D^r. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 115.

Hierlandsch. *Inlandsch.* U. W.

Hierentare. *Hier en daar.*

Hi dede soeken h i e r e n t a r e,
Jonghe kinderkijns van twee jare,
Die dedi alle nemen tlijf.
Horae Belg. II, 16.

Hiertoe. *Bovendien, daarenboven, daar benevens.*

H i e r t o e radic elken man,

Die here wille wesen dan,
Ende andre lieden wille berechten,
Dat hi lere selve vechten
Jeghen sijn selves overdaet.
Heim. der Heim. vs. 1425.

Hiet. (De) *Het gerucht.* D e h i e t was (het gerucht liep), dat het aengenomen werdt, om Bisschop David, enz. VELIUS Chroniick van Hoorn, 1617, bl. 61, reg. 8. v. o.

Hiet. (De) *Het bevel, de orde, de last.* Ten lesten, alsmen nu anders gheen uytstel te vinden wist, trocken eenighe van onse Heeren selfs naer Enchuysen by Sonoy, met d e h i e t om te sien wat versekertheyt datter vanden Prince was, en wat voet dat men op de saken setten mocht. Ibid. bl. 175, reg. 13. v. o.

Hiet. (De) *Voorwendsel.* 't Gheruchte van dese belegheringe quam voort tot onsent inde Stadt, en verweckte niet weynich ommesiens, so dat den 15 Decembris op Sinte Claes avont veel half-verdachte Burgers voor Burghemeesteren ontboden werden in teghenwoordicheyt vanden Oversten Sonoy, om haer den eet, die sy den Coningh, den Prince van Orangien, en de Stadt ghedaen hadden, tot een meerder verseeckertheyt noch eens af te nemen. Dit was d e h i e t, maer de meninge was, dat sy desen eet weygeren of yet tegen spreken souden, en dat men daer op oorsaeck soude nemen, om haer de Stadt uyt te wysen. Ibid. bl. 187.

Hietanden. *Tanden van het mannetje eens diers.*

Der h i e t a n d e, dats hare maniere,
Sijn crom boven ende der soe recht.
Nat. Bl. bl. 107, vs. 1401.

Hieten. Znw. *Bevel.* Ende soe verre dat ic al daer quam, bi des Hertogen h i e t e n e, enz. Belg. Mus. X, 123.

Hieten. *Bevelen, noemen,* en *heeten.* Passim.

Hicht. *Hecht.* KIL.

Hichten. *Hechten.* Ibid.

Hije. *Ooi.* Ibid.

Hije. *Heiblok.* Ibid.

Hijen. *Plagen, kwellen.* Ibid.

Hijken, heyken. *Vader.* Ibid.

Hijken. *Mees. Het mannetje van een vogel.* Ibid.

Hijcken. *IJken.* Ibid.

Hijlick, hylick, hilick, hilich. *Huwelijk.* Passim.

Hijliken, hylicken, hilicken. *Huwen.* KIL.

Hijmen. *Hijgen.* PL.

Hijpen. Een onbekend of nog niet bestemd woord. Het komt voor in de volgende aanhaling.

> Mar alst daer buten vriest ende rijpt,
> So sit hi op een cussen strijpt
> Bi sinen haert te huus ende h ij p t.
>
> Mr. MOLTZER, Biblioth. IV, bl. 76, vs. 203.

Dr. VERWIJS denkt aan *knorren, brommen.*

Hijse. *Deel.* KIL.

Hijse. *Spier.* Ibid.

Hijsel. *IJzel.* Ibid.

Hijsen. *Afsnijden, afhakken, afhouwen, afkappen.* Ibid.

Hijtken. *Zekere maat voor drooge waren.* Ibid.

Hicken. Quid? Waarschijnlijk eene bedorven lezing.

> Alt wasdom dat si vergaderen
> Moghen oec of h i c k e n van manieren.
>
> BLOMM. Oudvl. Ged. III, 86, vs. 973.

De Variant (zie bl. 151) heeft: h e y t t e van naturen.

Hickse. *De hik.* PL.

Hicksen. *Hikken.* Ibid.

Hil, hille. *Heuvel.*

> Vaspasiaen
> Dede sine tenten slaen — — —
> Up enen h i l.
>
> Rymb. vs. 28507.

Ende uwe verslaghen sullen wesen in die midderwaert van uwen afgoden al omme ende omme van uwen outaren in elken hogen h i l. Bijb. van 1477. Ezech. VI, vs. 13.

Zie nog CATS, uitg. 1828, I, 434, c. en I, 589, a.

Hilde. *Plaats boven een koestal, geschikt om hooi, stroo en ander voeder te bergen.* MEYER.

Hilden. *Houden.* MOLTZER, Biblioth. v. Middeln. Letterk. 4e Afl. bl. 65, vs. 142.

Hildt. Imperf. van houden, dus *hield.*

> Wat zou 't zijn met den staat van het menschelijk gildt,
> Zoo ghy daar, o Godin, niet uw' handt aan en h i l d t
>
> HOOFT, Gedichten, fo. 93.

Hile. *Heil, voordeel.*

> Hier en hadde niet terwile
> Jegen den Grave en gene h i l e.
>
> VELTH. Sp. Hist. fo. 385.

Hille. *Handvat, greep, gevest, steel.* KIL.

Hille. *Hel.*

Het dinct mi ereande h i l l e.
D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 2606.

Nu was ic comen in alre wijs
Uten der h i l l e n int paradijs.
Ibid. vs. 3434.

Hillebil. *Jan hen.* Zulk een h i l l e b i l en zou ik niet eens hebben laten ruiken aan den brief. J. VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1661, bl. 1.

Hilligh. Znw. en bijv. nw. Dus crygen die H i l l i g h e n haer was. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 44.

Hilt, hilte. 1) *Greep, gevest van een zwaard.*

Die swerde gingen met gewelt
Toter h i l t e n in ter vard.
VELTH. Sp. Hist. f°. 258.

Die appel entie h i l t e bede
Waren root goudijn.
Walew. vs. 3323.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 258.

2) *Steel, handvat.* Dat die h i l t e tyser volghede. Byb. van 1477. Richt. III, vs. 22.

Hilte. *Koot-* of *bikkelspel.* KIL. PL.

Hiltikken. *Bikkelen.* KIL. op HIELTEN.

Himde, himmede. *Hemd.*

Alsi lange hadde gesien
Dat beelde, dochte hare van dien,
Dat dat beelde Lanceloet ware;
Ende si rechte hare op daer nare
Int bedde ende warp hare h i m d e gerede
Op haeren rugge ende si ontdede
Beide hare arme metter vart
Ende seide: »Soete lief, coemt hare wart."
Lanc. II, vs. 11273.

Ende die joncfrouwen brachten hare
Hare h i m m e d e gedraegen dare,
Dat si vergeten hadde emmertoe
An te doene, si was naect noch doe.
Ibid. II, vs. 7988.

Himen. *Hijgen.* PL.

Himmen. *Zuchten,* ook *hijgen.* KIL.

Himmen, hemmen. Quid? De variant heeft *neder bliven.*

Exempel ghevet hi herde goet
Hem, die eer tijt willen climmen,
Dat si weder moeten h i m m e n
Onthier ende si werden so weert
Dat mense ter eeren begheert.
Nat. Bl. bl. 306, vs. 1404.

Hin, hinne. *Hen.*

God dek haer, waerze dryft, of waerze 't ancker vest,
Voor onheil en gevaer, gelyk de klok-h i n 't kieken.
Deck. Rym. II, 232.

Hinden. *Achter, na, terug,* KIL. MEYER.

Hinder. *Ten achteren in beschaving, verstand, menschelijkheid* en dus *kleingeestig.*

Ja, Jacobs spatriarken kinder
Pruefden hen also h i n d e r
Dat si haer brueder wilden bederven
Ende jammerlike doen sterven,
Om dat die vader deen kint
Meer dan hen hadde ghemint.
Jans Teesteye, vs. 347.

Hinder varen. *Slecht varen, achteruit gaan, tegenspoed hebben.*

Dats een sonde, voer waer gheseyt,
Die Onse Here zere wreect
Aen den man of aen die kinder,
Die dicke v a r e n herde h i n d e r
Het Boec vander Wraken I, vs. 1441.

Hinderlist. *Hinderlaag, geheime bedriegerij.* PL.

Hinderlistig. *Arglistig, die lagen legt.* KIL.

Hinderloop. *Achterlende* (van een haas). Ibid.

Hinderst. Znw. *Achterste.* Wdb. op BREDERO. Dat'er niemant zijn h i n d e r s t e mee wischte. DE BRUNE. Jok en Ernst, 1665, bl. 236. Het h i n d e r s t e van een petteraer is altijds bedrit. DE BRUNE, Banck-werck, 1660, I, 187.

Hindertocht. *Achterhoede*, alsmede *terugtocht.*

Wanneer dat Soliman
Hier met zijn Legher komt en nieuwers henen kan,
Moet onze Ruytery zijn h i n d e r-t o c h t bespringhen.
JAN ZOET, Olimpias, 1640, bl. 9.

De Tyrrheensche jongelingen voerden den h i n d e r t o g h t aen.
VONDEL, Eneas, 1737, IX, bl. 345.

Hinderwaert. *Achterwaarts*, *achteruit.*

Hinderwaert varen. *Tegenspoed hebben*, even als *hinder varen.*

Doe seide daer .i. wi sijns wel waert,
Dat wi varen hinderwaert.

Esop. bl. 150.

Zie nog Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2018.

Hinge, hingene. 1) *Hengel.* KIL. Bij uitbreiding *val*, *strik.*

In de Rose, door Dr. VERWIJS in het licht gegeven, wordt gezegd dat als een man zijne vrouw slaat en drijft om van haar meer bemind te worden, dat hij

Slacht dengenen die sine catte
Sleet ende roepse weder na datte,
Om te bendene ende te vane:
Aldus betert een wijf van slane;
Want mach die catte hem ontspringen,
Sine coemt weder meer int hingen.

vs. 9144.

2) *Vischhaak.*

In een boec dat sunderlinghe
Dboec heed Van der Naturen der dinghe,
In dat booc so seght Plinius,
Dat een vesch es, heed clausius,
Die de hingenen van achter ontwe
Bijtd.

Lev. van Sinte Lutgardis, bl. 47, vs. 775.

Hinghe, hinghene. *Har, duim.* KIL.

Hinghe. Bijv. nw. *Eng*, *nauw.*

Der Romeine blever vele,
Want het ghinc hem uten spele,
Om dattie weghe waren so hinge.

Rijmb. vs. 31905.

Hingen. *Gehengen*, *toestaan*, *dulden*, *gedoogen.* KIL.

Des en woude den Hertoge niet hingen
Maer wilde vaste den stryt beginnen.

VELTH. Sp. II. bl. 87.

Hinghenisse. *Het toestaan*, *het verlof.* KIL.

Hinckaert. *Kreupele.* Vulcanus door de ontdekking, dat zijne vrouw Venus aan Mars de teederste liefde heeft bewezen, roept uit:

O Jupiter, en ghy salighe goden — — —
Comt siet doch dit lasterlick feyt, — — —

Siet hoe Venus mij, hinckaert, altijt veracht èn onteert.

COORNHERT. Odyss. 1606, I, bl. 50, v°.

Hinke. Eigenlijk incke met de Vlaemsche aanblazing. Zie dit woord. Volgens Prof. DAVID, beteekent het, in de onderstaande regels, *misdaad*, *overtreding*.

Des conincs backre ende sijn scinke
Waren ghevaen doer ene hinke.

Rymb. vs. 2936.

Hynckel. *Enkel, alleen.*

(Hier moeten comen drie cnechtkens al hynckel den vaer wellecome heeten.)

Aanwijzing in een esbatement. Belg. Mus. VI, bl. 61.

Hinckelen. *Op één voet voortspringen, hinken.* KIL. en TEN KATE, Aenl. II, 644.

Daer tijdt de droes met belle weêr an 't hinckelen.

NOZEMAN, Lichte Klaartje, 1669, bl. 5.

Hinckepinck. *Kreupele baas, hinkepoot.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Hinckepincken. *Mank loopen, hinken.* KIL.

Hinnebesie. *Framboos.* KIL. en PL.

Hinnebraem, hinnebremen. *Frambozenboom.* Ibid.

Hynnen leggen. *Afdoen, nederleggen.* Ende dat wy die saken voirscr. nyet hynnen leggen noch scheiden en soelen laten, dan bi rade ende guetduncken onser twier hoeftstede voirscr. NIJH. Ged. IV, 218.

Hinnenpolder. *Hoenderrek.* KIL. en PL.

Hinsken. *Hengst, hengstje, jonge of kleine hengst.* Ten vergramt tmeericken niet, wat thinsken slaet. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 72.

Hippeklinckje, hippelklinckje. *Hekkenspringer, onbezonnen jong mensch.*

Dit hippe-klinckje, dat ierst uyt den dop komt gekropen,
Wil al me beginnen na ien Vryster te lopen.

J. STARTER, Daraide, 1621, bl. 30.

Heur seun Michel, dat hippel-klinckje leeft er te beter op.

VAN SANTEN, Van 't een op 't aer, 1624, bl. 1.

Hippelen. *Huppelen.*

Dat vogeltjen — — —
— — — hippelt queelende zoo licht, zoo wildt, zoo wuft.

HOOFT, Ged. f°. 13.

Hippelkooren. *Sprinkhaan.*

Ghy leeft by bier en wyn, by dauw den hippelkooren.

WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 547.

Zie nog Bijb. van 1477, Johel I, vs. 4.

Hippelspringen. *Huppelend springen.*

Waer 't Tortel-duyfje steent, de Nachtegaeltjes singhen,
Het geyle Mosje piept, de Vinckjes hippel-springhen.
GROEBE, Versch. Ged. II, 86.

Hippen. *Huppelen, springen.*

Jei meugt hippen
En springen zoje wilt.
MOLENHOF, Krollende Ritzaart, 1659, bl. 3.

Hipper. *Sprinkhaan.* KIL. en PL. Eng. »*Grass hopper*".

Hiraf. *Om laag, neder.* Dits dat broet dat van den hemele hiraf comen es. Lev. van Jezus. bl. 93.

Hyraudie, heraudie. *Slecht, armoedig kleed*, en **hyraudie plien,** *in zulk eene armoedige kleeding voortgaan, voortleven.*

Een arm jongeling werd eens door een *bailliu*, *die met dien dievel ommeginc* aangespoord om zich aan zijn raad over te geven, dan zou hij uit zijne armoede geraken en zelfs rijk worden. De jongeling dit voorstel gaarne aannemende, kreeg dadelijk betere kleederen en een paard, waarop hij met den »*bailliu*" des avonds naar een afgezonderd donker oord reed, waar de duivel en de zijnen ook kwamen. De raad, welken de jongeling volgen zou, bestond nu hierin, dat hij zich aan dien duivel zou overgeven. Den jongeling, die hiertoe niet kon besluiten, werd nu paard en mooie kleederen ontnomen, en de »*bailliu*"

Hietene woch gaen ende plien
Siere quader hyraudien.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. LXXVII, vs. 60.

Hyrdegeld. *Loon, dat eene gemeente voorheen aan haren gemeenen herder of varkenshoeder betaalde.*

Hirn. *Hersens.* KIL. MEYER.

Hirs. *Gierst.* KIL. PL.

Hirsvoghel. *Distelvink.* KIL.

Hirt, hyrte. *Hert.*

Maer als ick by tschip was, mijn wech bijna ten enden,
So heeft eenich Godt mijnder ontfermt uyt bermherticheyden,
En sant my een groot ghehoornt hyrte in mijn ellenden;
Dat quam ter rivieren drincken, enz.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 64.

Zie ook VONDEL, door V. L. I, 20.

Hissen. *Opjagen*, ook in den zin van *verdrijven.* Wdb. op HOOFT.

Eermen die messe ane slaet,
Als ghi wel siet ende verstaet,

Maectmen dwijwater om docsoen
Dattet daghelijcs zonden can afdoen
Ende die quade gheeste henen h i s s e n.

Lsp. B. II, C. 52, vs. 5.

Hissen, heysen. *Aanvuren, aanzetten, aanhitsen, opjagen.* KIL. en PL.

Maer ondertusschen ziet de vader van de Goden
En menschen, daer hy zit in top, om zijn geboden
Te stercken, op den bergh al deze dingen aen,
H i s t Tarchon van Tyrreene, om aen den man te gaen,
Door hemelsche aendrift op.

VONDEL, door V. L. VIII, 620, vs. 1130.

Mittien die jager vaste h i s t
Sine winden metten honden. (1)

Belg. Mus. VI, 417, vs. 200.

Zie nog STARTER, door V. VL. bl. 302, en verder **Husen, huschen, hussen, husschen.**

Hisschen. *Schuifelen als de slangen.* KIL.

Histich. *Haastig, met ijver.* Wdb. op BREDERO.

Historiën. *Met figuren beschilderen*, ook *kleine figuren met de naald bewerken.*

't Hooveerdigh weefsel van haer sleepkeurs die zoo gloryt
Met 's vyands onderlage is bloedigh g e h i s t o r y t,
Met benden, met tropheen en ringen.

VONDEL, door V. L. I, 354, vs. 236.

Zie LAVEAUX en BOISTE, die *historier* verklaren door *enjoliver de divers petits ornemens.*

Hit. *Hitte, warmte, vuur.* Wdb. op HOOFT.

Geen' felheyd is de Min ontwossen,
Dese h i t veroude gramschap blust.

VONDEL, door V. L. II, 717.

Hits. *Hitsig, vurig verlangend, door hevigen trek gedreven.*

En by aldien dat dier zoo h i t s om op de wieken
Te zweven van de Faem.

DECK. Rym. I, 132.

Zyn 't, zyn 't geen' malle dingen
Dus h i t s met all' zyn hart naer macht van munt te staen.

Ibid. I, 192.

Hitzig, hitsig. *Gloeiend, brandend heet.*

De hel, dat grouzaem hol, is wel een heeten oven;

(1) Er staat eigenlijk: *Si en wonnen metten honden.* Dezen onverstaanbaren regel vindt men in beteren vorm terug in BILDERD. Ged. bl. 85, vs. 200, waar men, in plaats van *hist*, *heyst* leest.

Maer och! het Vagevier nogh al veel heeter gloed.
Het h i t z i g Vagevier zend eenen damp na boven,
Die Romens ketel ziên, syn keuken rooken doet.
Ibid. II, 139.

Ofschoon ik tot richtsnoer heb aangenomen geene der woorden, die in WEILANDS woordenb. voorkomen in het mijne te verklaren, maak ik echter daarin eene uitzondering, wanneer zijne verklaring, zoo als hier, van de mijne verschilt.

Hitsighwagen. *Kleine*, *lichte wagen*, *snel-* of *reiswagen*. KIL.

Hitte. *Gramschap.*

Van h i t t e n was hi bi na te borsten.
Ferg. naar het HS. vs. 136.

Hitten (Metter). *In haast.*

Twijf deedt node m e t t e r h i t t e n.
Dr. VERWIJS, X goede Boerden, bl. 2 vs. 35.

De plaats, te lang om hier aangehaald te worden, moet in haar geheel gelezen worden.

Hitten. 1) *Treffen*, *slagen*, *gelukken*. Eng. »*to hit*".

Recht man delvet onderspit
Hine heeft te pointe niet g e h i t
In enghene baelgye.
Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 2, vs. 21.

Sulken quantjen, fraey en aerdich,
Sulken soetert is het waerdich,
Die 't soo op een haertjen h i t.
WESTERBAEN, Ged. I, 58.

2) *Op het denkbeeld komen*, *het in het hoofd krijgen.*

En, soo ghy maer eens en h i t,
Niet te houden uw gelit
Daer sal u een vent bestaen,
Tusschen hals en hooft te slaen,
Al, daer hy best raken kan.
CATS, door Dr. v. VL. I, 229, b.

Hittigh. 1) *Vurig*, *reikhalzend.* Wdb. op HOOFT.

2) *Heet*, *verhit.*

Want niemant at 'er broot, als door een h i t t i g h sweet
En al de werelt stont als in gedueright leet.
CATS, door Dr. v. VL. II, 501.

Hiwelick, hiwelek. *Huwelijk.* De liede van dezze werelt nemen wyf ende maken h i w e l e k e. Lev. van Jezus, bl. 156.

Ho. *Hoe, hoe ook.*

Ende hine gemoette nieman
Hine droegen ter erden snieman,
H o starc hi was ende h o stide.

Lanc. II, vs. 10589.

Ende h o vrindelijc met minnen
Si alle drie gingen daer binnen.

Ibid. vs. 46205.

Ho, hoe. 1) *Hoog, luid.*

Ende waest oec dat si songhen h o,
Het waren Propheten pseudo.

MELIS STOKE, B. VIII, vs. 845.

Doe mochtemen horen ane slaen
Ende beghinnen, harde h o,
Dat placebo Domino.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 443.

Zie nog Rymb. vs. 21329.

2) *Hoog, verheven*, en bij uitbreiding *aanzienlijk.*

Daer es Gaza
Daer Samsoen die porte brac saen,
Ende droechse daer op enen berch h o e.

VELTH. Sp. Hist. f°. 24.

Van goeden seden, van h o geslachten,
Ende geweldich oec van machten,
Was een coninc heir te voren.

Alex. I, vs. 71.

Ho. Tusschenw. *Basta.*

Nu stelt hier neder, daer met h o.

SMEKEN, tSpel enz. vs. 495.

Hobant. *Hoofdband.*

Ende nem dese vier h o b a n d e
Ende ghef mi den besten Roelande.

Horae Belg. V, 46.

Ghef elken ridder enen h o b a n t
Ende sech dat icse hem hebbe ghesant.

Ibid.

Hobbe. *Groote kaas*, door KIL *kantert-kaese* genoemd.

Hobbel. *Knobbel.* KIL.

Hobbelen. *Tot een kluwen, tot een bal maken.* Ibid.

Hobbel-jobbel, hobbel-tobbel. *Hals over kop, in grooten haast verward.* Ibid.

Hobbelen-tobbelen. *Zich als een dolleman aanstellen, springen en leven maken.* Ibid.

Hobbeland. *Drassige, moeraschachtige diepte, kuil, kolk.* Ibid.

Hobben en tobben. *Huppelen, springen, op en neêr bewegen.* Oud Fr. »*hober*".

Laet de letters al h o b b e n e n t o b b e n.

Broer CORNELIS, II, 58, aangeh. door Epkema, in Gysbrecht Japicx, II, 210.

Zie nog HOOFT, Ned. Hist. f°. 734.

Hobben en tobben, hobben en sobben. *Sukkelen, slaven, tobben, op en neêr gaan zonder vooruit te komen.*

Siet hoe sy h o b t e n t o b t.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 301.

De weereld is een bare en holle zee, daerin de menschen met een leck schip h o b b e n e n s o b b e n. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 114.

Hobbije. *Havik.* KIL.

Hoberde, in plaats van **hoverde** d. i. *hoovaardig, trotsch.*

Want van hem weet ic al plein
Dat hi noit en was tot hare
H o b e r d e noch logenare.

Lanc. II, vs. 16595.

Hobbolligh, hobollig. 1) Bijv. nw. *Dwaas, wonderlijk, zonderling.* Wdb. op HOOFT.

2) Bijw. *Op eene zonderlinge, wonderlijke wijze.*

An de paerden komtse h o b o l l i g h.

COSTER, Teeuwis de boer, bl. 27.

Hobsacken. *Op eene dwaze, ongeschikte of belachlijke wijze huppelen en springen.* KIL.

Hoddebek. *Kakelaar, stamelaar.* Wdb. op BREDERO. Dat Demosthenes by hem geleken, maar een h o d d e b e c k, en Cicero een stamerbout is. S. COSTER, Duytsche academi, 1619, bl. 13.

Hode. *Licht bootje.* KIL.

Hodekine. *Hoedjes.*

Sie quamen in haren roc al bloet;
Gelu ende kersp hadden si dat hoet,
Daer op stonden twee h o d e k i n e
Scone ende claer Alexandrine.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 713.

Hodelaer, hodeleer. *Hoetelaar, schacheraar, winstbejager.*

H o d e l e e r s, vechters, die haer ghedochte

Setten op dobbelspel ende baten
Ende niet en soeken dan gherochte,
Desen sal men die taverne laten.
Een mensche, die merchte ende besaghe
Hoe dat dese vechters ende h o d e l a r e n
Als si gan drincken in ghelaghe, enz.
Vaderl. Mus. I, 87.

Hodelinghe. *Het onderst boven.*

Ende stack een op de borste voere
Dat hy h o d e l i n g h e viel op de eerde.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 1836.

Hoden. *Teelballen.*

Die wile dat hi dus tegen hem sprac,
Sijn ander hant hi onder stac
Beneden tusschen sine been,
Ende grepen, recht alst wel sceen,
Doe vast bi beide sijn h o d e n.
Rein. door WILLEMS, vs. 7361.

Castor, dit wort in latijn
Mach in dietsch een bever sijn,
Castorium heeten sine h o d e n
Die sijn nutte te vele noden.
Nat. Bl. bl. 76, vs. 778.

Hoden. *Hoeden, bewaken.*

Want een wech gaet tot daer
Ende nemmer; ende oec desen
H o d e n nacht ende dach twee resen.
Lanc. III, vs. 25945.

Hoe. *Soort van vrachtvaartuig.* PL. op »*heu*".

Hoe. *Wie.* Eng. »*who*".

Doen wert daer onderlinge
Om die gevangene groot gedinge
H o e daer af soude hebben core.
VAN HEELU, vs. 4849.

Hoe. *Hoewel, ofschoon.*

H o e si van aerde niet duvele en sijn,
Haer duvelike werke doen aenschijn,
Datsi sijn duvele openbaer.
Die .X. Plaghen, vs. 1076.

Hoe na. *Wel! wel hoe! wel hoe nu! wel nu! wel dan!* enz. Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

lijninen, ende als mense hem maect, dat maect men hem vanden hoedelicsten dat men mach, ende de broedere ende de zustere draghen zelve dbeste. Klachte der zieke Poorters van 1349. Zie Belg. Mus. VII, 88.

Hoeden. 1) *Verhoeden, voorkomen.* Wdb. op HOOFT.

Ende hi dede verbinden tier steden
Sine wonden ombe hoeden
Datsi niet vele en souden bloeden.
Lanc. II, vs. 22412.

2) *Bewaren.*

Die Leviten die .L. jaer
Ofte meer hadden, weet voor waer,
Ne dienden niet metten coevente,
Maer si hoeden die ornamente.
Rymb. vs. 5498.

Ende doet tfolc porren beghan,
Omtrent .iiij.m man,
Seide David, daer si ute traken:
„Hoet mi, boven alle saken,
Absalon, mijn kint, van der doot."
Ibid. vs. 10520.

Zie nog Lev. van Ste Franciscus, vs. 3097.

3) *Ter vrouw nemen.* Zie WEILAND Gr. Taalk. Wdb.

Hoeden (Hem). *Bezorgd zijn.*

Hine hoedde hem niet van bedrieghe
Dr. VERWIJS, .X. Boerden, bl. 15, vs. 117.

2) *Zich verdedigen.*

Hoet u hier jegen mi.
Limb. IV, vs. 1757.

Hoedenis. *Bescherming.* U. W.

Hoeder. *Opzichter, hoofd.*

Gwy — — — —
Sgraven Lodewijc bastaerde broeder,
De welke daer ghestelt was hoeder
Van den Vlaminghen.
KAUSLER, Reimchr. vs. 8068.

Hoef. *Zekere maat lands.* Van daar nog Zevenhoven, Achthoven, Tienhoven, Achttienhoven. Men leze hierover vooral HUYDECOPER op MELIS STOKE II, 598—605 en Belg. Mus. I, 109.

Hoeffelick. *Behoeftig, nooddruftig.*

Ontkommert uw gemoed, gunt hoeffelicker erven

In Sardeinen, in Cysile.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXXVIII, vs. 62.

Zie nog Ibid. III P. V B. XXXIIII, vs. 42.

2) *Zorg, vrees, angst.*

Wat brinct u in dit vangnesse, here,
Hebbic h o e d e tsine gevaen?
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11525.

Doet haer manscap van uwen goede,
Soe mogedi leven sonder h o e d e.
Ferg. naar het HS. vs. 4816.

„Nu weest", sprac Claris, „al onvervaert
Ende hebt ghene h o e d e te mi waert."
Fl. ende Bl. vs. 3084.

3) *Wachter, bewaker, oppasser.*

Hier toe waren geset oec h o e d e n,
Die dit wachten nacht ende dach.
VELTH. Sp. Hist. f°. 218.

Hoede (Ter). *In veiligheid.* Wdb. op HOOFT.

Hoede (Sonder.) *Onbekommerd, zonder telkens op zijne hoede te moeten zijn.*

Doe sprac hi: „Here Cantecleer,
Nu moghedi wel vorwaertmeer
Van mi s o n d e r h o e d e leven.
Rein. door Dr. JONCKBL., vs. 377.

Ic wart blide ende onvervaert,
Ende ghinc te minen kindren waert,
Ende was so wel al s o n d e r h o e d e,
Dat ic ghinc met minen broede
Sonder sorghe al buten mure.
Ibid. vs. 391.

Hoede (In) legghen. *Bezetting stellen.*

In Juda so maecte hi mede
Starke vesten ende goede,
Ende daer in leidde hi h o e d e.
Rymb. vs. 19684.

Hoedekijn. *Kransje.* Dat hi dat beelde onser liever vrouwen alle daghe een h o e d e k ij n maecte van bloemen. Dr. v. VL. Prozast. bl. 307.

Hoedelic. *Slecht, gering.* Eigenlijk *oedelick, oodelijk*, met de Vlaemsche aanblazing. Item so beclaghen hem de zieke, dat zy niet en connen ghecleedt ghewerden te haren tijde, nochte van wullinen nochte van

De Oorl. van Hert. Albr. bl. 28. Dat beelt had een gouwen h o e y k e ofte mantel. Gesta Romanor. Cap. 8.

Hoeck, hoek. *Bok.* Want dese coye- en scaapscop der heyligher Kerken ontfaet die h o e k e n e mitten lammeren. BILDERDIJK. Gesl. Lijst. Als een herde scheidet die h o e k e n e mitten lammeren. Ibid.

Hoeck, hoek. *Streek.*

> Als du comes uut dinen h o e c k e n.
>
> Mloep. B. II, vs. 216.

Hoek hebben. *Beet hebben.* Wdb. op HOOFT.

Hoeck (Helpen om een). *Van kant maken.*

> Wy zullen hem terstont gäen h e l p e n o m e e n' h o e c k.
>
> VONDEL, door V. L. III, 751, vs. 426.

Hoekawelen. *Gebogene houweelen.*

> — h o e k a w e l e n in haer hant,
> Daer si mede, si u bekant,
> Den muer met souden breken.
>
> Grimb. Oorl. vs. 3166.

Hoeckboot. *Visschers vaartuig.* KIL.

Hoecken. *Baten, helpen?*

> Verliesende, soe eest verdriet,
> Dan gaen si cloien haren cranse,
> Bi lode! nochtan en h o e c t hem niet.
>
> Vaderl. Mus. I, 83, vs. 36.

Hoecker, hoeker. *Woeker.* KIL. en MEYER.

Hoecker. *Opkooper, uitdrager, oude-kleêrkoop.* KIL.

Hoekijn, hoekin, hoekyn, hokin, hoeken, huken. *Bokje.*

> Doe gheviel also daer nare
> Dat si van dienste .j. h o e k i n nam.
>
> Rymb. vs. 15829.

> — — — ic ginc ten gheten
> Int wout, daer icse hoorde bleten,
> Daer verbetic h o e k i n e twee.
>
> Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2091.

Zie nog Lanc. II, vs. 6569; Lev. van. Jezus bl. 119 en 197 en Heim. der Heim. vs. 1369.

Hoelduif. *Wilde houtduif, ring-* of *ringelduif.* MEYER.

Hoelen. *Wringen, door wringing sluiten.* KIL.

Hoelette. *Herdersstaf, herdersstok.* Ibid. Fr. »*houlette.*"

Hoelie. *Steenkolen.* Ibid. Fr. »*houille.*"

Hoelinck. *Soort van lat, rib, spar,* of wel *soort van plank.* Ibid.

Hoem. Voorn.w. *Hen.* NIJH. Ged. I, 211.

Hoemensch. *Een mensch, die zich hoedt en wacht.* MEYER.

Hoeneer, hoenneer. *Wanneer.* KIL.

Hoeneer hi wil.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 84, vs. 297.

Hoenerooghe. *Eksteroog.* KIL.

Hoenervulsel. *Eene welriekende plant, wilde thijm.* Ibid.

Hoep. 1) *Ring.* Wdb. op BREDERO. Twee gouwe ringen, een dubbelde hoep en een met een diamant. T. ASSELYN, Melchior, 1691, bl. 26.

2) *Hoepelrok.*

Dus praett eens Koninghs Wijf, dus pleitt eens Vorsten Vrouw:
»Wat wettelicke wet sal my mijn' muts, mijn' mouw,
»Mijn harnas, mijnen hoep, mijn' tuyten-krol beletten.
HUYG. Korenbl. I, 86.

Hoepe. *Kwast, kwispel* ter optooiing van paarden. PL.

Hoepeelbloem. *Standkruid.* KIL.

Hoepeelken. *Bloemkrans.* Ibid.

Hoepelkoe. *Bonte koe.* Ibid.

Hoepen. 1) *Rondloopen, heen en weêr gaan.*

Als ick 's avonds voorby uw huys loop hoepen,
Daer ghy staet tusschen twee steenen stoepen,
En ick van groeten u schenck uw deel,
Soo antwoordt ghy alle drie even veel.
R. VISSCHER, Rommelsoo, 1ste Schock, no. 17.

2) Primitief van *hoepelen.*

En alsse besigh is met hoepen en met koten.
CATS, door Dr. v. VL. I, 540, a.

Hoer. *Horde.* Item ter Lune enen man betaelt voir xj planckens ende j hoer opten slote, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 249.

Hoeraer. *Hoereerder.*

Die Phariseeus verhief hem sere
Ende seide: »Ic danke di, Here,
Dat ic niene bem als menech twaren,
Rovers, onrecht, ende hoeraren,
Alse dese publicane sekerleke.
Rymb. vs. 25164.

Hoerdom, hordoem. *Overspel, hoererij.*

— — — David dede
Hoerdom met Urias wive.
Alex. IV, vs. 794.

Maer ick segh u wie van de vrouw by 't leven
Hem scheydt, 't en waer sy hoerdom had bedreven,
Die maeckt dat sy den echt-bandt niet en houdt,
Hy breeckt oock echt die de verlate trout.

HUGO DE GROOT, Bewys enz. 1652, bl. 121.

De Israëliten begaen hoerdom te Sittim. St. Bijb. Ezech. VI, Kantt. 21. Zie nog Vanden Levene ons Heren, vs. 1682.

Hoerdom (Geestelik). *Afgoderij.* Verstaet dit van het geestelick hoerdom, 't welck is afgoderye. Ibid. Cap. XXIII, Kantt. 71.

Hoere, hor, hore (Varen, trecken op). *Verder op gaan, voort trekken.*

Dus hebben si haers storms begheven,
Ende sijn ghetrect bet op hore.

MELIS STOKE, Boek IX, vs. 463.

Her Wouter van Revie wasser een,
Dander was her Gheraert die Moer.
Die voeren beide ute doen op hoer,
Vore in des graven ontmoet.

VAN HEELU, vs. 5452.

Doen moesten si saen trecken op hoere,
Doer die vrucht van sinen slagen.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, 18, vs. 1521.

Hoerechte. *Hoereerder*, *hoerachtige.*

Noch sprect Seneca: »Wetbrekere,
Hoerechte, die onmere
Beste Gode ende alder werelt claer!

Die .X. Plaghen, vs. 2369.

Hoeren. *Hoereeren.* U. W.

Hoeren. *Huren.* KIL. en Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 78.

Hoerenmanger. *Hoerenjager.* KIL. en MEYER.

Hoerisch. *Hoerachtig.* So is sy hoerisch ende overspelisch geworden. MARNIX Biënkorf, 1569, fo. 44, ro.

Hoerre. *Hunner, harer.* Si leven na lost hoerre naturen. Dr. v. VL. Prozast. bl. 26. In rijcheit ende in volheit hoerre duechden. Ibid. bl. 27.

Hoersch. *Hoerachtig, ontuchtig.* KIL.

Hoesse. *Dekkleed voor paarden, schabrak.* Wdb. op HOOFT. Fr. »*housse.*"

Hoestal, eigenlijk *Oestal.* 1) *Soort van strafwerktuig om iemand uit te rekken en te hangen.* Doe wert die Rechter toernich, ende greep Sinte Vincencius an, ende lieten hangen in een *Oestel*, ende lieten wtrecken, dat dat een lit vanden anderen ginc. Der Sielen Troest, fo. 23, aangehaald door HUYDECOPER in MELIS STOKE, D. III, bl. 312.

2) *Hoefstal*, *noodstal.* Ibid.

3) *Stormtuig*, *waarmede men zware pijlen schoot.*

> Doe de Vlaminghe quamen toe,
> Met groten o e s t a l scoten si doe,
> Ende met springalen menighen quareel.
>
> MELIS STOKE, B. IX, vs. 968.

Hoestele. *Roof.* Van adadesers h o e s t e l e, die roubs soen was. Bijb. van 1477, II Sam. VIII, vs. 12.

Dit woord is mij nergens anders voorgekomen, en mijne verklaring berust op hetgeen onze Statenbijbel heeft. Aldaar vindt men: »Van den *roof* Hadadezers, des zoons Rechobs.

Hoesthoys. *Hooirook.* KIL.

Hoestine. *Vijandschap*, *vete.*

> Dat moghende groot gheslachte
> Dat soe starc was van machte,
> Die alsoe starke h o e s t i n e
> Hilden jeghen die Ursine.
>
> Het Boec vander Wraken III, vs. 910.

Hoetelen. 1) *Mishandelen, kwellen.*

> Ofse sachjes werd getroetelt
> Of gestooten of g e h o e t e l t.
>
> WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 467.

> Wordewe nu sus g e h o e t e l d, het is onse eyge schuld.
>
> PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1670, bl. 94.

2) *Kwellen* in de beteekenis van *aansporen*, *aanporren.*

> Men h o e t e l d e Reinier om een goed Wijf te trouwen.
>
> HUYG. Korenbl. II, 272.

3) *Kwellen*, in de beteekenis van *lastig vallen.*

> Dirck vraeghde, magh ick wel een woordje met u spreken?
> Genoegh sei'ck. mag ick wel mijn' keers aen d'uw' ontsteken?
> Genoegh. magh ick u wel vergasten desen noen?
> Genoegh. wilt ghy my wel een' ander' vrientschapp doen?
> Genoegh. wilt ghy my wel een' oude Luyt wat leenen?
> Genoegh. wilt ghy my wel noch wat gehoors verleenen?
> Genoegh. wilt ghy my wel wat gelds doen by gevoegh?
> Ey, seid'ick langer niet te h o e t e l e n; genoegh.
>
> Ibid. II, 252.

4) *Knoeien, broddelen.* Terwyl Philips hier te h o e t e l e n lagh, had hem de Turk het Koninkryk Tunis — ontstreeken. HOOFT Nederl. Hist. 736.

5) *Schaggeren, slechte waar verkoopen*, *onder den prijs verkoopen.* KIL.

6) *Beuzelen, scharrelen, den tijd met niets doorbrengen.*

Dat is jou schuld, verbruyde Hoer, dat ik hier te land
Soe leg en h o e t e l.

J. ZAMMERS, De Moetwillige Bootsgezel, 1697, bl. 4.

Ick daer op h o e t e l e n? dat is verre van my.

G. C. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 25.

7) *Stremmen.* D[r]. DE JAGER, Proeve, bl. 30. BILDERDIJK op HUYGENS V, 257.

8) *Potsen maken, voor Hans Sop spelen.* PL.

Hoeteler, hoetelaar. 1) *Knoeier, iemand die zijn vak niet meester is.* KIL.

2) *Nietig mensch, potsenmaker.* KIL. en PL.

3) *Kleinhandelaar, zoetelaar.* KIL.

Hoetelvolksken. *Laag, gemeen volk. De heffe, het schuim des volks.* KIL.

Hoetelwerck. *Slecht werk, prulwerk.* Ibid.

Hoeten. *Stooten,* volgens D[r]. DE JAGER. Zie zijne Proeve, 1832, bl. 30.

Hoetenich. *Hoedanig.* H o e t e n i c h dat sijn spise ende sijn cleder waren. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. lxxix, c.

Hoeve. *Zekere landmaat,* bedragende doorgaans 16 morgen. NIJH. Ged. I, 234.

Hoevel. *Bijl, houweel.* KIL.

Hoevel. *Bult, bochel.* Ibid.

Hoeven. *In zijne hoeve of op zijn erf ontvangen en gastvrijheid verleenen.*

Ende die den strasseneren, des sijt vroet,
Huyst oft h o e f t, si arm of rike
Sal verboren des gelike. (nam. lijf ende goet).

Belg. Mus. IV, 317, vs. 457.

Soe wat manne van buyten quame binnen der stad, om onse poirteren te evelene, ende met voirrade, hadde verboert lijf ende goet. Ende wiese huysde ende h o e f d e met voirrade, ende die wiste dat zy quamen om onse poirteren te evelene, hi waers op lijf ende op goet. Belg. Mus. I, 251.

Hoevener. *Landman, ackerman, landbouwer.* KIL. PL.

Hoevenersse. *Boerin, landbouwster.* KIL.

Hoever. *Oever.*

Mettien wierp hi omme tpaert
Ende keerde ter rivieren waert
Al dat het ghelopen mochte,
Ende Gringolet die besochte
Den h o e v e r ende spranc in ter vaert, enz.

Walew. vs. 3739.

Hoever. Hetzelfde als **Hoevel,** namel. *bult*, *bochel.* KIL. en MEYER.

Hoeveslaghen. *Sporen der hoeven van een paard.*

— hi wert gheware an sinen voet
Int sant van menighen h o e v e s l a g h e n
Die ten castelewaert ghelaghen.
Walew. vs. 2899.

Ic sal weten waer si sijn becomen,
Daer ic hier of hebbe vernomen
Die h o e v e s l a g h e van haren paerden.
Ibid. vs. 2913.

Hof. 1) *Feest.*

Die coninc Artur sat tenen male
Te Carlicen in sine sale
Ende hilt h o f, na conincs sede,
Also hi menichwerven dede
Met een deel sire man.
Ibid. vs. 37.

Ende also gheschiedet, eer dat h o f ende die werscap ghedaen was, waren si alle te samen vrienden ghemaket. Gesta Rom. Cap. 17.

Zie ook Mloep B. II, vs. 545 en B. IV, vs. 801; HILDEG. Ged. bl. 190, vs. 125 en vs. 129.

2) *Hofdag.* Fr. »*cour plénière*".

Nobel, die coninc, hadde ghedaen
Sijn h o f craieren over al.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 45.

3) *Hofstede, erf.*

Wildi horen van Lamfreide?
Dat was, eist waer so men mi seide,
Een temmerman van goeden love,
Ende hadde bi sinen h o v e
Ene eke brocht uten woude.
Ibid. vs. 650.

Hofbloem. *Sleutelbloem.* KIL.

Hofhoorig. *Onderhoorig aan het Hof.* Zie WEILAND Gr. Taalk. Wdb.

Hofkunde. *Bekendheid met het Hof, met de hoofsche wijze van leven, omgang en manieren.* Wdb. op HOOFT.

Hofkunne. *Keule, boonkruid, wilde kwendel.* KIL.

Hoflant. *Land, dat aan den vorst of landsheer toebehoort.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 508.

Hofman. *Tuinman, tuinier, hovenier.*

Men leest ons hoe den hofman dede,
Die den wijngaert hadde te bouwen.
HILDEG. Ged. bl. 250, vs. 82.

Mettien keret soe omme saen,
Ende sach Jhesumme bi hare staen.
Noch ne kennetsoes niet nochtan,
Want soe hilt over enen hofman.
Rymb. vs. 26804.

Hofmanger. *Hovenier, tuinman.* KIL. en MEYER.

Hofmeyer. *Hofmeester.* MEYER.

Hofstede. 1) *Erf, goed, landgoed.*

Wye dat mitten sonden sterft
Sonder berou, die blijft onterft
Vander hofstede daer hi hoerde.
HILDEG. Ged. bl. 80, vs. 11.

2) *Hoofd-* of *hofstad.*

Ende Baldach is oec die hofstede.
VELTHEM. Sp. Hist.

Hofwinne. Hetzelfde als **Hofman**. Ende Maria, die waende datt een hofwinne ghewest hadde, antwerdde hem aldus. Lev. v. Jezus, bl. 237.

Hoghe. *Hoogte.*

Scoenre boem sach men nie gheen,
Noch van hoghen, noch van groven.
Dboec vanden Houte, vs. 499, var.

So dat hi heeft vernomen mede
Den utersten muur vander stede,
Waer hem der hoghe ghebrac .j. deel.
Rymb. vs. 31571.

Hoghe. *Vreugde.*

Hoghe (In). *Verheugd, verblijd, vroolijk, tevreden, welgemoed.*

Enen nap met goeden wine
Nam hi ende dranc enen toghe;
Doe wart Walewein bat in hoge
Dat hi teerst was.
Walew. vs. 6765.

Wi quamen in dit foreest in hogen,
Lude singende ende blide.
Ferg. naar het HS. vs. 3648.

Hoghe drincken. *Gaarne en dus veel drinken.*

Dits van den man die herde gherne

Tileec was in de taverne,
Ende langhe duerde ende h o g h e d r a n c.
Belg. Mus. X, 51, vs. 3.

Hoge nebor. *Niet hoog.*

Daer stoent bescreven dat orloge
Thuyssen Davite ende Absoloen,
Ende we hi verwerret hinc h o g e
N e b o r an ene eike groen.
Alex. IV, vs. 799.

Hoge vallen. *Laat worden.*

Eer ic ghehore mine sermoene,
So vallet h o g h e op den dach.
Lippijn, vs. 15.

Hoghel. *Heugel, haal. Een keukentuig om iets over het vuur te hangen.* KIL.

Hoghelijck, hoghelic. *Met eer, met eerbetooning, plechtstatig, op eene eervolle wijze.*

Hij ghinc hem teghen h o g h e l ij c k
Ende ontfincken vriendelick.
Mloep. B. I, vs. 677, var.

Ende oec cortelike daer naer
Staerf die coninc Karibrecht,
Ende was begraven na sijn recht
Te Blaves in die stede
H o g e l i k e naer coninx zede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XLII, vs. 90.

Hoghemoet. *Vreugde, genot*, vooral in toepassing bij het minnen.

Hi wiste beyde quaet ende goet,
Ende gaf der vrouwen h o g h e m o e t,
Dat vander minnen comt ende groyt.
Mr. MOLTZER, Biblioth. 4e Afl. 1871, bl. 85.

Hogen, hoghen. Zie **Hooghen.**

Hogen, hoghen. 1) *Verheugen, genoegen doen.*

Bedi mach ons bat h o g e n
U lant te winnene.
Alex. IX, vs. 113.

2) *Heugen, zich herinneren.*

Die gheen dies niet en willen h o g h e n,
Ende willens breken sonder noot
Naeder wet, die God gheboot,

Souden sy des gheen oerdel lyden,

HILDEG. Ged. bl. 250, vs. 32.

Hocht. *Heesterbosch.* KIL.

Hoy, hoi. *Gras.*

H o i ende coren can ic ooc maien.

Horae Belg. VI, 90.

Also die seysene mayt dat h o y.

Walew. vs. 10522.

Want sy als h o y stracx worden afgesneden.

Marnix, 1591, Ps. 37.

Hoy, hoey. *Hui, wei.* KIL.

Hoy dorschen. *Den Moriaan wasschen.*

Al draegh ick, wat ick magh, noch deught'et niet met allen,
Mits een die mede draeght, het pack wil laten vallen;
Mijn hulp is mijn belet; mijn troost is mijn verdriet;
Mijn vlijt is sonder vrucht; mijn sweet en gelt'er niet.
Of wel die voren gaet sich quijt ten alderbesten,
't Is al maer h o y g e d o r s t, als 't hapert aen den lesten.

CATS, door D[r]. v. VL. I, 440, a.

Hoyanen. *Geeuwen.* KIL.

Hoydelte. *Hooizolder, hooischuur.* Ibid.

Hoye. *Hoede.* Zy hebben alle die toecomende Christen gemeente geaviseert seer neerstelijc dat zy op haer h o y e soude wesen. ANNA BYNS. Ref. 1602 D. III, Voorrede. bl. 3, v°.

Hoye varen. *Pleiziertochtjes doen, uit den band springen.* Wdb. op BREDERO.

Hoyen. *Grazen.*

Wie isser die nu toonen kan
Die hooghe mueren, 't wijd ghespan
Van 't eertijds over-moedigh Troyen?
Groot Ilion vergheten light,
Zoo doet ooc menich Roomsch gesticht,
Daer op men nu wel ziet gaen h o y e n.

DE BRUNE, Emblemata, bl. 137.

Hoycke, huyck. *Huik, overkleed, vrouwenmantel,* waarvan de beschrijving voorkomt in het Wdb. op BREDERO op bl. 153 en v. Hi heeft een witte h o y k e aen. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. clxix, d. Twerck gaet voert als een luys op een teerighe h o y c k e. MEYER, Oude Nederl. Spr. bl. 36.

Hoyclom. *Hooimijt, hooirook, hooischelf, hooiopper.* Wdb. op BREDERO bl. 501. *Clom* zal wel eene versnelde uitspraak van kolom zijn.

Hoir. *Erfgenaam.* Ende boven deses moest hebben Hertoghe Kaerle inder eeuwigheyt, ende zyne h o i r s het Graefschap van Guynes. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 128, a. De gheerfden adel wert dickwils door de h o i r s zoo bezoedelt of besmeurt, dat zy haer voorzaeten zoo wel ghelijcken, als een mugghe een olyfant. JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 225.

Hoir. Pers. en bez. Vnw. *Haar, hen, hun.*

Nu heeft Clytemestra verstaen
Dat h o i r h o i r man is afghegaen.
Mloep. B. IV. vs. 320.

Tie grave Willem, h ò i r here. Dr. v. VL. Prozast. bl. 5.

Hoyreneer. *Huurder.* Een nieuw huys en is maer deene helft, veel stoffe behoeft den h o y r e n e e r s. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 69.

Hoirye. *Erfenis.* PL.

Hoirick. *Hoek.* Tot allen h o i r i c k e n van den straten. Belg. Mus. X, 112. Elders vindt men **hornick.** Zie dit woord.

Hoyschrick. *Sprinkhaan.* KIL.

Hoysprenger. Hetzelfde. Ibid.

Hoyteem *Hooizolder, hooischuur, hooiberg.* Ibid.

Hock. *Schaapskooi, vogelkooi.* Ibid.

Hocke. *Wapenrok, overkleed van gerechtsdienaars.* Ibid.

Hockel. *Hokje of kleine ruimte tot berging van iets.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Hockelen, hokkelen. *Op eene al te gemeenzame wijze samenzijn of samenwonen.*

Dan zal hy, het hy bloet in't lyf, wel wat te beter h o k k e l e n.
Kl. van Oene, aangehaald in Dr. DE JAGERS Proeve.

Hockelingh. *Onbedreven vrijer.*

Wien zoud de vrijsters tijt met zulcke zotte grillen
En h o c k e l i n g h e n grof dus overbrenghen willen?
RODENBURG, Batavierse Vryagie-spel.

Hocken. *Huiken, nederbukken, duiken, op de hurken zitten.* KIL.

Hocks-hoot. *Okshoofd.* Ibid.

Hold, holdt. *Genegen, gunstig.* Ibid. Zie **Houde.**

Het syn twee dieren die den menschen h o l d t syn, een hondt ende een peerdt. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 37.

Holde, holte. *Gevest, greep van een degen, steel eener bijl.* Ibid. op »*holte*".

Holderboom. *Vlierboom.* Eng. »*elder*". Ook *ahorn, mastboom.* KIL. en PL.

Holdertere. *Vlierboom.* KIL. Tere is boom, Eng. »*tree*".

Holduyve. *Houtduif.* PL.

Holgans. *Zekere watervogel,* bij WEILAND, *hagelgans.* KIL.

Holcke. *Hulk.* Ibid.

Holler. *Vlierboom.* Ibid.

Holm. *Hommel.*

Wanneer de felle bye, geneygt om sich te wreken,
Heeft met haer boose strael een teere maegt gesteken,
Schoon sy de vryster quetst, sy gaet haer angel quyt,
Sy wort een dorre holm, en dat voor alle tijt.
CATS, 1828, 1, 130.

Een tros die noyt een holm oneerlijck heeft bedot,
Van buyten niet geblust, van binnen niet verrot.
Ibid. 1, 229, b.

Holm. *Heuvel, kleine berg.* KIL. en MEYER.

Holm. *Riviereiland, eiland in eene rivier gelegen.* KIL.

Holsch. *Klomp.* Fr, »*sabot.*" KIL. en PL. Dit woord is samengetrokken uit *holt* (hout) en *schoe* (schoen), doch door snelle uitspraak tot eene lettergreep vervormd.

Holstorte, omzetting van *holstrot,* d. i, *Vraat.* KIL.

Holt. *Hout.* Tie oude holte kerke braken tie poerters af. D[r]. v. VL. Prozast. bl. 5.

Holtwegh. *Woud, houtrijke wildernis.*

Zo du ghenoodzaakt bist, een holtwegh onbekend
Doolbaar ghebaent te ghaan, maar datter wel omtrent
Of volk of middel is, het wis-ghaan te bevraghen,
Verzuimstu dat en doolst, bistu ook te beklaghen?
SPIEGHEL, Hertsp. III, vs. 195.

Hom. Hetzelfde als **heym,** dus *woonstede.* KIL.

Homan. *Hoofdman.* Zie **Hoetman.**

Homestide. *Hoogmistijd.*

Op sente Sebastiaens dach
Die doe op enen vridach gelach,
Wel omtrent te homestide.
Limb. B. XII, vs. 1401.

Hommel. *Hop.* Zekere plant. KIL.

Hommeles. *Niet in orde.*

Hoe ister hommeles?
HUYG. Korenbl. 1, 603.

Hommeling. *Vlieg, bromvlieg,* op personen toegepast, *indringer.* Wdb. op BREDERO.

Hommelinghe. *Gebrom van hommels of bijen.* KIL.

Homoet, hoemoet. 1) *Hoogmoed, trots.*

Hem en twivelde niet een bast,
Dat hi yet verrisen soude;
Mer doe die Heer verrisen woude,
Doe was hoer h o e m o e t schier ghedaen.
HILDEG. Ged. bl 56, vs. 43.

Hoe groten h o e m o e t datmen draecht,
Groet ontsich van felre wrake
Dat doet verhoeden menighe zake.
Ibid. bl. 108, vs. 86.

2) *Fierheid, in een goeden zin.*

— hoveerdye stinct voer Gode,
Mer h o m o e t soude ic laten node,
Die voecht zeer waal den vrouwen goet,
Die daer draghen frisschen moet.
Mloep. B. II, vs. 2252, var.

Tscheelt veel h o m o e t ende hoveerde.
Ibid. vs. 2256.

Hompelen. *Strobbelen, strompelen, stronkelen.*

Hy hompelden, hy sprongh en maeckten niet vuel vaarts.
BREDERO, Moortje, vs. 3163.

Hompen. *Afsnijden, afhakken, afslaan, aan stukken snijden.* K.

Hon. In NIJHOFF's Ged. D. I, bl. 131, komt dit woord voor in de beteekenis van *hem*, *hen* en *zich.*

Hond (Op een). *Verloren, zoek- of weggeraakt.*

Al de beleende juweelen zyn o p e e n h o u d.
A. ALEWIJN, Philippijn Mr. Koppelaer, bl. 19.

Honden (Het zal er). *Er zal wat te doen, er zal een potje te vuur zijn, het zal er spoken* Wdb. op BREDERO.

Honderdy. *Troep van honderd man.* U. W.

Hondert here. *Hoofdman over honderd.* Bijb. van 1477. Deut. I, vs. 15.

Hondijn. *Hondsch.*

Half si wi ru ende h o n d ij n.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 117, vs. 1902.

Hondine scoen. *Schoenen van hondenleer.*

H o n d i n e s c o e n sijn sekerlike
Goet ieghen die arthritike.
Nat. Bl. bl. 76, vs. 772.

Hondsbloem. *Herfstbloem.* KIL.

Hondsboom. *Bruine of zwarte elzenboom.* Ibid.

Hondsbremen. *Haagdoorn.* Ibid.

Hondsribbe. *Weegbree.* Zekere plant. Ibid.

Hondsklinck, hongsklinck, hons-klinck. *Fielt, schobbejak.* Wdb. op BREDERO.

Zie HUYG. Korenbl. I, 584.

Ofschoon dit woord door *fielt* of *schobbejak* verklaard is, zoo is echter de grondbeteekenis op vrouwen toepasselijk. Om hier niet te wijdloopig te worden, verwijs ik naar het Akademisch Proefschrift, van Dr. W. L. VAN HELTEN, bl. 59 en v.

Hondskoten, honskoten. *Zekere stof van geringe waarde.*

> In daer en boven het se noch twie Jacken, het ien
> hondskoten, d'ander ferset,
> 't Hondskoten selse werckendaeghs draegen, 't
> ferset heiligen daeghs.
> W. D. HOOFT, Jan Saly.

> Een paer kousen van de Meyt met heur honschoten schort.
> VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, bl. 14.

Zie nog J. S. KOLM, Malle Jan Tot's Boertige vryery, 1662, bl. 1.

Hondsteke. *Teekt* of *hondenluis.* PL.

Hone. *Bedrog, misleiding.*

> Want Huge Capet, Grave van Parijs,
> De mogende was ende seer wijs,
> Onderghinc hem die crone,
> Ende vinghene met siere hone,
> Te Louwen inde vaste stat.
> MELIS STOKE, B. I, vs. 848.

> Ende te Castrichem luste hem das,
> Dat hiere een wijf nam dor haer scone,
> Of dor der toverien hone.
> Ibid. vs. 886.

Meer voorbeelden vindt men o. a. in de Doctrin. bl. 266, vs. 917, Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 73; Walew. vs. 8081. Zie verder op **Hoon.**

Honen. *Bedriegen, misleiden, foppen, in den strik krijgen.*

> Si (de Fortuin) es wandel ende menechfout,
> Hi blijft ghehoont, diere hem an hout.
> Fl. ende Bl. vs. 3196.

> Zubo es van felre maniere
> Beide den mensche ende den diere;
> Van der grote dat een wolf es,

Ghemaent alse een paert, des ŝijt ghewes.
Na menschen luut leert hi ghebaren:
Daer mede h o e n t hi liede twaren
Die wanen dat si een man.
Nat. Bl. bl. 233, vs. 4009.

Zie nog Belg. Mus. IX, 63; Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 488.

Honghere. *Hongerige.*

Het es lof ende ere groet,
Die hant bieden alsoe houde
Hem die verdrincken soude;
Den verdoelden te weghe hulpen
Den h o n g h e r e n den hongher stulpen.
Doctrin. bl. 41, vs. 850.

Dwerckende leven, wildijt weten,
Dats den h o n g h e r e gheven teten.
Ibid. bl. 308, vs. 1782.

Hongerlijn, hongerling. *Bovenkleed*, veelal voor vrouwen, soms ook voor mannen. Haer h o n g e r l ij n was van een gebloemt bleekblaeuw Satijn, omleyt met een groote silvere kant. J. VAN HEEMSKERK, Arcadia, 1663, bl. 26. Tuite-bellen, die niet spreken dan van kragen en h o n g e r l i n g h e n. JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, I, 162.

In plaets van dese py en boeren h o n g e r l ij n.
CATS, 1828, II, vs. 173, b.

Honichroot. *Honigraat.* Dr. VERWIJS. Bloeml. III, 155, vs. 38.

Honk. 1) Van menschen gesproken *huis*, *verblijf*, van paarden gesproken, *stal.* Wdb. op HOOFT.

Wat sal 't goe hertje doen? haer man die blijft van h o n c k,
En by haer is een gast, beleeft, en schoon, en jonck.
HEEMSKERK, Minne-kunst.

Maer waer toe om bewys zoo ver van h o n c k gegaen?
Waer toe hierom gekruist den Wester Oceaen?
J. DECK. Rym. I, 99.

Hy is gehuyst een vijfde worp
Dicht by de wegh van 't eerste Dorp;
Sijn H o n c k dat is verroest en kleyn,
Gantsch uyt en in geheel onreyn.
A. VANDE VENNE, Nieuw Wys-Mal, 1634, bl 47.

2) *Eindpaal*, *grens.*

Zoo strecken 's vyands punten spooren,
Om 't Christelijck gemoed te noopen,

Veel spoediger naer h o n c k te loopen,
De renbaen aller Martelaeren.

VONDEL, door V. L. III, 603, vs. 1366.

Schept moedt, ick zie het h o n c k van mijn gelede smart.

Ibid. V, 482, vs. 1241.

3) Punt waar men telkens op terugkomt, en dus bij uitbreiding *doel-* of *mikpunt*.

Haar kop zal h o n k zyn.

NOZEMAN, Rombout of de getemde Snorker, bl. 21.

Honniesnap. *Zotteklap*, *laffe taal*. Wdb. op BREDERO.

Honten. *Hotten* of *stooten*, *mank of kreupel gaan* even als *houten?*

Ende sijn pert hadde tien stonden
In sijn hoeft wel .XX. wonden,
Ende het was gewont int slinke been,
Soe dat h o n t e in een.

Lanc. II, vs. 27371.

Hontschede, hontschote. *Het aanschieten van een hond* en bij uitbreiding van beteekenis, *beet*.

Een h o n t s c h o t e heeft mi gheraect
Heymelic ende soe mismaect,
Dat se mi onghenoechte gheeft.

HILDEG. Ged. bl. 87, vs. 1.

Vander H o n t s c h e d e.

Ibid. Opschrift.

Hoo. *Hoog*. KIL. MEYER.

Hood. Zie **Hoot.**

Hooden. *Teelballen*. Hoogd. »*Hode*".

Hoedswere. *Hoofdpijn*.

Maria — — die oec har sinne
Bina had verloren, so sere
Had si — — — den h o e d s w e r e.

Lev. van St. Lutgardis, bl. 151, vs. 922.

Hoofd in zee. *Voorgebergte*. KIL.

Hoofdbolinck. *Hoofdpeluw*. Ibid.

Hoefde. *Nagel*, *nagel met grooten kop*.

— clupple haddens alle, tinden
Met grooten h o e f d e n geprikelt.

VAN HEELU, B. II, vs. 6255.

Hoefde (Te) of **te hoofde bringen.** *Ten einde brengen*, *volbrengen*, *voltooien*. Fr. »*mettre à chef*".

Ombe te b r i n g e n e t e h o e f d e
Ene aventure, die si geloefde
Dat nieman dan hi dartoe dochte
Dat hise t e h o e f d e b r i n g e n mochte.
Lanc. II, vs. 22875.

Zie nog ibid. II, vs. 21350, 21357, 21369 en III, vs. 9719.

Hoefde (Te) of **te hoofde komen.** *Iets te boven komen, ten einde komen van iets.*

Gine sulter niet falgieren of,
Die t e h o e f d e selt c o m e n van dingen,
Die de andere niet connen volbringen;
Daer omme heeft u God gesint hare.
Lanc. III, vs. 475.

„Hoe mochti des t e h o v e d e c o m e n?"
Sprac Walewein.
Ibid. vs. 26720.

Hoefdelic, hoofdelinck. *Hals over kop, haastiglijk.* Zie het laatste bij KIL.

Nu maect u henen, ende gaet neder
Den graet; — — — —
Of ic roepe hier sulken binnen
Die u h o e f d e l i k e af sal steken,
Al soude u thersen coppijn breken.
Dr. DE JAGERS Taalk. Mag. III, 194, vs. 260.

Hoefden. *Onthoofden.* Nu selen wi bescriven waromme ende hoe dat Yan Baptista ghevaen was ende g h e h o e f d t. Lev. van Jezus, bl. 85. Doe sprac Herodes ende seide: Yanne Baptisten hebbic don h o e f d e n. Ibid. bl. 86.

Hoefden of **hoofden aen.** *Tot hoofd, aanvoerder of meester aannemen. Zich aan zoo iemand aansluiten, hem gehoorzamen.*

Ic was thoeft van minen magen
Ende si h o v e d e n alle a n e mi.
Limb. B. I, vs. 189.

't Gemeen Volck was blyde datter ymant was daer zy a n h o e f d e n mochten. Clerck u. l. L. bl. 196.

Zie verder VAN HEELU, vs. 7778; Limb. B. III, vs. 254, en B. VII, vs. 398; VAN VAERNEWIJCK, Hist. Van Belg. 1574, fo. 127. d.

Hoofden in. *Zijn begin, zijn oorsprong hebben.*

— — die adre — — —
Die al i n die herte h o o f t.
Rymb. vs. 2770.

Hoofdnaghel. *Schedelhoofdpijn.* KIL.

Hoofdschotel. *Bekkeneel.* Ibid.

Hoofdstuck. *De belhamel, voorganger, aanvoerder.* Ibid.

Hoefmeester. *Grootmeester.* NIJH. Ged. III, 160.

Hoofsaem. *Hoofsch.*

Ghy sijt hoofsaem, van tale snel.
Grimb. Oorl. I, vs. 1987.

Hoefsch, hovesch. *Hoofsch, welgemanierd, al wat goed en edel is, beleefd, hoffelijk.*

Maer wat sal scaden den coninc dat,
Alsic come teneger stat,
Daer ic vende die coninginne,
Die so hoefsch es van sinne,
Datic spreke jegen hare,
Niet stille maer oppenbare?
Karel de Gr. Fr. I, vs. 2010.

Daer waren ridders hovesch ende goet.
Ferg. vs. 5.

In die tente lach .i. maget fiere,
Scone, hovesch ende goedertiere.
Ibid. vs. 2306.

Men leze over dit woord wat Dr. JONCKBLOET daarvan zegt in zijne Beatrijs, bl. 38, en wat Profr. CLARISSE daarvan opheldert in de Heim. der Heim., bl. 202 en v.

Hoefscheit. 1) *Hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid, voorkomendheid.* Ogen die te maten sijn, no te groet, no te cleine, binnen wit alse wolken, met enen cleinen ommeringe ende swart, bediet goede verstannisse ende hoefscheit ende getrouwe. Over de Gelaetkunde 1351, in het Belg. Mus. III, 232.

Pippijn, die ghetrouwe man,
Leerde den jonghelinc voert dan
Alle poenten van wijsheiden,
Van hoefscheden, van sconen seden,
Goedertierenheit in wandelinghen.
Brab. Yeesten, B. I, vs. 344.

2) *Geschenk.* Wat hoefscheiden sy harenrichteren gegeven hebben ende hoe vele. Ibid. D. II, bl. 668. Zy werden feestelyk onthaeld en van wege de stad beschonken met 12 stoopen wyns, boven eene hofschede van 48 ponden. Belg. Mus. VI, 385.

Hoefschelic. Bijw. *Op eene heusche, beleefde, vriendelijke wijze.*

Him wart gheseit in sijn pallas,
Datter eens conincx zone was.
Hij ghinc hem teghen h o e f s c h e l i c,
Ende ontfincken vriendelick.
Mloep, B. I, vs. 677.
Twee bisscoppe heeft hi ghesant,
Die hare bootscappen h o e f s c h e l i k e daden.
Brab. Yeesten. B. V, vs. 2537.

Hoefstol, hoefftstel, hoestel. *Hoofdsom, kapitaal, het blijvend, vaststaande kapitaal.* NIJH. Ged. I, 471, de noot. Ende van deser scout voerscr. als van den h o e s t e l sal en yeghelijc betaelen tot sante Peters misse, enz. NIJH. Ged. III, 41. Zie ook bl. 437 en D. IV, bl. 358, en vooral HALBERTSMA, Aant. P, bl. 154.

Hoeft. 1) *Hoofd.* Passim.

2) *Bekkeneel.*

Doe Albuijn slouch metter hant
Haren coninc doot, ende dranc
Vort meer al sijn leven lanc
Uut sinen h o v e d e, alse ghijt horen
Mocht indie jeeste hier te voren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. XLI, vs. 33.

Hoeft (Over). *Door elkander genomen.* Alse van xxx groter scepe, die here Huge ende Coenraed voirscr. gehuyrt hadden tot mijns heren behoef, elc scip o v e r h o e f t van xc lasten, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 17.

Hoeftbant, oeftbant. *Strook, band, of wrong om het hoofd*, somtijds met goud, paarlen en edelgesteente doorvlochten, waardoor zulk een hoofdsiersel niet zelden tot de kostbaarste tooisels behoorde. Het werd zoowel door vrouwen als mannen gedragen.

Hi hadde een scoen hoeft utermaten,
Blont ende eenen sconen witten hals daer onder,
Daerop een h o e f t b a n t, die een wonder
Coste, eer hi gemaket was.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, bl. 12, a.

Hoefthere. *De overheer, die, bij het voeren van een' oorlog, zijne bondgenooten en helpers voor alle verlies en schade instond.* NIJH. Ged. II, 171.

Hoeftcleet, hooftcleet. In den Ferg. komt dit kleed, dat te gelijk met den horen genoemd wordt, als hoofdbedekking, en in den Walewein als een kleed, waar het hoofd op rusten moet, voor: de beide plaatsen zijn de volgende:

In corten stonden suldi sien
Den ridder vander swarter roken,
Sinen scilt anen sinen hals te broken,
Ende bringen u t h o e f t c l e e t ende den horen.

Ferg. naar het HS. vs. 1133.

Doe ghinc hi slapen houde
Up tbedde, onder di coverture,
Die rikelic was ende goet ter cure;
Soene mochte niet verbetert sijn.
Doe brocht men hem een orcussijn
Ende een h o o f t c l e e t scone ende sochte.

Walew. vs. 2635.

Hooftlaken. Waarschijnlijk zal dit hetzelfde zijn als *hoofdcleet*, want ook hier wordt het met den horen genoemd.

Die riddere hi soude winnen daer
Dat h o e f t l a k e n ende dien horen.

Ferg. vs. 637.

Hoeftlude. *Ambtlieden.* Dat ghij bereet sijt, als onse h o e f t l u d e, u ghebiede van onser weghen, te volghen. NIJH. Ged. II, 26.

Hooftslop. *De opening aan den hals van een vrouwenkleed, waardoor het hoofd gestoken wordt.*

Ghelijc dat hem vrouwen poyen
Met hoornen ende met sloyen
Haer h o o f t s l o p zo wide,
Dat men in elke zide
Hare lijf scouwet an.

Lsp. B. II, C. 7, vs. 9.

Hooftstof. *Hoofdzaak.* Wdb. op HOOFT.

Hooftstuk. *Iets voornaams, voorname* of *belangrijke daad.* Ibid.

Hooftsweer. 1) *Hoofdpijn.* Van tillick imbyten en late huwen en quam noid h o o f t s w e e r e. MEIJER. Oude Nederl. Spr. bl. 69.

Poësij, o die ten eeten
Daeghlijx bij Juppijn gezeeten
'T wellekoomste zelschap zijt,
Dat hem maekt zijn h o o f t s w e e r quijt.

HOOFTS Ged. door LEENDERTZ. I, 237.

2) Bij uitbreiding van beteekenis *moeite.* U. W.

3) *Oneenigheid, hoofdbreking.*

O Ghy edel en ghemeyn ghehoude vrouwen,
Obedieert u mans uyt liefde vol trouwen,

Alle vrouwen moeten haer mans sijn onderdaen,
Wilt crackeel, discoort, twist en h o o f t s w e e r schouwen.
B. HOUWAERT, De Vier Wterste, bl. 823.

Hooftvloedt. *Verkoudheid.* PL.

Hoogh. 1) *Heilig.*

Want een H o g h e Avont was,
Was men vele te blide das.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 1369.

2) *Laat, ver, tegen het einde.*

Te Blancefloer liep si, haer ghesellinne,
Ende seide haer, dat h o g h e waer opten dach.
Fl. ende Bl. vs. 3207.

De dagh verscheen nu h o o g h in lentemaent.
VONDEL door v. L. X, 109, vs. 266.

3) *Hoog geboren; hoog, edel van afkomst.*

Sijn vader es een h o g h e coninc.
Mr. MOLTZER, Bibl. 1868, 1ste afl. bl. 7.

4) *Luid.*

O wie h o e g e was dat crieren,
Daer men wapene sonde anteren,
Beide ten stride ende ten tornoye.
VAN HEELU, vs. 5917.

Hoogh of **hoog zetten.** *Waardeeren, hoog op prijs stellen.* Wdb. op HOOFT.

De leeraer in den kercker
Zent twee leerlingen om bescheit naer Christus af.
Zy vraegen wie hy is. Gy ziet den wonderwercker
Zeght Christus. Gaet, getuight al watghe ziet en hoort.
Hy z e t Joannes h o o g h.
VONDEL, door v. L. X, 97, vs. 6.

Hoochde, hooghde. *Hoogte, lengte.* KIL. en PL.

Mannen van middelbare h o o c h d e. VAN VAERNEWIJCK. Hist. v. Belg. 1574, f°. 139, a.

Zie nog Dboec vanden Houte op bl. 30.

Hoogh- of **hoochdraghent.** *Voortreffelijk.* Wdb. op BREDERO.

Hoochdraghentheyt. *Hooghartigheid.*

'T gheeft my wonder wt wat borsten ghy ghezoghen
Hebt dees h o o c h d r a g h e n t h e y t.
VONDEL, door v. L. I, 90, vs. 1269.

Hoeghe. *Hoogte.* Dboek vanden Houte, bl. 30.

Hoege. *Beraed.* Dit zonderlinge woord komt voor bij NIJH. Ged. III, 121.

Hooghe woorden. 1) *Protest.* Wdb. op HOOFT.

2) *Eed of plechtige belofte.*

Dat ghy — — niet schend uw h o o g e w o o r d e n.
VONDEL, door V. L. III, 682, vs. 941.

Hoechechtich. *Oneffen, nu eens hoog, dan eens laag.*

Crom, h o e c h e c h t i c h ben ic, ende ongheraect.
Nieuwe Werken v. d. M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 226.

Hoecheit. 1) *Hoogte.* Ende haer h o o c h e i t sal sijn dortich cubiten. Bijb. van 1477. Genes. VI.

2) *Plechtig feest.*

Daermen h o e c h e i t hilt ende feesten.
Dboec vanden Houte, vs. 684, var.

Hooghen, hoogen, hogen. 1) *Rijzen, verrijzen.* Wdb. op HOOFT.

Die zonne en hout niet enen pat,
Si h o o c h t ende nedert.
Lsp. B, I, C. 9, vs. 26.

Wanneer die sonne h o g h e n d e is.
BILDERDIJK. N. T. en D. V. IV, 89.

2) *Opsieren, opsmukken, doen uitkomen.* Wdb. op HOOFT.

3) *Ophoogen.*

Ick heb daer stracks een erfje met een emmer as e h o o g t,
En ick brochter gistren op wel drie schooten vol oester-schelpen.
BREDERO, Jerolimo, vs. 1689.

4) *Zich verheffen.* Lacinie h o o g h t recht hier tegen over. VONDEL Eneas 1737, bl. 188.

5) *In hoogte of lengte toenemen, wassen, groeien.*

Bi den bomen, dat secg ic u,
Die hoge wast, ende groyt,
Ende breit ende h o g e t alle iare.
VELTH. Sp. Hist. f°. 447.

6) *In macht of aanzien stijgen, verheven worden.* Also vele als ghij u vernederen kunnet om Gods willen, also vele h o g h e t God in u. Dr. V. VL. Prozast. bl. 43.

Hoe kerstenrijc eerst began
Ende van beghinne voort an
Emmer dijde ende h o g h e d e.
Lsp. B. II, C. 45, vs. 47.

7) *In waarde doen toenemen, verhoogen.*

Heymelicheit ende goeden raet

H o g h e n zeer der minnen staet.
Mloep. B. II, vs. 3800.

8) *Verheerlijken*, *beroemd maken*.

Om te h o g e n e minen name.
Mr. MOLTZER, Bibl. 1870, 2de Afl. bl. 58.

Hoechlic, **hooghlijk**. *Zeer*, *hartelijk*, *vriendelijk*. Die ridder heeft den meester h o e c h l i c ghedanct van sinen leven dat hi doer hem behouden hevet. Gest. Rom. Cap. 102. Voor 't ofschrijven ben ik h o o g h l ij k gehouden in UE[d]. zoone, die danklijk gegroet zy. HOOFT in een zijner brieven.

Hoechliken. Bijw. *Op eene eervolle wijze*, *met eerbetooning*.

Ende sprect hem aldus h o e c h l i k e n an.
Mloep. B. I, vs. 657.

Die coninc — — — —
Deedse halen ende ontbieden
Tsijnre tafel alte male,
Des den here ghenoechde wale,
Ende dede hem h o o c h l y k e n dienen.
HILDEG. Ged. bl. 110, vs. 121.

Hoochloofde. *Hoogloflijk*. Opdat die h o o c h l o o f d e dingen mit vergeetelheyt der menschen nyet verdonckert en werden. Clerk u. l. L. bl. 2.

Hoogh-moede. Bijv.nw. *Grootmoedig* volgens SCHRANT.

En nu daer mijne macht d'heel weerelt heeft gesien,
Meynt David te gaen vrij en 't selve te ontvlien?
Meynt hy te leven soo in zijn' h o o g h-m o e d e lusten?
HARDUIJN, door SCHRANT, bl. 7.

Hoocht. *Top*. Wdb. op HOOFT.

Hooghte. *Grootheid*, *majesteit*, *verhevenheid*. Ibid.

Hoocken. *Jeuken*. KIL.

Hoomoet. *Hoogmoed*. U. W.

So haast sy voort sach comen
Heersucht met Nydicheyt, de Eergier vol van list,
Vlooch sy ten Hemel weer, en liet het Lant vol twist,
Verwart door h o o m o e t s trots om 't ghemeen te bezwaren.
Redenrijcksbergh, bl. 45.

Hoon, **hoen**. 1) *Misdaad tegen de vrijheid* en de allerzwaarste *hoon* is *vrouwenkracht*. HUGO DE GROOT. Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 173.

2) *Bedrog*.

Dus creghen sij hoir rechte loon
Na hoirre valscheit ende h o o n.
Mloep. B. II, vs. 2580.

Die u bedrijcht mit valschen h o o n
Vrilick, hi crijcht daer na sijn loon.

Ibid. vs 8037.

3) *Schade*, *nadeel*, *verderf*.

An die duve men beseft,
Dat si hare somwile verheft,
Om hare plumen te makene scone,
Ende daeraf so comt hare h o n e;
Want alse die havic siet
Dat si hare min wacht dan si pliet,
Ghegrijpt hise onversien.

Nat. Bl. bl. 291, vs. 1100.

Soe doen si hem selven groten h o o n,
Die horen tijt al hier beneden
Dicke leyden in onvreden.

HILDEG. Ged. bl. 124, vs. 88.

4) *Schande*, *smaad*.

Mine viande selen niet dan h o e n
Ende scande hebben.

Nieuwe Werken v. d. M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 198.

5) *Gunst*, *genade*. KIL. MEYER.

Hoonen, **hoenen**. 1) *Beleedigen*, *smaad aandoen*. MEYER.

2) *Onteeren*. Ibid.

3) *Bedriegen*, *om den tuin leiden*. Zie **Honen**.

4) *Gunstig*, *genegen zijn*. KIL. en MEYER.

Hoonre. *Bedrieyer*.

Dus was die h o o n r e ghehoont.

Lsp. B. III, C. 3, vs. 1009.

Hoonsprake. 1) *Lastering*, *naamschending*, *onteering*. MEYER en KIL.

2) *Manschap*, *hulde*. Ibid.

Hoente, **hoonte**. 1) *Bedrog*.

Van deser h o e n t e n worden fel
dAssariene dien van Israel.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. I. 148.

2) *Schande*, *bespotting*.

Ende brincten so te siere h o e n t e.

VELTH. Sp. H. naar het HS. bl. 454.

Hoop (Te). *Te gader*, *te samen*.

Als wy t e h o o p verzuypen.

VONDEL, door v. L. II, 32.

De Zuydt- en Noortzy paren
Zich in dit paer t e h o o p.
Ibid. V, 674, vs. 2188.

Hoop (Te) hebben. *Verwachten, op iets hopen.* Wdb. op HOOFT.

Hoop (Over). 1) *In 't algemeen.* Ibid.

2) *Door elkander gerekend.* D^r. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 68.

3) *Onafgedaan, dat in orde gebracht of behandeld moet worden.* Wdb. op HOOFT.

Hoop (Opten). *Op de menigte.* D^r. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 40.

Hoopelick. *Met hoopen, volop, overvloedig.* PL.

— — — is t'valt om doen veel lichter
Dat mannen manlic wijs, den grooten wereld stichter
Recht lieven, die haar schept en h o o p - l i k weldaad doet.
SPIEGHEL, Hart-Spieghel, 1614, bl. 55, of III, vs. 351.

Hooper. *Ophooper, vermeerderaar.*

Mijn h o o p e r s van verdriet.
JAN ZOET, Olimpias, 1640, bl. 35.

Hoepmaten. *Maten, welke gevuld gerekend werden, als de drooge koopwaren zooveel mogelijk boven den rand opgehoopt waren.* NIJH. Ged. II, 83.

Hoepsel. *Toemaat, toegift.* KIL. Men denke aan *ophoopsel.*

Hoer werc. Lees in de onderstaande plaats h o r d e of h o e r d e w e r c k, dat is *schanskorven.*

Daerna droegense h o e r w e r c
Ende grooten steenen totten mueren
Daer si mede souden rueren
Woerde mense in enigen sinnen
Stormen.
D^r. VERWIJS, Bloeml. II, 110, vs. 93.

Hoor, hoer. *Hun, haar, hen.* Passim.

Hoor, hoer, oir. *Erfgenaam.* KIL.

Soe staerf die edele vrouwe fijn,
Sonder h o e r van haren lichame.
KAUSLER, Reimchr. vs. 5760.
Dat hi dus van der werelt sciet,
Ende sonder h o e r van sinen lichame.
Ibid. vs. 5851.

Hoer (Op). 1) *Ter zijde.* Doe nam Herodes die coninghe o p h o e r. Lev. van Jezus, bl. 17. Doe nam Jhc. sine tuelef apostlen o p h o e r. Ibid. bl. 138.

2) *Verder op.*

Doen moesten si saen trecken op h o e r e
Doer die vrucht van sinen slagen.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 18. vs. 1521.

Want Jhs was ghegaen o p h o e r uten volke. Lev. v. Jezus, bl. 102. Zie nog MELIS STOKE, B. IX, vs. 463 en Lanc. II, vs. 5716.

Hoore. *Oor.* KIL. Die wiert op zijn hooft met huyt ende hayr tot op die h o o r e n ghevilt. VAN HASSELT. op KIL. Die hem selven zynen nose, h o o r e n ende lippen afghesnede hadde. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 41. b.

Hooren. *Doffer.* In de 17[de] eeuw werden de doffer in sommige steden zoo genoemd.

Daer elck wyfjen heeft haer h o o r e n,
En elck h o o r e n heeft syn wijf.
WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 476.

Hooren. Bij KIL. *cessare*, welk woord verschillende beteekenissen heeft, o. a. *ophouden, nalaten, niet voortgaan.*

Hooren. 1) *Behooren, toebehooren.* Wdb. op BREDERO.

2) *Behooren, moeten, verplicht zijn.* Ibid.

3) *Verstaan, begrijpen.*

Verstaet deser bedinghen bediet,
Al en h o o r s t u s e in latine niet.
Lev. van St. Amand. I, vs. 653.

Hoorie, hoerye, hoirye. *Erfenis, erfgoed, nalatenschap.* KIL.

Ende voert over zijns wijfs h o e r y e
Soude hi hebben, gheloves mye,
XM ghuldine alle iare
Van Floreinsen.
KAUSLER, Reimchr. vs. 8921.

Hoorick. *Zeker gedeelte van het hoofd.* KIL.

Hoorinck. *Ruggemerg.* Ibid.

Hoerc. *Hoek.* Ende hi sal hebben .iiij. hoerne, dat es in elken h o e r c enen. RUUSBR. Tab. I, 28, regel 1.

Hoerlodium, horlodium. *Raderwerk, wijzerwerk.* Ende daer is oec seygherwerck of een h o e r l o d i u m, te mael wonderliken ghemaect, ende ghevet sunderlinghen ververliken gheluyt. D[r]. v. VL. Prozast. bl. 73.

Hoorn. 1) *Omhoogstekende punt aan het hoofdhulsel der vrouwen in de middeleeuwen*, waarvan men den vorm zien kan in de platen van de Brab. Yeesten, bl. 379, 386, en verder.

Ghelijc dat hem vrouwen poyen

Met h o o r n e n ende met aloyen.
Lsp. B. II, C. 7, vs. 8.

Dat wijf boven al scoenheyt begheert:
Dat moghedi merken, want si smeert
Haer aenschijn ende hare ghedane
Anders dan God maecte daer ane,
Ende maken h o e r n e twee
Ghelijc enen stommen vee.
Jans Teesteye, vs. 2692.

2) *Macht, sterkte, bescherming, heerlijkheid, eer, waardigheid.* Zie Deut. XXXIII, Kantt. op vs. 17.

Hy is mynen God, dien ick betrou,
Mijn beschermer na mijn verlangen,
Mijn salige h o o r n in mijnen rou.
z. v. n. Souter Liedekens, Ps. 17.

Hoerne. Znw. *Oor.*

Nu sal ic u voert doen gewach
Van dinghen, wet wel, van dien
Niemen tasten en mach no sien,
Maer metten h o e r n e verstaen moet.
Doctrin. bl. 219, vs. 3777.

Hoerne. Werkw. *Hooren.*

Minne beghint voer alle dinghen
Gerne van goeder wandelinghen;
Daer toe van h o e r n e ende van siene.
Ibid. bl. 52, vs. 119.

Hoernec, hoornick. *Hoek.* Ende hi stiet die vier h o e r n e k e vanden huse neder. Bijb. van 1477, Job. I, vs. 19.

Hoerre. *Hoorder.* Een h o e r r e van gods redenen seide, enz. Ibid. Num. XXIV, vs. 4. Waer gheen h o e r r e en is, dair en is gheen afterspreker. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 78.

Hoorsaem. *Gehoorzaam.* KIL.

Hoorsamen. *Gehoorzamen.*

Wilt h o o r s a m e n dyn eendrachtszaet.
Redenrijcks-Bergh.

Hoersamicheit. *Gehoorzaamheid.*

Een heer die sel uut rechter minnen
Gode wesen onderdaen,
Ende sijn prelaten wel verstaen
In gherechter h o e r s a m i c h e i t.
HILDEG. Ged. bl. 72, vs. 51.

Zie ook VAN ITERSON, Stemmen, bl. 40 waar eene andere spelling voorkomt.

Hoorscheit, hoerscheit, herrenscheit, horenscheit. *Woestheid, baldadigheid, boosheid.*

Si en sijn nerghent toe bereyt
Dan tot alre h o e r s c h e i t.
Mloep. B. III, vs. 120, var.

Hi bleef selver in der noot
Mitter pinen vander doot.
Ende alsoe moeten si alle bliven,
Die h o o r s c h e i t ende schalcheit driven.
HILDEG. Ged. bl. 35, vs. 220.

Hoosdrop. *Luifel.* KIL.

Hoese. *Broek in één stuk, die van de lenden tot aan den voet reikt.* Men siet wel ant been, woer die h o e s e toebroecken is. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 62. Weel het can, dien comttet, sachte die schroer, doe wort hem, een olt paer h o e s e n, op een paeschavent, te lappen bracht. Ibid. bl. 24.

Hoesen. *Longen.* Daerom datmen ook alsulcken siecken Dispnaei noemt, welcke door engigheyt der borst en pijpen der h o o s e n den adem met groote moeyte inhalen. BATTUS, Medicynboeck, 1627, aangehaald in de Taal- en Letterbode, 2de Jaarg. bl. 168.

Hoesch. *Hoofsch, heusch, beschaafd, beleefd, vriendelijk*, enz.

Isis was een jonck Romaen,
Sedich, h o e s c h en welghedaen.
Mloep. B. I, vs. 1180.

Want enen here voeght wale
Ghestade ende h o e s s c h e tale.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 88, var.

Hoescheit, hoesscheit. 1) *Beleefdheid, heuschheid, beschaafdheid.*

Nu es dit werc gheindt,
Daer ghi vier boucken inne vindt,
Dierste vander werelt beghinne,
Dander heeft dat middel inne,
Die derde van sconen zeden,
Van h o o s s c h e d e n ende van wijsheden.
Lsp. B. IV, C. 12, Besluit, var.

2) Bij uitbreiding *gift, geschenk, fooi, drinkpenning.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 4 en bl. 77.

Hoesschelic. *Op eene hoofsche, heusche, beschaafde, beleefde wijze.*

Een edel man, wijs ende vroet,
Die h o e s s c h e l i c draghet sinen moet.
Mloep. B. II, vs. 2158.

Hoostel. Eigenlijk *hoogstel,* is een zeldzaam voorkomend woord, dat voorheen voor onderscheiden *wapentuig* gebruikt werd. Zie HUYDECOPER op MELIS STOKE, D. III, bl. 311. CATS gebruikt het in de onderstaande regels vòor *tuig* in het algemeen.

My dunckt, dit eygen woort dat sou men konnen seggen,
Aen hem die schatten vont, en liet den. h o o s t e l leggen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 462, b.

Zie in verband hiermede op **Hoestal.**

Hoot, hoet. *Hoofd.*

In tekene dat Romen albloot
Van al aertrike ware t h o o t.
Lsp. B. II, C. 15, vs. 52.

't Eest of 't volc van Israël Gods gramscap ontvloot,
Wannerse haer h o o t teghen Moysen op-hieven.
ANNA BYNS, Ref. B. I, Ref. 12.

Hoot. *Zekere maat.*

Ic wil gaen sitten voor den tappe
Ende drinken een goet h o o t bi den viere.
Horae Belg. VI, 106.

Hoetcleet. *Hoofdkleed, hoofdbedekking.*

Haer h o e t c l e e t nam si ter stont,
Ende bant voer nese ende voer mont.
Belg. Mus. I, 336, vs. 361.

H o e t c l e d e r van witter siden
Gaf hi hare te dien tiden,
Die si op haer hoeft hinc.
Beatrijs, vs. 281.

Hoetman. 1) *Aanvoerder, kaptein, gezaghebber.*

Als een hoeftrovere, die
Van vele rovers h o e t m a n es.
Doctrin. B. III, vs. 128.

Ten campe met meneghen baren
Quam haer h o e t m a n gereden.
Limb. B. III, vs. 260.

2) *Beheerscher, overste van een volk.*

Dat was een heer van groten prise
Ende h o e t m a n van eertrike.
Alex. B. I, vs. 81.

Gedeon, der Joden h o e t m a n.
Het boec vander Wraken, II, vs. 504.

Hootmoet. Eigenlijk *ootmoed*, hier *vernedering*.

Een dachvaert maecte si te hande,
Ende nam raet met haren lande,
Hoe si mochte wederstaen
Den h o o t m o e t, die haer was gedaen
Met onrechte openbare.

Brab. Yeesten B. VI, vs. 7650.

Hootsheer. *Hoofdaanlegger*.

Die vorseide Wouter van Over Rijn
Bleef oec ghevangen, ende int fijn
Wort hi van den live gherecht,
Om dat hi selve int ghevecht
Met sinen swerde, dat hi trac,
Gosene van den Diesen doerstac,
Ende h o o t s h e e r e was ende principael
Van der saken altemael.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 9761.

Hoetsliede. *Bestuurders*. Also dat aldaer doen van der gemeinre maesscap ghenomen werden ende gecoren h o e t s l i e d e, ende der tijt si leven selen in der voirs. maesscap berichters te wesen. Brab. Yeesten, II, bl. 708.

Hoovaerd, hoeverd. 1) *Hoovaardij*. Passim.

2) *Grootheid*, *hoogheid*.

Ende doen hi geware waert das
Dat Philips anders niet en gheerde
Dan scat ende groete h o e v e r d e
Dachte hi, in sinen moede, enz.

Belg. Mus. X, 333, vs. 958.

Zie verder op **Hovard.**

Hoovaordich, hooveerdigh. 1) *Zich gedragende als van hooge afkomst, van edelen aard, hoffelijk.*

Een ieder was sy lief, door haer manier h o e v a e r d i g.

LEENDERTZ, Hoofts Ged. II, 61.

2) *Prachtig, luisterrijk.*

't H o o v e e r d i g h weefsel van haer sleepkeurs die zoo gloryt
Met 's vyands onderlage is bloedigh gehistoryt.

VONDEL, door v. L. I, 354, vs. 235.

Hop. *Hoop.*

Gerechte h o p en is ghene hone.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 2de St. bl. 64.

Zeer waarschijnlijk eene misstelling.

Hop. Quid?

Den dach lieten si vergaen,
Doe 't avont was, voeren si saen
Toter chiteit al te samen,
Daer al die scepe havene namen.
In dat h o p hebben si se gedeelt,
En tie scepe ghecarteelt.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 975.

Hope. *Hoepel.* PL.

Hopen. *Verlangen, uitzien naar.*

Gelijck een man die al den dach een dresch-acker heeft gheploecht
Met zijn Ossen, en h o o p t na 't avontmael, na rust, spijs en dranck.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 2.

Hopen. *Bij hoopen samenstroomen.*

Licht gheladen als een creeft
H o p e n dese, daermen gheeft
Butter, case, eyer of spec.

HILDEG. Ged. bl. 172, vs. 108.

Hopinghe. *Hoop.*

Want si helpt hem inder noot
Tot eenre onghetrouwer doot,
Ende als die voleyndt wert,
Der h o p i n g h e Gods hi al ontbert.

Die .X. Plaghen, vs. 1614.

Hopluiden. *Hoofdmannen.* Wdb. op HOOFT.

Hoppe. *Vuil, ontuchtig wijf, lichtekooi.* KIL.

My dunct dat (dat het) noch een vuyl h o p p e
Zal worden, eer dat zal eynden dit spel.

Handel der Am. bl. 398.

Hoppel, hoppelkoe. *Bonte koe.* KIL.

Hoppen. *Springen, huppelen.* Ibid.

Hor. 1) *Weg, voort, zoek.* Wdb. op HOOFT.

2) *Weg, heen, verder op.* Ibid.

Hor. *Ruchtbaar, kenbaar.*

J. Dit dient nu straks h o r gemaakt,
N. Ja, maak maar dat het ruchtbaar raakt.

M. ELIAS. De Ontvoogde Vrouw, 1688, bl. 13.

Horn bedor, horen bedor. *Gehoornde kever* of *schaalbijter.* KIL. en PL.

Horber. Eigenlijk **orber**, *nut*, *voordeel.* NIJH. Ged. I, 113.

Hordijs. *Verschansing, borstwering, bolwerk, palissade.* Bij LACOMBE en ROQUEFORT »*hordis.*"

Die coninc leet biden castele,
Sere besach hi die tornele,
Dat h o r d ij s, die hoge zale.
Ferg. naar het HS. vs. 309.

Ende daer geen pauwelioen staet nu
Stont soe starken h o r d ij s.
Lanc. II, vs. 24949.

Hore. *Slag,* misschien *stoot.*

Dan geet, geselle, dat weet wel,
Die wantrouwele dorper fel
Ende gegrijpse in dat haer,
Ende trecse daer met hier ende daer,
Achter huse ende achter vlore,
Ende geeft hare menichge quade h o r e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8882.

Hore. Vnw. *Haar, hare, hun, hen, hunne.* Passim.

Hore (Op). Zie **Op hoer.**

Horeest, horreest. Eigenlijk **Oreest.** Fr. »*Orage*" d. i. *onweer* en bij uitbreiding allerlei *geraas, opschudding, getier, leven, geroep, strijd, verwoesting,* enz.

Die vos hi maecte groot h o r e e s t,
Hi scuerde meneghen te sinen scande,
Bede met pote ende met tanden.
Walewein, vs. 8982.

Dit gheschal ende h o r r e e s t
Was om seghelijns minne aldaer.
Seghelijn van Jher. bl. 46, a.

Zie verder MELIS STOKE, B. X, vs. 708; Lanc. II, vs. 44274; Ibid. IV, vs. 7805; Rymb. vs. 33751.

Horen. *Zuighoren, tuitkan.*

Sint dat h o r e n ende mamme
Die hertoge liet, daer ne sijn amme
Met opvoesterde ende hilt.
Wert beide helm ende scilt
Sinen bal ende sinen dop.
VAN HEELU, vs. 653.

Horen. *Het gehoor.*

Alse die ziele den lichame rumen zal,

So rumen met haer dan al
Dat geestelijc in hem was,
Lucht, vier, h o r e n, stemme, alsic las.
Lsp. B. I, C, 17, vs. 72.

Horen. *Hoek.* MEYER.

Horen. *Gerucht, tijding* (van vijandelijke aantochten). Zie St. Bijb. Kantt. 22.

Siet inden iaer sal dit h o r e n comen, ende na dit iaer h o r e n en de die quaetheit int lant. Bijb. van 1477, Jerem. LI, vs. 46.

Horener. *Horzel, wesp.* KIL.

Horenken. *Laatkop.* Ibid.

Horenken. *Peperhuisje.* Ibid.

Horen-, hoerenmaent, hornmaent. *December.* Ibid. Hoe si in der sevender maent na den Meye, in die h o r e n m a e n t, maken souden alle daghe een hoedekijn. Dr. v. VL. Prozast. bl. 323.

Horenscheit. *Woestheid, baldadigheid, boosheid.* Zie **Hoorscheit.**

Horensteen. *Hoeksteen.* KIL. MEYER.

Horentoren. *Zekere soort van wesp.* KIL.

Horenvisch. *Zwaardvisch.* Ibid.

Horich. *Onderhoorig, dienstbaar, dienstplichtig.* Neemt een ridder een h o r i c h of een eygen man sijn dochter te echte. Mr. EYKE, Spiegel van Sassen van allen Keyserlyken rechten, 1505.

Horingh. *Ruggemerg.*

Vrienden, zijt ghy tafel-wijs,
Eet de vleugels van 't patrijs,
— — — — — — — —
Voorts de lenden van 't konijn,
En den h o r i n g van het swijn.
CATS, door Dr. v. VL. I, 943, c.

Horcken, horken, harcken. *Hooren, luisteren, het oor leenen.* KIL. Eng. »*to hark.*"

Hi wilt hem dienen vorwerd mere
Alse enen sinen gerechten Here;
Scat ende Penninge die (hi) hem boet
Al hemelike, dit h o r k e n doet
Menige diet omme niet dade.
VELTH. Sp. Hist. fo. 92.

Horcken. *De leden samentrekken om zich te verwarmen.* KIL.

Horlement. *Rommelzode.*

Kortomme dat de beurt, de keer en wederkeer

Van all' den horlement der menschelycke zaken,
Zy zyn dan groot of kleen, lofwaerdig of te laken,
Gewyd of ongewyd, staêg staen aen myn bewint,
Gelyck als doi en vorst aen 't wenden van den wind.
DECK. Rym. I, 181.

Horme. *Olmboom.*

Daer si onder ene horme vonden
Enen gewapenden ridder tien stonden.
Lanc. II, vs. 8055.

Horn, horren. 1) *Stuk*, *brok.* U. W. en Wdb. op HOOFT. 2) *Inhoek.*

Maer om et recht bescheit, zoo maakter ierst jou werk of,
Om over ien klein vuur te gaen op et Zuyer kerkhof;
Daer zelje dicht an et dak ien diepe horn zien,
En in die zelfde horn is ien betoverde stien, enz.
Klucht van Oene, 1662, bl. 8.

Horne, horneo, horneck, hornick. *Hoek.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 314; Lev. van Jezus, bl. 39 en 152; VAN HEELU, vs. 2241.

Horne. *Hoeksteen*, met het bijdenkbeeld van *vastheid.*

Ghy sijt (o Godt) mijn trooster in 't swerelts crijt,
Mijn vasticheyt, toevlucht, verlosser, die my bevrijt,
De beschermer en horne mijnder salicheyt.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 32.

Horne. *Het hooren, het aanhooren.*

Verstannesse te menigher stede
Ghevet ten geesteliken horne.
Lev. van St. Franciscus, vs. 245.

Horneo. *Helmpunt, helmspits.* KIL.

Hornick, hornyck. *Kwartier*, *landskwartier.* NIJH. Ged. III, 372 en IV, 133 en 219.

Hornicksteen. *Hoeksteen.* KIL.

Horninck. *Februari.* Dr. DE JAGERS Taalk. Mag. III, 232. KIL.

Hornse, hornsel, hornte. *Wesp, horzel, paardenvlieg.* MEYER. KIL.

Horoley. *Uurwerk.*

Een horoley wel ghemaect,
Van auricalco wel gheraect,
Daer in xij uren bescheiden waren
Soe dat uut elker quam ghevaren
Ridderen, die daer op staken

Ende daden clincken ende craken
Dat h o r o l e y , alst was tijt.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 2756 en 2762.

Horre. *Hoorder.* Lev. van Jezus, glossarium.

Horrelen. Freq. van **Horren.** *Stooten, strompelen.*

Zy h o r r e l t noch gaat mank.
Don Bertram de Cigarral, bl. 93.

Horren. *Hoek.* Wdb. op BREDERO.

Horren. Bijv.nw. *Van hoorn, hoornen.*

Aen eer luchter sijde hinc
Een h o r r e n boge.
Alex. VIII, vs. 148.

Horren. Werkw. *Een snorrend geluid maken.* Zie Dr. DE JAGER, Proeve. Dese twee willens Godts hebbe my altyt int hooft ligghen maelen ende h o r r e n ghelijc eene rosmeule. Ghepredestineerde Dief, 1619, bl. 15.

Horrende. *Wuft, vervliegend, ongestadig.* De h o r r e n d e Fortuin is vermaeckt met hier het zeil in top te haelen en daer te strijcken. VONDEL, door v. L. VI, 443, reg. 2 v. o.

Horri. *Voort, weg.*

Jy sult van avond nog met haar h o r r i gaan.
H. VAN DE GAETE, De Metselaer door Liefde, bl. 74.

Hors. *Paard.* MEYER. Eng. »*horse.*"

Horsamicheit. *Gehoorzaamheid.*

Roc, corde ende nedercleet
Heefti genomen gereet
Ende gaeft den Gods areminc,
Ende seide al dese dinc:
»Dit lenic als enen armen di,
Ende ontfanc dit ooc van mi,
Dor tgebod der h o r s a m i c h e d e."
Lev. van St. Fr. vs. 7569.

Horssebeck. *De rug van een paard.* Eng. »*horseback*".

Want wil u 't Oorloghs beest het h o r s s e-b e c k e bien.
Redenrijck-bergh, bl. 5.

Horsebreker. *Paardberijder.* KIL. MEYER.

Horsel. *Dolle, onstuimige drift.*

Ick weet indienje saeght hoe fel uw wesen stont
— — — — — — — — —
Ghy sout van stonden aen den h o r s e l laten zwijgen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 449, b.

Eigenlijk beteekent h o r z e l paardenvlieg, van h o r s, o r s, dat is paard; maar vandaar ook genomen in den zin van *dolle drift*, *razernij*, omdat de paarden, door h o r z e l e n gestoken, tot dolheid worden gedreven. Dr. DE VRIES.

Men ziet dat deze geleerde het woord h o r z e l, even als KIL., van h o r s afleidt, doch Dr. DE JAGER helt meer over, om het met h o r r e n, dat is *een brommend geluid maken*, in verband te brengen. Zie zijne Proeve van 1832.

Horselen. 1) *Razen*, *tieren*, *twisten*. KIL. MEYER.

2) *Gonzen*, *een brommend geluid maken*. KIL.

Horseler. *Brommer*, *twistzoeker*, *razend*, *tierend mensch*. Ibid.

Horseling. 1) Eigenlijk verwoedheid bij paarden, door den steek van een horzel veroorzaakt, doch op menschen toegepast, *verbijstering*, *razernij*. U. W. en MEYER.

2) *Gegons*. KIL.

Horscht, horst. *Klein boschje*, *bosschage*. Ibid. Of eenige andere dergelyke voegelen — — — to stoeren op den h o r s t. VAN HASSELT op KIL.

Horstront. *Paardevijg*, ook in de beteekenis van een scheldwoord.

> Ende seide: »Quade besceten h o r s t r o n t,
> Hoe sprectstu soe te mi ward?
> Lanc. III, vs. 19744.

Hort. 1) *Stoot*. U. W.

2) *Vlaag*.

> Maer dat was nauw gheschiet, of 't Hemelsch blauw gebou
> Betrock met wolcken droef, de Son beşweem van rou;
> En doen de tranen van de machteloose menschen
> Niet waren sterck ghenoech, om, naer des Hemels wenschen
> Een welgheboren Heer, so treffelijck als hy
> Was in sijn leven, te beschreyen nae waerdy,
> Begon de Hemel selfs, met sulcke groote h o r t e n,
> (Dat elck verwonderd was), haer tranen uit te storten.
> STARTER, Fr. Lusth. ed. 1864, bl. 190.

Hort. Hetzelfde als **Hor** dus *weg*, *voort*, *zoek*.

> Bl. ô Mijne eer!
> Joh. Die 's lang h o r t Kameraad.
> N. HOEFNAGEL, De gestrafte Kantoornar.

Horten. 1) *Stooten*, *voortstooten*. U. W.

> Door den buc h o r t e hi den spriet
> Met al, met den gonfanone.
> Grimb. Oorl. I, vs. 3661.

2) *Zich kanten tegen, zich verzetten tegen.*

Die wil h o r t e n tegen God.
CATS, 1828, I, 84, b.

3) *Met hevige kracht zich voortbewegen.*

Een staerc wint began daer h o r t e n
Die de dure van der porten,
Die bede groot was ende zwaer,
Up dat kint velde daer.
Lev. van St. Fr. vs. 8861.

4) *Tegenwerken, tegenstreven.* Ende ander mannen h o r t e n s e oec daer in. Pass. Somerst. 1489, f°. ij, c.

Horten (Doen). *Stuiten, tegengaan, afweren.* Wdb. op HOOFT.

Horten (Vore). *Aanrennen, vooruitrennen.*

Met enen boge, h o r t e hi v o r e
Op een sterc ors ter core,
Wel ghewapent als een lanthere.
Grimb. Oorl. vs. 3412.

Hortigh. Bijv.nw. *Stuursch, stootend, afstootend, onhandelbaar.*

Met een h o r t i g h wijf gepaert te moeten zijn.
CATS, door Dr. v. VL. I, 447, b.
En stelt u stuer noch h o r t i g h aen.
Dezelfde, uitg. 1828, I, 228, a.

Hortigh. Bijw. 1) *Vlug, snel, rad, vaardig, spoedig.*

Plaets-Turf sal ick h o r t i g h geven.
A. VAN DE VENNE, Holl. Turf, 1634, bl. 41.

2) Met *horten* en *stooten, ongelijk, onregelmatig.*

Siet, of een ackerman twee ossen dede voegen,
Die al haer leven langh te samen moesten ploegen,
En dat noch evenwel het onbedachte paer
Oneenigh in het werck en wedersporigh waer,
Den bouw en sal gewis aen niet één mensch behagen,
Den ploegh sal h o r t i g h gaen, en vry niet sonder slagen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 432, b..

Horts. *Egelzwijn, stekelvarken.* KIL.

Hose. *Laars.* Ibid. H o o z e n zijn by de Westvalingers koussen, en by onze zeevisschers ledere laersen, die de voeten, en bynae het geheele onderlijf tot den broeksbandt bedekken. Naem-lyst achter Comoedia Vetus.

Hose. *Lederachtig omhulsel.* KIL.

Hosele. *Het bovendeel eener been- en dijbedekking.*

Van calf vellen hi ane droech
Enen roc cort toten knie,
Ende .ij. h o s e l e n gebonden ant die.
Ferg. naar het HS. vs. 304.

Om een duidelijk begrip te krijgen van de dracht der h o s e n en h o s e l e n, leze men J. H. HALBERTSMA, Letterk. Naoogst. I, 67.

Hosemond. *Soort van visch.* Uranoscopus. KIL.

Hostaet, hostat. *Hofstad.* NIJH. Ged. I, bl. 112 en bl. 299.

Hostel. *Hotel, groot, voornaam huis.* Wdb. op HOOFT.

Hostelier. *Herbergier.* Inf. bl. 516.

Hot. In de woorden h o t en h a e r, die de karrelieden bezigen, beteekenen zij *rechts en links.*

Sotkens voeghen hem by sottinnekens,
Die nauwelijck en weten h e r of h o t.
ANNA BYNS in het Belg. Mus. IV, 88.

Dat is: die nauwelijks het onderscheid weten tusschen rechts of links. WILLEMS verklaart dit: die *weten van her of afkomst.*

Hotgaek. *Hop.* Zekere vogel. KIL.

Hotte. *Mars of draagkorf; mand die men op den rug draagt.* Fr. »*hotte*". Ibid.

Hotten. *Gelukken, slagen.* Wdb. op HOOFT.

Hottener. *Priester, die de heiligdommen van sommige goden of godinnen in een kistje droeg.* KIL.

Hotwegh. Volgens HOEUFFT (zie Bred. Taaleigen) zou door dit woord, de weg ter rechterhand, moeten verstaan worden.

Ghi zijt ter slinker hand verdoolt: om die te schouwen
Geen rechter h o t w e g h voeght, maar 't middelpat te houwen.
SPIEGHELS, Hertsp. 1730, bl. 79.

— — — Dees h o t-w e g h ten verderve
Bracht Adam in den dood.
Ibid. bl. 117.

Volgens P. VLAMING echter zou het een *oneffen, strompeligen weg* beteekenen, en dit is ook mijn gevoelen, waarvoor de volgende regels, dunkt mij, genoegzaam pleiten.

Bezinningh, d'eerste trap die vrijt van zonde schennis,
Verdruktet misverstand, en grond-vest beter kennis:
Zy rokt u van de h o t w e g h, wijst een beter pat,
Dat eerst zwaar ganghbaar scheen, dit toont zy gangbaar plat.
Ibid. bl. 136, vs. 127.

Hou. *Slag.*

Ende gaf hem enen aefschen h o u.

Rein. door WILLEMS, vs. 7071.

Hou. *Onderhoud*, *al het noodige.* Wdb. op HOOFT.

Houaer. *Ooievaar* KIL.

Houd, **hout.** *Gunstig*, *genegen*, *getrouw.* KIL. MEYER.

Die gherne minen wille doet
Dien dragic emmer h o u d e n moet.

Belg. Mus. VI, 94.

Zie nog Dr. VERWIJS, Wap. Martijn, bl. 45, vs. 963; Nat. Bl. bl. 23, vs. 221.

Houde. Znw. 1) *Trouw.*

Want si en aldus minnen woude
Al hoer daghe mit goeder h o u d e.

HILDEG. Ged. bl. 143, vs. 86.

2) *Liefde*, *gunst*, *genegenheid.*

Here moegdire mi raet toe geven
Ende ic gewinnen mochte u h o u d e.

Fl. ende Bl. naar het HS. vs. 2326.

— — — Dats waer
Hets jeghen redene ende alte swaer
Jeghen recht ende jeghen wet,
Ende onbehoerlijc daer toe met
Dat enech mensche soeken soude
Ane sinen viant troest ende h o u d e.

Meliboens, vs. 3389.

Zie verder Caerl ende Eleg. vs. 147; MAERL. Sp. H. 8o. ed. II, bl. 347, en bl. 438; Wapene Martijn, Coupl. 54.

Houde. *Behoud*, *behoudenis.*

O boem, heilecheden vul,
Twi was ic ye soe dul,
Dat ic op di sitten soude?
An di zal, om onze h o u d e,
Die Gods sonc hanghen.

Dboec vanden Houte, vs. 606, var.

Houde. *Peul*, *schil*, *bast*, *hauw.* MEYER.

Houde. *Handvatsel*, *oor.* KIL. MEYER.

Houde. *Draaiwind*, *wervelwind*, *dwarlwind.* KIL.

Houde. *Recht om den koop terug te trekken*, *te vernietigen.* Ibid.

Houde. *Bescherming.*

Die wuwe dwanc die duven sere,

Doe ginghen si soeken .i. andren here,
Den havec baden si dat hi soude
Hem ontfaen in sine h o u d e.

CLIGNETT, Fabel XXVI.

Houde. *Hulde.*

Doe quamen dIsraelsche oude
Te Davite ende swoeren hem h o u d e.

Rymb. vs. 9982.

Houde. Bijv. nw. Hetzelfde als **Houd.**

Houde. *Spoedig*, *dra*, *terstond*, *haastig.*

Alse dat men den camp vechten soude
Quam die Hertoge also h o u d e
Met sinen Kempe.

VELTH. Sp. Hist. f°. 41.

Men groeffene niet so h o u d e.

Alex. VII, vs. 795.

Zie nog Walew. vs. 2086; MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. III P. V B. XIIII, vs. 50.

Houden. 1) *Weêrhouden.* U. W.

Maer daer h i l d e n e doe Daniel
Dat hi niet voort ne ghinge.

Rymb. vs. 17058.

2) *Bezitten.*

Conincg Minos was zijn vader,
Die tlant van Creten h i l t algader.

Mloep. B. I, vs. 1860.

Salaphas hiet die sevende sone,
Ende dese en h o u t no lant, no stede,
Maer sine broeders geven hem mede
Alle iare .II. scone part.

VELTH. Sp. Hist. f°. 10.

3) *Staan*, *zich bevinden*, *zich ophouden.*

Doe sloech hi enen slach so sere
Opten swarten, die vor hem h e l t.

Caerl ende El. vs. 422.

Doe docht den coninc scande
Op enen te slane, die voor hem h e l t.

Ibid. vs. 442.

Zie nog Seghelijn van Jher. f°. 37 a en f°. 37, b; Mr. Moltzer. Bibl. I en III Afl. bl. 117 en 173.

4) *In leen houden.*

Oec moetti mi te manne ontfaen ,
Van u moetic h o u d e n mijn goet.
Ferg. naar het HS. vs. 4867.

5) *Onderhouden*, *opkweeken*, *opvoeden.*

Ic wilne h o u d e n ende hem doen ere
Ende gheven hem rudders ende ghersoene.
Walew. vs. 5406.

Sint dat horen ende mamme
Die hertoge liet, daer ne sijn amme
Met op voesterde ende h i l t
Wert beide helm ende scilt
Sinen bal ende sinen dop.
VAN HEELU, vs. 655.

Ic was cleen ende ionck van oude
Als ic te h o u d e n wert gebracht daer.
Seghelijn van Jher. f°. 7, a.

6) *Behouden*. U. W.

7) *Standhouden*, *de bovenhand behouden*. Wdb. op HOOFT.

8) *In bewaring houden. In bewaring nemen.*

H o u t hier weder desen brieff
Daer dijn sekerheide an staet.
HILDEG. Ged. bl. 147, vs. 354.

9) *Tegen ramp of leed behoeden*, *beschermen.*

Voert my gevaen met u te lande,
Ende h o u t my voor mine viande.
VAN HEELU, vs. 6068.

God h o u d e u, seit hi live here.
Lanc. III, vs. 4763.

10) *Doorbrengen* (van den tijd gesproken).

Alsi haer joget in onvreden
Ende in wapenen hebben g e h o u d e n,
Queelen si dicke inder ouden.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XIII, vs. 7.

11) *In stand houden.*

God, — — — diet al h o u d t ende regneert.
Jans Teesteye, vs. 1649.

Zie ook Ibid. vs. 1617.

Houden (Tale). *Gewagen*, *vertellen.*

Nu latewi die tale staen

Van Lancelote, ende anevaen
Van Bohorde te houdene tale
Ende van Hestore alsoe wale.
Lanc. IV, vs. 3535.

Houden (Iemands woord). *Voor een ander het woord opvatten, een ander voorstaan, aanbevelen, in diens voordeel of lof spreken.* Wdb. op HOOFT.

Houden (De handen t'huis.) *Zich inhouden, zich onzijdig houden, zich van iets aftrekken.* Ibid.

Houden an enen. 1) *Verhalen op iemand.* D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 451.

2) *Iemand aanhangen, iemand tot hoofd, tot leider aannemen.* Ende aldus bedroech dese gokelaer die sarracenen, ende si hilden an hèm, ende si wonnent rijck van persen ende van oestryke tot alexandrien. Pass. Wijnt. f°. lxxj, c.

Houden (Oorlog). *Oorlog voeren.*

Enen bailliu, enen getrouwen,
In Arleblanken, hi beval
Ghene orloghe te houdene al.
MAERL. Sp. H. 4°. III P. IV B. VIII, vs. 8.

Houden vore. *Onthouden.*

Weet dat si in groten sunden sneven
Die hem den loen, dien si hen souden gheven,
Afbrekén ende houden vore.
Die .X. Plaghen, vs. 1663.

Houden. *Houwen, hakken.* Wdb. op BREDERO.

Houden, steken ende slaen.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 6029.

Om marmorstenen te houden. Pass. Wijnt. 1480, f°. xlij, a.

Houden. *Verouden.*

Die tijt dede onse voerders houden.
KAUSLER, Die Rose, vs. 370.

Die tijt hout keyser ende coninc.
Ibid. vs. 372.

Houdende aan. *Gericht aan.* Wdb. op HOOFT.

Houder. 1) *Overste, prefekt.* KIL. MEYER.

2) *Verweerder*, in tegenoverstelling van aanklager.

Hi is wijs die ondertast,
Alsmen hem een zake vraecht,
Nader clachte die is gheclaecht,

Off nae des **h o u d e r s** wederwoerde,
Alle dinc van egghe toire,
Wat die beste reden si.

HILDEG. Ged. vs. 177.

Houder. Bijw. *Eer, liever.* Van den Leeuw sprekende, zegt MAERL.:

H o u d e r hi oec den man doot
Dan twijf.

Nat. Bl. bl. 145, vs. 2163.

Daventure es so beraden,
Dat soe haer goet den quaden
H o u d e r gevet dan den goeden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XII, vs. 37.

Houdevare. *Ooievaar.*

Ic hoorde segghen in een wile,
Maer ic hilt al over ghile,
Van een bonten h o u d e v a r e.

Belg. Mus. III, 236.

De beide woorden b o n t e h o u d e v a r e hadden vroeger ook de beteekenis van *hoorndrager*, zie slechts eenige regels verder.

Houdseligh. *Beleefd, spraakzaam, vriendelijk, heusch, hoffelijk.* KIL.

Houdt. *Ziedaar.* Fr. »*tenez, voilà.*"

H o u d t vrient, daer es gelt.

Esmoreit, vs. 200.

Houcte. *Halvemaansgewijze, eenigzins met hoorns of kromme uiteinden voorzien.*

CC scilde van finen goude
Dedi maken, want hi woude
Sine coninclike gewelt
Cont maken, so dat mer aftelt
In menech lant, in menech stede;
Ende CCC andere scilde mede, — — —
Ghescepen na een manekijn
Somech h o u c t e, somege ront.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. 1 P. II B. XXVII, vs. 13.

Hout. 1) *De houten toestel of affuit, waarin tijdens de oorlogen in en omtrent het jaar 1400 en vroeger de steenbus gelegen was.* Dr. VERWIJS, De Oorlog. van Hert. Albr. bl. 276.

2) *Het kruishout.*

Met sinen h o u t e so sal hie
Breken onse vaste prisoen.

Alex. X, vs. 262.

3) *Boom.* Waer om hevet u god geboden dat gi niet en sout eten van alle dat hout des paradijs? Dat wijf antwoerden den serpent: »Wij eten vanden vruchten der h o u t e n die inden paradise sijn." Bijb. van 1477, Gen. III, vs. 1 en 2. Waer om heeft u god verboden dat ghi niet eten en soudet van den h o u t e der wetentheit des goeds ende quaets. Spieghel der Volcomenheit, f°. 230.

4) *Bosch.* Wdb. op HOOFT.

5) *Lans, piek.* Ibid.

Houten, houtten. *Hinken, kreupel gaan, mank gaan.* KIL.

> Op een perdekyn, dat was roet,
> Quam si gereden, dat mager was,
> Ende dat h o u t e oec, syt seker das,
> Achter ende vore herde sere.
>
> VELTH. Sp. H. f°. 104.

Som waren blint, som h o u t e n d e ende manc. Lev. van Jezus, bl. 101. Zie verder Walew. vs. 1370; Rymb. vs. 2628.

Houten aensicht. *Stijve klaas, uitgestreken gezicht.* Wdb. op BREDERO.

Houters. Deze meervoudige vorm van h o u t komt meer voor, doch zijne beteekenis in de aangehaalde plaats is mij echter duister, en geen wonder, dewijl bijna elke regel van dit boek eene zinspeling bevat op personen, zaken en feiten, behoorende tot het begin der 17de eeuw. Zoo worden daarin o. a. ERASMUS *de Rotterdamsche Timmerman* en de Jezuiten *Hoveniers* genoemd.

> 'T stercke beest dat is den Os.
> 'T is van h o u t e r s ongekorven:
> Waer het beter 't waer bedorven.
>
> Comoedia Vetus, 1718, bl. 65.

De eerste druk van dit werk is van het jaar 1612.

Houve. *Woning.* MEYER.

Houw, hou. 1) Eigenlijk *het aansporen tot den arbeid.*

2) *Geschreeuw van zeevarenden, om zich op te wekken*, of *de daad van den officier der roeiers, als hij met een hamer de maat sloeg, opdat zij hunne riemen te gelijk zouden opbeuren en te gelijk zouden laten vallen.* KIL.

Houw, hou. *Kost, verzorging.* Hy gaf eens zo veel huur als een ander en den vollen h o u w. JOAN PLUIMER, Buitensp. Jaloersche, 1681, bl. 7.

> Ik heb er doorgaans de vryen h o u.
>
> J. VAN PAFFENRODE, Filibert, 1657, bl. 22.

Houw. *Verblijf.* U. W.

Houw. *Hooi.* PL.

Houw. *Recht om, onder zekere bepalingen, in een bosch te kappen.* Wdb. op HOOFT.

Houwbaer. *Huwbaar.* PL.

Houwe. *Houweel, spade.* KIL. Men zeght, dat het veld zwacker als den boer moet zijn: zoo moet ghy oock stercker als dat zonde-veld wezen, en met de handen en de h o u w e het zelve zoo vermoeyen dat het machteloos is, om onkruyd voort-te-brenghen. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 54. Item vij h o u w e n om in d'eerde te houdene. Belg. Mus. III, 381.

Houwe. *Draai-, dwarl-* of *wervelwind.* KIL.

Houwe. *Hooi.* KIL.

Houwe. *Bast, schel van peulgewassen.* PL.

Houwe. *Schel of vlies op het oog.* KIL.

Houwelick. *Huwelijk.* Passim.

Houwelicken. *Huwen.* Passim.

Houwen. *Huwen.* Wdb. op HOOFT.

Houwen. 1) *Houden.* Wdb. op BREDERO.

2) *Weêrhouden, beletten.* Ibid. bl. 501.

> Wat h o u w t my dat ick u niet by de beenen vat,
> En toets eens aan de Rots u kranckheyt en mijn krachten.
> BREDERO, Rodd'rick, 1616, bl. 56.

Houwer. *Spitter, graver, delver.* KIL.

Hovaard, hovard, hoverde. 1) *Hoogmoed, trots, hoovaardij.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

> Ontwaakt rechtveerdig Richter van de gantsche Aard,
> Vergeld de trotzen hare trotsheyd en h o o v a a r d.
> CAMPH. Stichtel. Rijmen, 1694, bl. 376.

> En ghy h o v a a r d en overmoedt,
> Hoe kunt ghy 's menschen bloedt ophissen.
> HOOFT, Ged. f°. 51.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 46, vs. 14; ibid. II, 367, vs. 92; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 167.

2) *Praalzucht en praal in kleederen* volgens HALBERTSMA. Zie zijne Aant. op den Sp. Hist. bl. 50.

Hove lants. *Landhoeve.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Álbr. bl. 190.

Hove (Te). *Onder, onder de kim.*

> 't Eerst dat t e h o v e was de mane.
> BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 981.

> Mar die sonne — — —
> Snelde — — t e h o v e wart.
> Alex. IV, vs. 1147.

Van daer die sonne riset
Altoe daer si gaet t e h o v e.
Ibid. VI, vs. 3.

Hoveeren. *Feestvieren*, *vroolijk zijn.*

— — — zyn h o v e e r e n
Hy schorste en vaste.
VONDEL, door V. L. II, 72.

Hovegh, hovesch. *Hoofsch*, *beleefd.*

Ay seker, riddere ende goet man,
H o v e g h ende godertiren allen tyt.
Lanc. IV, vs. 10451.

Some die liede, sonder waen,
Die h o v e s c h sijn ende wel geraect.
Alex. I, vs. 9.

Zie nog Ferg. vs. 5; Lsp. B. III, c. 2, vs. 84; Rein. vs. 1221; Heim. der Heim. bl. 95, vs. 1622.

Hovel. 1) *Heuvel.* KIL.

2) *Schaaf.* Ibid.

3) *Bult.* Godevaert mitten h o v e l. VAN HASSELT op KIL. Nu so is een cameel meerder dan een paert ende dat heeft een h o v e l op den rugghe die is ghescapen als een sadel. Dat Vader Boeck f°. lxxxviij, b.

Hovelen. *Opzwellen*, *opbulten*, *oprijzen.* KIL.

Hovelieren. Hetzelfde als **Hoveeren.**

Hoe dunct u dat ic h o v e l i e r?
Dr. VERWIJS. Van Vrouwen ende van Minne, VII, vs. 200.

Hoven. 1) *Spijzen toebereiden*, *in orde brengen.* Wdb. op BREDERO.

2) *Een hoofsch*, *weelderig en lustig leven leiden*, *feestvieren*, *zich met de schoone sekse vermaken.*

Maer nemmermee en willic h o v e n,
Met eneghen wive die nu leeft
Ofte die de werelt binnen heeft.
Esmoreit, vs. 542.

Wat ghi begheert wil ic u loven,
Op dat ic met der maecht mach h o v e n
Op mijn camer ic ende si.
Lantsloot, vs. 201.

3) *Het hof nabootsen*, *den hoveling spelen.* Soo verbranxt as ick h o v e n kan, wie sou mijn daer voor ansien. J. STARTER, Daraide, 1621, bl. 28.

De rouw, die alzoo qualijk h o o v e n
En passen haren gang kan na gevcinstheidts ry,

Te dwingen binnewaarts, enz.

HOOFTS Ged. door BILDERDIJK, I, 69.

4) *Huisvesting verleenen.*

Kouwd was hy wie my h o o f d e.

VONDEL, door V. L. II, 62.

Senacherib ontzey al wie my h o o f d e.

Ibid. II, 94.

Zie nog Vaderl. Mus. III, 26; HUGO DE GROOT, Bewijs enz. 1652, bl. 3, reg. 23 v. o.

5) *Wel onthalen, opdisschen.* Wdb. op BREDERO.

Hoven. *Hovenieren.* KIL.

Hovenieren. *De spijzen gereed maken, opdisschen, de betrekking van hofmeester waarnemen.* Wdb. op BREDERO.

Ja 'k mocht gaen H o v e n i e r e n
Op Bruyloften.

JAN ZOET, Clorinde, 1640, bl. 29.

Hovenierschap. *De betrekking van hofmeester.* Wdb. op BREDERO.

Hover. *Bult.* Godevert mit den h o v e r. Dr. v. VL. Prozast. bl. 128.

Hoverde. 1) *De bloem, de adel.*

Bedie daer es die h o v e r d e al,
Ende hare macht groet ende smal,
Van ridderscepe menegerhande.

Lanc. IV, vs. 7655.

2) *Fiere moed.*

Maer hem wert die h o v e r d e,
Eer hi keerde weder, geloent
Te Tielle.

VAN HEELU, vs. 3016.

Hoverdech, hoverdich. *Zijne waarde gevoelende.*

Daernes so h o v e r d e c h no so mare
Onder al dat griecsce here.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. I, bl. 219.

d. i.: Niemand gevoelt zoo zijn waarde noch is zoo vermaard.

Hoverdecheit. Hetzelfde als **Hoverde**, namel. *de bloem, de aanzienlijksten.*

Daer es die h o v e r d e c h e d e
Van algader Rome der stede.

Lanc. II, vs. 34168.

Hovere, hoverer. *Lekkerbek, smuller.*

Al eest een dronckaert, een brasser, een h o v e r e.

ANNA BIJNS, Ref. 1548, D. II, 149.

Hoveren. 1) Frequentatief van h o v e n en dus: *feestvieren, een lustig leven leiden, vroolijk zijn*, enz. Wdb. op HOOFT.

Ende haren tijt dan gaen leiden
In weeldigher ledicheiden,
In eten, in drincken ende in feesteren,
In bruloften ende in h o v e r e n.

Lsp. B. IV, C. 5, vs. 18.

Men ghinc daer hoven ende h o v e r e n.

HILDEG. Ged. bl. 23, vs. 165.

Zie nog Gesta Roman. Cap. 9; Doctrin. bl. 55, vs. 171; Jans Teesteye, vs. 3224.

2) *Hoofsch, hoogst wellevend zijn.*

Ick ben wat plat en plomp, ik weet van geen h o v e r e n.

DECK. Rym. II, 12.

Hoverhoricheit. *Ongehoorzaamheid, overtreding, vergrijp.* Wi Lodewijc — — — doen te wetene allen lieden dat ute dien dat onse stad van Antwerpen langhen tijt met ruerringhen, met wapeninghen ende met misseliken horribelheden ende h o v e r h o r i c h e d e n haer swaerlike ende grotelike mesleet hadde, enz. Brab. Yeesten D. II, bl. 581.

Hoveringe. *Feestviering, verlustiging, eet- en drinkvreugde.* Wdb. op BREDERO.

Hovesch. *Hoofsch, beleefd, beschaafd.* Zie **Hovegh.**

Hovescheyt, hovescheit. 1) Dit woord had eene tweeledige beteekenis, vooreerst gaf het *hoofschheid, beleefdheid, welgemanierdheid, al wat goed, schoon en edel was* te kennen, als:

Andromaca hiet her Hectors wijf,
Die scoenste die doe hadde lijf,
Soe edel was si, ende wel gheboren,
Van h o v e s c h e i d e n hadde si, enz.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, bl. 27, vs. 2275.

Dats prijs, recht ende h o v e s c h e d e
Sen te legghene an waerhede.

Vanden levene Ons Heren, vs. 27.

En ten tweede beteekende het ook *Galanterie.* Hierover is na te lezen Dr. JONCKBLOET, in zijne Beatrijs, bl. 38 en 39, en Mr. MOLTZER, Bibliotheek van Ned. Lett. 1ste Afl. bl. 101.

Hoveschede (Op of up). *Op eene minzame, welvoeglijke wijze.*

Een roec wilde .i. feeste houden.
Hi bat den voglen, dat si souden
Met hem eten o p h o v e s c h e d e.

Esopet, Fabel 22.

Nu biddic ju op hovescede
Dat ghi mi laet hier binnen bliven.
Walew. vs. 6282.

Hovescheliko. *Beleefdelijk, vriendelijk.*

Si gheboghen tote hem hoveschelike.
Lsp. B. II. C. 36, vs. 1315.

Als die messe was ghedaen
Es hi toter abdissen ghegaen,
Ende gruetese hoveschelike.
Belg. Mus. I, 332.

Hovescher (In) of **huescher vanghenisse.** *In ongeboeide gevangenis.* NIJH. Ged. II, 275.

Daer hy in huesscher gevangenisse gehouden wort. Clerk u. l. L. bl. 64.

Hovet. *Hoofd.* Passim.

Hu. *Houw.*

Her Wouter gaf enen hu,
Ende sloech enen datti hem cloofde
Die meeste helft van den hoofde.
Grimb. Oorl. I, vs. 3757.

Hu, huw. *Geschreeuw, geroep, oorlogskreet.* Fr. »*hue, huée*".

Groot es 't ghecri ende oec de hu.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 88, vs. 1199.

Up hem gaven si .i. hu.
Ibid. II. 95, vs. 161.

Hubbelen. *Huppelen.* KIL.

Hube, huben, huyben. *Uil, nachtuil.* Wdb. op BREDERO.

Een huben broet een uyl.
R. VISSCHER, Sinne-poppen, 1678, bl. 104.

Want een huben broet een uyl.
CATS, door Dr. v. VL. 1, 217, b.

Huberon. *Hoppe.* Zekere vogel. KIL.

Hudach. *Trouw-* of *huwdag.* Niemant en sal synen hudach oft sterfdach oversitten. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 89.

Huden. *Hoeden, bewaken.* Ende als hi sach die erde beven ende al dat wonder dat daer gheschidde, so wart hi harde sere ververt, ende oec alle deghene die bi hem stonden ende hudden Jhm. Lev. van Jezus, bl. 231.

God hude ons jegen sduvels vloec.
Lanc. III, vs. 26980.

Huden. *Heden.*

> Jhesus sprac: Du salte, dat segghic di
> H u d e n zijn int paradijs met mi.
> Lsp. B. II, C. 36, vs. 726.
>
> Dat h u d e n misset, dat raket morghen.
> Mloep. B. I, vs. 467.

Huden. *Verbergen.* Doe hem die zoen sach, toech hi die gans van den vuer ende h u d e s e in die camer. Dr. v. VL. Prozast. bl. 295.

Hudsen. *Oude lompen, lorren, vodden.* KIL.

Hudsen (In de) zijn. *In de plunje, gekleed zijn.* Dat zy in de h u d s e n zijn voor dat de wijzer op en neer staet. J. DE BRUNE, Banck.-Werck. 1660, II, 195.

Huede. *Hoede.* KIL.

Hueden. *Hoeden.* KIL.

Huefsch. Zie **Hovesch.**

Huefscheit. Zie **Hovescheit.**

Huefschelic. Zie **Hoveschelike.**

Huefthere. *Overheer, bij het voeren van een oorlog.* NIJH. Ged. II, 171.

Huege. *Geheugenis.* Int boec der ewigher h u e g e n. Belg. Mus. VIII, 275.

Huegen. *Verhoogen, versterken, verbeteren, opluisteren.*

> Om hem te starcken ende te h u e g h e n.
> Mloep. B. II, vs. 1748.

Hueck. *Huig in de keel.* KIL.

Hueken, huecken. *Bokje.* Onse heer ihesus xpus wert gheheten dat alre suetste h u e c k e n van den bocken. Sp. der Volc. fo. 205. Ganc totten cudde ende brenct mi twe die beste h u e k e n. Bijb. van 1477, Gen. XXVII.

Huelfte. *Klomp, holsblok.* KIL.

Huen, huwen. 1) *Beschreien, met rouwgebaar ten grave brengen.*

> Eerlijc, na landsheren doene
> Was des hertoghen sone, die coene,
> G h e h u u t ende ghedaen ter arde.
> Walew. vs. 9071.

2) *Schreeuwen, misbaar maken, uitjouwen.*

> Hem volgeden wel .c. robaude doe,
> Die op hem h u w e d e n ember toe.
> Lanc. II, vs. 21621.
>
> Doe begonsten h u w e n gereet
> Die dat saghen.
> Ibid. vs. 25817.

Huesch. *Beleefd.* Hetzelfde als **Hovesch.**

Huessche woerden costen niet.
HILDEG. Ged. bl. 242, vs. 110.

Huet. *Hoofd.*

Daer steet dat huet van allen kerchen,
Jherusalem, daer nu te tiden
Die heidene ute ende in riden.
Alex. B. VII, vs. 1157.

Huet ende hout. *Herwaarts en derwaarts.*

Men trectene huet ende hout.
Lev. van St. Franciscus, vs. 5359.

Huevel. Hetzelfde als **Hovel**, namel. *bult*, *bochel.*

Ic zie some met widen cuevelen
Crom gaen gelijc huevelen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXVII, vs. 36.

Hufte. *Heup.* KIL.

Hugghen. *Aanmerken, gadeslaan, opmerken*, *overwegen.* KIL. MEYER.

Huggher. *Aanmerker, opmerker, waarnemer.* Ibid.

Huggheren. *Huiveren.* KIL.

Huggherigh. *Huiverig.* Ibid.

Hucht. *Struik* of *heester.* Verklaring van VAN LENNEP op het woord »gehuchtich". Zie VONDEL, D. I, 98, vs. 1515.

Hucht. Quid? HONDIUS klagende over veler dwaasheden, vooral in wat aangaat de kleeding, zegt:

Om haer hemde te verluchten
Door haer mouwen, op en neer,
Borst en mouwe en alle huchten
Kerven open even seer.
Moufe-schans, bl. 509.

Huy. *Hooi.* KIL.

Huyd, huyden. *Heden, van daag.* Ibid.

Huyden. *Hoeden, bewaken, voor iets zorgen.* Ibid.

Huyder. *Uier, speen.* Ibid.

Huyderen. *Het opzwellen der uiers bij het eindigen der dracht.* Ibid.

Huyen. *Heden*, om het rijm. Zie **Kroelen.**

Huyen. *Wegnemen, rooven, stelen?*

Hoort vrienden, seyd' ick, spijs en dranck isser ghenoech onghelogen,
Dus mijdt dees ossen dat wy niet quaets en ghedoghen;
Ick weet dat dit vee de Son behoort, hem machmen niet huyen.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 82 v°.

Als in den laatsten regel het voornw. *hem* betrekking heeft op Son, zal huyen waarschijnlijk eene andere beteekenis hebben.

Huif, huive. *Kap*, *hulsel* namelijk voor vrouwen.

Want soo daer is een slechte duyf,
Die nau en kent haer doecken-huyf,
Die in haer gaen, en al haer doen,
Is raeu en uytter-maten groen, enz.

CATS, door Dr. v. VL. I, 659, b.

Sedert staet uw doeeken-huyf,
Even als een kievits kuyf.

Ibid. fo. 580, a.

LE FRANCQ VAN BERKHEY zegt dat het was *eene hoog opstaande vrouwenmuts van kostbare kant.* Zie zijne Nat. Historie van Holl. D. III, bl. 563.

Huych by haach. Deze woorden schijnen aan te duiden dat twee of meer zaken of personen van dezelfde soort zijn, of bij elkander behooren. Wdb. op BREDERO.

Huychelye. *Huichelarij.* Want van Jerusalems Propheten is de huychelye uytgegaen in 't gantsche landt. St. Bijb. Jerem. XXIII, vs. 15.

Bedriegd u selfs en and'ren vry
Door uw vermomde huychely.

SLUYTER, Gesangen, bl. 133.

Huicheling. *Huichelarij.* U. W.

Huychelisch. *Huichelachtig.* Het huychelische volck. St. Bijb. Jes. X, Kantt. 22.

Huychelsch. *Huichelachtig.* St. Bijb. Jes. X, vs. 6.

Huygen. *Huichelen.* Also de Gleysenaers gaen huygende ter Kercken. Z. HEYNS, Emblemata, bl. 21.

Huyck, huke. *Lange vrouwenmantel*, waarvan de beschrijving voorkomt in het Wdb. op BREDERO.

Huyck. *Voorwendsel.* U. W.

Huycken, huken. *Nederbukken, hukken.*

Het vyertje datje siet, dat bint my aen den heert,
Dat hout gelijck een pik, en treckt gelijck een peert;
Dus schoon ick somtijts meyn in haesten voort te treden,
Ick huycke wederom, en sijge naer beneden.

CATS, door Dr. v. VL. I, 677, a.

Huyckevaecken. *Kermisboeven, mannen met sluikmantels, afzetters, bedriegers.* Wdb. op BREDERO.

Huyl. *Nachtuil.* KIL.

Huyler. *Zwaan.* Ibid.

Huim. *Vunzige, dompige, muffe, bedorven lucht.*

> Getroost voor Vaderland en Vryheid Ballingschappen,
> Den huim en naare nacht des Kerkers uit te staan.
>
> OUDAAN, Poëzy, I, 245.

Huymen. *Vunzig, muf, naar bederf ruiken.* Het huymt er van den stank. Dezelfde, Uibreiding van Job, bl. 73.

Huyn. Quid?

> De byen by de bloemen, de konijnen in duyn,
> De nachtegael in het groene wout,
> De ael in de modder, het swijn by de huyn.
>
> R. VISSCHER, Brabbelingh, 1669, bl. 32.

Uit den zin en den samenhang dezer regels zou men mogen opmaken dat door »*huyn*" een *mestvaalt* bedoeld is.

Huinuchtent. *Heden morgen.* Wdb. op HOOFT.

Huype. *Hop, hoppe.* Zekere vogel. Lat. »*upupa.*"

Huyre, huire. *Uur.* Niet sekerder dan de doot, onsekerder dan de huire. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 96.

Huys, huis. *Zekere visch*, waarschijnlijk *steur.* KIL.

Huis. *Kasteel, burgt, slot, fort.*

> Men voer te Waerde anden Borchsate
> Ende segghet hem met staden zinne,
> Dat hi mi over Here kinne
> Ende thuis op gheve.
>
> MELIS STOKE, B. III, vs. 965.
>
> Herman van Woerden hadde inde hant
> Tgoede huys te Montforde.
>
> Ibid. B. IV, vs. 317.

Zie nog Belg. Mus. IV, 339, vs. 1149 en vs. 1197.

Huis, huys (Daer ligt of lagh een). *Daar is of was wat te koop of te doen.*

> Maer och! 't en leed niet lang, 't ouwd Slangevel bezeten
> Bekoorde 't jonge Wyf met zotte lust, om t'eten
> Van 't korts verboden fruyt, om toetzen goed en quaed,
> En Adam, onbedacht, volght heyloos 's vrouwen raed.
> Daer lagh een huys! helaes! uyt was 't met al haer weelde.
>
> VONDEL, door V. L. II, 24, vs. 17.
>
> Mijn Godt, ick schrick. Och wat een huis wil ginder leggen,
> Wanneer die logenbo den vader sen koom zeggen,
> Hoe 't kleet gevonden zij op 't veldt.
>
> Ibid. III, 798, vs. 1539.

Zie nog D. V, bl. 650, vs. 1378.

Huis- of huysalame. *Huisraad.* KIL. MEYER.

Huis- of huysbeslagh. *Huiselijke beslommering.*

Ghy sijt een maent of twee getrout,
De speelman sit noch voor de deur,
En hoe, alreede van getreur,
Van last, van sorgh, van huys-beslagh?

CATS, door Dr. V. VL. I, 361, b.

Dan 't is, na mijn begrijp, nu langh genoegh gesproken,
Hoe dat de wrange twist dient af te sijn gebroken
Ten ingangh van de trou; nu tot 'et huys-beslagh,
Op dat oock daer het wijf haer regels vinden magh.

Ibid. f°. 477, a.

Huys-bie. *Huisvogel.* KIL.

Huysblas. *Vischlijm*, gemaakt uit de *blas* (blaas) van den huys (steur). KIL.

Ik geloof dat jouws gelyken,
Om mijn' wynen te doen stryken,
Niet in't land is; want je maakt
Dat die schoon van 't vat af raakt,
Zonder huisblas of bereijen.

Y. VINCENT, Loon naar Werk, bl. 16.

Huisbrenner. *Roodgehoornde schallebijter.* KIL.

Huysbrief. *Verhuurbord.* Ibid.

Huysbuyck. 1) *Inwoner, landzaat.* Ibid.

2) *Iemand die met handenarbeid zijn brood wint.* Ibid.

Huysen. 1) *In bewaring hebben* of *houden.* Item des woensdages dair nae tot Enchuysen betaelt Jan den Witten van Hoorne, die mijns heren torken ende vierpannen gehuyst hadde j jair lang, van huyshuyr v scilde. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 244.

2) *Gastmalen, brassen, slempen.* KIL. MEYER.

3) *Een huis bouwen.* KIL.

Huisen en hoven. *Als gast ontvangen, huisvesten.*

Ende die den strasseneren, des sijt vroet,
Huist oft hoeft, si arm of rike,
Sal verboren des gelike.

Belg. Mus. IV, 317, vs. 457.

WILLEMS verklaart hoven door: op eene *hoeve* ontvangen.

Huysghereck, huysghereede. *Huisraad.* KIL.

Huysgesin. *Tot het gevolg behoorende.* Tanneghy du Castel, prevoost van Parijs, ende den Viconte van narbone, die huysgesin waren van

den hertoghe van Orliens. Van Brabant die excell. Cron. 1530, K K iij, b. Ich Reynaut here van Schonenvorst ende van Sichem doe kont allen luden, mit desen apenen brieve, ende bekenne, dat ich rait, ridder ende huysgesinde bin worden, des hogebaren vorsten, mijns genedigen heren, heren Willems. NIJH. Ged. III, 188.

Huysghesinde, huusghesinde. *De bedienden die tot het huis behooren.*

Doe tgherucht begonde te meren
Over des coninex huysghesinde
Dat die vrouwe was mit kinde,
Doe ghinc tgherucht oick mede
Dattet God selve dede.
Mloep. B. II, vs. 3155.

In vreemden landen so doelde si,
Tot dat hoer tijt ghenaecte bij,
Dat sij ghenas van enen kinde,
Allene, zonder huusghesinde.
Ibid. B. III, vs. 758.

Huysing (In syn). *Ten zijnent, in zijn land.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Huizinggeldt. *Logiesgeld, verblijfgeld.* Wdb. op HOOFT.

Huys (Een) leggen of liggen. *Een potje te vuur, of wat te doen zijn.*

Als vrouwen, jeught en wijn, drie wonderlicke dingen,
Op eenigh swack gemoet te samen komen dringen;
Wat streken gaender om! wat leyter voor een huys!
Wie houter, eerst sijn hert, en dan sijn handen t'huys?
CATS, door Dr. v. VL. I, 308, b.

— — — En Vrouw in iene nacht,
E man eworde! Claes, Claes Gerr'tse, 'k wouw je 't saght.
Maer as hy 't sien sel, Heer, wat wild'ren huysje legge!
HUYG. Korenbl. I, 593.

Huyskateil. *Huisraad.*

— — — het eerste paer, uyt Eden weghgedreven,
Moest sonder huys-kateyl sich in den huysraet geven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 407, a.

Al heeft de man gesagh op huys en huys-kateylen,
Noch heeft hy geene macht sijn leden uyt te deylen.
Ibid. f°. 477, a.

Huys- of huislade en huyslage. *Schatting op de huislieden gelegd.* MEYER. Onze Ouders in onsen voorsz. Lande van rechts weghen plegen te

hebben tynse ende h u y s l a g e. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 572.

Huisman. *Pachter of bruiker eener landhoeve. Akkerman, landbouwer.* KIL. en U. W.

Huismeesteren. *Besturen, beschikken.* Men moet de zaak — — — wijsselik h u i s m e e s t e r e n. J. DE BRUNE, Wetsteen, 1665, bl. 240. Zie eens hoe yemand zijn deughden kan vermeerderen, wanneer hy 't verstand heeft van haar wijsselick te h u i s m e e s t e r e n. Ibid. bl. 283. Hy h u i s m e e s t e r d e qualik 't geen hem wierd geschonken. Dezelfde, Jok en Ernst 1665, bl. 55.

Huysmeyer. *Hofmeester.* KIL. MEYER.

Huysmorsen. *Bederven, verwaarloozen, verknoeien.* Wdb. op BREDERO.

Huyssate. *Huisgenoot, iemand die bij een ander inwoont.* KIL.

Huyssier. *Deurwaarder.* KIL. MEYER.

Huysstormer. *Inbreker.* KIL.

Huystokinge. *Huisbraak.* Anders alle punten sal men richten mit recht, alse noetmont, h u y s t o k i n g e n, duyften, verredenisse, roof, brant ende vengenisse. NIJH. Ged. I. 227.

Huystotinge. Hetzelfde als **Huystokinge.** Ibid. bl. 236. De Heer NIJHOFF twijfelt of de spelling juist is en of in den oorspronkelijken tekst niet »*huystoking*" gestaan hebbe.

Huyswortel. *Huislook.* KIL.

Huive. *Band, snoer* of *netje ter opsiering van het haar.* Ibid. Zie nog op **Huif.**

Huive des ingewands. *Darmvlies.* Ibid.

Huive. *Huig in de keel.* Ibid.

Huiven. *Kappen, hullen, versieren.*

Huyvetten. *Schransen, smullen.*

Maer men sal der 't avond eens wakker op h u y v e t t e n.
Kl. van Hontghe bijt my niet, 1649, bl. 38.

Huke. Zie **Huyck.**

Huken. *Bokje.*

Huken. *Schreeuwen.*

Sulc hief hoghe scilt ende spere,
Ende h u u c t e upte roomsche scaren,
Als of si alle verwonnen waren.
Rymb. vs. 31111.

Huken, hukken. 1) *Neerbuigen, neerzakken, neerzitten.* KIL. *gebukt zitten.* HUYG. Korenbl. I, 143 en II, 112; en bij uitbreiding *in de neer zijn, achteruitgaan.*

De waerheyt werdt vervolcht, 'tgheloove h u c k t.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, bl. 24.

2) *Door bouwvalligheid op het punt staan van in te storten.* De weerelt slacht een audt huys oft tabernakel, die, van grooten auderdom, h u c k e n ende vallen wilt. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 8, a.

Huckend. Waarschijnlijk *gezwicht* of *gereefd*. Met een h u c k e n d zeyltjen laveren. DE BRUNE, Bancket-Werck, 1657, I, bl. 124.

Hucker. 1) *Belager, listige bedrieger.* KIL.

2) *Lui, vadzig mensch.* Ibid.

3) *Iemand die op de hurken zit.*

Turven doen den bleycken blosen
Fraeyer als de Somer-Rosen,
Turven-domp en klare vlam
Maeckt verdorde Spieren klam;
Turven-vonckael voedt het hurcken,
Als verkleunde H u c k e r s schurcken.
A. VANDE VENNES, Sinne-Vonck, 1634, bl. 31.

Hucker. *Uitdrager, opkooper.* KIL.

Huckup. *Hik.* Ibid.

Hulat. *Luifel* of *geveldak*, volgens WILLEMS.

Dat cleene huuseken daer de poortireghen haer intrec in hebben, metten h u l a t t e n in den bogaert, lancx henen den muer. Belg. Mus. VI, 162.

Huld. *Eed, waardoor in vorige tijden de leenbezitter zich verbond den Heer getrouw te zijn, diens voordeel te zoeken, hem ten beste te raden, te helpen en bij te staan, zijn nadeel te weren en te ontdekken wat tot diens schade zou kunnen strekken.* HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 94, v°.

Huld. *Genegen, goedgunstig.* KIL.

Hulde. *Zekere nachtvogel,* waarschijnlijk *uil.* Dr. VERWIJS heeft *hule*.

Juperen ende h u l d e n, die daer singen
Ende haren drouven sanc voert bringhen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 5679.

Hulde. 1) *Trouw, getrouwheid.*

Sint verwarvic, dat hi mi swoer
Sine h u l d e een jaer al omtrent.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1611.

Ende hier binnen wilt die coninc rike,
Dat ghi hem sweret vaste h u l d e.
Ibid. vs. 3441.

2) *Gunst, genade, genegenheid.*

> Dus ghewindi sine hulde te lanc so meer.
>
> Flor. ende Bl. vs. 2682.

> Op dattic die hulde sijn
> Moge vercrigen in enegen sinnen.
>
> Karel de Gr. Fr. II, vs. 1168.

En hoewel de Keyzer hun vaeck hulde aenbood. VONDEL, door V. L. I, 676.

Hulde (Lieden van). *Vassalen.*

> Si twe quamen toe gestreken
> Met lieden van eerre hulde.
>
> Alex. B. VI. vs. 1074.

Hulden. *Trouw zweeren, huldigen.* Wdb. op HOOFT.

Huldenere. *Leenman.*

> Dander loy es so wanneere
> Enich des rijcs huldenere
> Jegen trijcke stuint of misdoet
> Dat, enz.
>
> Belg. Mus. IV, 316, vs. 428.

Huldgifte. *Kroongift, welke den Landbestuurder bij zijne inhuldiging geschonken wordt.* KIL.

Hulding. *Huldiging.* Wdb. op HOOFT. Dat Joahas daerom in sijne huldinge gesalft soude zijn geweest. St. Bijb. 2 Kon. XXIII, Kantt. 88.

Huld'lick. *Getrouwelijk.*

> Ons ouders, Heer, en hebben niet gelet
> Op u geboo'n; ons Koningen, ons raden,
> En hebben niet behertight uwe wet,
> Noch u vermaen gevolght met hare daden.
> Sy hebben u in 't rijck, van uwe handt
> Te leen ontfaen, niet huld'lick aengehangen, enz.
>
> HUGO DE GROOT, Christelicke Gesangen, 1652, bl. 141.

Huldschenck. Hetzelfde als **Huldghifte.** KIL.

Hule. *Uil.*

> Jupren ende hulen, die daer singen
> Ende haren droven sanc vortbringen.
>
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5731.

Hulcke. *Kinkhoren.* KIL.

Hulle. *Hoofddoek.* Ibid.

Hulledoeck. *Tophuive.* De spiegels, ende de fijne linnen decksels, ende de hulledoecken ende de sluyers. St. Bijb. Jes. III, vs. 23.

Hullekin. *Heuveltje.* Daer hadde op een cleen hullekin eenen hont vijf oft zes daghen ligghen huylen. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 109, a.

Hullen. 1) *Kappen, het haar opmaken.* Wdb. op BREDERO.

Dan gaat zy quansuis uit om haar te laten hullen.
P. RYK, De Juffer Kapitein, bl. 30.
Somwylen soo was sy in acht of tien daghen niet ghehult.
VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 8.

2) *Bedekken, omkleeden.* U. W.

Hullen. *Huldigen.* Soo dat de Grave het gheheele landt onder zijn ghebiedt kreegh ende werdt als Heere ghehullet. GUIC. f°. 180, a.

Hulling. *Huldiging.* Dordrecht — — alwaer de hullinge der Graven van Hollandt voortijdts plach te gheschieden. Ibid. f°. 193, b.

Hulpen. *Hulptroepen.* U. W.

Hulpen. *Helpen.*

Ende ic sal u wel hulpen dat gi
Hier ute sult comen.
Lanc. III, vs. 4315.
Ende belovede hare alse houde,
Dat hi hare hulpen soude.
Ibid. III, vs. 4384.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 234; Mloep. B. II, vs. 2079.

Hulpich. *Behulpzaam.*

O Gerechticheit hebt danc van desen
Ende alle, die hier toe hulpich wesen.
Belg. Mus. IX, 107, vs. 1349.

Hulplick. Hetzelfde. Datsi begheren enen ygeliken hulplic te wesen. D^r. v. VL. Prozast. bl. 81.

Hulse. *Peul.* Groene aren in hare hulsen. St. Bijb. 2 Kon. IV, vs. 42.

Hulsel. *Kapsel.* Wdb. op BREDERO.

Hulsen. 1) *Hoesten, kuchen.*

Si hulsde, si bulsde, si crochte, si steende.
Belg. Mus. IX, 94, vs. 948.
Die hoesten, hulsen en bulsen alteenen.
Handel der Am. bl. 264.

2) *Brullen* of *brieschen.*

Hi began te hulsen ende dulen.
Rein. door WILLEMS, vs. 693, var.

Hulsteren. *Ter sluiks inbrengen, op eene verborgene wijze invoeren, smokkelen.* Ende worden sy bevonden, dat zy des hulsteren, zoo ver-

beurden sy drie out scilden. Handv. van Vlaard. bl. 344, aangehaald in Dr. DE JAGERS Proeve, enz. bl. 120.

Hulte, hilte. *Gevest, greep van een zwaard*

Ende Gaherets swert brac altoe
Ende es inden scilt stekende bleven
Vanden slaegen die hem was gegeven,
Ende die h u l t e bleef in die hant.
Lanc. II, vs. 9541.

In dat eylant, in de selve vart
Vandic dat aventurlike suaert,
Dat die h u l t e so groet heef.
Ibid. II, vs. 32660.

Hulten, hultin. Bijv.nw. *Houten, van hout.*

Ende Tauron stont op die canteel
Van den h u l t e n e n casteel.
Alex. VI, vs. 244.

Maer als si quam weder ginghen sise vaen
Ende in een h u l t e n e n bloc vaste slaen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 114, vs. 124.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 879.

Humpelaer, humpeler. *Broddelaar.* KIL. Hy is een h u m p e l a e r. een humpel man. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 25.

Humpelen. *Knoeien, broddelen, slecht* of *onbedreven werken.* KIL.

Humsken. *Krekel.* Ibid.

Hune. *Mars* of *houten vlak, dat zich rondom den mast uitstrekt, ter plaatse waar de hoofdtouwen gespannen worden.* Fr. »*hune*".

Ten h u n e n daden si tseil op halen.
Fl. ende Bl. vs. 1767.

Hupe. *Heup.* KIL.

Huppe. *Hop*, zekere vogel.

Huppeligh. *Vlug, rad.*

De vrouw valt vrouwelick, dat's vrolick van gelaet,
Jae veeltijts h u p p e l i g h van voeten en van praet;
Maer stadigh siet sy om, oft' alles op de maet gaet,
En hoe 't in 't aensien van haer liefste Cameraet staet.
HUYG. Korenbl. I, 509.

Huppelink. *Kikvorsch.* KIL. MEYER.

Huppelkoren. *Sprinkhaan.* KIL.

Huppen. *Huppelen, dansen, springen.* Die aexter kan haer h u p p e n niet laten. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 9.

Hupper. *Sprinkhaan.* KIL. Eng. »*hopper.*"

Hupsch. *Vroolijk.*

Met enen h u p s c h e n ghelude
Die oude loech ende sprac.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 145, vs. 47.

Hur. *Haar*, *heur.*

Waert dats mi Maria onde,
Met enen besmetten monde
Prijsdic gherne zuverhede,
H u r te eren die noit sonde
No en dede no en conde.

Nieuwe Werken van de M. v. N. L. V, 2e St. bl. 58.

Hurd, hurt. *Hort*, *stoot.*

Dat hi an sinen live tien stonden
Hadde vele cleine wonden,
Menegen h u r d, menege steke.

Lanc. IV, vs. 6685.

Men speelt met groote h u r t e n gheen soet gheluyt. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 77.

Hurde. *Horde.* KIL. *Zy* vulden de grachten met eerde ende h u r d e n. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, fo. 34, b.

Hure. *Kop van eenig dier* in het algemeen, en *zwijnskop* in het bijzonder.

Een liebaert sach int velt .i. paert,
Ende hi ghinc ten parde waert.
Die liebaert pensde, ende dochte,
Hoe hijt best ghecrighen mochte.
Ic ben, seit hi, arsatre goet.
Dit hoerde tpart, ende verstoet
Harde wel des liebaerts baraet:
Meester! seit hi, geeft mi raet,
Ic hebbe .i. doren in minen voet,
Die mi harde wee doet.
Doe begonste die liebaert hopen,
Ende quam van achter toe ghelopen,
Ende soude trecken uut den doren;
Maer hadde sine h u r e te voren.
Tpaert gaf den lieb't .i. slach,
Dat hi daer in onmacht lach.

Esopet, Fabel 48.

Hure. *Hoer.* MEYER.

Hurcken. *Luisteren.* Een vyandt h u r c k t so nauwe. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 68.

Hurken (Op sijn) sakken. *Den moed verliezen.* Wdb. op BREDERO.

Hurig. *Van het loopende jaar.* KIL.

Hurling. *Eenjarig.* Ibid.

Hurre. *Spoed u.*

Daer mochte men horen menighe kele
Roepen: Nu toe h u r r e voere!
Dat volc wert al in roere,
Ende al comen up de vaart.
MELIS STOKE, B. VII, vs. 457.

Als de Grave des wort gheware,
Wort al Zeelant in roere.
Het riep al: Toe h u r r e voere!
Ende Zeelant trac al ter were.
Ibid. B. IV, vs. 942.

Ik heb deze scherpzinnige verklaring te danken aan Dr. H. KERN, die over dit woord eene allerbelangrijkste ontwikkeling heeft medegedeeld in de Taalgids van 1866, overwaard om te worden nagelezen.

Hurzel. *Horzel.* KIL.

Hurzel (De) in 't hooft gesteeken. *Zwijmelziek, onbesuisd zijn, onbezonnen handelen.* Wdb. op HOOFT.

Hurten. 1) *Horten, stooten*, ook *stompen.*

Sijn hoet (hoofd) h u r t i dicke an de wech.
Vanden Levene ons Heren, vs. 775.

Ende mochte sise oec wedersien,
Die quade vernoierde vrouwe,
Hi wilde wale, selp sine trouwe,
Dat si hare dogen beide uutstake,
Ocht h u r t e dat hare therte brake.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9228.

2) *Prikken, steken en daardoor voortdrijven.*

Doe ghinc hi dors met sporen h u r t e n.
Limb. B. IV, vs. 986.

3) *Bonzen, met kracht aansnellen, met kracht slaan.*

Entie tempeest wart up hem swaer,
Sodat si alives adden vaer
Ende worpen uut de ankere daer.
Maer de baren h u r t e n ende staken
Also dat de cabelen braken.
Lev. van St. Franc. vs. 9071.

Hurts. *Egel, stekelvarken.* KIL.

Hus. *Huis.*

Ende wi alle gemene
Hilden van hen te leue
Onse goet, lant, h u s ende hof.
Lanc. II, vs. 22794.

Zie nog Lanc. II, vs. 20160.

Husbrenner. *Rood gehoornde schallebijter.* KIL.

Husen. *Huizen bouwen, met gebouwen voorzien.* De liede aten ende dronken ende cochten ende verkochten ende plantten ende h u s d e n. Lev. van Jezus, bl. 192.

Des derdes margens quam hi vroe
Gereden in een conincrike,
Dat was g e h u s e t weldelike
Met borgen ende met steden vast.
Lanc. III, vs. 20448.

Husen, huschen, hussen, husschen. 1) *Naschreeuwen, uitjouwen, tergen, sarren.*

Die van buten an haren danc
Werden g h e h u u s t ende ghejaghet.
Walew. vs. 10781.

Sie spouwen hem in sinen mont,
Sie h u s t e n op hem alst ware .I. hont.
Vanden Levene ons Heren, vs. 2161.

2) *Aanhitsen, ophitsen, opjagen.*

Ende binnen desen hi versach
Twe scone herte lopen daer,
Ende hi h u s t e de winde daernaer.
Lanc. III, vs. 24927.

Ende h u s s e s op hem die honde dine.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 62, vs. 5263.

3) *Een tergend, schrikbarend geschreeuw aanheffen.*

In den Rein. van WILLEMS zegt Isegrim tot Reinaert:

Siedi geen scaep daerbuten staen
Allene, daer die craie op sit?
Satic daer op, si souden alle
Op mi roepen, die mi sagen,
H u s s c h e n, ende met honden jagen.
Zie bl. 291.

Husch. *Onderdeel van een geslacht, een huisgezin door het huwelijk gevormd, en uit man, vrouw en kinderen bestaande.*

Dit sijn vier h u s c h e metten vader,
Dat sijn achte te gader.
Lsp. B. I, C. 30, vs. 66 var.

Husinghe. *Huis, woonstede.*

Doe gaf men weder Tobias
Al dat hem ghenomen was,
Beide h u s i n g e ende goed.
Rymb. vs. 15245.

Hussack. *Tabbaard, lang overkleed.* KIL.

Hussen. Dit werkwoord wordt in Dr. DE JAGERS Archief D. II, bl. 111 en vv. door Dr. M. DE VRIES uitvoerig behandeld en verklaard, doch geene der daar vermelde beteekenissen kan op het h u s s e n, in den volgenden regel, van toepassing zijn. Hij is deze:

Iemant gaende voor uyt, siet offer yet daer h u s t.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 180.

Wij zouden zeggen: *iemand gaande vooruit, om te zien of er wellicht onraad is.* Ik ben dus niet ongenegen om te denken, dat h u s s e n hier alleen om het rijm en in plaats van h u t s e n genomen is. H u t s e n toch beteekent *bewegen*, en dan is de zin duidelijk en verstaanbaar:

Iemant gaende voor uyt, siet of er yet zich daer *beweegt*, of er iets *aankomt*, dat in de volgende regels dan ook werkelijk bevestigd wordt.

Hustijn. *Vijandelijkheid, strijd, verwoedheid.*

Daer wart die strijt groot sonderlinghe
Met h u s t i n e me ende met ghedinghe.
KAUSLER, Die Rose, vs. 13304.

Daer was h u s t ij n al sonder sparen.
Men sach noit en genen tijt
Van alse vele lieden soe groeten strijt.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13494.

Die dat h u s t i n hadde wel gesien
Ende hem hadde gedacht van dien,
Hoe Hercules woude Calcuse verslaen.
Ibid. vs. 14261.

Hustineren. *Twisten, strijden.*

Daer waert die strijt so groet onderlinge
Met h u s t i n e r n e ende met gedinge.
Ibid. vs. 13488.

Zie ROQUEFORT op **hutin** en **hutiner.**

Zie nog Grimb. Oorlog, D. I, vs. 4795 en D. II, vs. 5076; Mr. MOLTZER, Bibliotheek enz. 2de Afl. 1869, bl. 39, vs. 969.

Hut. *Woonplaats.* VONDEL, door V. L. II, 50.

Hut ('s Heeren). *De tabernakel.*

Met Casbi gaet hy tre'en door 't twalefstammigh legher,
In spyt van Moyses, en de stammen die bedut,
Uytgoten tranen voor de deur van 's H e e r e n h u t.
VONDEL, door V. L. II, 50, vs. 12.

Hutselen. *Zeker spel, waarschijnlijk hierin bestaande, dat men eenige duiten door elkander schudde en opwierp, het zoogenaamde kruis- en muntspel.* Wdb. op BREDERO.

Hutselen (Loop). *Pakje weg, loop heen, verdwijn.*

Och! Oene, binje hier! men uitverkoore Lief!
Ritsaert et hier eweest, die overritse Dief,
En wou met al zen kracht, al zeiden ik l o o p h u t s e l e n,
En stiet hum van men lijf, mijn eerbaerheydt ontfutselen.
Kl. van Oene, ed. 1662, bl. 14.

Hutselen. Freq. van **Hutsen.** *Hotsen.* Dr. DE JAGER. Proeve. Wellicht ook van het volgende:

Hutsen. *Schudden, trillen.* Hare pilaren — — — gelijck van verschrickinge h u t s e n. St. Bijb. Job IX, Kantt. 8.

Hutte. *Hoede, bewaring.* KIL. MEYER.

Huuc. *Geschreeuw.* Eng. »*hue*". Men denke ook aan het Fr. »*huer, hucher*".

So sere riep die edel man,
Dat si hem omme keerden dan,
Ende gaven enen groten h u u c.
Walewein, vs. 10721.

Die van Arensberghe ende van Kuuc
Gaven op hem enen h u u c.
MELIS STOKE, B. II, vs. 314.

Huer. *Loon, bate, voordeel.*

Welc h u e r sal hebben der eren ban.
Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 90.

Ghef hem cleder ende paruren
Nader waerden ende nader h u r e n.
Heim. der Heim. vs. 530.

Huere. *Kop van een wild zwijn.* KIL. Fr. »*hure*".

Huere. *Uur.* Ibid.

Huere. *Hoer, publieke vrouw.* Ibid.

Huericken. *Herkauwen.* Ibid.

Huerre een sonderlinge. *Elk hunner in het bijzonder.* NIJH. Ged. II, 288.

Huerten. *Rukken, weg- of omverstooten.*

Toen St. Martijn een boom wilde om doen houwen, waaraan de heidenen afgodische eer bewezen, werd hij door dezen daaraan vastgebonden en wel aan de hellende zijde, om hem daardoor, bij den val, door denzelfden boom te doen verpletten.

Maer Martijn was die niene weec;
Ende alse die boem was verre genegen,
Slouch hi dat cruce ons Heren jegen,
Ende ghelijc alst een wint ware,
Wart die boem gehuert van dare
Ende aves gestoken over weder.
Dat die dorpers na vielen neder,
Die ane dander zide stonden.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. II B. XXXII, vs. 54.

Huurlingh, huerlinck. *Huurder.* KIL.

Oock zaynder huysen die seer onghelucktigh zayn,
Mits sy den huurlingh ghemeynlaijck geen goet
Aenbrenghen, moor wel ramp, ghelaijck als my dit doet.

BREDERO, Jerolimo, vs. 910.

Huusghesinde. Zie **Huysgesinde.**

Huusman. *Landman.*

Die huusman die sel sijn beyach
Soecken in dit aertsche dal,
Alsoe als God Adaem beval,
Doe hi viel by Yeven rade.

HILDEG. Ged. bl. 209, vs. 220.

Huussche. *Huisgezin.*

Dander wet, alsict vernam,
Begonste op desen Abraham,
Die hem yrst besniden dede,
Sijn kint ende sijn huussche mede.

Jans Teesteye, vs. 1785.

Huussuekinge. *Huisbraak, inbraak, geweldige aanvalling in een huis.* Die huussuekinge dade binachte, mit beraden rade, enz. Codex dipl. achter VAN HEELU, bl. 543.

Huut. *Huid.*

Trode bloet sach men loopen uut
Dore sine ghebenedide huut.

Dboec vanden Houte, vs. 724.

Huve. 1) *Huif, hoofdkleed, hoofddeksel.*

Die ene hadde, des geloeft,
Ene sidene h u v e op thoeft.

Limb. B. X. vs. 224.

Nu seght mi, waer toe sijn goet
Die garlande, die ghi doet
Up hu hoeft te menegher stede,
Entie guldine h u v e n mede.

KAUSLER, Die Rose, vs. 8654.

Zie nog Beatrijs vs. 177; Dit es van Saladijn, vs. 171.

2) *Koepel.*

Dat verwelf es binnen van kerstale,
Die h u v e buten es ghesmeet van stale.

Fl. ende Bl. vs. 2395.

Huvekine. *Sluier.*

Rosen hoeden, alle maniere,
Die niet en sijn van coste diere,
Ende siden h u v e k i n e van cleinen drade.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6989.

Huven. *Foppen, een huif opzetten.*

Gi selt eerst wiken voor sijn slagen,
Ende laten hem na u springen ende jagen;
Ende emmer loopt tegen den wint,
Daer gi stof ende sant meest vint:
Dat doet met voeten op stuven:
Hier mede seldi hem seer h u v e n,
Want het sal hem in de ogen waeien.

Rein. door WILLEMS, vs. 6850.

Huw. Zie **Hu**.

Huw (In een). *Met één woord, in één oogwenk.*

— — al wat magh leven,
Het leeft alleen in uw:
Ghy koont een wezen gheven,
En nemen i n e e n h u w.

SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 184.

Huwelick (Op het) of hylick sitten. *Bijeenzijn om over het huwelijk te raadplegen.*

Men zalder as kacx t'aevont o p h e t h y l i c k z i t t e.

HOOFT, Warenar, 2de Bedr. 1ste Toon.

Huwelick of huwelec doen. *Een huwelijk aangaan.*

Als Esau was van .xl. jaren,

So nam hi .ij. wijf te waren,
Wel gheboren van Chanaan.
Dat was leet den goeden man
Ysaacke, ende siere moeder mede,
Dat hi sulc h u w e l e c daer d e d e.
Rymb. vs. 2328.

Cleophas starf. Echt Anna d e d e
Darde werf h u w e l e c daer na.
Ibid. vs. 22662.

Huwen. *Huisgenooten.*

Al dat hi wan, in die stede
Van Carram, voerde wech die man,
Ende quam int lant van Chanaan,
Hi ende sine h u w e n met hem.
Rymb. vs. 1543.

Al daer Hela sat ende at,
Slogheue Samari, sijn merscalc, doot,
Ende al sijn h u w e n clene ende groot,
Als Jehu voorseide voor waer.
Ibid. vs. 12408.

Huwen. *Uithuwelijken, ten huwelijk geven.*

Aristoboluse h u w e d e hi scone
Des conincs dochter, die de crone
Van Capadochien droech bi hem.
Ibid. vs. 20921.

Huwen. Zie **Huen.**

Huweraen. *Soort van uil.*

Nycticorax mach, in latijn,
In dietsch een nachtraven sijn;
Ende es ene maniere van ulen,
Die men bi nachte hoort dulen,
Ende dinke mi, an mijn verstaen,
Dat mach sijn een h u w e r a e n,
Een boschvoghel, uut ende uut,
Ghevedert na den scuvuut.
Nat. Bl. bl. 385, vs. 2812.

I.

Id, idt, ied. *Het* of *dat.* KIL. PL.

Iddersvel. *Slangevel, addervel.* Wdb. op BREDERO.

Ide. *Beeld, droombeeld.*

Den droom bediet wat vremts, (hoe wel hy zomtijts liecht,
En met syn I d e n als een schaduwe vervliecht).

VONDEL, door v. L. I, 76, vs. 816.

Ide. *Voorbeeld, model.*

O Kunstenaer volmaeckt! ghy bootste uw werck byzonder
Nae 's weerelds I d e.

Ibid. I, 380, vs. 1053.

Idea (D'). *Het ideaal.*

D'I d e a van de Deught en Schoonheit was verloren;
Natuur, verlegen om een voorbeelt, zocht in 't ront,
Tot datze Schoonheit, Deught, en Wijsheit t'effens vont
In eene Koningin, ter heerschappy geboren.

Ibid. VI, 164, vs. 1.

Idée. *Uitgedrukt beeld, afbeeldsel.* U. W.

Wijk wijk, godes, en eer, met lof van dadel,
Dit braef gelaet, I d é e van den adel.

HOOFT, Ged. fº. 175.

Idel. *Afgod.* Eng. »*idol*", Fr. »*idole.*"

Joseph antworde alse hijt verstoet:
»Segestu danne, dat sijn Goede geraect
Die i d e l e n diemen met handen maect,
Ende si meer machts hebben in die
Dan du op hen?"

Lanc. II, vs. 2016.

Idel, ydel, ijdel. *Ledig.*

I d e l e borse maect een bloey herte.

MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 79.

Ende sach staen die hoge tomme
Al y d e l.

Limb. B. X, vs. 961.

Zie nog Caerl ende El. vs. 440; Lev. van Jezus, bl. 185; COORNH. Odyss. I, 62, vº. en II, 86, reg. 2, v. o.

Idelen, ydelen, ijdelen. 1) *IJler, minder worden.*

't Sonnen-rad begint te stooten
Tegens Noorder kreeften beck,
En die kromme krauwel-pooten
Slepen 't naer den Leeuwen-neck. — — —
Daer mé y d e l e n uw' scha'uwen,
Haeghs-, Voorhoutsche Joffrou rack,

Daer mé gaet uw' groente graeuwen,
Monick-tuyntje, Blader-dack.
HUYG. Korenbl. I, 89.

2) *Ledigen*, *ledig maken*.

De quist-ghoed brast en pronckt boven zyn staat heerlyck,
En y d e l t zyn börze door stroyende leckheyd.
COORNHERT, Recht Gebruik enz. 1585, bl. 7.

Die vanghenissen te zuyveren ende y d e l e n van de quaetdoenders. VAN HASSELT op KIL.

Zie nog Bijb. van 1477. Jesu Sirach XIII, vs. 6, en Plantijn.

Yder. *Ieder*. Wdb. op HOOFT.

Idooh. *Echter*.

I d o c h werdi hem harde sere,
Ende ginc Keyen an met mengen kere.
Lanc. II, vs. 37707.

I d o c h moesti hem weren daer
Oft hi moeste bliven doet.
Ibid. III, vs. 19498.

Zie nog ibid. vs. 25751; Lev. van Jezus bl. 13 en bl. 111.

Ydoom, idoon. *Bekwaam, geschikt tot iets*. Fr. »*idoine*".

Antwerpen rijck
Ghy waert een Stadt y d o o n e.
Belg. Mus. IV, 7.

De welcke alle guldebroeders beloven moeten te spelene ofte doen spelene, als zy daertoe versoght sijn, i d o o n e daertoe wezende. Ibid. III, 11.

Zie nog COORNH. Odyss. 1605, II, 112; VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 131; Constth. Juw. 1607, bl. 98.

Ye. *Ooi*, *schaap*.

Een domme gans ende een y e
Die ghinghen volghen ende wisen,
Ende omberaden tvonnisse prisen,
Nader boser werlt loop.
HILDEG. Ged. bl. 54, vs. 140.

Ie. *Iemand*. KIL. MEYER.

Ye, ie, je. 1) *Ooit*.

Uter godliker naturen,
Die edelre is dan al
Dat y e was ofte wesen sal.
Lsp. B. I. C. I, vs. 56.

Der slaghen hebbic ooc een deel

Meer dan ic i e ghewan.

Caerl. ende El. vs. 538.

Venus behiet hem dat scoonste wijf,
Dat i e van moeder wart gheboren.

Fl. ende Bl. vs. 656.

Zie ook MELIS STOKE, B. IV, vs. 475; Lev. van Jezus, bl. 197.

2) *Immer, steeds, altijd.*

Want men heeft geseit oit ende j e
Dat die cruke soe langhe gheet
Te watre, dat mense ontwee sleet.

Limb. B. XI, vs. 346.

Die werelt, die — — —
— — tonsen ghebode stont y e.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 1729.

Zie nog VAN HEELU, VS. 4124; BILD. Nieuwe Taal- en Dichtk. Verscheidenheden IV, 89; VELTH. Sp. H. f°. 63.

3) *Nooit, nimmer.*

Als dat die swarte sach,
Datti sijn swaert hadde verloren,
„Tfi! dat ic i e was gheboren!"
Pensde hi in sinen moet.

Caerl. ende El. vs. 433.

Ye lanc so mee, yelanc so mere, in lanc so mere. *Hoe langer hoe meer.*

Ende tgrote gheslach van handen,
Ende tghecrijsch van tanden,
Ende menighe stemme van wee,
Diemen daer hoort, ye lanc so mee.

Lsp. B. I, C. 13, vs. 98.

Soe daelde Romen, yelanc so mere
Ende verloos macht ende ere.

Ibid. C. 34, vs. 41.

Hier binnen quam tfolc al,
Ende maecten op Jhesum groot ghescal,
Ende claechden in lanc so mere.

Ibid. B. II, C. 22, vs. 71.

Ende die mi ondervraechden sere,
Spraken mi quaet, in lanc so mere.

Van de VII Boetpsalmen, psalm XXXVIII, vs. 50.

Ye zeder. *Steeds daarna, altijd sedert.*

Ende y e z e d e r, vindic bescreven,
Is si den Almaengien bleven.
Lsp. B. II, C. 49, vs. 71.

Yedelspreekenheit. *Snorkerij*, *blufferij*, *zwetserij*. Wdb. op HOOFT.

Iedertyds. *Altijd.* MEYER.

Ief. *Scheergaren.* KIL.

Ieft. *Eiloof*, *veil*, *klimop*. Ibid.

Yegelijck. *Iedereen.*

Wat y e g e l ij c k bekoort en treckt.
VONDEL, door v. L. III, 822, v. 318.

Ieghelwelck, yeghewelc, ighewelc. *Iedereen.* MEYER en RUUSBR. Brul. bl. 6, reg. 3, en 8.

Yegeren, iegeren. *Ergens.*

Ende gi sult in die herberge mijn
Tavont bat te gemake sijn,
Dan i e g e r e n daer gi in mocht gaen.
Lanc. II, vs. 2429.

Yegeren om. *Om iets.*

In wil niet dat gi y e g e r e n o m vecht.
VELTH. Sp. H. f°. 40.

Yegherinc, iegerincs, iegerincx. *Ergens.*

In Dboec vanden Houte wordt verhaald, dat David eenige roeden in een helder water legde, om die des anderen daags in zijnen hof over te planten.

Dat hem te doene ontfacht,
Want si waren inder nacht
Soe diep ghewortelt inden gronde,
Dat mense niet uut ghetrecken en conde,
No van daer niet ghebringhen;
God en wouts niet ghehinghen
Dat si wiesen y e g h e r i n c el.
Dboec vanden Houte, vs. 489.

Yegherincs mede. *Met iets.* Want si woenen bi den volke, ende behoeven wel dat si hem y e g h e r i n c s m e d e behaghen. Belg. Mus. IX, 173.

Iegerincs toe? *Waartoe? Waarom?*

Alse Gelloen dat verstoet
Wart hi droeve in sinen moet,
Ende seide te hem selven doe:
»Wat pijnic mi i e g e r i n c s toe?

Tongeval dat es mi bi
Ende tgelucke verre van mi."

Karel de Gr. Fr. I, vs. 698.

Iechte. *Jicht.* KIL.

Iek, iecke. Zekere platte zeevisch, als *schol*, *tarbot*, *tong*. KIL. Zie **Hiek.**

Yeke, ike. *Vuil vet of smeer*, ook dat men uit de ongewasschen schaapsvachten verkrijgt.

Ghiet mer eerst in zeek of y e k e,
Hinc salre langhe qualike af rieken.

KAUSLER, De bouc van seden, vs. 441.

Iecke. *Gemeen soort van honig.* KIL.

Iecken. *IJken. Een merk op maten en gewichten indrukken, ten teeken, dat zij onderzocht en goedgekeurd zijn.* KIL.

Iecste. *IJking, ijkmerk.* Ibid.

Ieckwolle. *Ongezuiverde schapenwol.* KIL. en PL.

Ieman, iemen, yemen. *Iemand.* KIL.

Dat hi den herden openbaerde wel
Sine gheboerte eer y e m e n el.

Vanden Levene ons Heren, vs. 433.

Ende hi volgede hare tien stonde
Sonder te besiene sine wonde,
Ende sonder orlof te nemen an i e m e n.

Lanc. II, vs. 245.

Zie nog Vanden Levene ons Heren, vs. 2698 en vs. 1222; Dboec vanden Houte, vs. 674; Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 500; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2890.

Iemer. 1) *Ooit, immer, te eeniger tijd.* KIL.

2) *Ja, ten minsten.* MEYER.

Ien, yen. *Een.* Passim.

Yen (Op) sijn. *Eendrachtig zijn.*

Die heren w a r e n s wel o p y e n.

HILDEG. Ged. bl. 205, vs. 85.

W a e r die wille wel o p y e n
Mittie waerheit onverscheiden,
Soe souden hem die heren reyden
Totter doecht, vroe ende spade.

Ibid. bl. 239, vs. 168.

Yen (Op) houden. *Eendrachtig, eensgezind handelen, aan hetzelfde lijntje trekken.*

Tis den huusman wel becant,
Dats die clesy h o u t o p y e n.
Ibid. bl. 211, vs. 263.

Yen (Op) bliven. *Eendrachtig, eensgezind blijven.*

Die b l e v e n altoes na dien
Eendrachtich ende wel o p y e n.
Ibid. bl 118, 76.

Yen (Op) comen. *Zich vereenigen.*

Als wille ende macht c o m e n o p y e n,
Die sinnen laten hem wel gheschien,
Dat die wille gheboden heeft.
Ibid. bl. 190, vs. 47.

Yen (Op) brenghen. *Bijeenbrengen, vereenigen.*

Men brochtse nymmermeer o p y e n.
Ibid. bl. 152, vs. 200.

Ienigheyt. *De ongehuwde staat, het alleen zijn.* Wdb. op BREDERO.

Ienkaer. *Elkander.* Ibid.

Ienkent. *Eenkennig, vreemd aan, schuw voor iemand.* Ibid.

Iensinnigh. *Eigenzinnig.*

Hy is t' i e n s i n n i g h, waere Nichjen, en t' ienkent.
HUYG. Korenbl. I, 571.

Iensloefs, iens-loefs. *Rechtstreeks, regelrecht, in eene streek door.* Wdb. op BREDERO.

Yerarich. *Kerkvoogd.* Sinte dyonijs boecken vander y e r a r i c h, ghetoghen uut den grycx in latijn. Pass. Wijnterst. 1480, f°. lxxvij, c.

De editie van het jaar 1489 heeft op f°. lxxij. c. **Gerarch.**

Iergend. *Ergens.* KIL. MEYER.

Ierst. *Eerst.* Passim.

t Ierst. *Zoodra als, zoo spoedig als.*

Die schepelinge te hem quamen
T i e r s t dat si den horen vernamen.
Fl. ende Bl. vs. 1969.

T i e r s t dat hi verkinde tfingherlijn,
Hi naemt ende gaf hem weder sijn.
Ibid. vs. 2076.

Ende t' i e r s t dat her Hectors spere brac,
Metter vaert hi 't sweert uut trac.
Troj. Oorl. vs. 3153.

Ierst (Soe of so). *Zoo spoedig, zoo dra als.*

Hi reet s o e hi i e r s t mochte

Ten cloester.

Beatrijs, vs. 95.

Onse here gereit hem s o hi i e r s t mach.

Vanden Levene ons Heren, vs. 1505.

Ierst (Van). *Van voren af aan.*

Miin her Echites ghinc doe
V a n i e r s t striden op die heren.

Limb. B. IV, vs. 1817.

Ierst geven. *Het voordeel geven van eerst te spelen.* Wdb. op BREDERO.

Ierste (Mit den). *In het begin.* Ibid.

Yersticheit. *Grond of oorzaak des aanzijns.* Dese verclaerde mensche sal oec merken ende anesien die eyghenscap des Vader inder godheit, hoe hi is almachtighe cracht ende moghentheit, sceppere, beweghere. onthoudere, beghin ende einde, alre creature sake ende y e r s t i c h e i t. RUUSBR. Brul. bl. 108.

Ierstwerf. *Vooreerst*, *vooraf*, *ten eersten.*

Daerom sal ict u hier berichten
In corten worden, na die waerheide,
Gelyc dattie boec seide,
Ende i r s t w e r f hoe die heren heten,
Die daer dlant hebben beseten.

VELTH. Sp. H. f°. 7.

Yesint, jesint. *Steeds daarna*, *altijd sedert.*

Daer dat heylighe sacramint
Tonsen behoude ute rint
Dat ons is bleven y e s i n t.

Lsp. B. II, Prol. vs. 27.

Zie ook VAN HEELU, Bylagen, vs. CLV.

Iesten. Deze spelling komt voor in Dr. DE JAGER. Taalk. Mag. III, bl. 171. Zie **Yeesten.**

Iet, yet. 1) *Iets.*

Vindire i e t, dat te prisene es,
Dat visierde Aristotiles:
Vindire oec i e t onnuts inne,
Dat tyhet minen dommen sinne.

Heim. der Heim. vs. 19 en vs. 21.

Alse men i e t neuwes — — —
Eerstwerf vertellen hoert.

Alex. B. I, vs. 2,

2) *Ook.*

Lieve here, ic hebbe verstaen
Dat een tornoy sal sijn te Kameloet
Suldire i e t sijn?
Lanc. II, vs. 15689.

Lanceloet vrageden ocht hi i e t
Wiste, hoe dat foreest hiet.
Ibid. vs. 16094.

Zie nog ibid. vs. 11805 en vs. 36509; en III, vs. 512.

3) *Reeds.* Eng. *Yet.*

Doen sise saghen, vraechden si hare:
„Pancilla! waer es die gokelare?
Brachte hi uwen hoeft doec i e t?"
Der Ystorien Bloeme, vs. 655.

4) *Eenigszins.*

Om dat ic niet en wille,
Dat mijn sin y e t ligghe stille
Ende verderve mit ledicheden,
Willic u al hier ter steden
Segghen, wie de Graven waren,
De Hollant in haren iaren
Hadden onder haer beduanc.
MELIS STOKE, B. I, vs. 2.

Reinaert sidi
I e t langhe verbannen?
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2715.

— — — Wat maakt dy dan homoedigh?
De ghaven des fortuins, zo wankelbaar rampspoedigh?
Of trotst ghi zinrijk op u wakker ghauw vernuft?
Dyn trots tuyght diens ghebrek, of tis by dy versuft.
Wie i e t verstandigh, merkt niet, hier in onvermoghen?
SPIEGHEL, Taleye, 1614, bl. 35.

Zie nog Rymb. vs. 1798, vs. 2360 en op meer plaatsen.

5) *Wellicht, misschien, soms, bijgeval.*

Den roc namen si diere ende goet,
Ende verwedene in hoekins bloet,
Ende haren vader senddesine Israel,
Ende seide te hem: „Nu merke wel,
Of dit dijns soens roc i e t si."
Rymb. vs. 2887.

Bestu y e t die selve man.

Daer ons onse prinche Sathan
Of seide so menichwerven,
Hadde hi di doen sterven,
Dathi dan zoude moghentlike
Here sijn van al aertrike?

Lsp. B. II, C. 36, vs. 1737.

6) *Nog*. Eng. »*yet.*"

Wapene, Martijn! hoe saelt gaen?
Sal die werelt i e t langhe staen
In dus cranken love?

Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 1, vs. 2.

7) *Ooit*.

Hi wart een die droufste man,
Die ter weerelt y e t lijf ghewan.

Lev. van St. Amand. I, vs. 517.

Want een God is boven al,
Die 't maecte ende ontmaken zal
Al dat y e t lijf ontfinc.

Ibid. I, vs. 2860.

Iet lanc. *Eerlang, binnen kort, weldra, spoedig.*

Est sake dat ghi mi gheeft
Een drincpenninc ende salft mi die hant,
So sult ghise spreken i e t l a n c,
Also veel als uw herte begheert.

Lantsloot, vs. 675.

Iet wat. *Iets*. Passim.

Slaat i e t w a t anders an,
En wilt dit groene woudt en deez' landouw' niet laaten.

HOOFT, Ged. f°. 17, reg. 39.

Yetzondt. *Nu, heden.* Alsoe wy y e t z o n d t vast wyet vann den Rhynstroem syn. Nieuwe Werken van de M. v. N. L. VI, bl. 9.

Ietwes. *Iets*. Passim.

Ieveldaet. *Euveldaad, misdaad.* Der weldaet wordt haeste vergheten, mer der i e v e l d a e t gedenckt men langhe. MEIJER, Nederl. Spr. bl. 24.

Ieveringhs, yevers. *Ergens.*

Dit is verhoort van hem die mijne suchten,
En mijn gheween oyt kent en over-slaet;
Tot wien ick ooc mijn leven langh ginck vluchten,
Soo saen ick 't had hier i e v e r i n g h s te quaet.

HARDUYN in 't Belg. Mus. X, bl. 9.

Ende als hy yevers haestelijck begheerde te sijn. VAN VAERNEWIJCK. Hist. van Belg. 1665, bl. 274. Een moedich herte en bleef noyt ievers tondere. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 90.

Iewat. *Iets.* KIL.

Iewent, ywent. *Ergens, op zekere plaats.*

Daer es een steen, heet perides,
Die een minsche bescout
Alsmen iewent vaste hout.
Alex. VII, vs. 1057.

(Si) hadden gedaen enen groten eet,
Lancelote te soekene, Godeweet;
Ende niet en souden wederkeren
In twe jaren oft in meren,
Oft si soudene vinden dan
Ofte iewent gevreiscen daer an.
Lanc. II, vs. 43228.

Iewer, yeweren, yewerijc, iewerinc, iewerings, yewerincs, iewerinx, yewers. *Ergens.*

Zie voor deze onderscheidene spelwijzen Karel de Gr. Fr. II, vs. 2723; Rymb. vs. 9652; Ferg. vs. 3000; Doctrin. B. III, vs. 1266, var. Lsp. B. I, C. 11, vs. 73; Limb. B. XII, vs. 523; Brab. Yeesten, V, vs. 1111; VELTH. Sp. H. f°. 70.

Iewet. Hetzelfde als **iewat**, dus: *Iets.*

Vanden scatte, die ic begherde,
Gherne iewet hadde vernomen.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2855.

Ich. *Ik.*

Daer gheschiede die valsche mòert
Daer ich ye off hebbe ghehoirt.
Mloep. B. I, vs. 2988.

Behalve dit voorbeeld, bevat dit werk nog zestien anderen. Men zie het Gloss.

Ighel. *Egel, stekelvarken.* KIL.

Ende als haer lede weder quamen,
Ende haer ierste vorme namen,
Die als een igel waren in een
Geeluntert, alst aen haer wel sceen, enz.
Lev. van St. Chr. vs. 525.

Ighelic. *Iedereen.* Ende alse dat ghesproken was, so schit ighelic van den andren, ende elec ghinc te sire herberghen wert. Lev. v. Jez. bl. 159.

Yghen. *Zich toeëigenen, trachten te verwerven?* In eene samenspraak tusschen *Sommich mensch* en *Veel mensch* vermaant de eerste den anderen om vooral den armen goed te doen en veel te geven, en zegt:

— — dat is den armen, daer wil ick mee heen,
Die ick liever heb boven eenich goudt of juwelen,
Die gae ick soo veel als mijn selven delen,
Dit moet ghy oock doen wilt ghy 't Hemelrijck vercryghen.

Waarop *Veel mensch* antwoordt:

Sommich mensch, ba, ick lacher om, dat ghy dit wilt y g h e n.
Constth. Juw. S s ij.

Igeren, igerenc. *Ergens.*

Doe nam Galaät die sticken in die hant
Ende vergadertse daer te hant
So wel, dat geen man van dien
Ware worden geware, diet gesien
Hadde, dattet min no mere
I g e r e n gebroken was ere.
Lanc. III, vs. 102, 48.

Waert te berge oft te dale
Daer ickene i g e r e n c mochte vinden.
Ibid. II, vs. 41087.

Iget, ygut. Bastervloek uit »*by God*" gevormd. Wdb. op BREDERO.

Ighewelc. *Ieder.* Ende een ighewelc die dit segghen hoerde peinsde in sinen moede wat mensche dat kint werden soude. Lev. v. Jezus, bl. 8.

Icht. *Iets.* KIL. MEYER.

Ichten. *Belijden, bekennen.* KIL.

Ichtwat. *Iets.* KIL. MEYER.

Ydel-darm. *Vraat.* KIL.

IJl, Yl. Znw. *IJdelheid, nietigheid.*

Nu 't beelt van 's Koninex droom, ten aenzien onghewis,
Van y l en twyffel tsaem in een versmolten is,
Zoo datter niet en waer yet zekers wt te ramen.
VONDEL, door v. L. I, 77, vs. 844.

2) Bijv.nw. *IJdel, lichtvaardig.* Wdb. op HOOFT en MEYER.

3) Znw. bijwoordelijk gebruikt. Zie Taalgids VI, 126. *Spoedig, ijlings.*

Syn zorghen werden ij l verkeert in eenen droom.
VONDEL, door v. L. I, 73, vs. 748.

IJle, yle. *Bloedzuiger.* KIL. De y l e ofte Bloedsuyger (treckt) bedorven bloet uyt een gesont lichaem. CATS, I, f°. 5, aangehaald in D^r. DE JAGERS Latere verscheidenheden, bl. 227.

IJlen. Bedr. ww. 1) *Haasten.*

> 'k Sal mijn' Zetter onderwijlen
> Met sijn' Letter wonder ij l e n,
> 'k Sal mijn' Drucker slaeven doen,
> En van stappen draeven doen.
>
> HUYG. Korenbl. I, 470.

2) *Voorbarig, te overhaastig zijn of handelen.* Wdb. op BREDERO.

IJlen (Met). *IJlings.*

> T' vluchtich voghelken m e t ij l e n
> Van heur pijlen
> Onversiens wert achterhaelt.
>
> VONDEL, door v. L. I, 83, vs. 1041.

IJlen (Sich). *Zich haasten.* Wdb. op BREDERO.

IJlich, ylich. *Spoedig, haastig, ijlings.* NIJHOFF, Bijdr. I, 110 en Wdb. op BREDERO.

IJndoin. *Inlaten.* In den irsten is gededinct ende overdragen, dat Wilhem vurscr. — — — sijn stat Wachtendonch, ons tot onsen gesynnen openen en ij n d o i n sall. NIJH. Ged. IV, 72.

IJnghelt. De heer NIJHOFF ontmoette dit woord in eene oorkonde van jaar 1346, en vermoedde dat zulks beteekenen moest *roerende goederen, inboedel.* Zie zijne Gedenkw. II, 26.

IJpelijne. *Lindeboom.* KIL.

IJsdak. *IJsdrop* en *ijskegel.* MEYER.

IJsen, ysen. 1) *Bijten in het ijs hakken, het ijs breken.* KIL.

2) *Koud worden van schrik.*

> Soo sleet die droeve tijd, tot dat
> 't Gesicht des konings hart deê y s e n,
> En hy verbaest d'Egyptse wijsen
> Vergeefs om raed versocht en bad.
>
> VONDEL, door v. L. III, 229, vs. 294.

IJsentlike, ysentlike. *IJselijk, vreeselijk.*

> Ende als die ridder over sijn beste
> Hilt, dat si alle slapen waren,
> Begonste hi y s e n t l i k e te baren.
>
> Mr. MOLTZER, Bibl. IV, 83, vs. 186.

IJser, yser, iser. 1) *De punt eener speer.*

> Si daden wit hare y s e r e n scucren.
>
> BLOMM. Troj. Oorl. vs. 157.
>
> Dat heeft gedaen u scarpe swert,
> Ende doert d i s e r van uwen spere.
>
> Ibid. vs. 1111.

Zie nog ibid. vs. 1314.

2) *Dolkmes*, *dolk*. Wdb. op HOOFT.
3) *Kogel*. Ibid.
4) *Zwaard*, *strafzwaard*.

Syn rechtveerdich ij s e r,
Waer mede hy u dreycht.

VONDEL, door V. L. I, 92, vs. 1328.

IJser-delve, **yser-delve**. *IJzermijn*. Hebbende eygen huys en hof — — benevens een y s e r-d e l v e. J. VAN HEEMSKERK, Bat. Arcadia, 1662, bl. 76.

IJser-mael, **yser-mael**. *Roestvlek*. KIL.

IJser of **yser slaen**. *Sterk geluid geven*, *schel slaan*. Men is deze uitdrukking waarschijnlijk verschuldigd aan de ijzeren snaren in muziekinstrumenten, welke sterker toon geven dan darmsnaren. Het *dubbel slaan der tong* kan hiertoe ook gebracht worden.

Dies laet u loose 'tongh al willens y s e r s l a e n.

GROEBE. Versch. Ged. II, 25.

'k Voel wel, dat mijn tong al y s e r s l a e t

VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 27.

A. Het is jou tongs schuld.
J. Meen jy dat die y z e r s l a a t?

A. ALEWIJN, Jan Los, bl. 46.

Zie ook A. BYNS, Ref. II, 27.

IJseren of **yseren vercken**. *Egel*. KIL.

IJserijn, **iserijn**, **yseryn**. *IJzeren*, *van ijzer*.

Doe dorsloech soe haren ghaste
Beide de slape ende nagheldene daer
Jeghen die erde, dat es waer,
Met enen y s e r i n e n naghele.

Rymb. vs. 7383.

Dat soe sijn heten maecte onmaer
Ginc men haer an met pinen swaer,
Als met spaden y s e r i n e n
Dede men haer dat lijf verdwinen,
Dat men din adren mochte sien.

Belg. Mus I, 281, vs. 137.

IJserkine, **yserkine**. *Soort van voetangels*.

Daris hadde gesait aldaer
Y s e r k i n e ter selver stede.

Alex. IV, vs. 1649.

IJzerklank of **Yzerklanck slaen**. *Hard*, *ruw geluid geven*, *dubbeld slaan*.

14*

De tong slaet yzerklanck en slibbert onder 't spreken.
VONDEL, door V. L. IV, 94, vs. 1389.

IJsselijk, ysselijck. *Ontzettend groot, vervaarlijk.*

— — — mits 't oude Rome vlack
Ter aerde plofte met sijn wallen,
En 't ysselijck gevaerte kreegh een' krack,
In puyn begraeven of vervallen.
VONDEL, door V. L. III, 336, vs. 23.

Ikheid. *Onmatige zelfliefde, eigenzinnigheid.* MEYER.

Is dit niet gheckheid dat wy ghoe lust der naturen,
Door ikheids eighen wil tot ons verderven sturen?
SPIEGHEL, Hart-Sp. 1614, bl. 81.

Wat gheeft hovaardicheid? scha, onvernoeghtheid, druk,
Wes draaghdy hoghemoed? op schoonheid? snelheid? krachten?
By lely, voghel, stier, is u boogh ringh te achten.
En t'is noch al gheleent en niet u eighen ghoed.
Of gheeft ghewonnen haaf dijn ikheid hoghemoed?
Ibid. bl. 85.

Icker, ikker. *Egoist.* Wdb. op BREDERO.

Icker. Hetzelfde als *nikker*, een oud-*Noordsche watergeest*, welke naam door onze vroegere Dichters dikwijls op den duivel werd toegepast. Ibid. en Wdb. op HOOFT.

Ikkery. *Egoïsme, zelfzucht, eigenbelang.*

— — deze ikkery
Let u natuurlik heil-ghenot, maakt u onvry.
SPIEGHEL, Hart-Sp. 1614, bl. 95.

Ikkerigh. *Egoïstisch, zelfzuchtig.*

Het ikkerigh verstand en erfzond u bedroeven.
Ibid. bl. 100.

Ylanc so meer. Zie **Ye lanc so mee** en Walew. vs. 1358, als ook Lev. van Jezus, bl. 15 en bl. 227.

Ylancsam. *Langzamerhand, hoe langer hoe meer.*

Ne maer dat hi emmerwart
Te hemlieden wart ylancsam hart.
KAUSLER, Reimchr. vs. 585.

Ilder. *Uier van een schaap.* KIL.

Yle. *Eiland.*

Karel dede oec, des sijt wijs,
Op die yle te Parijs
Beslaen twee crite daer.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3559.

Ju die vaert daer inde Zeine
Daer vochten si beede alleine,
Dat al nu in deser wile
In Fransoys heet die Y l e.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VB. LII, vs. 22.

Ylens, ilentz. *In aller ijl, snel, spoedig.* Wdb. op BREDERO.

Illeken. *Boschwezel.* KIL.

Illic. *Elk, iedereen.* NIJH. Ged. II, 267.

Iloof. *Klimop.* KIL.

Im. *In.* KIL. MEYER.

Ymage, ymagine, ymase, imagie. *Beeld, beeltenis, figuur, afbeeldsel.*

Theophilus bleef eenpaerlike
Ligghene ende oetmoedelike,
Voer die y m a g e van onser vrouwen.

BLOMM. Theophilus, vs. 1017.

Hi sach opwerd, ende hi sach vallen
Van den torre neder met allen
Ene y m a g e.

Lanc. II, vs. 18176.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II, 115, vs. 104; Lanc. II, vs. 23067; ibid. IV, vs. 2441; Leven van St. Fr. vs. 1424 en 7084; Rymb. vs. 3529.

Imber. *Immer, steeds.*

Daer mote wi i m b e r houden striit.

Partonopeus, bl. 61, vs. 18.

Soe dat i m b e r moet die een
Lachter hebben van dien tueen.

Ibid. bl. 81, vs. 17.

Imbyt, inbijt. *Ontbijt.* Waghenaers i m b y t, dronckaerts pater noster. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 67. De hope is een goeden i n b ij t maer een quaed noenmael. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 397.

Zie nog Belg. Mus. VII, 95; ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 103, v°.; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 68, vs. 242.

Imbyten, inbyten, inbijten. 1) *Ontbijten.* Van tillick i m b y t e n en late huwen en quam noid hooftsweere. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 69.

Ja maer het zuypen is al gheronnen,
Dat daer ghereet staet om t' i n b ij t e n.

Handel der Am. bl. 410.

2) *Eten, in het algemeen.*

Al en hebt ghy oock niet te drincken noch t' i n b ij t e n.

HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 321.

Imboorling. *Landzaat.*

Die helighe tempel, die es mede
Onthoudenesse van desen dingen,
Ende ontreint mede door i m b o o r l i n g e n.
Rymb. vs. 32274.

Imde. *Laat hooi, hooi van het nagras.* KIL.

Imete. *Zekere maat lands.* Ende dat die beset zijn up zesse i m e t e lants. Vaderl. Mus. II, 368.

Imme. *Honigbij.* KIL. en PL.

Ymmene, ymne. *Hymne, lofzang.* Y m n e n ende psalmen. Pass. Wijnt. 1480 f°. xvij, d.

Maer die y m m e n e van onser Vrouwen,
Ende hare gedincnessen met trouwen
Hilt hi vaste.
MAERL. Sp. H. 8°. ed. D. II, 203, vs. 3.

Immer, ymmer, immers. 1) *Thans.* In desen tyden is een Keyser gecoren, geheten Heynrick ende geset in der Coninckliken stoel, daer ick i m m e r een boerte of scryven wil. Clerck u. l. L. bl. 47.

2) *Toen.*

Op een tijt sij daer boven ginc,
Daer die wercluden deden hoir dinck,
Ende raecte y m m e r mitten voet
Enen bile, die beneden woet
Mloep. B. II, vs. 1855.

3) *Toch.*

Ende du wail weets in dinen moet,
Dat ic hier y m m e r sterven moet.
Mloep. B. I, vs. 1606.

Als i m m e r s in 't gerecht gedoolt sou moeten wesen,
Is 't beter eenen mensch, die schuldigh is, gevrijdt,
Dan, die onschuldigh is, onrechtelijck verwesen,
De quade straf ontgaet, dan dat de vrome lijdt.
BEAUMONT, Ged. bl. 152.

Dit hoord'ick eens by wijse lieden,
Dat niet te koten ware best.
Maer, als het i m m e r s moet geschieden,
Soo isset beter eerst als lest.
CATS, door Dr. v. VL. I, 657, b.

4) *Echter, nogtans, evenwel.* PL.

5) *Zekerlijk, trouwens.* U. W.

Immiddels. *Inmiddels.* Wdb. op HOOFT.

Ymne. Zie **ymmene.**

Impetreren. *Verzoeken, verwerven.*

Men derf te haren hove niet keren
Om dinghen of om impetreren,
Men brenghe mede die florine;
Anders eest al verloren pine.

Jans Teesteye, vs. 3171.

Anthonise, dien hi daer vant,
Seide hi sine aventure te hant.
Dien verdochte der aventure,
Ende impetreerde an die Senature
Dat men Herodese met ghewoude
Der Joeden coninc maken soude.

Rymb. vs. 20784.

In. 1) *Aan.* Ghescoeyte dat in sijne voeten was. Bijbel van 1477, I Kon. II, vs. 5. Int over van der roeder zee. Ibid. I Kon. IX, vs. 26. Hangende inden houte. Pass. Wijnt. 1480, f°. cxlv, d.

2) *Door.*

— — — si dadense vlien
Al eenlike in hare upsien.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P, I B. XXIIIJ, vs 58.

— in die vasen van sinen clede
Ghenas meneck van groten lede.

Ibid. III P, II B. XXXIIII, vs. 45.

3) *Bij.* Ganc wech van hier ende ganc iegen dat oeste, ende wort verborghen in die vluet carith. Bijb. van 1477, I Kon. XVII, vs. 3.

4) *Met.* Ende hyram sant in dat vloot sine knapen. Ibid. I Kon. IX, vs. 27. Ic salse keren in den besem wrivende, seit die here. Ibid. Jesaia XIV, vs. 23.

5) *Over.* Ende beval hem wraec te doen in den kinderen van israhel. Ibid. Dan. VII, vs. 9. Ende hij dede wrake in die ondadighe mannen. Ibid. Dan. VII, vs. 24. Ic sal vonnisse in u doen. Ibid. Ezech. XI, vs. 9.

6) *Tot.* Dese hyeu (Jehu) wert van een kijnt dat Elyzeus tot hem zeynde in een coninck ghesalft. VELDENAER, Fasc. Temp. f°. 27.

In .I. teken, dat die wort
Der ewangheliën, die ghi hoert,
Waer si.

Die Bediedenisse van der Missen, vs. 430.

Ende die here God stichtede die ribbe die hi genomen hadde van Adam in een wijf. Bijb. van 1477, Genes. II.

7) *Op* Dese began machtigh te wesen i n der aerden. Ibid. I Chron. I.

Die berch Ararat,
Daer wilen Noes aerke i n zat.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. I P. I B. XXII, vs. 24.

8) *Voor.*

Joseph quam up Pharoens wagen,
Die ghuldijn was al indien dagen,
Daer waren i n IIII witte perde.
Ibid. I P. I B. XLVIII, vs. 21.

9) *Jegens.*

Ende, omdat hi hem quiten woude
I n sinen heere, ende oec mede
I n den eet, die hi hem dede.
Brab. Yeesten II, vs. 4527.

10) *Onder.*

Daer na wille hi bet vort geraken.
Bisscoppen, papen ende dyaken,
Die der kerken meesters waren,
Hevet hi gevaen teere scaren
V^m, XXXIIII min,
Daer menech out man was i n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXXVIII, vs. 82.

In. *Indien.* Wdb. op BREDERO.

Ot! i n je mijn recht brieft, ke daar je selt verdienen
Een schaeckel van de reex.
Swols Margrietje, 1639, bl. 7.

Dat hy strax, i n 't doenlijck is, verschijn hier op het Hof.
J. J. COLEVELT, Graef Floris, 1628, bl. 5.

In. *En.* Wdb. op HOOFT, en Playerwater vs. 146.

In. *Ik en.*

Joncvrouw! i n soeke ander geleede
Dan u.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 79, vs. 393.

Here, i n hebbe, dats Gode bekant,
Nemmeer meels dan vul een hant.
Rymb. vs. 12479.

In allen doene. *Op alle wijzen.*

Aldus riet hem Achitofel;
Die Davite haette i n a l l e n d o e n e.
Ibid. vs. 10463.

In berne. *In brand,*

.CCC. vosse heeft hi ghevaen,
Ende bant hare sterten 'tsamen saen,
Ende tusschen .ij. enen brant;
Ende die liepen int coren te hant,
So dat tcoren i n b e r n e waert.
Ibid. vs. 8087.

In dat. *Daarin.*

Maer alse hi siet dat die scoleren
Sine woerde gherne leren,
So glorieert die meester i n d a t.
Meliboeus, vs. 1135.

In dere. *Ter eere, tot vereering van.*

Herodes maecte daer na
Die stat van Cesarea,
I n d e r e der keyserliker name,
Ende omme dat Augustuse bequame.
Rymb. vs. 20877.

In derre ghebare. *In zulke houding, op zulk eene wijze.*

Hi sendde enen bode ooc mede
Abnerre naer i n d e r r e g h e b a r e,
Als oft van Davite ware.
Ibid. vs. 9935.

In desen. *Terwijl, ondertusschen.*

I n d e s e n dat dese feeste stoet,
Quamen, van gelate vroet,
Wijs van worden, scone van jaren,
Liede in genen hove gevaren,
Die boetscap van Rome brochten.
Lanc. IV, vs. 9735.

In dien, indien. 1) *In dier voege, zoodanig.*

Dwijf sal haer houden i n d i e n,
Datsi horen man sal ontsien.
Lsp. B. III, C. 9, vs. 91.

Want die kerke heeft i n d i e n
Hare ordinancie gheset.
Ibid. B. III, C. 14, vs. 200.

2) *Daarvoor.*

Maer en houdet niet i n d i e n,
Dat ic u wille ter minnen tien.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10961.

3) *Daarom.*

Wi, alse noch die lieden plegen,
Seiden, wi quamen in dien
Dat wi tlant wilden besien.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXVI, vs. 11.

Pieter volgde na van verren, in dien
Dat hi tende wilde sien.

Rymb. vs. 26125.

4) *Daartoe.*

Maer hi begonste te spade in dien.

KAUSLER, Reimchr. vs. 4235.

5) *Middelerwijl, ondertusschen.*

„Gherne", sprac soe, ende indien,
Ghinc elc om sine bederve sien
Van comanscepen harentare.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. III B. LII, vs. 9.

6) *Daardoor.*

— laat dijn herte niet gerasten
Van bedinghen ende van rouwen.
Alse die viant dat sal scouwen,
Sal hi vermoyt werden indien,
Ende sal henen van di vlien.

Ibid. III P. III B. XXXIII, vs. 27.

In dole. *Aan het dolen.*

Loth was eerst in Segor ghestreken,
Doe hi van Sodoma was gheweken.
Van danen ghinc hi in enen hole
Woenen, als of hi ware in dole.

Rymb. vs. 1930.

In een draghen. *Overeenkomen.* Belg. Mus. II, 417.

In gheenen dinghen. *Op geenerlei wijze.*

Dat hi niet ne soude drinken,
Noch sine kindre, gheene saken
Datse dronken mochte maken,
Wijn no bier, in gheenen dingen.

Rymb. vs. 5853.

In gheen doen. *Op geene wijze.*

Uwe cleeder ende uwe scoen
Sijn niet ghesleten in gheen doen.

Ibid. vs. 6366.

In ghenen daghe. *Op dien dag, alsdan, alstoen.*

Ende Moises, ons Heren bode,
Die bader voren, entie plaghe
Te cesseerde in ghenen daghe.
Ibid. vs. 5556.

Tytus dede in ghenen daghen
Al there trecken bet naer der stat.
Ibid. vs. 31164.

In ghenen tiden. *Nooit, nimmer.*

Maer dor die vrese die Davijd
Hadde ghehadt in ghenen strijd,
Van Jesbinedop den gygant,
Swoeren die sine ooc al te hant
Dat hi nemmermer, in ghenen tiden,
Mettem soude varen striden.
Ibid. vs. 10655.

In hoghe, in hoghen. *Vroolijk, verheugd, welgemoed.*

Enen nap met goeden wine
Nam hi, ende dranc enen toghe.
Doe wart Walewein [bat] in hoghe.
Walewein, vs. 6765.

Hi dede sijn ors ter selver stont
Drinken, ende het wart gesont,
Ende in hogen ende blide.
Ferguut, naar het HS. vs. 3081.

In iemants brief staen. *In iemands gunst staan.*

Hi staet oec in der zeleger brieven.
BILD. Taal- en Dichtk. Versch. III, 166, vs. 52.

In iemants rade staen. *Iemands raad opvolgen.*

Ende wilde in sinen rade staen.
Ibid. bl. 185, vs. 7.

In inne maken. *Bekend maken, doen gewaar worden, overtuigen.*

Ic liet mi costen wel een pont,
Dat ics vroet ware teser stont;
Mac mi dies in inne.
Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, Coupl. 51.

Ic segt u ende make in inne
Dat god, dor onser alre minne,
Die vader van hemelrike es,
Sende den sone.
Der Ystorien Bloeme, vs. 8641.

Zie ook Lanc. III, vs. 11925; KAUSLER, Die Rose, vs. 5452.

In inne sijn of **wesen.** *Weten.*

— — met neerenste sinne
Begherde soe te sine in inne
Wat de boden al daer sochten.
KAUSLER, Reimchr. vs. 7283.

Zie nog Lsp. B. II, C. 47, vs. 2.

In inne worden. 1) *Gewaar worden*, *merken*, *bemerken*, *begrijpen.*

Als men dies wort in inne
Voer men daer met menighen man,
Ende streetse doe met crachte an.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 1014.

— — — want si vrucht
Dats haer oem mach werden in jnne,
Dat si ten ridder waert draget minne.
Ferg. naar het HS. vs. 1251.

Die goede man trac achterward
Ende werd daer wel doe in inne
Dat Lanceloet was uten sinne.
Lanc. II, vs. 36935.

Ywe stont ten tinne
Ende wert der ridders in inne.
Horae Belg. V, 58.

Men leze vooral over In inne, en de daarmede verbondene werkwoorden, Mr. A. BOGAERS, in de *Taal-* en *Letterbode* eerste Aflevering van bl. 8 tot bl. 24, en derde Afl. van bl. 219 tot bl. 229; alsmede wat Dr. DE JAGER op het eerste antwoordt, in de tweede Aflevering van bl. 101 tot bl. 108.

In lanc so bet. *Hoe langer hoe beter.*

Tibert, ghi singhet in lanc so bet.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1222.

In lanc so mee. *Hoe langer hoe meer*, *hoe langer hoe verder.*

Dus traken si henen in lanc so mee.
MAERL. Sp. H. 4e. ed. I P. II B. IIII, vs. 9.

In leden. *Binnen leiden*, *toegang verschaffen.*

Jan was metten bisscop bekent,
Ende heeft hem daer toe ghenent
Dat hine in leet.
Rymb. vs. 26129.

In onspoet *Te vergeefs.*

Doe trac na hem al over lunt
Meliandelijs een ridder goet,

Maer hi trac al in onspoet.

Lanc. III, vs. 11300.

In rade segghen. *Leeraren, mondeling onderwijzen.*

Matheus scrijft ons dat
Dat God bi sinen jongers sat
Ende seide totem in rade:
„Of dijn evenkerstin mesdade
Jeghen di, so scheltene allene.

Rymb. vs. 24089.

In rechter trouwe. *Naar waarheid.*

Ic verhaelde der Griecken uytvaert en weercomst vol rouwen,
Met alle dat ons gschiet was in rechter trouwen.

COORNHERT, Odyss. 1606, I, 62, v°.

In sceerne. *Spottenderwijze.* Hi (Jezus) wart versmaedt en bespodt alse .j. doere, verordeelt, — — — ghecroent met doernen, anebeedt in sceerne. RUUSBR. Tab. II, 99, reg. 8.

In soenen. *Tot verzoening, tot goedmaking.* In de onderstaande regels is er sprake van Sarah, Abrahams huisvrouw, die eerst door koning Nochias tot zich genomen en daarna teruggezonden werd.

Tsanders avonts daer na ter vaerd
Sendemense hem weder ombesmet,
Entie ghene van onser wet
Ontfingher selver ende goud
Van hem in soenen menechfoud.

Rymb. vs. 32160.

In stade staen. *Helpen, bijstaan, baten.*

Oec waren daer coene man
Van buten lants, die hem an
In staden stonden van alre dinc.

MELIS STOKE, B. III, vs. 1065.

Dyngle die sijn in hemelrike,
Sien wat ghesciet in aerdrike,
Ende alse dan ymene zien,
Dient misvallen sal ofte misschien,
So comen si neder also saen,
Alse een oghe toe sonde slaen,
Ende staen dien mensche in staden dan.

Lsp. B. I, C. 5, vs. 39.

In toe, intoe. *Nu, ook daarenboven.*

„Oem", seit si, „es dat waerheide

Van Alexanderse [ende] sekerheide,
Dat hi hier margen wesen sal,
Ende met hem sine riddren al?"
—„Jaet, Nichte, want hi es leden
I n t o e dat wout van haesticheden".

Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, vs. 600.

Ende hebben i n t o e enen sone
Te gadere, dat kint Ryone.

Karel de Groote, Fr. II, vs. 1713.

In ware dinc. *In waarheid, waarlijk.*

O lieve vrouwe, in enen bogaert
Te Damast, i n w a r e d i n c,
Daer soe vant mi die coninc,
Die mi op ghehouden heeft.

Mr. MOLTZER, Esmoreit, vs. 643.

Mi es te moede, i n w a r e n d i n g h e n
Als ofte mi mijn gheest ontghinge.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 211.

Zie ook BILDERDIJK, Taal- en Dichtk. Versch. III, 143.

In wraken. *Uit wraak.*

Tien tiden so roofde van Athenen
Theseus der scoenre Helenen;
Maer Castor ende Pollux, haer broeder,
Namen i n w r a k e n sier moeder,
Ende wisseletse om die suster doe.

Rymb. vs. 7800.

Inaes. Volgens den St.-Bijb. *Drek, uitwerpsel.* Mer dat calfs vleych ende sijn vel ende dat i n a e s sulstu bernen. Bijb. van 1477, Exod. XXVIIII, vs. 14.

Inademen. *Inblazen.*

Wy zagen die ons 't wezen schonck,
En uit het roode klay bootseerde,
Een ziel i n a ê m d e, en haer vereerde
Met eenen glans, die uit u blonck.

VONDEL, door v. L. X, 376, vs. 153.

Inaderen. 1) *Ingewand.* MEYER. Dat hoeft mitten voeten ende mitten i n a d e r e n suldijt verswelghen. Bijb. van 1477, Exod. XII, vs. 9. Ende si staken die vergaderinghe vanden ribben ontween, soe datmen sijn i n a d e r e n sach. Pass. Wijnt. f°. clxxxiij, d.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. III, 86, vs. 970, waar men m a d e r e n, in plaats van i n a d e r e n vindt. Voorts Belg. Mus. VI, bl. 105.

2) Bij uitbreiding van beteekenis *binnenste*, *innigste*, *diepste*, ook *gemoed*. Tot my is een verborghen woert ghesproken ende mijn oer heeft die i n a d e r e sijns runens recht dieflic ontfanghen. D[s]. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 165.

Want die i n a d r e n vau Fransoysen juegt
Waren dor gaen met vulre duegt,
Dat hem vanden hemelscen vader
In geplant was algader.
Lev. van St. Fr. vs. 160.

Inaures. *Oorsiersels.* Zie **Armille.** Die i n a u r e s die in haren oren waren. Bijb. van 1477. Genes. XXXV.

Inbandt. *Inbinding*, *besnoeiing.* U. W.

Inbeelden. *Inprenten.*

Indien het gingh na mijnen sin,
Ick b e e l d e 't alle vaders i n,
Een dochter van haer eerste jeught, — —
Soo op te trecken, dat een man
Haer vry wat hooger setten kan.
CATS, ed. 1828, I, 221, b.

Inbersten. *Met geweld indringen*, *inbreken*, *invallen*, *instooten* of *inrukken.* U. W.

Inbeuren. *Voegen*, *plaatsen.* Ibid. Zie ook HOOFT, Ned. Hist. f[o]. 868, 8.

Inbijt. Zie **Imbijt.**

Inbijten. Zie **Imbijten.**

Inbinden. 1) *Zich tegen iets verzetten*, *tegenstand bieden*, *tegenspreken.* MEYER en U. W.

Dat was het daeghlix liedt der zoete meeremin,
Maer ick b o n d t t'elckemael aldus hier tegens in.
VONDEL, door v. L. IV, 291, vs. 56.

Zie nog Comoedia Vetus, 1718, bl. 109.

2) *Het harnas aangorden*, *verstoord zijn.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Inbit. *Ontbijt.* Dat men den zieken zoude gheven elc daechs te haren i n b i t t e, eene zoppe, ende dat daer toebehort. Belg. Mus. VII, 95.

Inblic. *Inschijning.* RUUSBR. Tab. I, bl. 44, reg. 13.

Inboezemen (Zich). 1) *Zich indringen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Zich in het midden eener plaats begeven.* U. W.

Inboezemen (Zich) ter. *Door beleefdheid en voorkomendheid iets trachten te verwerven.* Wdb. op HOOFT.

Inbooghen. *Inbuigen.* KIL.

Inbooren. *Indringen*, *voortdringen*, *doordringen.* Wdb. op HOOFT.

Van Alexanderse [ende] sekerheide,
Dat hi hier margen wesen sal,
Ende met hem sine riddren al?"
—„Jaet, Nichte, want hi es leden
I n t o e dat wout van haesticheden".

Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, vs. 600.

Ende hebben i n t o e enen sone
Te gadere, dat kint Ryone.

Karel de Groote, Fr. II, vs. 1713.

In ware dinc. *In waarheid, waarlijk.*

O lieve vrouwe, in enen bogaert
Te Damast, i n w a r e d i n c,
Daer soe vant mi die coninc,
Die mi op ghehouden heeft.

Mr. MOLTZER, Esmoreit, vs. 643.

Mi es te moede, i n w a r e n d i n g h e n
Als ofte mi mijn gheest ontghinge.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 211.

Zie ook BILDERDIJK, Taal- en Dichtk. Versch. III, 143.

In wraken. *Uit wraak.*

Tien tiden so roofde van Athenen
Theseus der scoenre Helenen;
Maer Castor ende Pollux, haer broeder,
Namen i n w r a k e n sier moeder,
Ende wisseletse om die suster doe.

Rymb., vs. 7800.

Inaes. Volgens den St.-Bijb. *Drek, uitwerpsel.* Mer dat calfs vleych ende sijn vel ende dat i n a e s sulstu bernen. Bijb. van 1477, Exod. XXVIIII, vs. 14.

Inademen. *Inblazen.*

Wy zagen die ons 't wezen schonck,
En uit het roode klay bootseerde,
Een ziel i n a ê m d e, en haer vereerde
Met eenen glans, die uit u blonck.

VONDEL, door v. L. X, 376, vs. 153.

Inaderen. 1) *Ingewand.* MEYER. Dat hoeft mitten voeten ende mitten i n a d e r e n suldijt verswelghen. Bijb. van 1477, Exod. XII, vs. 9. Ende si staken die vergaderinghe vanden ribben ontween, soe datmen sijn i n a d e r e n sach. Pass. Wijnt. f°. clxxxiij, d.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. III, 86, vs. 970, waar men m a d e r e n, in plaats van i n a d e r e n vindt. Voorts Belg. Mus. VI, bl. 105.

2) Bij uitbreiding van beteekenis *binnenste*, *innigste*, *diepste*, ook *gemoed*. Tot my is een verborghen woert ghesproken ende mijn oer heeft die i n a d e r e sijns runens recht dieflic ontfanghen. D[r]. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 165.

Want die i n a d r e n van Fransoysen juegt
Waren dor gaen met vulre duegt,
Dat hem vanden hemelscen vader
In geplant was algader.
Lev. van St. Fr. vs. 160.

Inaures. *Oorsiersels.* Zie **Armille.** Die i n a u r e s die in haren oren waren. Bijb. van 1477. Genes. XXXV.

Inbandt. *Inbinding*, *besmoeiing.* U. W.

Inbeelden. *Inprenten.*

Indien het gingh na mijnen sin,
Ick b e e l d e 't alle vaders i n,
Een dochter van haer eerste jeught, — —
Soo op te trecken, dat een man
Haer vry wat hooger setten kan.
CATS, ed. 1828, I, 221, b.

Inbersten. *Met geweld indringen*, *inbreken*, *invallen*, *instooten* of *inrukken.* U. W.

Inbeuren. *Voegen*, *plaatsen.* Ibid. Zie ook HOOFT, Ned. Hist. f[o]. 868, 8.

Inbijt. Zie **Imbijt.**

Inbijten. Zie **Imbijten.**

Inbinden. 1) *Zich tegen iets verzetten*, *tegenstand bieden*, *tegenspreken.* MEYER en U. W.

Dat was het daeghlix liedt der zoete meeremin,
Maer ick b o n d t t'elckemael aldus hier tegens in.
VONDEL, door v. L. IV, 291, vs. 56.

Zie nog Comoedia Vetus, 1718, bl. 109.

2) *Het harnas aangorden*, *verstoord zijn.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Inbit. *Ontbijt.* Dat men den zieken zoude gheven elc daechs te haren i n b i t t e, eene zoppe, ende dat daer toebehort. Belg. Mus. VII, 95.

Inblic. *Inschijning.* RUUSBR. Tab. I, bl. 44, reg. 13.

Inboezemen (Zich). 1) *Zich indringen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Zich in het midden eener plaats begeven.* U. W.

Inboezemen (Zich) ter. *Door beleefdheid en voorkomendheid iets trachten te verwerven.* Wdb. op HOOFT.

Inbooghen. *Inbuigen.* KIL.

Inbooren. *Indringen*, *voortdringen*, *doordringen.* Wdb. op HOOFT.

Inboorlingersse. *Inboorlinge, ingeborene.* MEYER. U. W.

Inborgher. *Inwonend burger.* MEYER.

> Geluckigh dien 't geluckigh sal beklijven,
> Om erffelick te blijven
> I n b o r g e r s van dijn' Stadt.
> HUYG. Korenbl. I, 8.

Inbornst, inbrunst. *Brandende ijver.* KIL.

Inbornstigh. *Vurig, brandende van ijver.* Ibid.

Inborstich. *Hooghartig, boosaardig, trotsch.* PL.

Inbrec. 1) *Doorbraak van dijken* en daardoor *overstrooming.* Inf. bl. 290 en U. W.

2) *Vijandelijke inval.* U. W.

Inbreken. *Verbreken, schenden.* De vreemde Priesters, doende tegen alle mijne ordinantien, ende alsoo het verbont des Priesterdoms i n b r e k e n d e, ende vernietigende. St. Bijb. Ezech. XLIV, Kantt. 17.

Inbrexem. *Doorbraak.* De schade van den i n b r e x e m — — — die geschiede over 5 jaeren, en es niet lichteliken te estimeren. Inf bl. 185.

Inbrengen, inbringhen. 1) *Aanbrengen, veroorzaken.* In welken geval sy souden ondervinden de menichvuldige en groote elende, die sulcke oorlogen i n b r e n g e n. St. Bijb. Richt. III, Kantt. 6.

Zie nog Mr. MOLTZER, Esmoriet, vs. 43.

2) *Ingeven.*

> Die heleghe Gheest b r o c h t hem i n
> Dat Adam met sinen wive
> Maghet, met ombesmetten live
> Uten paradise quam hare, enz.
> Rymb. vs. 824.

3) *Aanbrengen, voordeel verschaffen.*

> Men sel spreken mit wisen sin:
> Qualijck te spreken en b r e n c t niet i n.
> HILDEG. Ged. bl. 255, vs. 73.

Inbrocken (Zich). *Zich opofferen.*

> Is 't billijck datghe my, en deze vrucht verlaet,
> U zelven i n b r o c k t, om dien bozen aert te bergen?
> VONDEL, door V. L. IX, 115, vs. 909.

Inbuikende. *Naar binnen gebogen.* U. W.

Inbuyt. *Onderhoorigheid, slavernij.* Woe Kairle de groite — — — ons ind onse nacomelingen om hoere mercklicke verdienste gefrijet hefft van allen i n b u y t ind subiectie. NIJH. Ged. VI, 590.

Indach, eigenlijk **inddach**. *Sterfdag, laatste dag.*

Nu moetti uwen i n d a c h d o e n!
Esmoreit, vs. 965.

Alse Herodes vernam ende sach
Dat naken soude sijn i n d a c h.
Vanden Levene ons Heren, vs. 783.

Indacht. *Herinnering, herdenking.* U. W.

Indachtenis. *Aandenken.* U. W.

Inde. 1) *Einde.* Van der gheborten Jhu Xpi toten i n d e van der werelt. Lev. van Jez. bl. 135.

Het was een jammerlijk begin,
Want geen i n d e en hevet in.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1364.

Zie nog Lev. van Jezus bl. 188; VAN HEELU, vs. 42; Doctrin. bl. 109, vs. 1394.

2) *Achterste.*

Alse telpendier rusten sal,
Sittet op sijn i n d e al,
Die vorste voete staende recht.
Nat. Bl. bl. 114, vs. 1548.

Inde. *En.*

Jacob hevet een deel bescreven
In diedsce dijn orloge i n d e dijn doen.
Alex. VII, vs. 694.

Inde doen. *Sterven.*

Ende wel menech hoge baroen
Moeste iammerliken i n d e d o e n.
Nieuwe Werken van de M. v. N. L. I, 220.

Reinaut quam also warm
Gereden op enen affricaen,
Dat hem te staden en conste gestaen
Scilt, alsberch no accotoen,
Hi en moeste sinen i n d e d o e n.
Karel de Groote, Fr. II, vs. 322.

Indelike. *Ongetwijfeld, zonder fout, ten eenenmale, vooral.*

Bedi mi seget die herte mijn
Dat hi noch i n d e l i k e leeft.
Lanc. II, vs. 11137.

Gi sout moeten te voren
I n d e l i k e blasen den horen.
Ibid. II, vs 4420.

Zie nog ibid. vs. 6924 en vs. 7215.

Inden. Trans. en Intr. *Eindigen.*

Den eersten boec willic hier i n d e n.
Lsp. B. I, C. 48, vs. 169.

Dus i n d e Daris sine tale.
Alex. VI, vs. 924.

Men sal minnen deuwelec goet,
Vore tgoet dat saen i n d e n moet.
Doctrin. bl. 292, vs. 1445.

Inden. *Innen, ontvangen.*

Laet u broot varen en over 't water glijen,
Soo sult ghy het op langen tijt weder i n d e n.
Consth. Juw. aangehaald door HOEUFT, in zijn Bredaasch Taal-eigen, bl. 272.

Inderste. Eigenlijk »**hinderste**" met weglating der »h", *achterste, binnenste.* Dat i n d e r s t e des herten. Pass. Wijnt. f°. XCIX, c.

Al omme was dat scone, ende rene,
Ghepaveerd met marber stene,
Met enen mure gheloken dus,
Die hooch was .xxv. cubitus
An d i n d e r s t e side.
Rymb. vs. 11609.

Zie nog Lev. van S^t^. Fr. vs. 6159.

Indieft. *Naar behooren, naar eisch, zeer goed.* Wdb. op BREDERO.

Indoen. *Tegenspreken, wederleggen.* MEYER.

Indoen. *Drinken.*

Dis des wijns te vele i n d o e t,
Ente na den viere set den voet,
Hine cans niet gheliden.
D^r^. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 43.

Indoen. *Innen, ontvangen?* Item den amman van Bruessel, van dat hy de assijze i n d o e t, thien scellinge grote tsjaers. Jaarwedden der Brusselsche ambtenaren en bedienden in 1359. Zie Belg. Mus. VII, 105.

Indragh. *Inslag.* MEYER.

Indracht. *Geweld, inbreuk.* U. W.; NIJH. Ged. IV, 449 en 473; OUDAAN, Poëzy II, 50.

Indracht doen. *Invloed hebben, invloed uitoefenen.*

D o e t dan de Goedheid Gods geen i n d r a c h t op 't gemoed.
Ibid. I, 8.

Indruk doen. *Voortrukken, inrukken.* Wdb. op HOOFT.

Indrucken. *Geven, inprenten.* Voorsteden, die den aenkomenden

Vreemdelingh van voren en van verren af, een treffelick gevoelen i n d r u c k e n van de Plaetse daer sy henen gaen. HUYG. Korenbl. I, 426.

Indrupinghe. *Ingeving*, *instorting*. Die Godlike wijsheyt wort van Godliker inluchtinghe ende van hemelscher i n d r u p i n g h e gheprint ende ghedrucket in des menschen herte. D[s]. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 45.

Indwingen. *Intoomen*, *bedwingen*.

Och of ik spreken mocht met hondert duysent tongen
Die met geen aartsch bedrijf en worden i n g e d w o n g e n.
CATS, aangeh. in D[r]. DE JAGERS Latere Versch. bl. 266.

Ineendraghen. *Overeenkomen*. Zie **In een draghen.**

Ineiscen. *Inroepen*. RUUSBR. Tab. I, 164, reg. 5.

Inenting. *In-* of *bijvoeging*. U. W.

Inerven. *In het erven voortgaan*. MEYER.

Inetend. *Invretend*. Wdb. op HOOFT.

Infel. *Hoofdsieraad eens priesters*. Pl. Lat. »*infula*".

Infirmeeren. *Iemand in zijn voornemen versterken*, *aandrijven*, *aandringen*.

Besiet die vyanttlike lesse
Vander quader Herodyadesse,
Die bij hoers mans broeder sat
Ende i n f i r m e e r d e hem daer toe in dat,
Dat die guede sinte Johan
Wart ghedoot, die heilighe man.
Mloep. B. III, vs. 964.

Ing. *Eng*, *nauw*.

Ende quam in enen i n g e n ganc.
Lanc. II, vs. 1549.
Den voghelkin volgde de coninc naer
Bi enen cleinen i n g h e n pat.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 2025.

Zie ook RUUSBR. Tab. II, 175, reg. 16; MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 415, b, vs. 31.

Ingaen. Znw. *Aanvang*, *begin*.

Ten i n g a n e van Aprille,
Doe die winter was vergaen, enz.
Rein. door D[r]. JONCKBL. vs. 322.

Ingaen. *Aangaan*. U. W.

2) *Aannemen*, *opvolgen*, van een vonnis gesproken. Ibid.

3) *Vleeschelijk vereenigen*, *vleeschelijk bekennen*. Soo seyde Sarai tot Abram: Siet doch, de Heere heeft my toegesloten, dat ick niet en bare, g a e t doch i n tot mijne dienstmaegt, misschien sal ick uyt haer gebouwt

worden. St. Bijb. Genes. XVI, vs. 2. Ende hy g i n g h i n tot Hagar, ende sy ontfingh. Ibid. vs. 4.

4) *Aanvaarden (Een ampt).*

Ende ordineren alle dingen,
Die den Roomschen stoel aen ghinghen;
Ende dat aerdsche bisscoppe twaren,
Uut wat provinchien datsi waren,
Haer bisdom van hem ontfaen
Moesten, eer si i n zouden g a e n.
Lsp. B. II, C. 48, vs. 1181.

5) *Beginnen, aanvangen.*

Exodus neemt ende aldus.
Hier g a e t i n Leviticus.
Rymb. vs. 5218.

6) *Treffen, aandoen.*

Maer als een mensch onschuldig straffe lijt,
Dat g a e t hem i n oock boven alle smarten.
CATS, 1828, I, 570.

Ingaen in het leste vonnesse. *Ter dood veroordeeld worden.* Tweede Proeve van Oudheid T. en D. bl. 64.

Ingaen tot. *Komen bij iemand.* Ende twijf g h i n c i n tot Saul. Bijb. van 1477, I Sam. XXVIII, vs. 21. Ende adonyas, aggyths soon, g i n c i n tot bethsabee, salomons moeder. Ibid. I. Kon. II, vs. 13.

Ingang, ingank. *Aanvang, begin.* U. W.

Sijn dach es, diene houden wille,
Die derde dach van i n g a n g e Sille.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XIII, vs. 66.

Ingasten. *Anderen bij zich te gast hebben.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Ingebieden. *Iemand, woonachtig op eene plaats, onder Stads ingebod behoorende, en die zich zelven of zijne goederen voor Schepenen van 's Hertogen Bosch verbonden heeft, voor die Schepenen dagvaarden.* Tweede Proeve, bl. 82. Zie ook NIJH. Ged. I, 218.

Ingebieder. *Bediende der Schepenen, welke die dagvaart doet.* Ibid.

Ingebod (Recht van). *Het recht tot die dagvaarding.* Ibid.

Ingeboren. 1) *Van hetzelfde land, landzaat.* Wdb. op BREDERO.

Doe seide onse Here: »Die sinen God
»Vloecte, alle die diet hooren
»Sullen doorconden seggen vooren,
»Ende uut waert leeden, ende steenen.
»Hier af so ne verdrach ne gheenen,

Noch i n g h e b o r e n , noch vreemden man.
Rymb. vs. 5423.

Zie nog VONDEL, door V. L. IV, 631, vs. 33; D[r]. DE VRIES, Warenar, bl. 84.

2) *Aangeboren, met de geboorte eigen geworden.* U. W.

Ende nu willen dese onwaerde sotten
Alle der werlt bespotten,
Dats him van aerde i n g h e b o r e n.
Mloep. B. III, vs. 143.

Ingedaan. 1) *Beteugeld, bedwongen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Aangedaan, bejegend.* U. W.

3) *Aangedaan, bewogen.* Ibid.

Inghedoemte, ingedom, inghedomte. *Hetgeen inwendig in iets bevat of besloten is.* Van daar:

1) *Ingewand.* KIL. MEYER, PL. Sijn longhen ende lever ende alle sijn i n g h e d o e m t e. Pass. Wijnt. f[o]. xxij, b.

2) *Allerlei huisraad.* Alzulc goet, cleynoot, huysraet ende i n g e d o e m t. Dagelijksch boek van den Raad der Stad Utrecht. M S. van 1432, f°. 81, v[o].

Alle syn guet, rede ende onrede, roerende ende onroerende, huus, hoff, erve, eyghen, renthen, reyschap, i n g h e d o e m t e, golt, silver, ghemont ende onghemont, gheen guet wt bescheyden. Tweede Proeve, bl. 187.

Ingeërfde. *Eigenaar van erfhuizen, gronden of erven.* U. W.

Ingeest. 1) *Drift.* Ibid.

2) *Ingeving of inblazing.* MEYER.

Ingheesten. *Ingeven, inblazen, bezielen.* Want van dien dat hi een ionc kijnt was, so i n g h e e s t e hem God, dat hi, doe hi xij iaer out was, tot sijns vaders ende moeders ondanc ghinc ter kerken. D[r]. V. VL. Prozast. bl. 230. Want na dien dat hi een ionc kint was so i n g h e e s t e hem god. Pass. Wijnt. f[o]. xviij, d. Dat i n g e e s t e n Goods in ons, dat es die rechte grindel, die ons op recht in Gode, ende levende maect. RUUSBR. Tab. I, 112, reg. 7.

Ingheestinghe. *Goddelijke ingeving, bezieling, drijving.* KIL. Die consten der werlt leren die meysters, mer dese leert die i n g h e e s t i n g h e Godes alleen, sonder enich middel. D[s]. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 45.

Ingegeeve. *Overgegeven.* U. W.

Ingehouden. *Te samen bewoond.* Ibid.

Inghekeert. *Ingetogen.* Die regulen leren ons een i n g h e k e e r t leven met enen vertyene der werelt. Belg. Mus. IX, 171.

Inghel, yngle. *Engel.*

Daer op had hi enen gulden croen,
Gheschepen nae eens hanes cam,

Zaft haer ghelijck een lam
Ende al vergult oft waer een i n g h e l.
Mloep. B. II, vs. 3130.

Van niete maecte God int beghin
Den hemel, ende oec d i n g l e daerin.
Rymb. vs. 124.

Ingel. *Zekere munt.* In eene ordonnantie op de munt van 1390, worden de Vlaamsche en Brabantsche Enghele op 44 groot gerekend. Zie D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 59.

Ingelant. *Eiland.*

Dat was, alsi quam daer ter stede
Sitten int i n g e l a n t clene.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, bl. 451, b.

Ingeleyt. *Ingesnoerd, verengd, vernauwd.*

Het ruym voor uwe vrucht van Gode toebereyt,
En moet door enge draght niet worden i n g e l e y t.
CATS, 1828, I, 267, b.

Ynghelheit. *Engelaardigheid.*

Altoos quaet doen dats duvelheit,
Altoos wel doen dats y n g h e l h e i t.
Lsp. B. III, C. 27, vs. 42.

Ynghelijc. *Engelaardig, dat een engel eigen is.*

Bi dien si sijn al gheest
Ende y n g h e l i k e r natureu.
Ibid. B. I, C. 7, vs. 65.

Zie nog Belg. Mus. IX, 151.

Inghelroy. *Boos wezen, duivel.*

Maer hi (Luther) met alle sinen ghesellen
Sijn schadelijcke wolven onder tchristen bloet,
Die de schaepkens vermoorden, die Christus voet,
Tsijn rechte i n g h e l r o y e n vander hellen.
ANNA BYNS, Ref. 1548, bl. 107.

Inghenis. Hetzelfde als **Echenis.** MEYER.

Ingenomen. 1) *Voorgenomen, zich in den geest voorgesteld.*

Doch hadt die hertoge i n g e n o m e n,
Wat hem scaden mocht ocht vromen,
Niet te rumen van den velde.
Brab. Yeesten. B. VI, vs. 5391.

2) *Opgenomen, onderzocht.*

Men liet van stonden aen verscheyden luyden komen,

Die wat'er was geschied wel hadden i n g e n o m e n.
CATS, 1828, I, 7, a.

3) *Vermeesterd, verwonnen, geperst, geprangd.*

Daer syn verkeerde wijfs, die als de mannen komen
Vermoeyt in haer bedrijf, van honger i n g e n o m e n,
Die, segh ick, even dan, gaen halen uyttenhoeck
Een eygen krygelnaet, een rechte futselboeck;
Dit heeft men alle tijt veracht als quade streken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 493, a.

Ingenoot. *Ingezeten* MEYER.

Inger. *Schatting, geldafpersing, onrechtmatige schatting.* KIL. MEYER.

Ingeset, ingezet. *Verkoren.* U. W.

Ingesin, inghesinde. 1) *Huisgezin.* MEYER.

2) *De gezamenlijke dienstboden of huurlingen.* Ende men sal aldereerst den i n g e s i n haer loen gelden. Mr. EYKE, Den Spiegel van Sassen. 1505, bl. 7.

Die moeder stont up entie vader
Ende dat i n g h e s i n d e algader.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. LXV, vs. 140.

Zie nog Belg. Mus. V, 95.

Ingespan. *Het inspannen.*

Ick kan op 't j n g e s p a n van coets en paerden gissen,
Dat beide te gelijck verschijnen uijt mijn' stal,
Pas als ick uijt de rust reis-vaerdigh wesen sal.
HUYG. Cluys-Werck, bl. 8.

Inghestammet. *Ingeënt.*

Hier volbracht die minne hoir dinck
Ende is der maghet i n g h e s t a m m e t.
Mloep. B. I, vs. 2279.

Ingetogenheyt. *Zekere trots, waardoor men zich van zijne minderen verwijderd of afgetrokken houdt.* Dese deught van gemeensaemheydt wort gestelt tegen den trotz ende i n g e t o g e n h e y t van sommige rijcke, die de kleyne ende arme verachten ende selfs niet en willen te sprake staen. St. Bijb. I Thimoth. VI, Kantt. 32.

Ingetoomde staet. *Het huwelijk.*

Die den wettelijken Hijmen
Heerlijk maekt met rijpe rijmen;
Wel ook waerschouwt voor het quaet
Van den i n g e t o o m d e n s t a e t.
HOOFT, Ged. door LEENDERTZ, I, 241.

Ingeven. *Inruimen, overgeven, afstaan.* Steden, die de kinderen Israëls den Leviten met voorsteden souden i n g e v e n. St. Bijb. Num. XXXV, Kantt. Inhoud. Twee Koninckliicke steden in Basan, naderhant den Rubeniten i n g e g e v e n. Ibid. Deuter. I, Kantt. 14.

Ingevoerd. *Ingewijd, ingelijfd.* Wdb. op HOOFT.

Ingewaatert. *Recht van aandeel hebbende in een water.* U. W.

Ingewant. *Kind, zoon, kroost.* Die eertijts u onnut was, maer nu u ende my seer nuttigh; den welcken ick weder gesonden hebbe; doch gy, neemt hem, dat is mijne i n g e w a n d e n, weder aen. Sendtbr. Pauli aen Philemon, Cap. I, vs. 12.

De stoet is nu gedreven
Ter zaele uit. Tereus zit ten dissche, alleen gebleven,
En eetende met smaeck zijn eigen i n g e w a n t.
VONDEL, door v. L. XI, 499, vs. 889.

Ingeweide, ingeweydt. *Ingewand.* Wdb. op BREDERO.

Hi staerf in zwaerre plage.
Daer hi ghinc tsiere heimelichede,
Ontfoer hem uut daer ter stede
Sijn i n g e w e i d e, aldaer hi sat.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. I, vs. 51.

Heur i n g e w e y t steende, het scheen vreeslick te donderen.
COORNH. Odyss. 1606, bl. 81, vo.

Ingien. *Verstand.* Wdb. op BREDERO. Zie verder **Engien.**

Ingiens. *Verstandig.*

Die nu ter werelt willen zijn de i n g i e n s t e,
Die zouden de schamele meest verdrucken.
Vaderl. Mus. V, 88.

Ingieten. *Naar binnen stroomen.*

Te diere porte, alse ic mene,
Waren ierst uutgetrect die stene
Ende een inganc ghemaect zo wijt,
Dat die Sarracine onrene
Alle i n g o t e n groet ende clene.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 102, vs. 63.

Ingloedt. *Inwendige gloed.* MEYER.

Ingoeden. *In het bezit van goederen stellen.* Ibid.

Ingolpen, ingulpen. *Inzwelgen.* Wdb. op BREDERO.

Ingrifijen, ingriffyen. 1) *Enten, inenten.* Ten zy datse door den geloove Christo worden i n g e g r i f f i j t. St. Bijb. Hoogl. II, Kantt. 8. Een ente die in eenen jeuchdigen boom i n g e g r i f f i j t wordt. Ibid. Rom. VI, Kantt. 12.

2) *Inprenten, inboezemen.* Wdb. op HOOFT.

Ingune. *Ajuin.*

Men roerse metten ingune, en metter pecelle.
Belg. Mus. II, 132.

Inhalen. *Naar zich schrapen.*

Hael in Klaes Lou!
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 25.

Inhertelike. *Innig, gevoelvol.*

Noch ne was joncfrouwe in erderike,
Die so sere inhertelike
Enen rudder minde ende so sere
Als soe Waleweine dede.
Walew. vs. 7850.

Mettien bevinchise in sinen armen:
Inhertelike custe hise.
Ibid. vs. 8131.

Inhebben. 1) *Geheel en al bezig houden.* U. W.

2) *Behelzen, melden.*

Debreusche jeesten hebben in,
Dat Salomon, in sinen sin,
Vant met ere behendechede, enz.
Rymb. vs. 11289.

Maer die glose hevet in
Dat hi .X. jaer leefde min,
Dan ons die ystorie seid.
Ibid. vs. 15915.

3) *Bevatten, in zich hebben.*

Hi waer wijs diet al verstonde,
Hoe menighe doecht die Mey heeft in.
HILDEG. Ged. bl. 51, vs. 15.

4) *Geaard zijn.*

Si hebben natuerlijck in van seeden,
Dat sy hem somwijl droetich houden.
Mloep. B. I, vs. 1226.

— — nymmermeer te spreken duecht
Vander wijfliker yuecht,
Dat hebben sy al natuerlic in.
Ibid. B. III, vs. 117.

Inholich. *Hol, ingezonken, ingevallen.*

Den buuc inholich, hoge die borst.
Limb. B. X, vs. 265.

Inmanen. *Tot betaling aanmanen.*

God en wils niet meer besueren,
Want hi heeft eenwarff al betaelt
Wat hier voermaels was verdwaelt,
Daermen hem schulde in mocht manen.

HILDEG. Ged. bl. 185, vs. 117.

Zie nog ibid. bl. 2, vs. 118 en vs. 111.

Inne. *Ik en.* Passim.

Inne. Verlenging van in. U. W. en VONDEL, door V. L. IV, 362, vs. 26.

Inne. In sommige werken wordt dit woord verklaard door «*bewust.*» Mr. A. BOGAERS heeft het bestaan daarvan ontkend, in de Taal- en Letterbode van 1870, bl. 227.

Inne breken. *Indruischen, naar binnen dringen.*

Des coninc cnapen ende sine man
Braken inne, alst hem verdroot,
Ende vonden hare here doot.

Rymb. vs. 7271.

Inne hebben. *Bezitten.*

Ende omdat elc hevet inne
Na den lechame .v. sinne,
So radic, dat elc landshere
Sinen raet an hem .v. kere.

Heim. der Heim, vs. 1541.

Inne hebben tlijf. *Leven, in leven zijn.*

Dat si doe hem vieren vonden,
Some doot van groten wonden,
Ende somme hadden tlijf doe inne.

MELIS STOKE, B. VII, vs. 103.

Inne nemen, innemen. 1) *Bij zich in huis nemen, als gast ontvangen.*

Hoe hi doe van dane voer,
Hoe hi al Griecken brocht in ruer,
Hoe hi te Menelaus quam,
Die him vriendelic inne nam
Ende dede him eer ende groeten vrede.

Mloep. B. I, vs. 2050.

2) *In zich opnemen, zich eigen maken, in iets doorkneed worden.* Wdb. op BREDERO.

3) *De genegenheid winnen.* Wdb. op HOOFT.

eigen kosten in eene aangewezene herberg zoo lang te blijven, totdat aan eene gemaakte voorwaarde voldaan was.

Maer des i n c o m e n s daer na
Wart hem verlaten.
Belg. Mus. IV, 363, vs. 1901.

Incomst, inkoomst. *Toegang.* Wdb. op HOOFT en id. op BREDERO.

Inkrijt. *Inwendige fijne lichaamsdeelen*, als *hart, long, hersens.* KIL. MEYER en BILD. Gesll. op *Krijt.*

Inkrimpen. Transit. *Doen krimpen, verkorten, minderen.* Wdb. op HOOFT.

Inlaag. *Inkwartiering.* U. W.

Inlande. *Herroeping van ballingschap.* I n l a n d e ghegheven doe min here in cam te Mechelne, ende hi als here ontfanghen was. Brab. Yeesten, D. II, bl. 504.

Inlater. *Deurwaarder, deurwachter.* MEYER.

Inleggen. 1) Transit. *Voorraad van iets opdoen.* Wdb. op HOOFT.

2) Intransit. *Inliggen,* namelijk van gewapende manschap in eene stad. U. W.

3) Hetzelfde als **Incomen** 3). Zie 2e Proeve, bl. 191.

Inleiden. 1) *Overhalen, in iets betrokken worden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Misleiden, verleiden.* U. W. MEYER.

Mijn zoon Adonias, och koningklijcke spruit,
Hoe zijt ghy i n g e l e i t door reuckelooze raeden!
VONDEL, door v. L. IX, 311, vs. 1828.

Zie nog HOOFT, Ged. f°. 66, reg. 17. Br. III, 51, reg. 3 v. o.

Inliggen van kinde. *In het kraambed liggen.* KIL. PL.

Inloopen. 1) *Vol loopen met water.* U. W.

3) *Al loopende inhalen.* Wdb. op HOOFT.

Inlopen. *Beginnen, gebeuren*, volgens D^r^. JONCKBL. Zie Rein. vs. 1905.

Inluchtinghe. *Verlichting.* Die Godlike wijsheyt wort van Godliker i n l u c h t i n g h e ende van hemelscher indrupinghe gheprint ende ghedrucket in des menschen herte. D^s^. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 45.

Inluiden. *Misleiden, door schoone woorden bedriegen, verlokken.* U. W. MEYER.

'k Geloof ghy schimpt, en waent de broeders i n te l u i e n.
VONDEL, door v. L. III, 752, vs 451.
Meerminnetroniën, ghy hebt ons i n g e l u i t.
Ibid. XI, 76, vs. 1535.

Zie ook ibid. VIII, 307, vs. 89.

Inluisteren. *Influisteren, in het oor blazen, te kennen geven.* Wdb. op HOOFT.

Innich bliven. *In het geheugen blijven.*

Laet u mijn lere bliven innich.
Mloep. B. I, vs. 2093.

Innicheit, ynnicheit. 1) *Vrome, godsdienstige overdenking, gemoedelijke godsvrucht.* MEYER.

Want die oghen dicke verleiden
Den mensch uut zijnre innicheiden.
Lsp. B. II, C. 44, vs. 18.

Tsinen grave ende tandren steden
Ghinc si dicke met innecheden.
Ibid. B. II, C. 55, vs. 28.

Zie nog ibid. B. III, C. 1, vs. 23; SMEKEN, Tspel enz. vs. 26, Mir. 2) *Liefde, genegenheid.* Pass. Som. f°. ccxvij, a en c.

Innichlike. *Met vromen zin, met godsdienstigen ernst.*

Daer omme zullen wi innichlike
Gode bidden.
Lsp. B. II, C. 41, vs. 164.

Ter kerken suldi dan tien,
Misse horen, macht gheschien,
Innichlike spreken u ghebede.
Ibid. B. III, C. 1, vs. 89.

Inning. *Herinnering?*

Tcapittel waert staet zalmen u narreren,
Hier krijght ghijs rechte inninghe.
CASTELEYN, de Konst van Rethoriken, bl. 109.

Inonderen, inongheren. *Een middagslaapje doen.* KIL.

Inpanden. *Bij pandneming innen.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 514.

Inradinge. *Ingeving, instraling.* Want hi (de duivel) roept tot u dicwijl ummer altoes overmits inradinghe, ende seit, bughet u dat wi over di gaen moghen. Sp. der Volc. f°. 221, v°. Overmits inradinge des heiligen gheestes. D^s. v. VL. Prozast. bl. 195.

Inre. *Inwendig.* Alse ic ghelieve, sprect hi, der wet Gods na den inren mensche, soe sie ic .j. andere wet in minen vleesche, enz. RUUSBR. Tab. II, 65, reg. 14.

Inrede. *Tegenspraak, tegenrede.* Na dat Job Bildads in-rede verworpen heeft. St. Bijb. Job XXVI, Kantt. 11.

Inridt. *Intrede* per rijtuig of te paard. U. W.

Inrijden. Hetzelfde als **Incomen** 3). Zie 2e Proeve, bl. 191.

Inrotsen. *Te paard insnellen, inrijden.* U. W.

Inruimen. *Toelaten, inschikken.* Ibid.

Inruninghe. *Influistering.*

Inzakken. *Doordringen.* Wdb. op HOOFT.

Inzeggen. Znw. *Tegenspraak, tegenrede.* U. W.

Inseynden, insenden. *Ingeven, instorten, bekend maken.* Ende als dese zelve Tyranne quam ende sette zyn een voet in dat heilige doopsel, doe s e n d e hem die vyant i n, dat hy vraechde, waer 't meeste getal van zynen Vriesen waer. Clerck u. l. L. bl. 20. Ende als hy aldus t' Utrecht in der Kercken stont om misse te hoeren, zoe quam een Vrouken tot hem, alsoe als 't hoir God i n s e y n d e, ende gaff hem eenen brief in zyn hant. Ibid. bl. 166.

Insel, intsel. *Einde.*

> Al heeft leringhe een beginsel
> Sine heeft nochtan gheen i n s e l.
> Doctr. bl. 9, vs. 125.
>
> Cathoen scrijft ons ooc wale,
> Dat na een cranc beghintsel
> Dicke coomt een goet i n t s e l.
> Lsp. B. IV, Prol. vs. 20, var.

Inset. 1) *Opzet, voornemen, toeleg.* Coninc Willem, die van desen i n s e t t e nyet en wiste. Clerck u. l. L. bl. 126. Als Gysbrecht van Aemstel, die een Heer van dien Landen was, dat i n s e t van desen dollen volck vernam. Ibid. bl. 143.

2) *Inzetting, wet.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Insetenen. *Ingezetenen.* De i n s e t e n e n van ander steden. Vaderl. Mus. I, 110.

Inzetten. 1) *Indringen.* U. W.

2) *Vaststellen.*

> Op enen tijt als si i n s e t t e n
> So soude hi comen sonder letten.
> Mloep. bl. 96 in eene noot.

3) *Opleggen.* Ende hebben haer handen i n g h e s e t op die. Bijb. van 1477.

Insc. 1) *Indisch.*

> Cassamus stac den I n s c e n here
> Doer den scilt ende quetstene sere.
> Roman van Cassamus, vs. 907.

2) *Indiër, indische.*

> Die I n s c e vloen daer achterwart.
> Ibid. vs. 1103.

Inschelling. *Razende.* MEYER.

Inschenken. *Betaald zetten.*

Ambrosius, die, daer hy sich mistrout te gaen,
Graef Henrick gaerne send, op mislijckheyd van hopen,
Schoof desen last op hem, die sich misschien liet nopen
Door eeuwigh wrockend leet, ontfangen t' Erkelens;
Of hy 't den Prins weer moght inschencken na sijn' wensch.
VONDEL, door V. L. II, 612, vs. 316.

• **Inschieten.** *Met haast inkomen.*

Daer schoot hi in mit groter haest,
Ende tgoede rentvleysch stont hem naest.
Daer prant hi uut tot sinen deel
Een groot rebsteck al gheheel,
Ende waender achterwaert mede te tyden.
Eer hi die koken conde lyden
Ter doeren uut, daer hi inschoot.
BILDEG. Ged. bl. 90, vs. 103 en vs. 109.

Inscijn. *Duidelijk, blijkbaar.*

Maer tvalsc dorperlijc venijn
Dat Cayn droech, dats noch inscijn
An meneghen, die ic spelle
Van herten syn gheselle.
Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 24, vs. 505, var.

Tranen murwen, dats wel inscijn,
Herten die ontfarmich sijn.
Id. Die Rose, vs. 6965.

Inschokken. *Ongekauwd inslokken.* U. W.

Inschrimpen. *Inkrimpen, verkorten.*

Die yder oogenblick in uren uyt kon recken
En schrimpen yeder uer tot oogenblicken in.
HUYG. Korenbl. I, 507.

Inschudden. *Ingieten, inwerpen.* KIL. Hoogd. «*einschütten.*"

Inschuld. *Schuld, welke men heeft in te vorderen.* U. W. Ende werden met hetzelve recht oock geint alle inschulden den wezen toekomende, ende ter wees-kamer bekend zynde gemaect. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, fº. 18, vº.

Insiedsel. *Afkooksel.* KIL.

Insight. *Vooruitzicht.* Wdb. op HOOFT.

Insicht (Ten). *Met betrekking tot.* Wdb. op BREDERO.

Inslaen. 1) *In huis opnemen, huisvesting verleenen.* Ibid.
2) *Tegen den vijand aanrennen.*

Mettien s l o u c h hi weder i n.
Limb. B. IV, vs. 1803.

3) *Inspannen*, van paarden gesproken. KIL.

Inslaan (Ten ooren). *Ter ooren komen.* U. W.

Inslagh. 1) *Spanning*, *samenspanning*, *weefsel*, *aanslag*, *samenzwering*. Wdb. op HOOFT.

2) *Voorraad van voedsel?*

Wi hebben voeder no raepbroet;
Wi mochten liever wesen doot,
Dan dat wi claghen dese ellende.
Ik hadde melc ghenoech int spinde
Haddic i n s l a c h tot deser coe.
Belg. Mus. X, 53, vs. 60.

Inslewen. *Inslokken*, *verslinden*.

O Duyvel, bruld gy noch, als felste aller Leeuwen!
Om, die geen schildwacht houd, als wildbraad i n te s l e w e n.
OUDAAN, Johanna Grey, 1648, bl. 50.

Insnacken. *Oplikken*, *opslurpen*, *inzwelgen*. MEYER. U. W.

— — — iachthonden en — — bracken,
Die — — — 't bloed ghestolckt i n s n a c k e n.
VONDEL, door V. L. II, 70.

Insonder. *Inzonderheid.*

— — — dat hy dul en verwoedt,
Ruym veertich jaren heeft ghestelt in Vuyr en Bloedt,
I n s o n d e r over 't Landt, dat enz.
Vlaerdings Redenrijck-Bergh, C 1, v°.

Inspanner. *Aanslagsmeder.*

D'i n s p a n n e r tegens Godt is allerminst rechtvaerdigh.
VONDEL, Lucifer, vs. 1130.

Inspanniger. *Slecht soldaat.* MEYER.

Inspraeck. *Inblazing*, *ingeving*.

Ick most noch, onder schijn van i n s p r a e c k Gods als kacx
Mijn' dochter — — — sien sneuvelen door 't stael.
VONDEL, door V. L. II, 232.

Inspreken. *Inblazen.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Instaen. 1) *Beginnen.*

Als dat nyeuwe jair beghint,
Die hem te rechte wel versint,
Die mach den hoochsten dancken seer
Van sulker gave, van sulker eer,

Als hi ons doet in alre tijt;
Wanttie werlt wert seer verblijt,
Als dat nuwe jaer i n s t a e t.

HILDEG. Ged. Bl. 207, vs. 7.

2) *Schade vergoeden.* KIL.

Instal (Tot een) brenghen. *In een kwaden reuk brengen, installig maken.* Wdb. op HOOFT.

Insteken. *Doorsteken.*

Oec dede hi maken al te hant
Een huys op des dikes lant,
Dat den dijc bescermen zoude,
Waert datmen i n s t e k e n woude.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 562.

Insteker. *Souffleur, oorblazer.* KIL.

Instellen. *Opstellen, vaststellen, aanstellen, opmaken.* U. W.

Insteller. *Opsteller.* Ibid.

Instendiglyk. *Met sterken aandrang.* Ibid.

Instending doen. *Bij iemand om iets aanhouden.* Ibid.

Inster. *Ingewand.* KIL.

Instooten. *Inrukken.* Wdb. op HOOFT.

Instryken. *Naar binnen rukken.* Ibid.

Instrueren, instruweren. *Leeren, onderrichten.*

Maer Josephus behendechede
Die was so groot, dat hi dede
Weder onder hem saen
Al Galylee sijn onderdaen,
Ende i n s t r u ë r e t s e allen tijd
Uptie Romeyne te houdene strijd.

Rymb. vs. 28261.

Zie ook op **Beloopen** 10).

Instrument (Een) hebben. *Een geschrift hebben.* Pass. Som. f°. clvij, a.

Inswichten. *Betoomen, beteugelen, bedwingen.*

Maer als een moedigh wijf gaet boven haren plicht,
Soo dient het ydel breyn ten nausten i n g e s w i c h t.

CATS, 1828, I, 209, a.

Ick weet dat noyt een ware maeght
Sich des haer leven heeft beklaeght,
Dat sy oock toegelaten vreught
En soete speeltjens van de jeught,
Heeft door de reden i n g e s w i c h t.

Ibid. I, 224, b.

Int. *Inkt.* Item tot Medenblic om i n t ende papier gegeven voir mijns heren clercken, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 162.

Int, inte. *Ent, ente.* Daer zulck een i n t e eens aen de mensch begint te vatten, zy overwint terstont de heele schorsse, en verandert den heelen boom in zijn natuyr. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 43.

Een i n t e, die geen vrucht en heeft,
Al verr' de beste vruchten gheeft.
CATS, door Dr. V. VL. I, 202, b.

Int. *Indien het.* Met expres bevel, dat de selve Huysluyden, de Stadt so by daegh als by nacht souden helpen bewaecken en bewaren, i n t noodt waer. VELIUS, Chroniick van Hoorn, 1617, bl. 132.

Intelic. *Inniglijk.*

Dats dat ic i n t e l i c ben begerende
Dat ghi de gevangene die sijn gevaen,
Telivereert.
Belg. Mus. IX. 95.

Inten. *Enten.* PL.

Komt plant nu groene jeught, i n t jonge lieden, i n t.
CATS, 1828, I, 354, a.

Appels, peeren, kersen i n t e n.
TIDEMAN, VAN BEAUMONTS Ged. bl. 83, vs. 14.

Interdijt. *Ontzegging of uitsluiting van kerkelijke rechten, als van sacramenten*, enz.

Die paus ontboet dor dese dinc
Aerschebiscope ende biscope thant,
Dat si verbannen al Arturs lant,
Ende setten souden i n t e r d ij t
An sconincs lant tot dier tijt,
Dat hi sijn wijf wedername.
Lanc. IV, vs. 6723.

Ende die casselrie was te dier tijt
Van Risele ghedaen i n t e r d ij t.
KAUSLER, Reimchr. vs. 4447.

Intoeven. *Inwachten.* U. W.

Intoghelingh. *Van buiten ingekomen.*

Hy monstert, onderzoekt, wie vry, heer, slaaf of knecht,
Erfheer, i n t o g h e l i n g h, of vreemd is.
SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 83.

Intrade, intraade. *Intocht.* Wdb. op HOOFT.

Intrede, intre. *Stap, onderneming.*

Verleen ons spoedt, en help den stouten i n t r e stijven.

VONDEL, door v. L. VIII, 192.

Intreie. *Ingang, toegang, opening.*

Daer en was andre i n t r e i e engene,
Dan die selve al moeder ene,
Daermen te poente af mochte doen
Van sinen stele dien bottoen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 14313.

Intsel. *Einde.* Zie **Insel.**

Intuien. *Invoegen, inwikkelen, inlijven.* MEYER. U. W.

Intwaren. *In waarheid, waarlijk, inderdaad.*

Dit soe suldi doen i n t w a r e n.

Mloep. B. II, vs. 1648, variant.

Invaderen. *Invallen.* Ghi hebt wel een rechtverdige sake dat coninc-rijc van vranckrijc te i n v a d e r e n. Van Brab. die Exc. Cron. Antw. 1530, N N. iiij, d.

Invallen. *Inrukken, overrompelen.* U. W.

Invaren. *Uitvaren, in toornige uitdrukkingen losbarsten.* Wdb. op HOOFT.

Inviere. *Vuur van een inwoner.* Wie in ander liede huys woont dat bernt, ende de brant comt van sinen i n v i e r e, waers om een pond grote. Belg. Mus. VII, 297.

Invlechten. *Verbinden.* U. W.

Invlote. *Invloed.* Overmits i n v l o t e ende beroeringhe des hemels. Dr. v. VL. Prozast. bl. 74*.

Invoeren. *Te gemoet voeren, in de rede vallen.*

Doch eer hy grammer werdt, en op een nieu verhit,
Soo v o e r hem Laban i n, en seyd' hem weder dit:
'k En wil niet dat uw hert in nieuwe gramschap steygert, enz.

CATS, door Dr. v. VL. II, 25, b.

Involghen. 1) *Volgen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Navolgen.* U. W.

3) *Believen.* Ibid.

4) *Vervolgen, te keer gaan.* Deze beteekenis is op te maken uit het volgende woord.

Involger. *Vervolger.*

I n v o l g e r der weêrstrevende Onbekeertheit,
Versmader van gewin,
Beminner van oprechtheit, vrede en min.

VONDEL, door v. L. VI, 129, vs. 22.

Inwaerder. *Meer inwaarts.* Een ander voorhof i n w a e r d e r dan dat voorhuis. St. Byb. I Kon. VII, vs. 8.

Inwaert. *Binnenwaarts, inwendig.*

Doe quam daer voer die dore wandren
Reinaer die vos, ende sach i n w a e r t.
Esop. bl. 139.

Zie nog ibid. bl. 142; RUUSBR. Tab. I, 83, reg. 8.

Inwart, inwaert. *Naar binnen, binnenwaarts.*

Ende tswaert was van sneden goet,
Ende segge dat i n w a r t woet
Dor die hersenen altemale.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4427.

Enen ruddre gaende allene,
Te maten groot, te maten clene
Die quam hier i n w a r t metter vaert.
Walew. vs. 7611.

Zie nog ibid. vs. 6948 en vs. 8140.

Inwech. *Henen, weg.*

Gabriel seide niet meer, hi voer i n w e c h
Ten hoghen trone.
Vanden Levene ons Heren, vs. 303.

Inwiggelen. *Inwikkelen.* In — — het gewoel van een — — gevecht sich i n g e w i g g e l t te vinden. CATS, door Dr. v. VL. I, 250.

Inwijken. *Inruimen.* Als de Prochie Kerck den Ghereformeerden moest i n g h e w e k e n worden. GUIC. fo. 221, a.

Inwinken. *Naar binnen wenkende.* Ende si was Christum i n w i n k e n d e. RUUSBR. Tab. I, 248, reg. 17.

Inworpen (Den koop). *Den koop krachteloos maken.* KIL.

Ypelijne. *Mannelijke lindenboom.* Ibid.

Ypen-kras. *Hipokras.* Bekende drank.

'T is te veul op ien dagh, kandiel en y p e n-k r a s.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 66.

Ips. *Hupsch.*

Lest een kuipertje i p s en fyn
Kwam by eenen heer te werken,
Om zyn vaten groot en klein
Met goeje banden te versterken.
Horae Belg. II, 267, vs. 1.

Iraut, yraut. 1) *Wapenheraut.*

Doe sende Artoys banderside
Een I r a u t.
VELTH. Sp. H. fo. 244.

Lude riep daer menech y r a u t:
»Ridders! hets tijt.
Ferg. naar het HS. vs. 5164.

2) *Speelman, muzikant.*

Teser feesten wonnen vele
Bede y r a u d e ende ministrele.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1342.

Daer quamen y r a u d e ende spelmanne.
Lanc. III, vs. 25838.

Irbaer. *Doolbaar.* MEYER.

Irdisch. *Wereldsch, aardsch.* Doch werde hy selve naderhant in een volle Concilie een ketter gewesen, ende van Nicolao de vijfde, welcke in zijne plaatse ghestellet was, in figure als een ketter verbrant, ende oock na zijn doot werde zijn ghevoelen van syne navolgher, als ketterisch ende i r d i s c h verdoemt. MARNIX, Biënkorf, 1569, fº. 314.

Irdom, irredom. *Doling, dwaling.* Ibid.

Irghen. *Ergens.* Zie Lev. van Jezus, bl. 297, cap. 36. Hoogd. »*irgend.*"

Irgien. *Verklaren.* Wir Johan — — — bekennen ind i r g i e n des. NIJH. Ged. II, 62.

Irkyesen. *Verkiezen, willen.* Ibid. II, 41.

Irren. *Dolen, dwalen.* KIL. en MEYER.

Irriken, irricken. *Herkauwen.* KIL. PL. MEYER.

Irringe. 1) *Doling, dwaling, verdwaling.* KIL.

2) *Twist.* Voirt om sulke gebreke, as onser een aen den anderen hebben moichte, bis tot desen daighe toe, dair um en sullen wij myt malckanderen gheen i r r i n g e hebben. NIJH. Ged. IV, 207.

Zie nog VAN HASSELT op KIL.

Irst. Bijv.nw. *Eerst.*

Den i r s t e n ridder die Walewein
Coes tote hem, dat was Ywein.
Lanc. II, vs. 1718.

Mar hi liet die i r s t e sprake
Bliven al van derre sake.
Partonopeus und Melior, bl. 98, vs. 14.

Irst. Bijw. *Spoedig, dra.*

— — — ic sal die vart
Bestaen, als ic i r s t mach.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 14093.

Irst (So). *Zoodra, zoo spoedig.*

Groetsc mi, ende segt totien

Dat icse, so ic irst mach, sal sien.
Lanc. II, vs. 1212.

Irst (Van). 1) *In den beginne.* Dit en seidic u nit van ierst. Lev. van Jezus, bl. 210.

2) *Op nieuw.*

Dies was Bruant herde blide,
Ende gingen van irst vechten tien tide.
Lanc. III, vs. 23726.
Van irst gingen si vechten doe.
Ibid. III, vs. 26118.

Irstwaerf. *De eerste maal.*

Dit en es niet irstwaerf nu
Dat ic gejoesteert hebbe heden.
Ibid. II, vs. 840.

Isbeen, ischbeen. *Schaambeen, heup, dij.* KIL.

Ysbolt. *Zekere zuurachtige peer.* R. VISSCHER, Brabb. bl 114.

Ise. *IJzer.*

Ise ende stael es harde hart.
Alex. VIII, vs. 926.

Yselic. *IJselijk, zeer, uitermate.* Een kint die yselic gezwollen was in die kele. Pass. Som. f°. xcix, c.

Iseme pech. Lees tsenie pei', dat is St. Peter. Men vindt deze corrupte woorden in VELTH. Sp. H. f°. 346, reg. 9. v. o. Deze verbetering zijn wij, meen ik, aan Dr. DE VRIES verschuldigd.

Ysen. *Hoefijzers.*

Si (de orsen) sloegen achter ende voeren,
Sonder bedwanc van den sporen
Die anguisse was so groet,
Die si hadden iegen die doet,
Dat sy 't al te neder sloegen;
So sterc si die bene verdroegen,
Dat hem dysen, ongelogen,
Met slagen van den voeten vlogen.
VELTH. Sp. H. f°. 258.

Ischen. *Eischen, vragen, roepen.* Doe isch Jhs sine tuelef yongren te hem. Lev. van Jezus, bl. 46. Doe isch de vader ene tafle. Ibid. bl. 8.

Israël. *Soort van dun bier.*

Dirck heeft geen Geld om Wijn te koopen;
Soo suypt hy Israël met stoopen.
Siet eens hoe gaet het hier;

Dirck is dick van dunn Bier.
HUYG. Korenbl. II, 30.

Istich? Een i s t i c h salich wesen, sonder ondersceit van ordenen, van heilighen of van lone. Dr. v. VL. Prozast. bl. 28.

Ystorie. *Geschiedenis.*

Ende dat was waerheide, sonder waen,
Nadat d y s t o r i e ons doet verstaen.
Lanc. III, vs. 2248.

Zie ook MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. IX, vs. 57.

It. *Iets.* Dan radic dat die op har hus sitten, dat si nit af en gaen, omme i t ut haren hus te draghene. Lev. van Jezus, bl. 189.

Itlick. *Eenige, sommige, ettelijke.* KIL. PL.

Itoe. *Nu, tegenwoordig, op dezen oogenblik, voor dit oogenblik, reeds, voor het tegenwoordige; weldra, spoedig; nu en dan, eensklaps, plotseling, dadelijk.* Doe sprac Jhc. »doet af den steen." Ende Martha die desgheens suster was, antwerdde aldus: »Here, die lichame es i t o e al vul, want hi heft vir daghe gheleghen in den grave. Lev. van Jez. bl. 173.

Doe dat avontmael was comen
Doe name[n] metter hant sijn waerd
Ende seide. »Gawi thuuswaerd;
Hets avont hier i t o e.
Lanc. III, vs. 25730.

Dit woord, waaromtrent Dr. JONCKBL. twijfelde, of het ook hetzelfde was met i n t o, komt overeen met het Hoogd. *Jetzt, jetzo, itzo, jetzund, anjetzo* en met het Eng. *now, at present, at this instant, this very moment, for the present, at this time, forthwith, immediately, anon.*

Itoeward, itowert. Bijna hetzelfde als **itoe**, en van al de hierboven verklarende woorden kan het woord *reeds* zeer goed daarvoor in de volgende plaatsen toegepast worden.

Doe sprac die joncfrouwe tote hem: — — —
»Wacht u, dat gi u niet vortan
En hout over deu besten man."
Hi antwerde hare: »Nenic niet,
Bedie dat i t o e w a r d es gesciet."
Lanc. III, vs. 528.

Lancelot sprac tote hem dar nare
Dat hi wel te poente comen ware
Hem te wrekene, haddi gemogen,
Want hine dar sach mettien ogen,
Ende hadde geproeft al y t o w e r t

Hoe dat sniden conste sijn swert.
Ibid. II, vs. 22318.

Die tornoy was y t o w e r t begonnen.
Ibid. II, vs. 28490.

Zie nog ibid. II, vs. 30314; II, vs. 30613; II, vs. 32957.

Itsund. *Thans, nu, tegenwoordig.* KIL. PL. Hoogd. »*jetzund.*"

Itwer. *Elders.*

Hen seghet van mi ghene scrifture
Dat ic prophete die doet besure
I t w e r dan te Ihrlm.
MAERL. Sp. H. aangehaald door MEIJER, in het Lev. van Jez. bl. 320.

In de uitgave van DAVID staat, (vs. 24227) i e w e r.

Yvaer. *Ivoor, elpenbeen.*

Doe leiden sine up een bedde saen,
Dat rikelijc was ende diere,
Ende vulmaect in alre maniere:
Van finen' goude die pilare,
Entie sponden van y v a r e.
Walew. vs. 874.

Yvalligh. 1) *Zwak, bouwvallig, broos, wisselvallig.* Dat de dood aen een y v a l l i g h e n ouderdom de stutten van hare zwackheyd ontsteelt. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 267.

Y v a l l i g h leven, ah! deur-brant met vier en swevel,
On-reyn en zonder eer, verstijft in koud' en nevel.
DE BRUNE, Emblemata, 1624, bl. 149.

2) *Onaangenaam, ongevallig.* Beter een y v a l l i g en erbarmelick leven dan geen leven. Wetsteen der Vern. 4o. ed. 1644. bl. 31.

In de uitgave van 1665 staat voor **yvallig**, *ongevallig.*

Yver. *Nijd, haat.* Wdb. op HOOFT.

Yvert (My). *Ik verlang vurig, of haak naar.* Wdb. op BREDERO.

Yvore (Ten). *Op ivoren zetels.*

Ten elpsbene saten die graven
Ende hertoghen van groter haven,
Ende t e n y v o r e hoghe liede,
Rudders; maer hare maisniede
Saten beneden ten marberine.
Walew. vs. 1027.

Yvorie, yvorijn. *Elpenbeen, ivoor.*

Percepolis es si genant,

Daer men tiersten binnen vant
Die y v o r i e.

Alex. VII, vs. 1054.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 522.

Yvorien, yvorijn. *Ivoren, van ivoor.*

Ene y v o r i e n e roede scone
Hadde hi in sine rechte hant.

Alex. I, vs. 783.

In die middelt van al stont
Een setel, die y v o r ij n was.

Lanc. II, vs. 16176.

Zie nog ibid. II, vs. 12445.

Iwent. *Ergens.*

Hine keerde niet onberaden,
In stont heme in staden
Die i w e n t ane mi sochte
Tes ic min goet over brochte.

Lanc. II, vs. 42703.

J.

Ja, ja en, jane. *Immers, toch.* Begonnen werck wort i a geendicht. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 16.

Maria claghede — — —
»Lieve kint, twi hancstu hier,
Du en waers dief no pantenier;
Lieve kint, wie was soe bout,
So fel, so fier, so quaet, so stout,
Da hi di an dit cruce hinc,
J a e n bestu een ewelyc coninc.

Vanden Levene ons Heren, vs. 3282.

J a n e wasset ooc al dus
Wilen, als Anthiocus
Beseten hadde dese stede?

Rymb. vs. 32223.

Zie nog ibid. vs. 16425; Belg. Mus. IV, 264, vs. 12; Alex. IV, vs. 1244; MELIS STOKE, B. V, vs. 152.

Jaardraadt. *Houtring*, zichtbaar in doorgezaagde boomen. MEYER.

Jaeren. *Verjaren.* KIL.

Jaerens. *Verleden jaar.* Ibid.

Jaersavend. *De laatste dag van het jaar.* Ibid.

Dit was op enen j a e r s a v o n t

Dat die coninc namecont
In dit vergier hier was comen.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 1905.

Zie MELIS STOKE. D. I, bl. 319.

Jaerscare, jairscare. *Jaarlijksche oogst*, of *inzameling. Hetgeen in een jaar, als vruchten van een land, wordt geschaard.* U. W.

Een vyantlic dier ende onbecant,
Dat verdarff wijn ende coern,
Soedat dat jaerschaer bleef verloren.
Mloep. B. IV, vs. 2118.

Zie verder HONDIUS, Moufe-schans, bl. 100; NIJH. Ged. I, 208.

Jaboye. *Ziedaar.*

Jaboye, nu sidi een man.
Mr. MOLTZER, Bibl., 1868, I, bl. 130.

Iacinct. *Zekere kostbare stoffe.*

— — V. mageden — —
Dien gaf die bisscop daer ter stede
Te spinne puerper, bis ende vlas,
Zide, jacinct.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. XXXVII, vs. 8.

Jacinctijn. Bijv.nw. *Hoog blauw.*

Tfierde decsel was fijn pellijn,
Ende van verwen jacinctijn.
Rijmb. vs. 4878.

Jadders. *Uiers.* MEYER.

Al 't voetsel dijt tot melck, waer van de jadders zwellen.
VONDEL, door v. L. V, 707, vs. 160.

Jaghen. 1) *Begeeren, verlangen, naar iets jagen, naar iets streven.*

Sonder wijsheit veel te jaghen
Maect arbeit groet ende cleen ghewin.
Mloep, B. II, vs. 2070.

Hi grote dien coninc ende vraechde
Wat hi woude ende wat hi iaechde?
Alex. X, vs. 616.

Wet wel, dat die scone maghet
El en gene dinc en jaghet
Dan te drivene hare jolijt.
Walew. vs. 7854.

Zie nog Mloep, B. II, vs. 2367; Vanden Levene ons Heren, vs. 2699 en vs. 3183; Der Ystorien Bloeme, vs. 2394; Roman van Cassamus, vs. 912; Lanc. II, vs. 39334.

2) *Najagen*, *vervolgen*, *nazetten*, ook *drijven*, *aanzetten*.

> Die minne gincse weder jagen,
> Ende riet hare, datsi haren moet
> Den ridder ondecte, ende hoet haer stoet.
>
> Ferg. naar het H. S. vs. 1456.

In plaats van *moet*, in den tweeden regel, staat in de uitgave van VISSCHER *noet*. Moet is *hart*, *gemoed* en dus was deze verandering onnoodig.

> Tote Acharon waren si ghejaghet,
> Dies den Joeden wel behaghet.
>
> Rymb. vs. 9255.

Zie ook ibid. vs. 10249 en vs. 19164.

3) *Vluchten*, *haastig weggaan*.

> So dat Sauls spierrers saghen
> Die viande vlien ende jaghen.
>
> Ibid. vs. 8926.

> Doe wart hi echt al verwoet,
> Ende hiet jaghen metter spoet.
>
> Ibid. vs. 19266.

Jagherande. 1) *Warande*, *diergaarde*. MEYER.

2) *Jachtpartij*.

> Dus was van perden ende van lieden,
> Die daer vanden stride scieden,
> Achter velde groote jagerande.
>
> VAN HEELU, vs. 7361.

3) *Schermutseling*.

> Ende dese jagerande tier wile
> Duerde meer dan een mile.
>
> Grimb. Oorl. D. I, vs. 5106.

Jagerye. *Warande*. PL.

Jaghersse. *Jageres*. KIL.

Jaget. *Jacht*.

> Wilt gi varen in rivieren
> Of bersen int wout ten wilden dieren?
> Gevallet dat gi kieset die jaget, enz.
>
> Parton. und Melior, bl. 3, vs. 8.

Jagonce. *Soort van edelsteen*, zijnde *een licht roode granaat*.

> Maer ic wille dat gi wet,
> Datter robine, mirauden, jagoncen
> Binnen stoeden.
>
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1031.

Jacht, **jaght.** 1) *Wagentrekkend gespan.* Wdb. op HOOFT.

> De naare nacht verspreidt
> Haar schaduw over 't kruidt, en d' eedle zonne weidt
> Zijn' afgeronne j a g h t ter westzijd' van de bergen.
> HOOFT, Ged. f°. 27.

2) *Het bejagen van iets, het streven, het trachten naar iets.*

3) *Sterk verlangen.* Zekere Folkas, op de Koningin Pernella verliefd wordende, tracht hare getrouwe kamervrouw Balotides over te halen, om in zijn belang werkzaam te zijn, maar deze wetende dat de Koningin met een zeer schoon jongeling, Quintiliaen genaamd, in zeer vertrouwelijke betrekking stond, antwoordde hem, toen hij haar op zekeren dag vroeg:

> Hoe dattet mit dien dinghen was?
> •Heer, laet sijn u j a c h t
> Het is om niet, dat ghi veel wacht.
> Mijn vrou is anders sins gheeint.
> Mit enen jonghen dien sy mint,
> Daer drijft zij hair ghenoechte mede.
> Mloep. B. II, vs. 1489.

4) *Drukte, gewoel.*

> Daer wart overal so groet g e j a c h,
> So groet geluet, so groet geloep,
> Si vielen bi viertegen over hoep.
> BLOMM. Oudvl. Ged. I, 47, vs. 371.

Men leze over deze plaats D^r. DE VRIES, Middelnederlandsche Taalzuivering, bl. 62 en v.

5) *Hevige strijd.*

> Hoe men daer stac, hoe men daer slouch,
> Hoe groot die j a c h t was ent ghesouch.
> Walew. vs. 10618.

6) *Troep, hoop, menigte,* met minachtende beteekenis.

> Vaegh de lucht van dees vervloeckte j a g h t,
> En boeize aen neck en klaeu, en ketenze met kracht.
> VONDEL, door V. L. VI, 290, vs. 2160.

Van daar ook *boevenjaght* of *gemeene troep*, voorkomende in ibid. III, 241, vs. 690.

7) *Vervolging, slachting.*

> Sijn volc es weder an hem comen,
> Ende maecten die j a c h t so groot,
> Ende sloegher .iij.^m doot.
> Rymb. vs. 19967.

Jachtich. 1) *Spoedig*, *snel*, *haastig*.

Seynt my Proserpina dit ghespoocke dus jachtich
Om mijn leet te meeren?

COORNH. Odyss. I, 1606, bl. 72 r°.

Nephtunus dit gehoort hebbende, spoede hem jachtich
Na Sceriam.

Ibid. II, 6.

2) *Driftig hakende*, *verlangende*.

Zijt ghy noch bedenckens machtigh
Hoe de Herten heet en jachtigh
Nu de beek te koelen gaen,
Die de min ten doele staen.

HUYG. Korenbl. I, 461, a.

Jachtvang. Figuurlijk. *Door list en bedrog verkregen goed.* Een bedrieger en sal sijn jachtvang niet braden. St. Bijb. Spr. XII; vs. 27.

Jaghtvoghel. *Havik.* KIL.

Jai. *Ja.*

Ende si seide: "Here siedi
Lanceloet, die bescudt hebt mi?"
Hi seide: "Jay ic."

Lanc. II, vs. 15582.

Soe souttu
Den wech recht vort varen nu?
"Jay ic, here" sprac hi metter vart.

Ibid. vs. 16028.

Jack. *Borstharnas.* KIL. *Pantsier*, *wapenrok.* U. W.

Jacke. *Lederen zweep*, *rijzweep.* KIL.

Jacken. *Met eene zweep slaan.* Ibid.

Jackener. *Koetsier*, *voerman.* Ibid.

Jaloes, **jalous**, **jeloes.** *Jaloersch*, *naijverig*, *ijverzuchtig.* Ibid.

Ende hi wart so jalous van mi toe.

Lanc. II, vs. 6645.

Straft ghy geen Heyd'nen meer, God Abrahams! en laetze
Afgodisch roocken op uw heyl'ge stede en plaetze?
Waer was uw solpherstrael, die noyt dien smaet verdroegh?
Die Ptolomeus plat jeloers ter aerden sloegh?

VONDEL, door v. L., I, 711, vs. 1064.

Jamberen, **jammeren.** *Leed doen.* U. W.

Mijn herte es vroe; maer alsic sie
Mijn kint wech varen, jambert mie.

Lanc. III, vs. 23392.

Jamberlic, jammerlijc. 1) *Jammerlijk, droevig, deerniswekkend.*

Hi ginc sine manne spreken
Om dese j a m b e r l i k e daet
Lev. van Jesus, bl. 431.

Mer eer sy hoer gaf totter doot,
Screeff sy horen broeder ende lieff
So sueten vriendeliken brieff
Ende so y a m m e r l ij c k van woerde,
Als ic ye in scriften hoerde.
Mloep. B. II, vs. 1021.

2) Intensitivum, waarvoor »*bijster*" kan in de plaats gesteld worden. Wdb. op HOOFT.

Jambolijn. *Indiaansche mirteboom, welks vrucht naar olijven gelijkt.*

Hier kan geen j a m b o l ij n des winters overblijven.
*CATS, 1828, II, 369, b.

Yame yammerlec. *Op eene zeer deerniswaardige wijze, recht jammerlijk.* Here, Davids sone, myn dochter es beseten van den evelen gheeste, die se y a m e y a m m e r l e c tormentt. Lev. van Jezus, bl. 97.

Profr. MEIJER twijfelt aan de juistheid dezer woorden. Mij zijn zij, in dien vorm, elders ook nooit voorgekomen.

Jamer. 1) *Jammer, te betreuren.* KIL.

Die Torken wonnent, dat i a m e r was.
MELIS STOKE, D. I, 387, vs. 396.

2) *Droefheid, ellende.*

Doe Cassamus hare wort verstoet,
Van j a m e r r e vielen hem opden voet
Die tranen ute beide sijn ogen.
Roman van Cassamus, vs. 586.

3) *Geklag, jammerklacht.*

Si gingen maken j a m e r groet.
Lanc. II, vs. 11994.

Om haerre suster Coppen doot
Dreven si claghe ende j a m e r groot.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 308.

Jamerheit, jammerheit. *Jammer, droefheid, ellende, onheil, ramp, rouw, smart*, U. W.

Hoort hier grote i a m e r h e d e,
De de here van Amestelle dede
Op deen nameliken dach.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 1401.

Ende weenden alle van j a m e r h e d e n.
Lanc. II, vs 2914.

Mit groten druc ende j a m m e r h e d e
Wort daer van beyden een ghescheide.
Mloep. B. I, vs. 1441.

Die ziele heeft anxt ende zeerichede,
Die lichame pine ende j a m m e r h e d e.
Lsp. B. I, C. 19, vs. 50.

Sy sal groote j a m m e r h e i t
Driven.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 3214.

Jammeren. *Leed doen.* U. W.

Jammernis. *Droefenis*, *ellende*, *jammer*. U. W.

Maer om den armen mensch een vasten troost te geven,
In zulck een j a m m e r n i s, belooft de Godtheit trou
Te wecken, uit het zaet en bloet van d'eerste vrou,
Den Stercken, die de Slang, den Draeck, het hooft zal pletten.
VONDEL, door V. L. VI, 289, vs. 2136.

Jampelen. *Waggelen*, *strompelen*. KIL.

Jan. *Sukkel*, *bloed*, *lummel*, *onnoozele hals.*

En elders wil het volck dat onse nieuwe man
Sal slaeven voor de kost, gelijck een rechte J a n.
CATS, 1828, I, 260, b.

Jan (St.) Eigenlijk r i d d e r v a n St. J a n, maar schertsende van een vrijer of zoetlief gezegd. Wdb. op BREDERO.

Geneevent liefstentje, geneevent mijn S i n t J a n.
MOLENHOF, De Krolleude Ritzaart, 1659, bl. 13

't Is Jan Soetekau, jou eygen S i n t - J a n.
J. STARTER, Kl. van Jan Soetekauw, 1646, bl. 6.

't Jan, ba 't Jan. *Sint Jan*, *bij St. Jan.* Wdb. op BREDERO.

Soo een kalis trout een rijcke
't J a n, die is er dan wel aen.
CATS, 1828.

Jane, ja ne. *Ja toch*, *immers.* Zie op **Ja.**

Jangelen. *Snappen*, *zijn geluid bij voortduring laten hooren.*

Ghy light en j a n g e l t als een' bell.
HUYG. Korenbl. II, 124.

Jangomas. *Zekere boom aan de Malabaarsche kust.*

Hier is geen j a n g o m a s, dat elders weligh groeit.
CATS, 1828, II, 869, b.

Janken. 1) *Vuriglijk begeeren en zulks door uiterlijke teekenen te kennen geven.* Wdb. op BREDERO.

De Helhond die niet als naer verscheuren
En menschen moorden j a n c k t.
JAN ZOET, Thimoklea, 1641, bl. 31.

Hy mach wel bezich zijn in 't Hemels zoet te proeven,
Daer hy zoo zeer naer j a n c k t.
Ibid. bl. 41.

Haer geest vint vreught noch lust in al ons buitenleven,
Maer j a n c k t naer Stat en Hof.
CATS, 1828, II, 154, a.

2) *Klagend huilen, kermen.* U. W.

Jarech, jarig. 1) *Een jaar oud.* Van de honden sprekende, zegt MAERLANT:

Pissende heffen si op die beene,
Welctijt so si i a r e c h sijn.
Nat. Bl. bl. 74, vs. 734.

Vrec, ghierech landshere
Mach alse wel hebben ere,
Als een j a r e c h kint mach sijn
Een volmaect astronomijn.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 129.

2) *Jaarlijksch.*

Daer mé naeckt uw j a e r i g h sterven,
Linde-toppen, weeldrigh hout.
HUYG. Korenbl. I, 89.

Soo ghy 't Linden-loov hergroeyen
Nae sijn j a e r i g h snoeyen siet.
Ibid. I, 107.

't Jarent. *Verleden jaar.* Die my 't j a r e n t 't voorhoofd boodt, vereert my nu met de necke. DE BRUNE. Banck.-Werck, bl. 137. Dat zy 't j a r e n t spraken, is even 't zelve, dat zy nu zeggen. Ibid. II. 1658, bl. 60.

s' Jase (Ba). Verbastering van *bij Jezus.*

B a s'j a s e, Saarke Moey kocht zulken kalfsbout.
NOOZEMAN, Rombout, bl. 9.

Jaspe, jaspre. *Jaspis, edelgesteente.*

Sofiere, jogonten, calcedonen,
Mirande, bericolen ende sardonen,
J a s p e n, crisoliten, diamanten.
Fl. ende Bl. vs. 1028.

D'een was gemaect van .i. latoene,

D'ander van enen j a s p r e groene.

BLOMM. Oudvl. Ged. bl. 49, vs. 577.

Jathouweel. *Wiedmes*, *wiedijzer*. KIL.

Jatten. *Wieden*. Ibid.

Jaute. *Houten beker*, of *bokaal*. Ibid.

Javelijn. *Werpspies*. Ibid.

Je. *Ooit*. Zie **Ie**.

Jeeste, Yeeste. *Geschiedboek*, *historie*, *archief*, zoowel van steden als van geheele rijken.

Alle die landen, die nu sijn
Tusscen der Elven enten Rijn,
Heetet Germania in oude j e e s t e n.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. VII, vs. 33.

Zie voor de overige beteekenissen op **Geesten**.

Jeghen. 1) *Tegen*.

Want hi heeft een reyne maecht
J e g h e n haren danck ghemint.

Mloep. B. III, vs. 1095, var.

Ende j e g e n der naturen ghebode
So vielen si in overspele.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. I B. XIII, vs. 15.

So en es hier jonc no out,
Hine hebbe te wroeghene j e g h e n u.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 113.

2) *Met*.

Hi sach den hont in groter weelde,
Ende dat sijn here i e g h e n hem speelde.

Esop. bl. 108.

Maer hi verzoenet algader
J e g h e n die mogentheit sijns vader.

Lsp. B. I, C. 29, vs. 28.

3) *Van*.

Si cochten j e g e n een wijf twaelf broet.

Lanc. III, vs. 3260.

Ene scone pels, goet ter core,
Hebbic j e g h e n Peteren ghecocht.

Horae Belg. VI, III.

4) *Voor*. Aldaer so brachte men hem j e g h e n enen die doef was ende stompt. Lev. van Jezus, bl. 98.

Waer si quam vant si die dore

Al wide open i e g h e n hore.
Beatrijs, vs. 796.

Zie verder Lanc. II, vs. 15787; ibid. vs. 3032; ibid. vs. 42429.

5) *In vergelijking van.*

Alle die consten, sekerlike,
Die behoren ten ertrike,
Die sijn met allen rechte
Der edelre clergien knechte
Ende bastaerde j e g h e n hare.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 51.

Karls wijch dats maer ein spel
J e g e n dat desen man gevel.
Alex. I, vs. 54.

6) *Ten koste van.*

En spaert in gheenre stonde
Goet j e g h e n uwe gesonde.
Ibid. B. III, C. 3, vs. 390.

7) *Tegen over.* Ende alse hi quam op den berch van oliveten, ende hi gheseten was i e g h e n den tempel. Lev. van Jezus, bl. 187.

Want die reghenboghen gaet
Recht i e g h e n daer die sonne staet.
Broeder Gheraert, Nat. vs. 910.

Zie ook MAERL. Sp. H. 8°. ed. I, 44; Walew. vs. 2575.

8) *Te gemoet.* Dese alse si saghen Jhesum van verre comen, so lipen si i e g h e n hem. Lev. van Jezus, bl. 57.

Alse die maisnieden vernamen
Dat hare vrouwe quam, si liepen dare
Met groten tortisen j e g e n hare.
Lanc. II, vs. 14620.

Zie nog ibid. vs. 7415.

9) *Tegenstrijdig met.*

Dochter, Moeder en de Maget,
J e g e n dat nature draget
Brochte uwen vader vort.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 2de St. bl. 48.

Ter verklaring dient, dat dit gezegd wordt van Maria, die, toen zij, volgens het bijbelverhaal, nog maagd was, op eene tegen de natuur strijdige wijze van Gods Zoon beviel, die, als God, haar vader was.

10) *Naast.*

Deer Walewein moeste gaen sitten,

Ende j e g h e n hem die coninughinne.
Walew. vs. 2575.

11) *Tot.*

Een heylich Jode, hiet Moyses,
Dien God was also ghetes,
Dat hi sprac, in menigher stont,
J e g h e n hem, mont j e g h e n mont.
Lsp. B. I, C. 45, vs. 50.

Jeghen (Te) brenghen. *Toevoeren, aanbrengen.*

Ghine gaeft hem no goet no quaet,
Sonder allene een pladisen graet,
Die ghi hem t e j e g h e n b r o c h t e t.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 215.

Reinaert ghinc in die haghedochte,
Ende keerde weder, ende b r o c h t e
Sinen vrient Beline j e g h e n
Dat hovet van Cuwaerde ghedreghen.
Ibid. vs. 3259.

Jegen (Enen) geven. *Iemand krachtig terugslaan.*

Ende Cassamus, die oude degen,
G a f h e m bilc wel dicken j e g e n.
Roman van Cassamus, vs. 1124.

Jegen (Enen) riden. *Iemand aanvallender wijze te gemoet rijden.*

Claerruus die wert erre van desen
Worden, die hi te hem wart seide,
Ende r e e t h e m j e g e n sonder beide.
Ibid. vs. 906.

Jegen (Ten) worde. *Tegenwoordig.*

Bi welker clareit dat hi echt
Metter ziene van sinen zinne
Sach, alsict bescreven kinne,
Dat hem was verre in der gebare,
Als oft daer t e n j e g e n w o r d e ware.
Lev. van St. Fr. vs. 6172.

Jeghen spoet. *Te vergeefs.*

Dat hine soect ende pine doet,
Dats altemale j e g e n s p o e t.
Lanc. II, vs. 45602.

Dat al ware j e g e n s p o e t
Die opten muer iet wilde braken.
Ibid. III, vs. 14368.

Zie nog KAUSLER, Reimchr. vs. 7546; Lanc. II, vs. 42961; ibid. II, vs. 43701; Walewein, vs. 2006 en vs. 4226; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 10, vs. 695.

Jegen staen. *Wederstaan.* Volgens den Heer TIDEMAN.

Als hi gedaen adde sine gebede
Hiet hi, up onderhorichede,
Dat hi rumen soude tvat:
So zaen liet de viant dat
Bi ons heren mogentede,
Datmen wel mach weten mede,
Dat dęs viants dorper daet
J e g e n onderhorichede niene s t a e t.

Lev. van St. Fr. vs. 6744.

Mij komt voor dat j e g e n niet bij s t a e n, maar als bij o n d e r h o r i c h e i t behoorende, moet gedacht worden.

Jeghen steken. *Achterklappen*, *kwaadspreken.*

Die vore mi scone spreken
Ende achter mi j e g h e n s t e k e n,
Haer vrienscap, wats ghesciet,
En willic te minen gheselle niet.

Meliboeus, vs. 1807.

Jeghen woerden, jeghenworde, jegenworden. *Tegenwoordig.*

Aldaer si te i e g e n w o r d e s t a e n.

Zie MELIS STOKE, D. II, 518.

Hi sinde eenen bode tier ure
Toten coninc Arture,
Daer Lanceloet was j e g e n w o r d e n.

Lanc. II, vs. 35053.

.IJ. Gods apostelen, sijt seker das,
Deene hiet symon, dander iudas;
Dese hebben die macht so groet van gode,
Dat over mids hare ghebode,
U god en dar niet spreken .j. woerdekijn,
Daer si i e g h e n w o e r d e n sijn.

Der Ystorien Bloeme, vs. 3810.

Yeghengaen. *Weerstreven.*

Men mach occ God in eren minnen,
Want dat Gode y e g h e n g a e t
En taemt niet wel der eren staet.

HILDEG. Ged. bl. 240, vs. 9.

Jeghenheit. *Tegenspoed*, *onspoed.* Onse here sprac: guet man, wat hebdi in den eersten sack? Die man antwoirde: dair heb ic willige armoede in, versmaetheit ende i e g h e n h e i t. Dr. v. VL. Prozast. bl. 219.

Jeghenode. *Streek*, *plaats*, *oord.* Ende heb ghesien menich lant ende omghevaren menighe diverse stede, menige diverse i e g h e n o d e. Ibid. bl. 248.

Bi Tours was ene j e g e n o d e,
Daer tvolc was in grotre node.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XLVIII, vs. 15.

Meer voorbeelden vindt men in MELIS STOKE, B. X, vs. 885; Ferg. vs. 3475.

Jeghens. 1) *Van.* Die van antwerpen cochten den tol op de hondt, j e g h e n s hertog Philips. Antwerpsche Cron. bl. 1.

2) *In evenredigheid.*

Dobbel es der sonnen cracht,
J e g h e n s datsi hevet ghewracht.

Broeder Gheraert, Nat. vs. 1048.

Jeghenwoordelyk. *Tegenwoordig.* U. W.

Jeghenwoordigh, **jeghenwerdech.** *Tegenwoordig.* KIL. U. W.

Jeghenwoordigheit, **jegenwoordige**, **jeghenwordicheyt.** *Tegenwoordigheid.* U. W.; Lev. van St. Fr. vs. 2067; Dr. v. VL. Prozast. bl. 264.

Jechte. *Jicht.* KIL.

Jechtech, **yechtich.** *Jichtig*, *lam.*

Die y e c h t i g e entie crepele met
Ghenas hi al onghelet.

Lsp. B. II, C, 35, vs. 61.

Sijn kint dat was j e c h t e c h sere:
Si baden dat hijt ghenesen woude.

Rymb. vs. 22810.

Zie nog ibid. vs. 22942.

Jecke. Zie **iek**, **iecke.**

Jelletje. *Aardigheid*, *gekkernij.* WEILAND heeft »*gelletje.*"

Dat plach hy voor een j e l l e t j e te hebben.

G. C. VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 13.

Deze verwisseling van *g* en *j* vindt men in meer woorden, als in: *gicht*, *jicht*; *genever*, *jenever*; *Gilles*, *Jilles*; *Georg*, *Joris*; enz.

Yemen. *Iemand.* Wie enen knijf ofte scarpordech mes ofte gheslepene wapene oft verhoelne op y e m e n trocke. In eene keur van Brussel van de 13de eeuw.

Jemeny ook **jemy.** Verbasterd uit *Jezus Maria.* Wdb. op BREDERO.

Jemine. *Gemeen*, *familiaar.* En wes met manne nemmermeer j e m i n e. Belg. Mus. IV, 265, vs. 31.

Jenoffel. *Nagelbloem.*

De roosen trocken aen een' roodigheyd als bloed,
De tulpen blinckend goud, j e n o f f e l s eenen gloed
Van purper onder sneeu.

VONDEL, door V. L. II, 547, vs. 540.

Jent. *Fraai, net, lief, aardig, aanvallig.* Fr. »*gentil.*" Wdb. op HOOFT en Wdb. op BREDERO.

Jentaert. *Verwijfde pronkerd.* Om den j e n t a e r t en pronckaert te spelen. DE BRUNE. Banck.-Werck, 1657, bl. 181.

Jenter. *Schoon, fraai, net, lief.* Wdb. op BREDERO, bl. 501.

Jentiel. Hetzelfde als **Jent** en **Jenter.** Wdb. op HOOFT.

Jesten, yesten. Hetzelfde als **Jeesten** en **Geesten.**

Jester, jeester. *Zaak, tooneel.* Oud Eng. »*Jest*" *a tale or representation.* Zie HALLIWELL, Dictionary of Archaic and Provincial Words.

Want mijn oghen daer vernamen
Een die alder scoenster j e s t e r.

BLOMM. Die Maghet van Gend, vs. 29.

Jette. *Zeker kleed, tunica.* KIL.

Jetten. *Wieden.* Hetzelfde als **Jatten.** KIL.

Jeude. *Jood.*

I. i e u d e cam daer gaende.

Belg. Mus. IX, 219, vs. 41.

Jeudsch. *Joodsch.*

Hy vindt dat niemandt haer in schoonheydt is ghelijck,
Noch in Jerusalem, noch in het J e u d s c h e rijck.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 9.

Jeughd, jueghd, juecht, jeught. 1) *Jongeling, jong, jeugdig mensch.* Wdb. op HOOFT; VONDEL door V. L. VIII, 298.

Dus staerf die edele ionghe i u e c h t
In heeren ende in groeter duecht.

KAUSLER, Reimchr. vs. 6010.

2) *Jonge dochter.*

Ende brochte met hem die maccht feytijs,
Philippen siere dochter de ionge i u e c h t.

Ibid. vs. 6095.

3) *Genoegen, pleizier, vreugd, lust, pret.* Wdb. op HOOFT.

Jeughd, jeuchd of jeucht (Een) aan iet eten of aan iets sien. *Er door verlustigd worden.* Ibid. en Wdb. op BREDERO.

Je souter e e n j e u c h t aan gesien hebben, hadje daar hooren klinken.

J. KEMP. Kl. van de bedrogen Smith, 1661, bl. 1.

Jeugdelijc, jueghdelijc. 1) Bijv. nw. *Frisch*, *ontluikend.*

Als si daer ghereden quamen,
Boven der fonteine si vernamen
Euen olivier jolijs ende groene,
J u e g h e d e l ij c na den saisoene.
Walew. vs. 9630.

2) Bijw.

— — — — Gods goetheyt
Di ons Jesum, ende des gheloefs zoetheyt,
Niet duer Christum, maer met hem schanc i u e c h e l i c
Dat wy zouden werden slevens vruechdelic, enz.
Vaderl. Mus. V, 94.

Jeuchden. 1) *Jong worden.* MEYER.
2) *Zich verheugen*, *blijde zijn.*

Dies meughen wy j e u c h d e n.
Constth. Juw. bl. 391.

Jeughdom. *Jeugd*, *jonkheid.* MEYER.
Jeugen. *Zich vervrooliken*, *zich vroolijk maken.* PL.
Jeughjen. *Vroolijkheidje*, *pleiziertje*, *pretje.* Wdb. op HOOFT.
Jeughjes. *Jonge lieden.* Ibid.
Jeucht. *Saus*, *vleeschnat*, *bouillon.*

De pottagie boven al
Heeft bij mij seer grooten val
Die tot s' menschen onderhouwen
Is van hamel-sop ghebrouwen.
Soo de j e u c h t wel afghesoden,
Van de Loigne van een calf,
My niet eer wert aengheboden.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 505.

Zie verder op **Jooh** en **juoh.**
Jeukeren. *Hunkeren.*

Niet wuft, niet reukeloos, uiet j e u k e r e n d om lof.
OUDAAN, Poëzy, I, 175.

Jeukering. *Prikkeling*, *keteling.* Wdb. op HOOFT.
Jeulijën. *Juichen*, *joelen.*

Zy j e u l ij e n van vreugd en blydschap in-genomen.
J. OUDAAN, Konradyn, 1649, bl. 171.

Het j e u l y t, gilt en briescht.
Id. Poëzy, I, 255.

Jeun. Contractie van *Joden.*

End' al 't moerdadig Tuig vant Golgotaensche veld,
Daer me'e de felle J e u n, geholpen door 't geweld
Des Roomschen Presidents, miin Bruigom schennen dorsten.
STALPAERT V. D. WIELEN, 't Cieraet, bl. 96.

Jeven. *Aardveil.* KIL.

Jevenboom. *Yf, taxis.* KIL.

Jychten. *Bekennen, belijden, biechten.* PL.

Jo. *Toch, immers.* Volgens Dr. VERWIJS.

Wes in ghenuchten vrolic ho,
Soe en haestu ghien (rouw?) op aerden.
Wes gheduerich in weldoen j o,
So en mach die niement liden warden. (sic).
Van Vrouwen ende van Minne, bl. 68, vs. 55.

Wine achtens j o
Een averstroo;
Die ons daer om beniden
God geve hem al ons liden.
Ibid. bl. 134.

Jobbe. *Bot, plomp, stomp mensch.* KIL.

Jodisch. *Joodsch.*

Het J o d i s c h e volck.
VONDEL, door V. L. I, 672.

Jodsch. *Joodsch.*

Hy plondert en verlost 't ghevangen J o d s c h gheslacht,
En heeft het weder vry in 't Vaderlandt gebragt.
Z. HEYNS, Vervolg van de Weken van Bartas, bl. 72.

Yoechdelick. *Als de jeugd, op eene jeugdige wijze.*

Die yoecht wil y o e c h d e l i c k ghebaren.
HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 294.

Yoeghen. *Juichen.*

Y o e c h t, zijnght, danst en maecket in roeren.
Vaderl. Mus. V, 395, vs. 274.

Yoecht, joecht, joegt. 1) *Jongeling, kind.* Die jonge j o e c h t Florys was bij zynre Moyen in Zeelant. Clerk u. l. L. bl. 149.

2) *Jeugd.*

Goede leringhe inder i o e g h t
Volmaect den mensche inder doecht.
Doctrin. vs. 96.

3) *Jonge maagd.*

Ay! Maria, vercoerne j o e g t,

Fonteyne der ontfarmechede, enz.
Rymb. vs. 34870.

Joeghtborren. *Jeugdbron of bron door het gebruiken van welker water iemand verjongt.*

Ic hebbe in enen joeghtborren ghebaet.
Mr. MOLTZER, Bibl. 1ste Afl. 1868, bl. 132.

Joecken. *Hunkeren, verlangen, begeerig zijn naar iets.*

Soo is't dat een yeder joeckt,
Soo is't dat een yeder soeckt
Om te krijgen sijn bejagh.
CATS, 1828, I, 551, a.

Joeste. 1) *Aanval, slag, stoot in een steekspel.*

Die swarte was sterc ende snel,
Ende sine joesten waren fel.
Caerl ende Eleg. vs. 397.

Die joeste was swaer ende vreeselic.
Limb. B. IX, vs. 605.

Zie nog op **Jost** en Alex. V, vs. 31; MELIS STOKE, B. IX, vs. 348 en de Aanteekeningen.

2) *Strijd van man tegen man.*

Alexander was die gone
Die noit ioeste vercoes.
Alex. IX, vs. 349.

Joesteerre. *Kamp of tornooistrijder.*

Hi es die beste joesteerre, seggic u,
Na minen wane die men vint nu.
Lanc. II, vs. 4311.

Joesten. *Tornooien, in een steekspel op elkander aanvallen, kampen.*

Vliegen, jaghen met winde,
Tornieren, joesten, vechten.
Belg. Mus. II, 433.

Joesten doen. *In een tornooi elkander een stoot trachten toe te brengen, om elkander uit den zadel te werpen.*

Twe ridders quamen met twe schachten,
Die beide ioesten op eem daden.
Alex. III, vs. 113.

Joesteren, josteren, jostieren. *Tornooien,* hetzelfde als **Joesten.**

Hi sprac: here! wien so het coste,
Ic moet hebben die ierste ioste,
Ende iosteren vore dese vrouwe.
Ferg. naar het HS. vs. 5193.

Ene Tafel-ronde van Ridderen ende Cnapen
Dat wie so wille, mochten, der wapen
Dragen ende i o e s t e r e n mede.
VELTH. Sp. H. f°. 98.

Zie nog Limb. B. V, vs. 925; Lanc. II, vs. 93; Nieuwe Werken van de M. v. N. L. I, 224; Roman van Cassamus, vs. 890.

Joesterne. *Kamp-* of *tornooivechter.*

Ende alse scone j o e s t e r n e alse dien
Met gelavien en hebbic niet gesien.
Lanc. II, vs. 20558.

Zie ook **Josterre.**

Jof. *Of.* Passim.

Ghine kert (wat soucti binder veste?)
J o f men sal ju ute doen gaen.
Walew. vs. 6171.

God sendde sinen prophete Nathan
Te hem, j o f enen andren man.
Rymb. vs. 12012.

Joffer, juffer. *Stoutweg, ronduit, zonder omwegen, openhartig.*

Al, om dat ick Zeeus en ront
Spreke j u f f e r uytte mont,
En niet drayen kan mijn reên
Als de linckers van de steên.
CATS, door Dr. v. VL. I, 222, b.

Maer t' wijl de losse quant in alle plaetsen vrijde,
Vont hy een moedigh dier, dat hem niet seer en mijde,
Die seyd' hem overluyt, en j o f f e r uyt den mont,
Die seyde met bescheyt, waer op de saecke stont.
Ibid. I, 695, b.

Jofferken. *Soort van schaaf* of van *schaafmes.* KIL.

Joffrou-rack, joffren-rack. *Dameswandelplaats.*

Daer mé ydelen uw' scha'uwen,
Haeghs-Voorhoutsche J o f f r o u - r a c k
Daer mé gaet uw' groente graeuwen,
Monick-tuyntje, Blader-dack.
HUYG. Korenbl. I, 89.

Daer sie ick, als ick wil uw Beel, uw Esch, uw Eycken,
Uw sparr' en mastenwoud tot aen de sterren reycken,
Uw Linden wyd ontdaen, en vind een blaeder-dack
Als waer ick in 't Voorhout in 't Haeghse J o f f r e n - r a c k.
WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 41.

In het Wdb. op BREDERO is de verklaring niet juist.

Joffrouwe. *Jufvrouw*, *jonkvrouwe.* U. W.

Dese i o f f r o u w e, en was niet sonder
Der minnen.

Beatrijs, vs. 37.

Dese i o f f r o u w e, daer ic af las,
Es nonne alsi te voren was.

Ibid. vs. 865.

Joft. *Of het.* Passim.

Joch. 1) *Vleeschnat*, *bouillon*, *saus.* Wdb. op BREDERO.

2) *Dun*, *schraal*, *slecht bier.* Ibid.

3) *Pap*, *brij.* Ibid.

4) *Slappe koffie.* Ibid.

Joch, jogh. *Juk.* KIL.

Jochant, jocant. *Soort van edelgesteente*

Enen saphier ende enen j o c h a n t.

Walew. vs. 890.

Ik zou genegen zijn j o c h a n t en j o c a n t voor denzelfden steen te houden als de j o g o n t en de J o g o n c e, maar in Fl. ende Bl. worden zij beiden als verschillend opgegeven in de volgende regels:

Sofiere, j o g o n t e n, calcedonen,
Mirande, bericolen ende sardonen,
Jaspen, crisoliten, diamanten,
Ametisten, jopasen, j o c a n t e n.

vs. 1026—1029.

Jogen. *Zich vroolijk maken*, *zich vervroolijken.* PL.

Jocherij, jochgerije. *Gortenbrij.*

Jy seltje altemael bederve met dese j o c h g e r ij e.

Kl. van Stijve Piet, 1682, bl. 7.

Joghet, jocht. 1) *Jeugd*, *jonkheid.*

Want dat is dicke gheschiet,
Dat God niet en woude ghehinghen,
Dat vrouwen kint ontfinghen
Inder j o g h e t, mar inder outheit.

Lsp. B. II, C. 3, vs. 83.

Die j o g h e t die heeft zelden in
Wijsheit ofte subtilen zin.

Ibid. B. III, C. 2, vs. 19.

2) *Jong*, *schoonman*, *jongeling.*

Florens, de Grave, de iou̇ghe i o g h e t.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 122.

Ende Florens, de ionghe i o g h e t,
Nam van Vlaendren 's Graven dochter.
Ibid. vs. 144.

3) *Jonkvrouw*, *maagd*, *schoon bevallig meisje.*

Alexander! ghedinket niet di,
Dat die coninghinne van indi,
Sende menich diere present?
Ende hoe soe di hevet ghesent,
Met dien jouwelen, ene scone j o g h e t.
Heim. der Heim. vs. 367.

Maria, die jonghe j o g h e t
Wies in gracien ende in doghet.
Lsp. B. II, C. 4, vs. 1.

Zie voor de 2e spelling Vanden Levene ons Heren, vs. 1927; Lev. van Jezus, bl. 135.

Jocht. *Pleizier*, *genoegen*, even als **jeucht.**

Die wijf die wi nemen dor minne
Ende die i o c h t van onsen sinne.
Alex. VI, vs. 551.

Joye. *Juweel.* KIL.

Joie, joye. *Vreugde*, *blijdschap*, *pleizier*, *vermaak.*

Noit en was so suete stat,
No' daer die vogle songen bat,
Noch oec maecten meerre geluut;
Daer was in j o i e ende deduut.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 470.

Van j o i e n weendemen daer ende loech.
Rymb. vs. 3229.

Zie nog Alex. V, vs. 880.

Joyelier. *Juwelier.* KIL.

Joyen. 1) *Schertsen*, *zich vermaken.* Ibid.

2) *Vleeschelijk naderen.*

Om II dinge was si wel becant,
Deen was om datsi scoen hiet,
Ende dander om datse haer i o y e n liet.
Ende recht oec opdeser stont,
Dattie brugge viel inden gront
So was een ridder met haer gemene
In haer camer, beide allene,
Ende also daer si hadden dese bliscap,

Verdronkense beide in haer gemeenscap.
VELTH. Sp. H. fº. 208.

Yok. *Juk.* Ende dander seide: »ic hebbe ghekocht vif par ossen te vif y o k e n." Lev. van Jezus, bl. 153.

Yooken. *Onder het juk brengen.* KIL.

Jokieren, jockieren. Waarschijnlijk eene verbastering van het Fr. »*choquer*", d. i. *stooten* of van *joesteren*, *josteren*, dat op hetzelfde nederkomt.

Si braken haer scachte ende j o c k e e r d e n.
Troj. Oorl. vs. 2109.
Si j o c k e e r d e n in 't overliden.
Grimb. Oorl. II, vs. 3056.

Jocconse. *Granaat van eene niet zeer donker roode kleur.* Fr. »*jagonce.*"

Datter myraude, robine, i o c o n s e n
Binnen stonden wel III onsen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 1027.

Jole. *Domme, onnoozele vrouw, onnoozel landmeisje.*

Ghy sijt beset in all's en door uw gansch bedrijf;
En trouje, lieve vrient! een J o l e voor een wijf?
CATS, door Dr. v. VL. I, 503, b.

Wie kon' er maller stuck sijn leven oyt versinnen,
Als dat een machtigh Vorst een sloire sal beminnen,
Een j o l e van het lant, die noyt en heeft geleert,
Hoe dat men in het Hof of by een Prins verkeert.
Ibid. II, 180, a.

Jolyen. *Boerten, verheugd zijn, vreugd bedrijven.* MEYER.

Jolyf. *Vreugde, vermaak.*

Ende doe si openbare zaghen
Dat haer coninc brochte ghedraghen
In sinen arme, met j o l i v e,
Die ziele van enen wive
Wonderde hem zere van dien.
Lsp. B. II, C. 57, vs. 67.

Jolijd, jolijt, jollit, jolyt. *Vreugde, vermaak.* KIL.

Wet wel, dat die scone maghet
El ne gene dinc en jaghet
Dan te drivene hare j o l ij t.
Walew. vs 7855.
Rijcheit, macht ende j o l ij t
Duren hier onlanghen tijt.
Lsp. B. III, C. 4, vs 17.

Jolijd. *Vroolijk, vermakelijk, vreugdvol.* KIL.

Jolijs. 1) *Verheugd, verblijd.*

Die vogle zanc, die daer was groet,
Dede dat mi die herte verscoet
Ende verblijdde altemale;
Ine was noit, dat weet ic wale,
So verblijdt no so in hogen,
Noch so j o l ij s.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 630.

2) *Schoon, fraai.* Fr. »*joli.*"

Lucius es soe i o l i i s.

Partonopeus und Melior, bl. 87, vs. 19.

Hi horde segghen ghi waert so scone
Ende so j o l ij s.

Walew. vs. 9461.

3) *Tierig, welig.*

Al si daer ghereden quamen,
Boven der fonteine si vernamen
Enen Olivier j o l ij s ende groene.

Walew. vs. 9629.

Jolise. *Vreugde, vermaak, lieflijkheid.*

Ende die nacht quam sonder sparen,
So dat si moesten bi donkere riden
Bi node vorwart toten tiden
Dat si die mane saghen risen,
Die hem lichte met j o l i s e.

Walew. vs. 8734.

Joliselike. *Op eene fraaie, prachtige, schoone wijze.*

Die sonne verbaerde anden trone
J o l i s e l i k e ane die marghenstonde.

Ibid. vs. 8523.

Die dolivier met sinen bladen
Hadde bedect j o l i s e l e k e.

Ibid. vs. 9643.

Jolivecheit. *Vroolijkheid.*

Sekerhede, Deduut ende Duecht,
Blijthede, J o l i v e c h e i t ende Juecht.

KAUSLER, Die Rose, vs. 9648.

Jonffer. *Jonkvrouw.*

De J o n f f'r e n snoerden op met goud hun gouden hayr,

En timmerden haer pruyck met transsen wonderbaer.
VONDEL, door V. L. II, 81, vs. 3.

Jonferlijk. *Maagdelijk.* U. W.

Jongde. *Jeugd.*

Van der Hoeve, die met reden
Oock de soete Venusbaen
In u jongde wilt betreden.
Belg, Mus. III, 221.

Jongelingen. *Jongelieden van beiderlei kunne.* U. W. en Wdb. op BREDERO.

In een verhaal van FERGUUT, toen hij met eene dochter van des Konings Kamerling vertrouwelijk bij het vuur zat, wordt gezegd:

Van ere fonteinen hietmen bringen
Water, dien .ij. iongelingen.
Ferg. naar het HS. vs. 798.

Jongen. *Mannelijke bediende, huisknecht.* Wdb. op HOOFT.

Jonghen. *Verjongen, weder jong worden.* KIL.

Jongher, jonger. 1) *Jonkheer.*

Van Crayenhorst Gheraert
Wart ghevanghen ande vaert
Dien de Jongher doe van Voerne
Breken dede met groten toerne.
MELIS STOKE, B. V, vs. 479.

2) *Kind.* Als nu dese jongers groot werden. St. Bijb. Genis. XXV, vs. 27. Die Engel, die my verlost heeft van alle quaet, segene dese jongers. Ibid. Genes. XLVIII, vs. 16.

Beatrix van haren minnaar, met wien zij zeven jaren geleefd en bij wien zij twee kinderen gewonnen had, verlaten zijnde, bad het volgende:

Maria, vrouwe, oft ghi ghebiet,
Bidt vore mi ende mine .ij. ionghere,
Dat wi niet en sterven van honghere.
Beatrix, vs. 439.

3) *Leerling, kweekeling.*

Hoe Aristotiles, en gheen ander
Sinen ionghere, Alexander,
Leerde die werelt berechten,
Ende jeghen die sonden vechten.
Heim. der Heim. vs. 12.

4) *Discipel* en *apostel.* Wildi oc sine yongren werden. Lev. van Jez. bl. 166. Zie ook Belg. Mus. III, 409 en IV, 265, vs. 39.

Up eenen Saterdach daer naer
Ginc onse Here ende mettem daer
Die j o n g e r s, ende mettien si leden
Dor een coren daer ter steden
Ende hem hongerde, ende si namen
Van den cornehare te samen.

MAERL. Sp. H, 4°. ed. I P. VII B. XI, vs. 26.

Jonger. Bijv. nw. *Nader, nieuwer*. U. W.

Jongers. 1) *Jeugdige lieden*. U. W.

2) *Leerlingen*.

J o n g h e r s die ernstelijc horen,
So glorieert hi in dat
Ende leset hen vele te bat.

Meliboeus, vs. 948.

Alse die meester lesen wille,
Sal die j o n g h e r e swigen stille.

Ibid. vs. 1120.

Jongfere. *Jonkvrouw, maagd*. KIL.

Jongleur. *Goochelaar*. Ibid.

Jongspul, jongspel, jonkspul. *Vroolijke bijeenkomst van jongens en meisjes, vooral bij gelegenheid eener boeren bruiloft*. Wdb. op BREDERO.

Wy sellen flus een J o n c k - s p u l hebben in de buert.

J. Z. BARON, Kl. van Kees Louwen, 1667, bl. 2.

Jongst. *Onlangs*. Wdb. op BREDERO.

Jongst. *Laatst*. U. W.

Jongste (Op het). *Op het uiterste, op het laatste oogenblik*.

Wanhopige die hulp in 't uyterste begeeren,
En hangen van een roots, of swemmen op een planck,
D'een levend, d'ander dood, versopen, flaeu, en kranck,
En andere die stijf van vreese zijn gekrompen,
En wachten op het j o n g h s t e.

VONDEL, door V. L. II, 177, vs. 310.

Joncfer. *Jonkvrouwe*. Passim.

Ende J o n c f e r Machtilden van Brabant,
Die 's middels Hertoge dochter was.

VELTH. Sp. H. B. I. C. 2.

Zie verder op **Joncfrou**.

Joncheit, jongkheit. 1) *Jeugd*.

Daer plach onse Here te woene mede
Doen hi was in siere i o n c h e d e.

Ibid f°. 19.

2) *Jonge lieden.*

Al d' and-re jongkheit zat op paerden, uit het lant
Der Siciljaenen en Acestes stal gekomen.
VONDEL, door V. L. VIII, 409, vs. 778.

Jonchere. *Jongeling.*

Ic come sekerlike daer,
Ende ic begheert van u sere
Dat ghi daer comt, lieve ionchere.
Beatrijs, vs. 157.

Al eest dat ic dolen moet
Ende mi te groten sonden keren
Dore u, lieve scone ionchere.
Ibid. vs. 396.

Die zelfde »*ionchere*" wordt in de vss. 82, 256, 284 en 340 *jongeling* genoemd.

Jonckeren. *Jonker heeten.*

Wat hebt ghy my te Jonck'ren, Geck,
Sei d'eene Beest aen d'ander':
Den and're sei, dat's geen gebreck,
All gunnen wy 't malkander:
't Is toch de mode, dat ghy 't weet,
Datm' alle gecken Jonckers heet.
HUYG. Korenbl. II, bl. 110.

Joncfrou. 1) *Titel*, welken men gaf aan *ongehuwde dochters van ridders of edellieden.*

2) *Titel* van *vrouwen aan schildknapen gehuwd, die nog geen ridder waren.*

Men leze hierover na Dr. JONCKBL. Aant. op VAN HEELU, bl. 156.

3) *Meisje*, van welke geboorte of rang zij ook zijn mocht.

Cylpric, coninc van Sissoen,
Die en wilde niet anders doen,
Dan, daer hi scone joncfrouwe vant,
Hoe dat soe was geboren in 't lant,
Dat hise nam te wive.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XLIII, vs. 3.

4) *Elke maagd.* Bij CATS.

Jongkvrouwken, joncfroukijn. 1) *Aanzienlijke jonge dochter.* U. W.

2) *Jonge vrouw* of *jong meisje.*

In dat vorbouch van Noyoen
Was een joncfroukijn, aerm in sijn doen,

Die met spinne metter hant
Hare lijfnere sochte ende vant.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. LXIIII, vs. 2.

Jonkschap. *Jeugd, jonkheid.* MEYER.

Joncsten, jonxten. Hetzelfde als **Jongst.**, dus *onlangs, nu pas.*

Kiest u te desen ridderscepe
Alsoe vele ridders sonder sparen
Alse j o n c s t e n verslegen waren.
Lanc. IV, vs. 5578.

J o n x s t e n quamen wi gevaren.
Limb. B. IV, vs. 2011.

Joncwijf. 1) *Kamenier, dienstmaagd.* U. W.

Dune salt ooc niet te waren
Dijns evenkerstins wijf begharen,
No sijn j o n c w ij f, no sinen knecht.
Rymb. vs. 4629.

Hi maect knecht menegen here,
Ende oec menichge vrouwe j o n c w ij f.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 825.

2) *Dienstmaagd* in geestelijken zin. Here van den heeren ist dattu aenscouwetste ende aensietste dijn i o n c w ij f s verdriet. Bijb. van 1477, het 1ste Boek der Kon.

Zie nog Lsp. B. I, C. 46, vs. 45; MAERL. Sp. H. 8°. ed. D. 1, 352, vs. 30; Rymb. vs. 15375.

Jonnen, junnen. *Gunnen, gunstig of genegen zijn.* Passim.

Onse here moete mi dies j o n n e n
Dat ic also volbringhe.
Lsp. Prol. vs. 6, var.

Soe seide: »Here, ghi moet mi j o n n e n!
Dor uwe omoet, dor uwe ghenade.
Walew. vs. 3710.

— — — ick j u n u alles goet.
BREDERO, Griane, 1616, E 4.

Jonst. *Gunst, genegenheid.* Wdb. op BREDERO. Hier dore ist eensdeels ghecommen, dat men secht dat de Tornisienen soo groote i o n s t e ende affectie tot die Franchoysen plochten te draghen. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, fo. 134, d.

Ende si eerdene met goeder j o n s t e n
So si best mochten ende consten.
Lsp. B. II, C. 11, vs. 39, var.

Jonstichede (Van iemands) sijn. *In iemands gunst staan.*

Maer sijn heer ute Zeelant
Dede hi versamen te hant,
Ende met sinen Hollanders mede,
Die waren van sijnre ionstichede.

MELIS STOKE, B. III, vs. 384.

Joodschap, joetscap. *Het joodsche volk.*

— Ja de priesters zelve moeten
Bekennen hoe ze een ry melaetschen, lang geknaeght
Van heelloos evel, rein van smetten zien gevaeght.
De lijcken waecken op, en dees verstockte Joodschap,
In 't hemelsch arm, wort rijck door ons genade bootschap.

VONDEL, door V. L. X, 105, vs. 113.

Dan sal ertrike na desen
Staen in wel groter vresen,
Dat noyt sulc jammer vore dien
Onder djoetscap en wart ghesien
Als sijn sal in kerstenhede
Om des paepscaps ghierechede.

Het Boec vander Wraken I, vs. 423.

Joocht. *Jeugdig persoon, jong meisje, maagd.*

Dus zo dede die jonghe joocht
Als ghi hier nu horen moocht.

Lsp. B. II, C. 7, vs. 55.

Joock. *Jeukte, lust, begeerte, verlangen.* Wdb. op BREDERO.

Joocken, joecken. *Begeeren, verlangen, trachten te verkrijgen.*

Als de visch het koele nat,
Als het schaep het groene blat,
Als den ael den dou begeert,
Soo is 't dat sich yeder weert,
Soo is 't dat een yeder joeckt,
Soo is 't dat een yeder soeckt
Om te krijgen zijn bejagh
't Gelde wat 'et gelden magh.

CATS, door Dr. V. VL. I, 584. a.

Joecte. *Jeukte.*

Joecte hadde hi groot int vel.

Rymb. vs. 21687.

Jool. *Onnoozel mensch, onwetende bloed, ook dom, lui vrouwmensch.* Wdb. op HOOFT; Wdb. op BREDERO, bl. 501; KIL.

Joonen. In plaats van *honen* voor *bedriegen, oplichten.* KIL. MEYER.

Joop. Waarschijnlijk de kleine roode vrucht der doornhaag. Zie KIL. op **Joopken.**

Gy scheert, of vlecht de lentsche dooren-haag,
Wanneer ze hier te hoog, of daar te laag
Schynt uit te loopen.
Die van de bla'en een' groenen mantel weeft,
En dan de bloem, waar uit een Nardus zweeft
De paden deur, en dan de scheutjes geeft,
En dan de joopen.

OUDAAN Poezy, II, 141.

Jorden. *Sukkel, bloodaard.* Wdb. op BREDERO.

Hebie gien hert? o blooten guyl! wech, wech; benje sulcken jorden?

BREDERO, Kl. van den Molenaer, 1622, bl. 13.

Joris (Sint). Even als S^t. Jan beteekent dit in den mond eener minnares, *zoet, lief, minnaar.*

Gy hebt u Duyf verlost mijn Ridder, mijn St. Joris!

JOOST VAN BREEN, De Swarte Minnaers, bl. 5.

Jorney. *Wambuis, kleed.* Soo trocken den XX in April wt Ghendt naer Turckyen, hondert ende lxxx mannen van wapenen, ende hadden elck aen een zwarte jorneye, met eenen rooden cruce op de slincke borst. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 128, a. Zy waren ghecleedt met taneten jorneyen. Dezelfde, ed. 1665, bl. 485. Ende trocken huut Ghent driehondert ende xxx ghesellen, de welcke hadden drie capiteynen, ende hadden van der stede elc een zwarte jorneye. Belg. Mus. III, 382.

Jost. *Aanval, stoot in het steekspel, strijd.* KIL.

Van sulke joste mochte men tellen
Hier na over menighen dach.

Walew. vs. 3860.

Hi sprac: here! wien so het coste,
Ic moet hebben die ierste ioste.

Ferg. naar het HS. vs. 5192.

Ter derder josten wart hi gheraect
In de muus van sinen arme.

Brab. Yeesten, B. V, vs. 72.

Jostement. *Onbloedig en vermakelijk steekspel,* volgens HUYDECOPER.

Dat jostement dat dedi sceden,
Ende dede Waleweine gheleden,
Met groter ere ende met rivele.

Met hem te sinen sconen castele.
Walew. vs. 10973.

Zie MELIS STOKE, D. III, bl. 287.

Josteringh. *Steekspel.* Een plaetse bequaem ende ghescut ter j o s t e r i n g h e. Roman de SILVESTRE BUDES, aangehaald door HUYDECOPER ter zelfder plaatse.

Josterre. *Kamp- of tornooistrijder.*

Ende hebben den mersch vernomen
Al met j o s t e r r e s bedect.
Lanc. IV, vs. 789.

Jostier-spele. *Steekspel.*

Dus waren dese .II. principale
Van een i o s t i e r - s p e l e.
VELTH. Sp. H. f°. 85.

Jotto. *Dom, lomp, onbedreven schepsel.* Wdb. op BREDERO.

Jottoosch. *Lomp, boersch, stuitend.* Ibid.

Jou. 1) Pers. voorn.w. *U.*

Salic j o u der waerheit lyen.
Walew. vs. 2390.
Ic segghe j o u dat si bleven doot.
Ibid. vs. 2424.

2) Bez. Voorn.w. *Uw.*

Maer j o u ghebod willic niet laten.
Ibid. vs. 2567.
Ic wille j o u dienstwijf gherne wesen.
Ibid. vs. 3896.

Jougde. *Jeugd.* De i o u g d e moet wt, seyde de vrouwe, doe reedtse op thecken. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 105.

Jouw, jou. *Uitjouwing, naschreeuwing, bespotting.* Wdb. op BREDERO. Ook *vreugdekreet.* Daarop schreeuwden de soldaaten een' lange j o u w. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 766.

En krijght daerop een schamper j o u.
CATS, 1828, I, 590, b.
Daer geeft de jeught een grooten j o u.
Ibid. II, 452, b.

Jouwelen, juwelen. *Kostbaarheden.*

Alexander! ghedinket niet di,
Dat die coninghinne van indi
Sende menich diere proesent?
Ende hoe soe di hevet ghesent,

Met dien j o u w e l e n , ene scone joghet,
Daer du wel na bi waers onthoghet?
Heim. der Heim. vs. 767.

Zie nog Mloep, B. II, vs. 2913.

Jouwen. *Uitjouwen*, *bespotten*. U. W. Men j o u w d e over hen als over eenen dief. St. Bijb. Job. XXX, vs. 5.

Ju, juw. 1) Pers. Vnw. *U.*

Maer in can j u ghehelpen niet.
Walew. vs. 5963.

Al wilden si j u in hulpe staen
Alle die in die werelt sijn.
Ibid. vs. 5978.

2) Bez. Vnw. *Uw.*

J u troost ende j u toeverlaet
Staet an hare.
Ibid. vs. 5968.

J u paerd dat moet hier achter bliven.
Ibid. vs. 6015.

Jubben. *Jong*, *onervaren mensch*, *onnoozele sukkel.*

Een J u b b e n van sijn eerste vlucht,
Leyt eeuwigh om een wijf en sucht.
CATS, 1828, I, 218.

Eeu leerlingh in het minne-spel,
Een j u b b e n.
Ibid. I, 228, c.

Judie. *Rechter.* Ende Christus, gherechteghe J u d i e, sal in den daghe des oordeels segghen te desen: »Comt ghi, ghebenedide", enz. BLOMM. Oudvl. Ged. II, 51, a.

Juechen. *Aan de jeugd passen*, *voegen.* Half wys, half mal, dat i u e c h t wal. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 45.

Juele. *Speelgoed*, *snuisterij.*

Het ginc met sinen sterte spelen,
Alse kindere doen met haren j u e l e n.
Lanc. II, vs. 29327

Jues. Waarschijnlijk *kluifjes.* In het Wdb. op BREDERO, heb ik het, doch met voorbehouding, verklaard, door *vleeschnat*, of *vet*, doch ik kan mij niet voorstellen, dat men dit als handelsartikel aan de markt zal gebracht hebben. Wellicht is het iets anders, dat tot dergelijke eetwaren behoort.

Juffer. Zie **Joffer.**

Juffermarkt. *Jufferschap.* Wdb. op BREDERO.

Juch, jugh. *Soort van bier.*

Van de ouwe j u c h krijgh ick sulcken snying in myn buyck.
ISAAC DE VOS, Kl. van den Mof. 1676, bl. 6.

Juge. *Rechter.* Fr. »*juge.*"

Daer die mesdaet es openbaer,
Al waert dat nyemen daer over en claegde
Of den misdadighen daghede,
Die j u g e na sijns ambachts staet
Moeste selve beteren die mesdaet.
Maskaroen, vs. 705.

Juche, juchchen. *Vleeschnat.* KIL.

Tis voerwaer een geck, die den cock in den eers blaest, om een schottel vol i u c h c h e n. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 48.

Jugeren, jugiren, jugieren. 1) *Oordeelen, beslissen.*

Dan mach hi kinnen bi desen
Ende j u g e r e n wat dit lijf mach wesen.
Lanc. IV, vs. 140.

Die tghescil soude hoeren an beede siden,
Ende dat i u g e r e n sonder vermiden.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6768.

Doe beval die coninc sciere,
Datmen die conginne j u g i r e.
Lanc. IV, vs. 4508.

2) *Ter dood veroordeelen.*

Ay God, ghenade!
Dat men uwen sconen, soeten lechame,
Die so scone es ende so bequame,
Sal j u g i e r e n ende verderven!
Ic wilde dat ic moeste sterven.
Walew. vs. 8299.

Juglier. *Goochelaar.* KIL.

Jucht. *Jicht, verlamming, voeteuvel.*

Die vuls buucs speelt vrouwen-spel,
Hi mach die j u c h t ontvruchten wel.
Heim. der Heim., vs. 1256.

Doe men begonste doen sijn heten,
Quam hem an die j u c h t so groot,
Dat hi bleef van tormenten doot.
Rymb. vs. 19693.

Zie nog Heim. der Heim. vs. 1419.

Jucht. Zekere drank, waarschijnlijk hetzelfde als **Juch, jugh**, namelijk *bier*.

Ik heb al j u c h t genoch, ik ken niet meer verdraagen.
A. v. BOGAERT, 't Nieuwsgierige Aegje, 1679, bl. 22.

Juchtech, juchtich. *Jichtig, onderhevig aan voeteuvel.*

Eenen sieken hi ghenas,
Die j u c h t e c h vanden leden was.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. III, vs. 96.

Want sine te voren ebben bekint
J u c h t i c h ende ongesint.
Lev. van St. Fr. vs. 10404.

Juchtechede. *Jicht, hoofdjicht.*

God tekendea, al daer ter stede,
Int hooft metter j u c h t e c h e d e,
Dat menne daer liete te live.
Rymb. vs. 904.

Juichten. *Juichen.* KIL.

Juilen. *Joelen, jolen, vroolijk zijn.*

Men juichte dat het klonk, maar midden onder 't j u i l e n,
Ontstont er een gegil en naar en yslijk huylen.
OUDAAN, Het verworpen Huis van Eli, 1671, bl. 235.

Juyling. *Vroolijk gejoel, vreugd.*

Terwyle krijgt men d' Ark by Mispa in 't gezicht:
Dit wekt een veld-geschrey, een j u y l i n g, (hier niet licht
Te melden.)
Ibid. bl. 217.

Juype, juppe. *Kiel, overkleed.* KIL.

Juyper, juper. *Zekere nachtvogel.* Ibid.

J u p e r e n ende hulden, die daer singen
Ende haren drouven sanc voert bringhen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 5679.

Juys. *Vleeschnat, sap.* KIL. Fr. »*jus*", Eng. »*juice*".

Juysten. *Vereffenen, even of effen maken.* KIL. MEYER

Juysteren. Freq. van *juysten.* MEYER.

Juystheit. *Welvoeglijkheid, evenheid.* Ibid.

Juyt. *Gejuich, vreugdegeschrei.* KIL.

Juyten. *Juichen, schreeuwen, getier maken.* KIL. PL.

Juyteren. Freq. van *juyten.* Wdb. op BREDERO.

't Is nu de beste man die 't aldermeeste buyst,
En my verheughen kan met j u y t e r e n, dansen, springhen.
S. COSTER, Isabella, 1627, bl. 41.

Juytinge. *Kreet of geroep van blijdschap.* PL.

Jucatech. Dit woord komt voor in Alexanders Geesten.

Dat huet hadde hi iucatech.
B. IV, vs. 454.

Het is mij elders nooit voorgekomen. De Heer SNELLAERT verklaart het, in zijne Aanteekeningen voor: *schuddende*, *schuddebollende* en wil tevens dat men leze **Juchtachtech.**

Jukking. *Te samen gebondene planken en balken, tot ondersteuning dienende.* U. W.

Juleppen. *Geleien.*

En dan moet de Doctoor der lecker verladen rompen
Met dure juleppen den overvloed uytpompen.
COORNH. Recht Gebr. en Misbr. 1585, bl. 20.

Juniperboom. *Jeneverboom.* Ende hi geseten was onder enen iunipere boom. Bijb. van 1477. I Kon. XIX, vs. 5.

Jupe. *Vrouwenkleed, vrouwen-overkleed*, in den Franschen tekst van Die Rose: »*sorcot.*"

Die ander jonfrouwe welghedane
Hadde ene linine jupe ane.
Limb. X, vs. 194.

Maer weet de waerheit wel ghereet,
Dat ghi mi dincket simpelre vele
Met desen wimpele om huwe kele
Ende met deser iupen, sijts ghewes,
Dan een turtelduve es.
KAUSLER, Die Rose, vs. 7941.

Zie ook Partonopeus und Melior, bl. 108, vs. 6.

Just. *Juist.* KIL.

Justicier. *Rechter.* Ende en sach niemant aen, want hi een rechtveerdich iusticier was. Van Brab. die exc. Cron. 1530, a. i, b.

Jut. Waarschijnlijk eene verzachte uitspraak voor *God*, *afgod.*

Sonder hoop van winnen ick 't spelleken schut,
Ick stort mijn gebedt voor een doove jut,
Ick offer een sanct die des maeckt geen werck.
R. VISSCHER, Brabb. bl. 135.

K.

Kae. *Kauw.* Zekere vogel. KIL.

Kae, Kaeye. *Kei.* Ibid.

Kae (De) schieten. *Een spel, waarbij met een steenen, ijzeren of looden schijf geworpen werd.* Ibid.

Kaedijck, kaeydijck. 1) *Eene lange brug.* Ibid.

2) *Dijk, die bij wijze van voetpad door een moeras is aangelegd.* Ibid.

Caef. *Kaf, stroo.* Die hoverdie is in hair selve bedroghen, ende wil ander lude voirt bedrieghen, als sy meerre wil gherekent wesen dan sy is; recht als een dwaes, die op een hoop caefs sit ende doet hem selven verstaen dat hy op enen schonen perde ridet. Stemmen, bl. 60.

Kaefkoen, kafkoen. *Schoorsteen.* KIL.

Caefvagher. *Schoorsteenveger.*

> Ja wel, men loopt metter evangelie achter straten siet,
> Hou schoelappers, caefvaghers, sonder twisten.
> Belg. Mus. X, 387.

Kaay. *Kei.* U. W.

Kaeye. *Strand, oever.* KIL.

Kaeyen, kaden, caden. *Kanen of harde overblijfsels van uitgebraden vet.* KIL. PL. Zie voorbeelden op **Caden.**

Kaeyen. Van een vaartuig gesproken, *de haven binnen komen, aan de kade komen.* KIL.

Caeyinden. *Zeer hard voortijlende.*

> Si loeyden caeyinden vele sere alle
> Ende liepen alle vele sere,
> Na dien heilighen, na onsen here.
> Vanden Levene ons Heren, vs. 4290.

Dr. DE JAGER teekent, in den Kunst- en Letterbode, No. 24 van 1843, hierop het volgende aan: De zin schijnt mij deze: *Zij loeiden* (of *schreeuwden*) *allen, zeer hard voortijlende;* en dan kan caeyindon het tegenw. dw. zijn van een werkw. *kaaijen* of *gaaijen*, het oude gahjan, gahon, (*zich haasten*) waarvan de vormen cahonti, kahondi, gahonti en gahunto als participia voorkomen. Zie GRAFF, Sprachschatz, IV, 132 en 133, en vergelijk SCHMELLER, Wörterb. II, 28.

Kaayzelsteen. *Keisteen.* U. W.

Kaek, Caeck. *Ton.* KIL. MEYER en Wdb. op HOOFT. Van daar het gezegde *op* of *aan de kaak staan*, eene straf, daarin bestaande, dat de

misdadiger op eene ton, later op eene daartoe ingerichte hoogte, te pronk gesteld werd.

Kaeck. *Schavot.* KIL.

Kaeck. *Galgenaas.* Ibid.

Kaeck, kaec, kaek. *De daad van snappen, babbelen; praat, gesnap, gebabbel.*

Ghy hebt al wat te veel k a e c x.

S. COSTER, Tijsken Van der Schilden, 1613, bl. 11.

Nou flaeterbackus! 't past jou soo geen k a e c k s te voeren.

J. NOOSEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 1.

Kaeck. *Kieuw van een visch.* KIL.

Kaeckappel. *Wang.* Ibid.

Kaeckel. *Aarden vat,* ook *tichel* of *baksteen.* Ibid.

Kaeckelaer. *Alikruik.* Eng. »*cocle*"; Lat. »*cochlea.*"

'k Sat tusschen K a e c k e l a e r s en Spreewen in 't gedrangh;
Die rommelden om 't seerst, en maeckten 't my soo bangh,
Dat ick in 't eerst voll sweets, in 't end begost te geewen.
Een vraeghde by gevall, wat kost ick liever att,
Of Visch, of Vleesch, of iet, daer ick te kiesen hadd?
Gesoden K a e c k e l a e r s, sei 'k, en gebraden Spreewen.

HUYG. Korenbl. II, 302.

Kaeckelaers. *Babbelaarster, snapster.*

My hongh een' k a e c k e l a e r s verdrietigh op de Le'en,
Daer ick de Zee-straet langhs gerustigh docht te tre'en;
Vrouw, seid ick, met verlof, wat hebt ghy in uw' sinnen,
Is uw Sermoen ten eind', of, sult ghy gaen beginnen?
'k Beginn eerst, sprack de Pry.

Ibid. II, 288.

Kaeckelen. *Ginnegabben, schaterend lachen.* KIL.

Kaeckeloven. *Pottebakkersoven.* Ibid.

Kaeckelstove. Waarschijnlijk *koelplaats voor het gebakken aardewerk.* Ibid.

Kaeckharnas. *Kakebeen, kinnebak.* Ibid.

Kaeckslabbe, kaeckslagh. *Oorveeg.* Ibid.

Kaecksmete, caecksmete. *Kinnebakslag.* PL. Noyt so dieren tyt, deene c a e c k s m e t e en was dandere weerdt. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 70.

Kaexster, kaeckster. *Babbelaarster, snapster.* Wdb. op BREDERO.

— — sulcken k a e x t e r als mijn wijf.

J. VAN ARP, Kl. van Claes Klick, 1640, bl. 3.

Maer snatert hy te veel, hy is gelijck een aexter,
En moeylijck voor 't gesin, gelijck een vuyle k a e c k s t e r.
VONDEL, door V. L. III, 65, vs. 104.

Kaal. *Ontbloot.* U. W.

Caelg, caelge. Quid?

Ghy die wilt gherekent sijn voor groote c a e l g e n,
Schaempt u dat ghy Christenen name draecht.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 43.

Mijn vriend Dr. DE JAGER, wiens hulp ik ter verklaring van dit en eenige andere woorden, somtijds inroep, schrijft mij, dat dit woord hem mede onbekend is, maar dat hij den vorm wantrouwt.

Kaen. *Schimmel.* KIL.

Kaen. *Smeer, vet, spek van een walvisch.* Ibid.

Kaepje. Overdrachtig genomen, *stormbui.* Wdb. op BREDERO.

Caer, kaer. *Kar.* Die c a e r is nu an sinen eers gebonden. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 57.

Caer, kaer, kair, care. *Vriend, vriendin, geliefde, speelnoot, uitverkorene, speelmakker, gunsteling.* Wdb. op BREDERO; Wdb. op HOOFT; U. W.

Vanden lande ruymde hi daer
Ende liet daer bliven die zoete k a e r.
Mloep. B. I, vs. 1538.
's Hartogen k a a r, genaamt Giomo da Carpi.
HOOFT, Rampz. fo. 19.

Zie ook **Keer** en Mloep, B. II, vs. 4088.

Caer, kaer. Bijv.nw. *Geliefd, gewenscht, bekoorlijk.* Fr. »*cher.*"

Daer es Babylonien k a e r.
Alex. VII, vs. 1260.

Caerden. *Roskammen, onvriendelijk bejegenen.*.

Ander vrouwen — — —
C a e r d e n dicken haren man.
Belg. Mus. VI, 309.

Kaerens. *Nieren*, volgens BILDERDIJK.

Door de k a e r e n s die het scheiden.
HUYG. Korenbl. I, 239.

Kaerle, keerle, keerl. *Kleed, overkleed, tabbaard.* KIL. Zie op **Keerle.**

Kaerle, kerle, kerl. *Kern, pit, korrel.* Ibid. Om alsoo de soetheydt van de k e r l e of pit te smaken. R. VISSCHER Sinne-poppen, 1678, Voorwerk, A, 4.

Uw' appel smaecklijck schijnt, maer bitter zijn de k e r l e n.
RODENBURG, zie BILDERD. Gesll.

Kaerle, keerl. 1) *Boer, huisman.*
Dewijl Graaf Floris V sommige boeren tot den adelstand verhief, lezen wij: Soe haddens die oude Ridderscip sommigen groten nyt, ende plagen dese Grave te heeten der K e e r l e n God. Clerk, u. l. L. bl. 164.

Die mit k a e r l e n is beheept,
Die heeft den duvel selver ghescheept.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 70, vs. 31.

2) *Man.* KIL.
3) *Gehuwd man.* Ibid.
4) *Manhaftig en sterk man*, ook *iemand van hooge en kloeke gestalte.* Ibid.

Kaerlich. *Boersch.*

Dus toent een Kaerl sijn K a e r l i g h e aert.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 69, vs. 16.

Caerminghe. *Gekerm, weegeklag.*

Men mocht harde verre horen
Haerre tweer c a e r m i n g h e.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 213.

Caerminne. *Welbeminde, boezemvriend.*

Want hi doet aldus bekinnen
Sinen lieven tween c a e r m i n n e n,
Paulen ende Eustochen mede,
Die kenden sine heimelichede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXIIII, vs. 14.

Kairsgairn. *Lemmet.* Item k a i r s g a i r n gecoft tUtrecht om xviij scilden. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 28.

Kaart. *Looper* of *breekijzer.* Hier heb ick pas ien k a a r t in me mars om heur deur op te steken. BIESTKENS, Klaes Kloet, 1619, bl. 11.

Kaerte. *Stuk of blad papier.* KIL.

Caes. Quid?

Te doblen setti der sine hant
Jegen ionchers van der stede;
Ende doent Janne wel ginc mede,
Streechi tgelt van dien gesellen,
Ende ginct in sine hant der tellen.
Om dit besceerriden deen doe;
Ende Jan sprac hem wider toe:

Hi hadde c a e s!

VELTH. Sp. H. fo. 51.

Die Hertoge vraechde Jaune na desen:
Wat hem die gene had gedaen
Dat hine der alsoe giuc slaen?
Hi riep: Hi hadde c a e s!

Ibid. f°. 52.

LE LONG, die gewoonlijk zeer vlug was om duistere woorden, hoe onjuist soms ook, te verklaren, heeft dit woord onverklaard gelaten. Misschien is de lezing onjuist, en wellicht was c a e s h e b b e n een spreekwoordelijk gezegde, zoo als wij nu zeggen: »*het land aan iets hebben.*"

Kaesjagher. *Bedrieger.* Wdb. op BREDERO.

Ick seg u gaet van hier of anders men sal u maken wijs,
Daer van ghy niet en weet, o ouden K a e s-j a g h e r.

Constth. Juw. bl. 62.

Kaeskenskruyt. *Wilde malve.* KIL.

Kaeslibbe. *Wrongel* of *stremsel.* KIL.

Kaesrunsel. Hetzelfde. Ibid.

Kaeswater. *Wei.* Ibid.

Kaet, keet, quaet. *Allerhande vuil, slijk, modder, slijm, drek.* Ibid.

Kaethaen. *Hoppe.* Zekere vogel.

Kaets (Den) winnen. *Het spel winnen.*

De Ridder w i n t den k a e t s.

VONDEL, door V. L. II, 108, vs. 272.

Kaetse. 1) *Slag* of *stoot.* KIL.

2) *Kinnebakslag, oorveeg.* Ibid.

3) *Eindpaal bij het kaatsen.* Ibid.

Kaetsen. *Spelen* in figuurlijke beteekenis.

Fy Angeniet! ick merck de valscheydt van u kunsten,
Ghy kuyffelt en ghy k a a t s t met wayfelighe gunsten.

BREDERO, Angeniet, 1638, bl. 17.

Kaetsche. *Kaatsbaan?*

Daer hi stont in die k a e t s c h e
Vant iet legghen op die plaetse.

Seghelijn van Jherusalem f°. 5, c.

Kaatsspel. *Kaatsbaan.* Wdb. op HOOFT.

Kaauw. *Smaak.* Zie **Kauw.**

Kaauwen. *Overdenken.* Zie **Kauwen.**

Kaeve. Zie **Cave.**

Kaeuen. *Bekeeuwen, bijna stikken, van benauwdheid flauw worden.* Wdb. op BREDERO.

Cabaes. *Etenskas.* Daer laughen zy den huys-cost dan wt t'cabaes. VAN VAERNEWIJK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 130.

Kaban. *Hut*, *stulp*. KIL. Fr. »*cabane*".

Kabaret. *Drinkhuis*, *bierhuis*, *wijnhuis*, *herberg*, *kroeg*. Fr. »*cabaret*." In tavernen, kabaretten, ofte ander huysen. VAN HASSELT op KIL.

Hine beide noit al toter noenen
Hine liep weder int cabaret.
Belg. Mus. X, 57.

Kabarettier. *Kroeghouder*. KIL.

Kabas. *Mandje*, *hengselkorfje*. Ibid.

Kabas (Den) slaen op iets. *Zich met iets wederrechtelijk of op onbehoorlijke wijze verrijken.* Twelck somige regeerders ende heren qualic namen, morrende op de gemeente om dat si de handelinge van den penningen niet en hadden, so datse den cabbas dair op niet slaen en mochten, also dat ghewoonlic is. Die Excell. Cronike van Brab. 1530, Z z, iij, b.

Kabassen. *Heimelijk en behendig wegnemen*, *wegpakken*, *in zijn kabas bergen*, *stelen*.

Wilt ghij, seidze, zijn geraeden?
Zie maer dat ghe twee drie draeden
Gloorroos ujt haer hajr kabast.
HOOFT's Zangen, door LEENDERTZ. I, 259.

Haer handen weten gheen werck, als van wat te kabassen.
S. COSTER, Tijsken van der Schilden, 1613, bl. 39.

Dit werkwoord werd ook figuurlijk gebezigd, als in:

De zangh, deur onz' ooren indringende, kabast ons herte.
J. DE BRUNE, Wetst. der Vern. 1665, bl. 12.

Kabbe. *Bigge*, *keu*, *jong varken*, ook als scheldwoord gebezigd. KIL.

Ik kwam eens kijken hoe je met de kabbe voer.
JOOST PLUIMER, De verliefde Lubbert, 1678, bl. 17.

Jou besnckten gierigen kabbe, jou allemans spot.
A. VAN STEYN, Lammert Meese, 1661, bl. 30.

Kabbelen. *Jongen of biggen werpen*. KIL.

Kabbelen. *Braken*, *overgeven*. Ibid.

Kabbeling. *Het werpen van biggen*. Ibid.

Kabbeling. *Braking*. Ibid.

Kabelen. *Kavelen*, *overleggen*, *een besluit opmaken*, *vaststellen*. Wdb. op BREDERO.

Kaboel. 1) *Gerucht*, *gedruisch*. KIL. MEYER.

2) *Aardigheid*. Volgens WILLEMS.

Als hine dus ter doot hadde bracht, — — —
Soe woude hi sijn sijns selfs hyraut,
Ende es aldus haesteleken
Voer mercgreve Willeme ghestreken,
Ende seide hem hoe hi, te hant,
Eenen alsoe liggende vant,
Die altoes riep Saint Poel, Saint Poel!
Ende vertellet voer een c a b o e l
Dat hine hadde ghealegen doot.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 6222.

Ter bevestiging dezer verklaring haalt WILLEMS nog de volgende plaats aan: »Daer waren vele lieden ghevanghen in den steen, van wie dat huerlieder vianden quamen visenteren, ende men brochter spijse ende dranck, sy aten ende si droncken, si songhen ende speilden, dobbelden, ende waren seere blijde totter middernacht. Ende het gheviel dicwijls dat men sulck c a b o e l hilt up den steen bi nachte." Exc. Cron. van Vlaenderen, bl. lj v°, a.

Dit laatste voorbeeld zou, dunkt mij, mede zeer goed door *gerucht* of *woeligheid* kunnen verklaard worden.

Cabret. Samentrekking van c a b a r e t, en dus *drinkhuis*, *bier-* of *wijnhuis*, *herberg.*

In c a b r e t t e n enden opten wijn
Ende over al spreectmen daer aff.
Mloep, B. I, vs. 2444.

Kabrijse, kaprijsse. *Nuk*, *kuur*, *gril*, *eigenzinnigheid.* Fr. »*caprice.*" Dat de Princen gheen ooghen en hebben, als die in eens anders hooft staen, en den echo van haren artsch-dienaer zijn, die haer ghelijck met een men-roede zulcken pas doet gaen, als zijn k a b r ij s s e medebrenght. DE BRUNE, Banck.-Werck. I, 364. Maer noch zijn die ydele waterbellen nuttiger, als die trotse hooftpannen, die 't alles naer haer c a p r ij s s e willen draeyen, en de groote meester scheeren. Ibid. I, 45.

Kabriol. *Luchtige sprong.*

Die maeckten meen'gen spronck en luchte k a b r i o l.
VONDEL, door V. L. I, 179, vs. 10.

Kabuyshoofd. *Iemand met een groot hoofd, dikkop.* KIL.

Kabuysman. *Warmoezier.* Ibid.

Kad. *Kit*, *keet*, *drinkvat.*

— haer barmhertigheyd, die my geherberght had,
Noyt meel noch oly faelde in kruycke noch in k a d.
VONDEL, door V. L. II, 65.

Caden. *Kanen, of harde overblijfsels van uitgebraden varkens- of ander vet.*

Som ghezoden, som ghebraden,
Som ghesmouten alse c a d e n.

Lsp. B. I, c. 12, vs. 46.

Up dat gloyende decsele so lach eene menichte keytivigher sielen, ende daer up brieden si tote si waren versmolten, ghelijc eender c a d e n te siene in eene panne. Tondalus Visioen, in BLOMM. Oudvl. Ged. II, 35, a.

Cadet. *Jonker, hans, heer.* Wdb. op BREDERO.

Cadine. *Schotel, vat.* Ghi phariseuse, ghi duaet ende suvert harde degherlec dat butenste van den nappe ende van den c a d i n e, ende uw binnenste dats vol van ghiregheiden, ende van rove ende van alre quaetheit. MEIJER, Lev. van Jezus, bl. 95.

Kadul. Znw. *De knikke- of schuddebol.* Hij die niet vast of schuddende op zijn ezel zit, namelijk de dronken Silenus.

Gints hing, aan een versleten oorgreep,
Een oude zesstoops aarde pul,
Die menigmaal in een klok doorneep,
Dees altyd dorstige k a d u l.

FOCQUENBROCH, 1709, I, 278.

Kadul: *Weifelend, onbestemd, struikelend, onvast, schuddende, knikkende, stootende.*

De tong slaat hem k a d u l.

Taalk. Mag. III, 493.

Over den oorsprong en de afleiding dezes woords, leze men vooral de aangeduide plaats.

Kaf. 1) *Nietswaardige kleinigheid.*

Dat en can u ghehelpen niet een c a f.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1803

Dats algader maer een k a f.

Doctrin. bl. 312, vs. 1872.

2) *Splinter, vezel.* Wat siestu dan een k a f in dyns even kerstens oghe, alse du nin sies den bloc die in dyns selves oghe es. Lev. van Jezus, bl. 43.

3) *Stof.* Hy sal gejaeght worden als het k a f der bergen van den wint. St. Bijb. XVII, vs. 13.

Caffa, kaffe, kaf. *Soort van zijden stof* doch van het satijn onderscheiden.

't Is al ydel begeerte, sy moeten al c a f f a crijghen
En spellewerc met tanden.

Constth. Juw. bl. 533.

'*t* Opgetoide kleed van k a f f e n en van zide.

STALPAERT VAN DER WIELEN, 't Cieraat, 1622, bl. 88.

Een satijne wammes met twee k a f f a broecken.

J. H. KRUL, Kl. van Drooge Goosen, 1685, bl. 18.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 696; VAN BEAUMONT, Ged. bl. 102; De Geest van Tengnagel, 1642, L 3; WESTERBAEN, 1624 en 1657, bl. 41; WAGENAAR Amsterdam I, 411, b, reg. 11, v. o.

Kaffoor. *Komfoor.* Neemt een c a f f o o r met vier, enz. Batement van recepten, 1546, aangehaald in Dr. DE JAGERS Nieuw Archief, bl. 319.

Kafsack. *Dikbuik.* KIL.

Kaftel. *Schoenmakersgaren, hennepgaren.* Ibid.

Kagaeyen. *Leven, geweld maken.* Wat! soumen soo lang voor de luy 'er deur staen k a g a e y e n? S. COSTER, Tijsken van der Schilden, bl. 9.

Kaghe. *Smal en open zeilschuitje.* KIL.

Cache. *Vervolging.* Zie ROQUEFORT op **cache** »*poursuite.*".

Hi wert te mayeert van desen
Ende pensde het soudem swaer wesen,
Souden bider viande c a c h e
Sine liede rumen die plache.

Lanc. II, vs. 20154.

Kachel. *Aarden vat, pot, ketel.* KIL.

Kagie. *Kooi.*

Hulpe, Lucifers k a g i e ende helschaps clove!

Marieken van Nymegen, bl. 26.

Kay, key. Zie **Key.**

Kay oft Coningh. *Nar of koning.* Wdb. op HOOFT.

Kaiacke. *Overrok, reisrok, tabberd, kiel.* KIL.

Kaizar, cajsar. *Keizer.* Wdb. op HOOFT.

Kaizarrijk. *Keizerrijk.* U. W.

Caytijf, caitijf. Znw. en bijv.nw. Zie **Catijf.**

Caytivech. Zie **Keytivech.**

Caytivecheit. Zie **Keytivecheit.**

Kack. *Uiterste, laatste.* KIL.

Kack-in nest. *Laatst uitgekomen, moeilijk groot te brengen kuiken.* Ibid.

Kakappel. *Wang.* MEYER.

Kakebo. *Helsche ketel, kokende hel, de kaken der hel.*

Scoyen wi duvel sonder beyen
Tot inden groten k a k e b o.

Belg. Mus. IX, 80, vs. 598.

Wi selen den groten k a k e b o vullen.
Ibid. bl. 86, vs. 765.

Kakelen. Freq. van **Kaken.** *Snappen, praten, babbelen, kletsen.*

'k Weet me in een ommezien zodaanig toe te taaklen,
Dat 'k aan wil neemen om een uur met hem te k a a k l e n.
LANGENDIJK, De Zwetser, bl. 28.

Kaken, kaecken. Het primitief van **Kakelen.** Wdb. op BREDERO.

Waer toe langh vergeefs g e k a e c k t?
WESTERBAEN. Ged. I, 37.
Pier gaat te bier en laat zijn wijf k a k e n.
R. VISSCHER, Brabb. 1851, bl. 11.

Zie nog ibid. bl. 82; J. DE DECKER, Rym-Oeff. II, 78.

Kaken, caken, kaecken. 1) *Door list of beleid een ander iets afnemen, te kort doen, ontfutselen.*

Daer wordt menighen penninck op ons g h e k a e c k t.
Handel der Am. bl. 10.
Datse kelders opbreken, door een gat cruypen,
C a k e n en preeuwen.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, 39 v°.

2) *Door list of beleid zijn doel bereiken, iets ten uitvoer brengen.*

Wy zullen 't wel k a k e n,
Laet ons gaen stroyen alzulcke termkens,
Dat sy haer Liefken krijghe in haer ermkens.
Handel. der Am. bl. 166.

3) *Iemand iets te duur aanrekenen.* PL.

Kaken. *Op de kaak, thans te pronk* of *aan de schandpaal zetten.* Ibid.

Caken. *Koken.* Teuthonista »*caicken*".

Hi halp sijnre moeder dat moesken c a k e n.
Horae Belg. II, 29.

Kaker, kaecker, kakert, kaeckert. *Snapper, babbelaar, prater, klikker.*

Was 't mis met Vrouw Natuer, of seggen 't maer de k a e c k e r s?
HUYG. Korenbl. II, 14.
De liefdeloose K a k e r,
Die d'onderdruckte deert,
Spot met den Heer, haer' Maker.
Ibid. II, 415.
Voor al vereyscht de Min een wel-bescheyden swijghen,
Geen vuyle k a e c k e r t sal by hem oyt gunst verkrijghen.
GROEBE, Versch. Ged. II, 51.

Zie ook P. DE LA CROIX, De geadelde Boer, bl. 43.

Kakerollen. PL. verklaart dit woord door *masque, faulx visages, fantasies, marmousets* en in het Lat. door: *larvae, manes, personae, lemures.* Deze woorden loopen nog al uiteen. Ik meen in alle geval, dat hij ons *momaangezicht* of *maske* bedoeld heeft.

Kaketen. *Snapsters, babbelaarsters.* Wdb. op HOOFT.

Kackebeye. *Klappei, snapster.* Wdb. op BREDERO.

Kackemick (Al). *Niet in ernst, slechts voor de leus.* Hoewel dat hier oọc grootelicks te bemercken is, dat Gentianus syne verontschuldinge hier op gedaen heeft, seggende: dat hy dit maer by maniere van exempel, ende gelijck de kinderen plegen te seggen al kackemick voortgebracht en heeft. MARNIX, De Biënkorf, 1569, f°. 250, v°.

Kackepeys. *Geveinsde vrede.* KIL.

Kackerlack, kackelacker, kackelack. 1) *Wulpsch, dartel, lichtzinnig jongeling. Vlinder die op vele bloemen aast.*

Van vryers geen gewagh, maer slechts een kackelacker
Die ranst my somtijts aen.

CATS, door Dr. V. VL. I, 733, b.

Neemt, dat een kackerlack, in weelden uytgelaten,
Is besigh alle tijt met jocken en met praten.

Ibid. I, 489, a.

Zie nog VANDE VENNE Bel. Werelt, bl. 6.

2) *Indringer, tafelschuimer, schoonprater.*

Wat hoort men menigmael onnutte kackelacken
By speelders ommegaen, en in de grabbel smacken!

Ibid. I, 505, b.

Hoe sterck zijt ghy wel te Hove?
Vraeghd' er een niet van de grove
Loerende op een kackerlack.

HUYG. Korenbl. II, 233.

Kackerlacken. *Iemand met mooie woorden trachten te paaien.* Wdb. op BREDERO.

Kackert. Hetzelfde als **Kack-in nest.** KIL.

Kacx (Als). *In schijn, voor de leus, niet in ernst.*

Men zolder as kacx t' aevont op het hylik zitte.

Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 131.

Meer voorbeelden vindt men aldaar bl. 132 en in het Taalk. Mag. II, 501; VONDEL, door V. L. II, 232.

Kackteyle. *Nachtstoel.* KIL.

Kal. 1) *Gesnap, gepraat.* Wdb. op BREDERO.

Waer toe veel kals gespilt?

J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 91.

2) *Snapper*, *snapster*. Wdb. op BREDERO.

Kal. *Pit, kern van vruchten.* KIL.

Kal. *Schoon, fraai, mooi, sierlijk.* KIL. MEYER.

Calaen *Lief, boel.* Fr. »*galant.*"

Sent uwen cnaepe ende calaen
Elc het zijne, dat hem behoort.
Belg. Mus. VI, 62.

Calaenge. *Oneenigheid, twist, bezwaar.*

Nu hort vort int gemene
Vanden coninc van Aelmaengen
Hoe hi quam in swere calaengen.
VELTH. Sp. H. f°. 116.

Calaenge. *Aanspraak, recht.* Alle calaengen, die si hadden an die tiende van Lisseweghe. Vaderl. Mus. I, 288.

Calaens, calaensch. *Lief, aardig, mooi, fraai, schoon.* KIL.

't Was oock een Liedtken dat docht my calaens wesen.
Handel der Am. bl. 39.

Kalaberen, kallaberen. *Leuteren, babbelen.* KIL.

Caladrius. *Zekere vogel.* Die achtienste voghel es ghenoemt Caladrius. RUUSBR. Tab. II, bl. 217.

Calander, callander. *Soort van grooten leeuwerik.*

Tote dat so lude in den vergiere
Die nachtegale sanc ende die calandre.
Walewein, vs. 10309.

Beide nachtegale ende calandren,
Die papegay oec metten andren
Die singen menegerande noten.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 65.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 954.

Calange. *Bemachtiging, bezitneming bij overrompeling.*

Dene joncfrouwe bat op genade
Haren amijs, op gerechte minne,
Dat hi den cyrkel haer gewinne:
Daer ombe mach hi in allen tijt
Haer vrinscap hebben ende haer delijt.
Ende Bruant vander Montangen
Wachte so lange derre calangen,
Dattie coninc thus nine was.
Lanc. III, vs. 23216.

— — — enen brief, daer in sal staen

Hoe al haer saken sijn vergaen,
Ende dat hare Bruant vander Montangen
Heeft gedaen al dese c a l a n g e n.

Ibid. III, vs. 23272.

Kalangie. *Lastering, valsche beschuldiging, valsche betichting.* KIL.

Kalangieren, calengieren. 1) *Iemand eene boete opleggen.* Ibid. 2) *Bestraffen, berispen.* KIL.

Deen Gheselle c a l e n g i e r t den anderen die wandelinghe.

Belg. Mus. VII, 318, Opschrift.

Als hi vernam dit groot riveel
Reet hi bi Peteren Coutreel,
Ende sinen hoep, al sonder vieren
Hem sijn opset c a l a n g i e r e n.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 4627.

Zie ook Limb. B. II, vs. 683.

3) *Opeischen, eene aanspraak doen gelden, reclameeren, vorderen.*

„Vrouwe, ic come u heescen nu
Dat belof dat es tusscen mi ende u.
Nu quijt u also alse gi
U sculdich sijt te quitene jegen mi."
Gurreës sprac: „wat es dat gelof,
Daer gi die vrouwe c a l e n g i e r t of?"

Lanc. II, vs. 36.

Zie nog Seghelijn van Jher. f°. 45, a; Limb. B. IV, vs. 981 en 1775.

4) *Voor zich behouden, zich toeëigenen, in bezit nemen,* ook *ontnemen, afpersen.*

Om dies hi, als ic vernam,
Die crone c a l e n g i e r e n quam.

Grimb. Oorl. I, vs. 5356.

Zie nog KAUSLER, De bouc van Seden; vs. 884.

5) *Een, door een ander, gedanen koop op zich zelven overbrengen, hetzij door recht van voorkeur of van bloedverwantschap; een koop voorkomen of terugtrekken; een vreemdeling van een koop uitsluiten.* KIL.

Kalengieringh. *Oplegging van of verwijzing tot eene boete.* Ibid.

Cales. *Calais*, stad in Frankrijk. Wdb. op HOOFT.

Calcedone. *Agaat.*

Sofiere, jogonten, c a l c e d o n e.

Flor. ende Bl. vs. 1026.

Calde. *Koude.*

Wanneer oec comt des winters c a l d e.

D^r. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 63, vs. 73.

Calendier, calengier. *Tijdwijzer, kalender.* PL.

Van hier vorwaart
So es ons gheopenbaert
Vele dinghen inde k a l e n d i e r.
Broeder Gheraert, Nat. vs. 3.

Soe machmen wel schneren den ouden c a l e n g i e r
Wandt daer en staen gheen sancten in dit papier.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 100.

Kalf van het hout. *Hart, pit, merg van 't hout.* KIL.

Kalfsblat. *Soort van Egyptisch boonenkruid.*

Het aerdtrijck zal u, slecht en recht en danckgezint,
Opoffren d'eerste gift, klimop en k a l l e f s b l a d e n.
VONDEL, door V. L. VIII, 156, vs. 29.

Kalfsmuyl. *Soort van leeuwenbek.* KIL.

Kalfsvoet. *Aaronskelk.* Ibid.

Caliant. *Steen,* wellicht *kiezelsteen.* Fr. »*cailloux.*"

Want daer lach in dat sant
Menich scarp c a l i a n t.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 3865.

Kalibaart. *Voornaamste van eene wijk of buurt.* KIL. PL.

Calijt. *Draagbed, draagbaar.* Ook *praalbed.* Fr. »*chalit*" Ital. »*cataletto.*"

Roelande voerdemen tier tijt
Up twee mule in een c a l ij t,
Met edelen pellele ghedect.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. XXVIII, vs. 22.

Up enen heileghen zonnacht,
Daer ic nader mattijn tijt
Rusten ginc in mijn c a l ij t.
Ibid. LX, vs. 14.

Kalioote. *Tol, schatting, cijns, belasting, pacht.* Fr. »*cueillette.*"

Kalis. *Calais.*

Het hooft van K a l i s en van Doever, pleitens moe,
Staet Hollant, van weêrzy, zijn recht, den sleutel, toe.
VONDEL, door V. L., VII, 651, vs. 295

Kalis. *Arme bloed, stumperd.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Kalissenhout. *Zoethout.* KIL.

Calck. *Krijt.* Eng. »*chalk.*" Doende c a l c k int meele daer si broot af biecken. Die Exc. Cron. van Brab. 1530. Tt. iiij. b.

Kalkoen. *De hoornachtige hoef eens paards.* KIL. Bij WEILAND is het *de punt van een hoefijzer.*

Kalkunde. *Welsprekendheid.* Wdb. op HOOFT.

Calle. *Schoone vrouw.* KIL. MEYER. Hier *schoon lief.*

> Moet ic u noch zegghen int platte c a l l e!
> Dat ic van elcx mont soude maken een rattevalle.
> Belg. Mus. II, 128.

Kalle. 1) *Afdak, luifel.* KIL.

2) *Goot, waterleiding.* Ibid.

Kalleyser. *Pol, overspeler.* Ibid.

Callen Znw. *Gesprek.*

> Bi aventuren eist gevallen,
> Dat, niet lange na dat c a l l e n,
> Eenen oven stont daer bi heet, enz.
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXXIIII, vs. 30.

Callen. 1) *Praten, spreken, snappen, babbelen.* Wdb. op BREDERO; U. W.

> Van bitteren stride hoordi nie c a l l e n.
> Belg. Mus. VIII, bl. 257.

Zie nog Van den Sacram. v. Amst. vs. 198.

2) *Verhalen, vertellen.* Van den bever sprekende, zegt MAERLANT:

> Sijn libbe es nuttelijc, die hi draghet,
> Want het gheneset, als men ons c a l l e t,
> Dat evel daer men af vallet.
> Nat. Bl. bl. 77, vs. 798.

Kallevaer. *Babbelaar, kletser.* Nochtans vintmen k a l l e-v a e r s, die 't al vernemen, watter in de stadt geschiet. G. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 33.

Kallewey. *Jachtgereedschap, mes of dag,* welke men op de jacht gebruikt. KIL.

Callinghe, kallinge. 1) *Gesnap, geklets, gebabbel.* Als die c a l l i n g h e een openbaer teyken is der onscamelheit. Spieghel der Volcomenheit, f°. 235, v°. Daerom sullen die scamel maechden alre meest scuwen die ondoecht der c a l l i n g e. Ibid.

2) *Gesprek, onderhoud.* Ende bleven sitten buten der cellen in goeder c a l l i n g e van gode. Pass. Wijnt. 1480, f°. ccxvj, c.

3) *Het bepleiten eener twistzaak.* NIJH. Ged. IV, 317.

Kalluyte. *Raap of knol.* KIL.

Calluiten. *Met stukken ijs om het verst langs eene ijsbaan werpen.* Horae Belg. VI, bl. 177.

Kalmafreye. *Fijn gehakt en zeer gaar gekookt vleesch.* KIL.

Calomme. *Kolom, paal.* Zie **Calumme, Calumpne.**

Men bant hem aen een c a l o m m e.

Dboec vanden Houte, vs. 721, var.

Kalsijen. *Straat-* of *keisteenen.*

Groote steden — — —
Nu bestraet met n k a l s ij e n.

HONDIUS, Moufe-schans, bl. 451.

Kalstigeld. *Straatgeld.* VAN MIERIS, Charterb. III, 600..

Kalzucht. *Praat-*, *babbel-* of *klapzucht.* Wdb. op HOOFT; U. W.

Calu, caluw. *Kaal, ontbloot van haar.* Wdb. op BREDERO. Om dat ic mit sijn haer mijn c a l u hoeft te baten soude comen. Gesta. Roman. Cap. viij.

Die vlieghe beet .i. c a l u w e n man
Opt hoeft, die geen haer hadde an.

Esop. bl. 188, vs. 1.

Calumme, calumpne. 1) *Kolom, zuil.* Dat is mi liever ende di nutter, dan of een c a l u m m e ginge van der eerden tot anden hemel — — — ende du die dagelics opghinges ende neder. Dr. v. VL. Prozast. bl. 136.

Zie nog Stemmen bl. 44.

2) *Paal, geeselpaal.* Denc dat 'ghedructe hoeft onder den cruce, die gheboechde rugghe onder den cruce, dat doerslaghen lichaem an der c a l u m p n e n. Stemmen, bl. 105.

Calvaert. *Kaalkop.* Ganc op c a l v a e r t. Bijb. van 1477, II Kon. II, vs. 23.

Calvekijn. *Klein kalf, jong kalf.*

In diere ghelike was .i. man,
Die sijn lant sieu ende wan.
Hi spien indie egede sijn
.i. Osse, ende een c a l v e k ij n.

Esop. bl. 355, vs. 10.

Kalven. *Dikke klonters in het vleesch of winterzwellingen krijgen.* Wdb. op BREDERO.

Kalwael. *Prater, iemand die fabeltjes of beuzelingen vertelt en zotteklap uitslaat.* KIL. en MEYER.

Kam, kamme. *Brouwerij.* Ibid. Oud Fr. »*cambe.*"

Kam van de stadspoorte. *IJzeren hek.* KIL.

Kamays. *Verlegen, versteld, verslagen, ter neer gedrukt.* Zoo moeten alle zaken des werelds te vooren wel bereydt en overleght zijn, op datmen 't vleesch om 't been niet en verlieze, en dan zoo k a m a y s blijve zitten. DE BRUNE, Banck.-Werck. II, 406.

Kamant. Bijv.nw. *Schurft.*

Des levens slimste deel, k a m a n t en grijs van haeren,
Komt, eer men 't wel bedenckt, ons op het lijf gevaren.
CATS, door Dr. V. VL. I, 274, a.

Daer gingen suchtige met siecke leden heenen,
K a m a n t en slecht te voet.
WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 469.

Kamantery, kamatery. *Schurft.* KIL. MEYER.

Kamantigh. *Schurftig.* Ibid.

Kamantigheit. *Schurftachtigheid.* Ibid.

Cambret. *Gebogen stuk hout, waaraan men geslacht vee hangt, om het te villen of uit te halen* Belg. Mus. VII, bl. 298.

Cambuis cool. *Buis- of kropkool.*

Loock, ayiuyn ende c a m b u y s c o o l e n.
Belg. Mus. VII, 299.

Kameg. *Binnenlandsch vaartuig voor den handel.*

Met macht van Kanen en K a m e g g e n
Ter vryer Wyssel afgevoert.
OUDAAN, Poëzy. I, 168.

Kameye. *Vlot.* KIL.

Kamel. *Kameel.* Ibid.

Camecate, camcaet, camocate. *Zekere kostbare stof.*

Vrouwe die scaerlaken draghen
Ende selve haren vloer vaghen,
Ende c a m e c a t e sonder cnapen,
Hier op sta ic te gapen.
Belg. Mus. VI, 195.

Deze plaats schijnt corrupt te zijn en werd door WILLEMS ook niet begrepen.

Noch c a m c a e t noch syden doecken.
Mloep. B. II, vs. 1608.

Purpere ende c a m m e c a e t. Bijb. van 1477, Ezech. XXVII, vs. 16.

Camelijn. *Eene kostbare stof.* Waarschijnlijk hetzelfde als **camecaet** of als **camelot.**

Margi die wilt maken
Die goede mantele sabelijn,
Scarlaken cleder ocht c a m e l ij n,
Die u sloien achter straten.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8576.

Camelot, cammelot. *Zachte stof uit wol en geiten- of kemelshaar geweven.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Dewijl hy alle daag in nieuwe kleeren gaat,
Nu felp, dan k a m m e l o t, nu caffa, dan broccaad.
DE BRUNE, Wetsteen, 1665, bl. 73.

Camelotten. Zoo zacht als *camelot.* Wdb. op BREDERO, waar het ook in eene kwade beteekenis voorkomt.

Sy het een k a m e l o t t e aesingt.
STARTER, door Dr. v. VL. bl. 410.

Camenade, kemenade. *Kamer*, in het algemeen, maar vooral *die van een schoorsteen voorzien was.*

Die coninc was in twivele zere,
Want hi tsinen daghen nye en vernam
Dat sijn wijff na minne swam;
Doch hi volchde Folkas rade
Ende ghinc mede ten c a m e n a d e,
Daer sise beyde hebben ghevonden.
Mloep. B. II, vs. 1544.

Dander twee cnapen waren ghestaen
Bi Waleweine inder k e m e n a d e,
Ende daden hem grote ghenade.
Walew. vs. 859.

Ende lagen in ene k e m e n a d e
Op hare bedde eens avons spade.
Limb. B. V, vs. 1761.

Kamenet. *Zeker dameshandwerk.*

Het naaldwerk op de vloer, boetseersel, potloot, pen,
Borduursel, k a m e n e t, en wat men cierlyk ken.
OUDAAN, Poezy, II, 290.

Kamer. 1) *Woning.* Inf. bl. 662.

2) *Afdeeling, bepaald gedeelte zoowel van water als van land.* Ibid.

Kamer (De) hebben. *Zich in zijn huis en kamer houden.*

D i e c a m e r e h e b b e n bute allen spele.
Heim. der Heim. vs. 1248.

Kamer houden. *Raad houden.* KIL.

Cameraer, kameraar, cameraert, camerraet. 1) *Kamerdienaar, aartsch Kamerheer* aan het Hof. Die Merckgrave van Brandenburch, des Conincx Cameraer. Clerk u. l., bl. 120.

Zie nog Lsp. B. II, C. 49, vs. 87.

2) *Overheidspersoon, belast met het toezicht over de stedelijke geldmiddelen.* U. W.

Camere (Ter) gaen. *Zijn gevoeg doen.*

.I. hout hinc hem altoos ane,
Daer si, in heimeliker stede,
Die erde ontgroeven mede,
Alsi ter camere wilden gaen.

Rymb. vs. 22129.

Die Suriane vernamen ene dinc,
Datter een ter cameren ghinc.

Ibid. vs. 32786.

Cameresse. *Kamenier.*

Omme ene hare cameresse
Ginc soe, ende seide altemale
Al haer doen, al sonder hale.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 79, vs. 334.

Camerette. *Bier-, wijn-, drinkhuis, kroeg.* Hetzelfde als **cabret.**

In cameretten ende opten wijn,
Ende over al spreectmen daer af.

Mloep. B. I, vs. 2464, var.

Kamerganck. *Stoelgang.* KIL.

Kamerier. 1) *Kamenier, kamermeisje* en ook *hofdame.* Wdb. op BREDERO.

Soe hadde hare camerieren
In huus gheseent.

Rymb. vs. 16966.

Dese (nam. de Koningin) hadde II camerieren,
Scone ende van goeder manieren.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. XLII, vs. 53.

Zie nog Walewein, vs. 2528.

2) Somtijds komt dit woord ook voor in de beteekenis van een *gerieflijk meisje.*

Kameristen. *Leden der Rederijkskamer* en *beoefenaars der dichtkunde.* Wdb. op BREDERO.

Kamerkatte. *Gekamerde bijzit.* KIL.

Camerlinc. *Kamerdienaar, kamerheer.*

Ende ghinc van boven tot beneden,
Ghecleet ende in sulken schijn,
Off hy camerlinc hadde ghesijn.

Mloep. B. I, vs. 2996.

En dese Ridders, die daden dese dinge,
Waren der Vrouwen Camerlinge.

VELTH. Sp. H. fo. 374.

Zie nog Ferguut vs. 749; Lanc. II, vs. 26217.

Kamerlooghe. *Urine.* KIL.

Kamerloop. *Diarrhea.* Ibid.

Kamerspel. *Tooneelvertooning.* Ibid.

Kamerspeler. 1) *Tooneelspeler.* Ibid. 2) *Koorddanser.* Ibid.

Camerwaerder. *Kamerwachter, kamerdienaar.*

> Op enen avont heeft sijt ghepast
> Bij des camerwaerders rade.
>
> Mloep. B. I, vs. 1465.

Kamijn. *Schoorsteen.* KIL. Fr. »*cheminée*".

Kamijnsteen. Hetzelfde. KIL.

Camiuwe. *Camée?*

> Vijf diamanten, vier robbinen ende twee camiuwe.
>
> Brab. Yeesten, D. II, bl. 694.

In de noot wordt opgegeven dat dit woord elders canuwe luidt.

Kammen. *Brouwen.* KIL. MEYER.

Kammer. *Brouwer.* Ibid. Oud Fr. »*cambier.*"

Kammoesde lippen. *Koperkleurig.* Voor kamoesleer vindt men in het Fr. du cuir *bronzé.*

> Op heur kammoesde lippen en op heur neus van die zelfde kleur,
> Leest men de stoory van Orsel en Valentijn en van Blancefleur.
>
> Kl. van Oene, 1662, bl. 3.

Camore. *Wilde geit, gems.* Fr. »*chamois.*"

> Hi was ru alse .i. camore.
>
> Ferg. vs. 2231.

Camp. *Veld, akker.* Soe dat hij gaen moste doer enen camp — — dye vol coerens stont. Pass. Wijnt. 1480, f°. xvj, a.

Campaan. *Boordsel, waarvan kwastjes, klokjes of schelletjes afhangen.*

> Een rok met campaanen.
>
> A. ALEWIJN, Latona, bl. 7.

Campaendie. *Vlakte.* Alden wech die leit ten campaendien waert van der wildernissen. Bijb. van 1477, II Kon. XXV, vs. 4.

Kampe. *Vechter, strijder, worstelaar.* KIL.

Campelijck, kampelijck. *Gevaarvol, gevaarlijk, zorgelijk.* Wdb. op BREDERO.

Campen (Te) aenspreecken. *Tot een rechterlijk tweegevecht uitdagen.* NIJH. Ged. I, bl. 237.

Kamper. *Onvast, waggelend, wankelend.*

> Hoe? staen uw' dengden dan zoo kamper op haer' koten,
> Dat haer een' hand vol gouds zou weten om te stooten?
>
> J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 166.

Kamperlijck. *Wankelend, onvast, hachlijk, gevaarlijk.* KIL. U. W.

En met zyn stevigheit vrou Spraeckkonst hiel aen 't gaen,
Die waerlyck zonder dat heel kamperlyck zou staen.
Ibid. I, 123.

Kamperlick. *Athletisch, forsch.* KIL.

Kamperlick aenspreken. *Uitdagen, uittarten, uitdagend aanspreken.* KIL. MEYER.

Kamperlyk groeten. *Van eene misdaad beschuldigen, van eene doodschuld betichten.* MEYER.

Kamperlyk staen. *In het uiterste gevaar zijn.* Ibid.

Kampernoeli. *Paddestoel.* KIL.

Kamperwonde. *Doodelijke* of *gevaarlijke wonde.* Ibid.

Campioen. *Kampvechter.*

Her coninc! so sekeric u te hant,
Te bringhene enen campioen
Ferg. vs. 4259.

Si moet soeken campioen
Die den coninc moet onder doen.
Ibid. vs. 4365.

Camplijs. *Strijd, gevecht.* Zie ook **caplijs.**

So fel was dat ghemoet,
Dat seghelijn, die ridder goet,
Daer dede in dat camplijs.
Seghel. van Jherus. f°. 37, a.

Daer was een sterc pongijs,
Talifier dede in dat camplijs
Wonders vele.
Ibid. f°. 37, c.

Campvast. *Verbonden tot een kamp of tornooi.*

Ic ben campvast, secgic u,
Jegen den coensten die levet nu.
Lanc. II, vs. 37409.

Ic ben campvast nu ter steden.
Ibid. III, vs. 12996.

Kamuys, kamus. *Platneus.* KIL.

Zie ook VONDEL door V. L. VIII, 183, vs. 10 en V, 71.

Dit woord wordt ook overdrachtig gebruikt door DE BRUNÉ. Al stooten wy ergens ons hooft, wyen moeten niet kamuys van vaer wijcken. Banck.-Werck, I, 91.

Kamuyst. *Gebult, als een kameel, hoogruggig.* Wdb. op BREDERO. Zie LACOMBE op *cameou.*

Kamus, kamuus. Bijv.nw. *Platneuzig* of *met ingebogen neus.*

Hine moeste doof sijn no blint
Noch crepel, noch bochus,
Noch manc, nochte c a m u s.
Rymb. vs. 5242.

Canceleren, canseleren, canselgheeren. *Wankelen, tuimelen, vallen.*

Den ridder, dien Keien dede c a n c e l e r e n.
Ferguut, vs. 5304.

Ende gaf hem enen swaren slach
Op sinen helm, daer hine mede
Sere c a n c e l e r e n doe dede.
Lanc. IV, vs. 9422.

Zie nog Lanc. III, vs. 24443; Grimb. Oorl. II, vs. 3379; KAUSLER, Die Rose, vs. 7331; MELIS STOKE, D. III, bl. 285.

Kandelaer. *Waterlisch.* KIL.

Kanebeen, canefbeen. *Kakebeen.*

Mettien scachte, die hi brochte,
Stac hine op dat k a n e b e e n.
Ferg. vs. 3541.

Die riddere hine was niet so cranc,
Hine stac u, dat u wel sceen
Dat gi braect u c a n e f b e e n.
Lanc. II, vs. 42820.

Kanen. *Korenschuiten zonder verdek.*

'k Sie den Wijssel uyt sijn k a n e n
Schudden, sonder tegenstoot,
In uw opgedanen schoot,
Maght van opgeleyde granen.
VONDEL, door V. L. III, 266, vs. 43.

Canesie, canisie. *Kapittel van kanunniken.*

Ic wille alse verre alse men mi wilt sinden,
Doen stichten cloestren ende c a n e s i e n.
Limb. B. II, vs. 1695.

Tote Cassel maecti daer naer
Ene c a n e s i e.
MELIS STOKE, B. I, vs. 1246.

Zie verder Limb. B. II, vs. 1699; KAUSLER, Reimchr. vs. 1018; Leven van St. Amand. I, vs. 3133, Brab. Yeesten, B. III, vs. 220.

Kangiant, kaniant. *Veelkleurig kleed.* KIL.

Kanis. *Waschmand, waarin men het goed naar de bleek zendt.*

Kom, rustje wat in deze k a n i s,
Kruip in.

SOOLMANS, Snaekse schaking van de Juffer in de kleer-ben.

Kanjaert, canjert. Dit woord was aan VAN LENNEP onbekend, en mij is het ook duister.

Dese geuse Spanjaerd,
Sou wel meynen schier
Dat m' hem achten hier
Voor een' meester k a n j a e r t.

VONDEL, door V. L. II, 697, vs. 12.

Se zijn niet weert de kruymelen van een Brabantsen c a n j e r t te lecken. Kl. van den Pasquil-maecker voor den Duyvel, bl. 11.

Kanjeweel, kaniewiel, kansuweel. *Soort van peer*, waarschijnlijk *kaneelpeer*, en bij overdracht *lief, aanvallig meisje.* Wdb. op BREDERO en KIL. die haar eene Falernische peer noemt.

Boeff! hoeveel die k a n j e-w e e l e,
Wt te leesen na myn sin?
„Seven groot"
Dat is te veele.

G. VAN SANTEN. Epigrammata, 1626, N°. 47.

Bospeer en k a n i e w i e l de peer-oogst eerst beginnen.

SPIEGHEL, Hartsp. 1615, bl. 75.

Maer, daer komt myn Neeltje
Dat is voorwaar een k a n j u w e e l t j e.

A. ALEWIJN, Beslikte Swaantje, bl. 16.

Kanckerbloeme. *Wilde cichorei.* KIL.

Kanckerkruyd. *Zonnebloem.* Ibid.

Kancxie (Een) leggen. *Een kansje wagen.* Wdb. op BREDERO.

Canoene, canonc, canonk. *Kanunnik.*

In siere iuecht,
Soe was hi ghestelt ter duecht,
Ter clergien, ende wart saen
C a n o e n e!

KAUSLER, Reimchr. vs. 6025.

Zie nog Jans Teesteye, vs. 2164 en vs. 2199.

Kansen. *Hazard spelen.* Wdb. op BREDERO.

Kansseler. *Metgezel, maat, makker.* KIL.

Kansterlinck. *Krakeling.* Ibid.

Kant. 1) *Homp, korst*, volgens Dr. VERWIJS.

Enen groten racghinen c a n t
Es arde wel sijn ghevouch.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 129, vs. 13.

2) *Brood*, volgens BILD.

Bruer Jacob, wy en derven zoo veel broots niet bakken
Als wy voortyds plagen te deelen:
Sy lijen haer nu met die lecker morceelen,
En die witte k a n t e n is al beter aes.

BILD. Geall. in Voce.

Ick ete al liever die witte k a n t e n.

Belg. Mus. II, 254.

3) *Boterham.*

Hoe geluckigh is het lant!
Daer men t'elcken snijt een k a n t,
Daer den mensche sijn natuyr
Niet en bindt aen klock en uyr.

CATS, door V. VL. I, 228, a.

Een kruym van 's Koninghs Brood is beter als een k a n t.

HUYG. Korenbl. door BILD. II, 317.

Kant zetten. *Een liggend voorwerp oprichten*, *tot staan*, *tot stand brengen*, en, bij uitbreiding, *herstellen.*

De Goude Vrede, in spyt van die 'er tegen-streven,
Met kracht wierd k a n t g e z e t, en op den troon geheven.

OUDAAN, Poëzy, I, 144.

Kant. Bijv.nw. 1) *Gereed*, *klaar.* MEYER. Van daar zegt men nog *kant en klaar*, en in het Hernutsche Nachtegaaltje leest men nog:

Indien ge uw hand my gaaft,
Gy wierd met Wyn gelaafd;
Maar weigerd gy me u hand,
'k Maak dan myn fles niet k a n t.

bl. 175.

2) *Aardig.*

Gut, Eelhart! dat is k a n t, hoe kun j'et soo vercieren.

J. VOS, Robbert Leverworst, bl. 12.

Kant (Op den). *Omtrent*, *ten naasten bij.*

Daer zijn verbrant
Duer des Spaengiaerts confuysen,
Al o p d e n c a n t
Al van seven hondert huysen.

Belg. Mus. IV, 9.

Cantaert, canter. *Zanger*, en, op een haan toegepast, *kraaier.*

Die ene hane hiet C a n t a e r t.

Rein. door WILLEMS, vs. 295.

Doe hi ter feesten blide was,
Dede hi Sedechiase voort bringen,
Ende hiet die c a n t e r s singen.

Rymb. vs. 15058.

Cantecler, canticler. Benaming, welke de dichter van den Reinaert, in de uitgave van WILLEMS, wegens zijn *zingen* of *kraaien*, aan den haan geeft.

Doe Grimbert stont in dese tale
Sagen si van berge te dale
C a n t i c l e e r comen gevaren,
Ende brochte, op eene bare,
Eene doode hinne, hiet coppe.

vs. 285.

C a n t e c l e e r quam voor die bare gaende,
Sine vederen sere slaende.

vs. 291.

Kanten. *De uiteinden van iets afsnijden.* KIL.

Kanter. *Ruin*, *ruinpaard.* KIL. en Bilderd. op HUYG. VI, 209.

Kantert. *Groote kaas.* KIL. en PL.

Kantijn. *Kanten* of *van kant.*

Hier leyt een k a n t ij n e Neusdoeck.

GRAMSBERGEN, Hartog van Pierlepon, 1679, bl. 21.

Kap, kappe. 1) Bij KIL. *Capitium*, dat door SCHELLER vertaald wordt door *zeker borstdeksel*, *borstlap*, *neërstuk.*

2) *Hoog opstaande vrouwenmuts van kostbare kant.* LE FRANCK VAN BERKHEY. Nat. Hist. van Holland, D. III, 563; U. W.

Kap (In de) gaan. *Ten trouw*, *ten huwelijk gaan.* Wdb. op HOOFT; Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 167.

Kape. *Baak.* KIL.

Capeel. *Hoed*, *hoedje.* Ital. »*capello.*"

Mint hi teere ander stat,
Datti niet gheve sire nieuwer vriendinne
Eenighe dinc, die dander moghen kinnen,
Eist broke, c a p e e l of gordelkijn.

KAUSLER. Die Rose, vs. 9009.

Capelrie. *Kapel.*

Andere stichten voer haer doot — — —

Capelrien, of outaren.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 83, vs. 729.

Kapen, capen. *Rondkijken.*

Die altoos kapen ende kipen.

Lsp. Prol. vs. 38.

Zie nog Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kolom. 72.

Caperoen. Zie **Caproen.**

Kapeson, capeson, kapesson. *Neuspranger voor paarden*, bij de hoefsmeden in gebruik voor booze of springende paarden. Fr. »*cavesson*"; Sp. *cabeson*; Eng. »*caveson*"; Ital. »*cavezzone.*"

En voorts nae 't Capeson te wenden en te keeren,
Gelijck het domme beest, dat onder spooren draeft.

WESTERBAEN. Ged. 1657, bl. 587.

Men legt de peerden een gebit in de mond, men dwingt ze met een kapesson of prangh-yzer. DE BRUNE, Banck.-Werck. II, 401.

Ik zouw 'er wel zulken kappeson op de neus zetten, dat ik wel geloof dat s'et niet meer zou doen. T. ASSELYN, De Stiefmoeder. 1684, bl. 13.

Kapestant. *Kaapstander*. KIL. Fr. »*cabestan*".

Kaphaen. *Kapoen*. KIL. MEYER.

Kapitorie. *Omslag*, hetzij van papier of andere stof. Wdb. op BREDERO.

Capitulaer. *Kerkelijk boek.*

Ene aelmatike ende een missael,
Capitulaer ende een passionael.

MELIS STOKE B. I, vs. 678.

Zie HUYDECOPER in zijne aanteekening op deze plaats.

Caplijs, caplijts. *Strijd*, *gehouw*, *verwonding.*

Laet ons op die vaerde sijn
Ende laet ons doen een pongijs,
Ic waer gaerne in caplijs,
Dat ic hem allen dede grief.

Seghel. van Jher. fo. 27, a.

Si onderstaken hem met groter ghere,
Mallic brac sijn spere,
Dat volc vergaderde over hoop;
Dat caplijst wart harde groot.

Belg. Mus. II, 336, vs. 63.

Kapman. Hetzelfde als **coppaert.** KIL.

Kapman. *Gekuifde duif.* KIL.

Cappaert. *Kap- of koveldrager.*

Rabbeelsters, die schorft zijn totter kelen,
Crijghen een rabbaut, eenen vuylen rapaert;
Een uytgheloopen munck oft selcken c a p p a e r t,
Crycht nu wel een boelken.

ANNA BYNS, in Belg. Mus. IV.

Kappe. *Spits, top, kruin.* KIL.

Cappecay?

Ick bin oock wel ruym zo veel as ien deel van dese C a p p e c a y e n,
Die 't de portepayen mogen dancken, by gans bloet,
Datse heur nellebooch inner mouw meugen houwen.

BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, bl. 6.

Kappeken der manlijkheid. *Voorhuid.* KIL.

Kappen. *Bijten, knagen, doorknagen.* Wdb. op BREDERO.

Kappen. *Lubben.* Hy verhaalt daar, van eenen Eutropius, die een g e k a p t e nar was, een Eunuchus, zeggen wy. DE BRUNE, Wetst. 4°. ed. 1665, bl. 37. v. o.

Kappen. *De kap over de oogen trekken, blind houden* en bij uitbreiding *foppen.*

Zy laet 'er zoo niet k a p p e n.

JAN ZOET, Zabynaja, bl. 28.

Kapper. *Zekere soort van visch.* KIL.

Kappy. *Zure room.*

Wilje k a p y, wilje saen?
Wilje taerten, wilje vlaên?

CATS, door Dr. v. VL. I, 585, b.

Kappoot. *Mantel.* U. W.

Kappoot. *Hoed met pluimen*, volgens BILDERD.

Een swaeyende K a p p o o t, meer hinderlick dan nut,
Meer vlagge dan verdeck, meer ballast dan beschut.

HUYG. Korenbl. I, 75.

Kappuynen. *Lubben.* KIL.

Kapraas. Waarschijnlijk eene verbastering van c a b r ij s c h, d. i. *grillig, nukkig.* Want dat zyn rechte filosofen, ervaren in de loenze k a p r a z e filosophy. T. ASSELYN, Gusman de Alfarache, 1693, bl. 7.

Kaprave. *Dakspar.* KIL.

Caprijsse. Zie **cabrijsse.**

Kaproen, kapruyn. *Hoofddeksel, muts.* Fr. »*chaperon.*"

Sonder c a p e r o e n — — —
Seidi zine dinc.

Lev. van St. Fr. vs. 5562.

Dat ghi draghet root c a p p r o e n.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 944.

KILIAAN verklaart dit woord door »*humerale*", d. i. *mantel*, doch Dr. DE VRIES merkt hierop aan, dat de *kaproenen* van slippen voorzien waren, die tot op de schouders afhingen, en dus eenigszins de gedaante van een mantel hadden. VELTHEM heeft, in zijn Sp. H. f°. 133, *craproen*, dat waarschijnlijk eene vergissing is.

Kaproen (In één) zijn met iemand. *Met iemand heulen, het met iemand eens zijn.*

En jy bent, dunkt me, in een k a p r o e n met myn party.

De Schilder door Liefde, bl. 53.

Caproen (Den) of striken. *Uit eerbied of beleefdheid de muts afnemen.*

Miltheit doet haren man wiken,
Hoet ende c a p r o e n o f s t r i k e n.

Lsp. B. III, C. 23, vs. 180.

Kapstok. *Warhoofd, ledig hoofd.*

Wel wat mag die K a p s t o k al uitwerken!

T. ASSELYN, Schijnh. Vrouw, 1691, bl. 17.

Ik zulken k a p s t o k trouwen? 'k heb 'er te schrikkelijken walg van.

SOOLMANS, De Gemeenzame Geest, 1679, bl. 5.

Zie nog HUYG. Korenbl. XXIste Boek, Sneld. 61 en 136; ISAAC DE VOS, Kl. van de Mof, 1676, bl. 11.

Karaecke, karrake. *Zeker soort van schip, zoowel tot de koopvaart als tot den oorlog geschikt.* KIL.

Caracter. *Tooverspreuk.*

Sy gaf hem crude ende meesterye
C a r a c t e r e ende toverye.

Mloep. B. I, vs. 698.

Karbyner. *Karabinier.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 473.

Karbokse?

Ik denk nog aan jou k a r b o k s e, want me dunkt dat ik nog al aan dat vleesch zit;
Maar hoe kreeg jy zo een paterstuk van 't spit?

J. DE RIJK, De Besteedster, 1692, bl. 85.

Karbonckel. 1) *Zekere soort van edelsteen.* KIL.

2) *Zekere soort van zweer.* Ibid.

Cardons. *Spaansche groente*, waarvan de bladen zeer veel gelijken op die der *artisjokken*, maar veel grooter zijn dan deze. Om deze gelijkenis der bladen worden zij door BILDERDIJK *artisjokken* genoemd.

— — — — wa C a r d o n s

Wa Celeris me' sout, en oly; da bay ons
Was seer in estiem.

HUYG. Korenbl. I, 572.

Care (Gejaget te). *In het nauw gebracht.*

„Vrouwe" seide de maget, „bi mier waerhede
Dits een herde scone bede,
Ende ene subtile ende ene sware,
Ic benre met g e j a g e t te c a r e.

Limb. B. XI, vs. 1052.

De Heer Mr. L. PH. C. VAN DEN BERGH geeft deze verklaring, en zegt: »Het zou dus hier eene overdrachtelijke spreekwijze kunnen zijn van de visschen ontleend, die in de kaar gebracht worden; die duiding voldoet mij echter maar half. Men zou ook aan het Eng. *care*, zorg kunnen denken."

Careel, carreel, quareel. *Zware pijlen van verschillenden vorm. Nu eens met een lange, ronde schacht en een punt, die van achter dik, plat en vierkant was; dan weder kort, dik en vierkant, somtijds ook van vier punten voorzien.* Ende die lucht was soo vul schichten, c a r e e l e n, ende pylen. VAN VAERNEWIJCK. Hist. van Belgis, 1574, f°. 47, b.

Zie ook Mr. VAN LENNEP en HOFDIJK, Merkwaardige kasteelen, Eerste Serie I, bl. 14 en 15 en op **quareel.**

Carey. Quid?

En dit geestelick geley,
Hebben met haer groot c a r e y,
Met discipels uyt te senden
Hier en daer met groote benden,
Met als Princen haer te dragen,
En te voeren haren staet,
En te steken in haer magen
Al wat voor haer oogen staet,
'Tgout en silver allegaer,
Van den volcke wel soo naer
Afgeschuymt, enz.

HONDIUS, Moufe-schans, bl. 397.

Carel. *Soort van scheldnaam.*

Sy hetense c a r e l s ende vyleyne.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 151, a.

Caren, karen. 1) *Beminnen.* KIL.

2) *Verkiezen, uitkiezen, uitkippen.* KIL. MEYER.

Karen. *Braken.* KIL.

Karen. *Snijden.* WEILAND, Groot taalk. Wdb. op **Kerven.**

Karene. *Vergeving van zonde na zware boetedoening.* Zie **Carine.**

Kareveel. *Zeker vaartuig, boeier.* KIL.

Cargeheide. *Bezorgdheid* volgens WILLEMS, die echter hieromtrent in twijfel is.

Doen voerhi over, in c a r g e h e i d e
Vechten op enen Lamfreide.
Brab. Yeesten, B. I, vs. 954.

Karien. *Kirren, korren gelijk de tortelduiven.* KIL.

Carijn, carine, karrijn, karrine. *Bagage, legertros.* Ook alles wat tot een oorlog of onderneming behoort.

Die hertoghe, om dese sake,
Dede sijn c a r ij n met ghemake
Vore trecken thuus waert.
Brab. Yeesten, V., vs. 4130.

Daer namen scade, seker sijt,
De Vlaminge, ende verloren daer
Wel MMM man voer waer
Ende algader haer c a r ij n.
KAUSLER, Reimchr. vs. 8361.

Alte male dat k a r i n e,
Scepe, waghene, tenten, scrine,
Spise, dranc, ende ander ghescal,
Wonnen de Zeelanders al.
MELIS STOKE, B. III, vs. 463.

Zie nog KAUSLER, vs. 7575 en vs. 9524; van Brab. die Excell. Cron. 1530, L. L. iiij, c; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXIIII, vs. 45, vs. 62 en vs. 64; ibid. IV P. II B. L VI, vs. 103.

Carijn, carine. *Pijniging.* KIL. *Smart.*

Clerc .II. manieren van helle sijn,
Daer die ziele in dogen c a r ij n.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 59, vs. 5038.

Brandaen, heere, wi zwielen
In wel bittre c a r y n e.
Ibid. II, 10, vs. 687.

Zie nog Walewein, vs. 2114 en vs. 7699; Lanc. II, vs. 45605.

Karijne, karyne. *Kar* of *wagen.* MEYER.

Ic laetse nu gereiden hiere
Hare k a r i n e ende haer harnasch.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 311.

Dewijl bij oude Schrijvers dikwijls hetzelfde woord pleonastisch in andere vormen herhaald wordt kan **karine** hier ook *bagage* beteekenen.

Carine. *Straf of boete, vooral die men door vasten of lichaamskastijding zich oplei.* Ook *vergeving van zonden na zware boetedoening.*

> Die coninc sprac: »Grimbaert
> U oom, die clusenare waert,
> Hi hevet ghedaen so goede carine!
> REIN. door Dr. JONCKBL. vs. 423.

> Hunger, dorst unde sware karinen
> De lydet he nu vor syne sunde.
> Reineke Vos, Lübecker Ausgabe, vs. 288.

Waarin zulke boetedoening op menschen toegepast kon bestaan, leeren wij uit het volgende:

»Veel liede vreghen wat dat es een carine ende daer omme steet hier dbediet daer af. Een carine es .vij. iaer wullen ende baervoet te gane, ende .vij. iaer te vastene die vridaghe, te borne ende te broede, ende .vij. iaer niet te slapene den enen nacht daer hi den andren slaept, ende .vij. iaer niet te comene daer liede sijn, en ware dat hi messe hoerde buten voer die dore, ende .vij. iaer te etene ende te drinkene uter scotelen daer hi sijn ghevoech in dede. Ende die alle dese vijf poente voldoet .vij. iaer, hi wint een carine. Dr. v. VL. Prozast. bl. 68.

Karynpaard, karrynpeerd. *Wagenpaard.* KIL. MEYER.

Karisme. *Heilige olie, olie ter zalving.*

> Ende bringhen Karisme, daer men mede
> Hu bringhen sal ten kerstinhede.
> Lev. van St. Am., vs. 2657.

Caritaet, kariteit. 1) Eigenlijk *menschlievendheid* of *christelijke liefde*, doch in toepassing ook *wereldsche* en *zinnelijke liefde.*

> Caritaet van goeden wiven,
> Die doen de menighen leyt verdriven
> Ende oec draghen stedighen moet.
> Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 64, vs. 113.

Zie nog ibid. bl. 98, vs. 141; Doctrin. bl. 24 en 25; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4608.

2) *Gift, liefdegift, aalmoes.*

> Men gheve hem der caritaten
> Elcs daghes om Gode.
> Beatrijs, vs. 894.

> Ander bejach, no ander ghewin
> So wanic wel dat hine hevet,
> Dan caritate, die men hem ghevet.
> Rein. door Dr. JONCKBL. vs 278.

Caritaten (Bi). *Bij al wat lief, bij al wat dierbaar is. Verzekerings formule.*

Of ic di van miere haye,
.II. half viertel tarwen gave,
Soutstu dan dijn scraven laten?
„Nenic," seegt si, „b i c a r i t a t e n,
Al ontdadi mi die dure,
Ende liet mi lopen in die scure."
Esop. bl. 336.

Die coninc hefse wel gehort
Een lettelkijn reet hi bet vort,
Ende seit, dat hi nem'meer b i k a r i t a t e n
Goet doet, die den hert sal laten.
Ferg. naar het HS. vs. 155.

Caritaticheit. *Liefdewerk.*

Dese Boudin staerf, dats waer, — — —
Ende was begraven naer desen levene
Te Sente Bertins, daer hi dede
Menighe c a r i t a t i c h e d e.
KAUSLER, Reimchr. vs. 222.

Caritatyne. *Menschlievend.*

Volght hier in 't voorbeelt der Macedoniers,
Die als met 't hert vol viers, liefdich waren ontsteken
Om d'Arme te helpen, al waren sij selfs vol ghebreken,
Wt haer sach men leken c a r i t a t y n e druppelen.
Constth. Juw. D .ij. v°.

Overdrachtig zal de zin wel deze zijn: Volgt hierin de Macedoniërs, die door menschlievendheid ontstoken om de armen te helpen, ofschoon zij zelven veel gebrek leden, liefdedaden uitstortten.

Carcant, carckan. *Halssieraad voor vrouwen.* U. W.; Belg. Mus. IV, bl. 276; PL.

Carker, karker. *Kerker, gevangenis.* Rymb. vss. 1106, 2874, 16599.

Carkeren, karkeren. *Gevangen zetten.* Ibid. 30306.

Carkersteen. *Kerker, gevangenis.*

Maer Roelant wildine mi gheven,
Ic houdene ghevaen al mijn leven
In mine c a r k e r s t e n e.
Renout, vs. 1084. Hor. Belg. V, 77.

Ic wilde dat ic moeste sterven
Duer ju drie dode allene,

Ende men ju uten karkerstene
Dade, ende sculde u quite vort an.
Walew. vs. 8302.

Carkerwarder. *Cipier, gevangenbewaarder.*

Vreselijc liep hi te verwite
Na den quaden valscen dief,
Den carkerwarder, die sijn lief
Ende hem selven hadde teblouwen.
Ibid. vs. 9222.

— — — ic hebbe versleghen
Den carcwardere.
Ibid. vs. 9242.

Karkollen. *Grimassen, kromme sprongen, grappen.*

Maar alje op 't Schavot selt »graci men Heeren" singen,
Veur 't Stadhuys op den dam, en krygen soo wat flik flak,
Met het wapen van Amsterdam al gloeyend op je sak,
Wat al karkollen selje maken, hoe selje metje voeten
Springen en wringen!
J. ZAMMERS, De Moetwillige Bootsgezel, 1697, bl. 17.

Daer sal my niemant dese karkoolen doen voor goed aennemen. H. A. VAN DEN BRANT, Het verweirde Sothuys, 1678, bl. 24.

Carmen. *Kermen.*

Suchten, carmen, menech leet
Hebbic van u te leene.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 9, vs. 700.

Karmieren. *Kermen.* MEYER.

Carminghe. *Gejammer, geklag.*

Daer es carminghe emmer ende hantgeslach.
Vanden Levene ons Heren, vs. 3941.

Carmyt. *Gekerm.*

Ende iudas maecte grot gescrey,
Grot carmyt ende grot geween.
BILDERD. Nieuwe T. en D. V. IV, 161.

B. merkt het volgende hierbij op: Een woord van karmen gemaakt, met een Franschen uitgang, toen niet ongebruiklijk.

Carnacioen, carnatioen. *De vleeschwording, de menschwording, de geboorte van Christus,* en van daar somtijds *christelijke jaartelling.*

Dat cruce was daer ghecriert,
Ende uut ghegheven harde scone,
Gode teren van den throne.

Dusent en xc screef men doen
Ende vive Gods c a r n a t i o e n.
Brab. Yeesten, B. III, vs. 314.

Ende tusschen Christus c a r n a c i o e n
Ende dat Godevaert van Bulyoen
Jherusalem wan die stede,
Met coste ende met arbeyde
Waren elf hondert jare
Een min.
Lsp. B. I, C. 38, vs. 73.

Karnakel. *Scheldwoord*, zooveel als *schavuit*, *fielt*.

Knap dan jou k a r n a k e l, hael uyt, of ick rockse
Met een veech vanje gat.
COSTER, Tijsken van der Schilden, bl. 19.

Karnap. *Balkon, uitstek.* KIL.

Carnel. *Kern*, *pit*. Eng. »*kernel*".

Si doen hen alse meesters horen:
Si craken ons die note voren,
Selve sueken si t c a r n e l.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 94, vs. 42.

Karnoffel. *Breuk*. (Hernia) KIL., en BILD. Gesll. op **Breuk.**

Karoke. *Schuifkar* of *kruiwagen*. Nieuwe Werken der M. v. N. L. VI, 89.

Karosse. *Koets*, *staatsiewagen*. U. W.

Karossier, karrossier. *Koetsier*. De k a r o s s i e r heel op de lufter zijde. HOOFT, Hendr. de Gr. f°. 180, reg. 8 v. o. Een wagen zonder k a r r o s s i e r. VONDEL, door v. L. V, 723, vs. 682.

Karpie. *Pluksel*. KIL. Fr. »*charpie*".

Karpoes. *Kap*, *muts*.

De schelmen deckten hooft en schouder met k a r p o e z e n
Van stierenhuiden, ros van verf.
VONDEL, door v. L. IX, 682, vs. 716.

Het hooft gehellemt met k a r p o e z e n, ros van bont.
ANTONIDES, De Ystr. uitg. BILD. bl. 17.

Karre. *Visch-* of *bijenkorf*. KIL. MEYER.

Karre. *Hoendermest*. KIL.

Karre (Aen). Zie **Akerre.**

Karren. *Kraken, krassen, knitteren.* KIL. PL.

Karruke. *Gedroogde vijg*. Lat. »*carica*."

Oec so seidemen dat hi plach

Sonder dranc te levene, die wise,
Ende hi over alle spise
Niet dan VII k a r r u k e n en at.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. XXXVI, vs. 23.

Kars en vars, kars inne varsch. *Kers versch.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Karseye, kersey. *Zeker soort van gemeen laken of doek.* KIL.

Altijdt seght ghy: goede vrienden hebben gheen verscheyden goet,
Dat sijn, Lammert, uwe woorden, die men dickwils hooren moet.
Maer ghy draecht satijne kleeren, geborduyrt of vol gecoord:
Ick wat slecht k e r s e y of anders, ongestickt en ongeboord.
S. VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 112.

Karsouw, kersouw. *Madelief.* Passim.

Karspe, kerspe, cresp. *Dundoek, floers, krip.* KIL. Fr. »*crèpe.*"

Karspe. *Soort van gebak, krakeling.* KIL.

Karst. *Gaffel met twee tanden.* Ibid.

Carstael. *Kristal, glas.*

Doe quam mi in minen moet,
Dat ic mi woude daer gaen meyen
Op die riviere in die valeyen,
Die alse een c a r s t a e l was claer.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 103.

Zie nog **Kerstael.**

Karstelinck. *Krakeling.* KIL.

Karsten. *Het land omspitten.* Ibid.

Karteel, cartel. *Bolwerk, vestingwerk.* MEYER.

Het soude mi werden alte sure,
Soudic prisen die toreele,
Die daer stonden, en die c a r t e e l e.
KAUSLER, Die Rose, vs. 3776.

Si traken alle ten c a r t e l e n.
Ferg. naar het HS. vs. 4224.

Zie nog Lanc. II, vs. 37932; ibid. vs. 21958; ibid. vs. 24755.

Cartelen. Eigenlijk *van bolwerken voorzien*, doch hier *met verschansingen versterken.*

In dat hop hebben si se gedeelt,
Entie scepe g h e c a r t e e l t.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 976.

Karteligh. *Met insnijdingen.*

Wat schelmstuck, wee my, sie'k? wat sie'k voor een gedroght?

Het koningklijck yvoir, soo k a r t e l i g h doorwrocht
Met kleene beelden.

VONDEL, door v. L. II, 740, vs. 1139.

Carten, carter. *Charters, handvesten.* Ende confirmeren weder die selve c a r t e n onser liever stat vorghenoemt. Brab. Yeesten, I, 733. Dat wi onser liever stat ende burgeren van Arnhem, die nu sijn oft namaels wesen soelen, bestedigen, vesten ende genseliken confirmiren alle hare brieve, hare privilegien, c a r t e n, enz. NIJH. Ged. II, 280.

Ende sekerden daer ende swoeren,
Ende gheloeveden te volvoeren
Ende te houdene in sijn stede
Den c a r t e r e van Cortenberge ende mede
Den c a r t e r van den walschen lande.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 6384.

Kartier. *Kwartier uurs.* Wdb. op BREDERO, bl. 170 en bl. 502.

Kartolle. *Rechten die geheven werden van goederen, welke te land vervoerd werden.* NIJH. Ged. I, 405.

Karuts. *Karper.* KIL.

Karveel. *Zeker soort van vaar- en vervoertuig.* Ibid.

Kasack, kazak, kasjak. *Wijde overrok, reiskleed, opperkleed, wapenrok.* Hebbende — — — een k a s a c k met wijde hangende mouwen. J. VAN HEEMSKERK, Batavische arcadia, 1662, bl. 74.

De Engelsche koopluyden, alle gedekt met k a z a k k e n met zwart fluweel en eenerley maxel. HOOFT, Nederl. Hist. fº. 807. 't Schittren van der hoovelingen harnassen, ontdekt door den dartelen draf, en 't wappren der k a z a k k e n. Ibid. fº. 849.

In de Geslachtlijst van BILDERDIJK vindt men ook **Kazak** voor *hut* en *legertent.*

Kasboef. *Een bedrieger, die eene kas met zich voert, waarin zich zoogenaamde reliquiën bevinden, daarmede de dorpen afloopt, en ze den boeren en oningewijden te koop aanbiedt.*

In stede der Jootsche Leviten zijn ghecomen de Papen en k a s b o e v e n. MARNIX, Biënkorf, 1569, bl. 111.

Zie ook ibid. bl. 110, vº.

Kasel. *Priesterkleed, kerkelijk gewaad.* Die dienres — — — togen hem den bisscops hoet van sinen hoefde, ende den rinc van sijnre hant ende togen hem uut die k a s e l, die dalmatiken, ende die ander bisscops-cleder, enz. Dr. v. VL. Prozast. bl. 285.

Kasement. *Tralie, tralievenster, horde.* MEYER.

KILIAAN verklaart dit woord door *transenna, ergastulum.* Over het

eerste zijn de Woordenboeken in het onzekere, en het tweede beteekent *gevangenhuis* waarin 'slaven, ook somtijds schuldenaars ter straffe opgesloten tot harden arbeid verplicht werden.

Kasjaegher, dat sommigen ook schreven kaasjaeger, is hetzelfde als kasboef.

Kasjack. Zie **kasack.**

Casoffle, casuffel, casughel, casule, kasuijfel, causule. *Misgewaad, kort priesterkleed zonder mouwen.*

Daer volghde een out grau man naer
Met papen gewaden, nochtan
Ne hadde hi gene casoffle an.
Lanc. II, vs. 29475.

Ende offerde sente Aelbrechte
Een goudijn cruce van scoenre manieren,
Ende oec ene kásuffle diere.
MELIS STOKE, B.,I, vs. 676.

Die casufle diemen dan
Boven al dander doet an,
Bediet caritate en minne.
Lsp. B. II, C. 51, vs. 133.

Hier na trect hi ane .I. cleet,
Dat .i. casughele heet.
Die Bediedenisse van der Missen, vs. 220.

Die casule diemen dan
Boven al dander doet an.
Lsp. B. II, C. 51, vs. 133, var.

Ende hoe soude dat getemen u,
Dat gi met uwer crunen nu,
Ende met uwer casule, ende uwer stolen,
Meer Ridders sout hebben t'uwer scolen,
Ende wapene mede, dan wi doen?
VELTH. Sp. H. fo. 435.

Si maecten hemden ende breuke,
Vanden cleeden vanden outaren,
Ende vanden causulen te waren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XX, vs. 40.

Kassaerd. *Koek van eieren, boter, melk, kruiden en spek gebakken.* KIL.

Kassay, cassye, cassiede. *Straat, straatweg, gebaande weg.* Fr. »*chausseé.*"

't Is genogh nou de kassay geslepe.
HUYG. Korenbl. I, 611.

Langhe ende rechte weghen ofte c a s s y e n. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1665, bl. 178.

Mare gi selt soe cuescelike gaen,
Ende tarden soe moielec die c a s s i e d e,
Dat u merken al die liede.
Dr. VERWIJS, Die Rose, 12435.

Zie ook **Cautsijde.**

Casse. 1) *Arke des verbonds.*

Als die arcke die stat ghenaect,
Sach sijn wijff, dat hi so naect
Ende vrolick voerder c a s s e ghinc.
Mloep. B. IV, vs. 689.

2) *Doodkist.* Doe ghinc die feretre oft c a s s e open daer si ruste. Van Brab. die Excell. Chr. 1530, C. IX.

Cassedraghers. Hetzelfde als **Kasboeven.**

Op c a s s e d r a g h e r s, ende zulcke cadetten
Die lueghens lieghen om muelens te drayne,
Daer zullen ze haerliedcr gheloove op zetten.
Vaderl. Mus. V, 83.

Kassel. *Kasteel, slot.* KIL. MEYER.

Kasselrije. 1) *Grondgebied eener stad.* KIL.

2) *Gerechtsplaats, gerecht.* Ibid.

Kassen. *Krassen, kraken, knitteren.* Ibid.

Kassenaer. Hetzelfde als **kasboeve.** Ibid.

Kasseren. 1) *Breken, verbrijzelen.* Ibid.

2) *Uitwisschen, uitschrappen, uitwrijven, doorhalen.* Ibid.

Kasseren de krieghslieden. *Het krijgsvolk afdanken.* Ibid.

Kassery. *Bedrog, bedriegerij.* Wdb. op BREDERO.

Cassye. Zie **Kassay.**

Cassiede. Zie **Kassay.**

Kassijen. *Bestraten, plaveien, bevloeren.* KIL. en PL.

Hij verwondert zich over de — — — g e k a s s ij d e straten. VONDEL, door V. L. V, 149.

Kassijgote. *Goot, kanaal* om het water af te leiden. KIL.

Kassijsteen, katseysteen. *Straatsteen.* Ibid. Andere namen de k a t- s e y s t e e n e n uit de straten. Historisch verhaal van 1674 in Mr. SCHELTEMA's Mengelwerk V, 2de st. bl. 133.

Kassijne. 1) *Kazijn, kozijn, het raamwerk van vensters of deuren.* KIL.

2) *Papieren of pergamenten raam,* oudtijds in plaats van glasruiten gebruikt, om voor donkere plaatsen het daglicht door te laten.

Kastaengier. *Kastanjeboom.*

Fighen ende notemuscaten
Staen daer ende pume ghernaten
Amandelen ende castaengiere.
Walewein, vs. 3491.

Kastanjelaer. Hetzelfde. De hooge kastanjelaer en eeckelaer. VONDEL, door v. L. V, 90, reg. 1 v. o.

Kastanjelaer en eick, die d'allerhooghste in 't woudt,
Jupijn wort toegewijt.
Ibid. VIII, 211, vs. 19.

Casteel. 1) *Dorp, gehucht.* Mettesen warden so quam Jhs. in enen casteel. MEIJER, Lev. van Jezus, bl. 68. Gaet in den kasteel, — — — ende altehant seldi vinden ene eselinne. Ibid. bl. 178

2) *Borstwering van hout gemaakt voor degenen die zich in de koketten of booten bevonden, en met deze bij de masten opgehijscht werden om, zelven buiten schoots, den vijand, beneden zich, met steenen te werpen en hem met pijlen te beschieten.*

In een casteel van enen maste
Ende int coket so waren gaste
Die t'Hollansche heer seer quelden.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 1047.

3) *Borstwering van planken aan een wagen gemaakt, waarachter de strijders zich verschansten.*

Die standaert stont op enen wagen,
Daer op gheset was ende beslagen
Van sterken planken een casteel.
VAN HEELU, vs. 6151.

4) *Burg, slot, vesting.*

Maer Placidus reet voren .j. deel,
Alstie verriden wilde den casteel
Ende tfolc luken buten mure.
Rymbybel, vs. 30444.

In elken casteel so lach
Volc ghewapent sterc van machten.
Ibid. vs. 32644.

Kastelainy. *Onderhoorigheid eener stad, over welke een daartoe aangesteld persoon, kastelein genoemd, het beheer voert.* De stad en kastelainy van Ryssel. U. W.

Castelrien. *De onderhoorigheden,* namelijk hare *krijgers.*

Die van Ghend trocken huter stede.

Hem volgheden haer c a s t e l r i e n mede,
Die borchgrave was haer leets man.
KAUSLER, Reimchr. vs. 611.

Castiden. *Berispen, bestraffen, vermanen.*

Die biscop c a s t i e d e n e van dien
Alse dine gerne daer af brochte.
Lanc. IV, vs. 10802.

Ende hi c a s t i d e s e harde seere
Van harer grooter twifelingen.
Leven van St. Am. I, vs. 3505.

So hi van Gode meer c a s t ij t,
So dat volc vermalendijt
Met torne meer wart ontsteken.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. V, vs. 31.

Castyement. 1) *Bestraffing.* Tot c a s t y e m e n t e en mach men niemant gevangen setten. VAN HASSELT op KILIAEN.

2) *Voorbeeld tot navolging.*

Doen nam yegewelc daer omtrent
An den andren c a s t i e m e n t.
VELTH. Sp. H. fo. 441.

3) *Vermaning.*

Dit exempel van c a s t i e m e n t e
Neemt algader in uwen atente.
Lev. v. St. Am. II, vs. 171.

Zie nog ibid. vs. 5431.

Castien, castyen. 1) *Berispen, afkeuren.*

Doe ic mi Redene c a s t i e n horde,
Antwordic hare met erren worde,
Ende seide: »Vrouwe welgedaen,
Dore God latet u c a s t i e n staen."
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3161 en vs. 3164.

2) *Onderrichten.*

Aldus c a s t i e d e Venus sere
Adonyse den jonchere.
Ibid. vs. 13581.

3) *Leed, wee doen, een onaangenaam gevoel veroorzaken, kwellen.*

Dan beghint des winters cracht,
Als alre lancst es die nacht,
Ende die daghe beghinnen dijen,
Tconde gaet ons ane c a s t i e n,

Winde, varst, rijm ende snee.

Heim. der Heim. vs. 1160.

4) *Vermanen, waarschuwen.*

Noe maecte dat scip, dats waer
Ende c a s t y e d e die lieden,
Maer dan mochte niet dieden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. XIII, vs. 28.

Doe namene Peter op hoer en begonstene te k a s t y e n e. Lev. van Jezus, bl. 108.

Zie ook BILDERDIJK, Taal- en Dichtkundige Versch. D. III, 134, vs. 4.

5) *Bedillen.*

Hoe lange sal gedogen dit
Edelheit, die de werelt besit
Met hore voghedie,
Dat een snodel ries besmit,
Die cume tusscen swart ende wit,
Heren wille c a s t i e n?

Verkeerde Martijn, 2e coupl.

6) *Lichamelijk straffen.*

Ick sal haer straffen met verdriet
End' haer c a s t i e n met een gerdt,
Besoecken ooc met slagen herdt,
Soo dattet hun ter degen smerdt.

ZUYLEN VAN NYEVELT, Souter Lied. 1584, Ps. LXXXVIII.

Ghy sultse c a s t y e n met yseren roeden,
Ghy sultse vernielen, o stercke God.

Ibid. Ps. III, vs. 7.

Zie nog ANNA BYNS, Ref. 1548, 12de R.

7) *Prediken.*

Up dit wordekijn c a s t i j t
Sente Bernaert een sermoen.

MAERL. S. H. 4°. ed. I P. VI B, XXXVII, vs. 36.

Tere ander tijt, dus horic lien,
Soudi te Gajette c a s t i e n
Upten ouver van der mere.

Lev. van St. Fr. vs. 6546.

Als die here adde g e c a s t i e t
Ende dat volc gebenediet, enz.

Ibid. vs. 6567.

Zie nog Vanden Levene ons Heren, vs. 1035.

Castien (Hem). *Zich spiegelen, een voorbeeld nemen aan iemand.*

Doen dachtic in minen moet,
Dat traecheit nien ware goet,
Maer dat ic m i bi dien man
C a s t i e n soude voert an,
Die sijn vrucht alsoe verloes,
Om dat hi traech was ende roekeloos.

Doctrin. bl. 168, vs. 2710.

Die h e m c a s t ij t, hi es vroet,
Bi saken die een ander doet.

Rein., door Willems, Bylagen, bl. 294, vs. 99.

Kastient. *Gesteente.*

En van hem heb ick e-erft een gouwe ring met een êel k a s t i e n t.

STARTER, door Dr. v. VL., bl. 409.

Kastigh. Dit woord is mij vreemd, en ik vermoed dat het moet wezen *lastig*, of, als het bestaat, dat het dan toch die beteekenis moet hebben.

So gy seght: Ick val wat k a s t i g h,
'T Pater-stuck mocht wesen gastigh,
Uwe ham, uw speck, uw lont
Is geen spys voor mynen mondt.
Haeringh kan ick niet verdraegen, enz.

WESTERBAEN, Ged. B. III, bl. 417.

Castigacie. *Onderwijs, leering.*

Ende predicte den volke, si hu cont,
Menighe c a s t i g a t i e goed.

Lev. van St. Am. II, vs. 641.

Kastilie. Sikambrisch. *Klein kind, kleine jongen.* KIL.

Kastiment. *Kastijding.* Fr. »*châtiment.*"

Want des nachts so syn si
Doch van c a s t i m e n t e vry.

Jans Teesteye, vs. 2772.

Castuym, castuyn. *Gewoonte, gebruik.* Fr. »*coûtume.*"

Een (kint) dat int water lach gevallen,
Ende een gescuert zijnde mid allen,
Heeftet vertroost na der ou c a s t u y m e.

Dr. VERWIJS, Tspel vanden Heil. Sacram. vs. 908.

Men leest dat int hof te Romen, voirmals plach te wesen een c a s t u y n, wanneer der een nywe pauys ghecoren was, enz. Stemmen, bl. 4.

Casughele, casufle. Zeker *misgewaad*, waarvan WEILAND de beschrijving geeft. Zie **Casoffle**.

Even als *pruik* en *steek* werd ook kazuifel voor personen gebruikt. Wij spreken van *een oude pruik*, *een steek* (geestelijke), zoo ook vinden wij in DE BRUNE: Men moet naer alle hoecken omzien, daar kazuifels komen.

Kat. *Opgeworpen aarden hoogte*, *ter verdediging.* Wdb. op BREDERO.

Hemelhooge katten.

HOOFT, door BILD. 1, 123.

Kat (De) in iets steken. Ik vermoed dat dit spreekwoordelijk gezegde de beteekenis heeft van *zich terugtrekken van een gegeven woord*, *zich op eene onbehoorlijke wijze ontslaan van eene overeenkomst.*

Een gesprek tusschen Filibert en zijn bediende Weerhaan, dien hij uit zijn dienst ontslagen had, doch dien hij gaarne terug had, luidt als volgt:

F. Wat segje? hebje jou verbonden by een ander Heer?
W. 'k Seg ja, en heeft my al eenen goeden penning op de hand gegeven.
F. Wel brengt hem weer.
W. Daer weet ik niet wel raed toe sonder de konst van Nigromantie,
Want het is al besteet in den bier-winkel, aen wijn, bier, tobak en diergelijke (substantie.
F. Hoe veel wasset, datje van dat voorschreven heerschap hebt genoten op de hand?
W. Soo ras alswe de huur eens waren, soo gaf hy me twee rijks-daelders argen contant.
F. Wel dat ikje twee rijks-daelders weergaf, en dat j'em dan saegt te verspreken.
W. Ik sou men eerst by de luy gaen verhuren, en dan sou icker weer de kat (in steken?

J. VAN PAFFENRODE, Sr. Filibert, 1669, bl. 188.

Katarre. *Zinking*, *verkoudheid.* Wdb. op BREDERO en KIL.

Cat-banken? DE RIEMER. Beschr. van 's Hage, I, 21.

Kate, kote. *Hoeve.* Van daar *Katertol*, *Katerveer.* WAGENAAR, Amst. I, 115, b.

Kateil, catheil, kateyl, catheel. *Roerend goed*, vooral *vee*, Eng. »*cattle*". Somtijds, door afwijking, ook *vast goed.*

Een tafel niet te breet, een keucken niet te vet,
Kateylen niet te veel of keurlick boven maten.

CATS, door Dr. V. VL. I, 411, a.

Ende voerden weg te dien stonden
Alle die cateilen die si daer vonden.

KAUSLER, Reimchr. vs. 3304.

Kater. *Een slimme vos.* KIL.

Kater. *Hofmeester*, *spijsverzorger.* KIL. MEYER.

Kater-ooghen. Werkw. *Glinsteroogen* even als de katten in het donker doen. KIL.

Katerrol. *Windas.* Ibid.

Katerrol. *Tol, kinderspeeltuig.* Ibid.

Cathenen. *Keten* of *band.* Lat. »*catena*".

Si was ghegort mit een vuerighe cathenen, daer spikeren in waren, die in haer lichaem ghinghen. D^r. v. VL. Prozast. bl. 86.

Catijf, katijf, ketijf, kattijf, keytijf, kaitijf. *Ellendeling, armzalige, ongelukkige,* alsmede *boef, fielt, snoodaard, schelm.*

Doch die bant moet altoes blyven
So wail den rijcken als den katyven,
Ter tijt toe dat coemt die doot.
Mloep, B. IV, vs. 144.

Heden morgen, doe ic spelen ginc
Met Scerpen nebbe, minen wive,
Lach daer, gelijc enen doden kative,
Reinaert de Vos op die heide.
Rein. door WILLEMS, vs. 3572.

HUYDECOPER wil dit woord van het Lat. *cadivus* (zie zijne aanteekeningen op MELIS STOKE, I, bl. 511, en v.) hebben afgeleid. D^r. VERWIJS en anderen zoeken den oorsprong in het Lat. *captivus,* dat oorspronkelijk *gevangene* schijnt beteekend te hebben. Van daar dan ook de velerlei afgeleide beteekenissen, die allen op eenen gevangene van toepassing kunnen zijn. Zie o. a. COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 36 r°.; Rein. door WILLEMS, vss. 4672, 6283 en 6937; Brab. Yeesten B. II, vs. 608; Walewein en MAERLANT op verschillende plaatsen; M^r. MOLTZER, Bibliotheek, 4e en 5e Aflev. bl. 137.

Katijf, kattijf, kaitijf, keytijf, keytyf. 1) *Ellendig, rampzalig, hoogst ongelukkig, arm.* KIL.

2) *Schurkachtig, slecht, ondeugend.* Ibid.

Katijvich, kattijvigh, keytivech. Hetzelfde. Ibid.

Katin, kattin. *Het wijfje in het kattengeslacht.* Als een katin, die haer jonghen doot vindt. DE BRUNE, aangehaald in WEILANDS Gr. Taalk. Wdb.

Soo saen is een cater als cattinne verschouwt.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 169.

Zie nog Belg. Mus. II, 124.

Katren. *Als krolsche katten elkander naloopen.*

Om langs de stad en buert te katren heel den nacht.
F. VAN DORP in WEIL. Gr. Taalk. Wdb.

Katsvel. *Scheldwoord.* Wdb. op BREDERO.

Katte. 1) *Krijgswerktuig, waarmede men, in vroegere eeuwen, steenen naar den vijand wierp.* KIL.

2) *Schans, verschansing*, ook *stormkatte* genoemd. Ibid.

Katte. *Een voortreffelijk, uitstekend man.* Ibid.

Kattebiter. Scheldwoord, voor *bedrieger, fielt*, enz. Dr. v. VL. Prozast. bl. 163.

Katten, kattekens. *De bloesem of de bloesemknoppen van notenboomen en hazelaars.* Ibid.

Katten. *Kattenland*, even als vroeger Grieken voor Griekenland en nu nog Pruisen, voor Pruissenland.

Katten. *Aan de zwakke zijde eener aangevallene plaats aarden hoogten opwerpen.* Wdb. op BREDERO.

Kattensilver. *Amiant* of *asbest.* KIL.

Catter. Eigenlijk *ketter*, en bij toepassing *slecht mensch, fielt.*

Van hem seggic altoes voert,
Dat buggeren ende cattren sijn.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10991.

Catterie. *Ketterij.*

— — — Hi dede
Die Goten vander heidijnre partie
Vallen indie catterie.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. I B. XXI, vs. 26.

Caud, kaud. *Koud.* KIL. Ende so wie dat drinken gheft enen nap vol cauder fontainen enen van desen minsten, enz. MEIJER, Lev. van Jezus, bl. 50.

Kauffoir. *Komfoor.* KIL.

Cauken. *De hals, de krop van een vogel.* Volgens WILLEMS.

Mijn ooghskens zien klaerder dan een vijncken,
Ja veil claerder dan een cauken van een craeyken ziet.
Belg. Mus. II, 126.

Dit woord is mij elders nooit voorgekomen, en KIL. kende het, zoo het schijnt, ook niet.

Cause. *Oorzaak* of *reden ter veroordeeling.* Ende als Pylatus dat ghesproken hadde, so ghinc hi weder ut totin yoeden ende sprac totin princhen van den yodschen papen ende totin volke: »Ine vinde enghene cause van der doet in desen mensche". MEIJER, Lev. v. Jezus, bl. 224.

Causen, kaussen. 1) *Broek.* Fr. »*chausses*". In vorige eeuwen waren broek en kousen aaneen. Later heeft men dit kleedingstuk in twee helften gedeeld, waarom de Franschen aan de onderste helft den naam van *les bas* hebben gegeven.

Eest causen, roeken, oft hemden, oft scoen,
Dat neemt hi.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 80, vs. 422.

2) *IJzeren beenbekleedsel.* HALBERTSMA, Letterk. Naoogst, I, 65.

Caut. 1) *Vertelsel.* Mueleneers c a u t e n en brouwers cannen, zyn al ghemeene. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 86.

2) *Praat.*

Sijn de cattinnen vrauwen?
Wat c a u t es my datte?
Belg. Mus. II, 124.

Cauten. *Praten.* Veel c a u t e n s drooght seere; eens ghedroncken ende daernaer raed. MEIJER, Oud Nederl. Spr. bl. 93.

Cauter. 1) *Akker, veld, stuk bouwland.* Zoot blijckt aen twee groote c a u t e r s, daer vele antiquiteyten wtghetrocken worden. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 117, d.

2) *Parochie*, dus genoemd naar een streek bouwland of c a u t e r daartoe behoorende. Anno 1458 was geboren te Genepien, boven Bruesele, Joachim, sdaulphijns zone van Vrankrijck, ende was kersten ghedaen in de c a u t r e daer Godfried van Bouillon kersten ghedaen was. Belg. Mus. IV, 391.

Cautschiede, cautsye, cautsiede. Allen verschillende spellingen voor **cassay, cassye, cassiede.** Voirt, omme dat wy niet en willen dat de c a u t s c h i e d e van Bruessel ende die bruederscip van mijns heeren sente Eloeys yet gecranct oft geverret sy van haren rechte. Belg. Mus. II, 170,

Brennius dede maken in Belgien, veel schoone, langhe, ende rechte weghen ofte c a u t s y e n, ghelijck noch bewijst die c a u t s y e van Ceulen. VAN VAERNEWIJCK. Hist. v. Belgis, 1574, f°. 45, c.

Doe nam orlof die ridder weert,
Ende voer ter c a u t s i e d e n weert.
Limb. B. V, vs. 2006.

Cautsidemeester. *Opzichter over een of meer straatwegen.* Ende in der selver manieren sal men kiesen paymeesters, coirmeesters, c a u t s i d e m e e s t e r s. Brab. Yeesten, D. II, 572.

Cautsydsteenen. *Straat- of keisteenen.* MEIJER, Oude Nederl. Spr.

Kautsijslijper. *Straatslenderaar, straatslijper, grove diamantslijper.* KIL.

Kauw, kaauw. 1) *Smaak.*

Dats gangh op wech, om Cappers, Olyven en Saus,
Want sonder dat en heeft het Gebraen niet veel k a u s.
Boertige Kl. vande Saus, 1679, bl. 19.

Gien k a u w hebben langer de leckere beetjes.
BIESTKENS, Claes Kloet, I, 9.

2) *Pit, kern.* Wdb. op BREDERO.

3) *Overdenking*, *overlegging*, *behartiging*.

Die met des Wijsheyts kauw het vreuchdich kan voortbringen.
Vlaerdings Redenrijckb. 1617, C. 2, v°.

Kauwe. *Kooi*, *kevie*. KIL.

Kauwe. *Keel*. Ibid.

Kauwe. *Wang*, *kaak*. Ibid.

Kauwe. *Kin*. Ibid.

Kauwe. *Kieuw*. Ibid.

Kauwen, kaauwen. *Overdenken*, *met ernst over iets nadenken*, *overleggen*, *behartigen*, *nagaan*. Wdb. op BREDERO; Wdb. op HOOFT.

Hebt ghy een rechten geer
Tot een goedt leven, vol van lust,
Vol vreed' en sachte zielen-rust
, Soo hoort en kauwt mijn leer.
CAMPH. 1630, Ps. XXXIV, vs. 9.

Elc sondare, wil hi, hi mach grotelic sijn salicheyt in desen boec sceppen in dien dat hi mercken wil ende die woerden cauwen, die hi daer in lesen sal. Passion. Wijnt. Inl. bl. 1.

Zie nog VONDEL, Eneas, 1737, bl. 244 en idem door V. L. IV, 310, vs. 60.

Kauwersijn. *Woekeraar* of *bankier* volgens SNELLAERT.

Een Jode of een cauwersijn.
Jans Teesteye, vs. 858.

Kauwetstere. *Snapster*, *praatster*, *babbelaarster*, *klapster*. KIL.

Kauwetten. *Snappen*, *babbelen*, *kletsen*. Ibid.

Kauwetteren. Het freq. van **kauwetten.** Welckers tonghe gheduyrigh kittelt, om van haer eyghen verdiensten te kauwetteren. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 164.

Kauwetterer. *Snapper*, *ratelaar*, *kletser*. Ook *kwaadspreker*, *lasteraar*. KIL.

Kauwoorde, kauworde. *Kalebas*. KIL.

Cave, kave. *Kaf*, *zemelen*. Ibid.

Ganc ende doe gemac den Grave,
Wasch hem sijn hoeft, met gerste cave
Soutu dan sijn haer wel wriven.
VELTH. Sp. H. f°. 204.

Cave, kave. *Schouw*, *rookgat*, *schoorsteen*. Ibid.

En achter zoudic een cave noort of zuit drieghen,
Om dat den doom van den biere zoude uut vliegen.
Belg. Mus. II, 128.

Kavedael. *Kapitaal*, *hoofdsom*. KIL.

Kaveete. *Hol, kot, kerker.* Ibid.

Cavel. 1) *Lot, deel.*

Dies hadden si den besten c a v e l.
Alex. VI, vs. 323.

2) *Lot, voorwerp dat iemand door loting of prijsbieding ten deel valt.* Passim.

Cavel. *Kabel, dik touw.* Ende den principale c a v e l e ofte reep daer deze alleye aenhingh, was eenen grooten dicken c a v e l e, enz. Belg. Mus. II, 138.

Cavelen. 1) *Door loting beslissen wie eigenaar van iets wezen zal.*

Al daer cruustene rudders viere
Die sine cleeder namen sciere,
Ende gaven elken rudder sijn deel;
Maer sinen rok liet si gheheel.
(Want hi van enen sticke was
Ende sonder naed, alsict las),
Ende k a v e l d e r omme wies hi ware.
Rymb. vs. 26443.

2) *Achten, schatten.* Wdb. op BREDERO.

Want die heyden ende die honde
K a v e l e n even veel die zonde.
Mloep. B. III, vs. 160.

3) *Ramen, bevatten, begrijpen, oplossen.*

Belsazar op het bekende feest een geschrift aan den wand ontwarende, riep al de wijzen en starrenkijkers, om het hem te verklaren,

Doch alles te vergheefs; na naerstich ondersoeck,
Gheen van hun allen was in 't k a v e l e n soo kloeck.
Z. HEYNS, Vervolgh van Bartas Weken, 1628, bl. 13.

4) *Verkrijgen, inzamelen, behalen, inoogsten.*

Hy (HOOFT) eeuwigt al het doen van Hendriks kloeke haut,
En k a v e l t eer zoo wel voor 't een als 't ander lant.
ANNA VISSCHER in Groebe's Versch. Ged. I, 100.

Als er meest eer te k a v e l e n sal sijn.
CATS, I, 85.

O Prins hier heeft uw swaard geen minder lof te k a v e l e n.
SIX VAN CHANDELIER, Poëzy, 190.

De beide laatste voorbeelden zijn aangehaald in GROEBE's Verscheidene Ged. I, in de Aanteekeningen.

Kaven. *Wannen, van kaf zuiveren.* KIL.

Kavene. Mr. L. PH. C. VAN DEN BERGH gist dat **cavene** *ijzeren kleppen*

waren, die *doere* (de ooren) bedekten, en van gelijken oorsprong waren als de *cufie* of *coyfie*.

Tswert scoet ten selven tiden,
Ende geraectene boven doere,
Dat hise hem sneet al dore
Entie c a v e n e met ontwee.

Limb. B. IV, vs. 1071.

Zou dit woord ook met c a v e e r e n, dat is *afwenden, afweren* in verband staan?

Caverne. *Onderaardsch hol, verblijf, put.*

Dus liet hine daer in die c a v e r n e;
Ende alsi daer beneden quam,
Sach hi omtrent hem ende vernam
Meer dan viertech scoenre joncfrouwen.

Lanc. III, vs. 24809.

Kavevaeger. *Schoorsteenveger.* KIL.

Ké. *Uitroep*, gevormd uit k e y, dat *Christus* beteekent. **Ké** zal dus »*bij God*" zijn. Zie nog op **Key**.

Alderliefste 't is te langh
Hier te woonen in bedwangh,
K é gaen wy met dit saysoen
Ons verkwikken in het groen.

JUSTUS DE HARDUYN, Vert. van Herm. Hugos goddelycke wenschen, 1629, bl. 263.

K é! comt doch en wilt decken hem
Ghy meyskens van Jerusalem.

HARDUYNS Ged. door SCHRANT, bl. 184.

Kebbe. *Bigge, keu, jong varken.* KIL.

Kebisse, kevisse. *Bijzit, boelin, hoer.* KIL. en MEYER. Hd. »*Kebsweib*".

Kebsdom. *Hoererij, het samenleven met eene boelin.* Ibid.

Kebse. Hetzelfde als **Kebisse.** MEYER.

Kebsen. *Hoereeren, met eene boelin samenleven.* KIL. MEYER.

Kebskint. *Hoerekind, onecht kind, bastaard.* Ibid.

Kebswijf. *Bijzit, boeleerster, hoer.* Ibid.

Kedel. *Kiel, overkleed;* ook vrouwen manteltje om hoofd en schouders te dekken. K e d e l e n, of fyne, dunne, ende lichte cleedingen, diemen in Judea, ende d'omliggende heete landen droech. St. Bijb. Jes. III, Kantt. 67.

In De Roos, door Dr. VERWIJS uitgegeven, komt dit woord voor in

Vrihede was gecleet
Met enen k e d e l e, die haer wel steet.

vs. 1148.

en in:

Ic segge sekerleke wel dat,
Dat den joncfrouwen staen vele bat
Witte k e d e l e wel geploit,
Dan enich ander cleet dede noit.
vs. 1155.

In eene noot komt het daarmede overeenstemmende Fransche vers voor, waar, voor k e d e l, *sorquanie* voorkomt.

Sorquanie of *surquanie* wordt in ROQUEFORT verklaard als volgt: Vêtement à l'usage des femmes, robe fendue pardevant. Hier schijnt het dus eene »*robe*", dat is kleed of tabbaard te zijn.

Kediezen, kadiesen. *Zeggen, praten, babbelen.* Waarschijnlijk uit een verkeerd begrepen »*que dis-je*" voortgesproten.

Die juffrouw had niet veel te k e d i e z e n.
J. VAN MEEK'REN, De bedroge Mening, bl. 48.

Swijgh jy, Kronje! jy hebt hier niet te k a d i e s e n.
Kl. v. d. Gewillige Hoorendrager, 1626, bl. 14.

Keefdom, kefsdoem, kefsdom, kevesdom, kevisdom, keefdoem, keefsdoem. *Hoererij, overspel.* MEYER.

Hi is in k e e f s d o e m e gheboren.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 216.

Doe stonden daer ander Joden bi,
Die voort traden ende seiden dathi
Van k e e f s d o e m e niet en waer comen.
Ibid. vs. 227.

Zie nog ibid. vs. 240.

Keefsdochter. *Dochter buiten echt geteeld, hoeredochter, onechte dochter.* MEYER.

Keefsen, keesen, kefschen, kevesen. *Hoereeren, in overspel leven.* KIL. MEYER.

So wie syn wyf laett, hen si datse k e f s c h e met andre mannen, hi es oksun van haren valle. Lev. van Jez. bl. 37. Du en sout nit manslacht doen, du en sout nit k e f s c h e n. Ibid. bl. 129.

Keefskint, keveskint, keeskint, kefskint. *Onecht kind, hoerekind.* MEYER.

Pylatus antwoorde dan
Den ouden Joden sonder beiden,
Die Jhesum k e e f s k i n t seiden.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 232.

Doe dede Pylatus te heme

Comen den selven Nichodeme,
Ende die twalef Joden die ghi
Voren hoordet noemen mi,
Die ghetughet hadden openbare,
Dat Jhesus gheen k e e f s k i n t en ware.
Ibid. vs. 564.

Ende sal regneren met hoecheit groet
Die te voren, vor dese noet
K e e s k i n t was.
VELTH. Sp. H. fo. 438.

Keefszoon. *Hoerenzoon, onechte zoon.* MEYER.

Keekelbuurt. *Klets- of praatbuurt.* Zie op **Kekelen.**

Stil Zeverijn, dit is de k e e k e l b u u r t, ai, zus!
WILLEMS DE JONGE, Kl. v h. Bakkersknaapje, 1652, bl. 1.

Keel eener rivier. *De mond eener rivier.* Wdb. op HOOFT.

Keel. 1) *Bek, mond.*

Het ginc den hert al uten spele
Hi doec ende ontede sijn k e l e,
Nu mach hi drinken.
Ferg. naar het HS. vs. 196.

Die ridder was sere vervaert,
Dapperlike trac hi tswaert,
Ende sloech der vrouwen op thovet,
Ende wanese wel hebben geclovet,
Het en derde hare lettel no vele.
Si ontdede hare k e l e,
Indie scouderen sine beet.
Ibid. vs. 3398.

2) *Stem.*

Ende seide met ere luder k e l e.
Der Ystoriën Bloeme, vs. 367.

Doen sprac hi met ere luder k e l e.
Ibid. vs. 901.

3) *Hals.*

Gebonden
Met .j. reepe om sine k e l e.
Ibid. vs. 1827.

Hare tande alse yvorijn wit,
Geset effene ende clene;
Hare adem suete ende rene;

Hare kele was wit ende scone.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 525.

Keel. *Zekere maat*, volgens de gissing van Dr. VERWIJS, namelijk zoo veel als een lepel bevatten kan.

Soe stoet hi dan in sijn mortier
Twe keel loves, drie of vier.

Van Vrouwen en van Minne, bl. 76.

Keel. *Samentrekking* van *kedel.*

Sy liet een sijden keel met enckel gout bordueren.

CATS, door Dr. V. VL. I, 435, b.

Keel. *Rood veld* in de wapenkunde.

Enen scilt hadde Fisdas,
Daer ane gescreven was
Een tyger rapant van goude
In kelen staen.

Alex. V, vs. 343.

Keel. Bijv.nw. *Rood* in de wapenkunde. Wdb. op HOOFT.

Keele. .*Daktegel* of *dakgoot.* KIL. Tegula deliciaris, sive colliciaris.

Keelc, keelct. *Kelk.*

Si saghen een vat na desen,
Gemaect na eens keelcs gelike.

Lanc. II, vs. 36493.

Ende Lancelote dochte das,
Dat in keelcs wise gemaect was.

Ibid. vs. 15050.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XIX, vs. 65; Lsp. B. II, C. 51, vs. 148, var; en ibid. vs. 162, var.

Keelkruyd. *Liguster*, een welbekende heester, die dikwijls in tuinen wordt aangetroffen en ook in het wild in hagen en kreupelbosschen voorkomt. Hier en daar draagt hij ook den naam van *mondhout.* KIL.

Keeltapken. *De huig.* Ibid.

Keenboom. *Pijnboom.* Ibid.

Keenkin. *Oneffenheid, vlekje?* Ende waren dees beelden elck van eenen den alderschoonsten blijnckenden steen ghesculpeert, diemen vinden mochte, soo datter nieuwers niet een keenkin in te mercken en was. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 121, b.

Keepel. *Grafnaald, piramide.* MEYER.

Keepen. *Houden, behouden, bewaren.* Ibid. Eng. »*to keep*".

Keer. 1) *Wending, draai.* Ook figuurlijk voor *list, streek, uitvlucht.*

Dor den keer van enen woude

Quam hi ghelopen in ene woestine.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 502.

Hier es Reinaert, ontsprinct hi,
Comt hi III voete uter noot,
Sine list soe es so groot,
Ende hi weet so meneghen k e e r,
Hine wert ghevanghen saermeer.
Ibid. vs. 1915.

Zie nog Rein. door WILLEMS, vs. 7356; Horae Belg. VI, 108 en 155; Lanc. II, vs. 37708; Mloep. B. II, vs. 3302; CATS, 1828, I, 548, b.

2) *Omtrek*, *ommering.*

En nog vele Dorpen meer
Die daer laghen in die k e e r.
GROEBE, Versch. Ged. II, 246.

3) *Omloop van de hemellichamen.*

Jae selfs die gulde sonn', wiens raeyssel ick doe blincken,
Sal soo langh als die schijnt, den yver goet ghedincken,
Dien ick hun hebb' ghetoont. Seght my, const ick nog meer,
Dan dat ick tot heur hulp, de stil staen haeren k e e r.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 39.

4) *Keur*, *bij vergelijking van dingen of zaken onderling.* U. W.

5) *Bedoeling*, *strekking.*

Nochtan dat men ghescreven vint
Dat al haer leven ende al haer k e r e
Volghen soude haerre lere,
So dat haer leven soude sijn
Een raye ende een sonneschijn.
Jans Teesteye, vs. 3190.

Nu hoort, mensche, dit ghebot,
Dat ons gaf die suete God,
Te houdene emmermere,
Dit was sine k e r e.
Die X Plaghen, vs. 1737.

6) *Verandering van inzicht* of *besluit.*

Ende want aen Gode, Onsen Here,
Wandel gheen en es no k e r e.
Maskeroen, vs. 1092.

7) *Gelegenheid.*

Aldus so suect Onse Here
Altoes ocsuyn ende k e r e

Hoe hi den sondare mach behouden.
Jans Teesteye, vs. 2459.

8) *Reistochtje.* Wdb. op HOOFT.

9) *Geval.*

Hier binnen so ghesciede,
Dat dat heer van Zelant quam
Voer Scoenhoven; ende dat vernam
Her Niclaes, de der was here,
Ende woudse sterken in allen k e r e.
MELIS STOKE, B. VII, vs. 476.

Die coninginne pijnde sere
Ombe wel te speelne in allen k e r e.
Lanc. II, vs. 18579.

Zoo heeft men ook elders in genen k e r e, in dezen k e r e, in enegen k e r e, voor in geen *geval*, in dit *geval*, in één *geval*.

10) *Soort*, *soortswijziging*.

Doe sprac Arachis, die here:
»Mit tormenten van meneghen k e r e
Sal ik u doen nemen tleven."
Dr. DE VRIES, Barlaam en Josaphat. II, vs. 177.

Tambusen, blasen, trompen sere,
Horde men daer in allen k e r e.
VELTH. Sp. H. f°. 389.

Keer (Sonder). *Zonder omslag*, *zonder zich te bedenken*, *zoo maar in eens.*

Doe ontseide sinen Zweer,
Diene te hant, s o n d e r k e e r,
Doet woude hebben ghesteken.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 730.

Zie nog op **Kere.**

Keer. Hetzelfde als **caer, kaer.**

Hoor Rutje, hoor eens, k e e r,
Wanneer dat ik 'er ben, zoo zal ik zoetjes schellen.
J. ZOUTMAN, Kl. v. d. Verstelde Wet, 1665, bl. 5.

Keer doen. *Vertrekken*, *weggaan.*

Ende hi genas eer iet lanc
Als gesont als hi was eer,
Ende Fransoys d e d e danen k e e r.
Lev. van St. Franc. vs. 8274.

Keer (Sinen) doen. *Eindigen*, *een einde nemen.*

Die Coninc heefse nu bevaen,
Ende noch sal bestriken meer
Eer die maeltyt d o e t s i n e n k e e r.

VELTH. Sp. H. f°. 102.

Keer (Te) gaan. *Met boos opzet zich wenden naar* of *zich keeren tot iets.*

Een Ossen-harder, tot afgodery genegen,
Aenbad een houten-God om rijckdom en om zegen:
Hy lagh op 't aerdrijck neer, en bad de Godheyd aen,
Op dat hem 't heyligh hout van armoe mocht ontslaen.
Maer als hy moe gebeen nae blinder luyden zeden
Noch schat noch rijckdom kreeg tot loon van sijn gebeden,
Hy met een stalen acx den af-God g i n g t e k e e r,
Die, brekende den hals, viel van 't hoog altaer neer.

VONDEL, door V. L. I, 487.

Keer (Aen). Van deuren sprekende, *aan een kier*, *eenigszins geopend.*

Men stel twee kaerssen van een lenghte, dickt ende smeer,
d'Een in een windige tocht, voor een deur a e n k e e r,
Datse verwaey, verdruyp, ende verloop in 't branden;
d'Ander in een stille besloten kamere.

COORNH. Wercken, 1630, III, f°. 506, aangehaald in
Dr. DE JAGERS Archief D. IV, 194.

Keer (In). Hetzelfde.

De spreekduer staat i n k e e r.

SPIEGHEL, Hartsp. 1614, bl. 24.

Men leze over dit A e n k e e r, i n k e e r, eigenlijk a k e r r e, Dr. M. DE VRIES in gemeld Archief.

Keer-besem. *Veger, stoffer, borstel.*

Haelt de K e e r-b e s e m en keertmen mijn Mantel en mijn Hoet. J. V. ARPS, Kl. v. Claes Klick, bl. 3.

Keerce. *Kaars.*

„Ne wene niet", seidi zaen,
„Al es dine k e e r c e uut gegaen."

Lev. van St. Fr. vs. 8470.

Keerel, keerle. *Tabbaard*, *lang kleed.* Gestrijpte k e e r e l s, goudverwig. Guic. f°. 287, a.

Bij hem stont sijn advocaet of taelman, met eenen rooden fluweelen K e e r l e aen totten voeten. Die Exc. Chron. van Vlaenderen, f°. 162, v°. Willende dat zy van doen voort souden draghen tabbaerden van eenen coleure, te wetene: elck twee K e e r e l s, den eenen zwart, ende den anderen Ghents blau. VAN VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 131, d.

Zie nog Die Exc. Chr. v. VL. f°. 162, v°.; Van Brab. die Exc. Cron. 1530, f°. iiii, b; Belg. Mus. V, 95; id. VI, 380.

Keeren. *Veranderen.* Ende Pharao k e e r d e iosephs name. Bijb. van 1477 Genes. XLI.

Inne mochte niet k e r e n twoord ons Heren.
Rymbyb. vs. 6054.

Keeren, keren. *Bekeeren.* Ende inden pinxterdage k e e r d e hi met sijnre predicacie iij M volcs. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. lxxix, c.

Keeren, keren. *Aanwenden, gebruiken.* (Si) sullen... in wat manieren of wanneer dat dat ghelt verschijnt, zi in beden of in anderen stucken, k e r e n in sgreven scout. NIJH. Ged. I, 177. Ende dat hyr oever loep van renten, van opkoemenghen, ende van beeden, dat sal men k e e r e n an dy schout. Ibid. 183.

Keeren, keren. *Verhinderen, afwenden.* Theophilus, door HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, vs. 239; NIJH. Ged. II, 57; Dr. VERWIJS, van Vrouwen en van Minne, bl. 63, vs. 91.

Keeren, keren (Die tale). *Bedoelen.*

Oom, dat en can ic niet verstaen,
Waer ghi d e s e t a l e k e e r t.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1667.

Zie ook ibid. vs. 641.

Keeren, keren. *Verplaatsen, verzetten.*

Dan siet men die landes heren
Dat si hoer palen willen k e r e n.
BILD. N. T. en D. V. IV, 87.

Keeren, keren. *Braken, overgeven, koren.* KIL.

Hets goet dan, k e r e n uter maghe
Te maten, int eetste van den daghe.
Heim. der Heim. vs. 1153.

Enewarf k e r e n in die maent,
Dats best te somere als men waent.
Ibid. vs. 1225.

Zie nog ibid. vs. 1288; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXXII, vs. 23; HILDEG. Ged. bl. 175, vs. 110.

Keeren, keren. *Wedergeven.*

„Diefte ende roof", sprac onse Here,
„Willic dat men .ij scatte k e r e."
Rymb. vs. 5432.

Keeren, keren (Te spotte). *Met iets den spot drijven.*

Dijns Gods name ende dijns Heren,
Ne saltu niet t e s p o t t e k e r e n.
Ibid. vs. 4584.

Keeren, keren ter wet. *Aan de wet onderwerpen, naar de wet behandelen.*

Dus sprac Titus toten heren,
Ende wilt al gader t e r w e t k e r e n.
Ibid. vs. 31148.

Keeren, keren. *Zenden.*

Augustijn was sekerlike
Gheboren ute Affrike
Van Carthago uter port,
Van doredelre gebort.
Kint was hi ter scolen g e k e e r t
Ende hevet Griexe bouke geleert.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. III B. XVII, vs. 11.

Keeren (In aves). *Ten kwade duiden, misduiden.*

Senaturen ende som die clerke
Die maecten ten selven stonden
Van dorperhede valsche orconden,
Ende wrougeden Symachus den paues
Ende k e e r d e n sine doget i n a v e s.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. I, vs. 92.

HALBERTSMA verklaart den laatsten regel door: Zij duidden hem zijne deugd tot ondeugd. Zie zijne Aant. bl. 236.

Keeren, keren. *Heen en weergaan.*

Alle man k e e r d e bijder gas.
Mloep. B. I, vs. 2592.

Keeren, keren. *Vertalen, overbrengen.* Wt een sprake in d'ander k e e r e n. PL.

Daer om so docht mi welgedaen,
Dat ict latijn in dietsche soud k e r e n.
Lev. van St. Christine, vs. 27.

Keeren, keren. *Vegen, reinigen, schoonmaken, afschuieren.* Wdb. op BREDERO, bl. 502. Ende komende vint hy het (huys) ledigh, met besemen g e k e e r t ende verciert. St. Bijb. Matth. XII, vs. 44. Ofte wat vrouwe en ontsteeckt niet een keerse ende k e e r t het huys met besemen. Ibid. Lucas XV, vs. 8.

Een yeder k e e r e voor sijn huys,
Soo worden alle straten knys.
CATS, 1828, I, 533, b.

Zie nog Lippijn, vs. 29.

Keeren, keren in iemant. *Iets aan iemand overlaten.*

Die Keser, die dit heeft verstaen,
Hem begons tontfermene saen,
Ende bat Garine harde sere
Dathi ontfinge Gelloene den here,
Dies hem al in hem keert.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1453.

Keeren, keren op den breidel. *Spoorslags terugrijden.*

Cassamus ende Betis keren
Op haren breidel.

Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, bl. 39, vs. 959.

Keeren, keren (Hem). *Zich gedragen, zich schikken, zich richten.*

Dus hebbic u nu hier gheleert,
Hoe trecht es, dat hem lantshere keert.

Heim. der Heim. vs. 1486.

Elc lands here kere hem daertoe,
Dat hi sine dinc so doe.

Ibid. vs. 567.

Keeren (Hem of zich) an. 1) *Zich storen, er om geven,* Wdb. op HOOFT.

Gaet voort, wy keeren ons aen geen gejanck van wyven.

VONDEL, door v. L. III, 693, vs. 1301.

O wreede Alexis, mijn gekerm beweeght u niet,
Ghy keert u niet aen my.

Ibid. VIII, 145, vs. 8.

Als of de Goden zich aen zulcke dingen keeren.

Ibid. bl 375, vs. 528.

2) *Zich toeleggen op.*

Nigromancie hadsoe geleert,
Ende hare van kinde daer an gekeert.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 75, vs. 34.

3) *Zich begeven tot.*

Doe Jsaacs kinder, seggic u,
Jacop ende ooc Esau,
Quamen tharen manliken daghen,
Keerdem Esau an dat jaghen.

Rymb. vs. 2256.

Keerende. *Aan twee kanten snijdende*, volgens Profr. DAVID.

Dat zwaert es keerende ghenant,
Want hens els niet dannet.j. brant.

Rymb. vs. 801.

Keerne. *Kern.* Die ghierighe verkiest die boustere voer die k e e r n e, ende die schael voer den doeder. Dr. v. VL. Prozast. 37*.

Keersman. *Scheidsman.* KIL.

Byas sprac: „Hets meerre pine
Tusscen II vrienden k e e r s m a n te sine,
Ende te wisene haer gevouch,
Dan tusscen II vianden genouch."
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. II B. XLIX, vs. 54.

Keersruet. *Kaarsvet.* KIL.

Keersstock. *Kandelaar.* Ibid.

Keersunghel. *Kaarsvet.* Ibid.

Keerwegh. *Draai, wending* of *bocht in den weg.* KIL. PL.

Kees, keese. *Kaas.* PL. KIL.

Keesdoem, keesdom. *Overspel, hoererij.*

Hi is in k e e s d o e m e gheboren.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 216, var.

Ende haer mesdaed was nochtan
Meerre das k e e s d o m oft overspel.
Vaderl. Mus. I, 58, vs. 23.

Keese. *Klein hutje.* KIL.

Keese. *Kooi.* Ibid.

Keese. *Kies, maaltand.* Ibid.

Keesen. *Kauwen, knabbelen, kieskauwen.* Ibid.

Oock soo hebbe ick niet te vreesen,
Dat ghy hier sult sitten k e e s e n
Aen mijn tafel.
HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 198.

Keesen. Zie **Keefsen.**

Keeskint. Zie **Keefskint.**

Kees-roffoel. *Kaaskoek, kaaspastei.*

Eertijts was ick wel gesien
Als ick u maer een quam biên
Soo wat kleyns, eens herders-gift,
Versche kees van room geschift,
Of een geele k e e s - r o f f o e l.
CATS, door v. VL, I, 222, b.

Keesrunsel. *Gestremde kaasstof.* PL. KIL.

Keest. 1) *Kern, kiem, pit eener vrucht, merg of hart van een boom.* KIL.

2) *De streng, de scheut van een ei.* Ibid.

3) Figuurlijk voor *hart*, *gemoed*.

Hi die binnen was van goeden k e e s t e
Mercte wel harer alder affare.
Lev. van St. Am. I, vs. 3198.

4) Door toepassing komt het ook voor als de *kern*, *het innigste*, *de grond*, *het belangrijkste eener zaak*.

Maer vraeghje, wat 'er is de k e e s t van alle vreughden,
Het grontstuck voor den geest, een ziel van alle deughden,
De lust van ons gemoet en van ons innigh hert,
Waer door men even hier aen Godt versegelt wert?
Het is de liefde, vrient, die wy den Schepper dragen.
CATS, door D^r. v. VL. II, 861, b.

Men heeft byeen gesien de bloem van alle landen,
Die niet en zijn geboeyt met Pauselijcke banden,
Het mergh van kloeck vernuft, de k e e s t van diepe leer,
Des aertrijck edel zout, des werelts licht en eer.
Ibid. I, 632, b.

Keesten. *Uitbotten*, *uitloopen*, *lot schieten.* KIL.

Keesthoen. *Onvruchtbaar hoen.* Ibid.

Keestig. *Waar pit en kracht in zit.*

Nadien ick stoffe soeck om my een huys te bouwen,
Soo wil ik desen boom ter aerden neder-houwen;
Het is een k e e s t i g h hout, maer vry al wat te krom.
CATS, door D^r. v. VL. I, 647, a.

Keet. Zie **Kaet.**

Keet. *Kot, klein gering huisje* en bij uitbreiding elke nauwe en enge verblijfplaats, zelfs werd dit woord gebruikt voor *de enge en beslotene woning der schelpdieren.* 't Scheeld me daadlyk niet veel of ik jaag jou en al den horlement de k e e t uit. T. ASSELYN, De Stiefvaar, 1690, bl. 15.

Gy die na d'eeren croon met grooten iver iaeght,
Dogh midden op den wegh schier moedeloos vertsaegt,
Gedenckt dat d'edel een de purpur verwe alachtet,
Die wt de scerpe k e e t der visschen wort becrachtet, enz.
PH. VAN BORSSELEN, Strande, vs. 510.

Keeten. *Koesteren*, *verkwikken*, *warm houden.* KIL. PL.

Keeuwe, kouwe. *Keel*, *hol van den mond.* KIL.

Keeuwen. *Kauwen*, *knabbelen*, *knagen.* Ibid. Eng. »*to chew*".

Kefer. *Kever.* Ibid.

Keffuwen. Quid?

Ghi, Scalc, ghi comt onderstaen

Heren, dat si u ontgaen
  En connen no ontwiken;
So dat si moeten aldaer saen
U keffuwen, Scalc, ontfaen,
Die ghi met valsceit hem doet bliken.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. VI, 139.

Onze groote taalkenner, D^r. M. DE VRIES, zegt op bl. 165: »Na alle moeite aan de nasporing van dit woord in het werk gesteld, kom ik er gaarne vooruit, dat het mij een onverklaarbaar raadsel gebleven is."

Kegel, Keghel. 1) *Kei.* KIL.

Wat wilje dat ick segh? royt maer een kegel henen,
Sy geeft haer weder op, en springht u voor de schenen.

CATS, door D^r. V. VL. I, 453, a.

Leght harde keyen sacht, ghy sultse lichter breken;
De daet die wijstet uyt: een rouwe kegel berst,
Indiense sachte leyt, eer datse wort geperst.

Ibid. f°. 451, b.

2) *IJskegel.* KIL.

Kegelsteen. *Keisteen.*

Ick moet draven ende loopen,
  Ick moet doolen hier en daer,
Soo lang als u harde sinnen,
  Harder als een kegel steen,
Sich niet geven om te minnen
  Omgekeert door mijn gebeen.

LE BLEU, Thyrsis Minnevlam, 1659, bl. 29.

Kegelsteeken. *Kegels.* Pl.

Kegheltoren. *Piramide.* KIL.

Key (De) in 't hooft hebben. *Zot, dwaas* of *krankzinnig zijn.*

Gy zyt verstandig, maar gy hebt de key in t hoofd,
't Is waarlyk of ik in een dolhuis ben gekomen.

H. VAN ELVERVELT, Henrik en Pernille, bl. 63.

Key, kay. Znw. *Zot, dwaas, belachlijk schepsel.*

Waer uyt dan dickmaels komt, dat, die flaeuw-hertigh vreesen,
Van een, die 't wel verdient de Vrouw en Bruyd te wesen,
Haer selven werpen wegh, en onbedacht slaen aen
Een hannen onbesuyst, of key met geld belaen.

GROEBE, Versch. Ged. II, 32.

Comt hy op myn camer weer,
Ick schop de kay van boven neer.

BREDERO, Groot Lied-boeck, 1622, bl. 15. Zie nog ibid. bl. 16.

Zie over dit woord en zijn oorsprong Dr. DE VRIES, HOOFT's Warenar, bl. 190 en vv, alsmede het Wdb. op HOOFT, en dat op BREDERO, waar men ook andere spreekwijzen, op key betrekking hebbende, vindt verklaard.

Key. Bijv.nw. *Dwaas, zot.*

> Jij bent quaed en daertoe key.
>
> Ergens bij WESTERBAEN.
>
> Ghy Roel en Griet, dewijl ghy bey
> Sijt even sot end' even key
> En bey hoe langer word hoe gecker, enz.
>
> VAN BEAUMONT, Ged. bl. 68.

Key. *Kaai.*

> Laet het schip niet rusten
> Voor dat het van het eilant schey,
> En spoedigh lande aen deze key.
>
> VONDEL, door V. L. XI, 211, vs. 671.

Key, ké. Uitroep uit *Wete Kerst* (sciat Christus) verbasterd.

> Wat, key! ja ic, wie es daer?
>
> Horae Belg. VI, 46.
>
> Ké comt dogh en wilt decken hem,
> Ghy meyskens van Jerusalem, enz.
>
> HARDUYN's Ged. door SCHRANT, bl. 184.

Zie verder hierover Dr. DE VRIES, Taalz. bl. 165 en vv.

Keyaerd. *Dwaas, zot, belachlijk mensch.*

> Aldus bedwingic dees sotte keyaerden.
>
> Belg. Mus. X, bl. 331.

Keien. *Zeker werpspel, waartoe men een steen, een looden of ijzeren schijf bezigde, die men naar een' in den grond gevestigden paal wierp.* Horae Belg. VI, 177.

Keyken. *Nagelbloem.* KIL.

Keyken. *Ruiker, tuiltje, bloembundel.* Ibid.

Keyl. In de wapenkunde, hetzelfde als **keel**, d. i. rood.

> Was ghewapent, verstaet al bloot,
> Van goude ende van keyle root.
>
> Lev. van St. Am. II, vs. 1642.

Keil. *Hals.*

> Ic sach den grave Agathoen,
> Ende Bouden, den grave van Cremoen,
> Hangen bi harer keilen beiden.
>
> Karel de Gr. Fr. I, vs. 679.

Keyren. *Vegen, reinigen.* Hetzelfde als **Keeren.**

De bedden sijn ghemaect, de potten sijn aent sieden,
d' Eetplaetse is nu schoon g e k e i r t na u gebieden.
Consttb. Juw. bl. 286.

Keyselsteen. *Kiezelsteen.* KIL.

Keyselwegh. *Grind-* of *steenweg.*

Dan niet seer veer van hier, dicht by de k e y s e l-w e g h e n
Quam ons den trotschen heldt, den Phoenix-voerder teghen.
STARTER, Darayde, 1621, bl. 5.

Keyserin. *Soort van peer.* D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 11.

Keyseroen. Verbastering van **key.** Wdb. op BREDERO.

Keysterlinck. *Soort van gebak*, waarschijnlijk *krans-* of *ringbrood.* Draech oec in dijn hant thien broden ende enen k e y s t e r l i n c. Bijb. van 1477, I Kon. XIV, vs. 3.

Keyte. *Soort van bier.* Men deelde wijn, fruut, k e y t e ende andere zaken. Belg. Mus. VI, 399.

Hollant ende Vrieslant syn oock Ghendt ghedachtich
Met boter, caes, Gautsche k e y t e, ende ander gewas.
VAN VAERNEWIJCK, Hist. V. Belg. f°. 129.

Keitijf, keityf. Zie **Catijf.**

Keitivech. Zie **Katijvich.**

Keytivecheit, kaytivecheit. *Ellende.*

Dus eest al k e y t i v i c h e d e
Des hem die mensche onderwint.
Lsp. B. III, C. 5, vs. 99.

Ende laet ons andoen Jhesum Kerste,
Den jongen Adam, daer wi mede
Ghenesen alder k a y t i v e c h e d e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B, XLV, vs. 76.

Keytivinne. *Rampzalige*, *ongelukkige*, *ellendige vrouw.*

Ontfarme u ere k e y t i v i n n e n,
Die in desen lande binnen
Es comen bi groten onghelucke.
Limb. B. I, vs. 929.

Besterven moet ict k e y t i v i n n e.
Ibid. vs. 579.

Keck. *Gek.*

Ick heb myn dage noyt gehoort alsulcke k e c k e n.
Z. HEYNS, Dry Hooft-Deuchden, 1625, bl. 17.

Deze schrijver verhard somtijds de *g* in *k*, en verzachtte op andere plaatsen de *k* tot *g;* zoo leest men bij hem *magger* voor *makker.*

Keck. Bijv.nw. 1) *Hecht*, *sterk*, *vast*, *dicht* KIL.
2) *Stout*, *vermetel*, *baldadig*. Ibid.

Keke. *Smaad-* of *scheldwoord*. Ibid.

Kekel. *Bevrozen waterdrop*, *ijskegel*. Ibid.

Kekel. *Kleine oneffenheid* of *puistje in de huid*. Wdb. op BREDERO.

Kekelen. *Snappen*, *snateren*, *kakelen*. KIL.

't Is al genoegh gesnapt, u k e k'l e n niet kan baten.

Z. HEYNS, Tweede weke van Bartas, 1621, bl. 630.

Kekeler. *Snapper*, *kakelaar*, *babbelaar*. KIL.

Keken. Het primitief van **kekelen**, dus ook *snappen*, *kletsen*, *ratelen*, enz. KIL.

Keker. Hetzelfde als **Kekeler.**

Keker. *Soort van grauwe erwt*. KIL. Hd. »*kicher*" Fr. »*pois chiches*."

Kekerbout. *Stamelaar*, *hakkelaar*. Ibid.

Kekeren. 1) *Stamelen*. Ibid.
2) *Luidkeels*, *schaterend lachen*.

Kekeren. Quid? Ende ic salse k e k e r e n. Bijb. van 1477, Zacharia X, vs. 6.

De kantteekening op die plaats in den St.-Bijbel, oppert eenigen twijfel omtrent de beteekenis van een Hebreeuws woord, dat waarschijnlijk in dien van 1477 door k e k e r e n vertaald is. Die Kantt. wijst op een werkwoord »*gerust doen wonen*" waardoor men zou kunnen vermoeden dat k e k e r e n eene drukfout is, en dat men daarvoor s e k e r e n zal moeten lezen. Dr. DE JAGER wil hiervoor *bekéren* lezen.

Kekersot. *Dwaze lachbek*, *iemand die onmatig en luidkeels lacht*. KIL.

Kecke. *Bedrog*, *valschheid*, *arglistigheid*, *kwade trouw*. Ibid.

Venus — — — vol looser k e c k e n.

dBoeck der Amoureusheyt, 1580, F. .iij.

Kel. *Verschrikt*, *ontsteld*, *verslagen*, *beschroomd*. KIL. PL.

Kelde. *Koude*, *vorst*. KIL.

Kelden. *Zeer koud zijn*, *van koude rillen* of *beven*. Ibid. Zie ook **kilden.**

Keldenaer. *Kelder*. Der stede k e l d e n a e r s gelden onder dat wollen wanthuys by gemeene jaeren 34 L. Inf. bl. 825.

Kelderin. *Zooveel als huishoudster* of *iemand*, *die het beheer over de spijzen en dranken heeft*. Wdb. op BREDERO.

Kelderwaerder. *Hofmeester*. Ende dat zijne Vorstl. Doorl. jaerlijx van die soorte plaghte doen koomen uit Engelant van 's Koninx K e l d e r w a a r d e r. HOOFTS Brieven, door Dr. V. VL. II, 78.

Kele. *Kiel*, *linnen overkleed*. KIL.

Kelect. *Kelk*.

Ende altemale die hi vant,
Cruce ochte k e l e c t e in tlant
Die dede hi tsinen scatte dragen.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 164.

Keliootе. Hetzelfde als **Kalioote.**

Kellen, elders **killen.** *Dooden.* Was dat dan noch al spel? daer d'een den ander k e l d e. Z. HEYNS, Dry Hooft-Deuchden, Voor-reden.

Kellenaer, kelnaer, kelnair, kelneer. *Kelder*, en bij uitbreiding: *plaats waar iets bewaard of geborgen wordt.* So quam hi ten laetsten in die k e l l e n a e r daer hi vant een weynich wijns. Pass. Wijnt. 1480, f°. XVI, c.

Si doen huse ende k e l n a e r s vollen
Met yser, met vlasse, coren oft wollen.
Blomm. Oudvl. Ged. III, 80, vs. 475.

Dyogenes vercochte al
Sijn goet, beide groot ende smal,
Ende gaeft oec wech gereet;
Selve behilt hi cume een cleet.
Een scaerpe was sijn k e l n a r e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. III B. XXXIIII, vs. 33.

Zie nog Rymb. vs. 29124; Jans Teesteye, vs. 3269; Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 444.

Kelter. *Wijnpers.* KIL.

Kelteren. *Persen.* Ibid.

Kemel cuersale, cursale, cursarijs. Dromedaris. De drie verschillende schrijfwijzen zijn wisselvormen.

Naden derden dach si saghen
Hem tween na hem comen gejagen
Up II k e m e l e c u e r s a l e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXIII, vs. 101.

Doe gingen si uut tien male,
Ende namen die k e m e l e c u r s a l e,
Diemen dromedaris heet.
Ibid. vs. 134.

Erande k e m e l c u r s a r i j s
Es die men heet dromedarijs.
Nat. Bl. bl. 68, vs. 606.

Kemelshoy. *Zekere grassoort.* KIL.

Kemenade. Zie **Kamenade.**

Kemeneye. 1) *Eetzaal, eetkamer.* KIL.

2) *Schoorsteen*. Ibid. Fr. »*cheminée*"; Eng. »*chimney*".

Kemmer. *Wolkaarder*. Ibid.

Kemmerse. *Wolkaardster*. Ibid. Item dat men en gheene corren noch vuylnesse in de poelen, die te Bruessel staen, worpen noch ghieten en sal, noch kemmerse hare vuylnesse dair in wasschen sal. Belg. Mus. VII, bl. 309.

Kemp, kempe. 1) *Kamp*, *strijd*.

Minen kempe soudic beiagen,
So dat ic binnen .xl. dagen
U te rechte moeste staen.
Ferg. naar het HS. vs. 4273.

Die jeghen minen here ten kempe come.
Limb. B. VI, vs. 925.

2) *Kamper*, *strijder*, *voorvechter*, *worstelaar*.

Opdat ghiis u dorret gheninden
Ende moget enen kemp vinden
Die jeghen minen here ten kempe come.
Ibid. vs. 924.

— — — een kemp — — —
Die voer sijn heer wil te crite gaen.
HILDEG. Ged. bl. 209, vs. 197.

Zie nog Belg. Mus. IV, vs. 384; RUUSBR. Brul. bl. 3, reg. 10.

Kemp. 1) *Klaver*. KIL.

2) *Kennip*. Ibid.

Het kemp verandert hier in zeylen ende touwen.
Z. HEYNS, Bartas Weken, I, 131.

Kemp. *Bastaard*. Wittelike kinder en wint hi nimmermeer, mer kemp ende kemps kinder. M^r^. EYCK, Den Spiegel van Sassen, 1505, bl. 52.

Kempe. *Bijzit*, *boelin*, *hoer*. KIL. MEYER.

Kempe. *Vechtersbaas*, *aanrander*. Quade ambochte houden, — — — als dese kempe of wilde ridders, die mit scarpen glavien in hemde en in broec rijden. D^r^. V. VL. Prozast. bl. 163.

Kempekint, kempt kint, kempskint. Hetzelfde als **Keefskint**. MEYER. Dat ander en sal gheen erve hebben van vader noch van moeder, want het een kempt kint geboren is. M^r^. EYCK, Sp. v. S. bl. 52.

Kempen. *Tot een gerechtelijk tweegevecht noodzaken*. Voert so wil wy, so wye poerter is tot Zautbommel, die en mach men niet kempen in alle onser graesscap. NIJH. Ged. I, 216.

Kempsch. *Van kennep*. VONDEL, door V. L. Gloss. waar de plaats niet juist is aangegeven.

Kene. *Kwast, knoest, weer in het hout.*

Kene. *Spleet, reet, doorsnijding, opening, kloof.*

Daer si ginc aldus alleue
Versach si in den muer een k e n e
Neven der kokenen, en leeter vore,
Daer sach sie bander side dore.
Belg. Mus. X, 90, vs. 56.

Kene. *Een ingedrukt kenteeken of merk.* KIL.

Kene. *Kiem of zaad dat op nieuw uitbot.* Ibid.

Kenen. *Op nieuw uitbotten, uitschieten, opkomen.* KIL. en PL.

Kenckel-boer. *Domme boer, boerenkinkel.* KIL.

Kenlijk, kenlyk, kenlik. *Kenbaar, bekend.* Ook *duidelijk, zichtbaar.* Wdb. op HOOFT.

— — — Lands heren
Die uter clergien leren
Hoe datsi sullen regeren,
Want hem al niet k e n l ij c en es.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 231.

Hy dede ene k e n l i k e wrake,
Al wast ene schandelike sake.
Mloep. B. I, vs. 2617.

Zie nog ibid. B. IV, vs. 461 en vs. 2140.

Kenlike doen. *Bekend maken, afkondigen.* Wi Reynout, greve van Gelren, d o e n cont ende k e n l i k e allen den ghenen, di desen brief horen lesen. NIJH. Ged. I, 211.

Kennen. 1) *Weten, begrijpen, inzien.*

Langhe volchde hi haer in guete
Dat k e n d e wail die lieve zuete.
Mloep. B. II, vs. 2634.

Van den snellen omloop van het firmament om onze Aarde sprekende, zegt BOENDALE het volgende:

Sine snelheit is zekerlike
Ooc zonder ghelike,
Want het, als ghi wel k e n t,
Aertrike al omme rent
Binnen eenre nacht ende enen daghe.
Lsp. B. I, C. 8, vs. 41.

Zie nog ibid. B. I, C. 19, vs 83; C. 25, vs. 5; Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 86.

2) *Erkennen, belijden.* Wdb. op BREDERO. Want si sullen mi alle k e n n e n. Bijb. van 1477. Zie WEILAND.

Ick k e n, dat ghy mijn hulper zijt
Ghebenedijt
Daer ick u voor wil houwen.
ZUYLEN VAN NYEVELT, Souter Lied. Ps. 55.

Zie nog HUGO DE GROOT, Christelijke Gezangen 1652, bl. 141.

3) *Herkennen.*

Als de Vorst den appel k e n d e,
Doen verschoot sijn gansche bloet.
CATS, door Dr. v. VL. I, 326, a.

4) *Kennis van zaken hebben, gewikst en geslepen zijn.* Wdb. op BREDERO, bl. 502.

5) *Opmerken, merken, bemerken.*

Ende om dat hi in horen brieff
Wael k e n d e, dat si hem hadde lieff.
Mloep. B. III, vs. 386.

6) *Erkennen,* namelijk voor *als zoodanig verklaren.* Zie Dr. DE JAGER, Taalk. Handl. enz. bl. 56.

7) *In gunst erkennen, beminnen, verzorgen.* Ibid. bl. 57.

8) *Toekennen, toerekenen.* Dattet hem niet zoude g h e k e n t worden. Pass. Winterst. 2e dr. fol. 125, c, aangehaald in HOEUFFT. Bred. Taal-Eigen, bl. 290.

Kennepenninck, kenpenninck. *Handgeld aan krijgsknechten als zij zich voor de dienst verbinden.* Voorts penning tot erkenning van leenroerigheid of schotbaarheid, recognitie. KIL. en Inf. bl. 662.

Kenners. Na het afschaffen van het houden der zoogenoemde stille waarheid, waren het *diegenen, op wier getuigenis, door des Graven of Hertogs ambtman het recht werd uitgeoefend.* NIJH. Ged. II, 259, in de noot.

Kennest. *Kennewe* of *houten ring of beugel om den hals van beesten in de weide.*

O Phoebe groote Godt! — — —
Ghy moest hem jagen uyt, en hangen hem dan aen
Een k e n n e s t om den hals, om niet weerom te gaen,
Gelijck men is gewoon de verckens te doen dragen,
Waer med' hun wort beleth het kruypen door de hagen.
VANDER VEEN, Over-Zeesche Zege-Zangen, 1637, bl. 29.

In de uitgave van 1642 staat even eens: k e n n e s t.

Kenneve. Hetzelfde. KIL.

Kenneven. *Eene kennewe aan de halzen der beesten doen.*

Kennis. 1) *Getuige.* Item, wil een Rechter eenen Poirter belasten, ende toespreken mit k e n n i s s e, hy is schuldich die kennes openbairlic

t' saterdaeghs ban te daghen. Politieke Regering, Regtspleging en Koustumen van den Lande van Voorne, aangehaald in ALKEMADE's Dis-Pl. II, 29.

2) *Kennisneming.* Wdb. op HOOFT.

3) *Akte.* Maer een houder des Wissel-briefs ofte sijne ghemachtigde, soo wanneer de selve wissel-brief werd gheweigert, is gehouden terstont, ofte binnen den derden daghe daerna, een k e n n i s s e daer van te maken. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, f°. 181.

Kenp. *Hennip.* KIL.

Kennynghe (Heyrader). *Getuigenis* of *vonnis van heemraden.* NIJH. Ged. II, 259.

Kenschuldig. *Overtuigd van schuld.* Wdb. op BREDERO.

Kepel, keppel. *Zuil, piramide, grafnaald.* KIL

Kepen. *Houden, bewaren, behouden.* Ibid. Eng. »*to keep.*"

Keper. *Winkelhaak, in de wapenkunde.* Ibid.

Keper. *Een balk die keept of vasthoudt*, dus *bint*, *schoor*, *nokbalk*, *schutbalk.* Ibid. Item Wie twee nuwe k e p e r e n upset, die salse decken met tiechlen. Stads ordonnantie van Brussel van 1360, in het Belg. Mus. VII, 299.

Daer die blixem vallet, soe
Het vallet tot den gronde toe,
Daer en mach gheen dinc wederstaen;
Ist starc, het moet ontwee gaen.
Want k e p e r s het ontwee brac,
Ende gheen arch an rac.

Br. Gheraert, Nat. vs. 765.

Keper. In de bouwkunde een aan den wand uitstekende steen of balk om iets te dragen. *Sparrenhoofd*, *kraag-* of *ringsteen.* KIL.

Keper. *Opzichter*, *bewaker*, *custos.* Ibid.

Keperbeen. *Achterhoofdsbeen.* Ibid.

Keperen. *Met balken of ribben samenvoegen, vereenigen, vastmaken, onderstutten.* Ibid.

Keperen. *Rechthoekig, winkelhaaksch maken.* Ibid.

Keperwijse. *Rechthoekig*, *haaksch.* Ibid.

Ker, kerre. *Kar, voertuig.* KIL.

Ghi hebt minen oom bedroghen
Harde dicke in menegher wise:
Ghi misleettene vanden pladisen,
Die hi u warp vander k e r r e n.

Rein. door D^r. JONCKBL. vs. 209.

Here ridder, die k e r r e beit na u.

Lanc. II, vs. 14831.

Kerborstel. *Veger*, *stoffer*, *schuier.* KIL.

Kerce, kers. *Kaars.*

Die edele nacht scone ende lange
Was van menigher k e r c e claer.
Lev. van St. Fr. vs. 5649.

— — — so zwaer een slach
Dat die wint daarof, sijt seker dies,
Ses k e r c e n tsamen ute blies.
Ibid. vs. 8242.

Ende het vergaet weder metter haest
Alse een k e r s e diemen uut blaest.
Lsp. B. I, C. 17, vs. 22.

Zie ook Vanden Levene ons Heren, vs. 1796; Lanc. II, vs. 11267.

Kere. *Dop, bast van het graan.*

Want in den oest reinet so sere
Dat coren quam al uten k e r e.
VELTH. Sp. H. f°. 48.

Kere (Buten). 1) *Dwaas, zot, zinneloos.*

Want ic hebbe so vromen lijf,
Soudic dat legghen aen een wijf,
So waric emmer b u t e n-k e r e.
Gloriant, vs. 157.

Her Lojaert, ghi sijt al b u t e n k e r e
Dat ghi den somer sijt so fel,
Die jolijt, vroude ende spel
Dic doet driven te menegher stont.
Horae Belg. VI, 129, vs. 120.

2) *Versuft*, *bedwelmd*, *buiten raad*, *verbijsterd*, *buiten zich zelven.*

Dus brachti dicwile b u t e n k e r e
Sine hoghe lieden, die bi hem waren;
Want hare negheen· en conde openbaren
Dies haer meester woude wesen vroet.
Belg. Mus. X, 59, vs. 46.

Waer sidi vrouwe hoghe gheboren?
Comt toten coninc minen oem!
Och edel vrouwe, nemt sijns goem,
Want hi staet al b u t e n k e r e.
Esmoreit, vs. 857.

Zie verder ibid. vs. 948.

Kere (In desen). *Op die wijze.*

Want hen mach gheen here
Bliven staende i n d e s e n k e r e.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 940.

Kere (Met enen). *Plotseling, spoedig, onverwacht.*

Oec stanc die lichame so sere,
So dat sine m e t e n e n k e r e
Droegen in Ceya riviere.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 1008.

Nu merct hoe si m e t e n e n k e r e
Daer dore mochte syn gegaen,
En had onse Vrouwe gedaen.
VELTH. Sp. H. f°. 371.

Kere (Met genen).* *Nooit.*

Salic quaet geheten sijn,
So moet doen die wille mijn,
Diere toe comt m e t g e n e n k e r e.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 179.

Kere (Ten). *Terug.*

Dese andworde brochti t e n k e r e.
Lev. v. St. Fr. vs. 4149.

Kere (Ten) setten. *Ter zijde stellen, afleggen.*

Alle scaemte z e t t e hi t e n k e r e.
Ibid. vs. 873.

Kere (Uten). 1) Hetzelfde als **Buten kere,** dus *bedwelmd, buiten zich zelven, van zijn streek.*

— hi viel ter aerden saen,
Verdovet vau den slaghen so sere,
Dat hi was al u t e n k e r e.
Walewijn, vs. 8194.

Binnen dien dat Hestor sprac alsoe,
Sach hi Perchevale al u u t d e n k e r e,
Alse die hadde gebloet sere,
Dat hi niet gestaen ne mochte.
Lanc. II, vs. 36421.

2) *Gram, toornig, uitluimig.*

— hi wort soe h u t e n k e e r e
Van der over groete scade.
KAUSLER, Reimchr. vs. 7212.

De welke hatte (haatte) sonderlinc
Den paeus Bonefacius zeere,

Ende was up hem h u t e n k e e r e.

Ibid. vs. 7632.

3) *Dwaas*, *zot.*

Want hi es sot ende u t e n k e r e,
Die hem set jegen sinen here.

Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 1813.

Want hi dunct mi sere u t e n k e r e,
Die dat goet mint voer die ere.

Jans Teesteye, vs. 1354.

4) *Beroofd* of *niet genietende van.*

Hi voer en wech vermoit sere,
Ende was algader u t e n k e r e
Van gemake op dien dach.

Lanc. II, vs. 44178.

Kere (Uten) gaen. *Buiten gissing gaan*, *tegenvallen.*

Dat g i n c hem somen u t e n k e r e.

VELTH. Sp. H. f⁰. 376.

Keren, keeren. 1) *Braken*, *overgeven.*

Want die man veel plach te k e r e n.

Van den Sacram. van Amst. vs. 110.

Enewarf k e r e n in die maent
Dats best, enz.

Heim. der Heim. vs. 1225.

2) *Achteruitzetten.*

Zenen, aderen syn volknocht,
Stercheit is dan ten hoechsten brocht;
Dan sietmen die landes heren
Dat sy hoer paleu willen k e r e n.

BILDERDIJK, Nieuwe T. en D. V, D. IV, bl. 87, vs. 90.

3) *Afwenden.*

Wie xxxvj iaren leeft
Ende gheen manlic moet en heeft,
Noch sijn onrecht niet en dar k e r e n,
Nymmermeer en sal hijt weren.

Ibid. vs. 101.

Sijne hant is uytgestreckt, wie salse dan k e e r e n? St. Bijb. Jes. XIV, vs. 27.

4) *Veranderen.* Ende Pharao k e e r d e iosephs name. Bijb. van 1477, Gen. XLI, vs. 45. Hy k e e r d e hare wateren in bloet. St. Bijb. Ps. CV, vs. 29.

Keren of **keeren** (**Iets op iemant doen**). *Op iemand iets doen komen of nederkomen.* Ende hy sal o p u d o e n k e e r e n alle qualen van Egypten, voor dewelcke gy gevreest hebt. St. Bijb. Deut. XXVIII, vs. 60.

Keren! *Uitroep*, waarschijnlijk een dialektverschil met *caer, care!*

K e r e n! god gheven u een goed jaer.
Die Buskenblaser, vs. 76.

Zie ook Playerwater, vs. 196, vs. 243 en vs. 290.

Kerene. *Kern.* KIL.

Kereweer. *Tweede bruiloftsbanket, dat den dag na het huwelijk gegeven werd.* PL.

Kerf. 1) *Afgesneden stuk.* KIL.

2) *Kerfstok.* Ibid.

3) *Aars, achterste.* Ibid.

4) *Aardstof* en dus de inhoud der Aarde.

Jupiter es xcv werf
Meerre dan al erdrike k e r f.
Broeder Gheraert, Nat. vs. 360.

Prof[r]. CLARISSE, die dit werk in het licht gaf, vond het moeilijk eene verklaring van dit woord te geven, doch D[r]. DE JAGER deelde hem mede, dat k e r f, volgens het Schwäbisch Idioticon *mergelaarde* beteekende, en daarop grondde de bewerker zijne verklaring, die slechts als eene gissing kan aangemerkt worden.

Kerf (**Uyt de**). *Buiten de maat, al te erg.* Wdb. op BREDERO.

Kerf (**Een**) **geven.** *Een hak of houw geven*, en bij uitbreiding *onthalzen, den kop afslaan.* Wdb. op HOOFT.

Kerfschijven. *Borden, tafelborden*, dus genoemd omdat vleesch en andere spijzen er op gesneden (gekorven) werden, Ibid.

Kerien. Hetzelfde als **keeren**, **keren.** *Vegen, reinigen.* KIL.

Kerc. *Kerker, gevangenis.*

Ende greep den biscop ane, ter vaert,
Doen hi hem ghelevert waert,
Ende deden thant over Rijn
Te Monben, daer dat lant was sijn,
Met hem in die k e r k e vueren.
VAN HEELU, vs. 6129.

Hi moet den coninc nu verligen,
Ofte sinen vader bedrigen,
Die noch niet was hercomen
Vander pinen, die hi hadde genomen
In den k e r k e n daer hi lach.
Lanc. III, vs. 17556.

Kerkenaer. *Tempelwachter.* KIL.

Kerkenkraft. *Geweld aan kerken gepleegd.* U. W.

Kerkerier. *Kerkeropzichter*, *cipier.*

Dat ghi dootsloecht den kerkerier.
Seghelijn van Jherus. f°. 31, a.

Kerkersteen. *Kerker.*

Ic sal ontsluten die kerkersteen
Ende verloessen die hoghe wigant.
Mr. MOLTZER, Bibl. 1868, 1ste afl. bl. 115, vs. 900.

Kercheer. *Parochiepriester.* Her Jacob van Westerwort onse kercheer. NIJH. Ged. II, 190.

Kerchoder. *Kerkerbewaarder*, *cipier.*

Den kerchodere dedi oec ongemac:
Hi slogene dat hem die halsknoc brac.
Lanc. III, vs. 17074.

Kerchof. 1) *Voorhof des tempels.*

Buten int kerchof sine offerande
Sacrerende in den helegen brande, enz.
Leven van St. Fr. vs. 4897.

2) *Vluchtplaats, geheiligde plaats, waar een vluchteling niet mocht gegrepen of gedood worden.* KIL.

Kerckkruyd. *Heilig kruid.* KIL.

Kerkwaarder. *Opzichter*, *bewaarder eens tempels.* Domitianus — — versteeken by den kerkwaarder — — heeft zich — — verhoolen gehouden. HOOFT, Tacitus, f°. 422.

Kerkwyinge. *Kerkwijding*, met andere woorden *kermis.* Ten is ghien dorpken soe cleyn, het wort des jaers eenmael kerckwyinge daer in. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 22.

Kermesijn. *Karmijn.* KIL.

Kermijt. *Gekerm*, *geschreeuw.* Het ghebeurde dat in dese herberghe groot kermijt ghehoort wiert. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 139, d.

Kermis. Oorspronkelijk **kerkmis.** *Inwijding eens tempels*, of *kerk.* Hebben ghemaect kermisse des huys gods in blijschappen ende hebben gheoffert in die kermisse des huys gods hondert calveren. Bijbel van 1477, Esra VI, vs. 16 en 17.

Kermyten. *Kermen* en subst. *gekerm.* Dit kermyten duerde IX daghen ende neghen nachten. VAN VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. f°. 139, d.

Kerne van loock. *Knoflookbol.* KIL. Fr. »*gousse d'ail*".

Kerne souts. *Korrel zout.* Ibid.

Kernhuys. Het *klokhuis van appelen, peren en andere vruchten.* Ibid

Kernnot. *Braaknoot.* Ibid.

Kerre (Aen). Hetzelfde als **Akerre.**

> Alst vore die dore ben comen,
> Hadsi van binnen mi ondaen,
> Ende heeftse a e n k e r r e laten staen.
> Taalk. Mag. III, 185.

Kerren. Znw. Hetzelfde als **Carnel**, dus *kern, pit.*

> Zy kiest geen dop voor k e r r e n.
> VONDEL, Poëzy, I, 474.

Kerren. *Met karren aanvoeren.* Item. Dat nieman modere in de beke k e r r e n en sal, op viertich scellinge. Belg. Mus. VII, bl. 303.

Kerren. Hetzelfde als **Keeren, keren**, d. i. *vegen, reinigen, schoonmaken.* Hi sal k e r r e n sinen vloer. Lev. van Jezus, bl. 24.

Kersdom, kerstdom. *Bisdom, sticht.* Tweede Proeve, bl. 188.

Kerseye. *Karsaai,* zekere wollen stof. KIL.

Kerselaer, kerseler. *Kersenboom.* KIL.

> »Sech, waer daden si haer dinc?"
> Hi sprac: »Onder enen k e r s e l a r e.
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. II B. L, vs. 59.

Kerseme, kersme, kerstme. *Heilige zalfolie.*

> Sente Remij doepte den here,
> Also dat niemen ghedochte
> Dat hi daer die k e r s e m e brochte.
> Mettien quam daer cortelike
> Eene duve van hemelrike,
> In haren bec eene ampulle,
> Ende daer in k e r s e m e n te vulle.
> Ibid. III P, VI B. VII, vs. 80 en 84.

> Tot dat hi es gewyet
> Met Gods k e r s m e ende gebenediet.
> BLOMM. Ondvl. Ged. III, 22, vs. 1881.

> Bi olye, bi k e r s m e, sonder waen,
> Sijn ons vele sonden afgedaen.
> Ibid. bl. 52, vs. 4890.

Kersene. Volgens Mr. L. PH. VAN DEN BERGH zou dit woord, in de onderstaande plaats, een uitroep beteekenen, wellicht voor *kerst,* d. i. Christus.

> K e r s e n e, wel gheraecte smale,
> Ende hebdi dus u edelhede

Ghedaen hare nieloephede.
Limb. B. VI, vs. 183.

Kersoude, kersouw, kerssou, kersouwe, corsouwe. *Madelief, weibloempje.* Passim.

Die soetheyt ws roocks boven kersouwen gaet.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, bl. 8.

Ick sou, aen elcke sy,
Doen staen een groote ry
Gespickelde kerssouwen.
ZEVECOTIUS, Ged. bl. 17.

Bij uitbreiding werd het ook op personen, voornamelijk op vrouwelijke, toegepast.

Jason een Prins seer coen
Had Medea verleyt
Door velden beemden groen,
Al had sy 't vlies bereyt,
Doen hy had sijnen wil,
Verliet hy dees kerssou.
De Schadtkiste der Philosophen, 1621, bl. 135.

Kersp, kerspel. *Kroes, dicht krullend.*

Si sach sijn scone vorhoeft
Ende sijn kersp haer.
Lanc. II, vs. 11938.

Die nuese haddi scone ende recht,
Sijn haer kersp ende blont.
Walew. vs. 1405.

Zie nog Der Ystorien bloeme, vs. 2299; KAUSLER, Die Rose, vs. 513; ibid. vs. 757; MAERL. Sp. H. 8°. ed. I, 265, vs. 17.

Kerspe. *Zeker gebak.* In het Fransch heeft men nog »*crêpe*" hetzelfde als **Karspe.** KIL.

Kerspen. *Krullen.*

Ende hi hadde thaer kerspende blont.
Lanc. II, vs. 5086.

Kerspen-doeck. *Doek van krip of floers.* God heeft zich, als door een kerspen-doeck of lampers voor yders ooghen geopenbaart. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 91.

Kerspet. Hetzelfde als **kerspe**, *zeker gebak.*

Doe dede ic hem geven een paer
Kerspetten, daer boter op lach.
Rein. door WILLEMS, vs. 4459.

Kerst. *Christus.* Passim.

Kerstael, kerstal. *Glas, kristal.*

Vanden chore boven den outare
Hanghen drie dropelen clare,
Claer alse een k e r s t a e l ghemeene.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXVI, vs. 37.

Hart ende vast gelijc k e r s t a l e.

Rymb. vs. 169.

Kerstalijn. *Kristallijn.*

Die boec seit dat die mure
Waren alle k e r s t a l ij n.

BLOMM. Oudvl. Ged I, 114, vs. 1593.

Kerstdom. *Christendom, christenheid.* KIL.

Kersten, kerstin. *Christen.* Passim.

Kersten. Bijv.nw. *Christelijk, waar de bevolking uit christenen bestaat.*

So dat si ten naesten Meye
Metten voglen gescreye
Porren mogen sekerlike
Ende varen in dat Vrankerike,
Ende in t k e r s t e n e Spaengen mede.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 137.

Kersten of **kerstijn doen.** *Doopen.*

Blide was Yoen, die coninc
Dathi dat kint weder vinc;
K e r s t e n hebben sijt g e d a e n,
Ende gaven hem ene name saen.

Ibid. vs. 2149; Der Ystorien Bloeme, vs. 932.

Zie nog Lanc. III, vs. 23293.

Kerstendom of **kerstindoem ontfaen.** *Gedoopt worden.*

Want het sijn alle sine kinder,
Oude ende jonghe, meerre ende minder,
Die dat k e r s t e n d o m o n t f a e n.

Lsp. B. I, C. 39, vs. 101.

Sente Bonifaes de ontfinc
Den stoel, so dat hi prediken ghinc
In Vrieslant toter Lavecen Oest,
Ende hevet vermaent ende ghetroest
Al tfolc K e r s t i n d o e m t o n t f a e n e.

MELIS STOKE, B. I, vs. 193.

Kerstenen. *Doopen.* So waer men een kynd k e r s t e n d, daer en

zellen maer tuaelf vrouwen mede wesen. Kostuimen van Utrecht van 1342. Zie MELIS STOKE D. I, 24. De Rey bestaet uyt gekerstende soldaten. VONDEL, door V. L. IV, 47.

Kerstenheit, kerstinede. 1) *Doop, inlijving tot het christendom.*

Ende wi alle zijn sine lede,
Die ontfaen hebben kerstenhede.
Lsp. B. II, C. 39, vs. 286.

Doen was astodimus blide,
Ende woude sonder eneghe beide
Ontfaen sijn kerstenheide.
Der Ystorien Bloeme, vs. 1140.

2) *Christendom.*

Dander redene van desen dinghen
Is, datmen niement en mach dwinghen
Ter kerstenheit.
Lsp B. I, C. 48, vs. 147.

Zie nog ibid. B. II, C. 43, vs. 19; Ferguut, vs. 5409.

3) *Christelijk geloof.*

Anthiocien die wel rike stat,
Daer dat kerstenheide vor sat.
Alex. B. VII, vs. 1125.

4) *Christenland, land der Christenen.*

Agulant — — — —
Heeft vernomen ende verstaen,
Dat Gelloen was in kerstenhede
Rike ende machtech beide.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 101.

Ic waen men nigeren sine genoet
Ne soude vinden in kerstenhede.
Lanc. II, vs. 42761.

Kerstenheit, kerstinede ontfaen. *Gedoopt worden.* Belg. Mus. I, 277.

Kerstenman. *Christen, christen-mensch.* Dat is waerlick een kerstenman, die al sijn dencken ende sijn eynde ende sijn werken God is. Stemmen, bl. 37.

Kerstenrijc. 1) *Het Christelijk rijk, de heerschappij der kerk.*

Dat ic u die paeuse maecte cont
Van Christum tote Karels stont,
Dat hebbic daer om ghedaen
Dat ghi te bet sult verstaen,
Hoe kerstenrijc eerst began.
Lsp. B. II, C. 50, vs. 5.

2) *Het land waar de Christenen wonen.*

Het is den Heyden bet ghelijck,
Dan den luden van Kerstenrijck.
Mloep. B III, vs. 158.

Kerstijn. 1) Znw. *Christen.*

Die jode nam dien kerstijn
Ende leide hem vore den here sijn.
BLOMM. Theophilus, vs. 579.

2) Bijv.nw. *Tot de Christengodsdienst behoorende.*

Dus, als ghi hier hoert vertellen,
Wies in Vrieslant die Kerstijn wet.
MELIS STOKE, B. I, vs. 199.

Kerstkruyd. *Zwart nieskruid*, zoo genoemd, omdat dit in een zachten winter ongeveer op den geboortedag van Christus bloeit. KIL.

Kerst-maend. *December*. Ibid.

Kerstpel. *Doopvont*, ook *water of rivier waarin gedoopt werd.* Ibid.

Kerstseel. *Soort van gebak* Ibid.

Kerstwortel. Hetzelfde als **kerstkruyd.**

Kerte. *Kerf.* KIL. MEYER.

Kerte. *Aars.* KIL.

Kerte. *Vrouwelijk schaamdeel.* Ibid.

Kertelen. *Snijden, insnijden, in het rond met insnijdingen voorzien* KIL. MEYER.

Kertelinghe. *Insnijding.* Ibid.

Kerten. *Kerven.* Ibid.

Kerten. In het Latijn »*subagitare*". KIL. Volgens PITISCUS *eene vrouw beslapen*, doch volgens SCHELLER *eene vrouw oneerbaar betasten.*

Kerteren. *Krijschen.* MEYER.

Kerteren. *Met het achterste draaien.* KIL.

Kerteren. *Kwispelstaarten gelijk de honden.* Ibid.

Kerveel. *Zeker soort van vaartuig.* KIL. PL.

Kervelingen. *Spaanders.* KIL.

Kerven. 1) *Doorsnijden, aan stukken snijden* of *slaan, vellen.*

Nochtan is hi (de wind) so sterc ende so snel,
Dathi huse ende bome ter neder slaet,
Ende tscip, dat in die zee' gaet,
Ontwee kervet mit groter scaden.
Lsp. B. I, C. 17, vs. 49.

Ende die vinstere viel daer neder,
Ende sloet soe vaste, dat verstaet,

Datter niet tuscen en mochte een draet
Gebliven, hine moeste k e r v e n ontwee.
Lanc. III, vs. 11919.

Zie nog MELIS STOKE, B. IX, vs. 1278.

2) *In hout snijden, bij wijze van kunstwerk.* KIL.

Kervetse. *Kreeft, zeekreeft.* Van den beer sprekende, zegt MAERL.:

Oec segghen some boeke mi,
Alsi siec sijn, van manieren
Eten sie k e r v e t s e n ende mieren.
Nat. Bl. bl. 224, vs. 3823.

Kervetsen. In de bouwkunde *gewelfde bogen*, om er een gebouw op te doen rusten. Van een theatrum sprekende, zegt MAERL.:

Ende staet up VII k e r v e t s e n, gehouwen
Van selfs den steene.
Sp. H. 4o. ed. I P. III B. XXXI, vs. 37.

Zie nog Rymb. vs. 18585 en de noot.

Kerweye. *Insnijding, kerf, snede, houw.* KIL.

Kerweyen. *Insnijden, afsnijden.* Ibid.

Kese. *Kaas.* Passim.

Kese. Hetzelfde als **Keefsdom**, dus *Boelschap, overspel.*

Ende wilden dat men gave trike
Den twee broederen, ghemeenlike,
Die Lodewijc in k e s e wan.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 5100.

Kesel. *Keisteentje, keisteen.* KIL. Ook *steen in het algemeen.*

Oec drouch hi in somegen stonde
Vele k e s e l e n inden monde.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. III B. LI, vs. 28.

Daertoe hagelet nochtan
Rechte k e s e l e n, rechte steene,
Uten swarten swerke gemeene.
Ibid. I P. III B. LVI, vs 33; Alex. B. VI, vs. 219.

Zie nog Nat. Bl. bl. 290, vs. 1081.

Keselachtigh. *Vol keisteentjes.* PL.

Keseling. Hetzelfde als **kesel.** De zassen sijn alsoo ghenoemt ende Saxones gheheeten van Saxus, dat is een hert steen; want sy sijn alsoo hert als k e s e l i n g h e n om arbeydt te doen. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1665, bl 181. Dat wt een k e z e l i n c olye wtvloyede. Pass. Somer Stuck, 1489, fo. cclviij, a.

Keselkin. *Keitje, keisteentje.*

No k e s e l k i n, no sant, no steen.

Heim. der Heim. vs. 1911.

Kesen. *Kiezen.* KIL.

Kesen. *In overspel leven, boeleeren.* KIL. MEYER.

Kespe. *Zeker gebak*, waarschijnlijk *krakeling.* KIL.

Kespe-kleet, kespe-cleet. *Kleed of doek van krip of floers.*

Een snee-wit k e s p e-k l e e t zijn hielen over-deckt.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 44.

Kespen-doeck. Hetzelfde. Elcken aers wilt een k e s p e n-d o e c k hebben. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 242.

Ketel. *Smeltoven* of *smeltkroes*, volgens Dr. VERWIJS.

Te stelene in heimelike steden,
Of valsch ghelt op k e t e l smeden.

Bloeml. II, 196, vs. 218.

Ketelbuyscher, ketelbutser. *Ketelboeter, ketellapper.* KIL. PL.

Keteldicht. Verbastering van *ketendicht.* Wdb. op BREDERO.

Keteler, keteller. *Ketellapper, ketelboeter.* KIL. PL.

Ketse. Hetzelfde als **Kaetse.** KIL.

Ketsen. *Kaatsen, terugkaatsen.*

Hout op en k e t s t niet meer, ghy valt te slecht int speulen.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 478.

Ketsen, kitsen. *Loopen, haastig loopen.*

Sy loopt, sy k e t s t, sy swiert; soo datse niet en let,
Waer sy haer gangen stiert, of hare voeten set.

CATS, door Dr. V. VL., I, 857, a.

Als dat sy sullen ghehouden zijn ende gereet, te loopen ende te k e t s e n van d'een Landt in d'ander, als arme Quacksalvers ende Landtloopers. MARNIX, Byen-korf, 1645, bl. 16, ro.

Ketsen. *Achtervolgen, najagen, op de hielen zitten.* KIL.

Wat ick k e t s e oft wat ick jaghe,
Sy en troost my niet de Liefste gheminde.

Handel der Am., bl. 168.

Ketser. *Kaatser, hij die iemand*, hetzij wezenlijk, hetzij figuurlijk, *den bal terugkaatst.*

Wat k e t s e r zyde ghy? gh'en kont geen ballen keeren.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 479.

Ketser. *Aanhanger, volger.* Ook *ketter.* KIL.

Ketserie. *Ketterij.* Want sy bedreven K e t s e r i e. Kort Chronykje achter den Clerck. bl. 215.

Ketsoore, kletsoore. *Zweep, geesel, roede.* KIL.

Ketten. *Keten, ketting.*

Daer an so had hi vast doen maken
Een gulden k e t t e n.
Mloep. B. III, vs. 287.

Mer hi hiltse alsoe doon
Metter k e t t e n.
Ibid. vs. 303.

Zie ook VONDEL door V. L. I, 81, vs. 966.

Keu. *Speenvarken, bigge.*

Keugel. *Kogel.* KIL.

Keuckelen. *Verstrikken, lokken?* Na van snippen, en van de middelen om haar te vangen, gesproken te hebben, vervolgt WESTERBAEN:

Oock maecktmen paedjes rec waer lanx zy speelen loopen,
Maer daer se met den hals dees korte vreugd bekoopen;
Hy die sich op dit goed te k e u c k e l e n verstaet,
Die doet de beste vangst die 't al te boven gaet.
Ockenburgh, bl. 160.

Van dit woord ontbreekt mij een tweede voorbeeld, waardoor mijne verklaring niet zeker is. Den Teuthonista raadplegende vond ik daar het werkw. »*coechlen*", dat veel met k e u c k e l e n overeenkomt, en dat door »*Fascinare*" bepaald wordt. Dit nu is *betooveren* en bij uitbreiding *verschalken*, dat synoniem is met *verstrikken.*

Keur. *Keuze, beschikking.*

Ic verseker u Godts rijcke tuwer k u e r e n.
Marieken van Nymegen, bl. 41.

Keur. 1) *Scheidsrechterlijke uitspraak.* KIL.

2) *Rechtspleging, recht.* Ibid.

3) *Eene som gelds die de nieuwe vasal aan zijn Heer betaalde.* Ibid.

Keuren. *Kiezen.*

Deez' kleed'ren, die gy tot myn vryheid wist te k e u r e n.
De Sipier van zich zelven, bl. 1.

Keuren. *Een genomen raadsbesluit tot wet maken. Eene keur uitschrijven, bevelen.* Wy k e u r e n, dat na desen noch Monicken, noch iemand anders, enz. VONDEL door V. L. IV, 686.

Keurheer. *Rechter, districtsrechter.* KIL.

Keurich. *Kiesch, voorzichtig en nadenkend in het doen eener keus, kieskeurig.* Wdb. op HOOFT.

Keurigh. *Verkiezende te weten, gaarne willende weten* volgens BILDERDIJK.

Een Ruyter door een Dorp met aller haest gereden,

Riep, k e u r i g h hoe veel daghs hy noch hadd te besteden,
Hoe laet is 't, goede Lie'n, hebt gh' hier geen Klock-gestell?
Neen, seid' een Boer, maer Heer, een Orgel is'er wel.
HUYG. Korenbl. II, 90.

Keurigheit. *Zorg, zorgvuldigheid, aandachtige en belangstellende bemoeiing.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

Keurlick. *Keurig, uitblinkend.*

Wie druck of tegenspoet, en alle quade vlagen
Wil met een sedich hert geduerich leeren dragen,
Die make dat de geest hem stelle dese wet:
Een tafel niet te breet, een keucken niet te vet,
Kateilen niet te veel of k e u r l i c k boven maten, enz.
CATS, door D[r]. V. VL. I, 411, a.

Keurlinghen. *Uitgekozene mannen, keurbenden.* KIL.

Keurmeede. *Het beste stuk of deel van iemands roerende goederen.* NIJH. Ged. II, 155. Noot.

Keurmut. *Zekere belasting* ook *Keur* genoemd. KIL.

Keurrichter. *Scheidsrechter, arbiter.* Ibid.

Keurwonde. *Eene wond van $1^1/_2$ vingerlid diepte.* Ibid.

Keurs. 1) *Een vrouwenkleed, bestaande in lijf en langen, slependen wijden rok.* Wdb. op HOOFT.

2) In Zeeland beteekende het vroeger *een enkelen rok.*

Zy liet haer k e u r s vrypostig vallen.
CATS, aangehaald in BEAUMONT's Ged. bl. 101.

Keursbroeck. *Wijde mansbroek.* Jongh-mans, die met korte k e u r s-b r o e c k e n omhanghen, en met een kraem van linten en stricken de straten gaen slijten. J. DE BRUNE, Banck.-Werck II, 179. Die kleyn ghebilt is, wat hoeft hy een wijde k e u r s-b r o e c k, daer een hond van onder kan in-springhen. Ibid. bl. 424.

Keurten. *Gemeen soort van tin.* KIL.

Keusel. *Balletje, klootje.* Ibid.

Keusel. *Tol, speeltuig der kinderen.* Ibid.

Keuselen. *Kolven. In eene daartoe ingerichte baan met ballen spelen.* Ibid.

Keut. *Soort van bier,* waarschijnlijk *dun, schraal bier.* Maer hadden sick met dunne k e u t oft knol moeten lijden. MARNIX, Byen-korf, 1645, bl. 2.

Keuwe. *Vat, ton, kuip.*

Vier k e u w e n Rijns wijns,
Twee k e u w e n Ypocras.
Belg. Mus. III, 380.

Keuwen. *Kauwen*, *knauwen.* KIL.

Kevel. Bijv.nw. *Tandeloos.*

Ende mijn here es k e v e l mede.
Rymb. vs. 1793.

Kevelbeckt. Hetzelfde.

En moet haer kromme neus en moet haer leep gezigt
Of k e v e l b e c k t e kin niet cieren met gewigt
Van paerlen.
STALPAERT VAN DER WIELEN, 't Cieraet, enz. 1622, bl. 80.

Keverbeck. *Iemand met een onderuitstekende kin.* KIL.

Keverbecken. *De kin, meer dan natuurlijk is, uitstrekken.* Ibid.

Kevesdom. *Hoererij*, zie **Keefdom.**

Kibbe. *Kevel, tandvleesch.*

Want schoon men vol gebit ontrent mijn k i b b e n siet,
Een deel van dat behulp en is mijn eygen niet.
CATS, door Dr. v. VL. II, 429, b.

Al sijn uw voeten traegh, uw kele sonder smaeck,
Uw beenen sonder mergh, uw tonge sonder spraeck,
Uw wangen sonder blos, uw k i b b e n sonder tanden, enz.
Ibid. I, 555, b.

Kibbelen. *Uitpluizen, onderzoeken.* Wdb. op BREDERO.

Kidel, kydel. *Linnen overkleed, kiel.*

Vrihede die was ghecleet
Met eenen k i d e l, die haer wel steet.
KAUSLER, Die Rose, vs. 1142.

Die witte k y d e l e tooghde wel,
Dat soe ne was sner no fel.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1157.

Kidsen. *Braken.* KIL. MEYER. PL.

Kidsinghe. *Braking.* KIL. PL.

Kieft. *Kievit.* Laet de k i e f t stippen, ick heb de Eyeren. R. VISSCHER, Sinnepoppen, 1678, bl. 119.

Kieckenhooft. *Leeghoofd, onverstandig mensch.* KIL.

Kieckhoest, kichhoest. *Kinkhoest.* Ibid.

Kiel. *Wig, keg.* Ibid.

Kiel. *Diepte, kil, kuil.*

Ende varen daer by ten helschen k i e l e.
Lev. van St. Am. I, vs. 983.

Bedi die viant volghet miere siele
Om mi te leedene ter helscher k i e l e.
Ibid. II, vs. 1206.

Kiel. Lat. »*palus*". *Poel*, *moeras*. KIL.

Kiele. *Galei*. Ibid.

Kiele. *Gordel* of *broek*, *waarmede de Romeinsche worstelaars hunne naaktheid bedekten*. Ibid.

Kielen. *Tol betalen.*, Ibid.

Kiem. *Kiesch*, *keurig op het eten*. Ibid.

Kiem. *Schimmel*. Ibid.

Kieme, kimme. *Rand van een vat*. Ibid.

Kiemen. *Beschimmelen*. Ibid.

Kiemich. *Schimmelig*, *beschimmeld*. Ibid. Wdb. op HOOFT.

Kienboom. *Pijnboom*. KIL.

Kienroock. *Zwartsel*. Ibid.

Kiepinge. *Gunstbetoon*. Om k i e p i n g e of vrienscepe wille. NIJH. Ged. IV, 40.

Kieremier. *Krultrek*, *slangtrek*, *kronkeling*.

Sleept en maeckt een k i e r e m i e r.

VANDE VENNES Belacch. Werelt, 1635, bl. 42.

Al de Solders en de Wanden,
Waren mit veul alderhanden
K i e r e m i e r e n fray deur-bout.

Ibid. bl. 115.

Kieremieren. *Dooreenkronkelen*.

An-schout dees' Marsepeyn vol poppe-goedt en bloemen,
Verguldt, g e k i e r e m i e r t.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 35.

Kieren. *Keeren*, *wenden*, *regelen*, *inrichten*.

Doen ginoghen haer sustre henen toe,
Ende viseerden in wat manieren ende hoe
Dat si haer leven mochten k i e r e n
Ende ordineren na geestelec manieren.

Leven van S^te^. Kerstinen, vs. 167.

Kieren. *Kiezen*. KIL. MEYER.

Kyeren, kyers. *Kinderen*. Amsterdamsche volksuitspraak. Wdb. op HOOFT en Wdb. op BREDERO.

Kiericheyt. *Gierigheid*.

Dat dede die Vrecke k i e r i c h e d e.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 103, vs. 2549.

Kyerman. *Kraamheer*. Wdb. op HOOFT.

Kiers. Hetzelfde als **Keurs.** KIL.

Kiersenaer. *Bontwerker*. Ibid.

Kierslieden. *Arbiters*, *scheidsrechters*, *middelaars*, voornamelijk in geval van manslag. MEYER.

Kies. 1) *Tand.*

Sijn' kiesen laet hy grimmigh blincken.
VONDEL, door V. L. III, 16, vs. 272.

2) *Kaak*, *kakebeen.*

Een tant te breken uyt een kies,
En gelt te geven voor 't verlies!
CATS, door Dr. V. VL. II, 544, a.

Kies. *Keus*, *keuze*, *begeerte*, *verlangen.*

Die gravinne die haren kies
Niet wel en hadde.
Limb. B. I, vs. 2192.

Minen scat willic onsluten
Gheven elken sinen kies.
Ferg. naar het HS. vs. 5071.

Ic hore wel aen uwe sprake
Dat hi was uwer herten kies.
Seghelijn van Jherusalem, fo. 14, d.

Zie nog VELTH. Sp. H. fo. 5 en fo. 210; Spieghel der Volc. f. 59, vo.

Kies. Bijv.nw. *Keurig*, *nauwziende.* KIL.

Kiesaetigh, **kiesetigh.** *Keurig op het eten.* Ibid.

Kiese. Hetzelfde als **Kebisse**, **kevisse**, dus *bijzit.* KIL. MEYER.

Kiesen. *Verkiezen.*

Maer thant meerde haer conroot
Van knechten, die oec waren bloot,
Ende liever wouden kiesen die doot,
Dan si weken voor enegen noot.
VAN HEELU, vs. 6189.

Kiesen. *Ondervinden*, *ondergaan*, *lijden.*

Ic wane nie man en coes
Soe grote scade alse mi.
Limb. B. VI, vs. 1944.

God, die dor ons staerf,
Ende om ons coret die bitter doet.
Walew. vs. 293.

Zie nog Belg. Mus. V, III.

Kiesman. *Arbiter*, *scheidsrechter.* KIL.

Kiet. *Kuit van visschen*, PL. MEYER.

Kiete. *Kuit van het been.* KIL.

Kietse. *Bikkel* of *koot* welke als dobbelsteenen gebruikt werd om het lot te bepalen. Ibid.

Kieve, kievel. *Kieuw der visschen.* Ibid.

Kievelen. *Kauwen*, *knauwen.* Ibid.

Kievie. *Bijzit.* Ibid.

Kyf, kijf. *Twist*, *geschil*, ook *strijd*, *gevecht.* Ende onlange daer nae begonste deze Florys eenen nyeuwen kyf ende onleede. Clerk u. l. L. bl. 61. Nae dat dit geslecht was, is een groot Kyf geresen tusschen Grave Florens ende den voirsz Biscop van Utrecht. Ibid. bl. 72.

Zie nog Stemmen, bl. 99; Rein. door WILLEMS, vs. 4996; Mloep, B. IV, vs. 1664.

Kyf (In de) stellen. *In twijfel stellen.* Wdb. op HOOFT.

Kyf (In de) houden. *Voor onbeslist houden.* Ibid.

Kich. *Aamborstigheid*, *moeilijke ademhaling.* KIL.

Kichen. *Moeilijk adem halen*, *aamborstig zijn*, *hoesten*, *kuchen*, *snikken.* Ibid.

Kicher. *Iemand die aamborstig is*, *moeilijk adem haalt*, *kucht*, *hoest.* Ibid.

Kicher. *Soort van erwt*, *cisser.* Ibid.

Kichhoest, kickhoest. *Kinkhoest.* Ibid.

Kichling. *Spottende lach*, *grijnzende lach.* Dit woord is eene verharding van »*giggeling.*"

De faam, indienme mag gelooven 't geenze zeyt,
Getuygt, dat, toen Serveet ter slachtbank wierd geleyd,
Kalvijn de mantelslip om 't aanzicht hâd geslagen,
Op dat geen oogen op zijn lach en kichling zagen.
OUDAAN, Toneelpoëzy, bl. 263.

Kijffdeil. *Onzeker*, *twijfelachtig.*

— — — doch het blijft kijffdeil
Voor u, oft inder daad, u schaden zal of baten.
SPIEGHEL, Hartsp. 1614, bl. 103.

In de uitgaven van 1723 en van 1730 staat *blijkt kijfdeil.*

Kijmich. *Met schimmel of kaam bezet.* Schimmel brood en kijmich drincken. G. VAN SANTEN, Epigrammata, N°. 32.

Kijnboom. *Pijnboom.* KIL.

Kijnsch. *Kinderachtig.*

Kijnsch sijn si ende ongheleert.
Jans Teesteye, vs. 2654.

Kijte. *Kuit van visschen.* Ibid.

Kijte. *Kiekendief*, *roofvogel.* Ibid.

Kijvekater. *Twistig mensch.* Wdb. op BREDERO.

Kijven. In goeden zin, zoo als ons *disputeeren* en dus *beraadslagen*. Ende als si langhe tijt g e k e v e n hadden, enz. Pass. Somer St. 1489, f°. lvlij, d.

Kikhalzen. Volgens WEILAND beteekent dit werkwoord: in spijs of drank bijna stikken, zoo ook volgens zijn naschrijver VAN MOOCK, doch in de onderstaande regels is er van eten noch drinken sprake.

— — — wie zoud daerom de boeyen
Niet lijden aen zijn been, en slooven dat hij k i k h a l z'.
HOOFT's Ged. door LEENDERTZ, I, 323.

BILDERDIJK daarentegen verklaart *kikhalzen* (Gesll. op Kuch) door *van verlangen naar iets hijgen*, hetzelfde als *verlangend naar iets uitzien, den hals zoo lang rekken dat men van vermoeidheid kucht.*

Kioken. *Een brommend, morrend* of *kwakend geluid maken.* PL.

Kil. *Koelte, koelheid, onverschilligheid.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

Kilde. *Snerpende koude.* Wdb. op BREDERO en KIL.

Kilden. *Zeer koud zijn.* KIL.

Kildende. *Kouwelijk, van koude grillende.* Ibid.

Kildinghe. *Groote, vinnige, scherpe koude, vorst.* Ibid.

Kildt broods. *Stuk brood.* KIL.

Kilct. *Kelk.* Hem lien voren stellende schalen ende k i l c t e n vul wijnts, vermanende dat sy wijn drincken zouden. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 21, c.

Killen. *Huiveren, trillen.*

Naer storm daer ons het hert van k i l t
Komt weder kalmt' en groote stilt.
J. DE BRUNE, Spreeckw. 1626, bl. 364.

Killen, *Dooden.* Eng. »*to kill*". Wdb. op HOOFT.

Killing. *Verkoeling in de ingewanden door het eten van vruchten.* Wdb. op HOOFT.

Killing. *Koude rilling.*

— — ik kreeg zulk — — een k i l l i n g,
Als of my 't bloed verstyfde.
A. FRESE, De Inenting, bl. 35.

Kiltig. *Kil, koud.*

Dit Boeck sal wijsen durven,
Wat Hollant vol-op geeft voor nut en lieve Turven,
Daer van een ouden Grijs, en over-jaerde Vrouw,
En k i l t i g jonge Sloor geeft vreugt in strenge kouw.
VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 246.

Kime, kimme. *Bovenrand van een glas, vat,* enz. KIL.

Kimmen. *Kammen.*

Een jonc gheselle met hogher tale
Saghic bi haer sitten daer,
Ende g h e k i m t was sijn haer,
Dat hem stont op thovet wide.

Belg. Mus. VIII, 96, vs. 20.

Ende enen cam hadsi oec daer,
Daer si met hare scone haer
K i m d e ende leide behagelike.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 548.

Zie nog ibid. vs. 2117.

Kimp. *Wit brood.* KIL.

Kimp. 1) *Kamper, kampvechter, kampioen, strijder, worstelaar.*

Perchevale seide: »Nu ben ic das
Vroet, dat dit die k i m p e was
Daer ic jegen moeste vechten.

Lanc. III, vs. 4570.

Dat was die stake die opwert stoet
Vanden cruce des k i m p e n goet.

Dboec vanden Houte, vs. 740.

2) *Kamp, strijdperk.* KIL. MEYER.

Kimpen. *Kampen, strijden, worstelen.* Ibid.

Kimpioen. *Kampvechter, kampioen.*

Gi sult vinden gnoech k i m p i o n e
Die dit selen dor u ane gaen.

Lanc. III, vs. 18354.

Kind. Zie **kint.** 1) *Het jong van een dier.* Bijb. van 1477.

2) *Minderjarige vorsten* werden in vroegere eeuwen met den naam van K i n d bestempeld. Zie **Kint.**

Kinde (Van). *Van kindsbeen af, van de eerste jeugd af.*

— — — — — — mijn
Maeghdomlec lichame — — —
Daer ic noit met sunde en dede,
Maer hebben gehouden v a n k i n d e alneen
Onosel van wiven ende suver ende reen.

BORMANS, Ste Lutgardis, B. II, vs. 436.

Kindelbedde. *Kraambed.* Wee dan den wiven die in k i n d e l b e d d e n selen ligghen. Lev. van Jezus, bl. 189.

Kinddraght. *Ongeboren vrucht.* KIL.

Kinddraghtigh. *Vruchtbaar.* Ibid.

Kindeken, kinneken. *Een achtste deel van een vat, kinnetje.* Ibid.

Kinderbeddesche. *Kraamvrouw.* Bijb. bij W. GAILLIAERD, 1568, Jerem. XXXI, vs. 8.

Kinderbier. *Doopfeest.* PL.

Kinderspeldinghen. *Kinderspeelgoed.* KIL.

Kindhoest. *Kinkhoest.* Ibid.

Kingh. *Kink, draai in een touw.* Wat k i n g h comt hier nu in de kabel? DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 464.

Kinijser. *Muilprang om de paarden te beteugelen.* KIL.

Kinck. *Het geluid eens hoorns.* Want als sy oock door eenen k i n c k vermaent worden, so nemen sy die tenten op, ende bereyden alle dinghen totter reyse. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 100, c.

Kincken, kinken. *Buigen, krombuigen.* Wdb. op HOOFT.

Kincken, kinken. *Kuchen, hoesten, hijgen, moeilijk adem halen, aamborstig zijn.* KIL.

Kincken. *Warren, kronkelen.*

De vrijster maeckt een vasten draet,
Soo langh als sy te rugge gaet;
Maer geeftse toe, oock maar één tret,
Daer staetse dan terstont verset;
Want met sy laet haer eersten loop,
Soo k i n c k t haer garen overhoop.

CATS, door Dr. V. VL. I. 366, b.

Kinkenove. *Zeker kaart- of dobbelspel.*

Hebt gy — — met een passedies, by 't ramm'len van den horen
Of k i n k e n o v e t j e uw pekunejam verlooren?

F. RYK, De Juffer Kapitein, bl. 14.

Nou weet ik andren braaf te knellen
Met het Baarlannen en Menellen,
Met k i n k e n o v e, passedie.

P. DE LA CROIX, De Gewaande Advocaat, bl. 18.

Kinlec. *Blijkbaar.*

— — — dat men mocht sien
K i n l e c over hen wrake ghescien.

BORMANS, Het Lev. van Ste. Lutgardis, B. II, vs. 791.

Kinlec scinen. *Duidelijk blijken.*

Dat was een wonderleke mere,
Daer si ginc, datd k i n l e c daer s c e e n,
Dat si coyme die erde gereen.

BORMANS, Lev. van Ste. Christina, vs. 1525.

Kinlecheit. *Bekendheid, openbaarheid.*

Wat onder den snee werdt geleit,
Moet al comen ter kinlecheit.
Doctrinale, bl. 110, vs. 1436.

Kynmersen. Quid? Voort seggen wy van den weveren ende van den volderen, ende van verweren, ende van noppersen, ende van sciodersen, ende van den kynmersen. Brab. Yeesten. D. I, 725.

De uitgever dezer Yeesten, de Heer WILLEMS, wist van dit woord ook geene verklaring te geven.

Kinmiere. *Helmkam*, *cimier*.

Oec geraecti Demophon weder
In die kinmiere, dat hi ter neder
Viel achter siins paerts stert.
Limb. B. VIII, vs. 1504.

Kinne. *Jonge dochter*, volgens HUYDECOPER, zie MELIS STOKE, I, 243.

Doe dede die coninc overal ghebieden
Van sinen lande alle den lieden,
Kint ende kinne, man ende wijff.
Flor. ende Bl. vs. 1042.

Kinne. *Kennis*, *bewustzijn*.

Daer ic lach te Veltheem binnen,
Altemale buten minen kinnen.
VELTH. Sp. H. f°. 479.

Kinnebeven. *Beven*, *sidderen* en daardoor *klappertanden*.

Aldus heeft hy ghesproken, sy kinnebeefde als riet.
COORNHEERT, Odyss. 1605, II, 142.

Kinnen. Znw. *Kennis*, *verstand*.

— — — alden art van minnen,
Dien ic u hier sal na mijn kinnen
Ontbinden al in dietsche worden.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2010.

Kinnen, **kynnen.** 1) *Begrip hebben.*

Die derde maniere van desen
Dat sijn zielen die groeyende wesen,
Die en ghevoelen noch en kinnen.
Lsp. B. I, C. 18, vs. 49.

2) *Inzien*, *erkennen*, *bekennen*.

Want si kinnen sijn vonnesse goet.
Ibid. vs. 96.

Doch kint hi dathi heeft mesdaen.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1955.

Zie nog SPIEGHEL. Hertsp. VI, vs. 362; Horae Belg. VI, 134. Ibid. IX, 78, vs. 543 en bl. 91, vs. 884.

3) *Achten, schatten.*

Die ander maniere van deser minnen,
En salmen oick voer gheen liefte kinnen,
Want het is een beestelic leven.

Mloep, B. III, vs. 152.

4) *Bemerken, zien.*

Smorgens als si den dach kinnen
Horden si messe metter vart.

Lanc. II, vs. 9954.

5) *Onderkennen.*

Versament waren si soe wel,
Datmen niet en conde ghesien,
Welc deen was van drien;
Maer boven ten hoechsten ende
Bleven si dat men se kinde.

Dboec vanden Houte, vs. 494.

6) *Weten.* NIJHOFF, Ged. D. II, 42.

7) *Telen*, volgens WEILAND's Groot Tk. Wdb. op **Kind.**

8) *Kennen.* Passim.

Kinnen (Iets) aen enen. *Iemand iets toekennen* of *toewijzen.*

Die heileghe kerke sal hi minnen
Ende hoer recht hare altoes kinnen
Ende hoer onrecht wederstaen.

Lsp. B. III, C. 12, vs. 14.

Ende kinden hem algader sijn lant.

Lanc. II, vs. 47165.

Kinnesse. 1) *Kenteeken, herkenningsteeken.*

Lanceloet hevet in die zale mettien
Dier neuwer ridders scilde gesien,
Ende sach dat si waren roet bede,
Ende sonder enegher kinnesse mede.

Lanc. IV, vs. 556.

2) *Blijk.*

Hier af machmen hebben kinnessen
Bi vele ouder gescinessen
Van Joeden ende van Serrasinen.

Ibid. vs. 3019.

3) *Erkenning, verklaring.*

Maer hi arbeitte lude ende stille,
Taier kinder behoef, tot sinen wille
Die kinnesse te hebben, hoerdic lien,
Van der rechter oirrien;
Ende hadde hem dlant, des seker sijt,
Die kinnesse ghegeven tier tijt,
Soe boet hi hen, al sonder sneven,
Antwerpen ende Mechelen te gheven.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 11407 en 11410.

Maer, wat hertoge Philips boot,
Het en gheschiede clein noch groot:
Die kinnesse en mocht hem werden niet.
Ibid. vs. 11429.

Kinnevaer. Scheldwoord. Waarschijnlijk iemand die met de handen onder de kin en leunende alles zit af te gluren.

Fy! potlijs, keukenvooght, moeswrijver, kinnevaer.
CATS, door Dr. v. VL. I, 430, a.

Kinscheyt, kintscheit. *Kinderachtigheid, kinderachtig gedrag of handelwijze.*

Scuwet der werelt kinscheyt
Ende merct haer valscheyt.
Die X Plaghen, vs. 2445.

Wye mit kynder levens pliet
Kintscheit brinct hem int verdriet.
Mloep. B. I, vs. 798.

Kinster. *Lijm, vogellijm.* KIL.

Kint. 1) *Erfgenaam van Vorsten en Ridderen.* Zoo wordt, zegt Profr. MEIJER, in het Lev. van Jezus, bl. 311, de Hollandsche Graaf Jan I, eenige zoon van Floris V, het kind JAN genoemd. Verder leest men daar uit het Privil. van Dordrecht: »die Heere van Streene ende dat Kynt van Putte," voor den *erfgenaam* van Putten.

2) *De jongste zoon van Vorsten en Ridderen.* Ibid.

3) *Knecht en slaaf.* Ibid. bl. 312.

Ende davids kinderen quamen in carmelo tot abygayl. Bijb. van 1477, I Sam. XXV, vs. 40. In den St.-Bijb. staat »*knechten.*"

4) *Genoot, makker* even als het Eng. »*kin*", dat ook bloedverwant beteekent. Ibid.

5) *Zoon*, volgens HUYDECOPER op STOKE, I, 243.

Doe dede die coninc overal ghebieden
Van sinen lande alle den lieden,

Kint en kinne, man ende wijf.
Fl. ende Bl. vs. 1042.

6) *Het jong van eenig dier.* PL. Volgens WEILAND komt het in die beteekenis ook voor in den Bijb. van 1477.

7) *Knaap, jongeling.* Want du biste een kint. Bijb. van 1477, I Sam. XVII, vs. 33. Dat kind was David, die tegen den Reus zou kampen. In den St.-Bijb. staat daarvoor »*jongeling.*"

8) *Jonge dochter, jong meisje.*

Daphnis sagh de doffe maen
Treurigh aen den hemel staen;
Of om dat' et soo geleeck,
Mits sy in het duyster weeck;
Of om dat het harders kint
Niet ten besten was gesint.
CATS, door Dr. v. VL. I, 579, c.

Goeden dagh, schoon harders kint,
't Schoonste dat men immer vint, enz.
Ibid. I, 582, a.

Kint. Bijv.nw. *Onnoozel, dom.*

Dattie minne hetet blint,
Doet dat menich es so kint,
Dat hi hem laet verspanen.
Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, bl. 21.

Die joncfrou, die nie was kint,
Troeste elkeu even wael.
Dezelfde, Van Vrouwen en van Minne, bl. 47, vs. 178.

Kinterne. *Citer.* KIL.

Kip. *Knip, vogelknip, val, strik.* KIL.

Nu die quade keyser Phillip
Moeste vallen in enen kip.
Omme sine ongelovechede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VIII B, LVI, vs. 40.

Kip. *Slag, stoot.* KIL.

Kip. *Het eierleggen en het uitbroeien.* Ibid.

Kipen (Kapen en). *Rondkijken, rondgluren, op de loer liggen.*

Die altoos kapen ende kipen.
Lsp. Prolghe, vs. 83.

Kippen (Het). 1) *Het doorbreken van den dag.* Wdb. op BREDERO.
2) *Het doen doorbreken van den dag.* Ibid.
3) *Uitspruiten, uitloopen, lot schieten.* KIL.

4) *Doen uitkomen*, volgens VAN LENNEP.

De Schoonheyd leght: Lust broeyt: d'Hertstochten door 't veel tergen
Des brands, 't gebroedsel k i p t van dees Pygmeesche dwergen.
VONDEL, door V. L. I, 366, vs. 646.

Kippen. *Uitbroeien.* Wdb. op HOOFT.

De voghels in een kevie g h e k i p t en opghevoet.
JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 204.

Kippen. *Kloppen, slaan, stooten, in stukken slaan.* KIL. Eng. »*to chip*."

Kippen. *Vatten, grijpen, vangen, wegnemen.* Ibid.

Die vink is vlugtig, o die haes is hem ontalipt,
So hy geen schiltwacht houd en onder weeg haer k i p t.
NOZEMAN, Lichte Klaertje, 1681, bl. 13.

Des Huisheers Bestevaêr begroef het eerst hier,
In den haert by 't vier, op dat het niemant zou k i p p e n.
HOOFTS Warenar, Voor-reden, vs. 17.

Kippen. *De honigraten uit de korven halen.* KIL.

Kippen. *Treffen, raken.* Anderen g e k i p t van den koeghel, deed, in 't waater, het vuur de doodt. HOOFT, Ned. Hist. f°. 132, 34.

Kippen. *Onderscheppen, met list achterhalen* of *betrappen, heimelijk wegnemen.* KIL.

Kips. *Keurig op het eten.* Ibid.

Kipsel. *Broeisel, het door broeiing voortgebrachte.* De disorder, een voghel van duyvels k i p s e l, wert meest gheviert en ghewyeroockt. DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 444.

Kiren, kyeren. 1) *Uitkeeren, betalen.* Dat sij dese voerscreven renthen aen nyemant en k i r e n dan aen heren Steven ende sinen erfnamen. NIJH. Ged. II, 77.

2) *Aanwenden, besteden, gebruiken.* Scattinge, die vervallen syn oft noch vervallen sullen, die salmen k y e r e n in onser heeren scout. Ibid. II, 106.

Kiren (Henen). *Sterven.* Here mine dochter legt nu opt h e n e n k i r e n. Lev. van Jezus, bl. 64.

Kiriellen. *Gebeden ter eere van God, van de heiligen, enz. in de Roomsche kerk.* Met aenroepinge der Santen en santinnen, ende met Letanien ende k y r i e l l e n te singhen. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 172, r°.

Kirimirien. *Dwaze bijzaken, belachelijke en overtollige handelingen, grillen.* Daerenboven sult ghy voorts wonder hooren van alle andere heylige ceremonien der Kercken, diemen ter tijt der mettenen, noenen, vesperen, completen ende op andere ghetijden met grooter devocie pleget, samen met alle de grillen ende k i r i m i r i e n dieder op loopen. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 235, r°.

Kirmyssen. Volgens NIJHOFFS gissing zou dit woord de beteekenis hebben van *rommelzoo, rommelarij*. Zie zijne Gedenkw. uit de geschiedenis van Gelderl. D. V, bl. 79.

Kirne. *Bekeeren.* Ende hi sal gaen vor hem in den gheeste ende in der cracht Helie, te kirne de herten van den vadren ane de kinder. Leven van Jezus, bl. 4.

Kirren. *Snorren.*

> Want als hy maer en hoort het kirren van het wiel,
> Hy stoot 'et over hoop of goyt'et in de griel.
> CATS, door Dr. v. VL. I, 505, b.

Kirspel. *Kerspel.* Belg. Mus. V, 431, 433, enz.

Kyrstinen. *Christenen.* NIJH. Ged. II, 110.

Kyselic. *Keurig, lekker.*

> Ic wil de taffel gaen decken nae den aert,
> Van spysen, van drancke, kyselic in fyne
> En halen ons vanden besten wyne.
> Playerwater, vs. 239.

Kisen. Deze spelling voor **Kiesen**: *Ondergaan, lijden*, vindt men in Lanc. III, vs. 19041, vs. 19180 en vs. 21107.

Kiskassen. 1) *Eten, smullen.*

> B. We zellen gasten en brassen.
> T. Treflyk gesprooken! Sellement hoe wil ik kiskassen.
> De Gelyke Twélingen, bl. 109.

> Dat je — — erbarmnis met myn maag
> Had, en my zo wat kiskassen
> Liet.
> RUSTING, I, 184, aangehaald in Dr. DE JAGERS Verscheidenheden, bl. 148.

2) *Zich, tot ieders verveling, met beuzelingen ophouden.* Wat drommel legje hier te kiskassen? Brui je moêr, en pak je biezen. A. ALEWIJN, Philippijn, Mr. Koppelaer, bl. 12.

In de gewone volkstaal hoort men somtijds van kissebissen, dat noch in WEILAND noch in VAN MOOCK voorkomt, en in gezegde beteekenis gebruikt wordt.

Kistient. Verharde uitspraak van *gesteente.* Wdb. op BREDERO.

Kit. *Huis, kot, verblijf.*

> Schaffje de kit uyt of ik fliemje de bobbel op.
> Kluchtige vryagie van Jan de Plug, bl. 13.

Kit. *Groote beker.*

> Van den besten (nam. wijn), met vollen kitten.
> Marieken van Nymegen, bl. 20.

Kit. *Kond, bekend.* KIL. MEYER.

Kite. Hetzelfde als **Kiet.** *Vischkuit.* KIL.

Kitse. *Loopster.* HOEUFT. Bredaasch Taaleigen, bl. 295.

Kitsen. *Loopen, hard of driftig loopen.* Zie **Ketsen.**

Kitsen. *Uitbraken.* Wdb. op HOOFT.

Kitsen. *Smijten, werpen, kaatsen.* Ibid.

Kitsig. *Prikkelend, kittelend.*

Kitsigh netel-saet geroerd in spaensche pap.
CATS, 1828, I, 359, a.

Kitte. *Kuip, vat.* KIL.

Kittebreur. *Kroeglooper, drinker, zuiplap.*

Sergjant Majeur van timmerluy, van metzelaars, van smits en aare Kittebreurs.
Kl. van Oene, ed. 1662, bl. 10.

Kittel. *Kiel, linnen overkleed.* KIL.

Kittelen. *Streelen, vleien, graag maken.* Wdb. op HOOFT.

Kittelen (Zich). *Zich verkneuteren, zich innig verheugen of vermaken.* Ibid.

Kitteljacht. *Jacht op onkuische vermaken.* Wdb. op BREDERO.

Kitten. *Drinken in kroegen en herbergen*, van kit, d. i. *kroeg, drinkhuis.* Ibid.

Sou Wolkert yvers sitten
Gelijck je seyde, daer sy de vrije smeering kitten?
J. NOOSEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 2.

Kitten. *Betrappen, of met een schot treffen.*

Of, lieve Broeder, soo 't u lust,
En schept u welbehagen,
Te sitten op den dijck gerust,
Om eenich wilt te jagen;
Wy hebben anders niet te doen,
Dan stil te blijven sitten;
De hase sal haer selfs op doen,
Om haer te laeten kitten.
HONDIUS, Monfe-schans, bl. 491.

Kittigh maken. *Bekend of kundig maken.* KIL. MEYER.

Kivaets. *Twist, kijvage.* Altoes soeckt die bose kivaets. Twijspraeck der Creaturen, Dyal. 5.

Kivaetsch. *Twist- of kijfachtig, twistzuchtig, bits.* Die sinen heer wederstont mit kivaetschen woorde. Ibid. Dyal. 12.

Kyve. *Gevecht, strijd.* KIL. De zekerheide, die ik hem gedaen hebbe, ende dede, in den kyve voer Tyele. NIJH. Ged. II, 197.

Kiven. *Twisten, strijden, zich verzetten.*

Hine dorste daer niet langher bliven,
Ende hine woude niet meer k i v e n,
Noch delen de porte van Dordrecht.

MELIS STOKE, B. VIII, vs. 1244.

Die ander in ellenden bleeff,
Om dat sy mit onwaerde k e e f f
Ende horen heer wort verbolghen,
Dien sy schuldich was te volghen.

Mloep. B. IV, vs. 854.

Zie nog Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 92, vs. 15; HILDEG. Glossarium.

Kivitein, elders **civitein** en **chieftein.** *Hoofd, bevelhebber, aanvoerder.* Eng. »*chieftain*".

Die k i v i t e i n van der stad,
Die verhoert hevet dat,
Seide, enz.

Limb. B. III, vs. 299.

Die k i v i t e i n e dede met vlite
Die liede al wtwert staen.

Ibid. vs. 304.

Claech. *Klacht* in den zin van *lijden, ellende.*

Dat is der kerken grote c l a e c h,
Dat die heerders dus verdolen,
Die die scapen sijn bevolen
Om wel te bewaren tallen stonden.

HILDEG. Ged. bl. 113, vs. 184.

Klaeghlijck, klaeghelijk, klaghelijck. 1) *Jammerend.* Al de harders — — — roepen k l a e g h l i j c k de Goden aen. VONDEL, door v. L. V, 290, reg. 15 v. o.

2) *Jammerlijk.* Wdb. op HOOFT.

3) *Klagende.*

Hoe langhe zullen noch syn k l a g h e l ij c k e lippen
Beweghen Bergh en Dal, de rotsen en de klippen?

VONDEL, door v. L. I, 57, vs. 267.

Klaecken. *Klokken* gelijk de hennen die kuikens hebben. Van eene hen, welker kuikens in gevaar zijn van door roofvogels weggenomen te worden, zegt VONDEL:

Zy vlieght rondsom de kouw, zy k l a e c k t en slaet gheluyt,
Zoo langh tot haer ontjaeght is den ghewenschten buyt.

Ed. v. L. I, 527.

Claen. *Klauwen.*

Doe sachhi neven hem int gras
Den bere dien dors ontsach;
Doe haesti hem wat hi mach,
Ende ghegreep scilt ende spere,
Entie bere settem ter were
Ende ghinc hem metten c l a e n toe.
Limb. B. II, vs. 219.

Klaer van d' eye. *Het wit van het ei.* KIL.

Claer, klaer. Bijv.nw. 1) *Ledig, ijdel.* KIL. MEYER.

2) *Gaaf, vrij van rotting* of *bederf.*

Als men den lachame van den grave
Ontdecte, ende dede ave
Dat linlaken, daer hi in lach —
Dat was nochtan die vijftichste dach,
Dat hi hadde gheleghen daer —
Si vonden scone ende c l a e r,
Ombesmet ende onverkeert.
KAUSLER, Reimchr. vs. 4091.

3) *Blank.*

Die oghen so scone, die hunt so c l a e r.
Fl. ende Bl. vs. 708.

Ende ic was soe scone ende soe c l a e r,
Dat elken minsce over waer,
Wonder hebben mochte van dien,
Die minen lichame mochte sien.
Lanc. III, vs. 4329.

Zie ook ibid. vs. 4412.

4) *Schitterend, blinkend, glansrijk.*

Lucifer, die voorbaerste,
Die de scoonste was ende die c l a e r s t e,
So dathi dander alle versmaedde.
Lsp. B. I, C. 4, vs. 22.

— — haer hare, dat tien tiden
Soe scone was, ende soe c l a e r,
Datmen die goutdrade ende dat haer
Met pinen mochte onderkinnen.
Lanc. III, vs. 8825.

Zie nog Lsp. B. I, C. 5, vs. 61.

5) *Zuiver, rein, onbesmet,* zoowel in eene natuurlijke als figuurlijke beteekenis.

Ende men vant dat lijnwaet alsoe c l a e r
Ende versch, daer hi in was ghewonden,
Datter gheene smette an was vonden.

KAUSLER, Reimchr. vs. 4101.

Eist dat ghi c l a e r te biechten gaet.

Lev. van St. Fr. vs. 4641.

Op dat wi int ghelove sijn c l a e r.

Lsp. B. I, C. 39, vs. 182.

6) *Onschuldig.*

Wie enen anderen wil berespen dez,
Des hi self niet c l a e r en es,
Dat en es nummermeer wijs man.

Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 40, Coupl. 7, vs 2.

Doch d'opper Heeren Heer, die alles openbaer is,
Sal toonen dat mijn kint van dees beschulding c l a e r is.

J. STARTER, Timbre de Cardone, 1618, bl. 47.

7) *Duidelijk, verstaanbaar.*

Want een sin, die is zwaer,
Die maken exemple c l a e r.

Lsp. B. III, C. 15, vs. 196.

8) *Net, zindelijk.* Wdb. op HOOFT.

9) *Helder, licht, lichtgevend, helderschijnend.*

Dese engel hadde .ij. vlogele, dats waer,
Diet daer maecten soe c l a e r
Dat ict niet conste geseggen wale.

Der Ystorien Bloeme, vs. 2522.

Siet, uyt het duyster selfs treckt hy een helder licht,
Soo dat de swarte nacht wort k l a e r in ons gesicht.

CATS, door Dr. V. VL., II, 855, a.

10) *Helder, klaar, glansrijk, schoon, krachtig, vol vuur,*

In spraken washi stille ende mate.
In doghen van sconen gelate,
Ende daertoe utermaten c l a e r,
So datmen wanen mochte vorwaer,
Offer iet godleecs in ghelach.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VI B. XVII, vs. 41.

Claer, klaer. Bijw. 1) *Geheel, ten volle.*

Als hi Fransoise dede belof,
Genas hine c l a e r daer of.

Lev. van St. Fr. vs. 9940.

2) *Zeker*, *ongetwijfeld*, *klaarblijkelijk*.

Dus vielen die drie clerke aldaer
Mit des ridders zone al claer.
Lsp. B. III, C 26, vs. 206.

Ende tfolc sal al claer
Vallen an tghelove ende an die wet.
Ibid. B. IV, C. 2, vs. 64.

3) *Helder*, *glansrijk*.

Die mane scinet ander heiden
Also claer alse die dach.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1103.

4) *Helder*, *zuiver*, van stem of zang gesproken.

Die ingle lieten haer singhen staen,
Die te voren senghen clare.
Walew. vs. 913.

5) *Blijkbaar*, *stellig* volgens SNELLAERT.

Hulpe nam ick by mi waer
Aen Gode, een licht der werelt claer,
Die reyne es alles wandels vry.
Dit sijn noch die .X. Ghebode, vs. 94.

Klaar (In 't) brengen. *Aan den dag brengen*, *openbaar maken*. Wdb. op BREDERO.

Claer (In 't) komen. *Aan den dag komen*, *openbaar worden*.

Zijn hert by-nae beswijckt, en hy en weet hoe maecken,
Van vreese, dat in 't claer ghekommen sijn zijn saecken.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 27.

Claeret, klaeret. Zie **Clareit.**

Claerheit, klaerheit. 1) *Helderheid*. Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Dijn ghelact in claerheit
Boven des waters macht gheit.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 64, vs. 117.

Zie nog Floris ende Bl. vs. 3275.

2) *Glans*, *luister*, *licht*, *schijnsel*.

Daer quam grote claerheit op hen allen.
Lanc. III, vs. 9147.

Want die dach en is anders twint,
Dan claerheit, die de zonne uut sint.
Lsp. B. I, C. 11, vs. 70.

Zie nog Lanc. II, vs. 29295; Br. Gheraert, Nat. vs. 1449 en 1492.

Klaerheit maken. *Eene zaak in het reine*, *in het goede*, *ten einde brengen*. Wdb. op HOOFT.

Claerlijc, claerlike. 1) *Zeker, klaarblijkelijk.*

Ende hem zoude dincken claerlike
Dat hi ware in hemelrike.
Lsp. B. I, C. 5, vs. 55.

Nochtan dathi letren zende,
Daersi claerlijc mede kende
Dat sijn lijf ende sijn vel
Ghenesen ware int doopsel.
Ibid. B. II, C. 46, vs. 6.

2) *Openhartig, zonder achterhoudendheid.*

Grimbert sprac: »Oft ghi wilt gaen
Claerlike te biechte tote mi,
Ende sijn van uwen sonde vri,
So suldi spreken ombedect.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1661.

Klaerluidende. *Helder klinkende.* KIL.

Claernisse. *Vonnis.* Tgene dat bij allen den voirscr. personen mitten ridderscap ende guede steden ghemeynlick off den meesten deel van hem in den voirscr. groten saken gesloten sal werden in der manieren voirscr. dat sal mijn voirscr. here van Ghelre binnen acht weken nae die claernisse wtspreken off ordinancie doen volschien. NIJH. Ged. IV, 233.

Klaerschijnend. *Voortreffelijk, doorluchtig.* KIL.

Klaersichtigh. *Helderziend, scherpzichtig.* Ibid.

Klaerooghe. *Zeker kruid, oogentroost* geheten. Ibid.

Klabbaerd. *Ratel.* Ibid.

Klabbaerden. *Ratelen.* Ibid.

Klabbeeck, kladbeek. De oorspronk en ware beteekenis van dit woord wordt gevonden in GUIC. als mede in het U. W. Het beteekent bij onderscheidene schrijvers een valsche diamant. Zie het U. W.

Klabbot. *Zekere visch.* KIL.

Klabbot. *Wurm, kalander.* Ibid.

Klabbotse. *Proppenschieter, gemaakt van een vlierhouten buis*, waarmede de kinderen spelen. Ibid.

Klabbotsen, klabotsen. *Met groot geraas of geruisch slaan, kloppen, stooten, of smijten.* Ibid.

Slaen ick twee keyen tegen een,
't Vier vlieght 'er met een spronck uyt:
Klaes is Key, Jan is Key: hoort naer den slagh van re'en
Daer met sy liggen en klabotsen met haer tween;
Daer komt niet een' goe' vonck uyt.
HUYG. Korenbl. II, 58.

Klabots. *Buil, door stooten of slaan veroorzaakt.*

> Nu sijn hoofd voll k l a b o t s, en sijn huys voll gekijf is.
>
> Ibid. II, 259.

Claddaert. *Smeerlap, fielt.*

> Sondich Becoren, stunckende c l a d d a e r t,
> Tes u scult.
>
> SMEKEN, Tspel van den H. Sacr. vs. 1302.

Cladde. Schimpnaam, even als **Kladdeunie.** Toen Ulysses, als onbekende, in zijn eigen huis was teruggekomen, werd hij door zekere Melantho telkens als een schooier of landlooper behandeld en toegesproken, bijv. als volgt:

> Doet wel en packt u wech, gaet elders wildy mallen,
> En neemt wat etens mé, of voet salmen u maken.

Waarop Ulysses antwoordt:

> Wat mach dees c l a d d e letten, wat hebt ghy my te laecken?
> Doen dat mijn cleeren quaet, die u quae oogen raken?
>
> COORNHERT, Odyss. 1606, II, 98.

Kladde. *Vlek, smet, slijkspat.* KIL.

Kladde. *Kladboek.* Ibid.

Kladde. *Rochel, fluim.*

> P. Sy zullen misprijsen haer groote ontrouwen
> V. En met k l a d d e n na hun beyden spouwen.
>
> J. B. HOUWAERT, Handel der Am. bl. 327.

Zie HOEUFFT, Proeve van Bredaasch Taal-eigen, in voce.

Kladde. *Klis, klisplant.* KIL.

Kladde (Op de) drinken. *Op schade of voordeel drinken.* PL.

Kladde (Yemanden een) nawerpen. *Iemand een schimpwoord toevoegen*, of *een steek onder water geven.* Ibid.

Kladdegat? K l a d d e g a t! weet ik zelf nou niet meer wat my te doen staet of te laaten. Y. VINCENT, Loon naar Werk, bl. 14.

De beteekenis van dit woord, gebezigd door Schrijvers der 17de eeuw, zou al spoedig, volgens deze aanhaling, voor een scheldwoord worden aangezien, maar in de Doorluchtige Dienstboden van JOHAN VAN MEEKEREN, wordt het gebezigd van eene zeer eerbare, deugdzame dienstbode, van eene edele inborst, die ook *nufje* genoemd en daarmede gelijk gesteld wordt:

> Alles dat ik van dat nufje of k l a d d e g a t kan zeggen, bl. 14.

Volgens WEILAND en VAN MOOCK, beteekent *nufje*, een *neuswijs, trotsch meisje*, doch ik twijfel zeer of ons woord daarop van toepassing is. Het woord *gat* is van geene bepaalde beteekenis, evenmin als *brok* in *galgebrok, puntje* in *pronkepuntje, bel* in *morsebel, pot* in *morspot*, enz.

Kladden. *Afvegen, afborstelen, schoonmaken, poetsen.* KIL. Kladt uwen tabbaert. PL.

Kladder. *Borstel, veger, veegdoek.* Wdb. op BREDERO. KIL. PL.

Kladderen. *Afborstelen, schoonmaken.* KIL.

Kladderen. *Slecht schilderen, kladschilderen.* Ibid.

Kladdeunie. *Morsebel.* Jy kap zetten! Kladdeuni! Zoumen niet meenen dat jy de zindelykste Meid waard van de heele stad? BERNAGIE, Studente Leven, 1684, bl. 6.

Kladdig. *Smerig, kledderig.* Och luste het u slechts met my, op het kladdige lant, in een boere stulp te woonen. VONDEL, door V. L. V, 42.

Kladsalver. *Kwakzalver.* KIL.

Klaferen. *Klauteren.* KIL. PL. Zie **Klaveren.**

Claffen. *Snappers, klappers.*

Niders, roemers ende claffen
Dese drie mi vander liever scheiden.
Vaderl. Mus. I, 365.

Klafter. *Maat, vier elleboogslengten.* KIL.

Claghe. 1) *Klacht, ontboezeming van smartgevoel, rouwmisbaar.*

Denghel hoerde der vrouwen claghe.
HILDEG. Ged. bl. 57, vs. 125.

Ende maecten jammerlike claghe,
Om dat haer kint daer doot laghe.
Lsp. B. II, C. 20, vs. 51.

2) *Aanklachte.*

In wille meer neghene claghe
Van Reinaerts dinghen horen.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2770.

3) *Treurzang.*

Doe maecte David ene claghe.
Rymbyb. vs. 9825.

Claghe (Ter lester). *In het laatste oordeel.*

Alsoe openbare, ten ionxsten daghe;
Comt hi ter lester claghe,
Ende sal tonen sine wonden.
Bediedenisse van der Missen, vs. 883.

Klagelijck. Zie **Klaeghlijck.**

Clagen, claghen. 1) *Bejammeren, betreuren, rouw bedrijven over.*

Een iaer eer dese dinc gesciede,
So bleven vele goeder liede

Metten Grave van Guelke verslagen
(Dat men wel te rechte mach c l a g e n).
VELTH. Sp. H. f°. 63.

Ay! dat dus sterven moet
Ene Vrouwe, daer so vele an
Geleget der werelt, ende haren man! — — —
Ic hout nu wel over dat,
Dat men nu horde in menigen dagen
Nie Vrouwe oec mere c l a g e n.
Ibid. f°. 333.

Zie nog Esmoreit, vs. 322.

2) *Klachten uiten, jammeren.*

Doe begonstem wanhagen,
Ende hi begonste Lancelote c l a g e n,
Ende seide met droefheiden groet,
Hahay lieve vrient Lanceloet,
Ic sie mijn hus van goeden lieden nu
Ydel, dat ic niet en hebbe u.
Lanc. II, vs. 20157.

Hi c l a g h e d e ende kermede
So sere, dats mi ontfermede.
Rein. door Dr. JONCKBL., vs. 2695.

Zie nog MELIS STOKE, B. IX, vs. 385.

3) *Eene aanklacht doen, aanklagen, beschuldigen.*

Ic wane daer niemen was
So aerm, no van so cranken maghen,
Hine gherede hem up een c l a g h e n:
Dit was al jeghen Reinaerde.
Ibid. vs. 1762.

Ende hier omme, eest alsoe dat wi onse ghelofte breken, die wi gheloveden in der doepen, so wilt hi dat wi met rouwe ende met wee van herten ons selven meshaghen, ende c l a g h e n onse ontrouwe met onghevensder meiningen ende met gherechten avekere der sonden. RUUSBR. Tab. I, 10, reg. 20.

4) *Belijden.* Want die hen selven niet en meshaghen, ende hare ghebreke niet en c l a g h e n alse mense berespt, enz. Ibid. II, 188, reg. 14.

5) *Medelijden hebben met, beklagen.*

Den onwille hadden si groot
Van haren beesten, de si c l a g h e n;
Want sise met haren oghen zaghen

Van den husen eten dac.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 387.

Claghentlic. *Klagende.*

Die leyde claghentlike Woerde
Die sy sprac.

Mloep. B. II, vs. 357.

Claglicheit. *Klacht.* Ende ist dat ghi in der lester croenen begheert mit hem te deylen, so en wilt die eerste croen mit claglicheen niet weder segghen. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 25.

Klaghten doen. *Aanklagen*, *beschuldigen.* KIL.

Klaghtweerdigh. *Beschuldigbaar.* Ibid.

Klagtigh. 1) *Aanklagend*, *beschuldigend.* Ibid.

2) *Droevig.*

Want al dit sal vast gheschieden, rust uw' treuren clachtich.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 19.

My bracht een droncken Bood een' tijdingh na mijn Sin;
En bly' lien vallen mild: ick schickten hem niet min
Als een dick drinck-geld toe: maer met een klachtigh wesen,
Heer, seid' hy, 'k heb geen' dorst; ey laet het eet-geld wesen.

HUYGENS, Korenbl. II, 422.

Klay an de kloet. Spreekwoordelijk gezegde om *veel bezitting*, *rijkdom* of *vermogen* aan te duiden. Wdb. op BREDERO.

Klack. *Scheur*, *barst*, *spleet.* KIL.

Klack. *Het geluid van een gegeven slag*, ook *het gedruis door handgeklap veroorzaakt.* Ibid.

Klack. *Vlek*, *klad.* Wdb. op BREDERO.

Klackaerd. *Wentelteef*, zeker gebak. Belg. Mus. VIII, 181.

Klacke. *Slijkspat*, *slijkvlek.* KIL.

Klacke. *Ratel.* Ibid.

Klacke. *Klaterbus.* Ibid.

Klacke. *Zweep uit lederen riemen vervaardigd.* Ibid.

Klackelick. *Onverwachts* en *zonder genoegzamen grond.* Dat het een grouwell soude wesen, dien heyligen bandt so klackelick te breken. Goudtsch Kronijcxken, Byvoegsel van Scriverius, bl. 170.

Klackeloos. 1) *Zonder klak*, *zonder gerucht.* Wdb. op BREDERO.

2) *Nietswaardig.* Ibid.

3) *Zonder slag of stoot.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

4) *Onverwachts*, *plotseling.* Om met aalwarren schreede tot het beleidighen te maaken, als oft het anders te klakkeloos by zouw gekoomen zijn, — — — verscheen hy in de vergaadringh der Algemeine Staaten. HOOFT. Ned. Hist. f°. 847.

5) *Flauw*, *laf hartig*. Klakkelooze weere. Ibid. f°. 372. Dit klakkeloos scheyden uyt Woude nam de Prins van Parma zeer quaalijk, en deed den Hopman aan den halze straffen. Ibid. f°. 874.

Klacken. 1) *Met groot geluid*, *met een harden slag vaneenbarsten* of *splijten*. KIL. PL.

2) *Kletsen*, *met weergalmend geluid slaan*. KIL.

Klacken. *Van slijk ontdoen*. Ibid.

Klacker. *Schuier*. KIL.

Klackeren. *Kletteren*, *knetteren*.

Het Vyer alree began in rijcke Cabinetten
Vermengt met herst en peck den stanck met roock te setten.
Het klack'rende geluyt der Leyen 't dack betreurt,
En men'gen stercken muer al daverende scheurt.
Z. HEYNS, Bartas Weken. II, 316.

Klackoy. *Snapster*, *praatster*, *babbelaarster*. Wdb. op BREDERO.

Klackoyen. *Snappen*, *kletsen*, *praten*, *babbelen*.

Nergens stackse een hand nau an, veel wasse uyt klackoyen.
VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 8.

Socrates ghevraeght zijnde, hoe hy het klackoyen, kyven en schelden van zijn Wijf mochte verdraghen, antwoorde, enz. R. VISSCHER, Sinnepoppen, 2de Schock, n°. XLV.

Clacmerse. 1) Daer volcht nae noch ander cyerheit, dat sijn gordelen mit silver beslaghen ende sonderlinghen clacmerse ende cyerheit. Dr. v. VL Prozast. bl. 34*

Clacpaedse. *Snapperij*, *babbelarij*, *praterij*. Clacpaedse wort verwonnen met swighen ende sylenci. Spieghel der Volcomenheit, f°. 56.

Klam, klamp. *Vasthoudend*. KIL.

Klam, klamp. *Taai*, *dik-vloeibaar*. Ibid.

Klamme. Zie **Klampe.**

Clammen. *Klagen*, *kermen*. Die altijd weten te clammen en te claghen. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 36.

Klammen. Van het bijv.nw. **klam**, maakte A. VAN DE VENNE dit werkwoord, als:

Turven geven Licht door 't Vlammen,
't Roocken maeckt een vochtigh klammen.
Holl. Turf, bl. 30.

Klam is *vochtig* en dus moet klammen een verbaal znw. zijn.

Klampe. *Iets van een haak voorzien*, *om iets naar zich toe te halen*. KIL.

1) Dr. VAN VLOTEN zette achter dit woord een vraagteeken. Dr. DE JAGER denkt aan *klinkende waar*, hier dus een *klankgevend* of *klinkend sieraad*.

Klampen. *Zich in iets verdiepen.* Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Klampen. *Met een haak naar zich toehalen*, of *vasthouden*, *vasthechten*, *pakken.* KIL.

Klampen. *Gijzelen*, *om eene schuld vastzetten.* Ik zal hem klampen als ik hem vind. HOOFT, aangehaald in WEILAND.

Klampen. *Opeenstapelen*, *vereenigen.* Zoo klampte David, op overspel, verraet en godvergeten moort. VONDEL in idem.

Klamp-voghel. *Havik.* KIL.

Klank. *Gerucht.* Wdb. op HOOFT.

Klanken. *Samenvoegen*, *vereenigen*, *samenvouwen.*

Haer armen souden klanken heel kruys-wijs over een,
Haer Tongen souden krommen en klemmen door 't geween.
VANDER VEEN, Zinneb. bl. 142.

De lest voorleden Herfst, doen Belgica de handen
Geklankt ten hemel sloeg.
Ibid. bl. 330.

Clap. 1) *Spraak*, *taal*, *onderhoud.*

O cuyssche Princesse van alle Coninginnen
Dese mans soete clap soud' u lieve hert versachten,
Ic heb hem in mijn stal gehadt dry dagen en nachten.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 78.

2) *Praat*, *gesnap.* Wdb. op BREDERO.

3) *Laster*, *kwaad gerucht.* Wdb. op HOOFT. bl. 474.

4) *Verzonnen praatje.* KIL.

Klap houden. *Met minachting* en *den spot drijvende over iets spreken* of *raadplegen.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

Klap (Den) hebben. *Iets weten van hooren zeggen.*

Van minnen en hebbic maer den clap.
Nieuwe Reeks van Werken der M. v. N. L, III, 135.

Klap (Op den) raecken. *In opspraak komen.*

Maer wacht des niet te min van op de klap te raecken,
En by het schamper volck uw naem bekent te maecken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 481, b.

Indien ghy sijt beducht van op den klap te raecken.
Ibid. 502, a.

Klapborze (Ter). *Aan het snappen*, *aan het praten.* Wdb. op HOOFT.

Clapbrug. *Ophaalbrug.*

'k Ben van boven neer de clap-brug int water gesmeten.
G. C. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 10.

Klaphout. *Hout voor duigen.* Wdb. op BREDERO.

Klaphout verkoopen. *Kletsen*, *babbelen.* De breitsters — — —

die — — met haer breitsel van d'eene deur tot d'aere klap-hout verkoopen. VAN SANTEN, Lichte Wigger, bl. 33.

Klapmart. *Opspraak, kwaad gerucht, kwaadsprekend geklap.*

Want, ingeval uw goeden naem
Een snoode klap-mart over-quaem, enz.
CATS, door Dr. v. VL. I, 354, b.

Klapmuts, klapmutse. *Lederen muts met opslaande kleppen.* Wdb. op BREDERO. *Platte hoed.* KIL.

Clappaert, klappaert. 1) *Verklikker, aanbrenger.*

Want de sonne sach eerst dat elc naect by ander vergaerde.
Hy was de clappaert, die dat Vulcanus verclaerde.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 50, ro.

Want lichtelic geloofde hi clappaerts. Van Brab. die Exc. Cron. k. iiij, b.

2) *Babbelaar, ratelaar, snapper.* Man der lippen, dat is een klapaert ende swetser. Staten Bijb. van P. KEUR. Job. XI, Kantt. 2.

In de uitgave, welke Dr. DE JAGER heeft geexcerpeerd, staat klappaert, met *pp*, waardoor hij tot het besluit komt, dat dit woord geene samenstelling met *aert* of *aard*, maar alleen eene versterking van den uitgang *aer* of *er* is.

Clappeyen die haers selfs quaet niet en helen,
Vinden haers ghelijcke wel eenen clappaert.
Belg. Mus. IV, 87.

Clappaetse, clappage. *Snapperij, babbelarij.* Ende die wyle dat sy anden arbeit waren en becommerden sy hem niet met veel clappaetse, kyvinghe, stridinghe of murmuracie. Spiegh. der Volcomenheit. fo. 48.

En es gheen dinc so quaet
Alse die clapper, dat verstaet,
Die sine clappage wille keren
Boven der wiser leren
Met hoverdegher sotheyt.
Meliboeus, vs. 1021.

Clappagie. *Laster, kwaadspreking.* Ende soe wie hem anders pijnde enigher Joffrouwe, Maecht ocht Vrouwen-persone te diffameren, of scheemde te doene met sinen woerden ocht met clappagien ocht anders, enz. Vaderl. Mus. III, 18.

Klappe. In het Latijn »*crotalum*", d. i. *klapper* of *ratel*. Deze klappers bestonden, volgens SCHELLER, gewoonlijk uit houten of metalen schalen aan een band, die door het drukken des vingers zoo geslagen werden, dat zij een geklap voortbrachten. KIL.

Klappeye. *Snapster*, *babbelaarster*. Ibid. Zie ook onder **clappaert.**

Klappeyen. *Babbelen*, *snappen*, *kletsen*. Ibid.

Klappen, clappen. 1) *Praten*, *snappen*, *babbelen*, *kletsen*. Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

— — — me jong wayf goôter hene,
Die kan wa k l a p p e n, en is frôy dispost van beene.
HUYG. Korenbl. I, 571.

2) *Achterklappen*, *kwaadspreken*, *belasteren*.

Ghine selt u minne niet legghen
Ane die ghene de gheerne seggen
Ende sottelec c l a p p e n hier ende daer.

En hierop volgt:

Die met quaet spreken ommegaen
Dien sal men verbieden dlant.
Doctrin. B. II, vs. 715.

Een huys van c l a p p e n e ende discorde.
Ibid. vs. 872.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6880; Lev. van St. Fr. vs. 10132.

Klapper, clapper, clappert. *Babbelaar*, *snapper* en *achterklapper*. Wdb. op BREDERO.

Spot met de schampre nijt, schopt k l a p p e r s met den voet.
CATS, 1828, I, 181, a.

Noch soe seghet hi al bloet:
So wi c l a p p e r s scuut, dat hi
Hem selven houdt herde vri.
Doctrin. B. II, vs. 733.

Zie nog op **Clappaetse.**

Klappernij. *Praatjes*, *kletserij*, *babbelarij*. Wdb. op BREDERO.

Hoort vrijster, soo je zijt beducht, — — —
Voor haet en nijt en k l a p p e r n y.
CATS, door Dr. v. VL. I, 349, a.

Clappersse. *Snapster*, *langtong*, *klapster*.

Want ic en bem en gene c l a p p e r s s e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13859.

Clappigghe. Hetzelfde.

Want ic en bem gheene c l a p p i g g h e.
KAUSLER, Die Rose, vs. 13671.

Klappinge. *Achterklap*. Ibid. vs. 6895.

Klappingh-kunst. *Welsprekendheid*.

Maar zo ghy al haar doen en leven wel bezeft,

De daad zeit, k l a p p i n g h-k u n s t haar zellefs hert niet treft.
SPIEGHEL, Hertsp. 1615, III, vs. 144.

Clapstoel. *Praatstoel.*

Sidi op uwen c l a p s t o e l gheseten?
RUBEN, vs. 241.

Klapstock. *Een stok, waarop in plaats van een almanak, de tijdloop was aangegeven.* KIL.

Klapveken. *Klaphek bij den ingang eener weide, afsluiting, schutsel.* KIL.

Clare (Int.) *In het publiek?* Vergelijk hiermede: **Klaer (Int) brengen.**

Een man, die een scoon wijf heeft,
Ende by eer quader lodigghen leeft,
Ende men hem dan sijn wijf ontbruudt
Stille, of openbare, of overluut,
So dat ter kennissen comt, i n t c l a r e:
Dats een recht bont houdevare.
Belg. Mus. III, 236.

Clareit, claret, klaeret, claerheit. *Bleekroode wijn, getrokken op specerijen en met honig gemengd.*

Hi maket so licht daer binnen,
Dat men daer bi moghe bekinnen,
So wat haven soot moghe sijn,
Moraet, c l a r e i t ochte wijn.
Fl. ende Bl. vs. 667.

Alsi der spisen adden ghenouch,
Elkerlijc na sijn ghevouch,
So diende men van c l a r e i d e naer.
Walewein, vs. 3127.

Si dronken borne simplement,
Sine wisten van c l a e r h e i t een twent.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7906.

Van dezen drank bestonden velerlei soorten en van verschillende kleuren. Zie vooral daarover SNELLAERT, Alexanders Geesten, D. II, bl. 309.

Claren, claeren. *Zuiveren, reinigen.* 'T landt van alle zaadt der ketteryen k l a a r e n. HOOFT, Nederl. Hist. fo. 94.

Op dat hi hem purgeren soude
Ende c l a r e n vander scoude.
MELIS STOKE, B. VII, vs. 12.

Dus mochtmen die siele dwaen
Ende c l a r e n vanden sonden.
Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 31.

Claren. *Helder worden, licht geven.*

Die mane, alssi an die sonne gaet,
Haren wech gaet si vort an;
Ende emmer c l a r e n d e meer dan
Tusschen dien, datsi comt geronnen
Recht ieghen der sonnen.

Br. Gheraert, Nat. vs. 1454.

Claren. *Beschikken.* VONDEL, door V. L. D. XII, Gloss. waar de plaats verkeerd is opgegeven.

Klaren, klaeren. *Vereffenen, in orde, in het rein brengen.*

Nu is 't al verlooren, ik en zie 't niet te k l a e r e n.

Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 4.

Dees past op bakboord: die wil tou en takel k l a e r e n.

VONDEL, Ovid. Hersch. 1671, bl. 350.

Claren. *Gereed maken, tot stand brengen.*

Sullen wy nuwe dinghen hantieren
Die menschen selve ordoneren
Ende laten die gheboden varen,
Die God selver wilde c l a r e n.

Mloep. B. IV, vs. 66.

Klaren, klaeren. *Klaar blijken* of *schijnen, kennelijk zijn, openbaar zijn.* KIL.

Claren. *Iets voor recht erkennen en daarop uitspraak doen.* NIJH. Ged. II, 33.

Claren (Hem). *Zich van eene beschuldiging zuiveren, zijne onschuld bewijzen.*

Doe c l a e r d e m Zacharias
Ende proefde dat hi onschuldech was.

Rymb. vs. 30335, var.

Clargie. *Geleerdheid.* Die canoniken wouden Theophilus kyesen tot enen bisscop om sijnre c l a r g i e n wille. Dr. V. VL. Prozast. bl. 312.

Claringe. *Onherroepelijke uitspraak, eindvonnis.* NIJH. Ged. II, 107 en 261.

Classe. *Klisse,* dat is de stekelige knop van het zoogenaamde kliskruid.

Hy en darff him niet verveerren
Voer den rueden aenbassen,
Noch voer doerne, noch voer c l a s s e n.

Mloep. B. IV, vs. 110.

Ghelijc den doren minnen wy dan,
Die netel, c l a s s e, scharpe doern,

Planten onder tgoede coeren.
HILDEG. Ged. bl. 84, vs. 21.

Klassen. *Snerpen, klappen, kletsen.*

De Rossen doen 't gebit van hare breydels schuymen,
En weyg'ren luy en traagh te trekken hunnen last,
De toom die hun bedwinght, de geessel-sweep die klast,
Doet hun den laatsten pat van 's Coninghs rit opruymen.
VONDEL, door V. L. I, 81, vs. 107.

Klat, klatte. Hetzelfde als **Classe.**

Zoo komt'et dat hy dus aenhoudt as een klat.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 20.

Klater. *Een slag, die klinkt.* Wdb. op BREDERO.

Klater. *Ratel.* KIL. PL.

Dese duytsce doctoren hebben den snatere,
Si stroeyen erroren te lande, te watere,
Arm dwasen u waer beter een clatere.
ANNA BYNS, Ref. 1548, N°. 12.

Klaterbus. 1) *Proppenschieter, proppenblazer,* kinderspeeltuig. KIL. 2) *Klein soort van kanon.* KIL.

Clatten. 1) *Met klissen werpen,* volgens den Navorscher, 21ste Jaarg. N°. 9.
2) *Bevuilen.*

Bede met stenen ende met aerden
Clatte sine, met groter onwaerden,
Ende ghingen hem roepen an,
Recht alst ware een verwoet man.
Lev. van St. Fr. vs. 646.

Klatteren. *Klateren, klappen met de zweep.* Wdb. op BREDERO.

Klaudijt, klaudit. *Gerechtsdienaar,* ook *openbare aanklager, kraaier, verklikker.* KIL.

Onder de kloeke geesten gij u zelven telt,
Dat zijt gij niet, wat dan? — — —
Een klaudijt van kalewaards regement,
Een kramer van gebroken glazen en kruiken.
R. VISSCHER, Brabb. uitg. van Dr. V. VL. bl. 57.

Clause. *Couplet.* Taalgids, 1867, bl. 235.

Klautje. *Stukje, kluitje.*

De koeck, die boven al in Hollant wort gepresen,
En magh noch even wel niet sonder peper wesen;
Al isse wonder soet, des echter niet te min

Soo steeckt er hier en daer een k l a u t j e gembers in.
CATS, door Dr. v. VL. I, 471, b.

Dit woord, zegt Dr. DE VRIES, ten nauwste met *kluwen* en *kloen* samenhangende, is eigenlijk eenig *rond* of *opgerold voorwerp;* hier zooveel als een *stukje* gember, dat veelal min of meer eene ronde gedaante heeft.

Zie zijne uitgave van CATS Dichtwerken. D. III, bl. 219.

Klauwe. *Kluwen.* KIL.

Klauwe. *Egge.* Ibid.

Klauwen. 1) *Krauwen, krabben.* Ibid.

2) *Met haken of klauwen naar zich toehalen.* Ibid.

Klauwier. *Haak, waaraan men stoffen of kleederen hangt.* Ibid. op **Klouwe.**

Klauwier. *Klavier van een orgel.* Ibid.

Klauwierken. *Wijngaardrank.* Ibid.

Clavarius. *Zekere vogel.*

C l a v a r i u s es een voghel, God weet,
Wies cracht vore des menschen geet.
Belg. Mus. VI, 200.

Klavekoorde. *Klavecimbaal.* KIL.

Claven. Het primitief van *klaveren*, dus *klimmen*, *klauteren*.

Zie VONDEL, door v. L. XII, 165, waar dit werkwoord, als bestaande, aangenomen wordt.

Klaverblad met een steeltje. *Soort van drinkglas.* Wdb. op BREDERO.

Klavier. *Haak, omgebogen stuk ijzer.* De felle noot stapt voor u heene, draegende in hare yzere handen bouten en beitels, en den wreeden k l a v i e r mèt het gesmolten loot. VONDEL, door v. L. VI, 445.

Klebber. *Gom, lijm.* KIL. MEYER.

Kleden, cleden. 1) *Opsieren, tot sieraad verstrekken.*

Goede, rijcke onderzaten
C l e d e n wel des heren straten.
Mloep. B. II, vs. 1364.

2) *Passen.* Siet, in deser wijs moet elke tafel, dat es elc vri begrijp, onder halve mate breet sijn, anders en sout niet c l e d e n in den tabernakel Goods. RUUSBR. Tab. bl. 96, reg. 3.

3) *Bekleeden, omkleeden, omwinden.*

Men k l e e d — — — het armdick touw.
VONDEL, door v. L. II, 178, vs. 327.

Clederen. *Dekkleederen, tapijtwerk.* Setelen — — overleyt met costelike c l e d e r e n. Pass. Wijnterst. 1480, fo. lxj, b.

Klee. *Klaver.* KIL.

Kleeden. *Inkleeden.*

Jacob van Maerlant — — —
Schelt zere die loghenieren,
Die valsche materien visieren,
Die si subtijllijc connen c l e d e n
Ende met sconen woorden leden.

Lsp. B. III, C. 15, vs. 123.

Tis best dat ghi u woerden c l e e t.

HILDEG. Ged. bl. 183, vs. 36.

Kleem. *Leem*, *kleiaarde*. KIL. PL.

Kleemen. *Klimmen*, *stijgen*.

Niemene oec van desen heren,
Die met rijcheit c l e e m t ter eeren.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. LXXI, vs. 44.

Kleemen. *Met leem bestrijken*. KIL. PL.

Cleen. 1) *Klein*. Passim.

2) *Nederig*, *bescheiden*.

Dander poent dat es dat
Die kindere in elke stat
Ghedienstech sijn ende c l e n e,
Armen ende riken ghemene,
Ende neder hebben dat ghelaet.

Lsp. B. III, C. 10, vs. 137.

3) *Weinig*.

Men vint int Romsche rike c l e n e
Dies ghelike diere stenen.

MELIS STOKE, B. I, vs. 610.

Cleen. *Zuiver*, *schoon*, *fijn*. Eng. »*clean*."

Die slapelakene wit ende c l e e n e.

MAERL. Sp. H. III P. III B. XXVII, vs. 52.

Sine cledere van c l e e n r e wulle.

Ibid. III P. IV B. XXXVI, vs. 122.

Cleenheit. *Geringheid*.

Dat elc landshere hem hoede des,
Dat hi niemene versmade,
Noch steke van sinen rade,
Om sine c l e e n h e i t, vint hine wijs.

Heim. der Heim. vs. 1673.

Kleenigheit. *Onrecht*, *verkleining*, *verkorting in rechten*. Wdb. op HOOFT.

Kleente. *Kleinte.* Ibid.

Kleeren. Dialektverschil van *klaren*, d. i. *reinigen*, *zuiveren*. De Heer HOEUFFT zegt in zijne Proeve van Bredaasch Taal-eigen, bl. 296, dat hij dit woord bij de Ouden, in die beteekenis, gevonden heeft.

Kleeren. *Vonnissen.* Ook niet van *klaren* verschillende. Dat sij na yren guetduncken ind besten verstentenisse eynen reichtspruch dair over doin ind kleeren bynnen dem neisten maynde na den lesten viertziendagen vurscr. NIJH. Ged. IV, 407.

Cleergie, cleergye. Zie **Clergie.**

Kleerrenne. *Kleerkas.* KIL.

Kleerschap. Hetzelfde. Ibid.

Kleesen. *Klenzen, doorzijgen,* door middel eener zeef van alle onreinheid zuiveren. KIL.

Ooc heb ic — — —
Mijn onreyn conscientie niet nauwe gecleest.
ANNA BYNS, Ref. 1602, D. III, bl. 68.

Kleeter (Een' lustigen) geven. *Ergens een slag in slaan*; *zich terdege aan iets vergasten.* Wdb. op BREDERO.

Clef vast. *Gehecht*, *onafscheidbaar.*

Ende wert so clef vast voorwaer
In duechdelicheden ende in weldaden.
Lev. van St. Am. II, vs. 152.

Kleye, klye. *Zemelen*, *kaf*, *stoppelen.* KIL. PL.

Kleye. *Pleisterklei, klei met stroo gemengd om wanden daarmede te bepleisteren.* KIL.

Kleyen. *Met de nagels krabben.* Ibid.

Clein. Hetzelfde als **Cleen.** Eng. »*clean*".

Cleyn, clein. 1) *Weinig.* Die zyn vyanden cleyn ontsach. Clerk u. l. L. bl. 50.

Want hi der doot cleine achte.
MELIS STOKE, B. II, vs. 859.

Dus haddi int begin geval
Van sinen conincrike groet
Dat hem namaels clein bescoet.
VELTH. Sp. H. f°. 5, reg. 1 v. o. naar het HS.

Zie nog ibid. f°. 350; MELIS STOKE, B. VI, vs. 746.

2) *Gering.*

Ay! soe ben ic van cleinder gheboert,
Dat duchtic, ofte uut verren lande.
Esmoreit, vs. 508.

Die overschoen sijn ende jonck,
Die sijn so druetich ende so pronck,
Alle man dunct hem sijn te c l e y n.
So maken sij hem dan ghemeyn
Mit heren, die hoir beter sijn.

Mloep. B. II, vs. 2227.

Zie ook Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, bl. 20, vs. 502.

Kleyn bier. *Dun, schraal bier.*

Landen, panden, huysen, renten, koopmanschappen, silver, goudt,
Hebt ghy niet, noch 't werd van yemand u geleent of toevertrout.
Is 't dan veel te konnen scheyden van den swarten rogghen korst,
Garstigh speck, verjaerden haringh, en k l e y n-b i e r t j e voor den dorst.

VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 121.

Wat jongh is, groeyt van klein tot grooter metter tijd:
Maer Klaes de Brouwer (niet dat ick het u verwijt,
Indien 't de schuld van 't mout is)
Uw B i e r valt k l e i n, naer 't oud is.

HUYG. Korenbl. II, 126 N°. 137.

Zie nog Belg. Mus. II, 254.

Klein broodt. *Amandelbrood, marsepein.* MEYER.

Clein kamer. *Geheim gemak, privaat.*

Te c l e i n e n c a m e r e n ende te stalle
So voegt hi die kerken alle.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 213.

Want c l e i n c a m e r e n ende stalle
Poenten si die kerken alle.

Limb. B. VI, vs. 433.

Cleyn noch groot. *Geenszins, in geenen deele.*

Si en wiste c l e y n n o c h g r o o t
Dat Jason hadde een beddenoet.

Mloep. B. IV, vs. 571.

Kleine. *Geheim gemak.* KIL. MEYER.

Kleyne. *Leem, leemaarde.* KIL.

Kleinen. *Verminderen, verzachten, doen afnemen.*

Wen een liedt zijn leedt geneest,
Dat geen Esculaep kon k l e j n e n.

HOOFT, Ged. f°. 288.

Kleyneren. *Verkleinen.* KIL.

Kleynheyd. *Kleinood.* Ibid.

Kleynigheyd (Iemanden) aendoen. *Iemand beleedigen, minachten, geringschatten.* KIL.

Cleynodekens, kleinodiën, clenoden. *Sieraden, aardigheden, geschenken, kostbaarheden.* Somtijts worden daer c l e y n o d e k e n s ende ghiften malcander ghegheven. Spiegh. der Volc. f°. 41.

Die heren hem oick andaden
Hoer beste c l e n o d e n ende gewaden.
Mloep. B. I, vs. 2244.

Kleynseert. *Kleinzeerig.*

Redens pleyster heelt de wondt;
Maer dit helpt niet, die k l e y n s e e r t
Wacht tot dat de wonde sweert.
GROEBE, Versch. Ged. I, 220.

Kleynstere. *Vonk, sprank,* KIL.

Kleinsteren. *Vonkelen, sprankelen.* KIL.

Kleysi, cleysi, clesy. *De Geestelijkheid.*

Nu die heren dus verdwalen
Entie c l e y s i buten pade,
Nu glijt die huusman vanden grade
Menichwerf mit onbescheide.
HILDEG. Ged. bl. 211, vs. 325.

Want die c l e s y houten an,
Die smeken ende flatteren can.
Ibid. bl. 82, vs. 71.

Kleysteken. *In marmer beeldhouwen.* KIL.

Kleck. *Lek, niet waterdicht, gegaat.* Ibid.

Klecken. Intr. *Splijten, barsten, opengaan, openrijten.* Ibid.

Klem. *Recht van begeving.* Wdb. op HOOFT.

Klem. *Klam, vochtig.*

Uw klaauwen k l e m van bloedt.
HOOFT, Ged. bl. 53.

Clemmen, klemmen. 1) *Klimmen, hooger gaan, rijzen.*

Tfierde tekiin (dat es waer)
Heet crabbe, want alse daer
Die sonne comt, si nemmeer c l e m m e n can.
Br. Gheraert, Nat. vs. 1053.

Die ene scenen c l e m m e n dan
Ende dandere scenen dalen van dien.
Lanc. B. IV, vs. 10780.

Hoge ende nedre met haren stemmen
Daden si hare noten c l e m m e n.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 652.

2) *In macht en aanzien, in vermogen toenemen.*

Daer omme doet die coninc quaet,
Die al onse raet es ende onse daet,
Dat hi so vaste legt in sijn lant,
Ende laet clemmen onsen viant.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 2282.

Klemmen. 1) *Vast raken, belemmerd worden, niet voort kunnen.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

2) *Beklemmen, benauwen.*

Droefheyt clemde haer hert, zy mocht niet staen op haer benen,
Noch in een stoel sitten.

COORNH. Odyss. 1606. I, 28, r°.

3) *Handgemeen worden.* De spaanschen, zonder klemmen, deyzen allenskens. HOOFT, Ned. Hist. f°. 262.

En als het tot een klemmen quam, rukken zy om. Ibid. f°. 558.

Klemmende. *Krachtig, kernachtig, overtuigend.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

Klemme- of **klemijnsteen.** *Zeker zinkerts.* KIL.

Klemmerboom. *Klimop.* Ibid.

Klemvogel. *Havik.* Ibid.

Clene. *Kleinte.* HUYDEC. op MELIS STOKE, I, 108.

Clene laten gaen. *Verwaarloozen, klein* of *gering achten.*

Eens gevel hem datti waert
Met ere ziechede bezwaert,
Ende hi ene corte stonde,
Om te ebbene gesonde,
Sine abstinencie clene liet gaen.

Lev. van St. Fr. vs. 2857.

Clenoden. *Kostbaarheden.* Zie **Cleynodekens.**

Klepel. *Klopper* en *ring aan eene deur.* KIL.

Kleppe. 1) *Knip, strik, val.* Ibid.

2) *Muilprang.* Ibid.

Kleppe. *Klip, steenrots.* Ibid.

Kleppe. *Klosbeitel.* KIL. De daarbij gevoegde Latijnsche woorden »*flagellum* en *vola*" komen, in die beteekenis, in de woordenboeken niet voor.

Kleppe. *Onderaardsch hol, spelonk.* Ibid.

Kleppel. *Knuppel.* Ibid.

Kleppenter. 1) *Ooievaar,* van wege zijn klepperend geluid dus genoemd. Ibid.

2) *Ratelende, snaterende babbelaar, kletser.* Ibid.

Kleppenteren. *Als een ooievaar een klepperend geluid maken.*

Clepper (Quaet). *Lasteraar, kwaadspreker.*

Ay Keye, quaet cleppere ende fel
Dicke hebdi gestaen na min onnere.
Lanc. B. III, vs. 18731.

Kleps. *Klapper, snapper, kakelaar.* KIL. MEYER.

Clergesse. *Geleerde vrouw.* Cassandra, die edele maghet, Priamus dochter van Troyen, Hectors zuster, die zo groote een clergesse was, dat sy alle aerten conste. Der Vrouwen Stede, B. II, C. 5, f°. 118, a, aangehaald door HUYDECOPER in MELIS STOKE, D. II, bl. 549.

Dese selve Justiaen
Die sette in die diere kerke
Bede clergessen ende clerke.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XL, vs. 38.

Clergie, cleergie. 1) *Geleerdheid.*

Seneca seit, des sijt ghewes
Dat clergie vanden arde es,
Dat si den mensche boven al
Zalegher ende beter maken sal.
Doctrinale, bl. 197, vs. 3328.

Wijsheit ende phylosophie
Dats ene suptile clergie.
Ibid. bl. 262, vs. 844.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 47, vs. 256, en bl. 71, vs. 304; Meliboeus vs. 1218; Belg. Mus. IV, 419.

2) *Godgeleerdheid.*

Ende si consten alte hant
Alle scrifturen ende clergien
Alse meesters van theologien.
Lsp. B. II, C. 39, vs. 157.

Kaerle minde zonderlinghe
Te deser werelt twee dinghe,
Dats ridderscap ende clergie.
Ibid. C. 48, vs. 1206.

Zie nog Rymb. vs. 33718.

3) *Geestelijkheid, geestelijke stand.*

Aelbrecht te Colen in die stede,
Daer men af seget verre ende wide,
Dat hi was in sinen tide
Bloeme vau clergien al.
VELTH. Sp. Hist. f°. 5.

Omme ghewin, omme meesters namen
Staet die c l e r g i e al te zamen,
Ende niet om der zielen bejach.
Rymb. vs. 25486.

4) *De taal der geleerden, het Latijn.* Een scoelre, ghenoemt Udo, die daer ter scolen genc om C l e r g i e te leren. HUYDECOPER op MELIS STOKE, D. II, 550.

— — — — — hoverdien
Dat is contumelia in c l e r g y e n.
Ibid.

Ene scone exempel willic ontbinden
Van enen meester die ic wel kinde;
C l e r g i e leerdi ende hielt scole.
Belg. Mus. I, 326.

Clergien (Van) vroet zijn. *Geleerd zijn, in staat te lezen.*

Toter wilen ende toter stonden
Dat si ene wegescede vonden,
Daer een scone cruce stoet,
Ende letteren daer an roet alse bloet.
Walewein w a s v a n c l e r g i e n v r o e t:
Hi las die lettere dire an stoet.
Lanc. II, vs. 43489.

S i d i v a n c l e r g i e n v r o e t,
Ende wildijt sien? ic laet u lesen.
Rein. door WILLEMS, vs. 4020.

Kleringe. *Eindvonnis.* NIJH. Ged. III, 244.

Clerc. 1) *Geleerde.*

Doen dat sach die grote c l e r c
Liet hi al sijn oude werc
Ende quam tote st. janne gegaen,
Ende woude kersten sijn ghedaen.
Der Ystorien Bloeme, vs. 927.

Up waert wort sijn sin gedragen
Niet als noch plegen ende plagen
Subtile sonderlange c l e r k e,
Besoukers van ons heren werke, enz.
Lev. van St. Fr. vs. 6895.

2) *Geestelijke.*

Eret papen ende c l e r c k e,
Dan sal u hout sijn god onse here.
Partonopeus und Melior, bl. 9, vs. 6.

Al laet ghi u aldus verleiden
Van Lucifer, diet gheerne saghe,
Dat wy quamen totter plaghe
Mit hem inder helscher gloeden,
Die u en can paep noch c l e r c k bevroeden.
HILDEG. Ged. bl. 187, vs. 38.

3) *Schoolkind.*

Een boec es, dat die c l e r k e lesen
Als si eerst ter scole gaen.
Die Dietsce Catoen, vs. 24.

Uw meester es siec ende heeft gheleghen,
Dat hi der c l e r k e niet mach pleghen.
Fl. ende Bl. vs. 474.

4) *Schoolmeester.* Hij, die kinderen onderwees, werd, waarschijnlijk om zijne meer dan gewone kunde, ook c l e r k genoemd. Zie o. a. HILDEG. Ged. bl. 19, vs. 101 en bl. 20, vs. 109.

5) *Tolbeambte.* KIL.

Clerkelijc. *Zoo als het eenen geestelijke betaamt.*

Aldus is clergie, alsict versinne,
Boven alle consten coninghinne.
Wel hem diese binnen heeft
Ende c l e r k e l ij c dan daer mede leeft,
Sonder nijt ende ghierichede.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 268.

Clercscap. *Geestelijke stand.*

Sente Remi was vorwaer
In c l e r c s c a p XXII jaer.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. IX, vs. 2.

Clerne. *Helder worden.* Ende te sonne opganghe alst begonste te c l e r n e van den daghe. Lev. van Jezus, bl. 234.

Klesse, clesse. *Klis, klisse.* KIL.

Ooc stonden daer gestrecte wijngaerts, die vol druyven hingen,
Ondermengt met wildernis, als braem, netels en c l e s s e n.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 31, r°.

Klessen, clessen. *Even als eene klis zich vasthechten, zich vasthouden, kleven, blijven haken.* Ende aldus heeft hy tyrannelijck tvolck van God ghetrocken, ende aen hem doen c l e s s e n. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. f°. 9, a.

Mijn haecken, die in 't mergh van David sullen k l e s s e n.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 12.

Klet. *Iets dat tot den opschik of optooiing van vrouwen behoorde.* In het Wdb. op BREDERO komt het twijfelachtig voor, als zoude het eene soort van *kant* of *kanten boord* geweest zijn, doch volgens V. L. (Zie zijne Nalezing op VONDEL II, bl. 6) is het *een uit git gewerkt borduursel.*

Dit woord vindt men nog in VISSCHERS Brabb. van 1669, op bl. 39 en in de uitgave van Dr. V. VL. lezen wij op bl. 62, dat het ook van *fluweel* was.

Kleter. *Vlek, smet, schuld.* Zie **Bekleteren.**

Klets. *Schuld, die in winkels of kroegen nog te betalen stond.*

En daar staat noch een mooije k l e t s van ouds.

T. ASSELYN, Melchior, 1691, bl. 27.

Goeden avont, vroutjes! sou één afgemat gesel,
Die gelt of k l e t s en heeft by waerden, hier nu wel
Vernachten mogen?

NOZEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 3.

Zie ook **Klits.**

Kletsoor. *Kardrijvers zweep.* KIL.

Kletter. *Gekletter.* Ibid.

Kletteren. *Klimmen, klauteren, stijgen, beklimmen.* Ibid.

Kleun. *Geklop, gebeuk. De daad van slaan, kloppen, beuken.*

En sooje soo weerkomt ick selje byloo groete
Met k l e u n van vuysten.

JAN ZOET, Jochem-Jool, 1637, bl. 11.

Kleunen. 1) *Slaan, kloppen, stooten, beuken.* Wdb. op BREDERO.

Dien hy terght, dien hy wacht, dien hy daeght,
Dien hy klopt, dien hy k l e u n t, dien hy plaeght.

STARTER, door Dr. V. VL., bl. 352.

Zie nog VONDEL, door V. L. I, 193.

Kleuter. *Onnoozel meisje.* WEILAND heeft *klein meisje.* Ik meen dat de dichters niet een *klein*, maar wel met eenige minachting eene *onnoozele meid* op het oog hadden, als zij zeiden:

Elske mors, die vuyle k l e u t e r
Heeft heur sin niet seer ghesett
Op het aldermoyste nett.

A. VANDE VENNE, Sinne-Mal. 1623, bl. 103.

Wat is het k l e u t e r dom, dacht ick, dat niet en siet
't Geen haer so qualijck staet.

HEEMSKERK, Raet teghen de Liefde. vs. 395.

Eenige regels verder noemt hij dat k l e u t e r »*hupsch van lijf en leên*". Zie BILDERDIJK, Gesll. in voce.

Kleuteren. *Slaan, kloppen.* KIL.

Kleuterschult. *Schuld van klein bedrag, kleine, onbeduidende schuld.*

Kleuter-schult van kleyn beslagh.
CATS, 1828, I, 486, b.

Geringe kleuter-schult, die ongevoelick wast.
CATS, door Dr. v. VL. I, 493, b.

Kleve. 1) *Lijm.* KIL. MEYER.

2) *Klimop, veil, klever.* KIL.

Cleven. 1) Oorspronkelijk *aan iets vastzijn*, bij uitbreiding *er aan vastblijven*, *er niet van los kunnen*, en bij toepassing heeft dit woord nog andere beteekenissen, als:

2) *Volharden, aan iets gehecht blijven.*

Ende in so grooten duechden hi claf.
Lev. van St. Am. I, vs. 271.

Ende weet dat hi mede claf
Met biddene in grooter ootmoedichede.
Ibid. vs. 5486.

3) *Vastmaken, vasthechten.*

Dit segghende heeft hy een zwarte touw gezweeft
Over den dweerschen balck, en die weer vast gecleeft
Aen deene haren hals, die trockmen daer na op.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 153.

4) *Blijven*, in de beteekenis van *sneuvelen, omkomen, sterven.*

Naerdien hy (Jezus) eens aen 't hout most kleven.
VONDEL, door v. L. IV, 570, vs. 267.

Een karel moet 'er kleven.
Ibid. V, 651, vs. 1418.

Zie nog Wdb. op BREDERO, en HOOFT, Ned. Hist. fº. 875, 44.

5) *Bijblijven, niet verlaten, aankleven.*

Andere vernoye ons oec bestaen
Ter tijt dat wi dat leven anvaen
Ende en sceden van ons vor di tijt niet
Dat ons te stervene God gebiet.
Oec comen andere vernoye an
Na sine gebornesse oec den man,
Dieue niet laten none begeven,
Maer met hem altoes vord cleven.
Lanc. IV, vs. 106.

Cleven (Tsamen). *Te samen vereenigd, verbonden zijn.*

Nemen ende weder gheven
Doet vriende tsamen vaste cleven.
Doctrin. bl. 57, vs. 208.

Als wijsheit ende goet leven
Beide te samene wel cleven,
Ende in doeghden eersam sijn,
Dats een poent van wensche fijn.
Ibid. bl. 264, vs. 874.

Cleven an enen wech. *Denzelfden weg blijven gaan of houden.*

Alse Herodes heeft vernomen,
Dat dese drie coninghen niene comen
Ende al an enen andren wech cleven
Ende hi hem te scheerne siet ghedreven,
Dede hi nauwe na tkint spien.
Lsp. B. II, C. 16, vs. 3.

Cleven, door klankverwisseling hetzelfde als cliven, dat is *klimmen, stijgen.*

Lucifer waende te hogheren state cleven,
Dan hem God hadde ghegheven.
Ibid. B. I, C. 4, vs. 25.

Gheen here ne si so stout
Dat hi hem allene hout
Anden raed dien hi selve vant,
Maer enen andren vraghi thant.
Raet die bet, hi maghet volghen
Ende laten tsine al onverbolghen;
Raet hi wers, houdi hem an tsine
Ende elc [here] poghe ende pine
Dat hine min hebbe dan hen drien
Te rade, ioft hem mach ghescien.
Lief waerre mi nochtan vive,
Maer boven .vij. niet ne clive.
Heim. der Heim. vs. 1712, volgens de redactie van BILD. (Geslachtl. II, 81 en v.)

Also moeten die kinder
Yerst leren dat minder
Ende, daer na, ten meere cleven.
Meliboeus, vs. 1095.

Klevende sieckte. *Besmettelijke ziekte.* KIL.

Klever, clever. *Klimop, veil.* Ibid.

Klever. *Klaver.* Ibid.

Kleverboom. *Klemmerboom, klimop.* Ibid.

Kleveren. *Klauteren.* Ibid.

Klyachtich. *Zemelachtig.* PL.

Klibber. *Gom, lijm, kleefachtige stof.* KIL.

Klibber. Bijv.nw. *Kleverig, klebberig.*

Den eenen gaet d'Hebreen de roode golven banen,
En d'ander leyt de syn door eenen vloet van tranen,
Alrecht door 't gholvigh Meyr van klibber breyn en bloedt.
VONDEL, door V. L. I, 119, vs. 51.

Klibberigh. *Kleverig, vasthoudend.* MEYER. KIL.

Klye. *Leem, kleiaarde.* PL.

Clyeder. *Klier.* Een harder rees tusschen sijnen schouderen een alte fellen clyedere, die also zeer wort, dat enz. Pass. Somerst. f°. clxxxi, d.

Klieck, clieck. *Klad, vlek, bezoedeling.* Wdb. op BREDERO.

Kliecken. Allerlei middelen aanwenden om zijn doel te bereiken, hetwelk wel eens met *knoeien* en *morsen* bestempeld wordt. Wdb. op BREDERO.

Klieken. *Een klagend geluid doen hooren.*

Neen, 't is een Kerk-uil, ziet hem aan,
Gewoon den Havik by te staan.
Hoe stemmig sleept hy met zyn wieken!
Men hoort hem zuchten, klagen, klieken,
Als stak hem van den moord de walg.
OUDAAN, Poëzy, II, 201.

Kliekermick. *Overgeschoten brok.* Ik begeer uw kliekermickjes niet. J. DE BRUNE, Wetst. der Vern. 8°. ed. 1665, bl. 340.

Kleije, klije. *Zemelen.* PL. op *semelen* en KIL.

Clien. *Zuiver, schoon, rein.* Eng. »*clean.*"

Clien. *Klein.*

Want al die werlt, groot ende clien,
Heeft God vervolt soe mildelijken.
Vanden Sacr. van Amst. vs. 5.

Kliere. *Kropgezwel* ook *booze syphilitische zweer.* KIL.

Kliester. *Bloembol* en *bloemtros.* Ibid.

Klieve. *Kloof, reet.* KIL. MEYER.

Klieven. Intr. *Splijten, verbroken worden, vaneenbarsten.* KIL.

Alse hi ten temple quam gegaen,
Sine herte waent clieven saen
Dies hi daer in die selve weke
Moeste sijn gepassijt jammerleke.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1623.

Zie ook ibid. vs. 1633.

Klif. *Heuvel, bergje.* MEYER.

Klijf. *Klimop.* KIL.

> Ontfang mijn vaerzen, die ick door uwe aendrift schrijf,
> En aenheffe, en gedoogh dat zich dit groene klijf
> Magh kringklen om uw hooft, en zeeghbren lauwer heenen.
>
> VONDEL, door V. L. VIII, 174, vs. 18.

Klijnsout. *Zuiver zout, dat, bij het rollen der korrels over elkaar, een zekeren klank geeft, en daarom ook klincksout genoemd werd.* KIL.

Klijpklap, klipklap, klypklap, clippclap. *Kuipershout, hout voor duigen.* Hertog Arnold verklaart de burgeren van Roermonde vrij van tol te Venlo, voor hunne schepen, geladen met hout, daar men tonnen van maakt, geheeten clippclap. NIJH. Ged. IV, 313. Schepen, geladen met weedt, met wayden, met gewant, met klypclap. Ibid. bl. 224.

Clijpclappen. *Heen en weêr drentelen.* Die hi (de duivel) niet en can tot slapen of tot callen brenghen, die doet hi clijpclappen langhes die kerck, oft wter kercken gaen. Gesta Rom. cap. 84.

Klijster. *Lijm, kleefstof.* KIL.

Clijsterend. *Schel* of *krijschend, kletterend.* Die de stemme groet of lude clijsterende heeft, bediedet clappende, vechtere ende wel geredent. Belg. Mus. III, 234. Clijstrende stemme bediedet nidecheit ende niement wel betrouwende. Ibid.

Hetzelfde stuk over de Gelaatkunde vindt men ook in D. X, bl. 231.

Klijte. *Klei, leem, potaarde.* KIL.

Klijve. *Klis, klisse.* Ibid.

Klijven. *Kloven, splijten.*

> Als staêgh een krygelhooft een hair in stucken klijft.
>
> CATS, door Dr. V. VL. I, 434, b.

Klick. *Slag, stoot, klap.* KIL.

Klick. *Kolf* of *knots.* Wdb. op BREDERO.

Klick (Met een). *Eensklaps, plotseling.*

> Maer soo ghy doet een schandelijck stick,
> Al is daer wellust in begrepen,
> Die lust sal vergaen met een klick,
> En eeuwigh sal u de schandt na slepen.
>
> R. VISSCHER, Brabb. bl. 109.

Klikkebil. *Wulpsche lichtekooi,* volgens BILDERDIJK, Aant. op HUYG. II, 67.

Klickebillen. *Slenteren langs de straat als lichtekooien.*

> Jonge kleuters die loopen klikkebillen by de straat.
>
> T. ASSELYN, De Schijnheilige Vrouw, 1691, bl. 8.

Klicken. *Klapperen.* KIL.

Klicken. *Belagen, beloeren;* ook *aanbrengen, beschuldigen.* KIL.

Klicken. Hetzelfde als »**klieken**", dus *morsen.* Wdb op BREDERO.

Klicken, clicken. *Genoegzaam, voldoende zijn.*

— — — Wie sel ons dit onthicken?
Sullen wi nu als muschen bicken?
Gaefmen ons en groten dicken
Bouwelinc, neef, dat mocht wel clicken.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, VII, vs. 56.

Klikker. *Muil met houten zool.* Wdb. op BREDERO.

Sinne je klikkertjes beslickt, ik selse ofvegen en swarten.
W. D. HOOFT, Jan Saly, 1622.

Klicker. *Belager, aanbrenger.* KIL.

Klickerend. *Knetterend.*

O lichten brandt van Minne!
Die met u vlam, so weerlicht klickrend flonckert,
In mijn verliefde Zinnen.
BREDERO, Roddrick ende Alph. 1616, E, 3.

Klickoye. *Licht en klapachtig vrouwmensch.* KIL.

Klickspil. Hetzelfde. Ibid. Dat zer in er ouwe daagen van zulke jonge klickspils laeten overheeren. Jan Klaasz, of de gewaande Dienstmaagd, 1683, bl. 16.

Klim. *Klimop.*

Wanneer het klim de boom omvanght,
En om sijn gulle tacken hanght,
Of aen sijn groene schorse kleeft.
CATS, door Dr. V. VL. I, 199.

Klimmelick. *Beklimbaar.* PL.

Klimmen. *Rijzen, opvaren.* Ende sach den enghel ten hemel klimmen. Pass. Wijnterst. 1480, fo. clxxij, c.

Klimmer. Zeker geldstuk. Zie hierover Wdb. op BREDERO.

Klimmer-boon. Elders ook **Klimmerboom.** *Klimop.*

Een vryer slacht de klimmer-boon.
CATS, door Dr. V. VL. I, 348, b.

Klinghelsteen. *Mortier, vijzel.* KIL.

Klingen. 1) *Klinken, zoet geluid geven.*

Als de tang voor d' oiren klingt,
Hoort men hoe de vogel singt.
BURCHOORN, Nieuwe Werelt vol gecken, bl. 44.

Ons klooster singt en klingt, en is niet meer verheughd

Op 't allerhooghste feest en heyligh jaergetye — — —
Als nu, om uwent wil.

VONDEL, door V. L. III, 354, vs. 168.

2) *Doen klinken, doen hooren.*

Maer dat de wachters niet ne c l o n g h e n:
»Stant up, hets dach!" Owi, owach!
Dats quaet verdrach,
Met ouden ende met jonghen.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 122, vs. 17.

Klink. 1) *Slag, oorvijg.* KIL. en Wdb. op HOOFT.

2) *Strijd, gevecht.* Wdb. op HOOFT.

3) *Slag door het losbranden van het geschut*, en bij uitbreiding *het losbranden zelf.* Ibid.

4) *Stoot.*

Staakt dat gedurig krijgen
En laat den bangen Bosch een k l i n k te minder krijgen.

GROEBE, Versch. Ged. I, 49, of Brief van Amalia aan Prins Frederik, toen hij voor 's Hertogenbosch lag.

Die de fortuyn een k l i n c k gheeft, krijght van yder een de schop. DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 41.

Klink (De) slaen. *Den boventoon hebben*; zoo zegt men nog, om hetzelfde uit te drukken: »*den trom roeren.*"

Twijff moet altoes wesen heer,
Ende die man is altoes knecht,
Te spreken inder liefden recht,
Daer die minne s l a e t d i e c l i n k.

Mloep. B. I, vs. 2703.

Klinckaerd. *Zekere Gouden munt.* KIL.

Klinckaerd. *Klinker, gebakken steen, straatsteen.* Ibid.

Klinkant. 1) *Klatergoud.* Fr. »*clinquant*". Ook *zaken of dingen, die er fraai uitzien, maar weinig waarde hebben.*

Daer gaen tien maeghden voor, die gulde lovers stroyen,
En vlocken van k l i n k a n t op al de wegen goyen.

CATS, door Dr. V. VL. II, 311, a.

2) *Blinkende sieraden.*

O welcken wellust! te zien hupp'len zy' aen zy'
In 't rond, langhs hooge muur, een bende Vrouwen bly
En helden, haer oogh licht als Pharus blinckt in 't duyster,
Haer lijf geçiert is met k l i n c k a n t e n schoon van luyster!

VONDEL, door V. L. I, 372, vs. 800.

Zie nog J. DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 413 en II, 356.

Klincke. *Reet, spleet.* KIL.

Klincke. *Kling, lemmet.* Ibid.

Klinken, klincken. 1) *Slaan, aan stukken slaan, af-* en *wegslaan, smijten.* Wdb. op HOOFT, en Wdb. op BREDERO.

Een dorre en harde steen geeft water om te drinken,
Toen 't volk dien met den staf van Moses hoorde klinken.
OUDAAN, Poëzy, I, 15.

Zie nog VONDEL, door v. L. IV, 60, vs. 361; OUDAANS Poëzy, III, 423 ANTONIDES VAN DER GOES, door BILDERDIJK, bl. 4, reg. 9 v. b.

2) *Slaan, inslaan,* eigenlijk *rukken, inrukken.* Wdb. op HOOFT.

3) *Schieten, losbranden.* Ibid.

4) *Aan de zwier gaan, zwieren.*

Mijn Heer is voor een wijl na Waterlant gaan klinken
En 't hek is van den dam.
Kl. van de Schoester, 1660, bl. 1.

Klincken. *Drijven* en niet, zoo als v. L. zegt, *graveeren.*

De kunst, die hy in schilt en beker,
En kan en schael en becken klonck.
VONDEL, door v. L. XI, 255, vs. 15.

Clinken slaen. Waarschijnlijk eene spreekwoordelijke uitdrukking voor *aankloppen.*

So wanneer dat si sijn al ute,
Soe moegen si wale clinken slaen;
Want ic en salse meer ontfaen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9501.
Ga elre clinken slaen.
Ibid. vs. 12681.

Klinken met. *Bogen of roemen op.* Wdb. op HOOFT.

Klinckringhen. *Rinkelrooien.* KIL.

Klinksnoer. *Snoer, band, koordje, dat, door eene kleine opening in de deur, hing en van binnen aan de klink was vastgemaakt, die van buiten daarmede werd opgetrokken.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

As jy alle ding zoo kunstigh weet te kuipen,
Kan jy dan wel deur et oog van ien naeld of deur et gat van ien klinksnoer kruipen.
Kl. van Oene. 1662, bl. 8.

Klincksout. Zie **klijnsout.**

Clip. *Uitgehoolde rots, spelonk, uitgegraven berg.* Voert soe bevele ic u dat mijn lichaem nyemant en voert in egipten, op dat hem gheen eer ghedaen en wert, mer graeftet heymelijc in een clippe dat nyemant mijn graf en wete. Pass. Wijnt. f_o. clxviij, d.

Klipp. *Steen, rotssteen.*

D'eerste wijsheit sprac door 't streelen van de snaeren,
En Menschen hard als k l i p p vermorwden door 't geluyd.
HUYG. Korenbl. I, 158.

Klippe. *Knip, strik, val.* KIL.

Klippe. *Muilprang.* Ibid.

Klippe. *Lazarus-klep.* PL.

Klippel. *Klepel.* Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1297.

Klippel. *Stok, kluppel.*

Wat Venus voeght dat scheyt de k l i p p e l.
CATS, door Dr. v. VL. I, 196.

Klippelvers. Dit vers werd zoo genoemd om, het k l i p p e l e n d e of k l e p p e l e n d e, d. i. *telkens klinkende* van het rijmwoord. Zie Dr. DE VRIES, in zijne uitgave van CATS' gedichten, D. III, bl. 170.

Een aerdigh k l i p p e l v e r s, in ouden tijd geschreven,
Heeft oock op dit geval een vonnis uyt-gegeven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 447, b.

Klippen. 1) *De klok kleppen.* PL.

2) *Klapperen* en *klepperen.*

Winter-dagen — — —
Laet de schueren
Onser Bueren
Wat besueren
Van uw' kouw;
Laet se lipp en
Tanden k l i p p e n
Mette slippen
In de schouw.
HUYG. Korenbl. I, 482, a.

Doe riep hi lude: sciet, schiet!
Die Odevare'en achtes niet,
En leide thovet in den necke,
Ende ginc c l i p p e n metten becke.
VELTH. Sp. H. fo. 226.

Klippertanden. *Klappertanden.* Wdb. op BREDERO.

Daer elders menigh mensch of beeft of k l i p p e r t a n t.
CATS, 1828, I, 593, b.

Klipspaert. Quid?

Daer plochten sy dickwils met te gheckene,
Want sy somtijts voor 't veynsterken spelen,

Als ander klipspaerts op 't Veelken velen,
Naect en bervoet.
Handel der Am. bl. 304.

Uit den samenhang op te maken zou dit woord de beteekenis hebben van *geheim lief*, *verliefde*, *minnaar* of iets dergelijks, en op 't *veelken velen*, d. i. op de *viool spelen*, zou dan eene zeer nauwe betrekking aanduiden.

Kliptanden. *Klappertanden.*

Als ic werke na minen aert,
Ende tfellijc uten oosten haert,
Dan doe ic den meneghen cliptanden.
Horae Belg. VI, 126, vs. 43.

Klisoor. Waarschijnlijk een metselaars term, doch mij onbekend.

Myn eerste baas had eens een schoorsteen aangenomen, en daar kreeg hy te (weinig voor;
Wat deed hy? tot aan het dak metselde hy die van een klisoor.
H. VAN DE GAETE, De Metselaar door liefde, bl. 64.

Klisse. *Kluwen.* KIL.

Klissen. *Kleven*, *samenkleven*, *samenhechten.*

Hoe sien we nu de grijsheyd sijner hayren
Geverft, geklist, van sijn doorluchtigh bloed?
VONDEL, door V. L. III, 152, vs. 32.

Het hair was geklist van bloet.
Ibid. V, 167, vs. 19.

Klister. *Lijm*, *stijfsel*, *kleefstof.* KIL.

Klister. *Bloembol* en *bloemtros.* Ibid.

Klister. *Moot* of *schijf van visch.* Ibid.

Klit. *Dicht opeengepakte hoop.* U. W.

Klits. Hetzelfde als **klets**, d. i. Schuld in winkels, kroegen, enz. die nog te betalen staat.

Tot Neeltge Krynen, de loomen, in 't Friesse bottervaetje
Staet ook een moye Klits van goet. enz.
A. VAN STEYN, Lammert Meese, 1661, bl. 4.

Klitse. *Teef.* KIL. PL.

Klitsen. *Kletsen*, *werpen*, *smijten*, *slaan.* Gelijck gemeenlijck de tol, van speelziecke jongers met de klitzende zweep voortgedreven, over de ruime zael wijdt rontom hene en weder zwiert. VONDEL, door V. L V, 285. Wijders wild' hy te haal zeinden om een bastaartzoonken van Alexander, ende klitsen 't den kop te plettre tegens den muir der zelfste kamer. HOOFT, Rampzaaligheden, enz. f°. 19.

— — — die de teedre herssen
Van Babels zuigelingh op rotsen klitst en slaet.
VONDEL, door V. L. II, 138.

Zie nog Wdb. op HOOFT.

Klitte. *Klisse.* KIL.

Cliven, clyven. *Klimmen, stijgen, rijzen.*

Hi dede maken enen casteel
Die op vele rader stoet,
Van Houte starc ende goet,
So datmen vort mochte driven.
Daer op dedehi ridders cliven,
Die de mure breken souden.
Alex. VI, vs. 200.

Ic late de werelt bliven
Ende ga nu te hemele cliven.
Lev. van St. Fr. vs. 7708.

Zie ook Mloep B. I, vs. 2942.

Cliven. 1) *Breken van smart, van verdriet.*

Mijn herte clivet, mijn anxt es groet.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1988.

Sijn herte cloef ende ontsanc.
Ibid. vs. 3635.

2) *Beeldhouwen, vormen, maken, beitelen.*

Elck hoord men overluyt de vremde Goden loven,
Van silver ende goudt, van hout en steen ghekloven.
Z. HEYNS, Vervolgh van Bartas weken, 1628, bl. 13.

Cliven met. *Bijblijven, beschermen.*

God sal metten saligen cliven.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 70, vs. 5986.

Cliven van. *Afklimmen, afdalen, nederkomen.*

Mitridates ten mure stont, — — —
Vanden mure ginc hi cliven
Te sinen dochtren, te sinen wiven.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VB. LXXIIII, vs. 43.

Klobdarm. *De vette* of *scheidarm in de dieren.* KIL.

Klobsaen, klobbersaen. *Gestremde* of *geronnen melk.* KIL.

Kloek, kloeck, cloeck. 1) *Sterk, bestand.* Wdb. op HOOFT.

2) *Vrij wel, wakker, voorspoedig in geval van ongesteldheid.*

R. Mijn verlanght nae de kraemvrouw.
G. Z'is kloek nae den tijt.
DR. DE VRIES, Warenar, bl. 76.

3) *Krachtig*, *sterk*.

Dirck eet en drinckt hem rond
En siet noyt in een boeck:
Hy is k l o e c k en gesond.

HUYG. Korenbl. II, 266.

4) *Wijs*, *verstandig*. Wdb. op BREDERO.

Dirck eet en drinckt hem rond
En siet noyt in een boeck:
Hy is kloeck en gesond,
Maer niet gesond en k l o e c k.

Ibid.

Men wort by wijlen k l o e c k alleen door ongeluck.

CATS, door D[r]. V. VL. I, 802, b.

Zie nog St. Bijb. Spreuk. XII, vs. 4.

5) *Arbeidzaam*, *naarstig*, *ijverig*.

Wel vrouwmens, hoe dus k l o e c k? By nacht te arrebeyen?

NOZEMAN, Lichte Klaertje, 1696, bl. 18.

6) *Vlug*, *bij de hand*, *knap*, *handig*.

Want nie en sachmen enen so c l o e c
Om een out vuul hemde of broec,
Dat nadich is met vele cnopen,
Te besien ende over te lopen,
Ende te suveren van den gaudinen.

Rein. door WILLEMS, vs. 5128.

Kloecken. *Kloekmoedig maken*. Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Cloesterier. *Tot een klooster behoorende*.

Dits oec ene gemeine maniere
Van allen moneken c l o e s t e r i r e.

D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 10378.

Voor m o n e k e n c l o e s t e r i e r e zeggen wij *kloostermonniken*.

Cloestier. *Kloosterling*, *monnik*.

Wanen comt ons gene c l o e s t i e r.

Lanc. III, vs. 16564.

Kloet, cloet. 1) *Pols*, *springstok*, *schippersboom*.

Hi droech enen verboorden c l o e t,
Ende stacken emmer na dat oghe.

Rein. door D[r]. JONCKBL. vs. 786.

Abel Quac ende vrouwe Bave
Laghen beide onder voete,
Ende streden beide om enen c l o e t e.

Ibid. vs. 792.

2) *Knots.*

— — — gelijck de wolf, die zelf den herder,
Of jongen stier verbeet, bewust van moort, zich verder
Verpakt, eer 't lantvolck hem vervolght met kloet en boogh.
VONDEL, door V. L. VIII, 628, vs. 1253.

Cloet. Eigenlijk *kluit*, maar hier *drol.*

Te middernacht dat hi opstont,
Ende nam haer himde metter hant:
Daer in soe draeyde hi enen cloet.
Belg. Mus. X, 63, vs. 47.

Kloete. *Werktuig om het vuur op te rakelen, ovengaffel, kolenkrabber.* KIL.

Cloeten. *Met een cloet of schippersboom voortstuwen.* Recht of yemant een scip teghens den sterken stroom voert woude cloeten, so moste hy mit crachte sijns arbeyts den stroom mitten scepe verwinnen ende voerwaerts gaen. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 91.

Clof. *Spleet, kloof.* HILDEG. Ged. bl. 55, vs. 219.

Clofte. Elders **cluft** en **cluch.** Zie **Kluft.**

Cloyen. Volgens WILLEMS zou dit werkwoord twee van elkander zeer verschillende beteekenissen hebben, namelijk *stooten* en *vlechten.* De eerste beteekenis vond hij in de volgende regels, waar gesproken wordt van Biteluis, die zeer handig was in het opzoeken van ongediert in een oud kleed.

So gaet weder Biteluus
Die hairtande (nagels) daer door steken,
Also sise door cloyen ende door breken,
Ende latense rotten ende ongedwogen.
Rein. door WILLEMS, vs. 5184.

De tweede vond hij in de volgende plaats.

Si (kloosterlingen) draghen rocken met scoren wijt,
Ende si eten selden enen goeden maeltijt;
Met honghere gaen si dicke ten danse;
Si wedden om een scuerken de canse,
Verliesense, soe eest verdriet,
Dan gaen si cloien haren cranse.
Vaderl. Mus. I, 83.

Deze beide verklaringen komen mij zeer twijfelachtig voor, en daar *stooten* bij het zoeken naar ongedierte, en *cransen vlechten* bij het *honger lijden* en het *dragen van gescheurde kleederen* weinig te pas komt, zou ik in de beide plaatsen, liever het woord door *klouwen*, d. i. *krauwen*,

krabben, *opkrabben*, verklaren. In het eerste voorbeeld strookt die verklaring geheel met het zoeken naar ongedierte, in het tweede, wanneer men *crans*, overdrachtelijk voor *hoofd* of *kop* neemt, dan sluit het zeer goed, dat monniken, die schraal te eten hebben en gescheurde kleederen dragen, *zich den kop* wel eens *krauwen*.

Clock, **klock.** 1) *Mantel.* Eng. »*cloak.*" Want die mans droeghen een c l o c k e oft heyke, dat was een mantel boven onder de kele met eenen haec toeghevest, sonder mouwen, seer nauwe om het lijf. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 105, a.

Daer dedi elken maken te hant
Ronde c l o c k e n, tot .X. wale.
VELTH. Sp. Hist. bl. 198.

2) *Stem*, *harde*, *doordringende stem*, *keelgeluid.*

Oogen troost hadt gien behagen
In broer Koppens murge-sanck,
Broeders, riep hy, ick wort kranck,
Ach! jy selt het jou beklagen.
Soo broer Koppen mit sijn k l o c k
Luyen blijft op ongse stock.
VONDEL, door v. L. II, 584, vs. 29.

Maer Diedrick stijf van kop, die nimmer luystren wil
Na reden, nocht bescheyd, en 't veld behoud met kryten,
Werd trotser, overmits de lange Klaes van Kyten,
De Sparewouwer Reus, soo onbeschoft als groot,
In alles wat hy dreef hem hulp en bystand bood,
En Egmond met sijn k l o c k en grove stem vervoerde.
Ibid. III, 856, vs 245.

Zie nog WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 75.

Klock (Opgesteken) *Luide stem.* Wdb. op HOOFT.

Klock (Een) opsteken. *Luid schreeuwen.* Ibid. Zoo s t a c k hy zulck e e n afgrijsselijcke k l o c k o p, dat 'er al de zee en het water af beefden. VONDEL, door v. L. V, 201, r. 1. v. b.

Zie nog OUDAAN, Poëzy, I, 182.

Klock, klocke. *Zeker drinkglas van vorige tijden, dat den vorm eener klok had, op geen voet stond, en dus, volgeschonken, moest ledig-gedronken worden, alvorens men het op zijnen rand kon neërzetten.* KIL.

Klocke. *Kooi.* Ibid.

Klocke. *Helm van een destilleertoestel.* Ibid.

Klocke. *Rechtsgebied*, *ban.* Waarschijnlijk eene uitgestrektheid tot zoo ver de klok zich hooren liet. Rotgerinck — — — under der K l o c k e to Emnunchem. Tweede Proeve, bl. 189.

Klockey, klotsey, swalpey. *Vuil ei.* KIL.

Klockeline. *Klokketouw.*

Ic dede hem an dien c l o c k e l i n e n
Binden beide sine voete.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1490.

Klocken. *Opborrelen.*

Des waters vochtigheyd, het k l o c k e n en het kraecken.
VONDEL, door v. L. II, 176.

Klocken. *Kloppen, tikken.* Wdb. op BREDERO.

En 't k l o c k e n t hartjen klapt 'tgeen schaemt de spraeck belet.
S. COSTER, Itys. 1615, bl. 2.

Klokklank. *Klokgelui, klokgeklep.* Wdb. op HOOFT.

Kloox. *Broedsch.* Wdb. op BREDERO.

Klockspijs. *Spijs, die niet behoeft gekauwd te worden.* Ibid.

Klocksuster. *Klopzuster.* KIL.

Klompe. *Aardkluit.* Ibid.

Klompigh. *Bolrond.* Ibid.

Klompigh. *Vast, stevig.* Ibid.

Klonen. Hetzelfde als **Kleunen**, dus *slaan, beuken, stooten, kloppen.* KIL.

Kloner. *Hij, die slaat, beukt, stoot* of *klopt.* PL.

Klonge. *Kluwen.* KIL.

Clonghen. *Klinken, weêrgalmen, dreunen.*

Den lof Gods si daer boven zonghen,
Dat men de lucht mochte horen c l o n g h e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 15, vs. 1122.

Klonte. *Aardkluit.* KIL.

Klonterde bokje. *Smeerpoets.* Wdb. op BREDERO.

Clonteren (Ghemeen). *Verbonden, vereenigd worden.*

Ende soe c l o n t e r e n si g h e m e e n
Ende werden twee alsoe een.
Doctrin. bl. 53, vs. 129.

Kloofhout. *Log, dom, plomp mensch.* KIL.

Clooc. *Kloek.* SMEKEN, Tspel enz. vs. 608.

Cloestrier. *Kloosterling, monnik.*

Ooc bescied hi dat dan sal wesen
Drierande volc, als wi lesen,
C l o e s t r i e r e, ghehuwede, perlate.
Rymb. vs. 25671.

Kloot, cloot. 1) *Bal,* ook *ronde knop aan een stok.* KIL.
2) *Kogel voor een vuurwapen.* Wdb. op HOOFT. Als tvier in de busse is, rydt de duvel op de c l o o t e n. MEIJER, Oude Ned. Sprw. bl. 78.

Kloot, cloot. *Dobbelsteen.* Den lesten c l o o t en licht nog niet. Ibid. bl. 30.

Kloot. *Laken stoffe.* KIL. MEYER.

Kloet. *Dom, stompzinnig mensch.* KIL.

Kloot schieten. *Den bal slaan.* VONDEL door V. L. V, 616, vs. 372.

Klooten, cloten. *Balspelen, in de klosbaan spelen, beugelen.* KIL.

Klootspel. *Balspel.* Ibid.

Cloppe. *Geschenk, handgift.*

Dat soudic u gheven tenen c l o p p e.

Limb. B. VI, vs. 2515.

Cloppe (Tenen). *In eens, te gelijk.*

Hier met es ghestaen Pays oppe,
Ende heeft haer susteren t e n e n c l o p p e
Allen drien ghesproken ane.

Maskaroen, vs. 1244.

Kloppel. *Kluppel.* KIL.

Kloppen. *Zich als eene klopzuster gedragen, zich aan zekeren godsdienstigen leefregel verbinden.* Wdb. op BREDERO.

Kloppen. *Lubben, de teelballen ontnemen.* KIL. MEYER. Van daar nog ons »*klophengst.*"

Klopper. *Plattijn, trip, lederen muilen met houten zolen.* KIL.

Klopscheen. *Zakvedel.* Wdb. op BREDERO.

Klos. *Kloot, bal,* ook *teelbal.* KIL. PL. De Castor besnijt zijn zelven, zijn k l o s k e n s af-bijtende. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 426.

Klosbaen. *Kaatsbaan.* KIL.

Klosborseken. Scrotum, *balzak.* KIL.

Klospoort. *Ring in eene kaatsbaan, waardoor de ballen moeten gedreven worden.* KIL. PL.

Klossen. *Ringelen, luiden, bengelen.*

Wilje mijn van Brandt verlossen?
Laet de Bel om Tonsters k l o s s e n.

A. VANDE VENNE, Sinne-Vonck, 1634, bl. 41.

Klossen. *Zeker spel.*

Quaken, c l o s s e n, hancken, caetsen.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 94, vs. 1724.

Klot, klotte. *Klont, kluit.* PL. KIL.

Cloten. *Als een bal ronddraaien.*

Doen langhe alsus de maghet rene
Was g e c l o t e t ende gerindelt,
Omgekeert dicke ende gewindelt, enz.

Lev. van St. Chr. vs. 1143.

Kloterboeck. *Kladboek.* KIL. PL.

Kloteren, cloteren. *Door klutsen doen dik worden of runnen,* zoo als melk en sauzen. Eng. »*to clod.*"

Een sause die gebotert
Met asijn is op g e k l o t e r t.
HONDIUS, Moufe-Schans, bl. 213.

In coste in eenre maent ghecrighen
Van miere blare coe eneghe botere,
Wat ic clutse of wat ic c l o t e r e,
Het es al te male om niet.
Horae Belg. VI, 101.

Klotergheld. *Klein geld, kleutergeld.* KIL. PL.

Klotermelck. *Wrongel, geklonterde* of *geronnen melk.* Ibid.

Kloterpapier. *Kladboek, kladpapier,* waarop men de zaken onder elkander aanteekent, om ze naderhand in andere boeken geregeld over te brengen. Ibid.

Kloterspaen. Crepitaculum, d. i. *Ratel, klater, klep,* ook *schel* of *bel.* KIL.

Klootken. *Aardkluitje.* PL.

Clotken. *Veger.*

Waert dat ic God ware
Ic zou de braen stellen daer de schenen staen,
— — — — — — —
Ende de buncken zoudic maken opengaende,
Al met cnoppen — — —
Ende alsser rummelijnghe in den buuc ware,
Zoo zoude ment met een c l o t k e n cuusschen.
Belg. Mus. II, 127.

Klotsei. *Vuil ei.* KIL.

Klotter. *Veger, schuier.* Ibid.

Klotteren. Hetzelfde als **Kloteren.** Ibid.

Klouwe. 1) *Klauw.* Ibid.
2) *Egge, hark, tuinhark.* Ibid.
3) *Haak om kleeren of stoffen aan te hangen.* Ibid.

Klouwe. *Kluwen.* KIL. PL.

Klouwen. *Met de nagels krabben* of *krauwen.* KIL.

O Mieuwes, nu mooghdy uw hooft wel k l o u w e n.
R. VISSCHER, Brabb. bl. 83.

Bellyn k l o u w e d e sik by den oren.
Reineke Vos, Lübecker Ausg. 1852, vs. 2742.

Klouwen. *Vleien, strelen,* volgens TIDEMAN.

Meynt ghy o oude slechte bloet,
Dat hy 't uyt rechte vrientschap doet?
Hy k l o u w t u om u groote gelt,
Daer op is sijne sin ghestelt.

VAN BEAUMONT, Ged. bl. 76.

Klouwen. *Tot een kluwen opwinden.* KIL. Bij uitbreiding: *eene zaak beramen, een ontwerp smeden, iets brouwen.* Hierby komt dat de Prins, als hofweërwys, viellicht wel voelde, dat 'er een' buy by den Landtvoogdt g e k l o u w e n t werd. HOOFT, Ned. Hist. f°. 523.

Klouwer (Ouwe). *Oude stijve Klaas, houten Klaas, Jan Hen. Iemand die van de vermaken der jonge lieden afkeerig is, en zich daarvan verwijdert.* Wdb. op BREDERO.

Clove. 1) *Kooi en klem, waarin men besloten of beklemd zit.*

Hulpe, Lucifers kagie ende helschaps c l o v e!

Marieken van Nymegen, bl. 26.

Ic sie den valscen wel ontfaen,
Die die heren connen dwaen
Ende plucken van den stove;
Ende ic sie den rechten slaen,
Beede bespotten ende vaen,
Alse die mese in die c l o v e.

Dr. VERWIJS, Wapene Mart. bl. 1.

Bruun lach in anxte groot,
Ende die c l o v e, die hem so neep.

Rein. door WILLEMS, bl. 29, variant.

2) *Strik, valstrik.*

Hier bi soe is hi zeer in dwael,
Die hem laet vangen optie c l o v e.

Hildeg. Ged. bl. 202, vs. 228.

Dat ander poente, mensche, onthout al,
Daermen te rechte mede sal
Den sondach eren ende loven,
Soe mijddi des duvels c l o v e n.

Die .X. Plaghen, vs. 524.

Klovenier. *Kanonnier.* KIL.

Klover. *Soort van kanon, couleuvre.* KIL. In vroegere dagen onderscheidde men de kanonnen meestal door dierennamen, van daar de woorden *slang, couleuvre*, en meer anderen.

Klubber. *Kleefstof, lijm, gom.* KIL. PL. MEYER.

Cluevers. Verbasterde naam voor *couleuvres.* Die stede wert nacht

ende dach aenghestormt met menigerley geschutte van bogen, van c l u e v e r s, ende van grote bussen. Van Brab. die Exc. Cronike, 1530, .y. y. i, c.

Kluft. 1) *Klucht.* Voorts vangen (zy) een k l u f t aan, van eens Vorsten marktganger, die visch, naa zijns meesters mondt zocht. HOOFT, Henrik de Groote, f°. 154.

2) *Staak*, namelijk in de geslachtsregisters. Soo lang de nedergaende maghen werden gevonden, zijn de selve alleen, met uitsluitinghe van alle andere maghen tot de erfenisse gherechtigt, sulcs dat nevens die van 't eerste lid oock die van de vorder leden sonder einde, te weten kinderen in plaetse van haer overleden ouders, werden toeghelaten, ende dat by k l u f t e n, maeckende alle t' samen soo veel handen als den overleden kinderen in't eerste lid heeft gehad. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1ste druk; bl. 75. Erven — — — hoofd voor hoofd, niet by k l u f t e n. Ibid. bl. 76, v°.

Vergelijk hiermede VONDEL, door v. L. VIII, 563, vs. 315 en 316.

3) *Kluit*, *klont*, *klomp*.

Taeie k l u f t by k l u f t.

VONDEL, aangehaald in WEILANDS Wdb.

4) *Afhellende schuinte.* De ijsselijke k l u f t e n of schuintens van ijs. Overzetting van HERVEY, aangehaald als voren.

5) *Grot*, *spelonk.* KIL.

6) *Menigte*, *hoop.* KIL. MEYER.

7) *Afdeeling* of *wijk eener stad.* Waarschijnlijk behoort hiertoe het volgende woord c l o f t: Wonachtich ind gelegen bynnen der c l o f t e van der Elborgh voerscr. NIJHOFF, Gedenkw. D. III, bl. 61.

8) *Aanhang*, *partij*, *vereeniging*, *klub.* KIL. Eng. »*club*".

Kluften. *Vergaderen*, *bijeenkomen*, *vereenigen.* KIL

Kluftigh. *Kluchtig.*

Hy die 't Moye mall soo k l u f t i g h
Loofde.

HUYG. Korenbl. I, 457, a.

Klughmaend. *Januari* of *louwmaand.* KIL.

Kluchte. *Grot*, *spelonk.* KIL. PL.

Kluchte. 1) *Menigte*, *hoop.* KIL.

2) *Wijk eener stad.* Ibid.

Kluchten. *Eene klucht aanrichten*, *kluchtig zijn*, ook *kluchten* of *grappen vertellen.* PL.

Hy klaeght in 't oor, hy kyft, hy troost, hy k l u c h t, hy singht.

VAN BEAUMONT, Ged. bl. 88.

Kluchter. *Iemand die door het vertellen van grappen of kluchten een gezelschap vermaakt.* PL.

Kluin. *Zekere drank.*

Doen men de wynkoop had, riep hy: zie, deze kit
Met kluin, o grunjers! moet elk door zyn gorgel wringen!
FOCQUENBROCH, Ged. 1709, II, 20.

Cluys. *Bergengte.* KIL. Want zy saghen wel, dat zy haer Stadt niet houden en mochten ieghens Xerxes, die de cluysen inghenomen hadde, ende also vaste zijn volck in tplatte landt van Griecken brachte. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 42, a. Om tselve geberchte te bewaren ende die clusen met harnas te sluyten. Ibid. f°. 49, a.

Kluis. *Klap, stomp, stoot.*

Ackermenten 'k sou hem een blaeuwe kluis en een neusje bloet gheven.
JAN ZOET, Clorinde en Dambize, 1640, bl. 28.

Kluysen. Limitum custodiae. *Grenswacht.* KIL.

Kluisen. Hetzelfde als *Honden.*

'T Zel zo magtig kluizen.
J. NOZEMAN, Rombout of de getemde Snorker, bl. 21.

Dezelfde uitdrukking vindt men nog in A. VAN BOGAERT, 't Nieuwsgierige Aegje, 1679, bl. 39.

Kluissen. *Klotsen.*

Hy laet 't ontstelden Meer vast op sijn steve kluyssen.
VAN PAFFENRODE, Boertige Dichtkunst, 1670.

Kluyster. *Sluitboom, grendel.* KIL.

Kluyte. *IJsschol.* Ibid.

Kluit, cluyt. *Klucht, aardigheid.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Ic can soe menigerande clute,
Dies al die liede niet en weten.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, Gloss.

Kluit. Boertige benaming voor *een stuk geld.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Kluyten, cluyten. *Om het verst gladde stukken ijs langs eene ijsbaan werpen.* Horae Belg. VI, 177.

Kluyten. *Kluchten of grappen vertellen.* PL.

Kluytenten. Hetzelfde als **Kluyten, cluyten.** KIL.

Kluyter. *Kluchtspeler, potsenmaker.* PL.

Kluyver. *Lekkerbek, smulbaas, panlikker,* ook als scheldnaam gebruikt. Wdb. op BREDERO.

Kluyver. *Zeker gerechtsbode, welke beslag op goederen mocht leggen.*

— — — — 't zijn schraele leege wanden,
Daer Kluyver en Sté-boo niet wisten wat te panden.
HUYGENS, Korenbl. I, 385.

Kluyver (Ouwe). 1) *Oude snoeper, oude liefhebber.* Wdb. op HOOFT. 2) *Scheldnaam,* meestal synoniem met *ouwe klouwer.* Wdb. op BREDERO.

Kluyvinghe. *Afval en ingewand van een geslacht varken.* KIL.

Klunderen. *Slaan, kloppen, stooten.* KIL. PL. Dr. DE JAGER, Proeve, bl. 127.

Klunten. *Lomp, onopgevoed, onbeschaafd* en *onnoozel mensch.*

Sedert ghy het hoofsche vriën
Tot Dijshoek eens hebt gesien,
En de streken van de stad,
Sedert heb ick uyt gehadt,
Sedert noemt ghy my een loer,
En een k l u n t e n en een boer,
En een blutten, en een kluts.

CATS, door Dr. v. VL. I, 222, b.

Klunteren (In een). *Tot een kluit, bal, klonter inkrimpen.*

Ende als haer ledê weder quamen,
Ende haer ierste vorme namen,
Die als een igel waren i n e e n
G e c l u n t e r t.

Lev. van St. Chr. vs. 526.

Kluntert. Hetzelfde als **Klunten.**

Is elders oock een rauwe gast,
Die op geen heusche seden past,
En niet ter werelt anders weet
Dan hoe men pap en soppe eet,
En daerom t'huys en over straet,
Gelijck een k l u n t e r t henen gaet.

CATS, uitg. 1828, I, 414, b.

Vele uitgaven, o. a. die van Dr. DE VRIES hebben dit woord, die van Dr. v. VL. heeft op deze plaats »*klunten.*"

Cluse. *Kluis, afgelegen monnikskluis.*

Doe sagen si bider wegescheden
Ene c l u s e wel gewracht.

Lanc. II, vs. 43503.

Malcrois hevet hi begheven
Sijn casteel, ende hevet up heven
Ene c l u s e, daer hi leghet in.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 275.

Clusenersse. *Kluizenares.*

— — — — hi kerde te hant

Daer hi die c l u s e n e r s s e vant.
Lanc. III, vs. 3146.

Alse die messe was gedaen,
Die c l u s e n e r s s e riep alsoe saen
Lancelote.
Ibid. vs. 5654.

Klust. *Hol, waarin dieren zich ophouden, vossenhol.* PL. op **hol.**

Kluster. *Kleefsel, lijm, plaksel.* KIL.

Klute. Zie **kluyt.**

Kluts. *Onverfijnd mensch, kinkel.* Hetzelfde als **klunten.**

Laet een deune quesel leven
By een k l u t s, een tammen bloet.
CATS, door Dr. v. VL. I, 715, a.

Noyt kond'ick gunstich woordt van Rosemont gewinnen,
Tot Floor, een rechte k l u t s, haer eens bestont te minnen.
Ibid. I,*59, a.

Kluts. *Iets tot schraging of onderstutting.*

Hoe 't Hoofdgebouw van al 't beslag,
Gezet op waggelende stylen,
Gestut, gestaaft word, dag aan dag,
Met schoren, schragen, k l u t z e n, vylen.
OUDAAN, Poëzy, I, 27.

Klutsaert. *Knutselaar*, die zich met nietigheden of beuzelarijen bezig houdt.

Ick ben geen futselaer, ick ben geen slechte k l u t s a e r t.
HUYG. Korenbl. II, 7.

Klutsen. *Lappen, bijlappen, verstellen, herstellen.* Wdb. op HOOFT.

Een reyser op de wegh in seker huys getreden,
Socht ruste tot gemack van sijn vermoeyde leden,
Doch eer de soete slaep sijn deusigh hooft bekroop,
Vernam hy dat 'er nat ontrent sijn bedde droop;
De solder was verrot, de muur al-om gereten,
En daer quam koude tocht gesogen door de spleten.
Dit quol de goede man, en wert des ongesint,
En wenscht te zijn bevrijt voor eene gure wint.
Hy geeft hem vaerdigh op, en met een flucksen hamer,
Soo klopt hy voor het schut, soo k l u t s t hy aen de kamer,
Nu hier, dan weder daer.
CATS, door Dr. v. VL. II, 648, a.

Klutsen. 1) *Kloppen, slaan, timmeren, vertimmeren.* U. W.

Hoe ydel dat men klutst op 's werelts timmerwerf.
VONDEL, Hierusalem Verwoest, 2de Bedrijf.

Men klutst een houten hut.
Dezelfde door V. L. I, 139, vs. 253.

2) *Karnen*, *boter maken.*

In coste in eenre maent gheerighen
Van mijnre blare coe eneghe botere.
Wat ic clutse of wat ic clotere,
Het is al te male om niet.
De Hexe, vs. 42.

Cluven. *Hakken*, *kappen*, *houwen*, *kloven.*

Ente knapen ghinghen cluven
Onder de Vriesen, dees niet ne loeghen,
So dat xx knapen sloeghen
Xxxv Vresen doot.
MELIS STOKE, B. V, vs. 792.

Kluwe. *Klauw.* MEYER.

Kluwenen. *Het kronkelend opstuiven van het stof tot wolken.*

En twijffeltghe wie 't is, in 't kluwenen van 't stof,
En midden in 't gewoel, die van Bourgonjens hof
Gevreest word.
VONDEL, door V. L. II, 615, vs. 411.

Rust Maria! luick uwe oogen:
Droom van moort noch oorloghs-vlaegh;
Maer van zoete vrêbazuinen,
En van hinde- en-hartejaght,
In 't gekluwent stof der duinen.
Ibid. IV, 145, vs. 65.

Knaak. Waarschijnlijk eene boertige benaming voor *een stuk geld*, of voor *schijven.*

En daarom zie ik op geen knaaken
Hoe suur wy daar ook aan geraaken;
Zie daar voor yder een ducaat.
A. ALEWIJN, Jan Los, bl. 25.

Knaap, cnaap. 1) *Knecht*, *dienstknecht*, *bediende.*

Albrechts cnapen brachten tgerechte.
VELTH. Sp. H. f°. 35.

In dit selve jaar soo was te Brugge onthoofd een metsenaars knape. Die Exc. Chr. van Vlaenderen, f°. 170, v°.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 2236, var.; ibid. vs. 2901 (in verband met vs. 2933); Esop. bl. 117, vs. 27 en bl. 352, vs. 3.

2) *Schildknaap, edelman in dienst eens ridders, die den ridderslag nog niet ontvangen had.* NIJH. Ged. I, bl. LXXI.

Zie nog MELIS STOKE, D. III, 358.

3) *Volgeling*, volgens Mr. VAN LENNEP. Zie zijn Gloss. op VONDELS werken, waar de plaats onjuist is aangegeven.

Knaerhout. Hetzelfde als **Klaphout**. KIL.

Knaertghe, knaertke. *Oliekruik*. Ibid.

Knaeuwelen. *Knabbelen, knauwen, knagen.*

De Kat bewaert de ham voor 't knaeuw'len van de Rot.
G. A. DUIRKANT, Sistiliaen, 1628, bl. 18.

Knabbelen. *Twisten, kijven.* KIL. PL. Welcke om dat groot gewin, dat sy daer van kreghen, werden twistigh onder malkanderen ende knabbelden als Honden ende Katten. MARNIX, Byenc. 1645, bl. 169, v°.

Knabbeler. *Twistzoeker, kijver.* PL.

Knagelick. *Knagende.*

Vergramt door jaloursheyt knagelic.
COORNHERT, Odyss. 1606 I, 50 v°.

Knake. *Knok, knook.* KIL.

Knackworst. *Metworst.* Ibid.

Knap, knaps. De grondbeteekenis is *eng, nauw, kort, bekrompen*, van daar eenige bijbeteekenissen, als o. a.:

Goed sluitend van kleederen gesproken, waardoor netheid ontstaat.

Gaawe voort en schickje hoetje,
En jou kraagh, en al je goetje
Dattet knaps en knibber past.
VANDE VENNE, Bel. Wer. bl. 25.

Knap, knaps. Bijv. nw. en bijw. *Voortvarend, vroolijk, spoedig, vlug, rap, bij de hand.* Wdb. op BREDERO.

Sy die voor desen was fris, lustigh gau en knaps,
Is fleeuw en byster meeps.
CATS, 1828, I, 262, b.

O Roos — — — hoe knap
Verliest ghy geur en sap.
VONDEL door V. L. V, 494, vs. 1676.

Zie nog A. VANDE VENNE, Wijs-Mal, bl. 93.

Knapelen, knapelijn, knapelinc, knapelen kint, knapelijn kint, knapelingh kint, knapelkint. *Kind van het mannelijk geslacht.* KIL.

Ende doet te haren termijne quam,
Brachte die jonfrouwe lofsam

Een scone k n a p e l e n.
Limb. B. III, vs. 791.

Alexander seghet alleene
Dat men in die rechte zijde k n a p e l e n draecht,
Van der slinker hi oec secht
Dat men wijf draecht daer inne.
Der Vrouwen Heim. vs. 597.

Ende Ywan wan an sine bruut
Een k n a p e l ij n.
Lanc. III, vs. 23309.

Ende om dat hem niet was bleven
K n a p e l e n k i n t, soe wart ghegheven
Sijn hertoghedom Gocelone.
Brab. Yeesten IV, vs. 986.

Daer hadde si een k n a p e l ij n k i n t,
Een dat quaetste dat ye zint
Van moeder wert gheboren.
Lsp. B. I, C. 26, vs. 27.

Ende soe bat Fransoyse den Sint,
Sere om een c n a p e l ij n k i n t.
Lev. van St. Fr. vs. 9502.

So was die Vrancsche coninghinne,
Daghebeerts wijf, elc versinne,
Van eenen k n a p e l i n g h e k i n d e ghenesen.
Leven van St. Am. II, vs. 2785.

Daer na gheviel als ick las,
Dat sy droech een k n a p e l k i n t.
Seghelijn van Jherusalem, f°. 1, b.

Mocht si crighen een k n a p e l k i n t.
Ibid.

Knapelinck. *Knaap, jongeling.* KIL. Van 7 tot 14 jaar kon men k n a p e l i n c k, garçoen of page zijn, van 14 tot 21 jaar schildknaap, en, na dien ouderdom bereikt te hebben, kon men ridder worden.

Knapen. *Gevolg, sleep.*

Zo heeft de zond altoos ghequel en straf tot k n a p e n.
SPIEGHEL, Hartsp. 1614, bl. 48.

Knaphoeck. Crustulum. Eene benaming die op vele soorten van gebak toepasselijk is. KIL.

Knappen het vlas. *Het vlas breken.* Ibid.

Knappen. *Met de tanden vermalen, kauwen.* Ibid.

Knappen. *Vangen.*

> Ze (de dieven) benne g e k n a p t wyf.
>
> T. ASSELIJN, Melchior, 1691, bl. 30.

Cnappers. *Tanden.*

> Van quaetheden so bijt ic op mijn c n a p p e r s.
>
> Marieken van Nymegen, bl. 41.

Knaptand. *Bietebauw*, *bullebak*. KIL.

Knaptandekenskruyd. *Leeuwenbek.* Ibid.

Knarbeenken. *Kraakbeen.* Ibid.

Knarpen. *Heimelijk wegnemen*, *ontstelen*. Een meid, die honger of dorst heeft, en geen kans ziet iets te k n a r p e n, dat is een regte luije lak. J. DE RIJK, De Besteedster, 1692, bl. 24.

Knarren. *Knarsetanden.* KIL.

Knarselen. Het frequentatief van **knarren.**

> — — dat men hem geketent, en in boeien
> Doe k n a r s s'l e n.
>
> OUDAAN, Poëzy, II, 381.

Zie ook ibid. IV, 80.

Knarsen. *Scheuren*, *verbrijzelen*.

> — — — 't nat der zee — — —
> Hort door zijn zwaerte in 't eind gelijk een donder neder,
> K n a r s t rotsen en gebergte in flarden.
>
> ANTONIDES VAN DER GOES, door Bild. I, 42.

Knaspen. *Op de tanden knarsen.* KIL. MEYER.

Knasschen. Hetzelfde. KIL.

Cnauwen, knauwen. 1) *Afkluiven.*

> Ay, God gheve hem den langhen ween,
> Die te c n a u w e n e gaf dit been
> Den edelen ghedochte,
> Want hire moert an wrochte.
>
> Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 5, vs. 102.

2) Hetzelfde als **kauwen**, dus *overdenken*, *in acht nemen*.

Knauwerken. *Kneu.* Zekere vogel. KIL.

Kneels duyvelen, knellis duyvelen, knelis duvelen. *Afrossen*, *afranselen*. Wdb. op BREDERO.

> Ick sal de hoer so k n e e l s d u y v e l e n, dat enz.
>
> Kl. van 't Hontghe bijt my niet, 1649, bl 18.
>
> — — hoe ikse sal k n e l i s d u v e l e n.
>
> VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1670, bl. 88.

Kneep. 1) *Dwangmiddel.* Wdb. op HOOFT, bl. 474.

2) *Last*, *druk*, *het knellende.* Ibid.

Kneeteringh. *Draling*, *aarzeling.* Wdb. op BREDERO.

Knecht. 1) *Jongeling.*

Waendi dat ene scone vrouwe
Enen sotten knecht op trouwe
Minnen soude van selken gelate,
Die nacht ende dach liepe op die strate
Dansen, reien ende springen, enz.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7236.

Lodewijc, des Leepers sone,
(Simpel Karle hiet die ghone)
Soude coninc hebben gheweest na recht,
Maer het was te jonc een knecht.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 5261.

2) *Zoon.*

Doe sprac Samuel tote Isay:
»Heefstu emmermeer kinder, sech my."
»Ja ic", sprac hi, »noch enen knecht
»Die die scaep up tfelt berecht."
Rymb. vs. 9097.

3) *Dienaar*, *onderdanige.* Term van beleefdheid. Uwe knechten zijn gekomen om spijse te koopen. St. Bijb. Genesis XLII, vs. 10. De Koningh segge sijnen knechten den droom, dan sullen wy de uytlegginge te kennen geven. Ibid. Daniel II, vs. 7.

4) *Iemand van edele geboorte*, *die zich als schildknaap of wapendrager ter beschikking eens ridders gesteld heeft.* Eng. »*knight.*"

Ende mijn vader hiette Robbrecht
Ende was een wel gheboren cnecht,
Ende diende metten coninc van Averne.
Lantsloot, vs. 487.

Daer venck hy Willem ende Heynrick van Kuuck des Hertoegen broderen mit sommige Ridderen ende Knechten. Clerk u. l. L. bl. 88.

4) *Kind van het mannelijk geslacht.*

Sijns broeder sone, hiet Robbrecht,
Die dat conincrike na recht
Al te male soude hebben verworven
Hadde die coninc sonder oer ghestorven.
Maer nu wert daer een cnecht gheboren,
Dies Robbrecht hadde groten toren.
Esmoreit, vs. 17.

Knechtelec. *Slaafsch.* Eest dat wi oec van anxte ons selfs, ende niet van minnen te Gode, goede werke ane gripen, soe es onse vrese knechtelec. RUUSBR. Tab. I, 173, reg. 16.

Knechten. *Krijgsknechten, voetvolk.* Wdb. op HOOFT.

Knechten. *Meisjes in jongens veranderen.*

De groote Koningh van dry over-Zeesche Kroonen,
Knijght Man-volck met sijn' hand, om deughden me te loonen:
Kost Carel 't Vrouw-volck nu, in plaets van knijghten, knechten,
Wat souder Meisjes, die moe Meisjes zijn, om vechten.

HUYG. Korenbl. II, 470.

Knellen. *Benauwen.* Wdb. op BREDERO.

Knepelijn, kneplekijn, kneplijn. *Knaap en kind van het mannelijk geslacht.* KIL. Dat die kneplekine die der moeder irste vrocht waren, Gode ghoffert mosten syn. Lev. v. Jez. bl. 15.

Ende ter selver tijt oec, sonder waen,
Doen die vrouwe daer af genas,
Ende si sach, dat een kneplijn was,
Loech si sere daer ter steden.

Lanc. III, vs. 23312.

Knerren. *Knarsen.* PL.

Knerren, knerselen. *Knarstanden.* KIL. Ende knerselden mitten tanden. Spiegh. der Volcomenheit. f°. 155.

Kneubesje. *Dreumis, kleine jongen.* Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Kneukel. *Kinkel, boer, lomp mensch.* Ibid.

De Kneuckels en de Boeren
Die hadden 't op ghestelt.

BREDERO, Groot Liedt-Boeck, 1622, bl. 39.

Dat zyn eerst kneukels zou ik meenen,
De kinders in de wieg zyn veel wyzer.

A. ALEWYN, Beslikte Swaantje, bl. 26.

Zie ook A. VAN STEYN, Lammert Meese 1661, bl. 12.

Kneus. *Kneuzing, kwetsing.* Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Kneuselen. Freq. van **kneusen.**

O braven hondt, die 't soo behendig heeft gevat,
En nergens hebt geraeckt, noch eenig lid gekneuselt.

DE POTTER, Getrouwe Harder, II, 3.

Kneusen. 1) *Knakken, kwetsen, verbreken.* Wdb. op HOOFT. 2) *Bedwingen.* Wdb. op BREDERO, bl. 502.

Kneuteren. 1) *Tjilpen, kwelen.*

Musch en knoter tjilpt en kneutert.

VONDEL, Poëzy, II, 124.

2) *Brommen, pruttelen.*

Wel wat wilje staen k n e u t e r e n?

J. S. KOLM, Malle Jan Tot's boertige vryery, 1662, bl. 7.

Kneuterigh. *Gemelijk, prevelend, brommend, pruttelend.* 't En is niet vremd dat den ouderdom k n e u t e r i g h en ghemelick is. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 354.

Kneuterzucht. *Neiging om voortdurend te morren, te pruttelen.*

Want vrouwen k n e u t e r-z u c h t is veel-tijts enckel waen.

CATS, door Dr. V. VL. I, 455, a.

Kneutervaer. *Onvernoegde brommer, pruttelaar.*

K n e u t e r-v a e r ghy suft, ghy suft,
Want gheen menschelijck vernuft
Kan dat vatten of begrijpen.

GROEBE, Versch. Ged. II, 177.

Knevel. *Loot, uitspruitsel eens booms, tak, wijngaardloot.* KIL.

Knevel. *Lederen riem of band.* Ibid.

Knevel. *Knoop.* Ibid.

Knevel *Tand of weerhaak eens jachtspriets.* KIL.

Knevel. *Hand-, hals- en voetboei.* Ibid.

Knevel. *Band of riem aan de werpspiesen, om haar, na het werpen, terug te trekken.* Ibid.

Kneveler. 1) *Dief, roover.* Ibid.

2) *Gerechtsdienaar.* Ibid.

Knevelspriet. *Speer of spiets van een band voorzien, om haar, na het afwerpen, terug te trekken.* Ibid.

Knevelstock. Hetzelfde.

Knibbelen. Als frequentatief van knijpen, *afknijpen, verminderen.*

Knibbelen. 1) *Knagen, knabbelen, afknabbelen.* KIL.

2) *Binnensmonds prevelen, mompelen.* Ibid.

3) *Kijven, twisten, krakeelen, harrewarren, haarklooven.* Ibid. Wdb. op HOOFT.

Maar of sy wat kyft en k n i b b e l t.

J. VAN PAFFENRODE, Hopm. Ulr. bl. 33.

Men k n i b b e l t en vecht, staen strijds, over het verstand van Hesiodus zegghen, dat de helft meer als 't heel is. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 400.

4) *Ten nauwste nemen.*

Ja sy is zo teer van leen, dat, seg ick, sonder k n i b b e l e n,
Dat se mit bey heur voeten in me iene schoe kan dribbelen.

BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D. III, bl. 4.

Knibbeling. *Haarklooverij*, *oneenigheid*, *twist* om kleinigheden. Wdb. op HOOFT, bl. 154 en bl. 474.

Knibber. *Nettjes*, *vlug.*

Gaawe voort, en schickje hoetje,
En jou kraagh, en alje goetje,
Dattet knaps en k n i b b e r past,
En gaat rechjes lijck een mast.
VANDE VENNE, Belacchende Werelt, bl. 25.

Knie (Te). *Met de eene knie op den grond geknield.* Wdb. op HOOFT.

Knie (Op de) helpen. *Ten onder helpen.* Ibid.

Knieken. *Knielen.* PL.

Knielingen. *Scheenplaten*, *knieplaten*, *kniebedekking.*

Twee andre dapper in scine,
Die brachten eens ridders wapine,
Halsberch ende helm goet sonderlinge,
Iserine cousen ende k n i e l i n g e.
Lanc. II, vs. 14060.

C n i e l i n g h e ende cousen al bebloet.
Walewein, vs. 10078.

Dat was al root vanden bloede
C n i e l i n g h e n, cousen ende sporen.
Ibid. vs. 10675.

Knielsvat. *Knekelhuis.*

Waer schuil ik de Pot nou best? laet iens zien: in 't k n i e l s v a t.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 40.

Zend 'er daeromme by een briefken, dat ik wenschte, om zijne oudtheit ende bemeuzeling, geëert moght worden voor een heilighdoom, gelijk de beenen uit de k n i e l s v a e t e n geraept, die men den anderen ten diersten aensmeert. HOOFTS Brieven, door Dr. v. VL. I, 353.

Zie ook ROEMER VISSCHER, Brabbel. bl. 87.

Knier. *Scharnier.* U. W.

Knijf, cnijf. *Lang mes, dat men oudtijds, nevens het zwaard, op zijde droeg. Van een scherpe punt voorzien, diende het voor ponjaard, en in menige keure werd het dragen daarvan, als moordtuig, verboden.*

Men speelder met swerden ende met k n i v e n.
Alex. B. V. vs. 1044.

Si namen haer sweert haer scerpe k n ij f,
Si namen hen haer jonghe lijf.
Vanden Levene ons Heren, vs. 724.

Zie nog VAN HEELU, vs. 1445 en vs. 7117; Ferg. vs. 4660; Rein. door WILLEMS, vs. 4217; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. LII, vs. 60.

Knijghten. *Tot ridder maken.*

De groote Koningh van dry over-Zeesche Kroonen
K n ij g h t Man-volck met sijn' hand, om deughden mé te loonen:
Kost Carel 't Vrouw-volck nu, in plaets van k n ij g h t e n, knechten,
Wat souder Meisjes, die moe Meisjes zijn, om vechten.
HUYG. Korenbl. II, 470.

Knijpe. *Knip, val, strik.* KIL.

Knijper. *Vrek.* Ibid. Onder de mindere klasse hoort men een vrek ook wel eens een »*nijpnaars*" noemen.

Knijperken. *Distelvink* of *putter.* Ibid.

Knijpraden. *In het geheim raadgeven?* Ook is hy je vader altyd op zy en k n y p r a a d in al zyn doen en laaten. F. RYK, De doorsleepen Vleijer, bl. 10.

Knijsen. 1) *Kwellen, folteren.*

Ja maar au vrient,
Sijt ghij juiste comen mij te k n ij s e n e?
VAN GHISTELE, Ter. Com. Adelphi.

2) *Zich kwellen, zich ergeren.*

Help, ik k n ij s van dubbel spijt.
VANDE VENNE, Bel. Wer. 195.

3) *Uitschelden, berispen, doorhalen.*

Dus en acht niet op 't k n ij s e n van Paus Joannes natie,
Al·spronghen zij achterwaerts uyt desperatie.
Liedekens en Refereynen van SOETENDAL.

Deze voorbeelden zijn overgenomen uit D^r. W. L. VAN HELTEN, Akademisch Proefschrift, bl. 65.

Knikken. *Overhellen, buigen, wenden.* Wdb. op HOOFT.

Knillen. 1) *Hevig slaan, voor het hoofd slaan.* Over-sulcks al 't gesnor in een Sack wiert gesteken, en gestrickt, geknodst, g e k n i l d, gekleunt, geklopt. A. VANDE VINNE, Wys-Mal, 1634, Voorwoorden, bl. V.

Help! of scheyd hier, kreet een Lapper,
Of ick speel oock wipper-wapper,
Of ick k n i l j e met de Léést,
Als men doet een Hóóren-beest.
Dezelfde, Sinne-Vonck, bl. 44.

2) In zachtere toepassing beteekent het: *kwellen, in het nauw brengen, tikken, teisteren.*

De katte die veel snoepen wilt
Wort licht eens op den neus g e k n i l t.
CATS, 1828, I, 444, a.

Men diend de Boeren alle daag
Te weesen als een Duyvels plaag;
Men diendse schier den huid te villen.
Ic souse zoo niet kunnen k n i l l e n.

S. VAN DER HEYDEN, d'Adellykke Juffer, 1688, bl. 27.

Knipbusse. *Handroer, pistool.* MEYER. KIL.

Knippen. 1) *Toeknippen, toedrukken.* Wdb. op HOOFT.

2) *Pakken, beetpakken.*

Rozemont zagh op, en riep,
Met de doot op haere lippen,
Toen de wang haer verf verschiep,
Bocksvoet, wat bediet dit k n i p p e n?
Zoeck in wouden en op klippen
Andre jaght en minnestof.

VONDEL, door V. L. X, 475.

Knipperingh der tanden. *Het klapperen der tanden.*

Maer even als de kou met k n i p p e r i n g h der tanden
De hitt' met sweeten me den kortsigen beranden, enz.

Z. HEYNS, Bartas Weken, I, 108.

Knipwaeghe. *Unster, weegschaal.* KIL. Wie heeft het stof der aerden met een drylingh vervatet, ende de berghen in een k n i p w a e g h e ghewoghen? MARNIX, de Biënkorf, 1569. f°. 265, v°.

Knirsen. *Knarsen, knersen.* KIL.

Knispen. 1) Intr. *Spatten, vaneenscheuren, splijten.*

Twee-vattende de beenen, twee de handen,
En een een mes, die hem dan 't eenemaal
Op-heffen, en op eene steenepaal,
Vry spits van punt, doen vallen uyt hun armen:
Daar scheurd geen vlies alleen, maar ook zijn darmen,
Daar k n i s p e n hem de leden uyt malkaar,
En rib' en rug', het barst 'er al te gaar.

OUDAAN, Toneel-Poëzy, 1712, bl. 283.

2) Trans. *Vaneenscheuren, verbrijzelen.*

De helt greep Kakus toen, die slechts met loos gerucht
Zijn vier en vlam vergeefs uit duisternisse rispte.
Hy knoopte hand en voet aen een, en duwde en k n i s p t e
Hem 't gloeiende gezicht en d'oogen uit het hooft,
Verworghde hem.

VONDEL, door V. L. VIII, 501, vs. 382.

Knissen, knisschen. *Verbrijzelen, vermorzelen, aan stukken breken.* KIL.

De swaerte die recht toe recht aen, en sonder horten
Met soo geswind een' slagh quam tegens d'aerde storten,
Heeft al de leen g e k n i s t en vliegen doen om veer.
Ibid. II, 287, vs. 1601.

In de uitgave van 1719 staat niet *geknist*, maar *geknispt*.

Knistelen (Door-). *Onderzoeken*, *doorsnuffelen ?*

— — — Rade ik recht? ontdek
('k Kan 't alles op geen aas d o o r k n i s t e l e n)
Zelf wat gy meent, of wat het was.
OUDAAN, Poësy, II, 199.

Cnitsen. *Pruttelen*, *brommen.*

Dwijf mach oec onlanghe swighen,
Maer c n i t s e n, scelden ende crighen,
Daer toe steet altoes haer moet.
Noch meer vanden wiven, vs. 76.

Knobbe. *Zwemvogel, van het geslacht der eenden.* Wdb. op BREDERO.

Knodde. 1) *Knoop*, *knobbel.* KIL.

2) *Knokkel.* Ibid. en PL.

Knodden. *Knoopen*, *binden*, *opbinden*, *vastbinden.* KIL.

Knoef, knoet. *Het ijzer onder aan een springstok.* PL.

Knoef-loock. *Knoflook.*

Knoesel, cnoesel, knoessel. *Enkel.* KIL. PL.

Ende hi stont toten c n o e s e l e int bloet.
Walew. vs. 6528.

Menich orsse daer stont
Over de k n o e s e l e n in dat bloet.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 4798.

Knoffelen. 1) *Knuffelen, wellustig dartelen en drukken.* Wdb. op BREDERO.

Ick sou jou so koest'ren, k n o f f'l e n en behagen.
STARTER, Kl. van Melis Tyssen, 1646.

2) *Verkleumde leden warm wrijven.* Wdb. op BREDERO.

Knocht. *Knoop.* KIL.

Knochten. *Knoopen*, *vasthechten*, *vereenigen*, *samenvoegen*, *snoeren.* MEYER.

Te woude waert reet hi mettien,
Enen olivier heft hi versien,
Hier indie werelt en es so scone;
Daer waren die ridders ane gewone,
Alsi die avonturen sochten,

Dataire hare orsse ane knochten.
Ferg. naar het HS. vs. 1592.

Een dubbel purpuren cleet, fijn en subtijl gevrocht,
Had aen Ulysses waert, dat aen een was geknocht
Door eenen gouden haeck.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 102.

Ofschoon vele glossaria knochten als eene onbep. wijs opgeven, is mij die nog nooit voorgekomen. Bestaat die niet, dan kunnen de imperf., en het dw. wel *knoopen* tot onbep. wijs hebben. Zie over dit woord verder Die Bediedenisse van der Missen, bl. 60,

Knoke. 1) *Knoest in het hout.* KIL.

2) *Enkel.* Ibid.

Knokelen. *Oneerbaar betasten, met onreine bedoeling met de vingers aanraken.* Ibid.

Knoken-houwer. *Vleeschhouwer, slachter.* Ibid.

Knokken. *Met de vuist slaan, beuken, ranselen.*

Doen ik laast je moer dicht wat of knokte.
Kluchtige vryagie van Jan de Plug, bl. 4.

Knol. *Soort van bier.* Maer hadden sick met dunne keut oft knol moeten lijden. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. II.

Knol. Bijv.nw. *Dronken van bier.* MEYER.

Knollen. *Zich aan het drinken van knol te buiten gaan.* KIL.

Knollen. *Verzamelen, vergaderen, bijeengaren*, enz. Ibid.

Knollerie. *Knol- of bierbrouwerij.* VAN HASSELT op KIL.

Knoop. *Granaatappel, die zich boven op de spitse des tempels, of boven de poort bevond.* Ick sagh den Heere staen op den altaer, ende hy seyde: Slaet dien knoop, dat de posten beeven. St. Bijb. Amos IX, vs. 1. Kantt. 5.

Knoopen. Waarschijnlijk *de witachtige stippen in het gortige spek.* Wdb. op BREDERO.

Knoopen. *Vasthechten, verwikkelen.*

Dat hi hemlieden dade verstaen
Hoe si Gods gracie mochten ontfaen,
Ende den duvel fel ontloopen,
Die se in de quaetheit wilde knoopen.
Lev. van St. Am. I, vs. 3258.

Knoopig. *Gortig* of *garstig spek door bovengenoemde knoopen onsmakelijk.* Wdb. op BREDERO.

Knoopmes. *Dolk, korte degen, pook, dagge.* KIL.

Knoopnadel. *Speld.* KIL.

Knooten. *Stronken.* Ibid.

Knootwilghe. *Stronkwilg.* Ibid.

Knop. *Knoop, Gordiaansche knoop.*

Daer binnen so staet Midas wagen,
Die veil last mochte dragen.
Aen dat ioc heine die vreimde knop.
Alex. II, vs. 194.

Knopen van iets. *Van iets losmaken.*

Ende wilt hu van den afgoden knopen.
Lev. v. St Am. II, vs. 936.

Knopen (Iemands woorden). *Behendig gebruik maken van eens anders gezegden, om hem in zijne eigene redenering te vangen, vast te zetten of te verstrikken.*

Ic sie nu wael, ghi hebt verstaen,
Want ghi begint vast aen te vaen
Mijn leeren die u nopen.
Want ic u al hebbe ondaen
Mijns herten gront, nu wildi verslaen
Mi ende alle mine woorde knopen.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. VI, 140.

Knoppeldoeck. *Doek om geld in vast te knoopen.* Wdb. op BREDERO.

Me dunkt veurzeeker dat de gierige bloedt
Hier een knoppeldoek met gelt begraeven hebben moet.
HOOFT, Ged. f°. 274.

Cnoppen. *Dichtknoopen, toeknoopen.*

Eist dat gi hebt nuwe laken,
So seldi doen uwe cledre maken
Den genen diese wel kan sniden
Ende voren ploien ende besiden,
Ende die mouwen cnoppen wale.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2091.

Knorcke. *Knok, knook.* KIL.

Knorre. *Hard gezwel, likdoorn in het vleesch,* of *knoest in het hout.* KIL. PL.

Knorren. *Korren, kirren.*

Duif en doffer trekkebekt, knort en kruilt.
VONDEL, Poëzy, II, 124.

Knorren, knorsen, knorspen. *Op de tanden knarsen.* KIL. MEYER.

Knorspbeen, knorspelbeen, knospbeen, knurspelbeen. *Knarsbeen, kraakbeen.* Ibid.

Knosen. *Breken, knakken, krenken.* KIL. PL.

Knospen. *Op de tanden knarsen.* KIL. MEYER.

Knoter, knoterken. *Kneu.*

Musch en k n o t e r tjilpt en kneutert.
VONDEL, Poëzy, II, 124.

Knoteren. 1) *Morren, knorren, brommen.* Dat uwen geest k n o t e r t tegen Godt. St. Bijb. Job XV, Kantt. 22.

Wat gans evel k n o t e r d y?
Belg. Mus. VI, 329.

2) *Kwelen, kwinkeleeren, tjilpen, neuriën, zingen.* KIL. PL.

De voghelkens ghecleet in pluymighe livreyen,
Siet men hier oock omtrent gaen nesten en vermeyen,
End' elck naer zijnen aerd hier k n o t e r t en daer fluyt.
HARDUYNS Ged. door SCHRANT, bl. 115.

3) *Snappen, klappen, babbelen.* KIL.

Knoteren. *Kneuzen, stuk slaan.* Die mijn mont ende lippen ende tanden te k n o t e r t. Dr. v. VL. Prozast. bl. 87.

Knouwen. 1) *Knauwen.* KIL.

2) *Overdenken, ter harte nemen.*

Es achterclap duecht, wilt dit vermaen k n o u w e n,
So synt al Sancten, die met Luther aenhouwen.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 93.

Nonnen, die noode in clooster gespan zyn,
Lopen ute, nu si Luthers motyf c n o u w e n.
Ibid.

Knovel. *Band, boei, kluister.* KIL.

Knudse. *Knots.* Ibid.

Knuffelen. *Kwellen;* bij herhaling *knagen, knijpen.* En wil men ons immers dus ongenadigh k n u f f e l e n om het woort Spel, enz. VONDEL, door V. L. VI, 216.

Knuggerigh. *Vlug, vaardig, snel, gezwind, rad.* KIL.

Knuyffelen. *Het vleesch van de beentjes kluiven, afkluiven, afknagen.* KIL. PL.

Knuyffelen, knuyselen. *Bevoelen, betasten, knuffelen.* KIL.

De borstkens k n u y s e l e n.
Handel der Am. bl. 177.

Knuyven. *Kluiven, afpluizen.* KIL.

Knuyver. *Iemand die kluift* of *afpluist.* Ibid.

Knukkel. *Knokkel.* Wdb. op HOOFT.

Knuppen. *Knoopen.* Dat profyt, dat daer van compt, dat k n u p p e ick wel in en wetsteen. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 25.

Knurf. *Knoop, knobbel, bult.*

Vol buylen en k n u r v e n.

BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, II, bl. 16.

Zie nog ROEMER VISSCHER, Brabb. bl. 5.

Knurriffen. *Door knoopen of geledingen afgescheiden worden.* Wdb. op BREDERO.

Knutsen. *Fijn stampen, malen, wrijven, breken, kneuzen.* PL.

Knutte. *Knoop.* KIL. Eng. »*Knot.*"

Knuttel. *Hard gezwel.* KIL.

Knuttel. *Knuppel.* Ibid.

Cnuwen. 1) *Voorkauwen, voorpraten, voorzeggen.*

Wouter, een peert of een rent
Die en sijn niet so blent
Van sinne, alse ghi sijt.
Men moet u in alre tijt
Al dat k n u w e n, datmen u seyt.

Jans Teesteye, vs. 3358.

2) Hetzelfde als **knauwen** en **knouwen**, *overdenken, in acht nemen.*

C n u u t dat wort wel.

Belg. Mus. IX, bl. 96.

Cobe. *Wrat.*

Had hi sproete, smette of vlage
Op sijn ogepeerle of twitte,
Vluus of c o b e of ander smitte,
Dat genas hi claerlic al.

Rein. door WILLEMS, vs. 5590.

Cobbe. *Hen.* KIL.

Kobbel. *Dik en vet* van menschen gesproken. Ibid.

Cobber. 1) *Doffer.* Ibid.

Als sy d'een d'ander moghen jonnen confoort,
En dat de K o b b e r by de Duyvinne gheraect.

Handel der Am. bl. 428.

2) *Boel, pol. Hij die een bijzit heeft.* KIL.

3) *Voorganger, belhamel, roervink.* Ibid.

Kobbesooh. *Scheldnaam voor een valsch, wraakzuchtig, kwaad vrouwelijk wezen,* die men ook wel *spin* noemt. Wdb. op BREDERO.

Codde, kodde. *Knots.*

Niet wel en canic dat bedieden,
Ware die hertoge onder bleven
Wat si dan hadden ghedreven

Die te voete stonden met c o d d e n.

VAN HEELU, vs. 6264.

Soo had hy in zyne hant ghehouden een c o d d e zo groot, dat zy alle masten van groote schepen te boven ghijnk. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, B. I, C. XLI.

Zie nog HOOFTS Br. III, 126, n°. 589.

Kodde. *Teelbal.* KIL.

Kodde. *Snakerij, scherts, boert, spotternij.* KIL.

Met een k o d d' of met een klucht.

CATS door D^r. v. VL. I, 362, c.

Koddenaar. *Snaak, guit.* Wdb. op BREDERO.

Koder. 1) *Speeksel.* KIL. PL.

2) *Slijm.* KIL.

Koderich. *Slijmerig, slijmachtig.* PL.

Kodse. 1) *Knots.* KIL.

2) *Knoestige stok.* Ibid.

Koe. *Kleine munt*, ter waarde van zes mijten. Ibid.

Coe sat. *Stom dronken.*

Eet ende drinct vanden goeden biere — — —
Ende sit biden viere al c o e s a t.

M^r. MOLTZER, Bibl. 3de Afl. bl. 220.

Koedille. *Zeker kruid.* KIL.

Koedronck. *Flinke, groote teug, waardoor men een glas in eens ledigt.* Ibid.

Koegras. *Zomerweide voor eene koe.* Ibid.

Koehamme. *Houten blok aan den nek of de voeten der koeien, om haar het wegloopen te beletten.* Ibid.

Koehoys. *Eene hoeveelheid hoois, die voldoende is, voor den staltijd eener koe.* Ibid.

Koey. *Kooi, schaapskooi.* Dus stichten gods kinderen ghemuerde paerte en k o e y e n haren quicken. Bijb. van 1477, Num. XXXII, vs. 36.

Want die heerders souden wesen
Entie scaep te gader lesen,
Om die savonts ter c o e y e te bringhen.

HILDEG. Ged. bl. 113, vs. 179.

Koekamme. Hetzelfde als **Koehamme.** KIL.

Koeck aen 't herte. *Hard gezwel in de lever.* Ibid.

Koekedroelje. Scheldwoord.

Ik salje dat verleren — — jy besukte ritsige k o e k e d r o e l j e.

J. VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1670, bl. 88.

Koeiklink. *De vrouwelijkheid eener koe*, want *klink* beteekent »*cunnus.*"

Zoen jy een k o e i k l i n k, dan smeerje je lippen met een.
Kl. van het Zuiglam, bl. 9.

Koecken, koeken. *Keuken.* Tis den eenen hont leet, dat die ander in die k o e c k e n gheet. MEIJER, Oud Nederl. Spr. bl. 53. Tis altoes vet in eens ander mans k o e c k e n. Ibid. bl. 54. Men sal een goede, trouwe handige suster sueken totter k o e k e n. D^r^. v. VL. Prozast. bl. 298.

Koelen, coelen. 1) *Zijne hartstochten afleggen, zich kalm houden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Verkoelen, verfrisschen* door het nemen van een bad.

Eens daegs ghinc hi (David) in sine sale,
Ende sach .j. wijf, vulmaect wale,
Ende hiet Bersabe, Uryas wijf,
Die met fonteynen c o e l d e haer lijf,
Ende wart met haerre minnen bevaen.
Rymb. vs. 10270.

Coelen (Haer.) *Zich verfrisschen*, enz.

Pharaons dochter, hiet Termit.
Soe wilde h a r e c o e l e n ende maken wit.
Ibid. vs. 3464.

Koelkousen. Spotnaam voor *hoepelrok.* Wdb. op BREDERO.

Koelnis. *Verkoeling.*

Een zware storting, buy noch regenvlaegh kan strecken
Tot k o e l n i s van dien gloet.
VONDEL, door v. L. X, 314, vs. 1241.

Koelter. *Roer van een schip.* KIL.

Koemaerte. *Melkmeisje.* Ibid.

Coeman. *Koopman.* Passim. Zie o. a. het Gloss. van den Roman van Heinric en Margriete, van Limborch; Lsp. B. III, C. 10, vs. 69, enz.

Coemst, comst. Zie op **Coomst.**

Coen. *Gerust, zeker, veilig.*

Hebdijs te doene, ic ben hu by,
Versta ic eenich point of si,
Daer ghi hulpen in hebt te doene,
Ghi moghet up mi wesen c o e n e,
Dat ic hu sal helpen gheerne.
Lev. v. St. Am. I, vs. 4459.

Over mi moechdi wesen c o e n e.
Hor. Belg. VI, 103.

Koen, koenen. *Koeien.* Sy wachten na malckanderen, als die k o e-

n e n int gras. MEIJER, Oude Ned. Spr. bl. 51. Die wyn is voer die k o e n e n niet gewassen. Ibid. bl. 56. Zie nog NIJH. Ged. III, 17; VONDEL, door V. L. VIII, bl. 271.

Koenken. *Tang om gloeiende voorwerpen aan te vatten.* KIL.

Koenlike. 1) *Gerust, veilig, met zekerheid, gerustelijk.*

Nu vervrieset dat water diep
Bi nachte dicken ende bi daghen,
Dattere een geladen waghen
Over c o e n l ij c mach riden.

MAERL. Sp. H. I P. VI B. XXVI, vs. 18.

Vertrect mi c o e n l i c uwen staet,
Ic sal u gheven selken raet,
Ghi seles wel in vreden bliven.

Horae Belg. VI, 148.

2) *Met moed, stoutmoedig.*

C o e n l i k e ende te haren vromen
Mogen si, die uut Egypten comen,
Die volgen, want bider crucen roede
Sal sceden de rode zee van bloede.

Lev. v. St. Fr. vs. 10523.

Zie nog Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. V, 2de st. bl. 81.

Coenroet. *Manschap, bende.*

Ende voeren oec wt met haer c o e n r o e t,
Oft syt thant souden winnen.

VELTH. Sp. H. f°. 188, naar het HS.

Ende onder al der Heren c o e n r o e t
Bleven wel .X. .XI°. man doet.

Ibid. f°. 169.

Zie verder op **Conroet.**

Koeooghe. *Zeker kruid.* KIL.

Coep. *Kop, maat.* Fr. »*coupe.*"

Dat sijn die ghene die meten
Haren c o e p met valschen maten.

Die .X. Plaghen, vs. 1646.

Coeps (Als). *Te samen.*

Onder tors ende te voet
Haddenre donse in haer ghemoet
A l s c o e p s XX dusent man.

Brab. Yeesten, B. III, vs. 1786.

Coer, koer, koor. *Keur.*

Ic gheve dij **k o e r** van drien.
Bijb. van 1477, I Chron. XXI, vs. 10.

Van desen tween hebdi die c o e r.
HILDEG. Ged. bl. 182, vs. 63.

Wie wil de vettigheyd van Jacobs erfpacht vaten
d' Insoete vyghen k o o r, de dronckene granaten.
VONDEL, door v. L. II, 51, 2.

Koer, coere. *Keur, verordening, reglement, wettige bepaling.*

In dien tiden was Foroneus,
Die de sone was Ynacus.
Hi visierde eerst wet in Griekenlant,
Ende vaste k o e r e n.
Rymb. vs. 2302.

Nyewe recht, nyewe c o e r,
Die sietmen alle sins hanteren.
HILDEG. Ged. bl. 135, vs. 132.

Zie nog NIJH. Ged. I, 228.

Coer, koir, koerd, koert. 1) *Wachttoren.* KIL.

2) *Torenwachter.* Drye poirters, twe wekers, een k o i r, enz. NIJH. Ged. V, 79, reg. 8, v. b.

Zie nog ibid. VI, bl. 824.

Coerbare wonde. *Keurwonde*, dat is eene wonde, waarvan de lengte en de diepte gemeten, en naar gelang de grootheid of uitgebreidheid, volgens gemaakte keur, beboet werd. NIJH. Ged. I, bl. 215 en bl. 226.

Koerd. Zie **Coer.**

Koerd. *Koeherder.* KIL.

Coerdore. *Hofdeur.*

Doch doen si horden dat gheluut,
Ghingen si ter c o e r d o r e n wt.
Limb. B. I, vs. 418.

Koeren. *Zorg.*

Maer c o e r e n, arbeit ende leet
Heeft daer tfolck, spade ende vroe.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 52.

Kooren. *Van eene hoogte uitzien, de wacht houden.* KIL. Ende op dit huys plach men te k o e r e n. VAN HASSELT op KIL. Zie ook op **curen, kuren.**

Koeren. *Wettelijk bepalen.* Dair up sullen sy redelike multor ende nutscap moghen k o e r e n. D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 514.

Koeren. *Begeeren, verlangen?*

Selc die gans c o e r t om die craghe,
Selc c o e r t den herinc om den roche.
Horae Belg. VI, 1, vs. 20.

Koerien. *Korren*, *kirren*, *zoo als de tortelduiven doen.* KIL.

Koers. *Zekere vrouwendracht*, *keurs.* KIL. PL.

Dan moet zy hebben eenen sleypenden k o e r s.
Belg. Mus. IV, 85.

Coersdbroet. *Hardbakken brood.* Van eenen mander c o e r s d b r o e t enen ouden swerten. Brab. Yeesten, II, 704. Privilegie van 1403.

Koert. *Voorplein*, *voorburg*, *binnenplaats.* KIL.

Koert. *Torenwachter.* NIJH. Ged. VI, 824.

Koert. *Hof des konings of des landbestuurders.* KIL.

Koertelike. *Weldra*, *binnen kort.*

C o e r t e l i k e wart doe nacht.
Alex. VI, vs. 273.

Koertorn. *Wachttoren.* KIL.

Koerwachter. *Torenwachter.* Ibid.

Koeschitte. *Koemest*, *koedrek.* KIL. PL.

Koeste. *Bruiloft*, *bruiloftsmaal.* KIL. MEYER.

Koesteren. 1) *Verzachten*, *genezen.* Wdb. op BREDERO.
2) *Beschermen.* Wdb. op HOOFT.

Koet. *Soort van eend of watervogel.* Wdb. op BREDERO.

Koeter. *Hutbewoner*, *daglooner.* Hy wil Koninck of k o e t e r wesen. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 55.

Koeteren. *Spreken*, *praten*, *snappen*, *babbelen.* Dat onze Juffrouw lust heeft een half uur met hem te k o e t e r e n. P. BERNAGIE, De ontrouwe Kantoorknecht, bl. 35. Wat k o e t e r j e, wat maalje. A. PELS, De verwaande Holl. Fransman, 1684, bl. 96. Kund gy wel k o e t'r e n als zy spreeken altemael? S. VAN DER CRUYSEN. Ezopus, 1697, bl. 85. Zie nog Wdb. op BREDERO, bl. 185.

Koeterwaal. *Kromtong*, *die het Nederlandsch gebroken spreekt.* Wdb. op BREDERO.

Koeterwalen. *De Nederlandsche en ook andere talen met een Waalsch accent uitspreken. Gebroken spreken.*

Zy diende wel heel op syn Westfrans te k o e t e r w a a l e n.
T. ASSELYN, De Spilpenning, 1693, bl. 23.

Michiel! wel hebt ge u nu in alle bey de taalen
Geoeffend? Zult gy die wel kunnen k o e t e r w a a l e n?
A. PELS, De verwaande Holl. Fransman, bl. 56.

Coetkijn. *Hutje.*

Een neder c o e t k ij n, indier gebare,
Alse oft een scip gewelvet ware.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IVB. XXV, vs. 75.

Coets, koets, koetsoe. 1) *Slaapplaats, rustbank, kribbe, bed.*

Ende als hi in dandre quam gegaen
Vant hi .ij. joncfrouwen tere steden
In ene c o e t s e liggende mede,
Daer ene bernende kerse voren stont.
Lanc. II, vs. 7878.

Ene c o e t s e heeft hi ghemaect
Inden donckeren crocht, om datsi
Heimelijc soude sijn ende vri.
Lsp. B. II, C. 9, vs. 68.

Zie nog Dr. v. VL. Prozast. bl. 34* en St. Bijb. Amos III, vs. 12.

2) *Draagbaar, draagzetel.* KIL.

3) *Strijdwagen*, vooral die voor hooge personen tot gemak was ingericht.

— Koningh Achab — die, voelende 's doods vlaghen,
Den aftocht blaest te spade, en opgeeft inde waghen
Zijn ziele, met het bloed dat 't gulden harnasch smet,
En 't zammet vande k o e t s.
VONDEL, door V. L. II, 70, vs. 28.

Koetsen. *Liggen.* MEYER.

Koetser. *Wagenmenner.*

Wat s'Konincx K o e t s e r ooc ghebaerde.
VONDEL, door V. L. I, 75, vs. 787.

Koetswaghen. *Draagzetel.* KIL.

Koevenne. *Weide voor rundvee.* PL.

Coevent. Zie **Covent.**

Coever, koever. Znw. *Voorraad, overvloed.* Eng. »*cover*" **Quade coever** *schaarschste.*

Van so scoonre herberghe ende so goeder
Vant men quaden c o e v e r daer,
So wel waest bewist alt jaer.
Fl. ende Bl. vs. 1844.

Goeder versscer honichraten
Hebbic c o e v e r harde groot.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 569.

Coever, koever. Adj. *Overvloedig, vol op.*

Soo de wijn k o e v e r en overvloedigh was.
R. VISSCHER, Sinne-poppen, 1678, bl. 63.

Koever. Bijw. *Genoegzaam*, *volop.* KIL.

Koeverdack. *Een uit houten dakpannen gemaakt dak.* KIL.

Koeveren, koevereren. 1) *Verkrijgen*, *verwerven*, *overgaren.* Als zy wat koevereren met sparen, of deur goede neeringhe, dan komen zy tijdts ghenoegh om haer lust te soecken. R. VISSCHER, Sinne-poppen, 1ste Schock, n°. 32.

2) *Vermeerderen*, *den voorraad doen aanwassen.*

De blinde dichter-Prins, hoogh eerd' ons daar met vlijt,
De priester Helikons me, voort in korter tijd
Zo koeverde tghetal der lieve-kunsts verstanden.

SPIEGHEL, Hart-Spieghel, 1614, bl. 64.

Coeverheydt, couverheit. *Overvloed.*

De groen vett' olijven,
Die langhst heen de Jordaen in coever-heydt beclijven.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 104.

De biekens cleyn op d'inckel tipkens,
Halen hun aes, en heunigh soet,
Van u roo-glatte suycker lipkens,
In coeverheydt en over-vloedt.

Ibid. bl. 138.

Couverhede is verleydinghe. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 73.

Koeverich. *Overvloedig.*

O, mocht my hier een boomken nu gherieven
Met sijnen waey in langhe niet gheenoeyt;
Oft dat ick erghens hier een vondt,
'T welck koeverigh vol appels stondt.

Belg. Mus. X, 9, reg. 7, v. o.

Koeverkieve. *Hoofddeksel.*

— — — — — — — een vlies — —
Daer men af maect cledere diere
Na vrouwen ende na mans maniere,
Ende hooft cleder ende koeverkieve,
Die men vercoopt vrouwen op lieve.

Nat. Bl. bl. 473, vs. 787.

Coevertoere. 1) *Bedeksel.*

Helen es coevertoer van beden
Jegen die felle tongen quaet, enz.

Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, bl. 63, vs. 1666.

2) *Paardendek.*

Sijn wapenroc, sijn tornakeel,

Sijn coevertoere, wet wale,
Was van den selven al te male.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 119, vs. 448.

Koevliegh. *Horzel.* KIL.

Koeweyte. *Dolik, zwartkoorn.* Ibid.

Cofye, cofie. *IJzeren hoofddeksel*, gedragen onder den helm.

Soe dat Lanceloet enen slach ommedroech,
Ende den riddere soe sere sloech,
Dat hi hem dorsloech, sonder saghe,
Helm ende cofye metten slaghe.
Lanc. II, vs. 26679.

Doe sloech hine soe boven maten,
Dat hi helm ende cofye tier stont
Dor sloech.
Ibid. vs. 28652.

Want si hadden hem af ghedaen
Die cofie, ende souden hem 't hoet af slaen.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 33, vs. 2738.

Coche. *Slaapstede, sponde, rustbed, rustbank.* Dit woord zal ongetwijfeld als het Fransche woord »*coche*" zijn uitgesproken.

Ende daer beval doe ene joncfrouwe
Datmen ene orsbare maken soude.
Dat was gedaen alsoe houde,
Ende si leidenc wel drovelike
In ene coche edelike.
Lanc. II, vs. 25661.

Ende alse hire quam
Wart hi geware ende vernam
Dat Hestor op ene coche sat daer.
Ibid. vs. 3277.

Koghe. *Gevest van een zwaard.* KIL.

Koghe, koge. *Besmettelijke ziekte van koeien, varkens en schapen.* KIL. PL.

Cogge, kogghe. *Middeleeuwsch snelzeilend koopvaardij- en oorlogsschip.* KIL. Eene nadere beschrijving vindt men in VAN LENNEP, Zeemans-Wdb.

Koggelend. Waarschijnlijk *op koggen gelijkende, in den vorm van koggen.*

— — — de koggelende kielen
Tot zinkens toe verla'en met ballast.
OUDAAN, Poëzy, III, 424.

Koy. *Stilte, rust.*

Nu hebben wy k o y.
Handel der Am. 1621, bl. 17.

Koy. *Koe.* Inf. bl. 290.

Koy. Bijv. nw. *Vreedzaam, stil, bedaard, zedig.*

Ick geloof — — — dat sy goet, rijck en k o y is.
R. VISSCHER, Brabb. 1669, bl. 19.

Koye. *Stal.* KIL.

Coye, coie. *Kooi, schaapskooi.* De goede herde brinct gherne alle sine scape in de c o i e. RUUSBR. Tab. II, 178, reg. 19.

Heydene ende Joden mede
Selen noch vallen aen kerstenhede,
Ende sal een herde ende een c o y e wesen.
Jans Teesteye, vs. 456.

Koye. *Aars, achterste.* KIL.

Coye, coyen. *Koeien.* Wdb. op HOOFT. C o y e n, de men seit dat kalver droeghen. D[r]. v. VL. Prozast. bl. 135.

Den lantlieden nemen openbare
Haer guet (lees quec), haer c o y e ende die eten.
VELTH. Sp. H. f[o]. 82.

Quec ende beesten menigherande,
Scape, verkene, perde, c o y e ende vee.
Jans Teesteye, vs. 2298.

Coyfe, coyfie, koyffe. *IJzeren kap of hoofddeksel, dat door strijdende ridders onder den helm gedragen werd.*

Ende slogen soe metten suerde,
Dat hem helm no c o y f e ne stont
Te staden.
Lanc. II, vs. 34595.

Bij KIL. vindt men de laatste spelling, waar dit *hoofddeksel, bekkeneel* genoemd wordt.

Voor de tweede spelling zie men: Lanc. II, vs. 45071, ibid. III, vs. 16676; Ferg. naar het HS. vs. 2701; Limb. B. VIII, vs. 679; Alex. B. III, vs. 196. HUYDECOPER was van gedachte dat c o y f i e betrekking had op de menigvuldige sieraden, waarmede de helmen bezet waren. Zie MELIS. STOKE, D. II, bl. 141.

Koifsen. *Hoereeren, boeleeren.* KIL. MEYER.

Coic. *Kok.* In het meervoud **Coicx.** Zie de Oorl. van Hert. Albr. bl. 177.

Coym, elders **cume.** *Nauwelijks.* Hoogd. »*kaum*".

Daer na leed c o y m tijt van vier dagen, ens.
Lev. van Sinte Lutgardis, bl. 65.

Si quamen ter werder Kerstinen grave,
Ende als men boven tdecsel deed ave
Ende men dat edel graf ontploec,
Gevueldense datd so wel daer roec,
Dat men op ertrike c o y m e ye vernam
Der suetechheit gelijc, die daer ute quam.
Leven van St. Christina, vs. 1858.

Koir. *Keus.*

Doe plaghen si tallen drien jaren
Luden te senden nader k o i r.
Mloep. B. I, vs. 1417.

Koizen. *Koozen*, *liefkoozen.* MEYER.

Koyzen. *Bijslapen*, *hoereeren.* KIL.

Coisen of **cousen binden.** *Zich het onderste gedeelte eener rusting aantrekken*, *of aangorden.*

Ende Walewein, die ridder stout,
Dede hem wapenen daer te hant:
Sine c o i s e n hi doe b a n t
Sinen halsberch scuddi ane.
Lanc. III, vs. 22906.

Koyslinck. *Bastaard*, *hoerenkind.* KIL. MEYER.

Kok-ail. *Zekere drank.*

Somtyds drinkt hy een chokolaatje
Of k o k-a i l.
v. VINCENT, Pefroen, bl. 3.

Coccine. *Vurig rood.* Die vierde varuwe van allen dogeden die es c o c c i n e n, dat es vierech roet. RUUSBR. Tab. I, 65, reg. 13. Zie ook **cocke.**

Coke, coken. *Keuken.* Wdb. op HOOFT.

Honger en heeft engere c o k e
Te doene om te cokene mede.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9544.

Inder k o k e n sorchde sy mede.
Mloep. B. IV, vs. 1183.

Wildy bancken in de Philistijnsche k o k e n.
VONDEL, door v. L. I, 91, vs. 1275.

Zie nog Vaderl. Mus. I, 29, vs. 57; Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 99, vs. 198.

Coke. In de wapenkunde *een rond gekleurd of zwart schijfje op eenig wapen of banier.*

Een scilt droech hi min no mere
Ghelijc dat was sijn baniere,
Die was van gout ende diere,
Met ere vaesche van lasuere,
Met drie c o k e n goet ter cuere
Van sabele.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 117, vs. 379.

— —.— ene baniere van goude
Daer waren in drie c o k e n root.

VAN HEELU, vs. 6533.

Kokeduynsch-gheld. *Slechte munt, door de Franschen geslagen, en in Engeland verboden.* KIL.

Kokelaer. *Goochelaar.* Een ziel die haer ghekeert heeft aen k o k e l a e r s. Bijb. van 1477. Levit. XX, vs. 6.

Kokelen. *Kluchtspelen, potsenmaken, goochelen.* KIL.

Kokeler. *Kluchtspeler, potsenmaker*, hansworst.* Ibid.

Kokeloer. *Slak* en *iemand, die een slakkenleven leidt.* Ibid.

Kokeloeren. *Een slakkenleven leiden.* Ibid.

Koken. *Keuken.*

Eer hi die k o k e n conde lyden.

HILDEG. Ged. bl. 90, vs. 108.

Koken. *Koks.* Ten syn niet all guede k o k e n, die langhe messen draeghen. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 3.

Cokenaet. *Rundvee.* Zie de Taalgids van 1867, bl. 282.

Kokenarsse. *Kookster, keukenmaagd.* Ende hi sal oec maken u dochteren salfmakerssen ende backerssen ende k o k e n a r s s e n. Bijb. van 1477, I Samuel VIII, vs. 13.

Cokengewant. *Keukengereedschap.* Camerwant, c o k e n g e w a n t ende anders desmen behoeven soude indie reyse. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 244.

Kokenionghwijf. *Keukenmaagd, keukenmeid.* KIL.

Kokenlatijn. *Potjes latijn, slecht latijn.* Ibid.

Kokenmol. *Koksmaat.* Ibid.

Kokenoot, kuekenoot, queckenoot. *Rundvee.* So wat vleeschouwer die set k o k e n o o t int vleeschhuus, of slaet, dat es verloren, wordt begrepen. De Taalgids van 1867, bl. 282. So wie die laet lopen zijn k u e k e n o o t of zine beesten, zijns dancs ende zijns willen, in mans vruchten, jof an mans hoevere, — — hi verbuert v sch. Ibid.

Die dorpre versprac sinen sone:
„Ja," seit hi, „quaet hoeren sone!

Wildi wesen ridders genoet?
Gaet ende hoet u q u e c k e n o o t.
Ferg. naar het HS. vs. 399.

Kokentrijs, koketrijs, kooketrijs. *Basiliskus* of *kroonslang.* KIL. Want wt der slanghen wortel so coemt een k o k e n t r ij s. Bijb. van 1477, Jesaia XIV, vs. 29.

Kokerellen, cokerellen, kokerillen, coquerellen. *Zingen, vroolijk zijn, feestvieren.* KIL. MEYER. Den scoilkinderen van Leiden, die aen minen here c o k e r e l d e n, gegeven, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 161. Item den scoelkinderen van Leyden, die aen mynen here c o k e r e l d e n, gegeven ij ny gulden. Ibid bl. 306.

De Heer W. C. ACKERSDIJCK heeft over dit woord ook gehandeld in Dr. DE JAGERS Taalk. Magazijn III, 75, en deze vermoedt dat het een bijzonder kinderspel kan geweest zijn, dat zij voor den Hertog vertoonden. Verder denkt hij, dat de klank van het woord aanleiding heeft gegeven, dat men het in verband heeft gebracht met »*koken*" en daardoor ook gedacht heeft aan *lekkernijen* of *veelvuldige spijzen.*

Onder anderen vindt men van dit woord nog gebruik gemaakt in de volgende regels.

'tSchynen wel Luycker Walen, die nou loopen k o k e r e l l e n,
Die hier met een Krijt-Ben komen in 't Landt.
S. COSTER, Teeuwis de Boer, 1638, bl. 29.

Zie nog VAN HASSELT op KIL.

Kokermuylen. *Glimlachen.* KIL.

Kokernelle. *Kornoelje.* Ibid.

Kokerol. *Huisjesslak* ook *iemand, die een slakkenleven leidt.* Ibid.

Koket, koocket. *Kooksel, al wat gekookt, gebraden* of *gezoden is.*

't Is wonder hoe de Werds K o o c k e t t e n velerhand zijn!
Hier is 't Gebraed niet gaer, of 't moet tot asch gebrandt zijn,
En noch en eet men 't niet.
HUYG. Korenbl. II, 457, Sneld. 100.

Coket. *Klein schuitje of bootje*, ook *koggetje* genaamd, dat men in vorige tijden bij den mast van oorlogsschepen opheesch, om daarin mannen te plaatsen, die van daar op de vijandelijke troepen hunne pijlen neêrschoten, of, door het werpen van steenen, hen in verwarring brachten.

In een casteel van enen maste
Ende int c o k e t so waren gaste
Die tHollansche heer seer quelden,
Ende menighen man ter eerde velden.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 1048.

Daer was gheworpen menich steen
Van den k o k e t t e n nederwaert.
Ibid. vs. 1037.

Ten lesten male sach menre een,
Dar hi vanden casteel spranc
Inden watre, ende eer iet lanc
Viel t k o k e t alte male
Vanden scepe neder te dale.
Ibid. vs. 1055.

Zie nog BILDERDIJK, Gesch. des Vaderlands, D. III, bl. 55 en 234.

Cochuit. 1) *Koekoek.*

Ghelijc den c o c h u i t zal ic zijnghen.
Belg. Mus. II, 115, reg. 4.

2) *Hoorndrager.*

Ghy waert weerdich ghesmeten met vurte sleteren,
Zoude ghy Gods werken willen verbeteren?
Wa, willecom c o c h u u t, wech, cust den brandere.
Ibid. bl. 128.

Cockaert. *Gek, uilskuiken.*

Tfi den c o c k a e r t s! tfi hen! tfi!
Die hem haer wyfs dus dwinghen laten!
Biblioth., 3de Afl. 1870 bl. 200.

Cocke. *Haan.* KIL. MEYER.

Cocke. *Hoog rood.*

Cortine — — — —
Van purpre, dats sonder waen
Ghedaen als die fine ghernate;
Van c o c k e, dats root utermate.
Rymb. vs. 4864.

Kockeloeren. *Kraaien als een haan, en kakelen als eene hen die een ei legt.* KIL.

Kocken. *Koken* en bij uitbreiding *iemand een pots bereiden.*

— — — — of 't hem is lief of leet;
Van my wort hem g h e k o c k t, dat hy noch nouw en weet.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 7.

Cockendrul. *Krokodil.*

Doen dander hoet (hoofd) oppenbarde,
Geleect eens c o c k e n d r u l s hoeft.
Alex. X, vs. 361.

Cocketoysen. *Helsche poelgeesten*, van het middeleeuwsch latijn »*cochetus.*"

By nachtridders, ende by avondtroncken,
Die achter den hoven de belle cloncken,
By cocketoysen, by neckers, by maren.
Belg. Mus. II, 116.

Kockilie. *Geroosterd brood met boter besmeerd.* KIL.

Cockijn. Algemeene schimpnaam, nu eens in de beteekenis van 1) *Arme drommel, arme duivel,* als:

Want ghi hebt die coude so groot,
Mi dunct ghi sijt van clederen bloot,
Ghi staet recht als een cockijn.
Hor. Belg. VI, 137, vs. 371.

Avoy! haddic goede cleder aen,
So soudic voort ghetrocken sijn,
Maer nu ben ic ghescouden cockijn,
Om dat ic niet wel en ben ghecleet.
Ibid. vs. 384.

dan weder 2) van *looze, booze schelm.*

Wat wilt ghy veel kockijnen oft guyten,
Waerom maeckt ghy al tieren dit groot gheschrey?
Handel der Am. bl. 393.

Doc sprac vrou Eerswijn:
Waen (wat dan) Reinaert, fel quaet cockijn!
Niemen en can hem hoeden voor di.
Rein. door WILLEMS, vs. 6426.

en eindelijk 3) van *lui, vadzig schepsel.* Somtijds ook *schooier.*

Nu vantmen vele kockinen,
Die arbeden noch pinen
En wouden, mar ledich gaen.
Lsp. B. I, C. 35, vs. 7.

Kocklepel. *Pot-* of *pollepel.* KIL.

Kockock, kockoc. 1) *Koekoek.* Ibid.

Dan sel vrou Eer den vracken lijcken,
Als die kockoc doet den craen.
HILDEG. Ged. bl. 174, vs. 225.

Een beroemer is recht als die kockoc, die niet singen en kan dan van hem selven. Dr. v. VL. Prozast. bl. 152.

2) *Hoorndrager.* KIL.

Kockock. *Koekoek,* zijnde een uitstekend venster, zoodanig van schuine planken gemaakt, dat het licht van boven invalt. KIL.

Kockock heerken rijd' ick wel. Zeker kinderspel, bij ons bekend

onder den naam van: *bok, bok sta vast, hoe veel horens heb je op je bast?* KIL.

Kokodril, cocodrillus. *Krokodil.* Zie HUYDEC. op MELIS STOKE III, 342.

Want hi, metter bede sine,
Verdreef die beesten met venine
Beede Aspis ende cocodrille.
Rymb. vs. 16191.

In Nilus, die dor Egypten vliet,
Eest datter menich te sine pliet.
Oec vint men cocodrillus maniere
In Surien in ene riviere.
Nat. Bl. bl. 439, vs. 161.

Cocorul. *Soort van gedicht of rijmvorm.* Zie hierover na VAN WIJN, Historische Avondstonden, I, 352.

Kockwtlaet. *Aan niemands heerschappij onderworpen.* KIL.

Kockwtvoghel. *Koekoek.* Ibid.

Cocquerel. *Uitgaaf voor de kerken.* Mr. J. H. HOEUFFT, Bred. Taaleig. bl. 316.

Colacie. *Avondspel, avondvermaak.*

So bidden wy nu te deser spacie,
An Menichte van Volcke om audiencie,
Dat zy anhooren ons slechte colacie
Die wy meenen te doene elcx precensie.
Belg. Mus. VI, 48.

Kold. *Koud.* KIL.

Kolen. Waarschijnlijke drukfout. Wellicht moet het jolen zijn.
'k Mach onder 't lachen en kolen altemets — — — wel een duveltje mengen. Kl. v. d. Pasquil-maecker, bl. 15.

Colen. *Koelen, verkoelen.*

Ende laet mi colen mir herten seer.
Lanc. III, vs. 16875.

Colera. *Buikwee.* Dit woord komt reeds voor in den Bijb. van 1477, in Jesu Sirach, XXXI, vs. 22.

Kolette. *Halsdoek.* KIL.

Kolf. *Knots, knuppel met ijzeren punt.* HUYDEC. op MELIS STOKE III, 83.

Hi dede smeden ende maken
Elken tyran een scarp wapen;
Pyken, knive, colven ende swert.
Vanden Levene ons Heren, vs. 700.

Die colve hi hem scire ontprant.
Lanc. III, vs. 16529.

Zie nog Ferguut, vs 332; VAN HEELU, bl. 543.

Kolf. *Inham van de zee.* KIL.

Kolfooghe. *Alver, zekere soort van visch.* Ibid.

Kolfkerels. *Strijders met kolven gewapend.* Ibid.

Kolier, kollier. *Halsdoek*, of *halskleed* ook *mantel*. PL.

Colicompas. *Kolijk, zware kramp.*

> 't Ken wel licht colicompas of beslooten winden wesen.
> J. KEMP, Kl. v. d. Bedrogen Smith, 1661, bl. 9.

> Dit is een formeel pluris Diwertje! met een sware colijk,
> Verzeld van een colykompas.
> T. ASSELIJN, Echtsch. van Jan Klaasz. 1685, bl. 44.

Zie nog MARNIX, Byen-Korf, 1645, bl. II.

Colire. *Halskraag*, ook *mantel*. PL.

> Ende ontbant den helm entie colire.
> Lanc. III, vs. 11625.

Kolk. *Haardgat*, waar de asch in valt, van **kolken**, *inzwelgen*. Wdb. op BREDERO.

Kolken, kolcken. 1) *Gelijk een kolk draaien.* MEYER.

2) *Warrelen, opwarrelen.*

> In 't brandend Trojen elck om 't seerste rooft en ruyt,
> En 't kolcken vanden roock den open Hemel sluyt.
> VONDEL, door v. L. II, 238, vs. 24.

Kolcken. *Inzwelgen.* KIL.

Kolkuyken. *Scheldwoord.* Wdb. op BREDERO, bl. 503.

Kollacie. 1) *Het wachtwoord, de leus.* KIL.

2) *Slemperij.* Lat. »*comissatio*." Hierop teekent SCHELLER het volgende aan. Het beteekent eene slemperij na den gewonen maaltijd, welke ten tijde van Cicero alleen gemeenlijk eene zaak van jonge, dartele lieden was. Te weten, zij trokken in gezelschap over straat, met gezangen naar eenen bekende, dien zij overvielen, en op nieuw bij hem slempten. KIL.

3) *Gemeenschappelijke maaltijd, waartoe elk der gasten het zijne bijdroeg.* KIL.

Kollacien. *Gastereeren, slempen, smullen.* Ibid.

Collatie, kollacie. 1) *Gebed.*

> Soe maect ons eene cortte collatie,
> Ten baet ghepopelt noch gheleesen.
> Dr. VERWIJS, Dit is tspel, enz. vs. 714.

2) *Gesprek, samenspreking, redevoering.*

> Ic wane maria sekerlike
> Hadde menege collacie waerlike
> Met Janne, daer si onder hen beiden

Spraken van der heimelecheiden
Gods.

Der Ystorien Bloeme, vs. 1372.

So dede Amand, die bisscop reene,
Den volcke te wetene dat hi soude
C o l l a c i e houden.

Lev. van St. Am. II, vs. 5015.

Kollebloem. *Klaproos.* KIL. PL.

Kolleferen. *Des namiddags het ontbijt gebruiken.* KIL.

Koller, coller. *Halskraag, rok zonder mouwen* ook *mantel.* KIL. PL.

Collier. *Hals* volgens Dr. VERWIJS. Ik meen dat het in de onderstaande regels ook *halskraag* beteekent.

Soo plust hi dan uut syn c o l l i e r,
Ende recht den hals als een coppier.

Van Vrouwe ende van Minne, bl. 77, vs. 228.

Kolp. *Zeeboezem.* KIL. MEYER.

Kolp. *Kolk.* Zonder acht te nemen, noch op die schoonheid, noch op die beeltenis, noch op die geest, liggen zy in de k o l p e n der eeuwige schrikstraffen. J. DE BRUNE, Wetsteen, 4°. ed. 1644, bl. 57. Dat sy 't hooft uit de deerlike k o l p e n, waar in sy verswalpt lagen, op souden beuren. Ibid. bl. 229.

In andere uitgaven van dit werk staat k o l k e n.

Colpersoen. *Scheldnaam.*

Wat eest, maecti u scercn
Met mi, vule c o l p e r s o e n.

Limb. B. IV, vs. 1077.

Kolryen. *Als eene kol of heks door de lucht rijden.* Wdb. op BREDERO.

Colsen. Hetzelfde als **Kousen.**

.M. magede mocht men daer scouwen,
Helm up 't hovet van brunen stale,
Halsberch gebruniert wale,
C o l s e n gescoiet dat hem wale stoet,
Elc hadde eens lewen moet, enz.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 93, vs. 45.

Zie ook Dr. VERWIJS, De oorl. van Hert. Albr. bl. 357.

Kolubrijn. Zeker lang kanon, *veldslang* genoemd.

Wat baat hier 't helsch geweld van k o l u b r ij n of draken?

OUDAAN, Poëzy, I, 277.

Die van Alcmaer en West-vrieslandt mosten overleveren alle Artilleryen en Bossen, grooter dan C o l u b r ij n e n. D. VELIUS, Chroniick van Hoorn, 1617, bl. 78.

Columpne. *Kolom, pilaar.*

Daer volghden si haer in der kerken,
Om te siene wat si soud werken,
Ende gincghen heimeleke staen
Achter een c o l u m p n e.

Lev. van St. Christine, vs. 1562.

Koluvre. Hetzelfde als **Kolubrijn.** KIL.

Koluvrier. *Artillerist, welke zulk stuk bediende.* KIL.

Colve. *Knots, kluppel van prikkels voorzien.*

Hi dunct mi hebben soe fel ghelaet
Ende ene c o l v e groet ende swaer;
Hets seker een moerdenaer.

Lanseloet, vs. 683.

Kolvenaer. *Piekenier, iemand die met een kolf gewapend was.*

Doe quamen hem die c o l v e n a r e n
Ende waenden winnen sijn goede paert.

Lanc. III, vs. 16523.

Coman. *Koopman.* Passim. Zie op **Comen, koomen.**

Comanscip, comenscap, comenscop, koomenschap. *Handel, koopmanschap.*

Tis een c o m a n s c i p p e dier,
Daer noyt gheen wasdoem uut en wyes,
Maer altoes daelde in groot verlies.

HILDEG. Ged. bl. 152, vs. 264.

Voert van alden gueden ghesellen,
Die willen wi in onse ghilde tellen,
Ende eeren ende minnen,
Die gaerne haer broet winnen
Mit ambocht ende mit c o m e n s c o p.

Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 99, vs. 165.

Zie nog Wdb. op BREDERO en Lev. van St. Fr. vs. 153.

Komber. *Kommer, leed, nadeel, zorg, kwelling, tegenspoed.* KIL.

Combren. *Bezwaren, kwellen, dwarsboomen.*

Alsic gerne soude plien
Ure vrinscap ende uwer minnen,
So lettense mi in allen sinnen,
Ende c o m b r e n mi soe, dat ic en can
Comen tote dies dat ic began.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8399.

Come. *Nauwelijks.* Hoogd. »*kaum.*"

So dat ghijs c o m e geloven sout.
Alex. B. III, vs. 984.

C o m e was iemen daer die wiste
Den rechten weeh te Uxien wert.
Ibid. B. VI, vs. 162.

Komelick, komlic. *Voegzaam, behoorlijk, geschikt, gepast, betamelijk, oorbaar, dienstig, van pas.* KIL. PL.

Comen, koomen. *Koopman.*

Dits die c o m e n die hier vor u
Meliandelise tumelen dede.
Lanc. II, vs. 37512.

Wat het deuse k o o m e n al voor snorrepypen te koop.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D, II, bl. 2.

Comen. *Het opkomen of het bloeien der jeugd.*

Ende Jan, die men Grave hiet
Van Hollant — — — — —
Een ionc Ridder in syn c o m e n,
Ende Godefroyt van Bolongen,
Bleef verslegen met deser comongen.
VELTH. Sp. H. f°. 262.

Comen. *Bezoek, aanloop, komst.*

Der woende een dorpere van Pelande,
Die op die zee van Ingelande
Op ene roetsche hadde gemaect
Sine husinge, ende al omme gestaect
Met groten ende met langen bomen,
Hine wilde daer hebben niemens c o m e n.
Fergunt naar het HS. v. 276.

Comen. 1) *Ontstaan, voortkomen, voortspruiten.*

Passer arundineus
Es die rietmussche, ende c o m t aldus,
Dat die mussche ende die nachtegale
Te samen noten te someghen male.
Nat. Bl. bl. 406, vs. 3210.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 218 en aldaar het opschrift.

2) *Gebeuren.*

Doe antwerde die grave fier
Wel astelike dien neve sijn:
Ic saelt u seggen, her tulpijn.
Hets mi also c o m e n,

Ik hebbe Rt. wedde genomen, enz.
BILDERDIJK, Nieuwe Versch. I, 150, vs. 205.

3) *Toekomen, aankomen, toevloeien, deelachtig worden.* Wat lof kan u komen dat ghy een man, een maeght bedrogen hebt? VONDEL, door v. L. IV, 273, reg. 10.

4) *Toekomen, toebehooren.*

Het ranck ghehorent Hart 't onnoozel Schaep beklaeghden,
En voor den wreeden Wolf vergramt ter vierschaer daeghden,
Op dat het vande terwe en 't graen mocht zijn betaelt,
De welck hem quam van ouds en had tot noch ghefaelt.
Ibid. I, 563, vs. 4.

5) *Zoo of zoo uitkomen, uitvallen.*

Vaert, God onse alre here
Verde jou van lachtre ende van sere
Ende late jou dinc ten besten comen.
Walew. vs. 149.

Laet mi hebben mine avonture
Es soe soete of es soe sure,
Comt soe te goede ofte te quade.
Ibid. vs. 185.

Comen an enen. *In handen komen van iemand.*

Sulc die wilde ledich gaen,
Die arbeit die bleef onghedaen:
Die goede worden vanden quaden
Buten scoude zere verladen:
Doe was den menighen wee te moede.
Doe mostet comen an die vroede,
Soudmen doghet setten voert.
HILDEG. Ged. bl. 219, vs. 48.

Comen bi. *Gebeuren.*

Lieve vrient, nu maect mi vroet,
Hoe sijn die saken comen bi?
Mr. MOLTZER, Bibl. III, 234, vs. 459.

Comen loopen. *Zich uitbreiden, zich uitstrekken.*

Daer na droech Assuerus crone,
Dario ene jeeste af scrive scone.
Assuerus was coninc van Perchi
Ende van Meden, dat lesen wi.
Sijn coninerike quam ghelopen
Van Endi tote Ethiopen.
Rymb. vs. 18017.

Comenij, koomeny. *Kleinhandel.*

Besje Schrompel-kin, hoe weetje
Om te gaan mit K o o m e n y!
VANDE VENNE, Bel. werelt, 1635, bl. 5.

Comer, komer. *Kommer, gebrek, leed.*

Des ghelijc soe scrijft Lucas
Een ewangelie inden somer,
Dat al hier te voren was
Een rijcman al sonder c o m e r.
HILDEG. Ged. bl. 203, vs. 300.

Waer men comt in eenen hof,
Het si winter of somer,
Daermen leeft al sonder k o m e r.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 63, vs. 84.

Comere. *Petemoei.* Mr. MOLTZER, Biblioth. 1ste Afl. 1868, bl. 65.

Kometje. *Koopman in het klein.*

Wilje elk wat toeleggen en reeden t'samen in,
Gelijk de kleine k o m e t j e s op de groote vaerten.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 64.

Komijt. *Opperbootsman.* KIL.

Komlic. *Welgelegen.* PL.

Commandery. *Kommandeurschap.* Wdb. op HOOFT.

Comme. *Bergvlakte.*

.I. swerc bedecte den berch al omme.
Josue liet hi in ene c o m m e
Van dien berghe.
Rymb. vs. 4704.

Commechtech. *Bekommerd.* Des si ende wi vele c o m m e c h t e g e r sijn moeten. Brab. Yeesten, II, 625.

Commer, kommer. 1) *Bezwaar, last.* Aldus en ist geen vrij eygen lant, maer mit grooten c o m m e r belast. Inf. bl. 360.

Zie nog Belg. Mus. IV, bl. 80.

2) *Schaarschte* *), *gebrek.* Agesilaus — — — gheboodt den Schencker, zoo de wijn koever en overvloedigh was, elck te gheven zoo veel hy

*) Waarom vindt men dit woord, noch in WEILAND, noch in VAN MOOCK, noch in de woordenlijst van Dr. DE VRIES? Zeer vele bijv.nw. nemen dit achtervoegsel aan, om daardoor znw. te vormen, als *wijd*, *wijdte*; *warm*, *warmte*; *breed*, *breedte*, enz. en waarom zou *schaarsch* daarvan uitgezonderd zijn?

eyschte; maer zooder kommer was, dat hy elck zoude gheven, zijn juyste even mate. R. VISSCHER, Sinnep. 2de Schock, No. 1.

3) *Schrikbeeld, schrikmonster.*

Doe si den vissche ontvaren,
Ende wech zeylende waren,
Om te ziene meer wonder,
Saghen si een eyselic commer
Up dwater voer hem gaen.
Het wilde haer scip vaen,
Ende verderven mettien.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 7, vs. 346.

Doe sprac sente Brandaen:
»Latet 't scip al sachte gaen,
Hier in desen vliete,
Dat ons niet en sciete
Dit eyselike commer.

Ibid. bl. 23, vs. 1843.

4) *Beslag.* U. W.

5) *Intrest.* Geld op kommer nemen. KIL.

Kommeren. 1) *Bekommeren.* KIL.

2) *Beslag leggen op iets, of iemand arresteeren.* KIL.

Kommerkans. *Tegenspoed, onheil, bekommerende toestand.* Wdb. op BREDERO.

Als ook, komt kommerkans door traghe leegheid plaghen.
Werkt, wint, spaard in u iuecht, voor winneloze dagben.

SPIEGHEL, Hartsp. 1614, bl. 34.

Kommerlyk, kommerlijck. *Bezwaarlijk, moeilijk.* Wdb. op HOOFT. Kommerlijck kan men koude aerde, die quaetaerdigh is, onderscheiden. VONDEL, door v. L. V, bl. 97.

Commerloes. *Zonder eenig bezwaar, vrank en vrij.* Ende alsoe saen daer na so salmen die ghevangenne, die sijn ghevaen op die van Mechghelne, van shertoghen weeghen, sonder beiden commerloes ute doen, los ende leedech. Brab. Yeesten, D. I, bl. 708.

Kommijt, komijt. *Opperbootsman.* KIL.

Comoenge, comonge, commoenge, commonye. *Gemeente, burgerij, de bevolking eener stad, manschap.*

Want die riddere, die ons hier sach,
Sal vergaderen al dat hi mach
Die comoenge vander port.

Lanc. II, vs. 38345.

Si hadden sekerlike vernomen,
Dat Ottelein van Borgoengen
Comen soude, met siere c o m m o e n g e n.
VELTH. Sp. H f°. 272.

Dies worden die Jueden gram,
Ende al die c o m m o n y e quam
Te Tumanuse, ende bat
Om dien riddre daer ter stat
Dat men hem te pijnne gave.
Rymb. vs. 27274.

Zie verder VELTH. Sp. H. f°. 262; Lanc. II, vs. 38336; ibid. vs. 38601; ibid. III, vs. 18036.

Commuyn, commuun. *Gemeente.*

Die priester metten c o m m u y n vol commocie
Vielen op haer knyen uut vueriger minnen,
Ende hief tSacrament op met grooter devocie.
SMEKEN. Tspel v. d. H. Sacram. bl. 77.

Zie ook BLOMMAERT, De Maghet van Ghend, vs. 127; HILDEG. Ged. bl. 4, vs. 119.

Compaen, kompaan. *Metgezel, makker, genoot.* MEYER.

Twee Princen zijnder doot van al u c o m p a n e n.
COORNHERT, Odyss. 1606, I bl. 25, v°.

Anthonis, Augustus c o m p a e n,
Dien Azien was onderdaen,
Verminnede in sinen zinne
Cleopatren die coninghinne.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. XXII, vs. 1.

Zie verder Lev. v. St. Fr. vs. 4997; Troj. Oorl. vs. 2387; HILDEG. Ged. bl. 173, vs. 177; Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 9, vs. 27. Zie vooral Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, Gloss.

Compact. *Overeenkomst, verdrag.* Doen wiert Julius terstondt dinckende op het c o m p a c t, dat zy te voren met hem ghemaeckt hadden. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 63, d. Ende het gheboerde langhe daer nae dat sine vianden een c o m p a c t maecten myt sinen barbier, om een somme van penninghen, dat hi hem dye keel of soude snijden. Twijspraeck der Creaturen, Dyal. 93.

Zie nog VAN VAERNEWIJCK f°. 61, d; Van Brab. die Excell. Cron. Antw. 1530 g. I, b.; VELDENAER, Fasciculum Temp. 1480, f°. vij. reg. 6. v. o.; VONDEL, door v. L. I, 628.

Compareren. *Geraken, komen.*

Entan als desen tijt is leden,
Soe crijcht hi jaren totten dertich;
Starck ende wel ghehartich
Wort hi dan in sinen lede,
Ende tot sinen besten leven mede,
Heet van naturen in sijn doen.
Dan soe is hi int sysoen
Vanden Meye g h e c o m p a r e e r t.

HILDEG. Ged. bl. 98, vs. 88.

Kompas. *Passer.* Dat Godt de aerde gelijck met een k o m p a s ofte passer ront gemaeckt heeft. St. Bijb. Spr. VIII, Kantt. 56.

Kompas. *Zakuurwerk.* KIL.

Compassaelge. Basterdwoord, dat *kampstrijd* schijnt te beduiden.

Ic wane dat niemen en es
Die nie sach scoender bottaelge
Dan was in dese c o m p a s s a e l g e.

Limb. B. IV, vs. 518.

Compasse en **conpasse** (**Bi**). *Geordend*, *alles naar evenredigheid*, *schoon*, *fraai*.

An hare gelaet, an hare anscouwen
Geleec si wel ere hoger vrouwen.
God selve maketse int paradijs,
Want Nature in gere wijs
En can so scone were geraken
Noch so wel b i c o m p a s s e maken.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3078.

Dat beelde was b i c o n p a s s e
Gemaect, te groet noch te clene:
Men sach beelde noit negene
Van allen leden so wel geraect.

Ibid. vs. 14076.

Vergelijk hiermede ibid. vs. 3829.

Compassie. *Medelijden.*

Ende binnen datmen stont in deser onleden
Quam die man ter selver steden,
Die ghedaen hadde de moort,
Ende hi hoerde dit discoort
Van desen tween onsculdeghen lieden,
Ende met c o m p a s s i e n, hoerdic bedieden,
Quam hem groete berauwenesse.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 15, vs. 274.

Compleeten (Ten). Op den tijd der C o m p l e t a, in de Roomsche Kerk de benaming van *de dienst, met welke al de diensten van den dag vervuld en besloten werden.*

T e n c o m p l e e t e n, vorwaer gheseeght,
Wart hi in dat graf gheleeght,
Sceppre alre creaturen.
Lsp. B. II, C. 58, vs. 75.

Ic wane, ghi wilt singhen gaen
Van uwen c o m p l e t e dat ghetide.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 951.

Complien of **complyen (Te).** *In den avond na vespertijd.* Zie Lsp. op **compleeten.**

Te c o m p l y e n was hi int graf
Gheleit Gods heilige lichame,
Met specien bestreken.
Vaderl. Mus. V, 321.

Compost. 1) *In zout of zuur ingemaakte spijze.* KIL.
2) *Gebak met confituren* volgens Mr. MOLTZER.

Ghi moet ons c o m p o s t gaen ghereiden,
Die wi eten eer wi scheiden.
Bibl. 3de Afl. 1870, bl. 205, vs. 321.

Die weert hadde doen ghereet
Boter, melc, te maten heet,
Ene c o m p o s t van goeden prise.
Dr. VERWIJS, X Boerde, bl. 12, vs. 41.

3) *Gemengde spijzen* of *gemengde geneesmiddelen.*

De bitt're k o m p o s t ick verzoete.
VONDEL, door v. L. II, 68, vs. 15.

Indien de k o m p o s t, eerst door Mitridaet gemengt,
U weer op 't nieuwe gras, u door den winter brengt,
Zoo mist hy zyn geduld.
J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 368.

Compunct. *Berouwhebbende.* Ten lesten wort si c o m p u n c t in hoor ouderdom, ende had berouw. Twyspr. der Creat. Dyal. 73.

Compunctie, compunci. *Berouw, droefheid, verdriet.*

Want van wel te verpensene voren
Soe comt wetentheit ende werd geboren,
Die verdrivet die onwetenthede,
Ende men bejachter c o m p u n c t i e mede.
Die c o m p u n c t i e, als mense hevet,

Si verjaget traecheit.
Lanc. IV, vs. 205.

Daer nae langhe tijt hadde die wuwe compunci. Twyspr. der Creat. Dyal. 81.

Comroet. VELTH. Sp. H. f°. 139. Zie **Conroet.**

Comscap. *Compagnieschap*, *gezelschap.*

Die van siere comscap hadden gewesen.
VELTH. Sp. H, f°. 32.

Comstech. *Toekomstig, aanstaande.*

Wacht u, want ghi niet
En weet den tijt, wanneer ghesciet
Dat u die doot comstech si.
Die .X. Plaghen, vs. 585.

Concille. *Vergadering*, *raad.*

Vliegen wy ter helsscher concillen.
SMEKEN, Tspel, enz. vs. 63.

Conde, konde. 1) *Bekendschap*, *kennis.*

Nochtan hadsy tvervolch soe groot
Van groten vryers van hoirre conde,
Dat syse nauwelic weren en konde.
Mloep. B. IV, vs. 1429.

Ende alle deghen die sine vrint hadden ghewest, ende sine conde hadden ghehat, — — — stonden van verre ende saghen toe. Lev. van Jezus, bl. 232.

2) *Kunde*, *kennis*, *wetenschap.* KIL.

Wouter, nu hebbic u gheseyt
Mijn conde van der godheyt.
Jans Teesteye, vs. 1595.

3) *Kunne*, *geslacht.* KIL.

4) *Kondschap*, *bericht*, *gerucht*, *vermelding*, *mededeeling.*

Antipater sprac, die baelliu:
„Sech ons dine maghe nu,
Hets recht dat conde van di coemt."
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XVII, vs. 23.

Want omme die conden van Janne
So hoordene vele manne,
Die hem sident volgheden naer.
Rymb. vs. 22847.

Item uptie selve tijt bi mijns heren bevelen enen scipman, die die conde te draghen pleecht voir mynen here tusschen Staveren ende

Medenblic, gegeven, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hertog Albr. bl. 309.
Zie nog Vaderl. Mus. III, bl. 57, reg. 2. v. o.

Conde (Buter liede). *Buiten de weet der menschen.*

Dese Jeremias dede sint,
Doe hi wiste dat men soude
Den tempel breken ende dat God woude,
Nam hi dArke met al den haren,
Die maecte Moyses twaren,
Ende deetse versinken in ene stede
In enen steene bi siere bede.
Die steen es b u t e r l i e d e c o n d e.

Rymb. vs. 16217.

Condech, condich. 1) *Bekend.*

Die mi hevet vroech ende spade
Gedaen menege grote sade,
Dat u, here, wel c o n d e c h si.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1617.

Ic hebbe gheslen wel meneghe vrouwe,
Die haren mannen waren ghetrouwe,
Ende namaels vielen in grote scande,
Dat c o n d e c h was wel al den lande.

Seneka Leren, vs. 651.

Zie verder Karel de Gr. Fr. II, vs. 2568; ibid. vs. 3950; VELTH. Sp. H. fo. 169.

2) *Kloekzinnig*, *schrander*. KIL.

3) *Stout*, *trotsch*, *hoogmoedig.*

Die ghene die mesdadech waren
Of c o n d e c h, sloech hi sonder sparen.

Rymb. vs. 17246.

Die so c o n d e c h waren te voren,
Hadden nu so den moet verloren, enz.

Ibid. vs. 34041.

Zie nog Vanden Levene ons Heren, vs. 2957; ibid. vs. 4315; Nieuwe Werken van de M. v. N. L. D. V, 2de St. bl. 85.

Condecheit. 1) *Bekendheid.*

2) *Kloekzinnigheid*, *schranderheid.*

3) *Stoutheid*, *trotschheid*, *hoogmoed.*

Van siere c o n d e c h e i t spreect sekerlike
Seneca in diere maniere:
Coninc Alexander, die fiere,

Ginc boven alle menscelichede:
Hi waende den hemel hebben mede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IV B. L, vs. 20.

Quam hi bloots hovets ghereden,
Dat dede hi al van condecheden.
Rymb. vs. 10584.

Condechlike, condelike. 1) *Op eene kloekzinnige, schrandere wijze.* 2) *Op eene trotsche, stoute, hoogmoedige wijze.*

Miin her Tybaut van Loreyn
Seide: »alsoe helpe mi Germeyn,
Dit selen wi doen condechlike.
Limb. B. II, vs. 1271.

In desen tiden so ghesciede
Dat .j. uten joetschen diede,
Hiet Jonathas, .j. onwerd man,
Sprac condelike den Romeinen an,
Ende vraegde jof daer sonder scamp
Iemen jeghen hem wilde nemen camp.
Rymb. vs. 33300.

Zie nog MAERL. Sp. H. I P. III B. X, vs. 10.

3) *Openlijk, onbedekt.*

Hine bat niet condechlike
Te siere feesten comen die rike,
Maer arme, entie Gode ontsaghen.
Rymb. vs. 15261.

— — — als sise vonden
Sloeghen sise jammerlike doot,
Ende ombegraven ende bloot
Lietsise liggen uptie erde
Condelike, met groter onwerde.
Ibid. vs. 30392.

Kondeldaghen. *De tijd der aankondiging van huwelijken.* Van alderhande vervalle, rechten, offer ende ghewoenten der selver kerken van Nispen, als van kijnderen kersten te doen, van vrouwen kerkghange, van kondeldaghen, enz. Pastorsrecht van 1421, zie Belg. Mus. II, 162. Zie ook ibid. bl. 164.

Condelike. *Met kennis van zaken, zeer nauwkeurig.*

Als hi ten voeten van den torre quam,
Harde condelike leide hire an sijn oghen.
Hi mat ende besach die hoghe, enz.
Fl. ende Bl. vs. 2665.

Konden. *Getuigenissen.* Ende wat hem dan die xiiij Kirspele wijsen, naer der k o n d e n van den furstenen ofte goede luiden, dat mag he nemen. Oud Record. Belg. Mus. V, bl. 433.

Conden. *Verkondigen, bekend maken.*

Ende daer binnen so salic al
Den volke mine biechte c o n d e n.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2061.

Conden (In) hebben. *Kennen.*

Ende die noch na dit leeren staen
H e b b e n die rechte waerheit vonden,
Ende den sekeren God i n c o n d e n.
Lev. van St. Am. I, vs. 2912.

Conder. *Gedrocht.*

Doe si den vissche ontvaren
Ende wech zeylende waren,
Om te ziene meer wonder,
Saghen si een eyselic c o n d e r
Up dwater voer hem gaen.'
Dr. BRILL, Van Sinte Brandane, bl. 18, vs. 346.

Condicie. *Staat, stand, toestand.*

Doe si quamen
Seyde hi elken sijn gheval,
Hoet him in dit aertsche dal
Na sijnre c o n d i c i e n soude vergaen.
Mloep. B. III, vs. 809.

Ten eersten, dat met hem op ten wagen gheset wert een onedel mensch van knechtelijcker c o n d i c i e n. Gesta Rom. Cap. 30.

Condich. Zie **Condech.**

Condicheit. Zie **condecheit.**

Condighen. *Bekend maken, berichten, mededeelen.*

Die coninc hadde uut doen senden
Ende g h e c o n d i c h t in allen enden,
Soe wye dat mennen conde den waghen, enz.
Mloep. B. II, vs. 2718.

Zie ook Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 59 en bl. 293.

Condichlike. Zie **Condechlike.**

Kondsel. *Inmaaksel.* KIL.

Kondschap van ghetuyghen. *Getuigenis.* Ibid.

Conduit, conduut. 1) *Verlaatbak eener waterleiding.* Ibid. 2) *Waterleiding.*

Daer maecte hi mitten handen zine
Zeven scone viverkine,
Ende elc met zinen c o n d u t e.
Lsp. B. II, C. 20, vs. 27.

Claris haestelic ten c o n d u t e liep,
In haer becken si twater ontfinc.
Fl. ende Bl. vs. 3212.

3) *Buis*, *pijp*.

Si leidene ter stat saen
Dar si vonden lopende uit
Die fontaine, dor .i. selverinen c o n d u i t.
Lanc. II, vs. 22183.

Daer binnen clemt een fonteine claer
Toter hoghester woninghen ende keert weder
Bi enen c o n d u t e toten andren neder.
Fl. ende Bl. vs. 2423.

Zie nog Walewein, vs. 886; Lanc. II, vs. 134997; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1294.

Cone. Znw. *Koene*, *stoute*, *dappere*, *heldhaftige*.

Ende coninc Artur, die milde c o n e,
Gereide hem ende sine barone.
Lanc. IV, vs. 9813.

Cone. Byv.nw. met dezelfde beteekenissen.

Hi was vrome, stout ende c o n e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1128.

Maer te Tricht waren binnen
C o n e Ridders sonder gebreke.
VELTH. Sp. H. fo. 138.

Conen. *Kunnen*. En onssiet nit deghene die den lichame doeden moghen, want die zile en c o n e n si nit ghedoeden. Lev. v. Jezus, bl. 48.

Confanoen. *Vaantje aan de punt eener speer.* Hetzelfde als **Gonfanoen.**

Sijn spere met enen c o n f a n o e n e.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 1800.

Konfer. *Komfoor*, *vuurpot.* Wdb. op BREDERO.

Confessor. *Bloedgetuige.* Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 96, vs. 113.

Confijt. *Rotsel van huiden.* De vuiligheit uit stillen of pishuysen, giete, loge of vuilnisse van ververye, c o n f ij t, volrye en bete van Pelsers of handschoemakers. MIERIS EN VAN ALPHEN, Leydsche keur, D. II, bl. 518, aangehaald in BILDERDIJKS Geslachtl.

Confoort. *Troost.* SMEKEN, Tspel enz. vs. 102 en Belg. Mus. II, 246.

Conformeren. *Bevestigen.*

Die paues Leo cuerde dat,
Ende sette tAken indie stat
Upten stoel sinen broeder daer,
Ende c o n f o r m e e r d e ende maecte claer,
Ende wijede daer die capittle in desen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VIII B. XCIII, vs. 68.

Conforteren. *Vertroosten.* Eng. *»to confort.*"

»Ay mi", seitsi, »aymie,
Vercoren lief, mi es soo wee;
Sprect ieghen mi een wort oft twee,
Dat mi therte c o n f o r t e e r t.

Beatrijs, vs. 113.

Ay Lanceloet, wel lieve minne,
Nadien dat ic nacht noch dach
En gene bliscap hebben ne mach
Bi niemaren die ic hore van u.
So sal ic mi c o n f o r t e r e n nu
Met desen vingerline, dat gi
Hadt so wart.

Lanc. II, vs. 11500.

Confortijfje, convertijfjen. *Grap, aardigheid, voorvalletje.*

Je moet ons onder weeg een c o n f o r t ij f j e schenken.

MOLENHOFF, De krollende Ritsaart, 1659, bl. 19.

Wy moeten daer een c o n v e r t ij f j e n van hebben.

J. S. KOLM, Malle Jan Tots, enz. 1662, bl. 4.

Dan niet te min, soo sel ick jou mijn c o n f e r t ij f j e s vertellen.

W. D. HOOFT. Kl. van Stijve Piet, 1682, bl. 18.

Confuys, confuse. 1) Znw. *Verwarring, stoornis.*

Mer smorghens opten vijften dach daer nae
Liet hi rotterdam staen ende hevet gheabandoneert
Mit groten c o n f u ij s e, twelck was schae.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. I, 2de St. bl. 161.

Men vint voer waer bescreven:
Daer vele liede sijn, dat daer
C o n f u s e es, ende dat es waer.

Meliboeus, vs. 2075.

2) *Beschaming, schande, smaad, hoon.*

Die wise Solomon aldus seit:

Die antwerdt, eer hi volhoert,
Toont dat hi es verdoert,
Ende valt in confusen sulc stont.
Doctrin. bl. 17, vs. 802.

Desen schamp ende dit confuus
Schiede Willem tot een papen huus.
HILDEG. Ged. bl. 174, vs. 227.

Here, ons gheschiet grote confuus ende scande, om dat ghi den armen ghemaect hebt rechters ende heren over ons te wesen. Gesta Roman. Cap. 131.

3) *Vernieling, ondergang.* Och, och, ic sie die confuse of verderfnisse deser stede. Ibid. Cap. 42.

Confuys, confuus. Bijv. nw. 1) *Verward, verbijsterd.*

Ulixes die was zeer confuus
Ende mit twifeleñ beseten,
Hoe hij bescheydelic soude weten,
Wye Acchilles waer off niet.
Mloep. B. II, vs. 2892.

2) *Verlegen, in verlegenheid.*

Doe begonste die sonne gaen
Te Gode vanden avonde saen;
Maer dies waren si confuus:
Sine saghen casteel no huus,
No nieuwer daer si mochten varen.
Walewein, vs. 8727.

3) *Belemmerd, besloten* (door het ijs)

In den ysganck omtrent bernis lach hi confuys.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. I, 2de St. bl. 149.

4) *Verstoord.*

Die vader was des zeer confuus
Ende vertoernt om dat bedriven;
Mer twas ghesciet, tmoste bliven.
Mloep. B. III, vs. 1146.

5) *Beschaamd, vernederd, te schande gemaakt.*

Ende ghi, magheden sonder man,
Ende wacht u wel voer Thirobuus,
Dat ghi niet en wart confuus!
Ibid. B. I, vs. 882.

Confunderen. *Beschamen.* Fr. »*confondre.*"

— — maer alle lieden souden

U met rechte confunderen,
Ende quetsen ende onneren.

Lanc. II, vs. 33713.

Cylidoen — — —
Dien God sinde, onse here,
Hier int lant wilen ere,
Omdat hi soude confunderen,
Die onsen gelove willen deren.

Ibid. III, vs. 5393.

Zie nog ibid. IV, vs. 6142.

Confuselic. *Schandelijk*, *ellendig.*

Men ghineken vloeken ende verspuwen,
Ende seere confuselic hantieren.

HILDEG. Ged. bl. 181, vs. 183.

Confusie. *Schande*, *smaad.*

Die derde sprac mit groten zeer:
»Mijn troester, alder werelt heer,
Hebben die Yoden soe mismaect,
Dat nyemant sulke confusie naect."

Ibid. bl. 57, vs. 114.

Confuus maken. *Verslaan*, *vellen.*

Ende die guede Patroculus
Maecte menighen man confuus
Doe hi sijn eynde sach ghenaken.

Mloep. B. I, vs. 3154.

Als die doot di maect confuus,
Wat hebstu dan?

HILDEG. Ged. bl. 89, vs. 33.

Kongherael. *Zeepaling* of *zeeaal.* KIL.

Congure, conjure. *Bezwering*, *tooverij* en *talisman.*

Soe trak daer ute eene figure,
Gemaect bi aerte ende bi congure.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 80, vs. 456.

Maer dat ghescrifte entie conjure — — —
Was hem hulpelijc ghenouch.

Ibid. bl. 83, vs. 701.

Conineren. *Op de konijnenvangst gaan.* Hertogin Joanna van Brabant laet toe aen Jan uten Spiegel, te Schaerbeek eene Warande voor konijnen en fretten in te richten, »om dair op te foretteren ende te coninerен." Brief van 25 Oct. 1393. Zie Vaderl. Mus. V, 316.

Conincstavel, koningstable, konnestabel. 1) *'s Konings Stalmeester, bevelhebber over de ruiterij.* KIL. Fr. »*connétable.*"

Die begreep in huwelike
Raoult dochter van Neele sekerlike,
Die c o n i n c s t a v e l in Vranckerike was.
KAUSLER, Reimchr. vs. 5992.

2) *Bevelhebber* in het algemeen, *hoofdman, leider.*

Hi visierde met gewont
Dat .X. ridders oec te samen
Enen c o n i n c s t a v e l namen.
Alex. B. VI, vs. 86.

Absalon ghaderde syn here
Upten vader, met groten ghere,
Ende voer over die Jordane.
C o n i n c s t a v e l maecti daer ane
Amasa, in Joabs stede,
Over al sijn here mede.
Rymb. vs. 10496.

Conincstavelye. *Opperbevel.*

Doe beloofde hem die coninc mede,
Wie so eerst, al daer ter stede,
Sloeghe den eersten Jebuseen,
Hi soude hem gheven over een
Die c o n i n c s t a v e l y e van den here.
Rymb. vs. 10013.

Si daden sweren daer Davite,
Dat hi soude Joab quite
Van der c o n i n c s t a v l i e n maken.
Ibid. vs. 10575.

Koninghsken. *Winterkoninkje.* KIL.

Konkebyne. *Bijzit, snol, hoer.* Wdb. op BREDERO.

Konckel, konkel, conckel. *Draaikolk, maalstroom.* KIL. PL. MEYER.

Maer langher leven sij, die met ghelatte vimmen
De k o n c k e l e n der Zee op ende neer beklimmen.
HARDUYN, Goddel. Wenschen, bl. 59.

Wy kattijvighe zijn ongheluckich, die door de baeren ende door de c o n c k e l e n deser grooter zee stieren het schip. Ibid. bl. 120.

Konckel, conckel, konkel. *Wervelwind.* KIL.

Konckel. *Spinrok, spinnewiel.* KIL.

Konckel. *Grot, spelonk.* Demogorgon, die oudste bewoner der c o n c k e l e n van Archaden. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 14, c.

Dan wensch', ick 't diepste der foreesten:
Dan een spelonck der wilde beesten,
Dan eenen k o n c k e l onder d'aerd,
Daer dat ick soude zijn bewaert.
HARDUYN, ut supra, bl. 127.

Konckel, conckel, konkel. Bijv.nw. *Kronkelend, ineengedraaid.*

— hem streckt een woust en c o n c k e l hol
Van somberheydt en schrick, en duysternissen vol.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 53.

Konckelen. *Draaien, wielen, omdraaien.* MEYER.

Konkelfuizen. *Knoeien, konkelen.* Ik weet al jouw k o n k e l f u i z e n niet, o neen, het is heel verborgen. De Vryer in de kist, bl. 9.

Konkelleen. *Vrouweleen.* BILDERDIJK, Gesch. des Vaderl. I, 311.

Konckel-wronckel. *Verdraaid, krom.* KIL.

Conckereren. *Overwinnen, bemachtigen, overmeesteren.*

Dit swoeren alle gemeenlike
Die kerstine, arme ende rike,
Datsi, sonder enich sparen
Te ihrusalem souden varen,
Ende c o n c k e r e r e n dat heilege lant.
Reynolt in BILDERDIJKS N. T. en D. V. I, 173.

Konkerpijp. *Worst, opgevuld met gerst.* KIL. PL.

Conne. 1) *Geslacht, maagschap, afkomst, geboorte.*

Want hi was van hogen c o n n e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLV, vs. 45.

Te wive nam hi Peternelle
Te blivene syns bedden gheselle,
Des Hertoghen Diderics dochter van Sassen,
Van edelen c o n n e wt ghewassen.
MELIS STOKE, B. II, vs. 78.

Zie nog ibid. B. I, vs. 633; Limb. B. IV, vs. 757 en B. VIII, vs. 550; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10490; Belg. Mus. II, 432.

2) *Geslacht, kunne.*

Wie hi oec es onder die Sonne,
Van wat geslachte, van wat c o n n e,
Hoe vrome, hoe starc, hoe rike hi es,
Hi vint mi daer, syt seker des.
VELTH. Sp. H. f°. 103.

3) *Soort.*

Ende hebben hare scepe gewonnen,

Daer si goet van meneger c o n n e n
In vonden, so dat hare scaren
Al daer mede gherijct waren.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. X, vs. 48.

Al leven wi al onder ene sonne,
Der luyden sin sijn menigher c o n n e.

HUYDEC. op MELIS STOKE, D. I, bl. 242.

Konne. *Kunde*, *wetenschap*. KIL.

Connen. *Bekwaam*, *ervaren zijn in iets*, *iets goed kunnen hanteeren.*

Hine hadde dan g e c o n n e n wel
V a n wapine.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13219.

Daer ginc men vechten ende slaen,
Entie kerstine die verwonnen,
Als die vele v a n wapenen c o n n e n,
Ende reden den heidinen so an, enz.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. XXIIII, vs. 82.

Zie nog Rymb. vs. 9227.

Connen ten. Hetzelfde.

Saul dede hem an sijn harnasch.
David, die snel was ende rasch
En t e n wapenen niene c o n d e,
Sturte hise af al daer ter stonde.

Rymb. vs. 9227.

Connen. *Kunnen*. Passim.

Ic heb gevonden of gehoert
In mynen sin een nuttelyc woert,
Dat ic geerne soude ontbynden,
C o s t ic in mijn memori vynden
Rechte rijm ende waer bednyt.

HILDEG. Ged. bl. 3, vs. 4.

Connen. *Kennen*, *weten*, *kennis hebben.*

Josephus, die vele c o n d e,
Vernam wel dies raets een deel, enz.

Rymb. vs. 28908.

Mer had ic g h e c o n n e n dese tale,
Die ic mit jaren hebbe gheleert, enz.

Mloep, B. I, vs. 956.

Connigh. *Koning.* Ende als de c o n n i g h e enweghe waren so quam dinghel ende vertoghde hem Joseph in sinen drome ende sprac, enz. Lev. van Jezus, bl. 18.

Konnigh. 1) *Weetgierig.* KIL.
2) *Ervaren.* Ibid.
Conre. *Kennis.*

Sine c o n r e s scriven sine gedane
Scone buten allen wane.
MAERL. Sp. H. 8°. ed. D. II, 31, vs. 29.

Conreiden. *Oppassen*, *verzorgen*. Fr. »*conroyer*" Oud Fr. »*conréer*."

Hi c o n r e i d e orsse ende peerde.
Limb. B. X, vs. 592.

Dies was leden wel menighen dach
Dat g h e c o n r e i t was of ghewreven.
Walewein vs. 1385.

Si daden met haesten haer orssen c o n r e i d e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 16, vs. 1334.

Zie ook Ferguut, vs. 1255.

Conroet, conroot. *Schaar*, *troep*, *menigte*, *gevolg*, *hoop*, *bende*, *verzameling*.

Hi brachte met hem een c o n r o e t
Van Sarrasinen.
Limb. B. VI, vs. 1056.

Ende oec sijn ander c o n r o e t
Bleef veralegen alte male.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 332.

Doen volghde hem na een c o n r o e t
Van ridderen ende van cnapen.
VAN HEELU, vs. 3616.

Meer voorbeelden vindt men in: VELTH. Sp. H. f°. 3 en f°. 51; Limb. B. V, vs. 1598; Belg. Mus. VII, bl. 187, vs. 42; D^r^. VERWIJS, Die Rose, vs. 5074 en vs. 13194; enz.

Consarje. Verbasterde uitspraak van *concierge*. Wdb. op BREDERO.

Consent, concent. 1) *Samenstemming*, *samenwerking*, *vereenigde bedoeling*.

By c o n s e n t van goeden heren
Sietmen doeghet voerwaert keren
Ende menich lant in rusten bliven,
Daer deen den anderen soude ontliven
Ende beroven vanden sinen.
HILDEG. Ged. bl. 101, vs. 1.

Daer sach hi ligghen, op den gront,
Vanden putte vele serpente

Die, met ghemeinen consente,
Alle gaepten na den man.
Vaderl. Mus. I, 315, vs. 16.

2) *Verlof*, *toestemming.* Passim.
3) *Inwilliging.*

Dese moghende lantsvrouwe
Sprac den ridder an op trouwe
Heymelic om sijnre minne.

daar op volgt dat:

Hi hoer wederseyde
Die lieft den si hem voren leyde,
Ende en woud haer gheven gheen consent,
Want, enz.
Mloep. B. II, vs. 469.

4) *Geweten*, *conscientie.*

God die laet der zielen weten
Consent, verstannes ende memori,
Hoe sy ghewinnen mach die glori
Sonder eynde thoren vrame.
HILDEG. Ged. bl. 106, vs. 68.

Die misdoet, die mach hem schamen
Ende sonderling in sijn consent.
Ibid. bl. 152, vs. 235.

Zie nog ibid. bl. 207, vs. 282.

Concenteren. *Toestaan.*

Ende seyde: »Ridder, ic heb vernomen,
Dat ghi uwer vrouwen, minen wive,
Wout hebben gheschent an horen live,
Had sijt u willen consenteren."
Mloep, B. II, vs. 495.

Conschap. *Kennis.* Ende want die ander yongre conschap hadde mettin beschop, so ghinc hi in ende volgde Jhm tote in den hof, ende Peter bleef buten staende vor die porte. Lev. van Jezus, bl. 219.

Consistorie. *Vierschaar.*

Maskaroen antwerde hier toe:
»Ic eische Here juge, datmen doe
Hier af ene interlocutorie
Voor alle die consistorie."
Maskeroen, vs. 458.

Const. 1) *Kennis*, *wetenschap*, *wijsheid.*

Hi hadde een dochter zeer bequaem,
Lustelyck, scoen, van rijcker k o n s t.
Mloep. B. I, vs. 557.

Dat hout der c o n s t guets ende quaets. Bijb. van 1477, Gen. II. Wy sellen oec bidden, dat hi ons gheve den gheest der sciencien ende der c o n s t. Dr. v. VL. Prozast. bl. 38*.

Zie nog ibid. bl. 49; Passion. Wijnterst. f°. cxxxij, c.

2) *Begaafdheid, talent.*

Ay god, wat c o n s t e n dracht si verborghen
Int herte, dies benic wijs.
Mr. MOLTZER, Biblioth. 1868, 1ste Afl. bl. 89.

3) *Overleg, list, bekwaamheid.*

Condijs anders niet ghebreken,
So moechdi c o n s t ende list toe spreken.
Mloep, B. II, vs. 3064.

Hadde hijt mit c o n s t e n niet ghemaect,
Hi en hadder nymmermeer an gheraect.
Ibid. vs. 3145.

4) *Handwerk.*

Die met c o n s t e n willen winnen
Sijn broet, moet sine c o n s t e minnen.
Doctrin. bl. 283 vs. 247.

Doe sprac hi: »In can c o n s t e ghene
Dan hove te winnene allene.
MAERL. Sp. Hist. III P. V B. XXIX, vs. 38.

In der leeken hant
Zijn .VII. c o n s t e n oec becant. — — —
Smeden ende land winnen,
Wollewerc ende sceppinghe,
Naye ende arsatrie dan,
C o n s t e van ghietene comt hieran.
KAUSLER, Reimchr. bl. 484.

Constavelie. *Opperbevel.*

— — Crudus van Bactrie,
Die hilt soudaens c o n s t a v e l i e
Want hi was vromich ende coene.
Limb. B. XII, vs. 268.

Nu siet, wien ghi gheven selt
Die mogentheit entie gewelt
Entie c o n s t a v e l i e met.
Ibid. vs. 481.

Conste der Chaldeën. *Starrenwichelarij.* Wdb. op HOOFT.

Constenareghe. *Kunstenares, bekwame maakster* of *vervaardigster.* Zo groote c o n s t e n a r e g h e, dat zy allen constenars van dien consten huers tijts te boven ghijnc. Der Vrouwen Stede I, 41, f°. 93, a, aangehaald in MELIS STOKE D. I, bl. 72.

Konstgier. *Kunstbegeerig.* MEYER.

Constich. *Bekwaam, kundig.*

Den legisten laet ic hoer boecken
Over studeren ende vesten
Mit horen codicen ende digesten,
Ende der philosophien listen
Bevele ic den c o n s t i g h e n artisten.

Mloep. B. I, vs. 60.

Een meester van groter leren k o n s t i c h.

Ibid. B. II, vs. 4157.

Konstken. *Goochelaar.* KIL.

Konstken spelen. *Goochelen.* Ibid.

Constrente. *Dwang, gebod* of *aandrang van hooger hand.* Fr. »*contrainte.*".

Eeneghe ambochte die in c o n s t r e n t
Bi sekeren verbinde waren.

KAUSLER, Reimchr. vs. 9256.

Want binnen XV weken daer naer
Worden ghedaen rastemente
Up die van Ghend met c o n s t r e n t e.

Ibid. vs. 9558.

Zie ter nadere verklaring ibid. bl. 674.

Constume. *Gebruik, gewoonte.* Zie ook **Costume.**

tAken quam hi, als ict versta,
Met machte, ende belach die stede,
Gelyc dat c o n s t u m e es ende sede.

VELTH. Sp. H. f°. 214.

Cont. *Bekend.*

— — dat wout, dat hem niet c o n t
En was.

Ibid. f°. 129.

Met desen .ij. hevet Alexander
Dien wech bestaen en menech ander,
Want hen waren die strate c o n t.

Alex. VII, vs. 280.

Zie nog Belg. Mus. IV, 345, vs. 1336; VELTH. Sp. H. f°. 307; Mloep, B. II, vs. 2323; Doctrin. bl. 13, vs. 208; HILDEG. Ged. bl. 100, vs. 14.

Cont doen, cont maken. *Bekend maken.* Passim.

Cont werden of worden. *Bekend worden met iets, gewaar worden, ontwaren.*

Contelpant *Land, dat iemand verkrijgt ter verzekering van rente, of in ruil van andere inkomsten.* Zie ROQUEFORT op *Contrepan* en *Contrabout.*

Voert was hem in handen gheset
Andwaerpen, ende datter volcht mede,
In contelpande ter selver stede,
Over zijn huwelic goet.

KAUSLER, Reimchr. vs. 8916.

Contemplacie. *Godsdienstige bespiegeling.*

Als si noch woud beden weder,
Ende in haer de gracie sturte neder,
Ya de godleke, spreec ic, gracie,
Ende de suete cōmtemplacie:
So worden haer lede al, cleine ende groet,
Te gader gedruct in enen cloet.

Lev. v. St. Chr. vs. 512.

Contempleren. *Beschouwen.*

Die Godlicheit te contempleren,
Dat laet ic den theologinen.

Mloep. B. I, vs. 52.

Contente. *Strijd.* Eng. »*contention*" van het ww. »*to contend.*"

Bedinct u wat gi tere uren
Saget int palais van aventuren
Tes conincs Vischers, ter selver tijt
Dat gi daer saget ane den strijt
Vanden lupaert ende vanden serpente.
Bedacht u van dien contente
Wel, ende vanden wondere mede
Die gi daer saget tier stede.

Lanc. IV, vs. 5950.

Conterfeyten. *Namaken, doen evenaren.*

Sente Ambrosius ghewaghet dies,
Dat een visch in die ze levet
Ende een gouden vlies op hevet,
So edel, so fijn ende so schone,
Dat noyt vaerwere onder den trone
Dies ghelike in ghere stonden

Vaerwe conterfeyten conde.
Nat. Bl. B. V, vs. 142.

Contraer. *Twist, tweedracht, oneenigheid.*

Men sal daer gheen dinc openbaren,
Daer off comen mocht contraer.
HILDEG. Ged. bl. 118, vs. 143.

Hoe menigher sin, hoe meer contraer.
Ibid. bl. 152, vs. 196.

Contraer, contrari. *Tegenstrijdig, vijandig, oneenig.* Fr. »*contraire.*"

Ja dade men goede gheloefte
Men mochts wel comen of,
Opdat jeghen redene ware
Ende der gherechticheyt contrare.
Meliboeus, vs. 548.

Die hem selve es contrare
Ende twistet hier ende dare,
Ende hem selven es quaet ende fel,
Hoe soudi enen anderen ghedoen wel?
Doctrin. bl. 187, vs. 3131.

Ende wye dat hem te dienen set,
Die sal ghetrouweliken dienen
Ende dat mit goeder herten mienen;
Want watter herten is contraer,
Die dienst wort elken mensch te zwacr.
HILDEG. Ged. bl. 51, vs. 231.

Contrarie. Znw. 1) *Tweedracht.*

Die vader entes menschen slacht,
Daer contrarie tusschen was.
HILDEG. Ged. bl. 118, vs. 59, var.

2) *Bezwaar, zwarigheid.*

Waer daer gheen contrari in,
Berecht mi, dat u goet gheschie,
Van deser feeste den rechten sin.
Ibid. bl. 201, vs. 154.

Contrarie. Bijv.nw. *Tegen, ongunstig.*

Als dandere quamen
Ter scepinghen, si vernamen
Dat hem die wint contrarie was.
Walew. vs. 9529.

Contreie. *Landschap, streek, oord.*

Gonder neder, in gone valeie,
Staet, in ene soete contreie,
Een casteel.

Ibid. vs. 10122.

Convaers, conveers, convers. *Kloosterbroeder, monnik.* Ic brueder Jan van Rode, convaers der cartuser oerde tot Selem. Dr. v. VL. Prozast. bl. 151.

Een edel man, alsict vernam,
Was die tote sire ouden quam.
Doe liet hi die werelt varen
Ende wart een conveers te waren.
Te Cleryaus indic abdie.

MAERL. Sp. H. 4o, ed. I P. VII B. LXXVIII, vs 4.

Zie nog Dr. VERWIJS, De oorlogen enz. bl. 489, 528, 534.

Convent. Znw. 1) *Samenzijn, bijeenwoning, vergadering, gezelschap, bijzijn, vereeniging, verzamelplaats.*

Daerom heb ick geswooren
Dat sy in mijn convent
Noch in mijn rust present
En sullen zijn ontrent.

Z. VAN NYEVELT, Souterlied. ps. 94, vs. 8.

Dus ghinc hi met desen convente
Ter steden vanden tormente.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 673.

Soe souden wy billics tallen stonden
Den ouden eren ende loven,
In allen conventen, in allen hoven.

HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 200.

Des derds dages, lesen wi van Gode,
Dat hi met sinen ghebode
Twater versamede in een convent.

Rymb. vs. 189.

Zie ook Lev. van Jezus, bl. 41.

2) *Klooster.*

Die cloestre ende die prelate mede,
Die in alle verweenthede
Die der werelt toebehoert
So vervult sijn ende versmoert,
Dat si niet en connen gheweten
Wat si drincken moghen of eten,

Ende hebben haer cameren sonderlinghe
Daer si in houden haer wandelinghe
Ende des c o n v e n t s goet verteeren.
Jans Teesteye, vs. 3258.

Convent. *Voorwaarde, afspraak, verdrag.*

Dat dede hi up sulc c o n v e n t,
Dat icken soude maken hoenre sat.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1612.

Convertent. Quid?

Vader, of ghi dat dan kint,
Waerom sidi dan soe blint,
Dat ghi den wijn, hier present,
Boven den vrouwen houdt c o n v e r t e n t?
Belg. Mus. V, 79, vs. 112.

Uit den samenhang op te maken, zou men geneigd zijn, dit woord te verklaren door *verkieslijk, waard, waardig.* Een tweede voorbeeld heb ik nog niet ontmoet, en ROQUEFORT geeft geen licht.

Cooi, kooi. Volgens de Heeren BUSER en DAVID, beteekent dit woord o. a. ook »*culus*". Taalgids, 1860, bl. 255 en daaruit zou *lichtekooi* verklaard worden.

Cooc. *Kok.* HILDEG. Ged. bl. 90, vs. 53.

Koock. *Koek, gebak.*

Je sout noch wel vraghen off 'er niemant en was,
Die k o o c k begeerde te eten uit Sinte Nicolaes tas?
VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 4.

As je de man om k o o c k j e s sent.
Ibid. bl. 21.

Kookaadje. *Op het vuur toebereide spijze.* U. W.

Koockelen. *Goochelen.* Sijn witte hembden van de plecht k o o c k e l d e. Comoedia Vetus, 1732, bl. 26.

Koocken. *Keuken, tafel,* in de beteekenis van *voedsel.* Wdb. op HOOFT.

Kookerrollen. *Werktuigen om, te bed liggende, de deuren der slaapkamer naar verkiezing te openen en te sluiten.* Ibid.

Kookerstikje. *Kinnebaksstukje.* Wdb. op BREDERO.

Kooket. *Kooksel.* U. W.

Coocxken. *Scharlaken kleed.*

Sy gaet met eenen bruynen c o o c x k e n e.
Belg. Mus. IX, 193, vs. 27.

Kool. Volgens BILDERDIJK zou dit, even als het Eng. »*coil*" *verwarring, onrust, gerucht* beteekend hebben. Zie Gesll. in voce.

Kool. *Pestbuil*, *etterbuil*, *pestkool*.

Indien ghy recht bemint, geen pest of peper-koren,
Geen k o o l, of vierigh seer, hoe diep het is gesworen
En kan in eenigh deel verswacken uw gemoet,
Want rechte liefde schopt de vrese met de voet.
CATS, door Dr. v. VL. I, 445, a.

Koolbijter, koolsprengher, koolwachter. *Sprinkhaan*. KIL.

Koolen. *Zekere vogel*, waarschijnlijk *kraai* of *kauw*. Ibid.

Kooman, koomen. *Koopman*.

Ick gis datse tot de K o o m e n al weer wat gort is gaen koopen.
Kl. van Stijve Piet, 1682, bl. 7.

Deze zelfde spelling vindt men nog bij WAGENAAR, in zijn Amsterdam, D. I, fo. 254, b. reg. 7. v. b.

Koomanschappen. *Onderhandelen*. Wdb. op HOOFT.

Koomste, coomste, coemst. 1) *Komst*. Wdb. op HOOFT.

Ende hi voorseide also wel
Die c o e m s t van den Heilighen Gheest.
Rymb. vs. 13951.

Die fonteynen waren verdroghet
Voor sine c o e m s t verre en na.
Ibid. vs. 32319.

2) *Afkomst*. Aldus zoe eerde dese eedele Grave zyn goede luden, die eerbaer ende duegende waren van weldaden, ende van ryckheden, ende en sach die c o e m s t nyet an. Clerk u. l. Landen, bl. 164. Ic ben arm ende van laghe c o e m s t e of gheslachte. Gesta Roman. Cap. 17.

Hout u vaste an die vroomste
Ende en siet niet an die c o o m s t e.
Mloep. B. II, vs. 2208.

Si was van edelre rijcker aert,
Ende hi was van slechter c o o m s t e.
Ibid. vs. 2629.

Zie nog Gesta Roman. cap. 153; Mloep, B. II, vs. 966; Dr. v. VL. Prozast. bl. 95; Jans Teesteye, vs. 25.

Koontje. *Slag op de wang, oorveeg*. Wdb. op BREDERO.

Koophandeling. *Handel*, *koophandel*. Wdb. op HOOFT.

Koopt ghy geen glas? *Koopt gij geen bril? Zijt gij blind?* Ibid.

Kooplaede. *Winkel*. KIL.

Koopsaemigh. *Koopziek*. Ibid.

Kooraal. *Koorknaap*. Ibid.

Koord. *Koeherder*. Ibid.

Koordagie. *Koordwerk voor vischnetten.* De inwoonders geneeren haer seer met netten ende k o o r d a g i e te maecken. GUICCIARDYN, f°. 221, a.

Koorde (Aan zyn) kryghen. *Aan zijn snoer krijgen.* Wdb. op HOOFT.

Koordelier. *Minderbroeder.* KIL.

Koorden. *Binden, boeien.*

Meer dan .XX. ghesellen — — —
G h e c o o r t, gheboeyt, te Brugghe ghebrocht.
Belg. Mus. IV, bl. 11.

Koorderol. *Katrol.* KIL.

Koordewaghen. *Kruiwagen.* Ibid.

Coyrebanden. *Korenschoven.*

Wte c o y r e n b a n d e n comt de weelde van den lande. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 71.

Coeren. *In verzoeking brengen.*

Ic saghene, dans ghene saghe, — — —
Doene die duvel c o e r d e.
Der Ystorien Bloeme, vs. 2408.

Koorentje. *Uitverkorene, zoetertje, liefje.* Wdb. op BREDERO.

Coern. *Korrel, korrel graan*, en bij uitbreiding *kleinigheid.*

Want ic seide u hier te voren,
Hine poechde in ghenen zyden
Thuus te senden enen c o e r n, enz.
HILDEG. Ged. bl. 63, vs. 189.

Waer om des hijt had bezuert,
Des en kent hi niet een c o e r n.
Ibid. bl. 225, vs. 141.

Coorn. *Korenaar.*

Joseph seide: »Van desen tween,
»Here coninc, so es die sin al een:
»Die .vij. ossen, die .vij. c o o r n e
»Die vulle, die vette, die vercoorne
»Bedieden dat," enz. enz.
Rymb. vs. 3003.

Koorstengen. *Kastanjes.* Kl. van Oene, 1662, bl. 9.

Koesen. *Kouten, keuvelen, praten, spreken.*

Dus k o e s t de slimme gast.
CATS, door Dr. DE VRIES. D. V, 167.

Het is een zonderling verschijnsel, dat twee uitgevers van CATS' werken, namelijk WITSEN GEYSBEEK en Dr. V. VL. beiden dit werkwoord eigendun-

kelijk veranderd hebben; de eerste in *kouten* (D. II, 267, b.) en de andere in *spreken* (D. II, 262, a).

Door zulke verdraaiingen wordt meer nadeel dan voordeel aan de letterkunde toegebracht.

Kooselen. *Praten, keuvelen.*

> Hoe k o o s e l d e die Vent, hoe still en hoe gerusjes;
> Hoe taeld' hy na bescheit van den bekenden wegh?
> HUYG. Korenbl. I, 373.

Koozen. 1) *Vleien, troetelen.* MEYER.

2) *Hoereeren.* KIL.

Koozer. *Vleier, troetelaar.* MEYER.

Koosseren. *Praten, kouten.* Fr. »*causer.*" Wdb. op BREDERO.

Kootjes-volck. *Jan hagel, het schuim des volks.* 'T is k o o t j e s v o l c k die op de ghemeene wegh wandelen. J. DE BRUNE, Embl. 1624, 4°. ed. bl. 19.

Cootkijn. *Hutje.*

> Want aerm c o o t k ij n es dicken vro.
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. II B. XLII, vs. 35.

Kop, koppe. *Haan* en *hen.* KIL.

Kop, koppe. *Spin.* Ibid.

> Die bie trect honech uter brame,
> Dats der c o p p e n onbequame.
> Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 94, vs. 13.

> Die c o p p e gaet int ghevoelen voren.
> Nat. Bl. B. II, vs. 215.

Copen. *Bekoopen, bezuren.*

> Doe quam die derde, die riep sere:
> Her vasseel, bi onsen here,
> Gi c o p e t eer gi mi ontvard.
> Lanc. II, vs. 37799.

> Hi brac tswaerd. Doe bat genade
> Die rode. Die swerte sprac: »Hets te spade,
> Gi moet die overdaet c o p e n saen,
> Die gi der joncfrouwen hebt gedaen.
> Ibid. III, vs. 14864.

Koperckel. *Omslag, foedraal.* Van het Fr. »*couvercle.*" KIL.

Koperroose, koperwater. *IJzervitriool.* In het Fr. nog »*couperose..*" Ibid.

Kopersteen. *IJzerpyriet* of *dubbelzwavelijzer.* Ibid.

Copie. *Overvloed.* Lat. »*copia.*" Genuechte ende c o p i e van allen goede. Dr. v. VL. Prozast bl. 264.

— — — Want in prijsde nie
Vrouwen minne, daer es c o p i e.
KAUSLER, Die Rose, vs. 7694.

Haer leven, haer salicheit, haer vrede,
Ende ere, ende raste, ende werdichede,
Ende van alles dinges c o p i e mede.
VELTH. Sp. H. f°. 476.

Copinghe. *Koopwaren*.

Te Paeschen (scrijft Jan van hem)
So ghinc hi in Jherusalem,
Ende vant in den tempel daer
Hoe tfolc vercochte al openbaer
C o p i n g e.
Rymb. vs. 22389.

Zie nog op **Groot goet**.

Coppeghespin. *Spinrag*.

In uwen mont en zal gheen c o p p e g h e s p i n wassen.
Belg. Mus. II, 127.

Coppel. *Zekere wijnmaat*. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 218 en 219.

Koppel. *Kapel, wijwouter*.

Gheneghentheden ses die zaten dicht by een,
Als klein k o p p e l l e n wit, daert weerschijn al op scheen.
SPIEGHEL, Hertsp. 1614, bl. 71, of Kleio, vs. 267.

Koppeldraeyer. *Koppelaar*. KIL.

Schoon praten, pochers, vrattige panlickers,
Snorkers, k o p p e l d r a e y e r s ende pluymstrijckers.
R. VISSCHER, Brabb. bl. 178.

Koppelerse, koppelersse. *Koppelares*.

Roffianen en K o p p e l e r s s e n loopen al haer macht,
Om haer voor hem tot een Bruydt te bejagen.
Ibid. bl. 30.

— — — de Vorsten zijn geen' vrinden
Dan om verzekertheit in veel verbonds te vinden;
Soo is de vreese meest de K o p p'l e r s van sijn' trouw,
En, schrickt hy voor den Oom, hy maeckt de Nicht sijn' vrouw.
HUYG. Korenbl. I, 120.

C o p p e l e r s e n, camercatten, oft sulcke dieren,
Van dien vint men hier altoos planteyt.
Marieken van Nymegen, bl. 24.

Koppen. 1) *Afsnijden*, *afknotten*. KIL.

2) *Onthalzen*. Waarom heeft de Roomsche Kercke — — — zo menigh duyzendt menschen doen branden ende k o p p e n. COORNHERT aangehaald door VAN HASSELT op KIL.

Kopper. *Feest*, *feestviering*, vooral die van *koppermaandag*. Wdb. op BREDERO.

Kopperdagen. *De koppermaandag en volgende dagen.*

Kopperen. *Feestvieren*. Wdb. op BREDERO.

Coppespin. 1) *Spinnekop*.

In 't midden van de web, in 't midden van het net,
Tot welstant ende rust de C o p p e s p i n geset, enz.
HEYNS, Emblem. bl. 31.

2) *Spinrag*.

Langst, daar sel geen c o p p e s p i n
Comme groyen an jouw kin.
A. VAN DE VENNE, Minne-Mall. 1623, bl. 39.

Coppetas. *Drinkschaal*.

Sijn schotels waren gout en al sijn k o p p e t a s s e n.
CATS, ed. 1828, II, 480, a.

Coppijn. *Hersenpan*.

Al soude u therssen c o p p ij n breken.
Dr. DE JAGER, Taalk. Magazijn, III, 194, vs. 261.

Copryn, coprin. Bijv.nw. *Koperen* of *van koper*.

Die van Caldee, leestmen hier,
Anebeedden eerst dat vier,
Omdat het afgode verbrande
Houtine, c o p r y n e ende alrande.
Rymb. vs. 1472.

Zie nog ibid. vs. 4890, 11547, enz.

Kops. *Koppig*.

En daer by is hy soo norsch, neeteloorigh en k o p s.
J. S. KOLM, Malle Jan Tot's boertige Vryery, 1662, bl. 7.

Kopster. *Waardin*. De Kluysenaer — — — quam des nachts in de Stadt, wert gheherberght in eener Vrouwen huys, dat was een k o p s t e r; dese hadde een Huysdeerne by haer, die met haer lijf geldt verdienen soude, om hare Vrouwe dat over te leveren. Z. HEYNS, Voorbeelsels der Oude Wijse, 1623, bl. 15, r°.

Koptine. *Kapoen*.

Van hem hebbic mine miede:
C o p t i n e, plumieren, te minen dele,

Ende goede leckere morsele;
Conine, hasen ende pertrisen
Gevense mi te mire spisen.

D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 10995.

Cor, corre. *Kreng.* Die vierde voghel dat es de Wuve, die edt kiekene ende dat hi op de strate raept. Hi es bloede vore groete voghele. In sinen jonghen daghen veet hi voghele; daer na leeft hi met doeden c o r r e n, enz. RUUSBR. Dat Boec van den Geestel. Tab. II, 202.

Corael. *Koorknaap.* D[r]. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 184 en 306.

Korakore. *Zeker vaartuig.*

Wat noch? Zoo China nu of 'tvolk der Malabaren
Hun K o r a k o r e n mand' om herwaarts aan te varen,
Op dat de duivel hier ook zynen zetel plantt', enz.

OUDAAN, Poëzy, I, 125.

Korálijck. *Rood als bloedkoraal.*

K o r a l ij c k e r is mijn vel dan de lippen van uw Lief.

R. VISSCHER, Brabb. bl. 125.

Corbeel, korbeel. *Uitsteeksels* van houten of steenen balken, ter ondersteuning van weder anderen. KIL. Ende hi bedecte oec thuis mit cedren c o r b e l e n. Bijb. van 1477, I Kon. VI, vs. 9. Vanden fondamente van den huys totten hoecheden vanden wanden ende toten c o r b e l e n. Ibid. vs. 15.

Ik vermeen, dat dit woord, bij onze bouwkundigen, in den vorm van k o r b e e l nog in gebruik is.

Coroelet. Quid?

Pharo daertegens weer, verhard hoe langs hoe meer,
Ghelijck een c o r c e l e t (kout zijnde voorgedraghen),
Voor d'hamers niet en wijct maer harder wort in 't slagen.

Z. HEYNS, Judith, bl. 72.

Corde. *Touw, koord.*

Si ginc en wech, ende quam weder
Ende liet hem ene c o r d e neder
In den put.

Lanc. II, vs. 18873.

Joncheer, oc heb ic ghewevcn
C o r d e n, die uter harten comen,
Ende van diepen suchten ghenomen,
Om dat icken waen wederhalen.

D[r]. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 55.

Cordewaen, corduwaen, cordewane. *Van Spaansch leder.* Zoo genoemd naar de stad Cordova, welk in vroegere eeuwen om hare leerlooierijen beroemd was. Van daar ook het Fr. woord »*cordouanier*", later »*cordonnier*," voor *schoenmaker.*

Twee cousen toech si ane,
Ende twee scoen cordewane.
Beatrijs, vs. 278.

Boven alle sine cledre hadde hi enen roc ane, wel gemaect na heme, van swarten cordewane. MEIJER, Fragm. van een Nederl. Nibelungenlied, bl. 116.

Kordewagen. *Kruiwagen.* PL.

Cordewanier. *Schoenmaker.*

Sadelers, helmslaghers mede,
Permentiers ende cordewaniere.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 6949.

Cordiaal. *Versterkend geneesmiddel.*

J. Waar ga je heen Antonet?
A. Sinjeur, ik zou wat cordiaal haalen in de Apoteek,
Want onze juffrouw is zo slap als een vaatdoek en zo flaauw en zoo bleek,
Als ofse in 't geraamte stond.
A. ALEWIJN, Philippijn, Mr. Koppelaar, bl. 27.

Corduanire. *Ledertouwers*, volgens WILLEMS. Corduanire, scoesutteren, oudescoesutteren, enz. Brab. Yeesten, I, 723.

Core. *Koor.*

Want als de broedre te core gingen.
Lev. van St. Fr. vs. 4393.

Core, chore. *Keus.*

Daer seldi eerst af hebben die core.
Rein. door WILLEMS, 7224.

Namaels maecten die Aelmanne
Dattie crone op niemanne
Versterven en soude van oor thoore,
Mar dat metten chore
Die crone soude sijn te ghevene.
Lsp. B. II, C. 49, vs. 76.

Core of cure (Ter). *Naar keus, naar wensch*, dus *ten volle, ter deeg, zeer.*

Den armen was hi goet ter core.
Ibid. C. 48, vs. 895.

Al dat men van merberstene

Mach maken, groet ende clene,
Dat canic maken wel t e r c o r e.
Der Ystorien Bloeme, vs. 2821.

Core. *Keur, wettelijke bepaling.* Dat wi desen c o r e n hebben geset binnen Bruesele. Dr. v. VL. Prozast. bl. I.

Wie verboert den c o r e bat,
Ic bids u, berecht mi dat,
Dan die ghene, diene heeft ghemaect?
Jans Teesteye, vs. 1276.

Zie nog Vaderl. Mus. III, 50.

Koreel. *Schicht, pijl.* Verbasterd uit **quareel.**

Men scoet op eem een k o r e e l.
Alex. IX, vs. 845.

Hi was geworpen so met steneu
Ende gescoten met k o r e l e n.
Ibid. vs. 859.

Koreel. *Tichelsteen,* vierkante gebakken steen. KIL. Ter muere van ghebacken c o r e e l e n. Bijb. van 1477, Jesaia XVI, vs. 11.

Koreye. *Het ingewand van zwijnen, schapen en andere dieren.* KIL. De Fransche jagersterm »*curée*" is bekend.

Koreye. *Heerendienst, dienst aan eenige betrekking verbonden.* KIL. Fr. »*corvée.*"

Koren. *Korrel.* KIL.

Coren. *Korenveld.*

Up eenen Saterdach daer naer
Ginc onse Here ende mettem daer
Die jongers, ende mettien si leden
Dor een c o r e n daer ter steden,
Ende hem hongerde, ende si namen
Van den corneharc te samen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. XI, vs. 26.

Coren. *Zorg.*

O wi! wat maken die
Mi pinen ende c o r e n s alle drie.
Limb. B. III, vs. 1274.

Koren. Bijv.nw. *Uitgezocht, puik.* Wdb. op BREDERO.

Coren, coeren. *Bekoren, in verzoeking brengen, verleiden.*

Sekerlike haddi vonden,
Dat de vianden tallen stonden
Van scaerpen cleden waren in vare,

Ende daer si sochter warden geware
Entie precieus ende diere,
Daer ghinc si tvolc in coren sciere.
Lev. v. St. Fr. 2292.

Soete woert met gheveisder tale
Sal hi u toe spreken wale,
Ende u coren in allen sinnen.
Doctrin. bl. 75, vs. 629.

Ic hebbene gheproeft ende ghecoort.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 1512.

Coren, coeren. *Kwellen, bezorgd maken.*

Nu latic staen van hare vaert,
Ende seggu van Echites voert,
Dien de minne sere cort.
Limb. B. IV, vs. 1276.

Coren, coeren. *Proeven, onderzoeken, keuren.*

Jacop, menich proeft ende coert
Der helegher scrifturen woert,
Ende waentse wel ghegronden, enz.
Dr. VERWIJS, Wapene Mart. bl. 12, vs. 248.

Coren, coeren, koren. *Kiezen.* KIL.

Selc die gans coert om die craghe,
Selc coert den herinc om den roghe.
Horae Belg. VI, 1, vs. 20 en 21.

Coren, coeren. *Smaken, ondervinden, ondergaan.*

In welken tiden si te voren
Onsen Here daden die doot coren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VIII B. XXVIII, vs. 12.

Deer Walewein, die jonghelinc,
Hi viel in cnieghebede terre waerf,
Ende seide: »God, die dor ons staerf,
Ende om ons coret die bitter doot,
Nu helpt mi, here, uut deser noot!"
Walew. vs. 293.

Coren, coeren. *Eene keur of verordening vaststellen.*

Wanttie wise wilden coren,
Dat elcman wiste sijn verboren,
Ende waer dat hi gheen recht en dede,
Soe en soude hem myede noch bede
Helpen, hi en soude tlijf verliesen.
HILDEG. Ged. bl. 219, vs. 103.

Coren. *Oprispen, neiging hebben tot braken, braken.* Wdb. op BREDERO. Doe gaven si hem een dranc ende deden c o r e n. Pass. Somer Stuck 1489, f°. lxxxiij, a.

> Ende gaf hem tsacrament.
> Die priester seide: »Oft ghevelle
> Dat hijt weder c o o r d e daer, enz.
>
> HILDEG. Ged. bl. 175, vs. 96.

Korenbijten. *Den prijs der levensmiddelen, door menigvuldige opkoopen, doen stijgen.* KIL.

Korenbijter. *Opkooper van levensmiddelen in schrale tijden, om die later met woeker van de hand te zetten.* Ibid.

Korenbijter. *Zekere tor.* Ibid.

Corenboek. *Boek, waarin de stadskeuren geschreven en bewaard werden.* Het c o r e n b o e k der stad Brussel. Belg. Mus. V, 91.

Corenen. *Met koren of haver voeden, haver te eten geven.*

> Men hiet den cnapen, dat si goom namen
> Ten someren ende ten andren paerden,
> Dat sise c o r e n d e n ende wel bewaerden.
>
> Fl. ende Bl. vs. 1839.

Korenkeffer. *Korenwurm, kalander.* KIL.

Korenman. Hetzelfde als **Korenbijter**, namelijk *opkooper.*

Korenman. *Advokaat, die de hem toevertrouwde zaak verraadt, en zich door de tegenpartij laat omkoopen.* KIL.

Korenman spelen. *Zich met een ander verstaan om een derden te bedriegen. Samenspannen tot het opdrijven der levensmiddelen, om die later met woeker te verkoopen. Als advokaat zijne zaak verraden.* Ibid.

Korenmilwe. *Korenwurm, kalander, schictwurm.* Ibid.

Corenpijp. *Korenhalm.* Hier na volcht die naeste specieboem, daer men die heileghe salve ave maecte, die hiet Cinnamomum, ende hi wast in Indien ende in Ethiopien. Ende dit sijn cleine ronde roedekene, als c o r e n p i p e n, enz. RUUSBR. Tab. I, 247.

Korenspijcker. *Graanzolder* of *korenschuur.* KIL.

Korenwachter. *Krekel.* Ibid.

Corie. *Lederen kleed, lederen kolder.*

> Menech halsberch ende accottoen
> Menige targie, menige c o r i e.
>
> Ferg. naar het HS. vs. 3897.
>
> Hen en halp halsberch, no c o r i e n.
>
> BLOMM. Oudvl. Ged. I, 18, vs. 1529.

Coryere. *Paard dat hard voortdraaft, looper, harddraver.*

Men sach noit soe wel tornieren
Hem tween in soe corter uren,
Sonder wapene ende sonder c o r y e r e n.

D[r]. VERWIJS, X Goede boerden, bl. 17, vs. 191.

Coringhe, koringhe. *Verzoeking, verleiding, lust, begeerte tot iets.* Ende en beghef ons nit in onsen k o r i n g h e n, mar verlose ons van arghe. Lev. v. Jezus, bl. 40.

En leidt ons niet in c o r i n g h e n.

Lsp. B. II, C. 41, vs. 21.

Daer in maent hi ons ter stede,
Alse wilen onse Here dede
Sine iongheren, op dat si quamen
Niet in c o r i n g h e n hars lichamen.

Bediedenisse Van der Missen, vs. 532.

Corlekine. *Zaadkorreltje.*

— drie c o r l e k i n e te samen,
Die uten selven appel quamen.

Dboec vanden Houte, vs. 211, var.

Corliaen, cuerliaen, curliaen. Scheldwoord. *Laag, dom, nietig, gemeen mensch, landlooper.*

Hine was noit dorper no c o r l i a e n,
Die dese coenheit heeft gedaen.

Lanc. III, vs. 18473.

Hoordijt, truwant, dief ende loes,
Valsch c u e r l i a e n, hoe gheerne souddi
Dieftelic hebben bedroghen mi.

Lev. van St. Am. I, vs. 1982.

Hordijt, dorper, c u r l i a e n,
Staet stille, ghi sijd ghevaen.

Walew. vs. 6237.

Corn, korne. 1) *Lijf, lichaam.* Wdb. op BREDERO.

— — — Ic heb so veel geten
Visschen, al hier in den borne,
Dat mi spliten mach die k o r n e.

Rein. door WILLEMS, vs. 6442.

Mar ic ben soe ongevallech man,
Dat die erde, die, alsmen seegt,
Al die liede tontfane pleegt,
Minen c o r n e heeft soe ontwert
Dat sise niet tontfane begeert.

Lanc. II, vs. 18796.

2) *Lijk, kreng, karonje.* KIL. MEYER.

Cornehare. *Korenaar.* Zie op **Coren.**

Kornelle. *Kornoelje.* KIL.

Kornelly. *Kolonels plaats, bewind over eene bepaalde bende krijgsvolk.* U. W.

Cornemuse. *Doedelzak.*

Dan comt de grote cornemuse,
Ende pijpt hem turelureleruut.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 130, vs. 49.

Kornen. *Slaan, kloppen.* Wdb. op BREDERO.

Cornike. *Kronijk.*

Also men in die corniken leest.
Lsp. B. II, C. 44, vs. 288, var.

Kornisse. *Kroonlijst van een gebouw.* KIL.

Kornissen. *Een lijstwerk of bekleedsel tegen de wanden van een vertrek aanbrengen, tot demping van het geluid, door zingende of sprekende personen veroorzaakt.* Ibid.

Kornoetes, cornuut. 1) *Hoorndrager.*

Wat dunkt u? had ik geen gelyk toen ik u vroeg
Of een Kornoetes in een stam niet was genoeg?
F. RYK, De Juffer Kapitein, bl. 19.

Nochtan soe werde (weerde) hem die cornuut
Soe hi best can.
Dr. VERWIJS, X Goede Boerden, bl. 18, vs. 214.

2) *Losbol, zwierbol.*

Ende hi sprac te hem selven: „Spi!
Dat ic desen cornuut liet liden,
Die met hem voert te desen tiden
So scone een openbare wijf!
Hi laetse hier of het cost mi tlijf".
Walew. vs. 8553.

Coronike. *Kronijk.*

Mertens coronike seecht,
Doene Silvester doopte daer,
Dathi quite wert ende claer
Van al sijnre lazerien.
Lsp. B. II, C. 45, vs. 140.

Hier hebbic u dus cortelike
Ghedicht die Vrancsche coroniken.
MAERL. Sp. H. 8o. ed. III, bl. 17.

Coroniste. *Kronijkschrijver.*

Seghebrecht ooc van Gembloos
Screef die waerheit altoos,
Want hi was een c o r o n i s t e.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 277.

Corosijf. 1) Znw. *Bijtend, invretend middel.*

Ist dat ghy haer saet ontfangt, ghy sult fenijn maeyen,
Wee u, die in hen haer c o r o s ij f namen,
Daer door veel sielen in thels gepijn braeyen.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 39, v°.

2) Bijv.nw. *Bijtend, invretend.*

Een dobbel tonge
— is fenijnich, infect, is soo C o r o s ij f,
Dat sy wonden slaet, die niet en genesen.
Ibid. bl. 114, v°.

Korozijfen. *Door bijtende middelen pijnigen.* Van de hel sprekende zegt Oene:

d'Apteekers worden 'er zoo lang in ien vijsel estampt datze beginnen te stinken;
Dan geeftmen dit stof, mît menschemieg emengt, an de Doktooren te drinken.
De Barebiers worden 'er e k o r e z ij f t, en 't bloedt af etapt en 't hiele lijf deurvlijmt.
Kl. van Oene. 1662, bl. 5.

Corperael, corporael. *Heilig altaardoek, waarop de kelk met de hostie geplaatst of ingewikkeld wordt.*

Na messe men dan vortbrochte
Dat c o r p e r a e l, daer men toesach,
Daer die lachame Gods up lach.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XII, vs. 55.

Hi gaf oec ute tghebod
Dat c o r p o r a e l soude sijn
Niet siden, maer vlessen fijn,
Ongheverwet, al wit.
Lsp. B. II, C. 44, vs. 187.

Zie nog Dr. v. VL. Prozast. bl. 310; Spieghel der Volc. f°. 114.

Corre. *Dood aas, dood lichaam, kreng.* Ende sij sullen onder hem beyden deylen den c o r r e vanden doden osse. Bijb. van 1477, Exod. XXI, vs. 35. Desen vleysch en suldi niet eten noch haren c o r r e ghenaken. Ibid. Levit. XI, vs. 8. Inder wildernissen sullen uwe c o r r e n legghen. Ibid. Numm. XIV, vs. 33. Item. Dat men en gheene c o r r e n noch vuylnesse in de poelen, die te Bruessel staen, worpen noch ghieten en sal. Stads-ordonnantie van Brussel van 1360. Zie Belg. Mus. VII, 309.

Corre, korre. *Wacht-* of *waakhond*, *huishond*, en als scheldwoord *gemeene hond.*

> Swijch, wel vule c o r r e!
> Beghindi mi anderen man ane te tien?
> Lippijn, vs. 168.

Correpot. *Grijnsaard*, *knorrepot.* Wdb. op BREDERO.

Korsel. *Prikkelbaar*, *knorrig*, *korzelig.* KIL.

Korzelheit. *Prikkelbaarheid*, *uitluimigheid.* Dit woord gebruikt HOOFT in het meervoud, in zijn Treurspel, Geeraardt van Velzen, f°. 54, reg. 3. v. o.

Korselhoofd, korselkop. *Stijfkop*, *lastig mensch.* KIL.

Corsier, courcier. *Harddraver*, *hardlooper*, *groot oorlogsros.* Zie ROQUEFORT.

> Enen snellen c o r s i e r gaf men hem mede.
> Walew. vs. 10344.

Dye artchiers saten op die schoonste peerden en c o u r c i e r s. Van Brab. die exc. Cron. 1530, ij, iiij, c.

Corsioen. *Buikloop*, *diarrhee.*

> Als sy dan hebben c o r s i o e n,
> Oft water, oft menisoen,
> Oft menich ander ongheval,
> Dat soe coemt van gulscheden al.
> JAN DE WEERT, aangeh. in MELIS STOKE, D. II. 547.

Corsouwe, kersouwe. *Madelief.*

> dAnder es die C o r s o u w e,
> Die ic node vergheten soude.
> In hare blader hebbic ghelesen
> Dat joncfrouwen souden wesen
> Simpel ende van hoefscher woerden.
> Vaderl. Mus. I, 384, vs. 25.

Corspet. *Pannekoek.* Doe dede ic hem gheven een paar c o r s p e t met soete boter. Reynaert de Vos, 1479, f°. 59, b, aangeh. in Esopet, bl. 369.

Korst. *De grond*, *waarin een vloer ligt.* KIL.

Korstenen, kerstenen. *Doopen.* Wdb. op BREDERO.

Kort ('t). *Het te kort*, *het ontbrekende*, *het deficit.* Wdb. op HOOFT.

Cort. *Weldra*, *spoedig*, *eerlang*, *oogenblikkelijk*, *dadelijk.* Wdb. op BREDERO, bl. 503.

> Hi sal mi c o r t slaen in onmacht.
> Walew. vs. 9944.

> Al sijn wy op dit leven coen,

Alsoe c o r t macht ommeslaen
Onse bootkijn, als dat heeft ghedaen
Daer die ghesellen in misvoeren.
HILDEG. Ged. bl. 81, vs. 91.

Mer c o r t starf si van rechten rouwe.
Mloep. B. I, vs. 2196.

Zie nog Lsp. B. III, C. 14, vs. 11; Doctrin. bl. 112, vs. 1474; Meliboeus, vs. 2371 en vs. 2689.

Kort (Op een). 1) *Weldra*, *spoedig*, *eerlang*, *dadelijk*, *terstond.* U. W. Deeze booden in 't eerst het hooft, maar o p e e n k o r t, den rug. HOOFT. Nederl. Hist. f°. 7 en 8.

Hy nam twee Verckens, die doode hy beyde o p e e n c o r t,
COORNH. Odyss. 1605, II, bl. 16.

2) *Met korte of in weinig woorden.*

Ic zal u wel raet gheven, o p e e n c o r t.
Belg. Mus. II, 108.

Kortauwe. *Soort van reispaard.* KIL. Zie **Courtauwe.**

Korte. *Oude munt van drie mijten.* KIL.

Korte. *Soort van rouw- of begrafeniskleed.* Wdb. op BREDERO.

Corteelen. Quid?

Al mogen wy somtijts van arbeyt vermoedt zijn
Inde waghe, met packen, c o r t e e l e n, oft pijpen,
Wy willender eenen vrolijcken moet in grijpen.
Belg. Mus. II, 251.

Corteleke, cortelike. 1) *Spoedig*, *weldra*, *eerlang.*

Ic vare te minen vader,
Die vader is uwer allegader.
Den heilighen gheest zal ic u
C o r t e l i k e senden na nu.
Lsp. B. II, C. 39, vs. 122.

C o r t e l e k e ruumdi den aert.
Walew. vs. 10861.

2) *In het kort*, *met weinige woorden.*

— vrient! ic segt di stille
C o r t e l i k e minen wille.
BLOMM. Theophilus, vs. 482.

Zie nog Renout vs. 1168; Lanc. II, vs. 32291; ibid. IV, vs. 2762; Karel de Gr. Fr. I, vs. 733 en vs. 2099.

Cortelinge. Znw. *Nagelknipsel*, *afgeknipte nagelrand.*

Om die vierdaechse kortse te verdrijven.

Neempt de c o r t e l i n g e n van uwen nagelen van handen ende voeten, ende doetse in eenich cleijn doecxken of lijnwaeten borseken, ofte in yet anders dat u belieft, ende bindt dat om den hals van eenen levende ael oft palinck ende latet dien wederom int water gane swemmen, ende ghi sult ghenesen. Dr. DE JAGER, Nieuw Arch. bl. 317.

Cortelinge. Hetzelfde als **Cortelike.**

Ic selre toe soeken selken raet,
Dat ic mi c o r t e l i n g h e sel verslaen.
Fl. ende Bl. vs. 3015.

Zie nog Karel de Gr. Fr. V, vs. 50; Doctrin. bl. 165, vs. 2656; Brab. Yeesten B. VI, vs. 5825.

Kortelinx. Hetzelfde. Om k o r t e l i n x te zwichten. HOOFT, Nederl. Hist. fo. 315, 14.

Corten. 1) *Afbreken*, *bekorten*, *kort maken.*

Mar daeraf c o r t i c nu die dinc,
Om dattie redene openbare
U daer ave te lanc ware.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5928.

Daer omme c o r t e ic u die wort.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1879.

Ghi heren, c o r t mine pine.
Ibid. vs. 1939.

2) *Kortwieken.*

Die pluumgrave wil sijn swaenkuken
Gaen c o r t e n, merken ende fnuken.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 70, vs. 24.

3) *Verderven*, *te niet doen.*

Helyas sprac: »God weet
»Dattu houds des duvels ghebode,
»Ende du dat quade does voor Gode:
»Dies sal God c o r t e n dat van di coemt,
»Ende dijn huus sal sijn verdoemt."
Rymbyb. vs. 12773.

Korten (In). *Weldra*, *binnen kort.* Maer ick sal hen i n k o r t e n ontkominge geven. St. Bijb. II Chron. XII, vs. 7. I n k o r t e n soude mijn Maker my wechnemen. Ibid. Job. XXXII, vs. 22.

Korteroede. *Bode*, *stadsdienaar.* KIL.

Kortezaan. *Hoveling*, *welopgevoed man.* Fr. »*courtisan.*"

Het bientjen after uyt? zoo doen de K o r t e z a a n s.
Kl. van Oene, 1662, bl. 18.

Kortewaghen. *Kruiwagen.* KIL. en VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis 1574, f°. 126, c.

Kortheit. 1) *Gebrek.* U. W.

2) *Beperktheid, te weinig uitgestrektheid.* Ibid.

Korthield. *Brooddronken, dartel, ritsig.* Wdb. op BREDERO.

Korthoofd. *Korzelhoofd.* KIL.

Korthoofdig. *Korzel, eigenzinnig.* Haest-toornich, kort-hoofdich, cursel. St. Bijbel. Spr. XIV, Kantt. 43.

Corthouden. 1) *Dicht op de hielen zitten.*

Want Garijn was hen te snel
Ende sine liede also wel,
Diese cort helden daer.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 507.

Si hildene so cort te vele tiden,
Dat hi dor haer hande moeste liden.
Lanc. IV, vs. 953.

Zie nog ibid. vs. 6239 en vs. 11209.

2) *Bij iemand om iets aanhouden, bij iemand om iets aandringen, hem niet loslaten.*

Ic werd al gram te dire tijt
Ende hiltse cort ende vragede hare
Wie die riddere dan ware,
Soe datse te mi seide al bloet,
Het ware min her Lanceloet.
Ibid. vs. 1785.

Si hilden den knape kort dare
Om te wetene dat ware.
Ibid. vs. 2277.

Zie verder ibid. vs. 2284 en vs. 8031.

Cortine. *Gordijn, voorhangsel, behangsel, wandtapijt, omhangende kleeden.* Parrhasius schilderde een cortyne oft cleet over een tafereel, de welcke Zeuxis meyne te schuyven. VAN VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 121, a. Die lencte van eenre cortinen sal hebben acht ende twintich cubiten. Bijb. van 1477, Exod. XXVI, vs. 2.

Zie nog MAERL. Sp.Hist. 4°. ed. I P. II B. XXVI, vs. 58; ibid. I P. VI B. XXXVII, vs. 10 en III P. VI B. VII, vs. 59.

Kortleven. *Waaghals.* KIL.

Cortoyscolve. *Zeker wapen,* waarvan het dragen in sommige keuren of stadswetten verboden wordt. Dit sijn verseide wapen: knive, pieke, cortoyse colve, enz. Dr. v. VL. Prozast. bl. 13. Soo wie draget knijff

of cortoyscolve, of Lombaerts mes, of heltine, hy sal gelden tien pont. Zeeuwsche Keure van 1257 vertaald, en aangeh. in MELIS STOKE, D. I, 527.

Kortout. *Klein* en *dik.* KIL. Fr. »*courtaud.*".

Korts. *Vreugde*, *vermaak.* Van daar »*kortswijl.*"

Sy zullen d'een d'ander immers korts jonnen.
Handel der Am. bl. 387.

Korts, kords. *Koorts.*

Sijn' averechtse korts verhitt van 't Aderlaten.
HUYG. Korenbl. door BILDERD. I, 138.

Hebbende de kortse. St. Bijb. Matth. VIII, vs. 14.

Den cords hadde hi ooc so dor groot.
Rymb. vs. 21685.

Corts, korts. 1) *Onlangs*, *kort geleden*, *kort daarna.* Wdb. op BREDERO.

Hy zag de kerck, die van des wereldsgrooten
Korts wierd verschopt, vertreden en verstoten.
J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 328.

2) *Spoedig*, *weldra*, *binnen kort.*

Corts so worter een bestant
Gheraemt van enen helen daghe.
Mloep. B. I, vs. 2230.

Om datse korts verwacht een volle sonne-schijn.
CATS, door Dr. v. VL. I, 414, a.

So als wy corts in het navolghende stuck breeder sullen verclaren. MARNIX, Biënkorf, 1569, fo. 18. In dese Zee is Pharao korts hier na verdronken. St. Bijb. Exod. X, Kantt. 23.

Zie nog Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. I, 2de St. bl. 160.

Corts, korts (Op een). *Weldra*, *binnen kort.* Het sal gewisselick op een corts vallen. St. Bijb. Jes. III, Kantt. 23.

God zal dien heiligen weer op een korts verwecken.
J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 245.

Cortsee. *Koorts.* Doe was een brueder onder ons, die hadde die cortzee op den derden dach. Het vaderboeck, bl. liij, a, reg. 7. v. o.

Kortsten (Met de). *In het kort.* Wdb. op BREDERO.

Kortswijl. *Uitspanning*, *pleizier*, *genoegen*, *verlustiging.* Dimna sprack tot sijnen Broeder: »hebt ghy niet ghemerckt, dat onse Heer de Leeuwe niet nae sijn ghewoonte uyt gaet wandelen, ofte sijn kortswijl neemt, ghelijck hy placht? Z. HEYNS, Voorbeelsels der Oude Wyse, 1623, bl. 9, ro. Het ghedermte van een doode Dier, daermen snaren van maeckt, waer mede men den Koningh kortswijl aen doet. Ibid. bl. 12, vo.

Kortwijl. *Tijdkorting.*

Een joncker troefde met sijn vrouw
En vraeghde, wattet kosten sou?
Wel, liefste, seyd' sy, niet seer veel:
't Is maer om k o r t w ij l, dat ick speel.

VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 67.

De rest is jock, en dient wel meest
Tot k o r t-w ij l van een droeven geest.

CATS, door Dr. v. VL. I, 231, b.

Korve. *Insekt.* KIL.

Korveel. *Boeier, jachtschip.* Ibid.

Korven. *Verslinden.* Ibid.

Korvits. *Kauwoerde.* Zeker gewas. Weil. Gr. Wdb.

Corweide. *Dienst, verrichting, verplichte dienst, heerendienst.* Ende woude sijt hem nemen sijn ondankens, hi machs hen wernen, sonder mesdaet jegen Ons te verboerne, behoudelec dien dat Ons onse liede die c o r w e i d e n doen, ende tonser molen malen, enz. Keur van 1284, in het Belg. Mus. VI, 302.

Cose. *Gepraat.*

Maer des duvels c o s e
Die was arde boze.

Dr. BRILL, St. Brandane, vs. 1045.

Mi dincket dine c o s e
Onnutte ende ghebose.

Ibid. vs. 1085.

Dr. VERWIJS verklaart dit woord, voorkomende in zijne Bloeml. II, 10, vs. 321 en vs. 365, door *zaak*, Fr. »*cause*."

Cose, kose. *Keuze.* KIL.

Daer men den heeren — — —
Met c o s e gaf in den pays te bliven.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 10542.

Kosel. *Gekeuzel.* KIL.

Koselen. *Keuzelen, praten, babbelen.* Ibid.

Hoe k o o s e l d e die Vent, hoe still en hoe geruisjes.

HUYG. Koren-Bl. I, 373.

Cosen. Hetzelfde.

Mit praten ende mit lieflic c o z e n
Breken sy die rode rosen.

Mloep. B. II, vs. 1185.

Cossaet, kossate. *Iemand, die geen landbouwer of grondbezitter in Brabant was.* Belg. Mus. II, 162 en KIL.

Cost, kost. 1) *Onkosten, uitgaven, vertering.*

Die heren dreven
Meer c o s t s, dan die rente mochte geven.
Heim. der Heim. vs. 152.

Also sijn, weet te voren,
C o s t ende pine al verloren.
Lsp. B. III, C. 22, vs. 32.

Zie nog Mloep. B. IV, vs. 797; VELTH. Sp. H. f°. 212; VAN VAERNEWIJCK Hist. van Belg. f°. 36, reg. 6; Dr. VERWIJS, Die Oorl. van Hert. Albr. bl. 39 en 269.

2) *Moeite.*

Mit c o s t so crijchtmen eer.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 90.

Een quaet beghin is c o s t verloren.
HILDEG. Ged. bl. 89, vs. 22.

3) *Kostbaarheid, pracht.*

Een wijf van sotten waen, of eygen sucht gesteken,
En wenscht geen liever dingh dan wel te zijn bekeken,
Doch meest als haer gespangh, haer kleet en rijk gewaet,
Een ander, die se kent, in k o s t te boven gaet.
CATS, 1828, I, 200, a.

Maer wanneer ick gae besien
Al de malle schilderien,
Al de huysraet, al de k o s t,
Daer de beurs in wert gelost.
Ibid. I, 554, b.

4) *Rente, rentebetaling.* Winnen ter Lumbarder of ter Joeden c o s t. NIJH. Ged. I, 437. Dat is: Bij Lombardiers of Joden tegen rentebetaling opnemen.

Zie nog ibid. IV, 53.

5) *Inkomen.*

Dat .xiij.de, dat hem si becant
Al die c o s t, die loopt int lant;
Ende hi wete al harentare
Al des riken orbare.
Heim. der Heim. vs. 1840.

Cost. *Troost, tevredestelling,* van *Cust.* Zie **Custen** en **Ghecusten.**

Het was ene clene c o s t,
Daer ghi mi verhoghet mede.
Limb. B. VI, vs. 586.

Cost. *Peperkruid, vrouwenkruid, waterpeper.* KIL.

Kostbaer. *Vrij van belasting.* KIL.

Kostbaer. *Zuiver, rein.* Ibid.

Kostbaer. *Mededragende in de kosten, contribuabel.* Costbaer lant. Inf.

Koste. *Kust.* KIL.

Koste. *Bruiloft.* Ibid.

Kostel. *Kostbaar, kostelijk.* Wdb. op BREDERO. Om met die kostele gewaaden door dik, door dun te slobben. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 370, 11. Ende hebben verderft al dat costel was. Bijb. van 1477, I Chron. XXXVI, vs. 19.

Zie nog HOOFTS Ged. f°. 184; COORNHERT, Recht Gebr. 1585, bl. 21.

Kostelheit. 1) *Pracht.* Mitsgaaders de kostelheeden meer tot staatsy dan tot stichting dienende. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 260, 33.

2) *Dat eene groote waarde heeft.*

Een nut en noodich werck, een prikkel voor de vroomen,
Staetschenders tot een schrick, om voor haer schandt te schroomen.
En nut en noodich werck en lang-gewenschte schat,
Die soo veel kostelheyts in sijn begrip omvat.
GROEBE, Versch. Ged. I, 74.

Kostelier. Bij onze voorouders *een man te voet, met een soort van degen gewapend.* Zie BILDERDIJK, Gesll. in voce.

Costelijc sijn. *Onkosten maken, uithalen.*

Dat ghi vroedelike leeft
Van dien dat u God gheeft,
Dat moet u emmer vromen,
Maar als u vriende over comen,
Ofte alst eyscht die tijt,
Willic dat ghi costelijc sijt
Na dattie tijt is ofte die vrient.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 684.

Costelijcheit, kostelickheyd. 1) *Waarde, prijs.* KIL.

2) *Weelde, weeldrigheid, overvloed.* Ibid.

3) *Kostbaarheid.* Wdb. op HOOFT.

Ghi set voren in uwen prise
Goeden dranc ende goede spise,
Van cledren costelijcheit,
Ghemac, weelde ende ledicheit.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 75.

Kostelick. 1) *Weelderig, overvloedig.* KIL.

2) *Van waarde.* Ibid. Want de verlossinge harer ziele is te kostelick, ende sal in eeuwicheyt ophouden. St. Bijb. Ps. XLIX, vs. 9.

Ghechiert was hoir hovet schone
Mit eenre costeliker crone.
Mloep. B. I, vs. 100.

Kostelick houden. *Aan een bepaalden prijs houden.* Wdb. op HOOFT.

Costen. Znw. 1) *Grenzen.* KIL.

2) *Gebied, landstreek.* Item dat onse genedige here ernstlic doe bestellen, dat geyn coeplude of ymant, die geyn vyande en syn, uyt sijnen landen, sloten ende costen, gevangen noch geroeft en werden. NIJH. Ged. IV, 132.

Costen. Werkw. *Betreffen, gelden.*

Dat cost u Jongelingh, past wel op u verset.
S. COSTER, Kl. v. een Quacks. 1615, bl. 5.

Costen. *Getroosten.*

Mocht u lof in doghden hoghen,
Ic liet mi gherne costen mede
Ghi selt sijn in mijn ghebede.
Belg. Mus. X, 86.

Koster. Dit woord bezigde HUYGENS voor *doodgraver*, volgens BILDERDIJK. Zie Koren-Bl. I, 128, en in de uitgave van B., D. V, bl. 100.

Kosteren. *Tegenpruttelen.* KIL.

Costerye. *Kostersambt.* Item soe hebben wy ghegeven en gheven onser stede voirn. dat bodeambocht, scrijfambocht, costerye, ende scole, enz. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 514.

Costersse. *Kosteres.*

Costersse was si daer.
Beatrijs, vs. 29.

Costis. *Kamervrouw.* Katherina die was costis des conincs dochter. Pass. Wijnterst. 1480, fo. xliij, d.

Costume, coustume, kostuyme. 1) *Gewoonte, zede.* Fr. »*coûtume*", Eng. »*costum*".

Van costumen hi ooc plach
Dit wort te seggen up menigen dach.
Lev. v. St. Fr. vs. 2815.

Doe verkeerde hi die costume,
Die sine vorders lange plagen.
Alex. VI, vs. 78.

Zie nog Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 79, vs. 44; HILDEG. Ged. bl. 252, vs. 121.

2) *Wet.*

Men seit: die coepman is daer vry
In goeden rechte na c o s t u m e.
HILDEG. Ged. bl. 22, vs. 55.

God die kent wel alle dinc,
Al houden wy onrecht voer c o s t u m e.
Ibid. bl. 251, vs. 47.

Costumelic, custumelicken. *Gewoonlijk.* Als behoirlic ende c o s t u m e l i c is. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 545. Scepe ende goede te bestellen ende te besetten, als c u s t u m e l i c k e n is. Ibid. bl. 501.

Costumen (Bi). *Gewoonlijk.*

Ooc omtrent den Mont Alverne,
Eer Fransoys daer was so gherne,
Plach een zwerc ende een groot rooc
Uten berghe te risene ooc,
Dat dan een groot hagel waert,
Ende b i c o s t u m e n daer in den aert
Die vrucht omtrent in den lande
Destrueerde ende scande.
Lev. v. St. Fr. vs. 7150.

Kostvrij. 1) *Vrij van onkosten.* KIL

2) *Mild, gul.* Ibid.

Costwert. *Bedrag der verteringen.* Elc van den viere scepenen ende rentmeestere, die daer varen, zullen hebben v florinen sdaechs, — — — te haren c o s t w e r t. Belg. Mus. V, bl. 88.

Kot. 1) *Schuil- of bergplaats, kuil, hol.* KIL.

2) *Hut, stulp, boeren stulp.* Ibid. Eng. »*cottage.*"

3) *Woning.* Die den sot traut om syn c o t, verliest het c o t, behaudt den sot. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 86.

Kote. *Holligheid of kom in de beenderen, waarin de knook van een ander been zich rondbeweegt.* Leden di wt de k o t e zijn. KIL.

Kote, 'kate. *Hoeve.* Van daar k o t e r- of k a t e r v e e r, k a t e r t o l, welke reeds in de 10de eeuw bestond. Men leze hierover na, WAGENAAR, Amst. I, 115, b.

Kote. *Bikkel.* KIL.

Kote. *Vuil, smerig hok, kot of hol.*

Ach uit wat vodden, uit wat k o t e n
Quam u die pest-slang toegeschoten?
J. DE DECKER, Rym-Oeff. II, 209.

Gelijck den schouwen uyl vlieght in de duyster k o t e n,
Daar Sterren, Son en Maen geheel zijn uyt gesloten.

VANDER VEEN, Over-zeesche Zegezangen, 1637, bl. 37.

Verlatende de sombere en vuyle k o t e n.

JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 372.

Kotel. *Keutel.* KIL.

Koten. *Lichtmissen.* Wdb. op BREDERO.

Kotereel. Quid?

Een groot vier en een kleyn k o t é r e e l
Verwarmt niet, maer verbrandt gheheel.

J. DE BRUNE, Nieuw Wyn &a. 1636, bl. 361.

Koteren. 1) *Knijpen, steken, prikken.* KIL.
2) *Wroeten, peuteren, uitstooten.* PL.

Sine tanden c o t r e n.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7841.

Koteringh. *Uitstooting, uitschot, afval.* Maer 't gaet zoo ghemeenelick dat de k o t e r i n g h van den boomgaert meer weerdt is, als de volle pluck van 't ooft. J. DE BRUNE, Banck.-Werk. II, 213.

Koterstok. *Ovendweil* of *ovengaffel.* PL.

Kotertand. *Tandestoker.* Ibid.

Kotjen. *Celletje, kamertje.* Als Jeremia in de plaetse des kuyls ende in de k o t j e n s gekomen was. St. Bijb. Jer. XXXVII, vs. 16.

Kotsie. *Draagzetel.* KIL.

Kotteraje. *Hutje, krotje, kotje.* Want in die geringe K o t t e r a j e zagh men zijn gerechtigheid tegen ydereen. J. DE BRUNE, Wetsteen enz. ed. van 1644, bl. 150, in die van 1665, bl. 136; 4°. ed. bl. 91.

Kottoen. *Katoen.* KIL. Fr. »*Cotton.*"

Kottoenslaeghen. *Katoen kaarden.* Ibid.

Kou, couwe. *Kooi.*

Mer wie een voghel inder c o u w e n
So leg ic hier besloten haert.

Dr. VERWIJS, Van Vrouwen ende van Minne, bl. 69.

Kou lijden. *Armoê lijden.* Waarschijnlijk argot. Zie VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 32.

Coubout. *Kaboutermannetje.*

C o u b o u t e n, alven, nickers, maren.

Br. Gheraert, Natuurk. vs. 719.

Koud, coudt. 1) *Koel, onverschillig.*

Om dat zeer c o u d t is haer begeerdt.

ZUYLEN VAN NYEVELT, Souter Liedekens, 1584, Ps. CXVIII.

2) *Bezadigd.*

— — maeckt dat uw Krijghmans erm
Zoo k o u d zy in 't bestaen, als in 't uytvoeren warm.
VONDEL, door V. L. I, 351, VS. 142.

3) *Huiverig.*

Nu heeft de Geest wat wils en dan weer 't vleesch wat bots,
K o u d om syn soon te doon, angh voor 't mishaghen Gods.
VONDEL, door V. L. I, 330, VS. 234.

Koud vat. *Koelvat.* KIL.

Koud wee. *Koorts.* Ibid.

Koude. *Koorts.* Ibid.

Reinaert sprac: »Cuwaert hebdi c o u d e?
Ghi bevet.
Rein. door Dr. JONCKBL. VS. 2630.

Koudvorstigh. 1) *Verkleumd van koude.* Zie **koutvorstig.**
2) *Kouwelijk.* Ibid.

Kouffoor. *Komfoor.*

Couche. *Slaapstede, sponde, rustbed.*

Si deder in ene c o u c h e maken,
Bericht van al selken saken
Oft die coninc Artur soude liggen daer.
Lanc. II, VS. 22984.

Doe ginc int .i. pawelgoen Lanceloet,
Daer hi ene joncfrouwe sach
In ene c o u c h e daer si lach.
Ibid. VS. 30387.

Kourael, kouraal. *Kerk-* of *koorgezang.* Wdb. op BREDERO.

Kourant (Een) van iets hebben. *De weet van iets krijgen.* Ibid.

Courcier. Zie **Corsier.**

Court. Soort van *kar*, *kruiwagen* of ander *vervoermiddel.*

Om de soon aen elck gewest
Af te steken best om best,
En met c o u r t e n en met wagen
Aen den nieuwendijck te dragen.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 303.

Courtauwe. *Rijpaard van middelmatige grootte.* Ende na mijn vrouwe quamen haer camenieren geseten op schone hackeneyen ende andere c o u r t a u w e n. Van Brab. die exc. Cronike, 1530, ij. IV, c.
Zie ROQUEFORT.

Courtelas. *Mes.*

Ds Meester greep nae 't c o u r t e l a s.

VONDEL, door V. L. 718, vs. 1289.

Cousen, coucen. 1) *Beenbedekking*, welke tot de wapenrusting eens ridders of krijgsmans behoorde. Zij waren soms van ijzer of staal, en het schijnt uit alles te blijken, dat zij het laatst werden aangegord, waarom een ridder, die gezegd werd »*cousen gebonden*" te hebben, voorgesteld wordt, als geheel toegerust te zijn ten strijd.

Twe cnapen cnielden uptie aerde
Den here Walewein te voren,
Ende daden hem af c o u c e n ende sporen.

Walew. vs. 4596.

Hi dede hem bringen ridders gewade;
Halsberch, c o u s e n, helm van stale
Dede Fergnut ane.

Ferg. naar het HS. vs. 1071.

Zie nog ibid. vs. 2324, vs. 3900 en vs. 5321; Brab. Yeesten, B. II, vs. 1926.

2) *Geheele onderkleeding des mans, van de voeten af tot aan de dij, in één stuk*, dus wat wij *broek* noemen.

Een ridder bleef daer inde scare,
Die wart des heilechdoems geware,
Ende hevet te hant ontfaen,
Ende staect in sine c o u c e saen,
Maer alte hant sijn die hem zwal.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. II B. XXXVII, vs. 50.

In sijn camer ginc hi afdoen
Cleedre, c o u s e n ende scoen.

Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 8, vs. 126.

Zie nog Belg. Mus. VII, bl. 308.

Kousen, koussen. 1) *Schoeien*. Fr. »*chausser*".

Al tgeen daer gh'u mee pleegt te k o u s s e n en te schooten.

STALPAERT V. D. WIELEN, 'T Vrouwelijck cieraet, 1622, bl. 99.

En hoe zou weer die vrouw, die altiid even schoon
Van purper was g e k o u s t, enz.

Ibid. bl. 100.

2) *Kousen aantrekken*. KIL.

Coustume. *Gewoonte*. Zie **Costume.**

Cout. *Koude*.

Ene warf so gheviel ghinder
Dat ghingen der propheten kinder

Ter Jordanen houwen hout,
Omme vier te makene jeghen t c o u t.
Rymb. vs. 13332.

Zie nog Nat. Bl. B. VII, vs. 649.

Kouter. 1) *Bezaaid bouwland*, *akker*, *veld.* KIL.

Si quamen buten op enen c o u t e r,
Daer dat coren scone stoet.
Jans Teesteye, vs. 121.

Oock zijnder vijf steenputten op den zelven c o u t e r vonden. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 117, b.

In de uitgave van 1665, bl. 440 staat in plaats van *steenputten*, *steene potten*.

2) *Omgeploegd en nog niet bezaaid bouwland.* KIL.

3) *Renperk*, *renbaan.* Ibid.

Kouter. *Snapper.*

Maer doen de k o u t e r elcx op 't breedste sou verklaeren,
Haere oogen alle bey' van vaeck beschoten waeren.
VONDEL, door V. L. II, 537, vs. 205.

Couteren. *Babbelen*, *snappen*, *brabbeltaal spreken.*

Van al 't c o u t r e n Vlaams en Wals men nau iets vatten kan.
De Zieke Gravin, 1673, bl. 6.

Coutside. Zie **Cautschiede.**

Koutvorstig. *Bevroren*, *verkouden*, *kouwelijk.* Wdb. op BREDERO.

Koutvorstigheyd. *Snerpende koude.* Ibid.

Kouw. *Koe.* PL. op »*koe*".

Kouwe. *Hol* of *keelholte van den mond.* KIL.

Kouwe schaal, **koldenschaal.** *Bier en brood ongekookt.* Wdb. op BREDERO.

Voor my, gy weet dat my een kopje
Met karrenmelk of k o l d e n s c h a a l — —
Genoeg is tot myn avondmaal.
POCQUENBROCH, Alle Werken, 1709, I, 515.

Kouwe tijd. *Schrale*, *armoedige tijd.* Waarschijnlijk argot. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 31. Zoo ook

Kouwelijck. *Armoediglijk.* Ibid.

Kouwen. *Kauwen* KIL.

Kouworde. *Kauwoerde*, *zekere pompoen.* Ibid.

Haer keurs damast is met een zilv're frangien zoom,
Geloofwerckt rijck'lijck met het zilver van een stroom,
Met maeukruyd, met k o u w o e r d e heel uytheemsch gaer geweven.
VONDEL, door V. L. I, 375, vs. 899.

Coveel, covel, koevel, covle. 1) *Kuif*, *kap.*

Ofte u en blijft cappe noch c o v e e l.

Brab. Yeesten, B. V, vs. 2157.

Der k o v e l hem over die ogen hinc.

BUDDING, Archief, vs. 375.

Geen en sel meer cleder geven ymant te dragen het sij tabbert of c o v e l s dan sinen Dienres. Matth. Anal. D. I, bl. 33.

2) *Monnikspij.*

Nu heeft hi die grise c o v l e an,
Ende es een begeven man.

Lanc. III, vs. 16364.

Waest heet of cout, sijn abijt
Was een roc ende ene c o v e l e wijt.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLIII, vs. 34.

3) *Nonnenkleed*, dat over de pelse gedragen werd.

Die c o v e l toch si ute al daer
Ende leidese op onser vrouwen outaer. — — —
Nu ghinc si danen dorden noet
Met enen pels al bloet.

Beatrijs, vs. 233.

In den selven jaer hebben die Nonnen van Sint Servaes hoer swarte c o v e l e verwandelt, ende hebben graeu abijt aangenomen. Matth. An. V, bl. 123.

4) *Hals-* of *borstsieraad.* Dese draegen in alle statien — — — c o v e l s an haren hals met silvere loveren, seer cierlijck gemaeckt en beslagen. Matth. Anal. 8°. ed. I, 33. Elck Overste hadden haer sulveren k o v e l s an. Ibid.

Covelaer, coveler. *Kloosterling, monnik.*

Hi riep: »Her c o v e l a r e, sonder waen,
Aldus en seldijs mi niet ontgaen.

Lanc. III, vs. 16624.

Ick en mach niet langer hier bliven, om dat dese c o v e l a r e n op staen. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. cxxxv, c.

Som riepense: »Were, were,
Hier comt die duvel, die c o v e l e r e,
Die ons gisteren menegen toren
Dede.

Lanc. III, vs. 16600.

Covelkappe. *Mantel met kap.* KIL.

Koven. *Bedekken.* Fr. »*couver*". BILD Gesll. op kuif.

Covenanse. *Verbond.* Eng. »*covenanse*".

Daerna qnam hi te Brabant toe,
Ende maecto ene c o n v e n a n s e nu
Metten steden, dat secgic u,
Ende metten Hertoge oec ter stat.
VELTH. Sp. H. f°. 396.

Covent, couvent, coevent. 1) *De gezamenlijke bewoners van een klooster, de kloosterlingen.*

Si was snel te haren werke:
Si plach te ludene in die kerke,
Si ghereide tlicht ende ornament,
Ende dede op staen alt c o v e n t.
Beatrijs, vs. 36.

Vercorne vrient, sprac die ioncfrouwe,
Die willic gherne van u ontfaen,
Ende met u soe verre gaen
Dat niemen en sal weten in dit c o v e n t
Wer waert dat wi sijn bewent.
Ibid. vs. 145.

2) *Bijcenkomst, samenkomst, vergadering.*

Ene warf int iaer, dit verstaet,
Versamen hem vlieghende serpente
In Arabien tenen c o v e n t e.
Nat. Bl. bl. 349, vs. 2178

3) *Menigte, getalsterkte, troep, hoop.*

Hare spieren haddense voren gesent,
Om te wetene alt c o v e n t
Van den here, hoet daer stoede,
Ende ochte si iet lagen op hare hoede.
Dr. VERWIJS, Roman van Cassamus, vs. 674.

Hare c o v e n t deelt hem in drien.
Id. Bloeml. II, 44, vs. 53.

4) *Verdrag, voorwaarde, afspraak.*

Vrouwe ic ben hier comen nu,
Van Dodinecls halven tote u,
Die mi nu hier heeft gesent
In vangnessen, op sulc c o v e n t,
Vrouwe, dat hi mi oec beval
Te doene u gebod van al.
Lanc. II, vs. 1262.

Vaert daer ghi wilt, in dien dat gi
Sulc c o v e n t wilt houden mi,
Dat gi weder keert noch tavont.
Ibid. vs. 39868.

Zie nog Walew. vs. 3262; MAERL. Sp. H. 8°. ed. II, 143, vs. 27.
5) *Klooster.* MELIS STOKE D. III, bl. 175.
Zie ook **Convent.**

Coventkin. *Klein klooster.*

— — een arem c o v e n t k i n.
Lev. van St. Fr. vs. 1230.

Coverkief. *Hoofdbedekking.* Soort van kap, zoo als men oudtijds droeg, welke waarschijnlijk aan den mantel vast was, en welke men over het hoofd kon slaan. Bij gebreke daarvan bediende men zich wel eens van een' daartoe geschikten doek. Fr. »*couvrechef*", Eng. »*covrechief*".

Ene joncfrouwe, dien hadde ghemint
Ende diene hadde utermaten lief,
Gaf hem op minne een c o v e r k i e f.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 18, vs. 1491.

Die ionfren, als hem haer hoet
Of haer mantel niet wale stoet,
Of wimpel of c o v e r k i e f, — —
Die spiegel deed hem te verstane.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. I, 237.

Covertoer, covertuer, covertor. *Deken, dekkleed.* Fr. »*couverture.*"

Die joncfrouwe dede van hem doe
.ij. gesticke cuelcten, daer toe
Drie c o v e r t o r e n.
Lanc. II, vs. 12124.

Si vonden een siden cleet daer naer
In c o v e r t o e r s wise gespreit daer.
Ibid. III, vs. 7946.

Doe si op dat bedde waren gespreet
Brachte ene joncfrouwe daer gereet
Een c o v e r t u e r bespringet met goude.
Ibid. vs. 23033.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II, 79, vs. 361.

Kovijnken. *Klucht, boert, snakerij, spotternij, loopje.* KIL.

Covinaer, kovinaer. *Wagenstrijder, die in of op een wagen streed, welke van zeissen of lange kromme messen voorzien was.* Wdb. op HOOFT.

Covine. 1) *Toeleg, wijze van handelen.* Zie ROQUEFORT op **Convine.**

Nuwe bedevart si menichge weet:
Ic weet algader hare c o v i n e:
Si pijnt hare makereel te sine;
Omdat soere selve nine doech toe.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8817.

2) *Geheime minnenhandel.*

Ay Lanceloet, wel soete minne,
Wi sijn verraden ende oec doet!
Nu sal mijn here weten al bloet
Die c o v i n e van mi ende u.
Lanc. IV, vs. 4371.

Cowarde. Dit voorwerp wordt eenige regels vroeger *bariseel* genoemd, en dus moet het een *klein vat* of *lederen zak* beteekenen.

Dbariseel nam hi ende ginc van daer
Tot buten den bosch, ter riviere.
Als hi daer quam stac hijt sciere
Int scoen water dbariseel,
Daer hem af quam cranc riveel;
Want, wat hi pulsde ofte sciep,
Enen dropel datter niet in en liep,
Maer binnen bleef droghe die c o w a r d e.
Vaderl. Mus. I, 54, vs. 141.

Craegh, kraeghe. 1) *Nek.*

Der heeter hellen heere
Torellde vele zeere,
Dat hi dien moonc moeste draghen
Toten kielen up sine c r a g h e n.
Dr. BRILL, Van St. Brandane, vs. 968.

2) *Keel.* KIL.

Maer hy heeft jrum so inden neck geslagen,
Recht ondert oor, dat, doort daverent gewagen,
De beenders inwendich braken, craecten en boghen:
Troode bloet schoot hem inden mont uyt zijner c r a g e n.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 85.

3) *Klokhuis van fruit.* KIL.

Kraeghen, craghen. *Kelen, den strot of de keel doorsnijden, ombrengen, van kant maken, van het leven berooven, nedervellen.*

Dat wy niet en weten, is 't vreesselycste van al
In wat manieren ons de doot sal c r a g h e n.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 16.

Die de waerheyt wou seggen wert g e c r a e c h t.
Ibid. bl. 92, v°.

Zie nog Handel der Am., bl. 144; Marieken van Nymegen, bl. 7.

Kraagman. *Dukaton*, een geldstuk, dat de waarde had van 63 stuivers, uit spot dus genoemd, om het muntbeeld, dat een spaanschen kraag droeg.

Myn rok ben ik kwyt, orlogje, sjarp en myn deegen,
Een rotting van een dukaat en dan noch zo ettelyke k r a a g m a n n e t j e s 'er by.
J. ASSELYN, Melchior, 1691, bl. 6.

Kraeyappel. *Galnoot.* KIL.

Kraeyenooghe. *Eksteroog.* Ibid.

Kraeyeren, craeyieren, craieren, creyeren. *Uitroepen, bekend maken, verkondigen, zingen, roepen, schreeuwen.*

Coemt oock ghy amoreuse en spreect baladekens
Betreet die padekens der Violieren
En wilt vreucht hantieren,
In Cilicia, ontrent Tmolus duwieren,
Die vrolyk c r a e y i e r e n, zijn hier al willecome.
Antw. Spelen van Sinne, 1562, bl. D. IV.

Dit spel was g e c r e y e e r t tien tiden.
VAN VELTH. Sp. H. f°. 85.

Wat men riep, wat men c r e y e e r d e.
Ibid. f°. 158.

Zie nog Walew. vs. 8140; Fl. ende Bl. vs. 166; Ferg. naar het HS. vs. 5067; Rein. vs. 44.

Kraeyevoet. *Gemeene varkenskers.* KIL.

Kraaijers. *Zekere soort van schuiten.* Zie WAGENAAR, Amst. I, 149, b.

Kraeyweye. Hetzelfde als **Koreye**, namelijk *het ingewand*, enz.

Kraeckaerd, kraecke. *Schietboog.* KIL.

Kraecke. *Vervallen huis, kavalje.* Ibid.

Kraecke. *Hardhuidig vee.* Ibid.

Kraeckebese, kraeckebeyse. *Boschbes, blauwbes.* Ibid.

Kraeckelinck. *Knarsbeen.* Ibid.

Kraecken. *Door aanhoudend iets te verzoeken, lastig vallen.*

't Is nogh een slimmer greep by hem te sitten k r a e c k e n,
Om ick en weet niet wat tot uwen nut te maecken.
CATS, 1828, I, 385, a.

Kraecker. 1) *Leven-, gedruischmaker.* KIL.

2) *Bluffer, snoever.* Ibid.

Kraecksteen. *Perziken-, pruimen-, kersenpit.* Ibid.

Kraakwerk. *Fijn porcelein*, dus genoemd naar de Spaansche karaken, waarmede het werd aangevoerd. Zie T. ASSELIJN, Kraambedt van Zaartje Jans, 1684, bl. 16.

Krael, kraal. *Koraal.* Steenachtige zelfstandigheid, door zeediertjes voortgebracht. KIL. en Wdb. op HOOFT.

Krael. *Koraal*, *koorknaap*, *zanger*.

> Ey! Goddelick Poëet, mocht ick myn daghen langh,
> Onaengenaemste k r a e l, navolghen U ghesangh.
>
> VONDEL door V. L. I, 323 en Nalezing, bl. 47.

Krael. *Rond bolletje* en bij toepassing *druppel.*

> Laet een k r a e l t j e n bloeds uyt blancke borsten pricken.
>
> Ibid. II, 535, vs. 133.

Kraem. *Koopwaar.* KIL.

Kraemberd. *Winkelkraam.* Ibid.

Kraemhuis. *Verkoophuis, winkel.* Wdb. op HOOFT.

Kraemwaeren. *Eene kraamvrouw verzorgen of oppassen.* KIL.

Kraen, craen. *Kraanvogel.*

> Ick peep gelijck een k r a e n.
>
> CATS, 1828, I, 21, a.

> Dan sel vrou Eer den vracken lijcken,
> Als die kockoc doet den c r a e n.
>
> HILDEG. Ged. bl. 174, vs. 225.

Kraenbeck. *Ooievaarsbek, geranium.* KIL.

Kraeneke. *Schietboog.* Ibid. *Sterke veer eener schietboog.* HUYDEC. op MELIS STOKE, III, 318.

Kraenekier. *Boogschutter.* KIL.

Kraenzomer. Zoo genoemd omdat alsdan de kraanvogels wegtrekken, dus *nazomer.* Zulcke slachten de Herfst-kruyden, die door een k r a e n- z o m e r k e n hergroenen. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 43.

Kraentap. *Kraan om vochten af te tappen.* KIL.

Craet. *Graad, trap.*

> David die coninck seyt,
> Dat die mensche van synre ioncheit
> Bi seven c r a t e n op clijmmen sal
> Eer hi sijn eynde volleisteit al.
>
> BILDERDIJK, Nieuwe Taal- en Dichtk. Versch. IV, 85.

Kraeuwel, krauwel, crauel. 1) *Een van scherpe en kromme nagels voorziene klauw.*

> Haer k r a e u w e l s, scherp geslepen, staen te vreezen.
>
> VONDEL, door V. L. VI, 680, vs. 63.

2) *Iets van karkas of dun ijzerdraad vervaardigd, om de kragen, welke de »Jonff'ren" droegen, op te houden.*

Hoe 't menschelyck geslacht meer wies, meer wies de boosheyd:
De weereld wierd een poel vol stancx en Goddeloosheyd.
De Jonff'ren snoerden op met goud hun gouden hayr:
En timmerden haer pruyck met traussen wonderbaer:
Haer halzen blanck als sneeuw zy prents en opgheblazen
Omkransten, mars op mars, met k r a u w e l s portefrazen.

VONDEL, door V. L. II, bl. 31, vs. 6.

3) *Haak met omgebogen tanden, kromme gaffel, om iets op of naar zich toe te halen.* Wdb. op HOOFT.

Dan beghennen die duvele tulene
Ende hebben c r a u e l e n vele gereet, enz.

Vanden Levene ons Heren, vs. 4025.

Zie nog Belg. Mus. IX, 81, vs. 608 en Vaderl. Mus. II, 277, vs. 445.

4) *De kromme nagel eens grijpvogels.* KIL. PL.

Krab. *Plooi.*

Setje montjen in de k r a b.

J. S. KOLM, Malle Jan Tots boertige vryery, 1662, bl. 5.

Krabbeel. *Karbeel, stuk hout tot ondersteuning van een balk of ander stuk hout.* KIL.

Krabbeleer. Waarschijnlijk *eene soort van bier.*

Wijf
— — — ic soude my schamen
Zulc eene nueze te draghen; want hy te snode es.
Man
De vrauwen prijsen altijds dat root es.
Hy wert root als ic drijncke c r a b b e l e e r e.

Belg. Mus. II, 125.

De Heer WILLEMS, niet zeker van deze verklaring, denkt aan een scheldwoord, door den man tegen de vrouw uitgesproken, edoch dan zou er achter *drijncke* eene comma moeten staan. Ik vermeen dus dat hier zekere drank bedoeld wordt.

Krabbeler. *Zekere munt van vier stuivers waarde.*

Crabben. Figuurlijk gebezigd voor *wroeten, werken*, volgens SNELLAERT.

In Ghent waren wilen eren
Neghen en dertich wiser heren,
Die de stat berechten daer
Wel ende wijslike menech jaer.
Die wile dat sijt wel regeerden,

Ende ghemeyn goet wel bekeerden
Daert sculdech was te gane,
Ende niet en ghenoten daer ane
Ende eendrachtich mede,
Stont in eren groet die stede;
Maer doen sijt selve wouden slabben,
Ende daer om ghinghen c r a b b e n
Ende parlementen onderlinghe,
Ghinghen te nieute al haer dinghen.
Het Boek vander Wraken, I, vs. 1249.

Krab- of krabbenklauw. Zekere waterplant, *ruiterkruid.* (Stratiotes aloides). KIL.

Krabschuit. *Kaag*, *binnenlandsch vaartuig.* U. W.

Zie ook HOOFT. Nederl. Historie f°. 335, 38.

Krabvoetig. *Scheefloopende.* KIL.

Kraft, kraght, cracht. 1) *Groote hoeveelheid*, *menigte.* Wdb. op HOOFT en U. W.

2) *Schennis*, *geweld*, *gewelddaad.* Ibid. en Wdb. op BREDERO.

Ghiericheit brinct ooc voort
Diefte, c r a c h t e ende ooc moort.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 14.

Dus wart die c r a f t aldaer ghewroken.
Mloep. B. III, vs. 1091.

3) *Kracht.*

Dat k r a f t zich tegens k r a f t verzet is bescheidt.
HOOFTS Ged. door Bild. I, 279.

4) *Macht*, *vermogen.*

Der werlt c r a f t en is niet meer,
Dan dat sy stryden om die eer.
HILDEG. Ged. bl. 253, vs. 22.

— — — die helle die, paessche nacht,
Ghebroken was bi Gods c r a c ht.
Rymb. vs. 2904.

5) *Moeite*, *inspanning van lichaamskrachten of zielsvermogens.*

— — — hine mach niet leren
Sonder allene smede ambacht;
Dat condi wel al sonder c r a c h t.
Heim. der Heim. vs. 1656.

6) *Invloed.*

Van desen vij. (planeten) sijnre twee

Boven der manen min no mee
Deen boven den anderen geset,
Ende elc ghevet proper c r a f t ende wet
In eerdrike.

Broeder GHERAERT, Natuurk. vs. 298.

7) *Drang, noodzakelijkheid.*

Hi dede hogher daeden genoech,
Daer hi niemen af en gewoech,
Noch daer of wouden beromen mede
Sonder alst hem c r a c h t seggen dede.

Lanc. II, vs. 5186.

Kraft of Cracht. (Met). *Snel.*

Dus reden si met groter c r a c h t
Tote diepe in die nacht.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 371.

Kraft of cracht doen. 1) *Alle pogingen aanwenden.* Wdb. op HOOFT.
2) *Verkrachten.*

Niet langh na desen tijt, een Ridder van Mileten
Heeft aen een schoone maeght sich even dus vergeten:
De vos had menighmael op desen roof geloert,
En met een slimme greep Tryphose wegh-gevoert,
Tryphose k r a c h t g e d a e n, en, even sonder vragen,
Haer maeghdelicke bloem ten roove wegh-gedragen.

CATS, door Dr. v. VL. II, 113, b.

C r a c h t ende weldighe moet,
Die men an vrouwen ende maechden d o e t
Die is te schuwen ymmer zeer.

Mloep. B. III, vs. 1041.

Zie nog Lanc. II, vs. 15533.
3) *Overvleugelen, geweld gebruiken.*

— — — Here gi hebbets wel macht,
Dat gi mi hier mogt d o e n c r a c h t
Den tijt dat ic ben in u hof.

Lanc. II, vs. 26341.

4) *Ernstig op iets aandringen.* Ende doe hi hem c r a c h t d e d e, niet en achtede hijt. Bijb. van 1477, II Koning. V, vs. 16.

Krafteoheit, crachteoheyt. *Kracht.*

Daer es een steen, heet perides — — —
Sine grote c r a c h t e g e d e
Die wasset beide ende waent

Mettier maen en elker maent.

Alex. VII, vs. 1059.

Craftel, krachtel. *Sterk, krachtig, vermogend.* Passim.

Craftelheit, krachtelheit. *Kracht, sterkte, vermogen.* Wdb. op BREDERO, bl. 503. Wdb. op HOOFT en U. W.

Craftelijc, kraftelyk. *Krachtig.* Wdb. op HOOFT.

Craften, krachten. 1) *Verkrachten.* Dat gi met uwe oncuysheit de vrouwen c r a f t e n selt. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. cxcix.

2) *Met geweld aftrekken.*

Verlien hen scande ende lachter,
Die mine siele van di c r a c h t e n
Oft stoken willen.

MEIJER, Ps. 143 der zeven Boetpsalmen, vs. 50.

Kraftigh. *Sterk, krachtig.* Wdb. op HOOFT.

Kraftich (Te). *Zeer, al te zeer, bij uitnemendheid.*

Zy is te K r a f t i c h net.

STARTER, Kl. v. Jan Soetekauw, 1646, bl. 10.

Kraftighen. *Versterken, den smaak verhoogen.* Wdb. op HOOFT.

Krachtmeel. *Stijfsel.* KIL.

Craiant. *Kraaier, roeper, morgenwekker, naam van den haan in den Reinaert.*

Die goede hane C r a i a n t.

Vs. 299.

Craye. *Kraai*

— — — siere baniere,
Die abelic was ende diere,
Van claren goude, ende daerin
Een cruee van kelen, meer no min,
Van sable een c r a y e fier
Staende int overste quartier.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 120, vs. 484.

Crayeren. Zie **Kraeyeren.**

Crahiere. *Roeper.*

Symoen sendde enen c r a h i e r e saen,
Die riep an den valschen Janne, enz.

Rymb. vs. 31622.

Craihieren. *Schreeuwen, roepen.* Fr. »*crier.*"

Uten castele hi verlaisiert,
Met luder stemmen hi c r a i h i e r t:
Her ridder, ghi dunct mi al dol.

Ferg. naar het HS. vs. 2502.

Crayolen. *Blufmakers, schreeuwers, pochers, keffers.*

Al dat ic sie, dat syn c r a y o l e n.
VELTH. Sp. H. f°. 244.

Crac (Enen) gheven. *Breken.*

Als Jhesus dit ghesprac
Sine soete herte g a f e n e n c r a c,
Sine aderen scorden, sijn hals brac, enz.
Vanden Levene ons Heren, vs. 3678.

Krack. *Soort van duif.*

De minste doffer, duif of k r a k.
Focquenbr. I, 67.

Korren als een k r a k.
Ibid. I 222.

De tortels op den olm, de ringelduif en k r a c k.
VONDEL, door V. L. VIII, 143, vs. 81.

Cracaert. *Schietboog.*

Kraken. *Stil wegnemen, ontnemen, ontstelen.* Om door het winnen van plaats voor hem een ander zyn grond te k r a a k e n. G. TYSENS, De uitvaart van Slingerpoot, bl. 34. Hy heeft al het goed bedurven — — — en wel een derde der stof g e k r a a k t. Ibid. bl. 49.

Katryn met vier Boeteljes Wyn.

Die heb ik weer g e k r a a k t, terwyl ik in de kelder wat schommelde. G. VAN DULKEN, de Meid Kapitein, Schutter en Tamboer, bl. 5.

Kraken, craken. 1) *Losbarsten, op iemands hoofd nederkomen.*

So sere ontsachi sine valschede,
Die hi dacht dat hier al
Nu op heme c r a k e n sal.
Karel de Gr. Fr. V, vs. 184.

Want men pleeght van ouden tide,
Alse quaellic gaen die zaken,
Datsi over den nedersten c r a k e n.
Lsp. B. III, C. 4, vs. 520.

2) Quid? *Aanheffen een gezang, in vroolijkheid losbarsten?*

Nu laet ons gaen sitten hoven in c r a k e n,
En met genuechten eten in drincken.
Playerwater, vs. 322.

Vijf regels later is er werkelijk sprake van »*een lieken te singen*".

Kracke. *Zeker groot vaartuig.* KIL. Waarschijnlijk ons »*karaak.*"

Krackeel. *Zekere kleedings- of garnituurstof.*

Marten wil rijck schijnen, en is een arm slover,

Daerom bordeert hy sijn kleeren met fijn krackeel,
Al schijnt het voor sommige te wesen fluweel,
Seker 't en is al geen goud dat blinckt.

R. VISSCHER, Tepel-wercken, bl. 185.

Krakkeel, crackeel. 1) *Twistappel.* Wdb. op HOOFT.

2) *Strijd, aanranding.* Ibid.

Kramen. *Koopmanschap drijven.* MEYER.

Kramen, cramen. *Opkramen, heengaan, zich wegpakken.*

Want si vielen alle neder
Op die plaetche, daer si af quamen,
Voor Woeronc, ende ghingen cramen
Weder, soe si best mochten.

VAN HEELU, vs. 8732.

Kramesijn, kramosye. *Karmozijn, karmijn, rood purper.*

En behalven al dit heb ick noch goet verstant
Om de mosselen op strant te soecken en vinnen,
Daer peerlen in leggen; oock kan ick vinnen,
De slacken daer binnen in is de koleur van kramosye.

R. VISSCHER, Brabb. bl. 166.

Krammetboom. *Jeneverboom.* KIL.

Krammetvoghel. *Lijster.* KIL. Duitsch »*Krammetsvogel.*"

Krampaerd. *Traag, lafhartig, blood mensch.* Ibid.

Krampader. *Gezwollen ader aan de beenen.* Ibid. (*aderspat?*)

Cranekier. *Boogschutter.* Ibid.

Krank, kranck, cranck. Bijv.nw. 1) *Zwak, ten opzichte eener verdediging.* Wdb. op HOOFT.

2) *Broos, zwak, teeder.*

Crancker dan eenige glasen
Sijn alle menschen gestalt.

ZUYLEN VAN NYEVELT, Souter-Lied. Ps. 102.

En siet ghijse vallen, hout daer mede gheen spel;
Het sijn menschen als ghye, broosch en cranc.

ANNA BYNS, Ref. 1548, 14de R. op G.

Zie nog Alex. V, vs. 709; CATS, door Dr. v. VL. I, 715, a; Rymb. vs. 27539.

3) *Gering, niets beduidend.*

Sine maeltiden waren cranc.

Lev. van St. Am. II, vs. 315.

Dat een man van cranker were
Daer letten mocht een coninces here.

Alex. VI, vs. 157.

Ise ende stael es harde hart;
Ene roste vlecke, cleen ende swart,
Bedervet, al es si c r a n c.
Ibid. VIII, vs. 928.

Zie nog BLOMM. Theophilus, vs. 364; Rymb. vs. 3424, en vs. 20960; Beatrijs, vs. 462; Nat. Bl. B. II, vs. 1200.

4) *Slecht, schraal* of *weinig.*

Anden berch daer was in
Een ander, hiet Benjamin,
Die met c r a n c k e r spisen daer
Ghelevet hadde LXXX jaer.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. II B. XLV, vs. 43.

C r a n c wermoes, case een luttelkijn,
C r a n c bier hebben si ende haer wijn
Die sal sijn vander c r a n c s t e r foren.
Jans Teesteye, vs. 3264 en 3265.

5) *Geldig, van kracht.* Of enich zegel gebreke of to breke, dat daerum dese brief nyet te k r a n k e r wesen en sael, mer he sal bliven in sinre alingher macht. NIJH. Ged. II, 41, reg. 7.

6) *Melaatsch.* KIL.

Cranc. Bijw. *Slecht, gering, weinig.*

— — die capellane, die clene
Gheprovent sijn ende c r a n c,
Die moeten der kerken sanc
Ende die pine algader draghen
Beyde bi nachte ende bi daghe.
Jans Teesteye, vs. 3238.

Cranke. *Krankheid, zwakte.* Passim.

Cranckelic, cranckelec sijn an iets. Spreekwoordelijk gezegde. *Ziek aan iets zijn, over iets kwijnen.*

— die mit list sijn dinghen doet,
Die oick vrienden troesten can
Als sy c r a n c k e l i c sijn daeran.
Mloep. B. II, vs. 3848.

Cranckelic, crankelec. Bijw. 1) *Slecht.*

— vele liede segghen sekerlike,
Dat si hem bewaren c r a n c k e l i k e.
Jans Teesteye, vs. 3149.

2) *Flauw, lauw, zonder geestdrift.*

Met rouwen rumdi sconinxhof,

Om dat hi c r a n c k e l e c was ontfaen.
Limb. B. V, vs. 909.

Crancken, krancken. Trans. 1) *Verzwakken, ontzenuwen, krenken machteloos maken.* KIL.

Dicken quamen si met scaren
Om dat Roomsche Rike te c r a n k e n.
MELIS STOKE, B. I, vs. 55.

So selen wi hare heerscap minder
Maken ende c r a n k e n mede.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 89.

Wilen was .i. liebaert
Van ouden g h e c r a n c t ende gheswaert,
So dat hi op sinen ende lach.
Esopet. Fab. XVI.

Zie nog Alex. VI, vs. 51.

2) *Verminderen.*

Om dat si c r a n k e n sijn beiach.
Der Nat. Bloeme, bl. 135', vs. 1974.

Crancken, krancken. Intr. *Krachteloos worden, verzwakken, krank of ziek worden; in krachten afnemen.*

Die boem moet dwinen ende c r a n k e n
Als hi verliest sine branken.
Esopet, Fab. LXV.

Als hi quam te sinen jaren,
Begonsti c r a n k e n ende swaren.
Ibid. Fab. XXXI.

Zie nog ibid. fab. XLIV, vs. 16; Alex. II, vs. 1080; MAERL. Spieg. Hist. 4o. ed. III P. V B. VI, vs. 1; Pass. Wijnterst. 1480, fo. cxxxviij, d.

Crancheit. *Zwakheid.*

Een wijs man seeght dit woert,
Dat wijsheit niet toe en hoert
Van rechte den jonghen man;
Want de wijsheit en can
Tsire herten niet comen inne,
Om die c r a n c h e i t vanden zinne.
Lsp. B. III, C. 10, vs. 236, var.

Si sprac: »Ic ben soe verladen
Met starker minnen ende ghewont,
Dat weet hi, dient al es cont,
Die niet en es verholen,

Dat mi die c r a n c h e i t sal doen dolen.
Beatrijs, vs. 78.

Zie ook RUUSBR. Brul. bl. 8, reg. 17.

Krankkop. *Zwakhoofd, dwaas, krankzinnige.* Wdb. op HOOFT.

Cranclijc. 1) *Slecht, kwaad.*

Ende so wat dese knecht bestaet
Sonder synre vrouwen raet,
Dat wort gherne c r a n c l i j c gheënt.
Lsp. B. III, Prol. vs. 27.

2) *Zachtjes aan, langzaam.*

Alse dat kint wort gheboren,
So en cant zien noch horen,
Gaen noch staen, bu noch ba,
Ende leit als een worm bina.
Dien van live ende cracht van sinne
Coomt hem herde c r a n c l i j c inne,
Want hi is twintich jaer out, die man,
Eer hi dese ghehebben can.
Ibid. B. I, C. 16, vs. 48.

Crans. *Het haar rondom de afgeschoren kruin der monniken.*

Si draghen rocken met scoren wijt,
Ende si eten selden enen goeden maeltijt;
Met honghere gaen si dicke ten danse;
Si wedden om een scuerken de canse,
Verliesense, soe eest verdriet,
Dan gaen si cloien haren c r a n s e.
Vaderl. Mus. I, 83, vs. 35.

Cranselijn. *Kransje.*

Hi voerde op sinen helme
Van goude een c r a n s e l i j n.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 148, vs. 142.

Kranseling, kranzeling, krantselinck. 1) *Krul, slingering, omslingering.*

Gelyk een wyngaard, om een ouden olm gevlochten,
De gantsche stam vereert met k r a n z e l i n g e n zwier.
FOCQUENBR. Ged. ed. 1709, I, 260.

2) *Soort van gebak, in den vorm van krans of slingering.* KIL. K r a n s e l i n g e n ofte tweebak. St. Bijb. I Kon. XIV, Kantt. 5.

Krants. *Hoofdhaar.* KIL.

Crappaudijn. *Zekere steen*, dien vroegere schrijvers zich verbeeldden in het hoofd eener padde (Fr »*crapaud*") te bestaan, waaraan men bijzondere eigenschappen toeschreef.

Een dieren steen vintmen in desen,
Dien draghen si int voerhoeft fijn.
Ende men heten c r a p p a n d ij n.

Nat. Bl. B. VII, vs. 336.

Lees **crappaudijn.**

Crappe, krappe. 1) *Pluk, afgesneden of afgeplukt deel, inoogsting.* KIL.

Een goe c r a p p e sal my geven
Witte druyven.

Moufe-schans, bl. 62.

2) *Tros druiven.* KIL. Fr. »*grappe*".

Crappe, krappe. *Een stuk vleesch, eene snede vleesch, ook het lekkerste gedeelte van een stuk vleesch.* KIL.

Crappe, krappe. *Korst.* Ibid.

Crappe, krappe. *Pannekoek.* Ibid. Fr. »*crêpe.*"

Crappe, krappe. *Meekrap.* Ibid.

Crappe, krappe. *Zekere stoffe, waarschijnlijk in meekrap geverwd.*

Waer toe mi 't filezel? Wat kies ick rode k r a p p e n?

STALPAERT V. D. WIELE, 't Vrouwel. Cieraet, 1622, bl. 132.

Crappen, krappen. *Afplukken, afsnijden* KIL.

Krassen. Spreekwijze aan de raven ontleend, voor *veel gerucht, geluid of bluf van iets maken.*

Te prijsen sijnen wijn, sijn peert, en sweert, en vrou,
Is menigh edel man bedegen tot berou.
En die wat goets besit, moet nutten sonder k r a s s e n,
En lachen sonder stem, en knagen sonder bassen.

CATS, door Dr. v. VL. I, 309, a.

Krat. 1) *Bak eener koets, of van een wagen.* KIL.

Faeton, dien 't stuur ontglipte,
Toen hem dien wind ten k r a t uitwipte.

OUDAAN, Poëzy, I, 173.

2) *Voorbank van een boerenwagen.*

Geen goodtje bleeffer, dat
Niet liever op het k r a t
Van schoone Doris waeghen zat.

HOOFT's Ged. door LEENDERTZ, bl. 174.

Crat. Zeer waarschijnlijk *een strafwerktuig.* Om hiervan overtuigd te worden, leze men wat onder **Dangier** 4) vermeld staat. Toen zij nu Walewein aan handen en voeten had doen binden, en den schijn aannemende alsof zij hem wilde leed doen of pijnigen,

Dede die joncfrouwe ter vaert

Gereden c r a t t e n en rat.
Hare boden waren niet lat:
Dat soe gheboot was ghedaen.
Walew. vs. 7755.

Kratsen. *Krabben.* KIL.

Kratte. *Teenen mand* of *korf.* KIL. en PL.

Kratten. *Krabben.*

Te recht so acht men 't slimme katten,
Die voren lecken, en achter k r a t t e n.
CATS, door Dr. v. VL. I, 769, a.

Krausel. *Drooge schurft, jeukte.* PL. De Heere sal u slaen met sweeren van Egypten — — ende met k r a u s e l, waer van ghy niet sult konnen genesen worden. St. Bijb. Deut. XXVIII, vs. 27.

Craustelijn. *Korstje.* Belg. Mus. II, 132.

Krauwagie. *Schurft.* KIL. PL.

Krauwachtigh. *Schurftig.* Ibid.

Krauweye. *Heerendienst, verplichte dienst.* PL. Fr. »*corvée.*"

Krauweye. *Afval van slachtvee* als: *hart, lever, milt, long.* Ibid.

Krauweyen. *Heerendiensten verrichten.* Ibid.

Krauwel. Zie **Kraeuwel.**

Krauwelpooten. *Hakerige pooten.*

't Sonnen-rad begint te stooten
Tegens Noorder Kreeften beck,
En die kromme k r a u w e l-p o o t e n
Slepen 't naer den Leeuwen-neck.
HUYG. Korenbl. I, 89.

Krauwen. *Krabben, schrobben.* KIL. PL.

Krauwen. *Heimelijk wegpakken, ontnemen.* KIL.

Krauwetse. *Lichte schraam of krab door een nagel of iets anders veroorzaakt.* Ibid.

Krauwich. *Schurftig.* Ibid.

Krauwseer. *Schurft.* Ibid.

Krauwsselachtigh. *Schurftig.* Ibid.

Krauwsteen. *Schuursteen, puimsteen.* Ibid.

Kraveel, karveel. *Vrachtschip.* Ibid.

Kravel. Eigenlijk iets, dat vat of haakt, maar bij uitbreiding *klis, klit.*

Ick kan treden in het wout,
Sonder dat my dorenhout,
Sonder dat my k r a v e l vanght,
Of ontrent de slippen hanght.
CATS, door Dr. v. VL. I, 583, b.

Dr. DE VRIES heeft in zijne uitgave van CATS' Dichtw. voor den tweeden regel: zonder dat my *doren houdt.* WITSEN GEYSBEEK heeft even als Dr. V. VL. *dorenhout.*

Kravel. Hetzelfde als **Kraeuwel** 3), dus *haak met kromme tanden.*

> Wy sullen noch zielen met c r a v e l e n halen.
>
> SMEKEN, Tspel enz. vs. 32 .

Kravielstok. Quid?

> Mit dat hy dit vertelt hadt, greep hy 'er ien paar,
> En bondze de handen boven, en de voeten onder aan menkaar.
> Toen sloeg hy de handen om ien pen die in ien groote pael stak, en begonze mit de k r a v i e l s t o k zoo elements te wringen,
> Dat 'er et bloedt zoo uitsprong.
>
> Kl. van Oene, ed. 1662, bl. 6.

Uit den zin zou men kunnen opmaken, dat hier een *stok* bedoeld wordt, die, in eene lus gestoken, en rondgedraaid wordende, het touw doet inkorten, waardoor het wringen en worgen veroorzaakt werd. Indien dit zoo is, dan zou men zulk een stok gevoegelijk met den naam van *wring-* of *worgstok* kunnen bestempelen. Het kan ook een *haakgaffel* beteekenen.

Krebbe. *Kribbe*, *helling.* (*Kribbe aan een dijk?*) KIL.

Crebel. *Jeukte, kriewel om van plaats te veranderen.* Soo dat sy op een nieuw wederom wilde verhuysen ende scheen rechte-voort, dat sy de c r e b e l hadde. MARNIX, Byenkorf, 1645, f°. 169, v°.

Crede. *Geloofsbelijdenis.* Eng. »*creed.*"

> Pater noster ende sijn C r e d e
> Seidi menich over die siele.
>
> Walewein, vs. 4796.

> Doe begonsti over een
> Spellen ende lesen bede,
> Ende lude singhen c r e d e.
>
> Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 148.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 179, vs. 61; Alex. VII, vs. 643.

Credemicke. *Brood.* Bij ROQUEFORT »*miche*".

> Hi trac vort uter male
> Meer dan .vij. bi getale
> C r e d e m i c k e n wit alse een snee.
>
> Lancelot, II, vs. 45729.

Zie verder op **Krickemicke.**

Kredens, kredensse. *Tafel, waarop allerlei vaatwerk werd ten toon gesteld.* KIL.

Kredensbrief. *Geloofsbrief, geschrift dat van iemands waardigheid of mandaat het bewijs bevat.* Ibid.

Kredensse. *Het voorproeven van spijs of drank.* Ibid.

Kredensse. *Trouw.* Ibid.

Kredenssier. *Voorproever.* Ibid.

Kreeft, creeft. Hetzelfde als **Kervetse**, dus *gewelfde boog.*

Dit brinct menegen te dwase,
Hoe men mochte van glase
Also grote c r e e f t e ghieten.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. V B. X, vs. 103.

Kreeft, creft. *Borstschild.*

Die borstbeschermer k r e e f t.

VONDEL, Poëzy, II, 645.

Die voetknechten zijn ghewapent met een helmet en een borstgheweer oft c r e e f t. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 100, a. Sijt aen getogen met den c r e e f t der gerechticheyt. Liesveltsche Bijbel. 1538, Ephes. VI.

Zie nog K. VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 102; NIJH. Ged. V, bl. 63.

Mr. VAN LENNEP heeft dit woord, zoo ik meen, ten onrechte door »*kraag*" verklaard. In de aanhaling van NIJHOFF wordt bij de k r e e f t ook de *kraag* afzonderlijk genoemd.

Creeft. *Boef, fielt.* C r e e f t e n ende netboeven ende coppelersen. Dr. v. VL. Prozast. bl. 163.

Creesdom, kreesdom. *Kersdom, bisdom, sticht.* Wy Broeder Herbertus van Buederick Prior, ende gemeyne Broeders des Convents onser Liever Vrouwen van der Reguliers oirde toe Marienborn by Arnhem geleghen in der Veluwen in den c r e e s d o m van Utrecht, bekennen enz. Brief van 1482, aangehaald in de Tweede Proeve van O. T. en D. bl. 188.

Zie de herhaling van dit zelfde woord op bl. 189.

Kreezer, kreiser. *Muiter.* Zie **Kreser.**

Kreesten. *Sarren, tergen?*

Als de hont onder light, al de werelt wil hem k r e e s t e n.

CATS, 1828, I, 530.

In de uitgave van Dr. v. VL. vindt men niet **kreesten** (zie D. I, f°. 908, a) maar k r e e t s e n, en in zijne Aanteekeningen vermeent hij k r e e f t e n te lezen, waarvoor hij k r e e t s e n in de plaats stelt. Zie o.a. Lsp. Gloss.

Dr. DE JAGER heeft, in zijne Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche Spreekwoorden in zijn Taalk. Mag. D. III, bl. 104 en 468, dit spreekwoord ook behandeld, doch daar leest men k r i j t e n, k r e y t e n, k r e e-

t e n, in plaats van k r e e s t e n, en volgens KIL. en PL. beteekenen deze woorden ook *tergen*, *sarren*.

Zie nog op **Graeten**.

Kreft. *Borstschild.* Zie **Kreeft.**

Kreft. *Kracht, deugd.* PL.

Kreft. *Zeekrabbe* of *zeekreeft.* KIL.

Kreftkruyd. *Zonnebloem.* Ibid.

Creftich, kreftich, crechtech. *Krachtig, deugdzaam, machtig.* PL.

Maer doch waren die Grieken c r e c h t e c h,
Ende van orloghen soe bedechtech,
Dat men se wale mochte ontraden.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, bl. 1, vs. 27.

Kreger. Quid? *Feller*, *harder?*

Hy treft en worpt ter neer wat over eynde staet,
Eer als een herden storm, Canon oft swaren donder,
Kan worpen eenen boom, een muer of toren onder.
Een heyr oft een quartier, een doot, een slag, een wond,
Sijn woorden stillen noch sijn moet verflouwen kond.
Hij treft vast over al, hy slaet hoe langhs hoe k r e g e r,
Wel hondertmalen door het stronckelende leger.

Z. HEYNS, Victorie van Yvry, bl. 218.

Krejant, craiant. Naam van den haan in den Rein. voor *kraaier*, *roeper*.

De ene was geheten K r e j a n t.

HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, Reineke Vos, vs. 305.

Die ander hiet, na minen wane,
Die goede hane C r a i a n t,
Die scoonste diemen vant
Tusschen Portaengen ende Polanen.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 299.

Kreye. *Kraai.* K r e y e n ende ulen hebben niet even guedt gheluck. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 12.

Kreyen. *Kraaien.* Tis den huyse groet verdriet, daer die henne k r e y t, ende die haene niet. Ibid. bl. 41.

Creyere. *Verkondiger.*

Als dus de c r e y e r e ons heren
Met desen miraclen ende met meren
Blexemde in sine predecade.

Lev. van St Fr. vs. 6815.

Creieren, creyeren, creyieren. *Roepen*, *uitroepen*, *afkondigen*, *bekend maken*, *schreeuwen*, *ontbieden.* Zie **Kraeyeren.**

Kreysdagh. *Landdag.* Wdb. op HOOFT.

Creiscen. *Schreeuwen, kermen.*

> Si c r e i s c e n sere eersi verstorven.
>
> Walew. vs. 10606.

Kreytelick. *Kregel, gram, wrevelig, licht geraakt.* KIL.

Kreyten. *Tergen, sarren, tarten, gram maken.* Ibid. en PL.

Kreke. *Draaikolk* of *water waar zich draaikolken bevinden.* KIL.

Kreke. *Oever, zoom.* Ibid.

Kreken, kreeken. *Kraken.* Ibid. en MEYER.

Krelisduivelen, krelissen. *Afranselen, toetakelen.* Wdb. op BREDERO.

Krempen, crempen. *Krimpen, inkrimpen, samentrekken.* KIL.

> Welctijt so dit dier verstaet,
> Dat hem eneghe vreese ane gaet,
> C r e m p t e t sijn hooft in sine lede
> Een deel na des eghels sede.
>
> Nat. Bl. bl. 433, vs. 53.

Krenghen, crenghen. *Omdraaien, draaien, wenden, keeren, wijken, op zijde gaan* en, bij uitbreiding, *onderdoen.*

> Mettien sprac hi den rechter aen
> Anderwerven als die boude,
> Dat hi den waghen k r e n g h e n soude.
>
> HILDEG. Ged. bl. 38, vs. 190.
>
> — — — De wagen dient gesmeert,
> En so veel hoorter toe eer datse k r e n g t of keert.
>
> WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 116.
>
> En als gy me gehulpen hebt zal ik noit voor imant k r e n g e n.
>
> E. VAN DER HOEVEN, De Waarzegster, bl. 18.

Zie nog J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 226.

Krencke, krenckte. 1) *Zwakte, ziekte.* KIL. MEYER.

2) *Feil, gebrek, ondeugd.* Ibid.

Krencken, crencken. Trans. *Zwak, gering maken, verzwakken, te kort doen, benadeelen.* KIL.

> Alsmense vlouct ende benijt,
> Ende tmene ghebet comt op hem al
> Om wederspoet ende ongheval,
> Soe worden sy c r e n c t in horen leden,
> Off si sterven sonder reden.
>
> HILDEG. Ged bl. 17, 121.
>
> Ic soude so node vrouwen c r e n c k e n
> In horen recht.
>
> Mloep. B. IV, vs. 876.

Krencken, crencken, creyncken. Intr. *Zwak, gering worden, verzwakken.*

Ghine sult om lieff noch om leet,
Condijt weten of bevraghen,
Gheen valschen tuuch der werlt dragen,
Daer lijff ende goet ende eer by c r e n c t.
HILDEG. Ged. bl. 11, vs. 507.

Want wes den man ghenoechlic deynct
Daer aff hoir ghenoechte c r e y n c t.
Mloep. B. IV, vs. 660.

Krens. *Blikken of tinnen krans of rand, in de keuken t'huis behoórende.* Wdb. op BREDERO.

Krenskijn, crenskijn. *Kransje als hoofdsiersel.*

Want eer die hout hoir c r e n s k ij n vast.
Mloep. B. II, vs. 1583.

Krepel, crepel, cropel. *Kreupel.* Passim. Zie echter **Cropel.**

Crepelinc. *Kreupele.*

Daer quam gelopen also houde
Die vander port vau Serras bidien
Dat si dat grote wonder wilden sien
Vanden mangirden c r e p e l i n g e,
Die gesont was worden newinge.
Lanc. III, vs. 10771.

Crepen, krepen. *Kruipen.* KIL. op **Kriepen.**

Cresam, cresem. *Heilige zalfolie.* Soe besalvet hijt mit c r e s a m e. Pass. Wijnt. 1480, f°. lxiiij, d. C r e s e m, dat men maect van olye ende van balsame. Ibid. f°. lxv, c.

Kreser, creser, kreyser. *Muiter.* KIL. MEYER. Die haer in desen oproer ghenoempt hebben C r e s e r s. Oud verhael van 1539 in het Belg. Mus. VIII, bl. 386.

Cresp. *Krip.* Fr. »*crêpe*". Bij uitbreiding *krippen sluier.* Wdb. op BREDERO.

Creten. *Krijten, huilen, schreien.*

Die maegt wert in tbordeel gedaen
Daer si haers ondancs in moeste gaen
Wenende ende c r e t e n d e sere.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1053.

C r e t e n, zuchten, zwaer verziken.
Lev. van St. Fr. vs. 5475.

Creten. *Sarren, tergen.*

Soutstu twivelen ofte ontsien

Hem tontfane in dijn behout,
Die di ende mi so menichfout
G h e c r e e t heeft ende ghestoort.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 1511.

Kretse. *Gevorkte wandelstok van reizigers om hun pak te dragen.* KIL.

Kretse. *Mande of korf van teenen gevlochten.* Ibid.

Kretse. *Volière, groote vogelkooi, vlucht.* Ibid.

Kretse. *Kaarde.* Ibid.

Kretsen. 1) *Kaarden.* Ibid.

2) *Krauwen, krabben, schrobben.* Ibid. en PL.

3) *Krassen, schuren langs de straat.*

Maer wat brast mijn steetse linckers,
Pratte, kaale, trotse flinkers;
Die gaan duycken in heur kraagh,
Ofme 'k weet niet wat en saagh!
Die gaan k r e t s e n mit heur deghen,
Strijcke-voete, straate-veghen.

A. VANDE VENNE, Sinne-Mal, 1623, bl. 21.

Kretser. *Last- of pakdrager, kruier.* KIL.

Kretser. *Krasser, kanonveger.* Ibid.

Kretsich. *Schurftig.* PL.

Kretten, cretten. *Krassen, schramen.*

Haddic gemogen in enichen wegen
Dore die hage steken mine hant,
Die ic vaste verdornet vant
Met carden, met distelen ende met bremen,
Die sere c r e t t e n ende scremen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1610.

Kreuck. *Indruk.*

— — — zo dat myn ziel van jonghs een k r e u c k
Behield van vreeze Gods.

VONDEL, door V. L. II, 29.

Kreucken (De kaart). *Door aan eene kaart kreuken, knepen of indrukken te geven, haar kenbaar maken.* Wdb. op BREDERO.

Kreuken. *Plooien.* Wdb. op BREDERO, bl. 503.

Kreuken, kreucken. *Krenken, kwetsen.*

K r e u c k t hare vryheyd niet met ongerust vermoen.

HEEMSKERK, Minne-Kunt, zie GROEBE, Versch. Ged. II, 51.

Ghy kost verminderen de Heerschappy van Spanjen
En k r e u c k e n het ghesagh der grooten Castiljaen.

WESTERBAEN, Ged. bl. 277.

Kreuken, kreucken. *Verdraaien, verkrachten.*

De gout- en staetzucht trapt baldaedigh met haer' voet
Den mijter en de kroon, het heiligh en onheiligh.
Het wetboeck wort g e k r e u c k t; de trouw is nergens veiligh.
VONDEL, door V. L. X, 23, vs. 66.

Dit zijn zuivre bybelspreucken.
Wie dit menschevonden schelt,
Moet Godts zuiver bladt eerst k r e u c k e n.
Ibid. VII, 678, vs. 142.

Kreuken, kreucken. 1) *Wijken.* De Spaanschen, hebbende den vyandt zoo naa niet gegist, stonden om te k r e u k e n. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 357.

2) *Moedeloos worden, den moed verliezen, opgeven.* Wdb. op HOOFT, bl. 475, en Wdb. op BREDERO.

Dit werkwoord heeft nog meer beteekenissen, onder **Kreken** voorkomende.

Kreveel. *Hulk, last-, of koopvaardijschip.* KIL.

Kreveetse. Hetzelfde als **Krevetse**, en **kreeft** dus *gewelfde boog.*

Want die tor staet min no mee
Dan XX passe indie zee,
Gefondeert staerc ende fijn
Up IIII k r e v e e t s e, die glasijn sijn.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. I P. V B. X, vs. 100.

Krevel. 1) *Kriewel, jeukte, prikkeling.* Wdb. op BREDERO.

In mynen steert hebbicker omme c r e v e l e.
SMEKEN, 't Spel enz. vs. 1240.

2) *Ongeoorloofde lust* of *tocht.*

Ten tweeden, nu de maeght van alderhande tochten
Is dickmael aengeranst, is dickmael aengevochten,
En heeft des niet te min lust, k r e v e l, vuylen brant,
En alle slim gewoel gehouden in den bant.
Soo eyst de reden selfs, enz.
CATS, door Dr. V. VL. I, 418, b.

3) *Onrustigheid.*

Als ghy, eer dat ghy 't weet, geworden een oud wijf,
Sult op een eensaem bed zijn sonder tijd-verdrijf;
Sult legghen ongetroost, sult legghen ongebeden,
Met wan-lust in 't gemoet, met k r e v e l in de leden.
GROEBE, Versch. Ged. II, 58.

Krevel. Bijv.nw. *Kriewelig.*

Het keelgat kreet, gants k r e v e l.
VONDEL, door V. L. II, 687.

Krevelen. *Kriewelen, zich heen en weer bewegen.*

Als de catte is van huys,
So c r e v e l t de muys.

MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 71.

Krevelen. *Zich krabben, om de jeukte te verdrijven.* PL.

Krevelen. *Jeuken.*

Gheport door 't minnekruijdt,
't Geen k r e v'l e n d is gestadich.

RODENBURGH, zie WEILAND.

Krevelen. *Onrustig zijn, niet stil kunnen zijn, telkens hier en daar gaan.*

Sy k r e v e l t even-staegh en moet in roere zijn
De rust is haer verdriet, het stillewesen pijn.

CATS, door D[r]. V. VL. I, 779, b.

Hy woelt, hy drayt, hy keert, hy went,
Hy leyt en k r e v e l t sonder ent.

Ibid. bl. 350, c.

Krevelinghe. *Jeukte.* KIL.

Krevelinghen in den buyck. *Rommeling in de ingewanden, gepaard met buikpijn.* KIL.

Kreven. *Kruipen.*

Het luk zeer spoedig rugwaerts k r e e f t.

RODENBURGH, Poëetens Borstweer, bl. 210.

Crevets. *Kreeft.* Van den beer sprekende, zegt MAERLANT:

Oec segghen some boeke mi,
Alsi siec sijn, van manieren
Eten si c r e v e t s e n ende rachieren.

Nat. Bl. bl. 224, vs. 3823, var.

Krevisse, krevitse. *Kreeft.* KIL.

Cri, cry. *Kreet, ook veldgeschreeuw, wapenkreet, wapenleus.* Een man, die Ockenbergen heette, die creech der steede bannier, ende riep 't c r y van Hollant. Clerk u. l. L. bl. 197.

Wel stille waest daer over al.
Si makeden daer hu no c r i.

Partonopeus, bl. 59, vs. 24.

Men zie verder HUYDEC. op STOKE, D. III, bl. 326 en vv.

Kribbelen, kribben. *Krabbelen, krabben.* KIL.

Kribben. *Kleine maar afmattende gevechten of schermutselingen telkens herhalen.* Wdb. op HOOFT.

Kribben. *Pruttelen, wrevelig, netelig zijn, tegenstribbelen.* Zie HOOFT Nederl. Hist. f°. 303, 20, en HOOFTS gedichten door BILDERDIJK, II, 111.

Kribbetje. *Kribbebijtster.* Wdb. op BREDERO, bl. 503.

Kribmes. *Krabber*, *schrabber.* KIL. MEYER.

Kribs. *Kijfachtig*, *twistgierig*, *kribbig.*

> 't Geeft kundschap na behoeft oon k r i b s e school-onrust.
>
> SPIEGHEL, Hart-sp. 1614, bl. 82.

Krieg. 1) *Krijg.* KIL. MEYER.

2) *Leger.* Ibid.

3) *Twist*, *geschil.* Ibid.

Krieghelheit. *Dwarsheid*, *dwarsdrijverij*, *eigenzinnigheid.* Wdb. op HOOFT.

Krieck. *Het aanbreken van den dageraad.* KIL. PL. Wdb. op BREDERO.

Krieck. *Bol*, *hoofd.* Wdb. op BREDERO. bl. 503.

Kriecke. *Kruk*, *stok.* KIL.

Krieckelaer, **kriekeler.** *Krieken-* of *kersenboom.* PL. Zommigen spruiten dicht en loofrijck uit hunnen wortel, gelijck k r i e c k e l a e r en olm. VONDEL, door V. L. V, 91.

> Een zeker slagh komt dicht en loofrijck voor den dagh
> Uit zijnen wortel, recht gelijck de k r i e c k l a e r plagh.
>
> Ibid VIII, 212, vs. 24.

Krieckelen. *Schijnen*, *glanzen*, *flikkeren.* Ibid.

Krieckelinghe. *Het aanbreken van den dag.* Ibid.

Krieken. Het primitief van **Krieckelen**, dus: *schijnen*, *glanzen*, *flikkeren.* Ibid.

Kriecken over zee. *Jodenkers.* Ibid.

Kriecker. *Krekel.* Ibid. Eng. »*cricket.*"

Kriel. *Dartel*, *wellustig*, *tochtig.*

> Sy gingh henen na de strant,
> Vergeselschapt mette quant,
> Die haer dickwils gaf een kus,
> Slimmer als een k r i e l e mus.
>
> CATS, door Dr. V. VL. I, 224, a.
>
> Nu komt een dertel oogh verstoren onse sinnen,
> Dan wil de k r i e l e lust ons geesten overwinnen.
>
> Ibid. I, 915, b.

Zie nog ibid. I, 320, a.

Kriemachtig. *Klagende*, *kreunende.* Om dat hy dikwils ongezonder, swakker, k r i e m a c h t i g e r, onwetender en onhebbelijker is. J. DE BRUNE, Wetsteen der vernuften, 1665, 8°. ed. bl. 219.

Crieme. *Angst*, *beklemdheid*, volgens WILLEMS. Wellicht *geklag*, *klagende toestand.*

Dus trac de bode siere straten,
Ende die vrouwen waren vertroest,
Ende uut haren c r i e m e verloest.
Belg. Mus. IV, 354, vs. 1632.

De Heer WILLEMS brengt dit woord in verband met *kraam*, *kramp*, *krimp*.

Kriemen. *Morrende*, *gramstorig*, *klagende zijn*. KIL. PL.

Kriepe. *Krielhen*. KIL.

Kriepen. *Kruipen*. Ibid.

Kriependte. *Taling*. Ibid.

Kriephinneken. *Krielhen*. Ibid.

Crieps. Quid?

Mensche, wie bestu, dat anehore:
Bestu niet een sac vol van gore,
Die dagelijcs sleic wilt sijn gemeten,
Nu ydel, dan weder vol? nu core.
Dune heefs niet in maten behore,
Du deens heefstu te vele geten,
Ende c r i e p s heefstu te cleine ontbeten.
Vaderl. Mus. III, 243, vs. 238.

Kries. *Kreits*, *kring*, *ring*. KIL. MEYER.

Kriesduyve. *Ringduif*. KIL.

Kriet. *Kreits*, *afperking*, *afpaling*, *kring*, *omvang*. Ibid.

Crighe (Met). *Volstrektelijk*, *ten eenen male*, *bepaaldelijk*. Ende hieromme valt hare begheerte ende hare ghelost bi wilen soe sere op die dinghen die si begheren, en m e t c r i g h e van Gode hebben willen, dat si dicwile bedroghen werden, ende somme vanden viant beseten. RUUSBR. Brul. bl. 171, reg. 13

Crighel, crijghel, kriegel. *Kregel*, *hardnekkig*.

Terde poent vanden vieren
Dats een c r i g h e l evelen moet,
Die meneghe minne doet fælieren,
Die in goeden poente stoet.
Dr. VERWIJS, Van Vrouwen en van Minne, bl. 18, vs. 338.

Krygelyk. *Zoo als in den krijg of oorlog*. MEYER.

Krygelnaet. *Kibbelarij*, *twist*, *harrewarrerij*.

Daer sijn verkeerde wijfs, die als de mannen komen
Vermoeyt in haer bedrijf, van honger ingenomen,
Die segh ick, even dan, gaen halen uytten hoeck
Een eygen k r y g e l n a e t, een rechte futselboeck.

Dit heeft men alle tijt veracht als quade streken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 493, a.

Crigen, crighen. 1) *Krijgen.* Zie Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. het glossarium, waar de plaats niet juist is opgegeven. Ik weet dus niet of het *oorlog voeren*, *ontvangen* of iets anders beteekent.

2) *Streven.* RUUSBR. Tab. II, 127, reg. 20.

3) *Twisten.*

Dwijf mach oec onlanghe zwighen,
Maer cnitsen, scelden ende c r i g h e n,
Daer toe steet altoes haer moet.
Noch meer vanden wiven, vs. 76.

4) *Tijgen*, *trekken*, *gaan*, even als het Eng. »*to got*".

Beter ware dat hi daer blive
Dan hi jegen avont henen c r i g e.
Lanc. II, vs. 38748.

Want hi naden riddere c r e e c h.
Ibid. III, vs. 11390.

Heden doe ic van hove c r e e c h.
Ibid. vs. 14895.

Krijden. *Met krijt aanteekenen* of *teekenen.* KIL.

Krije. *Geschreeuw*, *geroep*, *getier.* Ibid.

Krijch. *Geschreeuw*, *getier*, *gekrijsch.*

Der zoenen was al een gheswijch:
Maer si leiden haren c r ij c h
Ande verradenisse vanden Grave.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 1210.

Krijchbaer. *Tot de krijgsdienst geschikt.* PL.

Krijgel, crijghel. Znw. *Onverzettelijkheid*, *onbuigzaamheid*, *stijfhoofdigheid.*

O Koningin of gy uw' Nicht in 't harte zaacht!
Onnozelheyd en trouw en onschult zoudt g'er lezen;
Geen lust, geen krijgelheyd, geen ongeduld, geen vreze,
Geen vreze voor de dood, geen ongeduld in druk,
Geen k r ij g e l op haar recht.
OUDAAN, Johanna Grey, 1648, bl. 14.

Crijghel, krijgel. Bijv.nw. 1) *Onverzettelijk*, in de beteekenis van *standvastig.*

Soe anhangel sijn die vrouwen
Ende soe c r ij g h e l in goeder trouwen.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 67, vs. 675.

2) *Onbuigzaam*, *hardnekkig*. Daer en tegen nochtans willen sy met een c r ij g e l e cop beweren, enz. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 298, v°.

Krijghelaerd. *Stijfkop.* KIL.

Krijgelheydt. *Bitterheid*, *haat*, *twist*, *verdeeldheid.*

De ware liefden is 't die ons alleen ontbreeckt,
't Ontbreken van de liefd' dees' k r ij g e l h e y d t ontsteeckt.
HUGO DE GROOT, Vermaninge, voorkomend in zijn Bewys enz.

Vrydom bestaet niet in — — — gedeelde k r ij g e l h e d e n maer in d'eendracht. Comoedia Vetus ed. 1718, bl. 107.

Zie ook hier boven op **Krijgel.** Znw.

Krijgeligh. *Dapper*, *als goede krijgsknechten betaamt.* Wy willen onsen Koningh op eene k r ij g e l i g h e wyse dienen. Comoedia Vetus, edit. 1718, bl. 110.

Krijgelijck, krijghelick. Bijv.nw. *Verkrijgbaar*, *wat te verkrijgen is.* Eén laffe spijze, die licht k r ij g h e l i c k is. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, bl. 211.

Krijgelijck, krijghelick. 1) *Tot den krijg toegerust.*

Want haer geheele lijf is k r ij g e l ij c k bekleedt.
ISAAC BURCHOORN, Batrachomiomachia, 1636, bl. 20.

2) *Wat tot den krijg behoort*, of *zoo als in den krijg.*

— — sijn Vorst, die somtijds op de Swijnen
Of op een' feller Leew, of op een' sneller' Haes
De schaduw schild'ren wil van 't K r ij g e l i c k geraes.
HUYG. Korenbl. I, 151.

Krijgelijck, krijghelick. Bijw. *Hardnekkig.* KIL.

Krijgen (Goeden dag). *Gegroet worden.* Wdb. op BREDERO.

Krijghsbesteck. *Krijgslist.* KIL.

Krijghsgebouwmeester. *Ingenieur.* Wdb. op HOOFT.

Krijghshaspel. *Vechtersbaas*, *twistzoekend* of *oorlogzuchtig man.* Ibid.

Krijgslijk. *Krijgshaftig*, *strijdbaar.* Met k r ij g s l ij k e n hoomoedt. HOOFT, Rampz. bl. 12, 46.

Krijns. *Kaf*, *stoppel van het koren.* Zulcke geschilderde menschen willen dickwils de fijnste bloemen schijnen, daer zy niet als k r ij n s s e n en grove zemelen zijn. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 130.

Krijnsen. *Van kaf en stoppels zuiveren*, *het kaf afscheiden.* Ten tijde van den oogst zal hy 't kaf k r ij n s e n en zuyver graen zeer wel onderscheyden. Ibid. bl. 19.

Crijs. *Geknars.*

Ende dattie quade al te samen
Ter hellen moeten over een,

Daer c r ij s van tanden es ende ween.
Rymb. vs. 23418.

Krijselen, krijsselen, kriselen. *Knarsetanden.* KIL.

Doe seyde hij die woerden totten drake ende verbant hem sinen mule, die blies ende c r i s e l d e. Pass. Wijnt. 1480, fº. cxlviij, b.

Die hem sine oegen hadde gesien
Verkeren ende sine tanden daertoe
Hadde gehort c r i s e l e n doe.
Lanc. II, vs. 17249.

Ende c r i s e l d e n up haer metten tanden.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 84, a.

Zie nog Vanden Levene Ons Heren, vs. 4042.

Crijsselinghe, cryselinghe, crijsschinghe. *Geknars, knarsing.* Daer sel screyinghe sijn ende c r ij s s c h i n g h e van tanden. Dr. v. VL. Prozast. bl. 51. Ende ghi selt ghelevert werden dar ghescrei sal syn ende k r y s e l i n g h e van tanden.

Zie nog Lsp. B. I, C. 13, vs. 96, var.

Krijseltanden, cryseltanden. Hetzelfde.

Hoe c r y s e l t a n d e ic.
SMEKEN, Tspel, enz. vs. 1310.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II. 10, vs. 645.

Crijsen, crijscen, krijsschen. 1) *Schreeuwen, kermen, krijten, een schreeuw geven.* PL.

So dat hine so sere sloech,
Ende met so groter gewelt
Ópten arm, daer hi tswart mede helt,
Dattie arm af vloech ter erde
Al metter hant ende metten swerde;
Die gene c r ij s t e sere doe.
Lanc. II, vs. 4535.

Duere die bitterheit van der doot
C r ij s t e n si daer si gaven den geest.
Walew. vs. 8159.

Zie nog Fl. ende Bl. vs. 2936, VONDEL, door v. L. I, 275, vs. 3.

2) *Knarsen.*

Hi horde c r ij s c e n metter kele
Bi wilen, ende metten tanden.
Ibid. vs. 4806.

Krijsscher. *Schreeuwer.* PL.

Crijsschinghe. Zie op **Crijsselinghe**.

Crijt, krijt. 1) *Afgeperkte plaats voor een steekspel, ren- of strijdperk, kamp.*

Doe si waren in dat c r ij t
Dat scone was ende wijt,
Nopten si dorssen in beider siden.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 313.

Wilde ghi ontbeyden in dit c r ij t,
Ick soude halen ander wapen.
Zeghelijn van Jher. bl. 34.

Zie verder Walew. vs. 1860 en vs. 1958; Rein. door WILLEMS, vs. 6758; COORNHERT, Odyss. 1605, II, bl. 22; VONDEL, Hersch. van Ovidius, B. X, vs. 940; Partonopeus und Melior, bl. 78, vs. 4 en bl. 81, vs. 21; Horae Belgic. Renout, vs. 1385.

2) *Kring, omtrek, kreits, gebied.*

Ghebannen teeweliken dagen
Uut den c r i t e van Brabant.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 7261.

Den viant, die viel van hogen
In der dieper hellen c r ij t.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 68, vs. 5760.

Crijt. *Kreet.*

Die vrouwe haer dies ververde
Ende gaf enen c r ij t harde luut.
Fl. ende Bl. vs. 1092.

Crijt of krijt (Te) gaen. *Ten kamp of ten strijd gaan.* Die Jode quam tegen desen Smit te c r y t e. Clerk u. l. L., bl. 207.

Ick ben te swack, gaet ghy ten k r ij t.
CAMPH. 1680, Ps. XXXV, vs. 1.

Crijt of krijt ('s Werelts). *De Aarde, het Aardrijk, des Aardrijks omvang.*

Die op Godt hopen met grooten verlanghen
Die leven treurich hier in 't A e r t s c h e c r ij t.
Diversche Ref. ende Liedekens wt Holl. ende Zeel. 1582. bl. 18.

Den Blinden in s w e r e l t s c r ij t.
Ibid.

Kom, aengename doot! en help ons uit dit k r ij t.
VONDEL, Pascha, bl. 10.

Zie nog Z. HEYNS, BARTAS Weken, bl. 6.

Crijten, krijten. *Schreeuwen, uit- of toeschreeuwen, roepen, uitroepen.* Wdb. op BREDERO. Zie ook op **kriten, cryten.**

Krijter. *Soort van roofvogel.* KIL.

Crijtsen. *Krassen.*

Ik sach hem beneden op haer staen
C r ij t s e n, lijtsen, steken, slaen.
Rein. door WILLEMS, vs. 6312.

Crijtwaerder. *Oppertoezichter in een krijt of strijdperk.*

Die c r ij t w a e r d e r s brochten die heiligen voort.
Ibid. vs. 6930.

Krick, cricke. 1) *Kruk, stok, steun-* of *wandelstok.* KIL. U. W.

Ende nam ene c r i c k e al openbare,
Alse ochte hi harde cranc ware.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11218, var.

Bespott geen' kreupelen, soo emmermeer sijn voet,
Hier komt te struyckelen of daer een' mis-tré doet;
Benijdt hem noch veel min 't ellendige besteig'ren
Van een' gedwongen' k r i c k daer hem sijn' beenen weig'ren.
HUYG. Korenbl. I, 447.

2) *Galg.*

Als ene c r i c k e waest eerst ghedaen
Dat cruce, maer Pilatus die man
Naghelder weder .j. stic an,
Daer die scrifture an ghenaghelt was.
Rymb. vs. 26456.

Kricke. *Taling.* KIL. PL.

Krickemicke. *Wit brood, dat daags voor den dag van voorbereiding in de tempels aan de priesters werd uitgedeeld.* KIL.

Kricken. *Houtskolen.* PL.

Kricken. *Kraken.* KIL.

Krickhouder, crichouder. *Iemand, die, bij de uitoefening van zijn ambt in het openbaar, een zilveren kruk van een voet lang in de hand droeg.* Ibid. Weininc Stullaerde, c r i c h o u d r e tien tiden vander zelver vierscharne. Vaderl. Mus. I, 290. Hetzelfde komt ook voor in D. II, 364.

Krickkolen. *Houtskool.* KIL.

Kril. *Geil, wellustig, dartel.* KIL. PL. MEYER.

Krilligh. *Geil, wellustig.* KIL.

Krilligheyd. *Geilheid, wellustigheid.* Ibid.

Crimmelen. *Grimmelen, wriemelen.* Het c r i m m e l t van uitleggers en van schrijvers. J. DE BRUNE. Wetsteen.

Krimmende voghel. *Havik.* KIL.

Krimpe. *Kramp.* KIL. MEYER.

Krimpneusen. *Den neus ophalen, ook bij wijze van spot.* KIL.

Krimpsel in den buik. *Snijdingen in den buik, darmwee, kolijk.* Ibid.

***Cringhelen.** *Insluiten, van rondsom benauwen.* In allen ziden bin ic sere g h e c r i n g h e l t. Bijb. van 1477, II Sam. XXIV, vs. 14.

Cringen. Quid?

Werde God! laet ons verdingen
Onse mesdaet ende c r i n g e n
Van desen loesen sade,
Daer af comt ongenade.

Vaderl. Mus. IV, 68, vs. 74.

Krinckel. *Kronkel, bocht, krul.*

Haer lijf is enckel vel, haer oogen diep gesoncken,
De lucht uyt haren neus en haren adem stoncken,
Een hair gelijck een peck, dat sweeft haer om den kop,
En waer een k r i n c k e l is, daer sat een adder op.

CATS, door D[r]. V. VL. II, 142, a.

Crinken, krincken. *Krenken, leed doen, nadeel toebrengen.*

Om zijns vyands ghemoedt te k r i n c k e n en te wonden.

HARDUYNS Ged. door SCHRANT, bl. 11.

Zie ook VAN HEELU, vs. 1394.

Krinse. *Kaf.* KIL. Van daar ons werkw. »*krinsen*", d. i. van kaf zuiveren. Zie WEILAND.

Krippe. *Krielhen.* Andere koopen de k r i p p e en deze etenze. J. DE BRUNE.

Crippe. 1) *Een stuk afgesneden vleesch.* Ende deylde elcken in Israel, beyde mannen ende vrouwen een stuc broots, ende een c r i p p e ghebraden ossen vleesch, ende eenen olikoec. Bijb. van 1528, bij W. VORSTERMAN, I Chron. XVI, vs. 3.

2) *Varkenskrap.*

Uyt een Baecke sal men rippen
Een goe panne vette c r i p p e n.

HONDIUS, Moufe-schans, bl. 215.

Kryssart. *Krijgshaftigheid.* U. W.

Crisdom. 1) *Heilige zalfolie,* hetzelfde als »*crisma*". Ende mits den gedrange van den volcke wert dat vaetken metten heiligen c r i s d o m verloren. Van Brab. die exc. Cronike. Ee. iiij, a.

2) *Christenrijk* en ook *kerkelijk gebied.* Als men screef .viij. C. ende .lxxviij. so was int c r i s d o m van Colen, bi der heerscapie van pondt een groot velt. Ibid. Oo. iiij, a. Die vermaerde ende opperste stadt van tgehele c r i s d o m, die stat van Ludic. Ibid. Y y. iij, a.

Criselen. *Knarsetanden.* Zie **Krijselen.**

Crisine. Hetzelfde als **Crisma** en **Crisdom**, doch lees **crisme.**

Van den crisiviere droop c r i s i n e neder.

Fl. ende Bl. vs. 984.

Crisivier. *Boom, welke gemelde zalf oplevert.* Zie **Crisine**, doch lees **crismiere.**

Kryskeur. *Dienstplichtigheid, conscriptie.* Wdb. op HOOFT.

Criskinge. *Geknars, knarsing.* Daer sel siin, spreect onse Heer, weeninghe ende c r i s k i n g h e van tanden. Dr. v. VL. Prozast. bl. 42.

Kryslyk. 1) *Manhaftig.* Wdb. op HOOFT.

2) *In dienst zijnde of tot den krijgsmansstand behoorende.* Ibid.

Crisma, Crisme. *Heilige zalfolie.*

Noch pleecht men te deser tijt,
Daer een bysscop altaren wijt,
Dat hire c r i s m a op strijct.

Lsp. B. I, C. 39, vs. 91.

Zie nog ibid. B. II, C. 44, vs. 391 en C. 48, vs. 1142.

Crismier. Zie **Crisivier.**

Crispijn. *Zeker kleed.* Daer 's mijn Crispijn, en daer mijn linnen. A. PEYS, d'Advocaet sonder study, 1680, bl. 18.

Krissen. *Knappen, een knappend geluid geven.* Myn licht k r i s t. VONDEL, door v. L. IV, 260.

Krysstoel. *Krijgszetel*, ook *vergaderplaats van krijgsmacht.* Wdb. op HOOFT.

Kristenen, kerstenen. *Doopen.* Passim.

Cristiaen. *Christen.* Wilt doch ghebieden dat men my, enen armen c r i s t i a e n in u huys sel ontfangen. Gesta Rom. Cap. XV.

Kryswinst. *Wingewest, gewest of landstreek door oorlog verkregen.* Wdb. op HOOFT.

Criten, kryten. 1) *Schreeuwen, razen, tieren.*

Dat dreunen, dat gekrack, dat stampen, dat rumoer,
Gemengelt met getier en vloecken onder 't k r y t e n,
Steegh hemelhoogh.

VONDEL, door v. L. IV, 317, vs. 95.

2) *Huilen, krijten, schreeuwen.*

Daer es suchtinge, rouwe ende bitter seer,
Daer weent men ende c r i t emmermeer.

Vanden Levene ons Heren, vs. 3940.

Daer sien die duvele haren wille
Daer c r i t men, daer sleet men die hande.

Ibid. vs. 4041.

3) *Uitroepen, uitschreeuwen*, ook *op schreeuwenden toon verwijten*. Wdb. op HOOFT.

Kryter. *Schreeuwer, klager over iets.* U. W.

Krits, kryts. *Kring, omtrek, kreits.* MEYER.

Nu houdt de dolle min my midden in den k r i t s
Des vyants.

VONDEL, door V. L. VIII, 185, vs. 61.

Krits. *Kracht, luister, glâns, gloor.* Wdb. op HOOFT.

Wanneer sijn meester, nu op 't strengste aen 't woên geraeckt,
Pistolen los druckt, daer musket, trompet, noch trommel
Na wetten luystert, in het midden van 't gedrommel
Der duysenden, bestuwt van graeffelijcken k r i t s,
Al edel Nassaus bloed.

VONDEL, door V. L. II, 614 vs. 391.

Kritse. *Kaf.* KIL.

Kritsen. *Ondeelbaar stofje.* Ibid.

Crodde. *Padde.* Ibid.

Crode. *Kruivracht.*

Die crancste heeft die mynste c r o d e.

Rein. door WILLEMS, bl. 75, vs. 21. var.

Croden, kroden. *Kruien.*

Wilt hier een macht van steen en aard te zamen k r o o d e n.

FOCKENBR. Werken, 1709, I, 260.

Crodewaghen. *Kruiwagen.* KIL.

Zie ook Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 239 en bl. 248.

Crodse. Quid? Van Bisschoppen sprekende, zegt HONDIUS:

Die voor haer gewenste lot
Schuymen t' vetste van den pot,
En haer c r o d s e n gaen verblijen
In de Cloosters en Abdijen.

Moufe-schans, bl. 411.

Croeden, kroeden en **sich croeden.** *Zich bemoeien.* Sonder dat onse nichte noch yemant van hoerer wegen sich des c r o e d e n off onderwinden mach. NIJH. Ged. V, bl. 19.

Zie ook ibid. IV, bl. 371, en zie BENECKE op »*kröte*".

Kroeden. *Last of moeite aandoen.* NIJH. Ged. IV, bl. 212.

Kroegh, kroech. 1) *Langwerpig steenen of aarden vat, kruik.* KIL. Hoogd. »*krüg*".

Al daer so stonden steinne k r o e g h e sesse. Lev. van Jezus, bl. 51.

2) *Doofpot.* Ibid.

3) *Boterpot.* PL.

Kroeghen. 1) *Eene kroeg houden.* KIL.

2) *Drinken*, *zuipen.* Ibid.

Kroegher. *Waard.* Ibid.

Kroecht. *Onderaardsche kelder, onderaardsch gewelf.* Ibid.

Croec, croc. *Haarlok*, *krul.*

Ghi sout met rechte sijn calu voren,
Ende ghi hebt uwen c r o e c verloren.
Ferg. vs. 2410.

Volgens Profr. VISSCHER zou dit woord »*staf*." beteekenen.

Hoe een *staf* bij een kaal hoofd te pas komt, is niet duidelijk.

Dese ordinerde dat
In kerstenheit telker stat
Gheen clerc, jonc noch oude
C r o e c noch baert voeden en souden.
Lsp. B. II, C. 44, vs. 68.

Het soude mi alle miin leven scaden
Gavic u een haer wt minen c r o k e.
Limb. B. II, vs. 1061.

Zie nog ibid. B. IV, vs. 979; Lsp. B. II, C. 44, vs. 216; Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 38, vs. 37; Vaderl. Mus. III, 273, vs. 1133.

Croecken, kroeken. *Kreuken*, *buigen.*

Daer me toent hy dat het is in u vermoghen
Dat elck een wel sijn natuer can c r o e c k e n.
Schadtkiste der Philos. 1621, bl. 18.

Dat bedde van buten machmen k r o e k e n.
Mloep, B. II, vs. 1581, var.

Croecken. *Kreuken*, *beschadigen.* Ende omme dat men die duven blideleec offert in brande van minnen, so comt Christus ende scoert dat vel, daer die hals g h e c r o e c t es, ende besprait die wande des outaers met den bloede. RUUSBR. Tab. II, 67, reg 6.

Kroelen. *Woelen*, *krioelen*, *onaangename beweging maken.*

All uw koelen,
All uw k r o e l e n,
Al uw woelen
Over 't Y,
Al uw buyen
Voert my huyen
't Hooft van Muyen
Niet voorby.
HUYG. Korenbl. I, 480.

Croen. *Gebied.* (dat aan een gekroond hoofd of aan een vorst behoort.)

Die Tygris — — —
— — — es so dor snel,
Dat in die c r o e n van Francrike
Hen es geen water eers gelike.
Alex. IV, vs. 15.

Kroes. *Driftig, vurig, snuivend, fel, wrevelmoedig.* Wdb. op BREDERO, Wdb. op HOOFT en U. W.

Kroesbaeye, kroesbesie, kroeselbesie. *Kruisbes.* KIL.

Kroeseldoren. *Wegedoorn.* Ibid.

Kroesen. *Krassen.* Dye raven began luder ende leeliker te k r o e s e n. Twijspraeck der Creaturen, Dyal. 66.

Kroesen. *Drinken.* KIL.

Kroesen. *Krullen.* Ibid.

Kroest. *Kroos, kroost, eendengroen.* Ibid.

Croestel. *Kraakbeen, knorbeen.* Van den *esox*, een grooten visch in den Donau, sprekende, zegt MAERLANT:

So groet vintmense datten onverre
Drie paerde vertrecken op die carre.
Men vint bet smakende visch engheen,
Want hine hevet maer een been.
C r o e s t e l hevet hi ende lettel bene,
Sonder in dat hoeft allene.
Nat. Blume, B. V, vs. 489.

Kroetse. *Herdersstaf.* Fr. »*crosse.*" Ende mijn k r o e t s e soudic haer hebben overgegheven. Belg. Mus. VI, 159.

Kroft, krocht. *Hoog en droog land.* U. W.

Ten Zuyden lagh de Wey; op 't Noorderlick verand'ren
Van Wey in drooge k r o f t.
HUYG. Korenbl. I, 312.

Hoede ghy alleen den Schapen op eenigen c r o c h t.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, bl. 42.

Kroft. *Spleet* volg. BILD. Zie zijne uitgave van HUYGENS Korenbl. V, 233.

Krofte. *Onderaardsch gewelf, kelder.* KIL.

Krochen. *Zuchten, kermen, kreunen als een zieke.*

Hoortse k r o c h e n en stenen.
Handel. der Am. bl. 319.

Wel mijn dunckt dat daer binnen yemant c r o c h t.
Constth. Juw. bl. 64.

Si hulsde, si bulsde, si c r o c h t e, si steende.
Belg. Mus IX, 94, vs. 948.

Zie nog Ged. van BEAUMONT door TIDEMAN, bl. 177, reg. 2.

Krochen. *Kermen, zuchten, steunen, kreunen, jammeren.* Wdb. op BREDERO.

Als ghy, Christen, hijght en krocht,
Van Gods swaere hand bezocht.

J. DE BRUNE, Embl. 1624, bl. 93.

Krocher, kroccher. *Zuchter, klager, kermer.*

Eens hoord' ick dus een oude kroccher klagen: enz.

Ged. van VAN BEAUMONT, bl. 89.

Krochinge. *Gesteun, gekerm.* KIL.

Crocht, krochte. 1) *Gewelf, spelonk, onderaardsche kelder, grafkelder.* Hetzelfde als **krofte**. Ende wiert daer begraven in den Crocht voor S. Andries altaer. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 116, a. De Crocht van Sint Jans Kercke. Guic. f°. 286, a.

2) *Diepte der zee.*

Wilt uyt u crochten diep zijn moghentheydt oock loven,
Ghy walvisch, die den schrick syt van de visschen cleen.

HARDUYN, door SCHRANT, bl. 128.

3) *Akker in de duinen.* Ende en hebben binnen Santvoert geen lant dan twee crochten, die groot zijn omtrent 3 mergen, die verstoven van den duynen, die twee persoen binnen den dorpe toebehooren, ende noch een crocht, die de kercke toebehoert. Inf. bl. 60.

4) *Hoog en droog land.*

Hoede ghy alleen den Schapen op eenigen crocht.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 42.

Croyse, kroyse. *Houtduif.* KIL.

Crock. *Kruk.*

— — — ende vernam
In sinen wech, aldaer hi quam,
Enen man, die daer met crocken sat,
Ende om almoessene daer bat.

Lanc. III, vs. 10741.

Croke. *Breuk, scheur.*

Dander deel van deser woninge
En es niet van selken dingen;
Want die mure, God weet,
En sijn niet ere palme breet,
Ende es gedect harde qualike,
Ende schijnt niet ene zale rike;
Maer bevende ende sere tebroken,
Cranc ende met groten croken.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5858.

Croke, kroke. *Kreuk, rimpel.* KIL.

Croken, kroken, krooken, crocken. 1) *Plooien, vouwen, kreuken.* Even als de gene, die een krom hout willen rechten, 't zelve zooveel, ja noch meer ruggelinx overbuigen, als d'uiteinden daarvan innewaarts gekrookt staan. J. DE BRUNE, Jok en Ernst.

2) *Deuken.*

Hi mochte an hen beden scouwen
Die scilde dorsteken ende dorhouwen,
Die vaste halsberghe onmaelgiert,
Die helme ghecrooct, ghefaelgiert.
Walew. vs. 10072.

3) *Knakken.* Dat ghekrokde riet en sal hi nit breken. Lev. van Jez. bl. 76.

4) *Rimpelen, fronsen.*

Doctor Lapsalf — — —
Wert gram, schudde den kop, dede het voorhooft kroken.
COORNHERT, D. III, f°. 566, v°.

5) *Breken.* Laet alle laster-reden den hals ghekrockt worden. DE BRUNE, Zinne werck, bl. 7. Eenighe deden sy die leden croken. HOUWAERT, Die vier wterste bl. 4.

6) *Te kort doen, verkrachten, verdraaien, verminken.*

Dien gheloeft men al omme wien lief oft leedt,
Hoe seere men hem siet de waerheyt croken.
ANNA BYNS, Ref. Letter L.

7) *Kwetsen, krenken.*

Al moghen sij mijn fame een weynich croken,
Is God met mij, wie mach mij schaden.
Ibid. Ref. e. 4, r°.

Croke winden. *Zijn haar in krullen zetten, als een fat of pronker.*

Hoverde ghert dat mense sie;
Eens seden pleecht oec hare partie,
Dats cort wenden wel den croc.
Vaderl. Mus. III, 275, vs. 1133.

Clerken sullen hem versamen
An gheselscap van goeder namen,
Noch croke winden, no toppen maken.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXIX, vs 35.

Krockigh, krokig, crokich. *Zwak, broos, breekbaar.*

Wie heeft voor mijnen tijt, wie heeft 'er vast gegaen
Op soo een krockigh ijs en soo een gladde baen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 868, a.

Krol. *Trotsch*, *opgeblazen.* KIL.

Krol. *Gekruld.* Sijne hairlocken zijn g e k r u l t. St. Bijb. 't Hooge Liedt Salomons, Cap. V. Dit laatste woord »*gekruld*" wordt, in Kantt. 50, nader verklaard door k r o l.

Krolijser. *Krulijzer.* PL.

Krollebol. *Krullebol.* KIL. PL.

Krollen. 1) *Krullen.* PL.

Ach! dat ick kuss' die c r o l l e n d' hairkens.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 138.

2) *Kronkelen.*

Hier wemelt, k r o l t en drilt een Slanghe.
VONDEL, door V. L. I, 55, vs. 217.

Krollen. *Wellustig vermaak nemen.* Wdb. op BREDERO.

Jager. Ick jaegh de Haes op barre Heyden.
Vryer. En ick seer gaern in donckere nollen.
Jager. Aen kanten van slooten op gras-rijcke weyden.
Vryer. In Kamers, in Kuffen met kittelent k r o l l e n.
R. VISSCHER, Brabb. 1619, bl. 91.

Gaaye uyt k r o l l e n, slachtje de kater.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D. III, bl. 10.

Zie nog J. NOZEMAN, Lichte Klaertje, 1681, bl. 18.

Kroller. *Kapper*, *haarkruller.* KIL.

Krombient. *Krombeenig*, *met kromme beenen.* Wdb. op BREDERO.

Kromboghte. *Krombochtig.*

Troezen, wiens k r o m b o g h t e ree
Bespoelt word van een' breede zee.
VONDEL, door V. L. II, 273, vs. 1169.

Kromhooren. *Blaashoorn.* Wdb. op HOOFT.

Kromkoorde. *Kromme sabel.* KIL.

Kromme. *Kromte*, *bocht.*

Ende liepen Oestwaert al omme,
Om enen hoec, om ene c r o m m e.
MELIS STOKE, B. VIII, vs. 346.

Ook figuurlijk:

Soe creech dat recht een grote c r o m m e.
HILDEG. Ged. bl. 39, vs. 235.

Kromme, cromme (Sijn hant int) houden. *Gierig zijn.*

Gregorius quam te hem bi nachte
Ende hiet, dat hi hem hier af wachte
Vanden aermen te verstekene

Ende van achtertale te sprekene;
Maer Fabiaen en gaver niet omme,
Ende hilt emmer sijn hant int cromme
Entie tonge ghevenijnt.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VII B. XVII, vs. 28.

Cromp. *Krom, verkeerd.*

Den wech die si hadden cromp gegaen,
Dien lieten si nu al stille staen.

Vanden Levene ons Heren, vs. 844.

Krommen. *Van achter opbinden,* nam. *het haar.* Wdb. op HOOFT.

Kromoord. *Sabel.* KIL.

Kromsteert. *Eene oude munt van weinig waarde.* Ibid.

Kromsteven. *Soort van schip, iets grooter dan eene sloep.* Wdb. op HOOFT.

Kromsteven. *Onbehouwen, plomp mensch.* Wdb. op BREDERO.

Krone, kroone. *Garenwinder.* PL. KIL.

Crone. *Regering, bestuur.*

Een hiet Robbrecht die tyran,
Ende wilde die crone vangen an.

MAERL. Sp. H. 8o. ed. III. 13.

Crone, croene draghen. *De kroon spannen, uitmunten.*

Venus die vrouwe makese scoene,
Datse daer af droeghen croene

Belg. Mus. X, 89, vs. 16.

Crone spannen. In het algemeen *de kroon aannemen*, doch op Alexander toegepast, beteekent het, dat hij zich tot Opperbevelhebber der Grieken deed verkiezen. Ook beteekent het de eerste, de voornaamste zijn.

In mijn herte soe spaudi crone.

Dr. VERWIJS X Boerden, bl. 33.

Daer es Corinten, een stede scone,
Daer Alexander in spien crone.

Alex. VII, vs. 1514.

Cronen, kronen, kroenen, croenen. 1) *Klagen, kreunen, kermen, zuchten.* Hy solde kroenen, al hadde hy beide handen vol. MEYER, Oude Nederl. Spr. bl. 54.

Wat hulpet dat hier ymant croent.

Grimb. Oorl. I, vs. 5457.

Zie nog Rein. door WILLEMS, vs. 6118; ibid. vs. 6712; Heim. der Heim. vs. 1843; Brab. Yeesten, B. VI, vs. 4185.

2) *Zich beklagen.* Ende want hi Jan van Mierlaer langhe ghecroent

heeft, dat hem die van den Bousche souden sculdich wesen eene somme van ghelde, enz. NIJH. Ged. II. 227.

Zie nog ibid. I, 152.

Cronge, croenge, croengie, croendi, kroni. *Kreng.* Als een vuyle croengie so en sultstu en gheen ghezelschap hebben. Bijb. van 1477, Jesaia XIV, vs. 19. Ende van haren croendien sal stanc opgaen. Ibid. Jesaia XXXIV, vs. 3. Ende sich, sij waren alle croendien van doden luden. Ibid. Jesaia, XXXVII, vs. 36.

Gheerne volghen si enen heere,
Om dat si hare lijfneere
An croengen nemen, eest beeste of man,
Die op den velde bliven dan.

Nat. Bl. B. III, vs. 455.

Zie verder ibid. B. II, vs. 3926; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. XII, vs. 32; ibid. XLVIII, vs. 11.

Kronie. *Oud schaap.* KIL.

Kronckel. Bijv.nw. *Gekronkeld, gekruld, gekroesd.* Ibid.

Kronckelranckskeu. *Krullende wijngaardloot* of *rank.* Ibid.

Kronckelwronckel. *Bochtig, gekronkeld.* Ibid.

Kroo. *Wagen, kruiwagen.* Wdb. op BREDERO.

Die de Kroo heeft, die kruidse.

P. C. P. Sinryke Fabulen, 1685 in 4°. bl. 653.

Crooc, croec. 1) *Haarkrul, krullende haarlok.* Een man mit enen crullenden crooc. Dr. v. VL. Prozast. bl. 84.

Het soude mi alle miin leven scaden
Gavic u een haer wt mine croke.

Limb. B. II, vs. 1061.

2) *Deuk, plooi, bocht.* KIL.

Kroon (Onder de). *Bij openbare veiling.* Wdb. op HOOFT.

Kroonasschen. *Asch om mede te wasschen.* KIL.

Kroone. *De ossen-* of *hertenhorens.* Ibid.

Kroone. *Krans.* Ibid.

Kroone. *Hanglantaren.* KIL.

Kroonen-bindel. *Lint, franje.* Ibid.

Kroonken der ooghen. *De Iris van het oog, regenboogvlies.* Ibid.

Kroos. *Vermeerdering, aanwas, aanwinst, rente.* Ibid.

Kroos, kroes, kroest. *Ingewanden, buik met de ingewanden.* Ibid. MEYER.

Maer als 't vischjen is gevangen
En van al zijn kroost onlijft,

Wort het vischjen mijn verlangen
Als het in de boter drijft.
GROEBE, Versch. Ged. I, 179.

Kroos, kroes, kroost. *Uitwendige afval van geslacht vee.* KIL. MEYER.

Kroos, kroost. *Geslachtstrek, het eigenaardige in het wezen, waardoor elk mensch van anderen te onderscheiden of te herkennen is.*

Sy wijsen voor den Raet niet weynigh teyckens aen,
Die groot en wichtigh zijn, en klaer voor oogen staen.
Sy toonen even-staêgh, dat in sijn gansche wesen
Het maeghschap is te sien, het kroos gelijck te lesen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 228, a.

— dat een aardig kint
Sijn Vader even soo geleek,
Dat yemant, die het maer bekeek,
Terstont aen 't Kroos en wesen sagh
Wie dat de Vader wesen magh.
CATS, aangeh. door BILD. in zijne Geall.

Had ick ten minste voor uwe vlught eerst een vrucht by u gewonnen, en speelde in 't hof voor mijn oogen een kleine Eneas, in wiens aenschijn men des vaders kroost zage. VONDEL, door v. L. V, 213.

Kroostkunde. *Gelaatkunde.* De kroostkunde is een kennis van uit de byzonderheden, die in de aengezichten of tronien der menschen bespeurt worden, haer Landaert, Geslacht, Geest en Neyging des gemoets te verklaren. S. VAN HOOGSTRATEN, Inleyding tot de Schilderk. B. II, c. 2.

Krootse. *Bisschopsstaf, aan het einde gekromde staf.* KIL.

Krop. 1) *Hals, boezem.* Wdb. op HOOFT.

2) *Verkropte haat* of *wrevel.* Ibid.

Zie nog Limb. B. V, vs. 1518.

Kropaes. *Een deegbrok, waarmede mestvee gevoederd wordt.* KIL.

Kropachtigh. *Met een kropgezwel bedeeld.* Ibid.

Kropachtigh. *Halsstarrig, koppig.* Ibid.

Kropbeen. *Sleutelbeen.* Ibid.

Cropel, croepel. *Lam,* ook *kreupel.* Ende hi hadde sijn een hant al cropel. Pass. Wijnterst. 1480, fo. xxxij, b.

Alsoe waerlic als ghy voer desen dach
Den croepel hebt doen gaende maken.
SMEKEN, Tspel enz. vs. 731.

Die mit den croepels omgaet, leert wel hincken. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 40.

Kropier, kroppier. 1) *Staartriem van een paard.* KIL.

2) *Het verhevene deel van den rug eens paards, bij den staart.* Fr. »*croupe*". Daer weelde binnens huys is, daer is verdriet aen de poorte, zit blijschap in de zale, droefheyd op de k r o p i e r e. J. DE BRUNE: Banck.-Werck, II, 298.

Zie nog ibid. bl. 317.

Kroplap. *De halskraag eener vrouw, welke men vroeger bef noemde.* Zie LE FRANCQ VAN BERKHEY, Natuurl. Hist. van Holland. III, 615.

Kroppaerd. *Die een kropgezwel heeft.* KIL.

Kroppaerd. *Koppig, halsstarrig mensch.* Ibid.

Kroppen. 1) *Stoppen, verstoppen om den doorgang te beletten.* Wdb. op HOOFT.

2) *Vullen, volproppen.* Ibid. Ook *vogels met deegproppen pillen*, zoo als men thans zegt. KIL.

3) *Zwelgen, inzwelgen.* Ibid. en Wdb. op HOOFT.

4) *Bevolken.*

Daer de bosch-gelijcke Reeden
Rondom uw' g e k r o p t e Steden,
Die de Welvaert overstroomt,
Cingelen met swart geboomt,
Boomen, die om vruchten vaeren, enz.

HUYG. Korenbl. I, 454, b.

5) *Opkroppen, alles verdragen.*

Wie welberaden vryen wil,
Die soeck een eerbaer, hupsche dil, — — —
Niet al te doosich ende slecht,
Niet al te loos en af-gerecht,
Maer soo wat tusschen bey ghestelt,
Dat niet en k r o p t en niet en quelt.

VAN BEAUMONT, Ged. door Tideman, bl. 82.

Kroppen (Sich). *Zich verzadigen.*

Die uyt sijn buermans Pott s i c h selven soeckt te k r o p p e n,
En moet de Potten van syn eigen haerd niet stoppen.

HUYG. Korenbl. I, 715.

Croppen (Hem). *De krop opzetten als een doffer*, volgens Dr. VERWIJS.

Wanneer die Kaerl heeft melc ghescopt,
Ende daer veel eyer in ghedopt,
Ende mitter hant ontween gheclopt,
Daer sit hi over ende ropt
Recht als een dofhorn die hem c r o p t.

Van Vrouwen ende van Minne, bl. 72, vs. 101.

Mijns bedunkens zal het, even als boven, »*zich verzadigen, zich den krop vullen*" beteekenen.

Krosel. *Roet.* KIL.

Krosen. *Krassen als een raaf.* Ibid.

Krosen. *Drinken.* Ibid.

Krosing. *Sponning, geul, inkerving in de duigen van een vat, waarin de bodem sluit.*

De boodem door de swaart' wykt uyt de krosing in.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 67.

Krospel. *Kraakbeen, knarsbeen.* KIL. PL.

Krospen. *Op de tanden knarsen.* KIL.

Crot, krot. *Last, moeite, hinder, nadeel.* Ende alsò ducke, alse dat gevelt, soe sal heren Willem voorgenoemd ende sine erven op die ander sijde vander borgh bliven woenen, en de hoer husinge daer op hebben, sonder crot ende becroene van ons oft yemants van onser weghen. NIJH. Ged. I, 379. En soo wanneer ghy hen niet ofwinnen meucht, so besettet ghy hare koeyen ende Beesten op 't velt, en andere hare landtrenten, daer ghy hun groote krot ende hinder mede doet, boven recht, enz. VELIUS, Chroniick van Hoorn, 1617, bl. 17. Ende dat wy noch onse lude den voirscr. tolners ende zeevonders gheen hinder, crot noch letsel dair aen doen sullen, alle dinc sonder argelist. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hertog Albr. bl. 504.

Zie nog NIJH. Ged. II, 45, 192, 200, 202; ibid. IV, 172, 219, 347; Brab. Yeesten, II, 485 en 707; VAN HASSELT op KILIAEN.

Krot, krots. *Slijk, modder der straten,* ook *vuil dat op de kleederen zit.* KIL. Fr. »*crotte*" en van daar »*décrotter.*"

Sy sagh 't oock aen 't gerots
Van Joffers, galge vol, de straet langhs in de Crots.
HUYG. Korenbl. I, 565.

Krots. *Kruisboek, kerkboek.*

Ick weet raet tot en Krots, met spickers deur 't et leer,
Als Gerrt van Velsens Ton, gehackelt, min noch meer.
Ibid. bl. 361.

Men zie hierover BILDERDIJKS uitgave D. V, 260.

Krotten. *Kleederen van slijk en klevend vuil reinigen.* KIL.

Krouwen. Hetzelfde als **Krauwen.**

Krouwen. *Twisten.* Zie VONDEL, door V. L. IV, 394.

Krouws. *Kroes* of *gekruld.* St. Bijbel, Hooglied Salomons, V, Kantt. 50.

Cruce. *Kruis.* Die syn cruce nin nemt op sinen hals ende volgt mi, hine es myns nit wert. Lev. van Jezus, bl. 49.

Zie nog Lev. van St. Franciscus, vs. 8098 en 8100.

Crucen. *Kruisigen.*

Tghemene volc riep weder saen
Dat hine c r u c e n soude.

Rymb. vs. 26313.

Cruden. *Kruien.* So datmen moste trecken ende c r u d e n daer men hebben wilde. Pass. Somer Stuck, 1489, f°. XCIX, c.

Kruft. *Onderaardsch hol* of *gewelf* ook *overwelfd hol.* KIL. PL.

Kruchen. Hetzelfde als **Krochen.**

Want soo ghy trout een ouwe jan,
Hy lijckt uw vader, niet uw man;
Dees trou is maer van trou een schijn,
Ghy sout ghetrout een weduw' zijn;
Of koomter eens misschien een vrucht,
Alst langh genoegh sal zijn g h e k r u c h t,
Eer dan het kint kan wesen groot,
Soo is den ouden vader doot.

CATS, door Dr. v. VL. I, 200.

Krui. *De daad van kruien* of *kruiwagen.*

Die liet zy — — — —
Straks zetten in een werrikhuis,
Om steen of balken houts te zagen,
Of deed hen zetten aan de k r u i.

FOCKENBROCHS Werken, 1709, I, 111.

Kruiden. *Stooten, duwen, steken, voortstooten, voortduwen.* KIL.

Kruidenier. *Kruidkundige.* Wdb. op HOOFT.

Kruydig. *Prikkelbaar.* Wdb. op BREDERO.

Kruidig. *Kruiden voortbrengende.* Wdb. op HOOFT.

Kruydhorenke. *Peperhuisje.* KIL.

Kruyelingen. *Soort van appelen.*

Prijst Sint Jans Appels, Rabbauwen en K r u y e l i n g e n.

R. VISSCHER, Brabb. 1619, bl. 72.

Cruyen. *Duwen, voortduwen, voortstooten.*

Ende Walewein dat crudekijn c r o e t
In die wonde.

Lanc. II, vs. 39308.

Ende stac hem taward inden mont
Ende c r o e t in toter herten toe.

Ibid. vs. 46587.

Nochtan soe was hem ongereet
Al integane, dat was hem leet.
Doch c r o e t hi ende hurte alsoe lange,
Dat dbordoen al in ginc bi bedwange.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 14291.

Kruyfje. *Met goudstof bestrooid lokje.*

U hayren vergaeren als baeren verguld
Met kuyfjes, met kruyfjes, als druyfjes gekruld.
STARTER, door Dr. v. VL. bl. 14.

Cruyck. *Kruk.*

Cruycken van kreupele menschen.
MARNIX, Byen-Korf, 1645, bl. 127. v°.

Kruikelen. *Kronkelen.*

Gedoog dat zig dit groene klijf
Moog' kruiklen om uw hoofd.
VAN HASSELT op KIL. op het woord Klijf.

Kruycken (De) beschikken. *De zaak in orde brengen, beredderen, beheeren.* Wdb. op BREDERO, en Wdb. op HOOFT.

Kruylen. Volgens KIL. is deze spelling een dialektverschil van *krullen*, dat is eene draaiende beweging maken, zoo als de doffers voor de duiven doen.

't Eene diertje 't ander leckt,
Duyf en doffer treckebeckt,
Knort en kruylt.
VONDEL, door v. L. II, 688, vs. 25.

Kruynbrief. *Schriftelijke getuigenis of bewijs, dat men de wijding als priester of monnik, door het scheren van de kruin, heeft ondergaan.* KIL.

Kruynen, crunen. *Kruinscheren.*

Want sy siin teeder, sy en moghen niet werken;
Men doetse crunen, dan siint clercken.
HUYDEC. op STOKE, III, 447.

Kruypsel. *Kruipend gedierte.*

Om 't Kruypsel voeteloos, om 't Vier-voet allerhand,
.Beid' Elephant en Mier, te setten op het Land.
HUYG. Korenbl. I, 21.

Cruys (Niet een). *Niet het minste.*

Want voor dieven is 'er aers te halen, niet een kruis.
Dr. DE VRIES, Warenaer, bl. 9.

Daer en geven wy niet een cruys om. MARNIX, Biënk. 1569, bl. 163.

Kruys. *Tien.* KIL. Zoo genoemd, omdat het cijfer X de stempel op zekere kleine munt of pennink was.

Kruys. *Munt van kleine waarde.* Wdb. op BREDERO en Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 95.

Kruys. *Gekronkeld, gekruld, gekroesd.* KIL.

Kruysaet. *Zekere gouden munt met een kruis.* Ibid.

Kruysbol. *Krullebol.* Ibid.

Kruysdaghen. *Drie achtereenvolgende biddagen, waarop gebeden werd dat stad, koorn en vee van alle rampen bevrijd mochten blijven.* Ibid.

Kruyse. *Kroes, beker.* Ibid.

Kruysel. *Hanglantaren, hanglamp.* Ibid.

Kruyselen. *Zwart maken.* Ibid.

Kruysen het hayr. *Het haar doen krullen.* Ibid.

Kruysen. Het primitief van **kruyselen,** *dus zwart maken.* Ibid.

Kruysen, cruysen. *Kwellen, leed doen.* Wdb. op BREDERO.

Een ander heb de loop
Van Satyrs over hoop,
Vervolcht aen alle zyen:
Dat luttel Nymphen c r u y s t.

HOOFT's Ged. door BILD. II, 338.

Cruysen. *Kroezen, krullen.* Sine vlechten zijn g e c r u y s t. Liesv. Bijb. Hoogl. V, lett. C.

Kruysen of crusen (Hem). *Het kruis aannemen, ontvangen.*

Int iaer Goods ℞ hondert ende achte
Ende lxxx quam mare onzachte
Vanden lande van over mere.
Doe c r u u s d e h e m met groten ghere
Keyser Vrederic, ende van Zwaven,
De Hertoghe, met vele Graven.

MELIS STOKE, B. II, vs. 894.

Kruysette. *Kruiswortel.* KIL.

Kruyshayr. *Kroeshaar.* Ibid.

Kruyskole. *Houtskool.* Ibid.

Kruysser. *Zeker zilveren munt, aan beide zijden met een kruis.* Ibid.

Kruysvogel. *Kruisbek.* Ibid.

Kruyvelen. *Het haar, volgens de mode van den tijd opsieren, optooien, krullen, frizeeren, kappen,* enz. Het hair opt hooft rossachtich ende g h e k r u y v e l t. P. BOR, Appollonius, 1617, bl. 24, r°.

Kruyven. Hetzelfde. Wdb. op BREDERO. Zie echter GROEBE, Versch. Ged. II, in de Aanteekeningen.

Krul. *Verstoordheid, boosheid, gramschap.* Wdb. op HOOFT.

Krul. *Trotsch, opgeblazen.* KIL.

Wordje grim en loens, je snadse?
Wordje geep, je vidse-vadse?
Wordje krijgel, wips en k r u l?
Word, ey lieve, dan niet dul.

VANDE VENNE, Bel. Werelt, bl 105.

Krullen (Zich). *Zich wellustig vereenigen.*

Verwijfde Bachus zagh rinkinkende Bachanten
Op Ide en Dindymen de druifstandaerden planten,
En moeder Cybele, op het uitgezopen vat,
Zich krullen met Sileen, in geilheit uitgespat.
ANTONIDES VAN DER GOES, door BILD. I, 145.

Crune. 1) *Geschoren kruin, tonsuur.*

Sidi moenc of wilde di crûne.
Ferguut naar het HS. vs. 2405.

Dine anders niet en hadden mogen kinnen
Hine hadde aen hem niet mogen merken
Dat hi crune hadde.
VAN HEELU, vs. 6032.

2) *Kruin, hoofd.*

Doen reet hi voort ende street
Met sinen sweerde dat hi trac,
Ende dede menighen ongemac,
Ende velde neder in dat gras,
Dies crune nemmermeer genas.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 128, vs. 611.

Crunen. *De kruin scheren.*

Men doetse crunen, dan siint al Clercken.
Zie MELIS STOKE, III, 447.

Krunckelen. *Kronkelen.*

De slangen sluimeren, gekrunckelt in een' wrong.
VONDEL, aangeh. in Dr. DE JAGERS Proeve, bl. 41.

Maer waerom krunckelt dus dees wijnrancke in u hand.
VONDEL, door V. L. I, 171, vs. 9.

Crupen. *Kruipen, voortkomen.*

Welc haddi liefste van desen dinghen,
Een cort solaes dat saen verginghe,
Soe van uwen lieve soe vasten hoep,
Dair gheen solaes uut en croep.
Dr. VERWIJS, van Vrouwen en van Minne, bl. 46.

Crupier. Hetzelfde als **kropier** en **kroppier.**

Die coverture — — —
Die hem lach op die crupiere.
Ferguut, vs. 3987.

Crusinge. *Kruistocht.*

Na Rodolf doet (dood) ene stont

So werd ene c r u s i n g e cont
Op Arragon, dat grote lant.
VELTH. Sp. Hist. f°. 133.

Kruspelbeen. *Kraakbeen, knarsbeen.* KIL.

Krussel. *Kruimel.* En als mijn Moer begint, die scheelt het oock niet een k r u s s e l. J. KEMP, Klucht van den bedrogen Smith, 1661, bl. 3.

Cruuk. *Kruik, vat.*

Manna bediet, hier ter stede,
Jhesus, entie pot Marien.
Hi ruste in hare, sullen wi lyen,
Als manna dede in die c r u k e.
Rymbybel vs. 4399.

Cruum. *Kruimels, afgevallen* of *overgeschotene brokken.*

.LXX. coningen, die lagen
Onder mine tafle ende c r u m e n aten
Ibid. vs. 7123.

Nochtan bleven c r u m e n ghinder
.XII. corve vul aldaer.
Ibid. vs. 23570.

Cruusstaf. *Geestelijke herdersstaf van boven met een kruis voorzien.*

Selve die pape vander kerken
Brochte enen c r u u s s t a f.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 727.

Cruut. 1) *Kruid, specerij.*

Daerna soe brochtemen hem dat c r u u t.
Ferguut, vs. 859.

2) *Gras.*

Hi ghinc sitten neder int c r u u t
Tote sijn lief soude comen uut.
Beatrijs, vs. 189.

3) Waarschijnlijk *groente, spijze uit het plantenrijk.*

Als die taflen up waren ghedaen
Hebben si saen ghedweghen hier.
Doe quam vort die bottelgier,
Ende brochte c r u u t meneghertiere,
Daer up den wijn van vele maniere.
Walew. vs. 10281.

4) *Gewas.*

O minne, du best een edel c r u u t,
Doe best dat alder soetste fruut,

Dat God op eerde nie wassen dede.

Biblioth. van Mnl. Letterk. 1868, I, 103, vs. 601.

Kubbe, kibbe. *Het achterste einde eener fuik.* Dit was den aert van die visch, die gaern inkruypt daer het gat naeust is, en op alle gaten indringht, al sou haer het vel van 't lijf stroopen. Als sy dan tot inde k u b b e doorghedronghen zijn, daer vergaren sy dan by een. Comoedia Vetus, ed. 1718, bl. 82.

Haecken, stricken, hoecken, vallen, k u b b e n en fuycken.

R. VISSCHER, Brabb. bl. 178.

Kubber, kobber. *Voorganger, belhamel.* KIL.

Kubber, kobber. *Boel, pol, iemand die eene bijzit heeft.* Ibid.

Kubber. *Doffer.* Ibid. en PL.

Kubbing. *Aanhangsel van eene hut*, ook *loods tegen een dorpshuis.* Ibid.

Cubit. *Elleboogsmaat.*

Daer zijnde, doet na mijn gheboden,
Delft een put, dien ghy een c u b i t breet en diep moecht ghevoelen.

COORNH. Odyss. 1606, bl. 68, v°.

Kudde. *Varken.* KIL. MEYER. Nog zegt men hier en daar »*keu.*"

Cudde. *Bende.*

Want daer leghet een c u d d e groet
Van roeveren.

Limb. B. V, vs. 34.

Kuddekensboter. *Reuzel, varkensvet.* KIL.

Cudden. *Samenkomen, zich tot eene kudde vereenigen.*

Somtijt so heb ic bescut
Sulken, die hier steit g e c n t.

Belg. Mus. I, 295.

Cuddwijs. *Troepswijze.*

Allederhande vee comt c u d d-w ij s aenghestout,
Zelf tot den esel toe woonachtig in het wout.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 114.

Kudse, cudtse, kuse. 1) *Knoestige stok.* KIL.

2) *Knots, strijdhamer.* So hief hy zijn c u d s e, ende slouch op die Romeynen. VAN VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. f°. 62, d. Met eenen strijthamer oft c u d s e in de hant. Ibid. f°. 93, c.

Zie nog ibid, f°. 52, d. en f°. 62, d, en vergelijk hiermede MELIS STOKE D. III, bl. 82.

Kudser. *Veehoeder, veedrijver.* KIL.

Kuecken. *Kieken.* Ibid.

Kuelen, cuelen. *Koelen, verkoelen.*

Want soe mense (nam. de Jaloezie) meer vliet,
Soe si meer te c u e l n e pliet.
Lsp. B. III, C. 6, vs. 76.

Cuelc, cuelcte, culc. *Kussen, matras.*

Een knape starc ende snel
Brachte enen c u e l c sidijn,
Ende orcussen purperijn.
Lanc. III, vs. 23021.

Die joncfrouwe dede van hem doe
.iij. gesticke c u e l c t e n, daer toe
Drie covertoren.
Ibid. II, vs. 12123.

Zie ook Lev. van St. Christine, vs. 1405.

Cuemen. *Kreunen, zuchten.* Zie verder op **Kuymen.**

Daden si Keyen sitten op,
Daer si mede hilden sere haer scop,
Omdat hi soe c u e m d e ende steinde
Alsine metten handen gereinden.
Lanc. II, vs. 40919.

Cuer, kuer. *Keus, wil.*

Maer gheven den vleesche al sijnen c u e r e.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 107.

Beter k u e r e dan covele. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 72.

Kuere of cure (Ter). *Naar wensch, zooals het behoort.*

Groetse ghije, ghy kuenet wel t e r k u e r e.
Belg. Mus. II, 129.

Zie nog op **Cure (Ter).**

Kueris, kuris. *Lederen kolder.* KIL.

Cuesce smale. *Kuische, zuivere, reine, nette geliefde.*

— — — die lange quale
Die ic gedragen hebbe, c u e s c e s m a l e, enz.
Lanc. III, vs. 26362.

Cuesselike. *Naar behooren, op eene nette, geschikte wijze.*

Ende leidene in die grote zale,
Daer hi c u e s s e l i k e ende wale
Was ontwapent.
Ibid. II, vs. 41458.

Daer na quam daer c u e s s e l i k e
Een scone knape wel gedaen
Ute ere cameren daer gegaen.
Ibid. vs. 41486.

Cuevel. *Kap, monnikskap.*

Ic zie some met widen c u e v e l e n
Crom gaen gelijc huevelen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. I B. XXXVII, vs. 35.

Kuf. *Gemeene kroeg, krot, hol, gering slecht huis.* Wdb. op BREDERO.

Hoe k u f en kroege krielt van macht van ambachts lieden.
J. DE DECKER, I, 159.

Cufie, cuffie, coifie. *IJzeren hoofddeksel, dat de ridders onder den helm droegen.*

Maar Gyrbert, die in sijn gewere
Vaste sat ende vromelike,
Geraecte weder den grave rike
Rechte in des helms lumiere,
Dathi helm ende c u f f i e sciere
Ende dat beckeneel mede
Al dorstac daer ter stede.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3767.

Gaheret vor onder hen mettien,
Ende sloech den enen vanden drien,
Dat faelgierden daer ter stede
Sijn helm entie c u f f i e mede,
Ende tswert in ginc toten tanden.
Lanc. II, vs. 10652.

Zie nog Walewein, vs. 9996.

Kughel. *Kogel.* KIL.

Kughelen. *Rond maken.* Ibid.

Kughelen. *Slingeren.* Ibid.

Kuchen. *Hijgen, zuchten.* KIL.

Cuchuut. *Koekoek.* Van de ringhagedis sprekende, zegt MAERLANT.

Plinius horic berechten,
Dattet hem eerst na winter toghet,
Want et coude best ghedoghet.
Voer den c u c h u u t coemtet, dats waer.
Nat. Bl. B. VI, vs. 149.

Kuiden. *Knauwen.* Ibid. en MEYER.

Kuyeren, cuyeren. *Voeren, leiden.* Aengemerckt dat sy — — — den Bisschoppen, Monnicken ende Papen stoffe bereydt hebben, om op den stoel te c u y e r e n. Marnix Byencorf, 1645, bl. 181, v°.

Daer was 'er die 't beleidt van stip tot stip, naa reeden
Van staat g e k u ij e r t, die, zoo veel zorghvuldigheden

Bekroopen nooit van vaak, opwoegen boven al.

HOOFT's Ged. f°. 225, 32.

Kuyeren. *Jokken*, *boerten*, *schertsen*, *kortswijlen.* KIL.

Kuyeringhe. *Spel*, *jok*, *scherts*, *boert.* Ibid.

Kuifelen, kuyffelen. *Kaatsen*, *opwerpen*, *op- en nederwerpen*, bij uitbreiding *wispelturig* of *weifelend handelen.* Wdb. op BREDERO.

Kuyckermuykje, kuikere muikje. *Zeker kinderspel. Zich verschuilen.*

Ik loof wy speelden braaf het kuyckermuykjes spel.

De ziecke Gravin, 1678, bl. 2.

Dit woord komt nog voor in de 18de eeuw. Zie F. RYK, De Dobbelaar 1736, bl. 27.

Kuyckuck, kuyck-kuyck. *Koekkoek.* KIL.

Kuyl. *Zeker gedeelte van het vleesch eens vogels.*

Het middel van de Vogel, met de borst en de swans,
Een kuyl van de Swaen, de romp van de Gans.

R. VISSCHER, Brabb. bl. 67.

Kuylen (Zich). *Zich in eene verschansing nestelen*, *begraven.* U. W.

Kuylmussche. *Pimpelmees.* KIL.

Kuym, kuim. *Nauwelijks.* Ibid. MEYER.

Kuymen. Hetzelfde als **cuemen**, dus *kreunen*, *zuchten.*

Siet my mijn lichaam cranck langhs deser aerde strijcken,
En vroeten als een beest al kuymende naer 't graf.

HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 61.

Vergelijk hiermede Het leven van St. Christine, bl. 89 en 403.

Kuin. Over de beteekenis van dit woord loopen de gevoelens zeer uiteen. BILDERDIJK denkt aan *steil* (Zie Gesll. op Kuindert); elders stelt hij kuin gelijk met »*koen*" (Zie HOOFTS Ged. III, vs. 219); MEYER denkt dat het »*schoon* en *bloot*" beteekent. Welk verband er tusschen deze twee woorden bestaat, begrijp ik niet. WEILAND brengt het over door »*bloot*, *naakt*, *voor het oog zichtbaar*, *gansch alleen.*" Deze beteekenissen loopen weder zeer uiteen en kunnen daarom niet dan als twijfelachtig beschouwd worden. Het U. W. verklaart het door »*bloot*, *open*, *onbedekt*, *van alle kanten zichtbaar.* GROEBE denkt dat het »*hoog*, *steil*" en bij uitbreiding »*waggelend*, *gevaarlijk*, *gereed tot vallen*" beteekent.

Zie verder Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Kuyndsel. *Spijsbereiding of wat daartoe behoort.* KIL.

Kuyndselen, kuindselen. *Spijze bereiden.* Zie ibid. op **Kundselen.**

Kuype der stad. *De omtrek der stad binnen de muren.* Ibid.

Kuiping. *Kuiperij.* U. W.

Kuypsetel. *Nachtstoel, stilletje.* KIL.

Kuys. *Knots.* Si vonden daer niet dan een grote Kuyse, andat een eynde beslagen mit groten yseren nagelen. Schaakspel, f°. 63, aangehaald door HUYDEC. in MELIS STOKE, III, 82. Een groet hoep — — — mit basunen ende mit bonghen, mit zweerden ende mit kuysen, mit glavien ende mit bardaxen. Mat. der Sonden, f°. 50, d, aangehaald ter zelfder plaatse.

Kuys. 1) *Schoon, rein.*

Een yeder keere voor syn huys,
Soo worden alle straten küys.

CATS, 1828, I, 533, b.

2) *Schoon, fraai.*

— — — een gansche kas,
Wel voorsien van aerdigh glas,
Dun gelijk een enckel vlies,
Dat men tot Venegien blies;
Maer al isset wonder kuys,
't Is maer hooft-sweer voor het huys, enz.

CATS, door Dr. v. VL. I, 586, b.

Kuyse. *Kies, maaltand.* KIL.

Kuysel. *Bolletje, balletje, klootje.* Ibid.

Kuyselen. *Met ballen in eene baan spelen, kolven.* Ibid.

Kuyschbaer. *Zuiver, rein, eerlijk.* Ibid.

Kuysche. *Hengsel,* ook *oor van een pot.* Ibid.

Kuyschen, kusyen, cuyschen. *Reinigen, zuiveren, schoonmaken, opsieren.* Wdb. op BREDERO.

Dies kuyst en toyt u op als wy het minst vermoen.

HEEMSKERK, Minnekunst bij GROEBE, II, 65

Kuyschen, kuysen, cuyschen. *Een pots spelen, berokkenen.*

— — — Zy zal, die my dit kuyschte,
Mijn wraeck gevoelen.

VONDEL, door v. L. XI, 225, vs. 1093.

Maer Nisus zinneloos, en angstigh voor dit tergen
Der wraecke, kon zich toen niet langer hier verbergen
In 't doncker, noch zijn' vrient aenschouwen in dien last,
En riep: raeckt my: raeckt my: ick ben de man, de gast,
Die u dit heeft gekuischt.

Ibid, VIII, 538, vs. 633.

Dan lacht hy dapper in de vuyst,
En meynt hy heeft het wel gekuyst.

CATS, 1828, I, 245, c.

Zie nog VONDEL, door v. L. V, 235.

Kuyschen de boomen. *De boomen snoeien.* KIL.

Kuyt, kiete, kijte. *Het beste en zachtste deel van het vleesch.* KIL.

Kuyt (Kracht noch) hebben. *Uitgeput, krachteloos, onvermogend zijn.* Wdb. op BREDERO.

Kuyte. *Zekere soort van bier.* Zy hadden sick met dunne cuyte oft knol moeten lijden. MARNIX, Biënkorf, 1569, bl. 3.

Kuiteleren. *Veel bier drinken, zuipen.* KIL.

Kuyter. *Bierdrinker, bierzuiper.*

Kuyter. *Doffer.* KIL.

Kuyter. *Slager, vleeschhouwer.* Ibid.

Kuyterhuys. *Slachthuis.* Ibid.

Kuythaen, kuithals. *Bierdrinker, bierzuiper.* Ibid. en PL.

Kuytsen. Quid? Sorgheliken opinien, die sy mit schelden ende mit kuytsen onder hen houden. Dr. v. VL. Prozast. bl. 266.

Kuytwl. *Nachtuil.* KIL.

Kuiven, kuiveren. *Huiveren.* KIL Eng. »*to quiver.*"

Kuiveringhe. *Huivering.* Ibid.

Kuiveringhe. *Koude koorts.* Ibid.

Cuccuuc, cucuut. *Koekoek.* Nat. Bl. B. III, vs. 967 en vs. 978.

Cuculle. *Kap, kovel* of liever hier een zeker kleed, dat op den rug hing, en waarmede men bij regen of onweder het hoofd bedekte. Dat die heyden monicks abijt droeghen, dat is een cuculle sonder caproen. Pass. Wijnt 1480, fo. lxxij, c.

Cucumer. *Komkommer.* Ons comen in die ghedachten die cucumeren. Bijbel van 1477, Num. XI, vs. 5.

Kul. 1) *Mannelijke roede.* KIL.

2) *Teelbal, kloot.* So wie betuycht wort zodomite, voer die eerste reyse, so behoort hi te verliesen zijn cullen. JAN BOTTELGIER, Summe ruyrael, 1542, fo. 176, vo.

Reinaert scoot toe met cracht
An hem, ende heeften gegrepen
Bi den cullen.

Rein. door WILLEMS, vs. 7378.

Zie verder Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6469; Nat. Bl. B. I, vs. 886; Der Vrouwen Heim. vs. 1309.

Kul. Bijv.nw. *Lang en rond.* KIL.

Kulbalgh. *Balzak.* KIL.

Kulbars. *Kleine baars met ronden kop.* Ibid.

Kulbijter. *Zekere tor, schalebijter.* KIL.

Kulblase. *Balzak.* PL.

Kulborse. Hetzelfde Ibid.

Kulbroeck. *Onderbroek.* KIL.

Kule. *Kuil.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albrecht, bl. 355.

Kulen, culen. *Koelen.*

> Ic waue si c u l d e n haren moet.
>
> BLOMM. Oudvl. Ged. II, 99, vs 532.

Culck. *Kolk*, *sluiskolk.* Inf. bl. 332.

Culct. *Kussen*, *matras*, *bedsprei.* Van het Latijnsch »*culcita*".

> Een rijclic c u l c t op haer bedde lach,
> Daer si op te slapen plach.
>
> Fl. ende Bl. vs. 3101.

> Meneghe c u l c t e goede
> Ende zidine, ende sporwaren
> Saghen si daer, te waren,
> Die daer hinghen te dien male
> Boven die bedden in die zale.
>
> Bibliotheek van Middeln. Letterk. 6e Afl. 1871, bl. 61

Kullekenskruyd. *Standelkruid* (*orchis*). KIL.

Kullinck. *Zekere soort van visch, herder genoemd.* Ibid.

Kulsacksken. *Balzak.* Ibid.

Kulsgherecht, kulsgherief. *Kamerpot.* Ibid.

Kulsnijden. *Lubben.* Ibid.

Cume, cumelike. *Nauwelijks*, *ter nauwer nood*, *met moeite.*

> Nu hoert wonderlike maniere
> Datmen c u m e geloven mach.
>
> Alex. VII, vs. 452.

> Een Kint lach in siecheit gewont,
> Dat c u m e was .X. iaer out.
>
> VELTH. Sp. H. f°. 115.

Kumen. Zie **Kuymen.**

Kummet. *Gareel.* KIL.

Kump. *Wit brood.* Ibid. op **Kimp.**

Kun. *Kunne*, *geslacht.* Een vrou, van welcke k u n dat beginsel des sondes oersprong heeft. Fasciculum Temp. bl. ij, v°.

Kund, kundt. *Kennis*, *bekendheid.* Wdb. op BREDERO.

> K u n d heilgevaars dan voed Andachticheid heilbaer.
>
> SPIEGHELS Hertsp. 1614, bl. 12.

Zie ook **kunt** d. i. Kennis, dat het heil gevaar loopt.

Kund. *Kundig.* MEYER.

Kundbaar. *Kenbaar*, *openbaar.* Zy maakten hunne brieven k u n d-

b a a r door den druk. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 583, 47. Het is blijckelijck ende k u n d b a e r, dat sy het ghebedt seer hooghe achten. MARNIX, Byenk. 1645, bl. 178.

Kundbaarheit. *Vermaardheid.* U. W.

Kunde. *Bekendheid.* Wdb. op HOOFT.

Kunde. *Kennis, bekende.*

Ick gingh my op de straet by goede k u n d e geven.
STARTER, door Dr. V. VL. bl. 23.

Kunde (Der) zeker. *Van de zaak, van de waarheid overtuigd.* Wdb. op HOOFT.

Kunde. *Kunne, geslacht.*

Hyenes of hazen, die geen zeker sexe of k u n d e hebben.
J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, I, 181.

Zie nog ibid. II, 179.

Kunde. *Mannelijk teellid.* Die zenuwen van sinen manliken k u n d e n sijn vermoeyt. Bijb. van 1477. Job XL, vs. 12.

Kunde. *Toezichter, boodschapper, kondschapper.* Op dese teyckenen wert van den onsen nacht ende dach nau ghelet, en hielden daer behalven noch Schiltwachten op de weghen, en selfs K u n d e n binnen Medenblick, die soo haest als sy yet vernamen, te Peerde nae de Stadt souden comen. VELIUS, Chroniick van Hoorn, bl. 121.

Kundech, kundigh. *Bekend.* Om u dan k u n d e c h te makene dat des minschen sone heft macht de sunden te verghevene. Lev. van Jezus, bl. 59. Sine ghinghen achter lande ende makden dat k u n d e c h in al dat lant. Ibid. bl. 66. Zie nog U. W.

Kundeloos. *Onbekend* U. W.

Kundeloosheid. *Onbekendheid.* Ibid.

Kunden. *Spijzen inmaken of toebereiden, klaarmaken, sausen.* KIL.

Haer maeghdelec borste, die droeghe waren,
Begonsten te vloyene van alte claren
Olien, daer si met, doer de noet,
C u n d d e ende weiede haer droghe broet.
Lev. van St. Christine, vs. 646.

Kunden. *Verkondigen.*

Ende dan die (werde) vrouw reyne
Mit haren liefliken munde
Sin(e) lof mit gonste k u n d e.
Fragm. uit NOYDEKIN. Zie BILD. T. en D. V. III, 165.

Kundigh. *Kennelijk.* Wdb. op HOOFT.

Kundigh maken. *Afkondigen, openbaar maken.* Ibid.

Kundigh worden. *Bekend, openbaar worden.* Ibid.

Kundigen. *Bekend maken, verkondigen, berichten.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT. Dye harders k u n d i c h d e n dit inder stat. Pass. Wijnterst. 1480, fº. cxvj, a.

Zie nog Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 355.

Kundinge. *Afkondiging, openbaarmaking, bericht.* U. W.

Kundsel. *Inmaking, toebereiding van spijzen.* KIL.

Kundselen. *Spijzen toebereiden of inmaken.* Ibid.

Kundschap. *Kennis.* U. W. en HOOFTS Brieven door Dr. v. VL. D. IV, bl. 178.

Kundschappen. *Kennis van 's Lands aangelegenheden en belangen.* Wdb. op HOOFT.

Kundschapper. *Berichtgever.* Waaruit men afmeeten kan, hoe diep de Vorst het oogh in den raadt zyner vyanden hebben moest, dewyl hy zelfs in stoffe van zulk belang, niet lichtelyk geloof gaf aan 't geen hem, door andre, dan zyne gewoonlyke k u n d s c h a p p e r s, voorquam. HOOFT, Nederl. Hist. fº. 421, 49.

Kunne. *Kennis, wetenschap.* KIL.

Kunne. 1) *Geslacht, afkomst, maagschap, geboorte.* Zie **Conne.**

2) *Slag, soort.* Ende hier af leven ende wassen alle creaturen, elke in hare c u n n e. RUUSBR. Brul. bl. 127, reg. 6.

Cunne (Alre). *Allerhande.* NIJH. Ged. I, 172.

Kunnen. *Kennen, weten.*

Komt 's Hemels hooger hand scheeps hooge hooft te vellen,
Hy heett sijn naeste man, die meeste wonden tellen
En meeste kusten k a n.

HUYG. Korenbl. I, 186.

Dit werkw. kan even goed betrekking hebben op »*wonden tellen*" als op »*kusten*". In het eerste geval beteekent het *kunnen*, *in staat zijn*, in het tweede geval geldt mijne verklaring. Dat *kunnen* somtijds *kennen*, *weten* beteekent, heb ik meermalen ontmoet, als o. a.

Joncfrouwe in wils niet vergheten,
Vier ander poenten ic noch c a n,
Daer elc minnere bi mach weten,
Of men hem goeder minnen an.

Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. II, 288.

Kunnigh. 1) *Weetgierig.* KIL.

2) *Ervaren.* Ibid.

Kunt. *Kennis, bekendheid.*

In myne jonghe juecht was my 't gheluck soo teghen,

Dat ick noyt volle k u n t of kennis heb ghekreghen
Van Vader, Moeder, of van myn gheboorte-stadt.
BREDERO, Griane, 1616, bl. 56.

O alderbraafste ziel, hebdy eenige krachten,
Of k u n t of wetenschap, so wilt mijn niet verachten.
Dezelfde, Lucelle, 1616, bl. 52.

Kunt noch ken. *Wetenschap noch bewijs.* Wdb. op BREDERO.

Kunt. *Bekend.* Ibid. bl. 503.

Kunt worden. *Gewaar worden, bekend worden.* Ibid.

Kuntschap. *Kennis.* Ibid.

Cupe. *Kuip, vaatwerk.*

Deen haelde water wel ghereet,
Te pointe cout, te pointe heet,
Ende goot in ene c u p e saen.
Walew. vs. 863.

Cupiere. *Gracht.* Volgens LE LONG.

Dors keerden over die c u p i e r e;
So starc was die wederstoet,
Dat man ende pard bleven doet.
VELTH. Sp. Hist. f°. 250.

Curdewaghen. *Kruiwagen.* KIL.

Curdewanier. *Schoenmaker.* Belg. Mus. IV, bl. 41. Fr. »*cordouanier.*"

Cure. *Keur, verordening, wettige regeling, wet, besluit, ordonnantie.*

Cortelike satte hi sine c u r e.
Alex. VI, vs. 48.

Alst here hadde ontfaen die c u r e.
Ibid. vs. 125.

Zie nog ibid. VII, vs. 166; Limb. X, vs. 869; Der Ystorien Bloeme, vs. 840.

Cure. *Keus.*

Ende danne hebben c u r e van vrouwen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9314.

Cure. *Zorg.* Lat. »*cura.*"

An Josephuse hi hem draghet,
Ende heeft an hem bejaghet
Dat hi hem sette in siere c u r e
Te makene der steden mure.
Rymb. vs. 28228.

Mensce, nu merc ende besie
Selve nerenstelike in die

Gods c u r e ende sine vorsienichede..

Lev. van St. Franc. vs. 3205.

Zie ook Taal- en Letterbode 1870, bl. 162.

Cure. *Gemeente.* Volgens DAVID. Lat. »*curia.*" Rymb. vs. 32370.

Cure. *Zielelast*, volgens denzelfden. RUUSBR. Tab. II, 184, reg. 17.

Kure, cure. 1) *Genezing, heeling, herstelling.* KIL.

Wijn is goet te quetsueren
Ende te vele andren c u r e n.

Lsp. B. I, C. 32, vs. 18.

2) *Middel, heelmiddel, geneesmiddel.* KIL.

Kure. *Beheer, bestuur, bewind, omvang van eenig geestelijk ambt* ook *het ambt eens geestelijken van eene parochie.* KIL.

Want ic van ordenen een priester si,
Ende dhogeste meester, diemen weet,
Om te biechtene: alse verre alse geet
Die werelt al ende gedure,
So es algader in mine c u r e.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11466.

Over gheemande (gehuwde) lieden
En mach die cureyt sijn leven duere
Doen messe, dan in sijnre c u r e
Behoren.

Belg. Mus. VIII, 282.

Kure. *Wijze van doen.* KIL.

Cure (Ter). *Ten volle, ter dege, zeer.*

Daer werd (derwaards) sendde hi Trajane
Omme ghene stede te vane,
Ende met hem here ghenoech t e r c u r e.

Rymbyb. vs. 29015.

Daer toe hadse ooc t e r c u r e
Josephus met enen mure
Ghedaen vesten al omme mede.

Ibid. vs. 29707.

Gewapent t e r c u r e.

Alex. V, vs. 440.

Men sloech die starke helme dure,
Daer dat bloet leep uyt ter c u r e.

Ibid. vs. 261.

Cure (Goed of wel ter). *Zoo goed als men wenschen kan, naar wensch.*

De wint was g o e t t e r c u e r e.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 29.

Dese Heer Arnout was wel ter cuere
Gewapent.

Roman van Grimbergen, aangehaald aldaar.

Si waren binnen wel gereden,
Ende hadden starke orsse beschreden
Ende wapine goet ter cure.

Lanc. II, vs. 46968.

Cureye, kureye. *Kluwenwerk*, of *veren samengepakt in den vorm eener lankwerpige olijf, welke men, voor eenig doel, den haviken in den mond stopt.* KIL.

Cureit, cureyt. *Pastoor, parochiepriester.* Fr. »*curé.*"

In vijf prochien, lesen wi,
Ende in elke, dat ghijt wet,
Heeft hi enen priester gheset,
Die anders en dede, meer noch minder,
Dan hi biechte ende doopte kinder,
Ghelijc dat noch cureite zijn.

Lsp. B. II, C. 48, vs. 369.

Zie ook Belg. Mus. II, 162; ibid. VIII, 282.

Curen. *Middelen aanwenden tot behoud, herstel of genezing.*

Daerne helpt toe gheen curen,
Si (de dood) naect ons van uren turen.

Lsp. B. III, c. 7, vs. 21.

Voer die doot en is gheen curen.

Sacr. van Amst. vs. 360.

Curen. *Bezorgd zijn, zich kwellen, in onrust verkeeren.*

Soo (zij) laet die duere ende gaet te bedde,
Maer dies leggic minen wedde
Dat soe daer onlange sal curen,
Soene mochte nemmee geduren;
Van den bedde spranc soe saen.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 78, vs. 309.

Waer sal hi dan yet lang onteuren, lees: om curen.

HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 206.

Men leze vooral de Taal- en Letterbode van 1870, bl. 160 en vv. waar Dr. DE VRIES eenige merkwaardige verbeteringen van bedorven plaatsen aangeeft.

Curen. *Keuren, zijne goedkeuring geven.*

Wie saelt over recht curen.

Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 7.

Curen, kuren, kuyren. *Uitzien, uitkijken.*

Doe ich voelde dese tempeest
Ende dat sy so langhe duyerde,
Beryet ic my ende lach ende kuyrde
Ende meende in goeder wacht te staen
Des tharde weder ware ghedaen.
Mloep, B. II, vs. 2440.

Hi swijcht, hi duuct als een wezel
Ende soude gaerne in vreden curen.
Ibid. B. IV, vs. 929.

Hier en binnen sy vaste kuyrde.
Ibid. vs. 1520.

Kurhoen. *Het mannetje van een patrijs.* PL.

Curie. *Kolder van leder, somtijds ook van metaal.*

Hi sloech met sporen vaste
Ende reet op Elegaste,
Ende Elegast op hem weder,
Die Eggheriken stac door tleder
Van der curien met ghewelt.
Caerl ende Eleg. vs. 1304.

Hi hadde .iij. halsberge an
Ende een curie van metael.
Alex. IX, vs. 591.

Curieus. *Kieskeurig.* Wdb. op HOOFT.

Curinghe. *Keuring.*

Ic moet my der curingen ontladen.
Tspel van den H. Sacram. vs. 491.

Kuris, kurisse. *Krijgsrok, krijgskolder.* KIL.

Kurisser. *Geharnast ruiter.* Ibid.

Curits. *Loop, draf, ren.* Die Gotthen hadden ooc noch een ander crijchsghebruyck, het welcke te prysen was, te weten dat sy seer sterck rennende metten peerde, int volle curits wisten te springhen van deen peert op het ander. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 50, d.

Curliaen. Zie **Corliaen.**

Curren. *Kirren.* Ic sal ghelijc dat tortelduufken op ene dorre tack currende ende suchtende soe langhe bi u bliven. Gesta Rom. Cap. XV.

Cursel. *Korzel, gemelijk, licht geraakt.* Zie **Kort-hoofdig.**

Kurt. *Kort.* KIL.

Aldaer scietsi met curter sprake.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 11, vs. 114.

Curt. *Binnen kort, eerlang, spoedig, weldra.*

> C u r t quam in Vlaenderen groot gheroe.
>
> KAUSLER, Reimchr. vs. 7854.
>
> Maer c u r t ontquam die grave reen.
>
> Ibid. vs. 7874.

Curten. *Verkorten.*

> De vrouwen sullen daer aen legghen
> Huer herte zoo zeere — — —
> Datter huer pine met sal c u r t e n.
>
> Tapel vanden H.S. vs. 898.

Curvekin. *Korfje.* Die hem van alle cruden laet ghenoughen, cryght terstont syn c u r v e k i n vol. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 103.

Kuse. *Kies.* KIL.

Kuse. Zie **kudse.**

Cusch, kuusch, cuysch. *Rein, zuiver, schoon, helder, glansrijk.*

> Hets menich c u s c h in sine mauiere.
>
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2081.
>
> Ende moet ons dor sine ghenaden
> Bringhen ten c u s c h e n rike
> Van den vader van hemelrike.
>
> Der Ystorien Bloeme, vs. 4079.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 1525, en B. II, vs. 521.

Cuscheit. *Reinheid, zuiverheid.*

> C u s c h e i t en es gene hovarde.
>
> Ibid. vs. 2080.

Cuscelike. *Rein, zuiver.*

> Maer diegene, die hem wilt pinen
> Te minne, hi sal hem metten sinen
> C u s c e l i k e houden na sire werde.
>
> Ibid. vs. 2079.

Cuschen, cuuschen. *Reinigen, schoonmaken.* Zie op **Clotken.**

Kussebuil. Waarschijnlijk *een sierlijk opgemaakt speldekussen.*

> — — — de sleutelraex op zy
> De Beurs, de K u s s e b u y l, de Sonnen daeghse messen.
>
> HUYG. Korenbl. I, 564.
>
> Denckt an men sleutel-raex, men K u s s e-b u y l, men Beurs.
>
> Ibid. bl. 594.

Cussen *Kus, zoen.* Du en gafs mi nit een c u s s e n vor minen mont. Lev. van Jezus, bl. 178 Juda, leverstu des menschen sone met enen c u s s e n e? Ibid. bl. 218.

Om te maken vast ende fijn
Soe nemt een c u s s e n, het es recht:
Dus eest meest gesekert echt.
Lanc. III, vs. 26543.

Kussen (Zich den duym doen). *Zich de hoogste eer en blijken van ontzag doen betuigen, aan zijn ontzag onderwerpen.* Wdb. op HOOFT.

Kussenbaar. *Draagbaar met kussens opgevuld.* Koomende gedraaghen in de k u s s e n b a a r, als hy door de stadt wandelde. HOOFT, Tac. Jaarb. f°. 39, 2.

Kusseneel. *Paardenzaal* of *dekkleed.* KIL.

Cussijn. *Kussen.*

Nem, drach voert die c u s s ij n,
Ende die butsele met den wijn.
Dr. VERWIJS. Van Vrouwen ende van Minne, bl. 81, vs. 119.

Kust. *Oord, streek, landstreek.* KIL.

Een landman gaende int Wout spanceren en verlusten,
Een bijle sonder steel vond aende groene k u s t e n.
VONDEL, door V. L. I, 493, vs. 2.

Ja doe sy u aendeden schimp end' spot,
En lieten haer een kalf te gieten lusten,
Luyd roepende, dit is u Heer, u Godt,
Die u geleydt heeft uyt d'Egyptsche k u s t e n.
HUGO DE GROOT, Chr. Gesangen 1652, bl. 139.

Kust. *Verkiezing, keus, wil, wat men wenscht of goedvindt.*

Des nachts, als sy te bedde quamen
Ende sy ghevrolict hadden tsamen,
So dat den mannen slapens lust,
Volbrochten si hoirs vaders k u s t.
Ende elke dochter sloech ter doot
Horen ooms zoon ende beddeghenoot.
Mloep, B. IV, vs. 1036.

Moogh je niet gaan niet te k u s t' en te keur.
HOOFT, door BILD. II, 43.

Kustbaer. *Zuiver, rein, eerlijk.* KIL.

Custbaer geld. *Ongeschonden geld.* Zie Brab. Yeesten D. I, bl. 821, de noot.

Kuste koe. *Guste koe, koe die niet drachtig is.* KIL.

Custen. *Tevreden stellen, bevredigen.* Dien niet c u s t e n en mach noch ghenoeghen, dan een onbegripelijc goet, dat es God allene. Ruusbr. Brul. 171, reg. 18.

> Dan en sal u herte daernaer
> Hem niet c u s t e n in sijn droven.
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2291.

Kuster. *Koster.* Zie Het boek vander Wraken III, vs. 2139 en vs. 2149.

Custinge. 1) *Geruststelling, zekerheidsgeving.* Taalgids, 1867, bl. 255. 2) *Eed die tot verzekering diende.* Ibid. en KIL.

Kustory. *Bewaarplaats, doos.* Wdb. op BREDERO.

Kute. *Kuiltje, putje.* KIL.

Kuten. Kinderspel. *Met noten of iets anders naar een kuiltje werpen.* Ibid.

Kuter. *Doffer.* PL. op **Kubber.**

Kutz. *Uil, nachtuil.* KIL.

Cutsen. *Opkoopen in het groot, om het in het klein weder aan den man te brengen.* Van daar het v e r c u t s e n dat in eene keur der Sluische vischkoopers (in de 15e eeuw) voorkomt. Zie Taalgids, 1867, bl. 279.

Kutsche. *Karreman, voerman.* KIL. Hoogd. »*kutscher.*"

Kutsken. *Steenuil.* Ibid.

Kutte. *Kerf, snede, split, spleet, insnijding.* Ibid.

Kuttel-visch. *Inktvisch.* Ibid.

Kutten. *Snijden, kerven.* WEILAND op **Kouter.** Eng. »*to cut.*"

Kuut. *Kuit.* Wijnboeven, die den harinc om den k u u t braden. Dr. V. VL. Prozast. bl. 163.

Kuw, kuwe. *Kieuw, kaak.* Wdb. op BREDERO. Ick sal — — haken in uwe kaken ofte k u w e n doen. St. Bijb. Ezech. XXXVIIII, Kantt. 3. Met opgeblaazen k u w e. HUYDEC. Hekeld. bl. 122.

Kuwaerd. 1) *Bloodaard.* KIL. Eng. »*coward.*"
2) *Haas.* Ibid.

Kuwen. 1) *Kauwen, eten.*

> Van vischen suldi dat bevroeden,
> Dat clene visch, ende dinne sijn vel,
> Ende die hem dan laet c u w e n wel,
> Ende dan in lopenden watre ghevoet,
> Dat soete es, houtmen vor goet.
> Heim. der Heim. vs. 1382.

> Een paer duven, jonc ende vet:
> Ic en mach geen spise bet;
> Want si sijn goet te verduwen,
> Men machse swelgen sonder k u w e n.
> Rein. door WILLEMS, vs. 3840.

2) *Overdenken.*

Elc c u w e dese woorde ende versta,
Ende merke waer die redene ga.
Lev. van St. Am. I, 128, vs. 3938.

Quaâ kreuk. *Slechte plooi.* Wdb. op HOOFT.

Quaed, quaet, quat, kat. *Stank, onreinheid, vuiligheid.* KIL.

Quaed-beleyd. *Deugniet, verspiller.* Ibid.

Quaed-beleyd. *Zekere drank* uit eenige bestanddeelen samengesteld. Ibid.

Quaed-vier. *St. Anthonies vuur.* KIL.

Quaadaardelyk. *Kwaadaardiglijk.* Wdb. op HOOFT.

Quaede-meester. *Koorts.* Ibid.

Quaadst (Zyn) doen. *Zich kwalijk uitsloven*, het tegenovergestelde van »*zijn best doen*". Wdb. op HOOFT.

Quaadtkruidt. *Onkruid.* U. W.

Quaecborde. *Triktrakbord.* Horae Belg. VI, 170. VAN WYN, Hist. Avondstonden, II, 104.

Quaecken, quaken. *Verkeeren* of *triktrakken.*

Q u a k e n, clossen, hancken, caetsen.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 94, vs 1724.

Quael. *Kwaad.*

Bi wilen comter af scande,
Q u a l e, toren, wedermoet,
Bi wilen bliscap ende goet.
Beatrijs, vs. 41.

Quael. *Kwelling, smart, leed.*

Zoo verzacht hy al hun q u a e l.
VONDEL, door v. L. I, 69, vs. 624.

Quaele. *Boosheid, slechtaardigheid.* KIL.

Quaerten, quairten. *Kaartspelen.* VAN WYN, Hist. Avondst. II, 104.

Quaertspel. *Kaartspel.*

Princelijcke doctoren vanden q u a e r t s p e l e,
Die geen duecht en muecht sien sonder verthoornen.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 150.

Quaet, quat, kat. Zie **Quaed.**

Quaet. *Booswicht, fielt, deugniet, schurk, schelm, moordenaar, ellendeling.*

— — — dat hi es
Een valsch Ridder, des syt gewes,
Ende een Verrader ende een q u a e t.
VELTH. Sp. H. fº. 108.

Ende seide, hets een vernoiert q u a e t,
Hi hevet met Heidinen ghesproken.
MELIS STOKE, B. II, vs. 766.

Maer Cayn wilde, als een q u a e t,
Decken sine vule moordaet,
Ende seide, hine wiste van sinen broeder.
Rymb. vs. 875.

Quaet. *Drek.* KIL.

Hoe Thobias blent wart
Up enen tijd ghesciede hem das
Dat hi van gravene moede was,
Ende quam thuus omme rastens pleghen.
Bider want es hi gheleghen,
Ende sliep, alsties luste best.
Boven hem stont .j. swalewen nest.
Daer viel hem in sine oghen
Dat q u a e t nederward van hoghen,
Entie goede man wart blent.
Ibid. vs. 15302.

Quaet. *Vergrijp, misdaad.*

Doe sprac Adam dulheid groot,
Als of hi Gode sine mesdaet
Wilde an tyen ende sijn q u a e t.
Rymb. vs. 672.

Ghy werdt gebroken op een rad,
Tot loon van duysent q u a d e n.
HUYG. Korenbl. II, 195.

Quaet. *Schade, onheil.*

Nochtan verboot Ezechiel
Woeker ende miede also wel.
Dit was der quader papen raet,
Ende hier af quam der stede q u a e t.
Ibid. vs. 25106.

Quaet (Sonder). *Zonder erg.*

Die Jueden waenden wesen vri,
Ende daden, s o n d e r enech q u a e t,
Der portre wille ende haren raet.
Ibid. vs. 27797.

Quaet (Hete). *Pest.* Wdb. op HOOFT.

Quaet. 1) *Slecht, gering,* ook *zwak, wrak, onsterk, bouwvallig.*

Ondiere cleederen, die waren q u a e t,
Dede hi an.
Lev. van St. Amand, II, vs. 3288.

Die wech (muur) es broesch ende q u a e t
Ende van den watere sere verreghent.
Belg. Mus. III, 113, vs. 192.

2) *Slecht*, *misdadig*, *verdorven*.

Reinaert es fel ende q u a e t.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 484.

Al es Reinaert selve q u a e t,
Hi hevet meneghen goeden maech.
Ibid. vs. 1906.

3) *Moeilijk*.

De gene die sunderlinge ende gemene
De werke scuwen der oncuscheit,
Als ocht sise hadden leyt,
Ende weren q u a e t daer to te bringene.
Lev. van St. Lutgardis, vs. 781.

Al haren voorspoet waer q u a e t-opsommen.
HOUWAERT, De vier wterste, bl. 49.

Quaetdadich. *Misdadig.* Maer de pijnbanck ende pijninghe zijn voor eenen q u a e t d a d i g e n huys-knecht. Sirach XXXIII, vs. 26.

Quaetdachtech. *Ergdenkend*, *vol kwade gedachten*.

Thertte altoes q u a e t d a c h t e c h.
Dietsche Doctr. bl. 14, vs. 241.

Quaetheit. 1) *Duivelskunst*.

Nu lijt dat ghi sijt verwonnen,
Want u en sal niet gehelpen connen
Alle die q u a e t h e i t, die ghi cont.
Der Ystorien Bloeme, vs. 3253.

2) *Ondeugd*. Die hem van enen goeden werc verheft, hy maket van eenre doghet een q u a e t h e i t. Stemmen, bl. 16.

Quabbe, aelquabbe. *Lamprei*. KIL.

Quabbel. *Zeker hard gezwel*. Ibid.

Quabs. 1) *Verkeerd*, *slecht*. Fy! fy! trek uit de q u a b s e manieren, die ghy u hebt aangewent. DE BRUNE, Wetst. der Vern. 1644, bl. 324.

2) *Niet goed*, *smakeloos*, *flauw*.

Dat lecker-soet des avonds smaeckt,
Wert 's morgens q u a b s, en weer gelaeckt.
VANDE VENNE, Wys-mal 1634, bl. 81.

Quad. *Kwalster, kwab.* Vergaderden in sinen mont een vette grote quad van vette speekel, ende spoechse in sijns meysters dyogenes aensicht. Twijspr. der Creaturen, Dyal. 81.

Quade wichten. *Booswichten.*

Recht op de selve ure,
Dat men voer de Vere quam
Sach de Grave ende vernam,
Dat quade wichten liepen daer
Ende weiveden met swerden baer.

MELIS STOKE B. VII, vs. 59.

Quaden. *Ondeugden, misdaden, boosheden.*

Hier heeft hy wederom all' 't onverdiende smaden
All' d'opgedichte quaden
Van staetsucht, muitery en wederspannigheit
Met zwygen wederleit.

J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 223.

Ghy die vele foortsen, rooveryen ende moorderyen, sonder alle die branden ende andere quaden bedrijft. VAN VAERNEWYCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 58, a.

Quaderhande. *Slecht, kwaadaardig.*

Noch sijn si daer ghewone,
Fel te sijn ende quaderhande.

Lsp. B. I, C. 29, vs. 19.

Quadersse. *Slecht, ondeugend wijf.*

Onsen sone verliesen wii
Ende al bi derre quaderssen.

Limb. B. I, vs. 2241.

Die quadersse loech u daer.

Lanc. II, vs. 40030.

Quadertieren. *Lastig, slecht, kwaadaardig, kwaadgezind.* Mer wi en willen u niet quadertieren wesen. Bijb. van 1477.

Maer vindi liede die sijn loos,
Ongheraect ende quadertieren.

Lsp. B. III, C. 8, vs. 87.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7148.

Quadyen. *Boosdoeners, booswichten, moordenaars.*

Dan suldi vorward comen daer
Ende slaet di quadien doet.

Lanc. III, vs. 12029.

Daer sy in den weege bij ongeval quam onder quadien die hem pynden dat zyse van lyf ter doot brengen mochten. Clerk u. l. L. bl. 70. Zie nog Lev. van St. Amand, I, vs. 2439.

Quaghel. *Stremsel.* KIL.

Qack. *Vertelseltje, verzinseltje, onwaarheid.* Die de lui een ongehoorde quack voor waerheid verkoopen. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 8.

Quack. *Soort van reiger.* KIL.

Quack. 1) *Nietige zaak, beuzeling.* Ibid. Meestal echter *beuzelpraat, zotteklap, ijdel gesnap.*

'T en is mit geen quakken te geraken an de kost.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 49.

Ja schoon de Druckpers u een deel verzierde quacken
Uit praetjens opgeschept, gevischt uit Almanacken,
Komt steken in de vuist.
J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 129.

Zie ook Wdb. op BREDERO.

2) *Beuzelaar.*

Gy sit gelijck een quack.
CATS, 1828, I, 477, b.

Quack. *Uitwas in het vleesch, eeltplek*, enz. KIL.

Quack. *Vlokje* of *pluisje.* Ibid.

Quack. *Pots.*

Om heur mit deuse quack te wreken.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D. II, bl. 10.

Quack. Bij KILIAAN vindt men nog »*pulpa*" en »*torus*", doch dewijl deze woorden meer dan eene beteekenis hebben, is zijne bedoeling onzeker.

Quakelborde. *Triktrakbord* of *triktraktafel.* Horae Belg. VI, 170.

Quaken. *Brassen, geld verkwisten.* KIL.

Quackelaar. *Beuzelaar.* U. W.

Quackelaer. *Vogelaar.*

Wanneer een loose quackelaer
Spreyt hier een net en weder daer.
CATS, 1828, I, 226, b.

Quackelbeen. *Fluitje om vogels,* of, *meer in het bijzonder, om kwartels te lokken.*

Ey let eens hoe sijn fluytje gaet,
En hoe sijn quackel-beentje slaet.
Ibid. I, 128, a.

Quackelbeye. *Witte heggerank.* KIL.

Quackelen, quacken. *Brassen, geld verkwisten, dingen van waarde als beuzelingen verwaarloozen.* Ibid.

Quackelen, quacken. *Beven, bewegen, schudden.* Wdb. op BREDERO. Zie ook Dr. DE JAGER, Proeve, bl. 43.

Quackelgeldeken. *Geld, dat aan beuzelingen verkwist wordt.* KIL.

Quackelinghe. *Dingen van weinig waarde, nietigheden, beuzelingen.* Ibid.

Quackernelleken. *Lief, schoon, dartel meisje.* Ibid.

Quackman. Bijna hetzelfde als *kwakzalver*, *knoeier*.

Dus quackman int apteeck gebruyckt wat van u kruyt,
Dat sterckelijck purgeert, en schijt de perten uyt.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 477.

Quackx, quax. *Flauw, misselijk, benauwd, ongesteld, kwalijk.* Wdb. op BREDERO.

Houdt me ten minsten wat eeks veur mijn neus,
Wangt ik sou wel kooken, ik bender zoo quax an.
HOOFT, Ged. f°. 277.

Quackverkooper. *Verkooper van snuisterijen, lik- en zalfpotjes, die als heilzame middelen uitgevent worden.* Wdb. op BREDERO.

Qualen. *Kwellen, smarten, zeer doen.*

Maer dat my qualet, weet nu.
Grimb. Oorl. II, vs. 3693.

Qualijkheit, quaelijkheit. *Ongesteldheid.* Wdb. op HOOFT.

Qualic, qualijk. 1) *Op eene slechte wijze.*

Om recht wert men qualic quite,
Dat men hevet qualic ghewonnen.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 259.

Hi hevet u qualike ghedient,
Die u beriet desen ganc.
Ibid. vs. 550.

2) *Niet lang.*

Desen lof groet uter maten
Wert hem qualike ghelaten.
Die Bediedenisse Van der Misse, vs. 771.

Qualickheyd aen 't herte. *Kwijning.* KIL.

Qualicvaert. *Onspoed, tegenspoed,* het tegenovergestelde van welvaart. Wdb. op BREDERO.

Ende daer en is gheen Mensche ter werelt, die meer bedroeft zoude wesen in uw qualickvaert dan ick. P. BOR, Appollonius, 1617, bl. 70, vo.

De baetzucht treckt genot uit 's anders qualijckvaert.
VONDEL, door V. L. V, 628, vs. 748.

Quanckje. *Kwantje.* Amsterdamsche volksuitspraak met den neusklank. Wdb. op BREDERO.

Quans. Quid? *Kwansuis? Even zoo als, als ware het?*

Nu men q u a n s niet woekeren moet
Voor die boete die daer op staet;
Soe vinden si enen anderen raet.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 80, vs. 472.

Nogmaals komt dit woord op bl. 83, vs. 713 voor.

Quanselbier. Hetzelfde als l à b b a y e n, dat is *het samenkomen van jongmans en jonge dochters in herbergen om daar te praten, te drinken en vroolijk te zijn.* Belg. Mus. I, 317.

Quansijs, quanchuijs. Over de ware beteekenis van dit woord is veel geschreven en veel gegist. BILDERDIJK, WEILAND, het U. W., J. TIDEMAN in de gedichten van Simon van Beaumont, op bl. 58, allen hebben eene juiste verklaring trachten te geven. D^r. DE VRIES eindelijk heeft de resultaten van zijn onderzoek medegedeeld in D^r. DE JAGERS Archief I, 72 en vv. Volgens dien taalgeleerde zouden q u i n s i q u a n s, q u i s q u a n s, q u a n s i j s, verklaard kunnen worden, door: *als dacht hij bij zich zelven, alsof hij wilde zeggen.* Eenige voorbeelden, aldaar bijgebracht, bevestigen deze uitlegging.

Quant. *Geestig, snedig mensch.* KIL.

Quant. *Koopman, ruilebuiter, mangeler.* Ibid. MEYER en U. W. Men leze hierover verder na D^r. DE VRIES, Warenar, bl. 115.

Quantinnetje. *Huismeisje, die haar heer gewillig ter dienste staat.*

— — — 'k heb we'er een nieuwe meit,
Sulcken moyen q u a n t i n n e t j e.

VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 16.

Vergelijk hiermede het Oud Fr. »*cantonniere.*"

Quantken. *Zekere gemengde drank*, volgens WILLEMS.

Als ick met huer drincke een q u a n t k e n.

Belg. Mus. IX, 193.

Quantselen. *Ruilhandel drijven, omruilen, mangelen.* KIL.

Quantseler. *Metgezel, vriend.* Ibid.

Quantsijs. *Kwansuis.* Niet te verwarren met het bovenstaande »*quansijs.*"

Want wi hebben vele gheesellen,
Beide in clusen ende in sellen,
Die de werelt q u a n t s i j s begheven.
Maer gingese vollen ofte weven, enz.

M^r. MOLTZER, Biblioth. 1870, bl. 214.

Quappe. *Elft.* PL.

Quaps. *Flauwhartig, geneigd tot braken, misselijk.*

Sy is geweldigh q u a p s en moet gedurigh braken.
CATS, 1828, I, 216, a.

Ick ben geduerigh wonder swaer,
Als of ick q u a p s of koortsich waer.
CATS, door Dr. v. VL. I, 361, d.

Quardel. Zie **Querdel.**

Quareel. *Tichel.* KIL. Coemt, maken wi q u a r e l e n ende laetse ons backen mitten vuere. Bijb. van 1477, Gen. XI.

Quareel, quoreel. *Pijl, schicht*, ook *pijl eener blijde*, meestal van een stalen punt voorzien, vooral voor den voetboog.

Met groten oestal scoten si doe,
Ende met springalen menighen q u a r e e l.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 969.

Helme hadden si ende beckenele,
Ende selfscotte ende q u o r e l e.
Alex. I, vs. 847.

Zie nog Alex. IX, vs. 239; VELTH. Sp. H. f°. 124 en 237; Lanc. III, vs. 23646.

Quaren, queeren, querne. *Handmolen.*

Te gere coten, die ic sach,
So gingic up ghenen dach
Ende vanter enen ouden man,
Die eene pelse hadde an,
Ende stont ende moel an ene q u a r e n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXVI, vs. 5.

Want siet, ghy hebt soo slappen sack,
Als of er niet veel in en stack,
En 't graen dat u te malen staet,
Dat gingh wel in een kleyne maet;
Dus schoon ghy maeckt 'et al tot meel,
Een q u e e r e n waer u noch te veel.
CATS, door Dr. v. VL. I, 707, b.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. II B. IX, vs. 9; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 4, vs. 114.

Quarensteenen. *Groote bouwsteenen, zerken*, volgens J. AB UTRECHT DRESSELHUIS. MEERMAN verwerpt deze verklaring en wil daarvoor *handmolensteen* in de plaats stellen.

Dewijl het opschrift, voorkomende in het zesde deel der Nieuwe Werken van de M. v. N. L. bl. 87, luidt: *Van Molensteenen*, zoo zoude ik de laatste verklaring boven de eerste verkiezen.

Quartaen-coude. *Derdendaagsche koorts.* Daer geschiede een wonderlic dinc, rechtevoert tot desen woerden creech hi die q u a r t a e n-c o u d e mitten buuc-ovele. Dr. v. VL. Prozast. bl. 289.

Quarteel, quartier. *Vierde deel.* KIL.

Quartein. *Derdendaagsche koorts.*

Gi plaget te hebbene talre stont
Die q u a r t e i n e ocht den rede.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13455.

Weghelrede is een cruyt dat seer goet is die q u a r t e y n mede te verdriven. Twijspraeck der Creaturen, Dyal. 29.

Quartier. *Vijf en twintig* (het 4de deel van honderd). KIL.

Quartier. *Gemeen bordeel.* Ibid.

Quartieren. *In vier deelen verdeelen.* Ibid.

Quartieren. *In stukken slaan.*

Daer sach men halsberghe ontmaelgieren,
Helme durhouwen, scilde q u a r t i e r e n.
Walew. vs. 10608.

Quartiermeester. *Wijkmeester.* KIL.

Quas. *Slag, smak, kwak.*

Doe so zout ter veinstre cliven
Van der zale, daert uut scoot
Ende vel neder al doot.
Die moeder, die niet verre ne was,
Horde van den kinde den q u a s,
Ende wart vervaert ende keerde weder.
Lev. van St. Fr. vs. 8532.

Quas broecke. *Los- en wijdhangende broek.* KIL.

Quassen. *Schudden, bewegen.* Ibid.

Quast. *Waaier.* Ibid.

Quasten. *In overvloed uitstorten, met geweld uitgieten.* Wellicht daardoor *morsen* of *storten.* KIL.

Quastigh. *Lastig, onduldbaar, onverdragelijk.*

Ey siet, den ouden dagh die wil oock zijn gekent,
En 't is zijn out gebruyck dat hy ons boden sent.
Die boden sijn graveel of dickmael groote steenen,
Of sinckingh in het hooft, of onmacht in de beenen.
By wijlen oock kolijck, of q u a s t i g h fleresijn;
Wie kan den ouden dagh beleven sonder pijn?
CATS, door Dr. v. VL. II, 873, b.

Kwatern. Waarschijnlijk verbastering van het »Fr. fièvre *quarte*" d. i. *de derdendaagsche koorts.*

— — hier heb je een olytje om de tandpyn te stillen,
Veur hooftpyn, kwaternen, benaaude borst, enz.
De Gelyke Tweelingen, bl. 40.

Quattel. *Kwartel.* Op een tijt ghesciedet dat si een quattel vingen. Twijspraeck der Creaturen. Dyal. 57.

Kwedelen. 1) Freq. van **Queden**, dus *spreken*, *praten*, *snappen*. MEIJER. 2) *Neuriën*, *kweelen*. KIL. en Kantt. 19 op Amos VI.

Queden, quedden. Oorspronkelijk *spreken*, *zeggen*. Goth. »*quitan*", Oud Friesch »*quetha*"; bij uitbreiding werd het later ook gebruikt voor *aanspreken* en zelfs voor *aanspreken* in de beteekenis van *groeten*.

Ene joncfrouwe sultu vinden daer,
Die Maria heet, ic seggu waer,
Quedse inden name mijn,
Segt, ic wille van hare geboren sijn, enz.
Vanden Levene ons Heren, vs. 157.

Hets van Gode dat ic u quedde.
Beatrijs, vs. 700.

Alse gi uwen geselle siet
Quedten mi, des biddic u.
Lanc. III, vs. 23001.

Zie nog Rein. vs. 1108; Fl. ende Bl. vs. 2064; Vanden Levene ons Heren, vs. 2117; Beatrijs, vs. 549; Dr. DE JAGER, Proeve, bl. 45.

Queeck. *Vee*, *beesten die men opkweekt.*

Soo dient tot uw beroep, met alle vlijt te sorgen,
Dat sijn geminde queeck kreegh voetsel alle morgen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 487, a.

Queecken. 1) *Voeden*, *vermeerderen*, *vergrooten*, *aanwakkeren*. U. W.
2) *Begunstigen*. Ibid.
3) *Verkwikken*, *koesteren*, *opvroolijken*. So wanneer dat gods quade geest saul begrepe, so nam david een harpe ende sloechse mitter hant, ende saul wort ghequeect. Bijb. van 1477, I Samuel XVI, vs. 23.
Zie verder **queken**.

Queen. 1) In het algemeen *vrouw*. Het Eng. »*queen*" beteekent zelfs de *vrouw eens konings*, of *eene regerende koningin*.

Nood doet oude quenen draven.
MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 73.

Zie ook Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3914.
2) *Oud leelijk wijf*, *oude lichtekooi*. Eng. »*quean*". Wdb. op BREDERO.
3) *Teef*, of *hond van het vrouwelijk geslacht*. Die derde tacke der gulsicheit is in gyerichliken te eten of te drincken; dese lude lopen totter spisen als lopende honde totter quenen. Dr. v. VL. Prozast. bl. 168.

4) *Zeker muziekinstrument.*

Met Herpen en Luyten, met Q u e n e n met Fluyten.
Handel der Am. bl. 304.

Zie verder op **quene.**

Queetbert. Waarschijnlijk hetzelfde als q u a e c k b e r t en q u e c b e r t, dus *triktrakbord.* Item es overdragen dat nyemant gheen Q u e e t b e r t meer houden en sal bynnen Loven. Vaderl. Mus. III, 52.

Queevleesch. *Kweemoes, ingemaakte kweeën.* Wdb. op HOOFT.

Queenvleisch. *Vleesch eener koe, die een bul tot tweeling heeft*, en welk vleesch zeer lekker is. Ibid.

Queyçken. *Koesteren, opkweeken, verzorgen.* KIL.

Queycken, **queken.** *Zich verlustigen, vroolijk leven, vroolijk zijn.* Ibid.

Queyncken. Volgens LEENDERTZ, *heen en weer bewegen, wenken*, doch volgens Dr. VERWIJS, *schitteren, blinken.* Zie zijn Gloss. op zijne Bloeml.

Och laet die zoete luchteren (oogen) q u e y n c k e n.
Mloep. B. II, vs. 4167.

Quec, queck, quic. *Vee, hoornvee, kudde.*

Die beemde waren al verloren
Men conde gehoyen niet te voren,
Des q u e c s werd oec vele verdorven
Scape, coyen, verken storven.
VELTH. Sp. H. f°. 390.

Dat q u e c werd so onsalich doe
Ende so mager oec daer toe,
Dats niemen en dorste eten.
Ibid.

Dat si dat q u e c ter weiden soud leiden.
Lev. van St. Chr. vs. 173.

Quecbert, quekebarde. *Triktrakbord.* Hor. Belg. VI, 170.

Quekeers. *Spelers op het triktrakbord.* Belg. Mus. X, 54.

Queken. *Kwaken gelijk een kikvorsch, snateren of kwekken als een eend, gagelen als een gans. Snappen, klappen, geruisch maken*, enz. KIL.

Queken. *Begunstigen.* U. W. Aelia Petina, van den huize der Tuberonen, werdt van Narcissus g e q u e e k t. HOOFT, Tacitus Jaarb. f°. 182, 14.

Queken. 1) *Schudden, bewegen, slingeren, zwaaien.*

Mettien begonsti thovet q u e k e n.
Lanc. II, vs. 41326.

Hi stac op Lancelote binnen desen
Dat sijn spere brac ontwee,
Maer en dade Lancelote niet wee,

Die den genen heeft gesteken,
Datter nembermeer an es q u e k e n.
Ibid. III, vs. 14490.

Ik versta den laatsten regel aldus: dat er aan geen *bewegen* meer te denken viel, dus dat hij op de plaats dood bleef.

2) *Koesteren, schoonmaken, opkwikken.*

Den steert q u e e c t hi (de papegaai) met ghenoechten groet.
Ende strijct hem dicke, ende maect hem fijn.
Nat. Bl. III, vs. 3288.

Queken. *Triktrakken.* Die tyende tacke der ghiericheit is in quaden spelen, als dobbelen, q u e k e n, woertafelen, en alle ander quade spele. Dr. v. VL. Prozast. bl. 174.

Het is bekend dat er thans meer dan één triktrakspel bestaat, en indien zulks vroeger ook zoo geweest is, hebben q u e k e n en w o e r t a f e l e n elk een bijzonder spel kunnen aanduiden, en daardoor zou het te verklaren zijn, dat beiden hier naast elkander voorkomen.

Queken. *Verplegen.*

Daer men Gods leden mede zoude voeden
Ende q u e k e n.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 104, vs. 158.

Quekenoot, door verloop van tijd verbasterd in q u e k e n n o o t.

Dit woord is samengesteld uit q u e c k e dat is *levend* en uit *noot* dat is *vee.* Het zal dus in den grond *levend vee* beteekenen. Later is die beteekenis ingekrompen alleen tot *vee*, en daarvoor zijn eenige voorbeelden bij te brengen, als:

Quact hoerensone!
Wildi wesen ridders genoet?
Gaet ende hoet u q u e c k e n o e t.
Ferg. vs. 397.

De Siten
Sine hebben anders niet dan beesten,
Ende ploge, daer si dlant met dweesten.

en eenige regels verder:

Scaemdi, hets scande groet,
Wat soudi onse q u k e (lees q u e k e) n o e t,
Vrec man, wat solen di onse beesten?
Alex. VIII, vs. 977.

Men leze over dit woord, waaromtrent zoo veel gegist en geschreven is, de zeer belangrijke uiteenzetting van Dr. DE VRIES in de Taalgids van 1861, bl. 193 en vv.

Quecken. *Druk praten, kletsen, rammelen.*

Als yemant yet te vele q u e c k t
Tegen ons voorstel.
Vlaerd. Rederijck-bergh, bl. F 3.

Nu, toen sy eens al t'saam door lachhen en q u e c k e n gelijk als afgemat waren. DE BRUNE. Jok en Ernst, 4°. ed, bl. 17.

Queoken. *Kwispelen.* Tobias hond verblide, synen staert q u e c k e n d e. TUINMAN, Fakkel, bl. 293.

Queoksen. *Kwijnen, ziekelijk zijn.* KIL. MEYER.

Queokspel. *Triktrakspel.* Hor. Belg. VI, 170.

Quel. *Bron.*

'T Is waar, 't is een half eeuw' geleên;
Dat hy dien nooddwang moest bezuuren:
Maar noit verdroog' in eeuwigheên
De q u e l van zulke hert-quetzuuren.
OUDAAN, Poëzy, II, bl. 29.

Quel. *Smart, leed, grief, kwelling.* Wdb. op BREDERO en U. W.

De wellust vindt by hem geen uitkomst voor haar q u e l:
Want d'uitkomst van haar lust is d'inkomst van de hel.
JAN VOS, Ged. II, 570.

Een Frans-man, in sijn droefheyt, sinckt,
Een Duyts, om bly te worden, drinckt;
Een Engels-man, in sware q u e l,
Versacht sijn hert met snaren-spel.
CATS, door Dr. V. VL. II, 549, a.

En werp u niet in wives bedwange;
Want hets ene q u e l e die doert lange.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8266.

Wie is d'oorsaeck uw's q u e l?
J. H. KRUL, Diana, 1640, bl. 28.

Quelachtigh, quelliok. *Lastig, onhandelbaar, knorrig.* KIL. en U. W.

Quelen. 1) *Klagen, kermen, jammeren.*

Ghebreck van ghelde doedtse dicwils q u e l e n.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 132.

Zijt getroost voetster, sprac Telemachus, wilt niet meer q u e l e n.
COORNH Odyss. B. II, f°. 11.

Zie verder CAMPH. Ps. XXXVII, vs. 15; Lantsloot, vs. 711 en vs. 713; J. DE DECKER, Rym-Oeff. I, 240.

2) *Kwijnen, verkwijnen.* Van overtollighen humoren comen sochte ende reden, daer vele menschen af q u e l e n ende bi wilen af sterven. RUUSBR. Brul. 94, reg. 5.

3) *Klagend zingen of neuriën, ook vroolijk zingen.*

De tortel, van zijn gaê gescheiden q u e e l t van liefde.
P. DUBBELS, Mengelrijm, bl. 8.
Ick hoor u, sonder nijt, maer wel met wonder, q u e l e n.
VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 31.
Ghy zult Kalliope met q u e e l e n overtreffen,
Indien 't uw' stemme lust haar toonen te verheffen.
HOOFT, Ged. f°. 217.

Zie VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 31, de noot; BILDERDIJKS Korte Aanmerkingen op HUYDECOPERS Proeve, bl. 113.

Quelen. Frequent. van **queden, quetten.** *Spreken.* Eng. »*quothe.*"

— — — Geen Echo salder q u e l e n
Dan als haer iemant verght, en dat met luyder kelen.
CATS, door Dr. V. VL. I, 5.

Quelende sieckte. *Kwijnende ziekte.* KIL.

Quelijser. *Lastig, vervelend mensch.* Ibid.

Quelinghe. *Kwaal, ziekte.* Ibid.

Quelle. *Springbron, waterwel.* Ibid.

Quellen. *Door smart lijden, door pijn gefolterd worden, kwijnen, lijden, zwaar boeten.*

Ende houttene vaste in prisoen
Sonder redene ende mesdoen,
Daer hi in q u e l t ende maect groet seer.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11363.
Jou ghebeente moete q u e l l e n
In die pine vander helle.
Walew. vs. 4821.
Dien put, dien du heves gesien,
Dat es die mont vander hellen,
Diere in woent moet ewelic q u e l l e n.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. III P. VIII B. XLI, vs. 52.

Zie nog Pass. Wijnt. f°. clxxix, d.

Quellen. *Reutelen, babbelen, beuzelen.*

Ende diere andre dinc af tellen,
Hets al dolinge dat si q u e l l e n.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. III P. VI B. XL, vs. 34.

Quellen. *Opwellen, opschieten, uit de aarde opborrelen.* KIL.

Quellende water. *Levend water.* Ibid.

Quellick. 1) *Kwalijk.* Die q u e l l i c k spreckt en heeft anders niet dan een guedt swyghen verboert. MEIJER, Oude Nederl. Spr. bl. 11.

2) *Lijdend, pijnlijk aangedaan door een knagend geweten.*

Hier wort een quetter-wijf van eenen aert gevonden

Met onrust in de ziel, door wroegen van de sonden,
Een diep, een innigh seer, een droeve zielepijn,
Meest quellick als de mensch eens blijde meent te zijn.
CATS, door Dr. v. VL. I, 447, b.

Quellickheyt. *Lastigheid, knorrigheid.* KIL.

Quelme. *Springbron, waterwel, bronader,* ook *welgrond.* KIL. De torren ende huysen van Amsterdam syn neder, om datmen daer soo qualick fonderen mach om den quelme. VAN VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, fo. 103 d en 104, a.

Quelnesse, quelnisse. *Kwaal, kwelling.* Ende vele dergherre die beseten waren van den evelen gheesten die verledegden si van harre quelnessen. Leven van Jezus, bl. 50. Doe wouden sijn broeders sijn quelnisse vreden Pass. Wijnt. 1480, fo. lxxx, d.

Quelsel. *Lastigheid.* KIL.

Quene. *Onvruchtbare koe.* Ibid. en PL. Ook *onvruchtbare* en *kwijnende vrouw.* KIL.

Quene. *Wollen rok of bovenkleed,* Ibid. Volgens VAN WYN was het een kleed met lange mouwen, ook »*frocx*" genoemd. Hist. Avondst. II, 150. Zie verder op **Amaus.**

Quene. *Huismoeder.* KIL.

Quene. *IJdel, snapachtig, onbeschaafd wijf.* Ibid.

Quene. *Pijp van een doedelzak.* Ibid.

Quenen. *Kwijnen, verkwijnen, uitteren.* Ibid.

Quenen. *Zotteklap praten.* Ibid.

Quenenkom, quenenkout, quenenklap. *Zotteklap.* Ibid.

Quenck. *Zekere maat voor natte waren.* Enen netten boeff ende eenen anderen knecht, die voer die tafel spraken, op .i. quenck wijns onthaald. Stads Rekening van Arnhem van 1442, aangeh. in de Konst- en Letterbode van 1819, I, 79.

Quenckelen. *Snappen, klappen, snateren, babbelen.* KIL.

Quenselen, quentselen. 1) *Schoften, op schofttijd eten.*

Wel los van ghelde! wat dunct u, maet!
Eest schier niet tijdt om quenselen.
Handel der Am. bl 9.

2) *Langzaam en met weêrzin eten, kieskauwen?* KIL.

Querdel. 1) *Harde en eeltachtige knobbel.* Ibid. MEYER.

2) *Klier.* KIL.

3) *Knoop, knoest, bult.* Ibid.

4) *Lederen schoenriem.* Ibid.

5) *Leêrsnipper, of afgesneden stuk leder.* Ibid.

Querdelen. *Grove en knoopige draden spinnen.* Ibid.

Querdelingen. *Leêrsnippers.* Ibid.

Querdelsnijder. *Schoenmaker.* Ibid.

Querk. *Eik, zomereik.* Lat. »*Quercus.*"

Uw' bladen zyn verdort, uw loof valt ginder henen;
Voor roos en violier en purpere narcis,
De q u e r k, de distel en de bies te aanschouwen is.

OUDAAN, Poëzy, III, 440.

Queselbollen. 1) *Beuzelen.* KIL.
2) *Voor de leus of kwansuis nadenkend het hoofd schudden.* Ibid.

Queselen. *Beuzelingen op ernstige wijze behandelen.* Ibid.

Queseler. *Beuzelaar, iemand die vermaak schept in beuzelingen.* Ibid.

Queselinghe. *Beuzeling.* Ibid.

Quesperen. *Geeselen, afranselen.*

Dat ick de onbarmhertige hans wel garde rijken wou,
Daer hy heur Ruggevel wat rau mee q u e s p e r e n zou.

A. BOELENS, Kl. van de Oneenige-trouw, 1648, bl. 7.

Queste. *Navorsching, nasporing, opsporing, onderzoek.*

Desen ect plagen die heren
Te doene, die uut Arturs hove voren
In q u e s t e n.

Lanc. II, vs. 1744.

Sander dages als hi hadde gehort
Messe, vor hi in die q u e s t e vort.

Ibid. vs. 4810.

Zie nog Lanc. III, vs. 11136.

Questeert. *Bedelmonnik.* Fr. »*quêteur.*"

Al heeten si gheestelike prelaten,
In haer werken sijn 't meest Pilaten.
Desen selven gract es oec ghestelt
Den ghenen die prediken om ghelt,
Ende hueren 't woert Gods om voert te vercopen,
Als dese q u e s t e e r t s, die omme lopen
Ende loven aflaet, ende scelden quite
Al tsmenschen sonden om een mite.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 79, vs. 408.

Questien. *Pijnbank.*

Die dienaers gheweer stout daer bereet,
Twelc si in haer handen namen,
En doorstakense die nederwacrt quamen.

Sy hebben ghedaen een groote moort;
Si en ontsaghen q u e s t i e n noch appeelen;
Die dienaers smeten si doot int ganckboort.
Belg. Mus. IV, 12.

Queteringh.° *Gesnater*, *gebabbel*. Hetzelfde als **Quetteringhe.**

Dat wy segghen van reyuen dinghen
Houden sij voer q u e t e r i n g h e n.
Mloep. B. II, vs. 1756.

Quetheit. *Kwaadheid*, *boosheid*, *ongerechtigheid*. So sal die quade onghenadighe sterven in sijne q u e t h e i d. Bijb. van 1477, Ezech. III, vs. 18.

Quets. *Wond*, *beleediging*, *kwetsuur*. U. W.

Quets. Znw. *Kwaad*, *nadeel*. KIL. MEYER. Wdb. op HOOFT.

Quetsch. Bijv.nw. *Kwaad*, *boosaardig*. KIL.

Wij ontmoeten het woord q u e t s eenige malen in HOUWAERTS Hand. der Am. waarop de bovenstaande verklaringen niet kunnen toegepast worden; als:

Hoort ick zal u 't finael leeen,
U mondeken zal der q u e t s om moncke froyen.
bl. 4.

Die haer eens aentaelde sy en zou, q u e t s, nauwelijck
Konnen gespreken.
bl. 29.

Ick zal 't Herte van Echo q u e t s wel gheraken.
bl. 151.

Q u e t s Venus die zals oorconde draghen.
bl. 253.

Ik vermeen in dit woord niets anders te zien dan i c k w e d d e s, k w e t d e s, q u e t d e s, q u e t s. Aangenaam zal mij eene betere, maar gegronde uitlegging zijn, indien ik hier mocht gedwaald hebben.

Quetsen. *Breken*. KIL.

Quetscheyd. *Kwaadwilligheid*, *boosaardigheid*, *kwaadheid*. Ibid.

Quetschelick, **quetselick.** 1) *Kwetsend*, *wondend*. Ibid.
2) *Op eene boosaardige wijze*. Ibid.

Quetsine. *Verwonding*.

Van welker scote hi ontfinc
So zware q u e t s i n e, dat hire af starf.
KAUSLER, Reimchr. vs. 5178.

Quetten, **quetteren.** Hetzelfde als **queden** en **quedelen**, dus: *praten*, *babbelen*, *snappen*, *snateren*. Dit werkwoord heeft somtijds ook de beteekenis van *twisten*, *twistgierig zijn*, van daar:

Quetter. *Twistig, boosaardig, tegensprekend.*

Men vint in ouden tijt, en op den dagh van heden,
Veel Prinssen wijt en breet van yder aengebeden,
Geducht by al het volck, en deftig van bedrijf,
Maer in hun eygen huys geringelt van een wijf.*
Gelijck een kleyne moor kan met den toom bestieren
Den grooten elephant, het meeste van de dieren,
Soo siet men menighmael de grootste van het lant,
By eenigh q u e t t e r wijf gehouden in den bant.
CATS, door Dr. v. VL. I, 316.

Wat sal een slechten bloet na desen tijt geschieden,
Indien de Koninck selfs met stommen monde lijdt,
Dat hem een q u e t t e r wijf in sijnen scepter bijt?
Ibid. I, 319, a.

Zie nog ibid, fo. 452, b, reg. 32.

Quetterer. *Snapper, babbelaar.* KIL. en PL.

Quetteringhe. *Gesnap, gebabbel, geklets.* KIL.

Quijl, quiel. *Mondslijm.* KIL.

Quijlbab. Eigenlijk een *kwijl-* of *zeeverdoek*, bij uitbreiding *snater-aarster*, wie, door het veel babbelen, de zeever uit den mond loopt. Wdb. op HOOFT.

Wech q u ij l-b a b met u kevel-kin,
Wech met u malle praet.
BREDERO, Boertigh Liedt-Boeck, bl. 12.

Quijlen, Quielen. *Zeeveren, spuwen.* KIL.

Quijlen. *Haspelen, spinnen*, volgens BILDERDIJK.

Daer oeffen ick mijn Jeughd op 't noodigh hennip-q u ij l e n.
HUYG. door B. V, 142.

Quijt. *Vrij, bevrijd.*

Sonder slach ende sonder stoet,
Lietmen q u ij t van der doet.
Alex. VIII, vs. 50.

Dat si bi des conincs raede — — —
Van groten sorge q u ij t waren.
Ibid. vs. 267.

Quijt of quite maken van. 1) *Bevrijden, verlossen.*

Laet ons dancken ende loven
Godt van Israëls geslacht:
Want hy heeft als nu van boven
Op sijn volck genomen acht,

En deselve los en vry
Q u ij t g e m a e c k t v a n slaverny.

H. DE GROOT. Chr. Gez. 1652, bl. 136.

Hi sal dat volc, groot ende smal,
Dat ane hem gheloven sal,
Q u i t e m a k e n v a n allen zonden.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 1457

Zie nog Lev. v. Jezus, bl. 5.

2) *Ontrooven.*

Hoe lettel wiste hi, dat die dieve
Te sinen scatte waren gheraect,
D i e s hem q u i t e hadde g h e m a e c t.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 4216.

Quijt of **quite maken. (Sich)** *Ontslaan.* Datse s i c h — — q u ij t e m a e c k t e n van den plicht der eerbiedinge ende gehoorsaemheyt, die sy hem schuldich waren. St. Bijb. Job XXX, Kantt. 23.

Quijt of **quite (Sich) maken van iets.** *Zich van iets ontdoen, iets afleggen*, en van kleederen gesproken, *uittrekken.*

Zijn gast bracht hy doen binnent Hoff ter selver tijt,
Daer ghecomen zijnde m a e c k t e n s y h u n v a n den lijve q u ij t
Al heur c l e e d e r e n, en gingen sich reynlijck baden.

COORNHERT, Odyss. 1605; bl. 66.

Quijt gaen. *Kwijt raken.*

Die met sijn gemael is qualijck ingespannen,
En g a e t s e nimmer q u ij t.

CATS, door Dr. v. VL. I, 447, b.

Quijt geven. *Kwijtschelden.* De Keyser g a f hem q u ij t haren tribuyt. Van Brabant, Die Exc. Cronike, 1530, B. II, C. III, 5de Kol.

Qijt houden. *Vergeven.* HUYG. Korenbl. I, 67.

Quijten. 1) *Voldoen.*

Maer Christus ootmoedich heeft de schult g e q u e t e n
Van ons ghevanghen.

ANNA BYNS Ref. I, Ref. VII.

2) *Verlossen, bevrijden.*

Anden berch daer was in
Een ander, hiet Benjamin,
Die met crancker spisen daer
Ghelevet hadde LXXX jaer,
Ende van sulker doget beseget,
Up wien hi die hant leghet

Of wien dat hi benedijt,
Dat hine van alre ziecheit quijt.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. II B. XLV, vs. 48.

Quijtscheld. *Quitantie.*

Hy bracht een staet, een slot, een quijt-scheld daer beneven.

CATS, door Dr. v. VL. I, 402, b.

Quick. *Vluchtig gedichtje.* U. W.

Quick. *Geest, spook.* KIL.

Quick, kwik. *Beuzeling, kleinigheid, iets van weinig waarde.*

Zy weet de kwikken en de kwakken
Uit meer als duizent Almenakken.

A. LEEUW, Broershart, 1683, bl. 17.

Of sy geeft hem wel een strick,
Of een neusdoeck of een quick.

GROEBE, Versch. Ged. II, vs. 175.

Quic, quick. 1) *Vee, kudde.* KIL. Soe sulstu daer twe leiden in die arcke — — — van der vogelen na haere geslachte: ende van de quicke in sijne geslachte. Bijb. van 1477, Genes. VI.

2) *Een enkel stuk vee.* Oulings zeide men ook *een vee*, en even zoo een quic.

3) *Klein vee.* KIL.

4) *Jong van een dier.* KIL.

5) *Jong kind.* Ibid.

6) KIL. geeft nog op *pulpa*, hetwelk twee beteekenissen heeft, namelijk het *vleezige aan boomvruchten* en *het vleezige aan de lichamen der beesten.* Zie SCHELLER's Lexicon.

Quic, quick, quec. Bijv.nw. 1) *Levend.* KIL.

2) *Levendig, vlug.* Ibid.

Quic, quick. *Spoedig, vlug.*

Als de prinche, gheloves mi,
Binnen Vlaendren comen was,
Dedi vergaderen quic ende ras
Sinen raet in curter tijt.

KAUSLER, Reimchr. vs. 6155.

Zie nog ibid. vs. 8412 en vs. 8581.

Quickborn. *Levend water, fontein.* Mar die borne, din ic gheven sal, dat sal werden in hem een quickborne, springhende ende ghevende den dranc des eeulecs levens. Lev. van Jezus, bl. 99.

Quickhaghe. *Eene van zelve opschietende doornhaag.* KIL. en MEYER.

Quicken. 1) *Leven.* KIL. *Levendig maken, opwekken.* Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 130.

2) *Zich bewegen.* KIL.

3) *Met levendigen ijver, met vlugheid tot stand brengen.* Wdb. op HOOFT.

> Wat is 'er te quicken.
>
> HOOFTS Warenar, 2e Bedrijf.

> Thyrsis had soo veel te quicken
> Met de meyt.
>
> CATS, 1828, I, 558, a.

4) *Voeden, onderhouden, grootbrengen, opkweeken.* KIL.

5) *Slingeren, zwaaien.* Ende doe die een bijl op sijn hoeft quicte, soe scuttede een ander dien slach. Pass. Wijnterstuc, 1480, fº. XIX, b.

6) *Met de handen optillen, om de zwaarte te onderzoeken.* Ook *het gewicht eener zaak onderzoeken, wikken, overwegen.* KIL.

7) *Levendig, vroolijk worden.*

> Rechte mynnentlike minne
> Die den menschen inden sinne
> Verwerret lecht ende ghestricket
> Ende sijn hert daer aff ghequicket
> Dats een verbant der herten twee, enz.
>
> Mloep. B. I, vs. 256.

Quicken metten oghen. *Wenken, pinkoogen.*

> Doen quicte metten oghen
> Dat soete, soete nonnekijn.
>
> BLOMM. Oudvl. Ged. II, 112, vs. 89.

Quicken, kwikken. *Praten, snappen* en van daar het scheldwoord: **Kwik me dit.** *Praatvaar.*

> En waer is Jaep? die kwik me dit.
>
> A. ALEWIJN, Latona, bl. 25.

Quicks, quix. *Levendig, vroolijk, vlug, aardig.* Wdb. op BREDERO.

> — — — daer de quixe vryerschap
> Uytblusten met hun vier als water uwe voncken.
>
> D. GROEBE, Versch. Ged I, 74, reg. 1 v. o.

Quicks. *Ongestadig,* bij uitbreiding: *buiten rust, ongerust, onrustig* Soo bangh en soo quicks was ick, dat ick jou niet sou vermurwen Klucht van den gewillige Hoorndrager, 1626, bl. 5.

Quiksheidt. *Aardigheid, levendigheid, tierigheid, lust.* Die wil van den Maj begeert, speele kort beraedt goedt beraedt. Want zijn quiksheit is een korte vlaegh. HOOFTS Brieven door Dr. v. VL. II, 18.

Quinckelen. *Kwinkeleeren, neuriën, zingen.* KIL.

Quincken, kwinken. 1) *Trillen, sidderen.* Ibid. en MEYER.

2) *Zwaaien, draaien, wenden, bewegen.*

Die singende kan lieffelijck draeyen en q u i n c k e n
Die wilde ick onder 't werk wel een soenken ontsteelen.

R. VISSCHER, Brabbel. bl. 146.

3) *Met een trillende stem zingen, orgelen.*

Hy singht, hy q u i n c k t, hy drinckt een reys.

CATS, 1828, I, 519, c.

Daer kent men terstont het vogheltjen aen zijn q u i n c k e n. DE BRUNE Bancket-Werck, 1660, II, 276.

Quincken. *Blinken, blikken, blikkeren, schitteren.* KIL.

Met u gheleende licht sult ghy wel langh staen q u i n c k e n,
Eer ghy mijn liefde trou aen eenich mensch ontdeckt.

Apollo of Ghesangh der Musen, 1615, bl. 23.

Quinckernel. *Vijfjarig uitstel van betaling.* Wdb. op BREDERO.

Ghy kaeckelt dat Gerrit een q u i n c k e r n e l heeft gehadt,
Wat roertet u Jorden, als hy u wel betaelt?

R. VISSCHER, Brabb. bl. 87.

Quinckernelle. *Soort van gemeen laken.* KIL.

Quinckt, Quinckte. *Onzekere beweging in eene zaak; doling, dwaling ook van het verstand, krankzinnigheid.* Ibid.

Quinsiuuans. Hetzelfde als **Quansijs.**

Quint. *Winst, woeker, voordeel* KIL.

Q u i n t die soet an; soet is in allen 't winnen.

SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 157.

Quint. *Zeker gewicht*, door KILIAAN *drachma* genoemd.

Quint, waarschijnlijk hetzelfde als het hier vorenstaande **quinckt** en dus *dwaling, maling in het hoofd, gril, kuur, streek.* Datmen een goede ende vaste bewijs-reden mach slaen op de ghelijckformicheydt der Namen, die by na op eenen thoon ende geluydt uytgaen. Ghelijck als de Heylighe Kercke hier uyt besloten heeft dat Ste Clara de duystere ooghen claer maecken can: Sinte Quintin can de q u i n t e n in 't hooft meesteren. Ende St. Valentijn gheneest de vallende siecte. MARNIX, Byen-korf, 1645, bl. 111, v°.

Quintane, quintaenge. *Paal, waarop de jeugdige ridders, te paard zittende, met de lans stieten, om zich in het steekspel te oefenen. Gewapende molik.*

Si hadden ene q u i n t a n e ghesteld,
En redenre jeghen met ghewelt.

Walewein. Zie BILD. Gesll. op K w i n t a a n.

In de uitgave van D^r^. JONCKBL. leest men q u i n t a e n g e. Zie vs. 10889. Zie ook HUYDECOPER op MELIS STOKE, D. III, 287.

Quintappel. *Kolokwint.* KIL.

Quinteine. Hetzelfde als **Quintane** en **Quintaenge.**

Ende richten ene quinteine daer
In den mersch van Kamaloet oppenbaer,
Datter vremde ridders mochten spelen.
Lanc. II, vs. 31120.

Ene quinteyne hi rechten dede,
Daer hi op reet.
Limb. B. X, vs. 398.

Zie nog Lanc. II, vs. 31608; III, vs. 23350 en vs. 23356.

Quintken, quintijn, quintel. *Zeker gewicht.* KIL. Hoogd. »*Quentchen.*"

Quisquans. Zie **quansijs.**

Quisquas. Klanknabootsend woord, om daardoor het *geplas van het water* aan te duiden.

Met dat de vrijster hoort de quis-quas in de stroomen,
Sy kan haer teer gemoet, haer sinnen niet betoomen;
Sy liep in grooten anghst enz.
CATS, door Dr. v. VL. II, 247, a.

Quispel. 1) *Staart.* KIL.

2) *Penseel.* Ibid.

3) *Sprengelkwast.* Een silveren water-vat met synen quispel. MATTHEI, Analecta, I, 218.

Quispelbiese. *Zekere plant, waarvan het aan de vrucht groeiend pluis bruikbaar is tot het vullen van kussens.* KIL.

Quispelken. *Vlok.* Ibid.

Quispelken. *Borsteltje dienende tot het uitvegen van bekers en glazen.* Ibid.

Quispeloorum, quispelorium, quispelsteert. *Wijwaterkwast.* Wijwater, het welcke men op hare graven met een quispelsteert devotelick werpen moet, enz. MARNIX, de Biënkorf, 1569, bl. 171. So nu dan een druppel waters de sielen helpen can, die in de helle liggen, hoe vele meer sal dat heylighe wijwater de sielkens int vaghevyer vercoelen, daer het so overvloedelick met een groote quispelorium ghegoten wort over hare graven. Ibid. bl. 171, v°.

Quispelvoet. Aangezien het werkw. quispelen eene slingerende, her- en derwaartsche beweging aanduidt, zoo wordt dit woord gevoegelijkst verklaard, door ons *looper* in ongunstige beteekenis.

Een wulps gelaet, een valsch bedeckt gemoedt,
Hoererens lust, een dert'le quispel-voet,
Een tongh gewent tot vloeck en laster-reden,
Sijn het çieraat dat Napels, dat Parijs,
Dat Rome geeft.
VAN BEAUMONT, Ged. door TIDEMAN, bl. 3.

